BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Adevărul Literar şi Artistic

Anul XVI — Seria II — No. 839
Duminică 3 Ianuarie 1937

FONDATOR | AL. V. BELDIMAN 1888—1897 | CONST. MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în ţară
10 Lei exemplarul în străinătate

Anul Literar 1936

Anul 1936 a fost îndoliat prin moartea a trei intelectuali moldoveni câteşi trei, şi anume G. Ibrăileanu, C. Stere şi C. Botez.

Cu G. Ibrăileanu a dispărut unul din cele mai frumoase caractere din câte s'au întâlnit vreodată în lumea literelor. El lăuda sau respingea ca orice critic, dar făcea asta cu atâta bunăcredinţă, cu atâta căldură şi într'un fel şi'n altul, încât rostul său se părea a fi acela de a se şterge cu totul în dosul operei altora. G. Ibrăileanu n'a făcut

G. Ibrăileanu

critică spre a se promova pe sine, spre a-şi ilustra inteligenţa sau stilul, n'a profitat de slăbiciunea unei opere spre a-şi arăta mijloacele sale polemice, nici de meritul alteia spre a-şi revela propriile sale merite. Fără îndoială că este nedrept să ceri criticului să nu vrea să creeze în câmpul critic, mai ales că de talentul lui se leagă în bună parte şi trăinicia operei studiate, dar e foarte legitim să-i ceri să nu invidieze pe scriitori. Nu numai că nu era în stare să facă acest lucru, dar existenţa toată a lui G. Ibrăileanu pare o renunţare în folosul altora. Aceasta explică extraordinarul cult pe care i l-au dedicat sciitorii moldoveni şi care e sincer şi religios.

C. Stere a fost în schimb o extraordinară personalitate. Acest tip de umanitate care era cerut de generaţiile mai bătrâne se înfăptueşte azi cu greutate. Oarecare sprinteneală in-

C. Stere

telectuală, puţină poză asta e cam tot ce se cere azi dela un intelectual. C. Stere era egolatru, dar nu se cultiva pe sine, fiindcă credea în propriul eu ca într'un zeu. Având ambiţii absolute el n'a visat să fie numai autor de cărţi. A fost profesor, căpetenie ideologică, om politic, om al zilei, salvator (în gândul său) al ţării. Nimic nu se părea lui Stere în afara putinţelor sale, ba chiar se va fi socotit obligat să deslege toate problemele vremii lui. Fără să voim a face o apropiere care să supere pe cineva, luând lucrurile din punctul de vedere cel mai abstract, Stere făcea parte din societatea de intelectuali căreia aparţin Titu Maiorescu şi d. N. Iorga, oameni cu toate curiozităţile, cu toate ambiţiile, incapabili de a fi altceva decât conducători. Azi când câteun autor se socoteşte numai „scriitor", numind pe omul de ştiinţă „cărturar" şi renunţând principial la orice altă demnitate în viaţă, tipul acesta de om întreg trebue să devină obiectul de meditaţie al intelectualului tânăr.

C. Botez, căruia literatura română îi datorează întâia ediţie critică a poeziilor lui Eminescu, era şi el produsul generaţiei bătrâne. Cine ar fi bănuit, într'un om care nu publica nimic, atâta erudiţie, atâta pregătire pentru munca exactă? El o avea împreună cu modestia. Oricât cineva ar putea fi nemulţumit cu unele soluţii ale lui Botez, meritul ediţiei nu scade întru nimic fiindcă orice interpretare estetică se poate face pe temeiul ei. Iar cine caută scăpări din vedere caricaturizează spiritul ştiinţific însuş.

Nu o bibliografie literară a anului trecut vom da aici, lucru de altfel şi greu, ci câteva observaţiuni de ordin general asupra orientării culturii noastre. Necitarea vreunui scriitor trebue să fie socotită ca o sim-

C. Botez

plă scăpare de vedere din partea noastră. Ce constatări face bibliograful critic cu privire la literatura noastră din ultimii ani? Ea este din ce în ce mai bogată în întindere şi fără îndoială că, odată cu desvoltarea activităţii scriitorilor, ea îşi va arăta, mai târziu, şi adâncimea ei. E o greşală ca din examinarea unui an literar să zici: n'avem poezie sau n'avem roman, când mâne, poetul care azi abia dibuia poate deveni un factor hotărîtor care să schimbe cu totul configuraţia istorică a acestor ani indiferenţi. Alt lucru se poate observa cu oarecare temeinicie: despărţirea noţiunii literatură de noţiunea cultură. Din ce în ce mai excelente sânt contribuţiile care se dau în disciplinele de tip filologic (filosofia, istoria, istoria literară, linguistica) dar din ce în ce, afară de puţine excepţii, scriitorul este mai în afara lor. Şi invers din ce în ce omul de ştiinţă se specializează şi se aşează în afara literaturii. Iată o situaţie regretabilă. O literatură făcută numai din poezii şi romane, o ştiinţă făcută numai din comunicări şi ediţii critice, astea toate nu dau o cultură. Unde istoricul nu devine Montesquieu şi romancierul nu e în acelaş timp un istoric şi un filolog nu se pot aştepta lucruri mari. Numeroase sânt operele cu caracter ştiinţific apărute anul trecut, dar ele n'au avut nicio înrâurire asupra omului

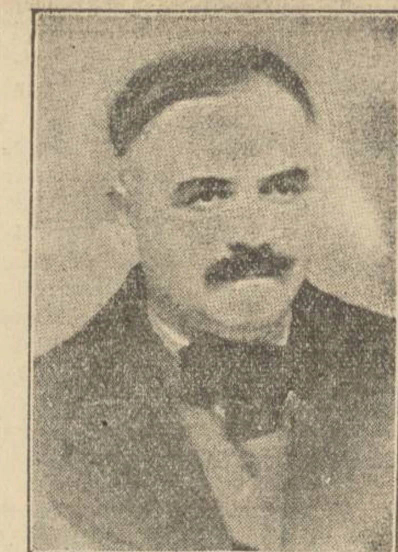
M. Sadoveanu

de litere. Nici măcar *Estetica* d-lui Vianu, operă de natură să stârnească interesul literatului, n'a suferit o discuţie aprinsă şi luminată. Dacă este o disciplină bine desvoltată la noi, apoi aceea este fără îndoială istoria. A apărut nu de mult un volum din *Istoria Românilor* de d. C. C. Giurescu, carte care a stârnit mari discuţiuni numai la istorici şi a avut ca răspuns începerea unei *Istorii* monumentale, a d-lui N. Iorga. A discuta valoarea acelor opere nu e în căderea noastră, dar observăm că discuţia de principii aparţinea mai ales literatului. Există o concepţie istorică de beletrist care caută în opera istorică un izvor de plăceri distractive şi există o concepţiune aspru ştiinţifică ce merge uneori până la confundarea scopului cu mijloacele. După această concepţie strict ştiinţifică istoria este nu numai o disciplină bizuită pe document şi obligată să nu iasă din document, dar o preocupare ce trebue să izgonească gândirea şi frumuseţea ca fiind nedemne de seriozitatea ei. Cercetătorii mai mărunţi merg şi mai departe: nu numai privesc cu oroare orice operă care trezeşte şi plăceri formale, dar o lucrare ce n'ar respecta „ultimele cerinţe ştiinţifice" exterioare în aşezarea bibliografiei sau în distribuirea capitolelor li se pare neizbutită. Este aci o confuzie vădită între ştiinţele de laborator şi ştiinţele din literatură cum e istoria. Technica e un lucru ce nu priveşte pe cititor. Nimeni nu va osândi piramidele sub cuvânt că au fost lucrate fără a se ţine în seamă technica modernă. Piramidele există. Ingustul ştiinţificism al epocei noastre explică divorţul între cultură şi literatură şi e un indiciu de nedesvoltare. Istoricul politic sau istoricul lite-

Ion Pillat

rar trebue să ştie că faptul istoric nu există în sine ci e o urmare a percepţiei istorice. Istoricul e un creator care dă un sens fenomenelor indiferente făcându-le istorice, lucrarea lui este fundamental literară. Ştiinţificitatea istoriei constă în autenticitatea faptelor interpretate, în suficienţa lor, şi fireşte că un istoric care nu examinează bine faptele nu e nici creator. Toţi marii istorici au fost şi erudiţi, însă eruditul nu e şi un istoric. Noi avem nevoe azi de „literaţi" adică de creatori suficient pregătiţi care să dea un sens materiei indiferente. Istorici erudiţi are şi Bulgaria, pe Renan îl are numai Franţa. Istoria literară a început şi la noi să fie bântuită de acest spirit îngust erudit, de altfel sub înrâurirea universităţilor occidentale. Gustave Rudler, un emul al lui Lanson, a legiferat în chipul cel mai monoton technica respectivă *(Les techniques de la critique et de l'histoire littéraires..., Oxford, 1923)*.

Şi aci este o eroare fundamentală, aceea că o operă onestă, bine lucrată, poate aduce contribuţii definitive. In realitate definitivă nu e decât creaţiunea. Pe documentele unui simplu cercetător nu poţi pune temei, fiindcă nu poţi şti dacă el n'a ignorat elemente care spiritului său i se păreau fără înţeles. Nimeni în critică nu va putea, chiar voind, să ţină sea-

Tudor Arghezi

mă de rezultatele „definitive" ale cercetătorului ştiinţific, deoarece critica se bizue pe o intuiţie integrală.

Constatând dar discordia între creaţiunea de ficţiuni nedocumentate (romanul, poezia) şi de ficţiuni documentate (istoria; etc.) nu putem să nu amintim cititorului cu mândrie avântul pe care l-au luat unele studii la noi. Istoria are, afară de d. N. Iorga, câţiva luptători de mare pregătire (C. C. Giurescu, P. P. Panaitescu, I. C. Filitti, I. Minea, şi alţii) iar revistele de specialitate, precum e preţioasa *Revista istorică română* arată o muncă continuă şi savantă. Chiar oameni mai în vârstă sânt luaţi de acest entusiasm şi putem cita frumoasa colecţie a d-lui Popa-Lisseanu cu texte şi traduceri a izvoarelor celor mai des folosite cu privire la începuturile noastre politice, începând cu *scrierea Cronicarului anonim al regelui Bela.*

A doua ştiinţă românească este filologia, continuată cu mare vigoare de d-nii Ovid Densuşianu şi Sextil Puşcariu. Insă nu mai puţină energie aflăm la filologi mai tineri ca d. Iorgu Iordan dela Iaşi şi d. Al. Rosetti dela Bucureşti. In admirabilul *Bulletin linguistique* al acestuia din urmă pe anul 1936 întâlnim pe amândoi filologii, alături de d-nii A. Graur, J. Byck şi M. Nicolau în nişte preocupări, în cea mai mare parte, de mare folos literatului pur.

Alături de filologie se cade să

E. Lovinescu

punem istoria literară strictă. In acest domeniu se cuvin toate laudele d-lui N. Cartojan pentru frumoasele studii pe care le face cu studenţii săi şi pe care le strânge în colecţia *Cercetări literare*. Foarte bune ştiri literare se pot găsi şi în revista *Preocupări literare* condusă de d. P. V. Haneş.

S'a zis că românul e născut poet, dar s'a tăgăduit aceluiaş român înclinaţiunea filosofică. Noi credem că la mijloc sânt numai împrejurări de ordin social. Câtă vreme starea ţării nu era sigură nu se construia în zid iar acum că ţara s'a întemeiat încep s'apară palatele. Filosoful nu era luat în serios şi n'avea unde publica. Azi nu numai d-nii Rădulescu-Motru şi I. Petrovici îşi continuă competenta activitate în studii importante *(Românismul, catehismul unei noui spiritualităţi* de cel dintâi şi *Prelegeri asupra lui Kant* de cel de al doilea) dar avem un adevărat corp filosofie. D-nii Tudor Vianu *(Estetica I—II)*, Lucian Blaga *(Orizont şi stil)*, Mircea Eliade *(Yoga, Essai sur les origines de la mystique indienne)*, Al. Claudian *(Cercetări filosofice şi sociologice, Origina socială şi substratul psihic al filosofiei lui Auguste Comte, Colectivismul în filosofia lui Platon)* dau studii de un înalt nivel. Alţii mai tineri ca d. Noica se dovedesc foarte orientaţi în laturea technică a informaţiei filosofice.

Tot mai multă poezie se scrie azi şi se tipăreşte, mereu cu o lipsă de puternică personalitate şi mare penetraţiune lirică. Vorbim de cei mai tineri. D. Tudor Arghezi şi-a adunat într'un volum definitiv toate extraordinarele sale poezii, orice ar zice cutare şi cutare. D. Ion Pillat ne-a dat *Poeme într'un vers*, bizuite pe principiul lirismului fragmentar, multe foarte graţioase. S'a întâmplat acest curios lucru că un poet francez, Emm. de Lochac (care, nu e dovedit că nu cunoştea versurile d-lui Pillat, sânt chiar indicii că dimpotrivă le cunoştea) a

Perpessicius

„lansat" acest gen în Franţa pe socoteală proprie şi recoltează acolo frumoase succese. D. N. Davidescu încearcă mereu după V. Hugo să versifice momentele mai importante ale civilizaţiei universale *(Roma)* dovedind o informaţie nesigură şi, în ciuda câtorva versuri frumoase, stând pe un fond principial prozaic. D. Ad. Maniu dă în *Cântece de dragoste şi de moarte* poezii de reconvertire la clasicism, cu materie sublimă dar tratare pastelistică, arătând un spirit estet. Tot d-sa modernizează într'un chip foarte nimerit poezii de Carmen-Sylva. D. Ion Pogan cântă în *Zogar* sentimentele câinilor, „câinia", pornind poate dela o poezie a d-lui I. Barbu. In *Tarot* d. Mircea Străinul ne înfăţişează o poezie de zăcere metafizică de felul celeia a d-lui Blaga, în genere manierată, delirantă, dar cu foarte frumoase accente de ingenuitate în ton de colind. Radu Boureanu compune în *Golful Sângelui* poezii hermetice pe temeiul unui metaforism integral care e obositor. Dar poetul de mare pathos uranic din *Calul roşu* aduce şi aici, în ciuda prea multului aur, versuri frumoase. Virgil Carianopol, fost poet integralist, este acum poet de tuberculoze, imitând pe d. C. Baltazar, însă într'un ton declamator. In *Icoane de lumină* de Petru Stati sânt versuri clasice, uşor modernizate, de graţios poet minor. D. Ion Minulescu scrie *(Nu sunt ce par a fi)* poezii de factură simbolistă, cu o uşoară parodie pirandelliană, ce se constată şi în titlu, caracteristică aerului minulescian, cu o tendinţă acum de simplificare şi de gravitate. Versuri s'au tipărit însă multe: Virgil Huzum, *Zenit;* Vlaicu

Ionel Teodoreanu

Bârna, *Cabane albe;* Ştefan Ion George, *Argo;* George Dumitrescu, *Zăpezi şi purpură;* Mihai Moşandrei, *Singurătăţi;* Cicerone - Theodorescu, *Cleştar;* Mihail, *Urmare*, Dem. Pascu, *Mâinile luminii;* Dinu Soare, *Tristeţe;* Al. Raicu, *Vitralii;* Max. Costin, *Traduceri din Mallarmé;* C. I. Niculescu, Tălmăciri foarte potrivite de Horaţiu, etc. S'a dat şi o ediţie a poeziilor lui Mateiu Caragiale. Sânt şi producţii, ca acelea ale d-lui G. Magheru *(Poezii antipoetice, Poeme în limba păsărească, Coarde vechi şi noi, Poeme balcanice)* care, lipsite de orice valoare şi năstruşnice, înveselesc însă pe cititor:

Prin tufele de iorgovan, de
oleandru
E Rom şi Romul, craiul
Makedon, Lixandru
Şi procletul de Arie, umflatul
Decebal,
Traian prea zăditorul nostru;
la semnal
Trec lorzi în bernevici cu tur la
zece coţi
Şi gentlemeni cu şaluri şi turban
cu moţ.

In roman trebue să amintim în rândul întâiu pe d. M. Sadoveanu. *Paştele Blajinilor* e o naraţiune vrednică de epoca Eminescu, analizând structura arhaică a civilizaţiei române. Un francez e silit să renunţe la exploatarea unei păduri moldovene fiindcă urmaşii poporului peceneg care au stăpânit-o fac o surdă împotrivire. Se studiază aci cu mijloace novelistice naşterea poeziei populare, a miturilor mistice, într'o limbă extraordinară, de nou şi intelectual Niculce. *Izvorul alb* este continuarea romanului eroic *Fraţii Jderi*. Avem de aface cu o epică cronicărească, alegându-se din evenimentele vieţii fenomenele cosmice, astronomice precum cutremure, semne cereşti, secetă, ivirea iernei. Descripţia naturii alpestre, primitive, e magistrală. C. Stere

Anişoara Odeanu

dăduse înainte de a muri *Uraganul*, tratând răscoala dela 1907, cu multă documentaţie şi cu scene sguduitoare. Romanul nou al d-lui Ionel Teodoreanu *Arca lui Noe*, încercare de naraţiune „anti-lirică" este în realitate valabil prin partea cea mai lirică a zugrăvirii misteriosului infantil. Al. O. Teodoreanu este în *Tămâie şi otravă II* inteligent şi plin de mobilitate sentimentală totdeodată, cu o clară direcţiune morală câtă îngădue arta. Cuvântarea la „Triunghiul albastru" e un mic cap de operă de spirit, emotivitate şi respect. *Cimitirul Buna Vestire* de Tudor Arghezi împerechiază cel mai crud humor cu viziunea Apocalipsului. *Cara-Su* de I. Valerian, mic roman fără cine ştie ce fundament epic, scris uşurel, documentează asupra Dobrogei. *Deacurmezişul* de Mircea Damian e o autobiografie, povestind existenţa unui scriitor român căruia toate i se pun deacurmezişul. Sânt acolo scene de cruntă mizerie, scrise cu vioiciune. *Sfânta mare neruşinare* e un roman de tipul

AL. O. TEODOREANU

imens căruia autorul însuş, ajutat de bunăvoinţa unor prieteni, vrea să-i dea o însemnătate pe care n'o are. Metoda acestor cărţi înghesuite este comentariul lite-

Continuare în pagina a 2-a

rar, după pilda d-lui Ionel Teodoreanu, dar fără talentul aceluia, cu flori de stil și analize poetice din plictiseala cărora abia se poate desprinde pe ici pe colo câteo viziune, dar și aceea, în orice caz, de valoare poetică. *Pensiunea doamnei Pipersberg* de H. Bonciu e o compunere bizară, în modul expresionismului austriac, plină de amărăciune și acuități, de humor grotesc, dureros, dar și de libidini și imoralități și mai cu seamă de panglicărie literară.

Mircea Eliade

I. Peltz descrie în *Nopțile domnișoarei Mili* promiscuitatea de cartier și tristețile virginale, păcătuind prin prolixitate și expresie „imajată". Romanul *Țară bună* se face vinovat prin teză. In *1916* d. Aderca descrie, adesea cu vigoare, războiul nostru. Un bun roman pentru tineri, în ciuda vorbăriei literare, este *Sfârlează cu fofează* care povestește vocația aviatică a unui copil de țăran. Ion Iovescu prin *Nunta cu bucluc* a fost semnalat de d. E. Lovinescu ca un al doilea Creangă. Această judecată nu s'a bucurat însă de bună primire dată fiind trivialitatea scrierii. *Omul gol* de Dan Petrașincu cuprinde idei literare și indicații de talent. Romanul d-lui M. Celarianu, *Femeea sângelui meu* este îndrăzneț, dar serios și trist ca scrierile lui Duhamel. Tratează jocul de generozități ale unei

Radu Boureanu

familii de femei îndrăgostite de acelaș bărbat. Romanul d-lui Mircea Eliade *Domnișoara Christina* rămâne o foarte interesantă încercare de nuvelă fantastică. D. G. Ciprian dovedește în *soț ori fărdă* spirit de observație. In sfârșit *Diana* de d. Eugen Lovinescu aduce o remarcabilă analiză a spiritului de solitudine și un portret de femee diabolică. Mai amintim *Insemnările lui Safirim* de N. M. Condiescu, *Tinerețe* de Lucia Demetrius, *Călător din noaptea de ajun* de Anișoara Odeanu, *Doamna Elena Cuza* de Lucia Borș.

Alte cărți de proză trebuesc puse deoparte fiindcă având informație istorică vor să aducă spirit critic, având ideologie vor să exprime literar. Marea monografie despre P. P. Carp a d-lui C. Gane e printre acestea. De asemeni *Thanatos* (o psihologie și o biologie a morții) de Ion Biberi, *Dialectica naționalismului* (extravagantă filozofie politică) de N. Roșu. Plină de spirit și însușiri polemice este *In slujba Satanei?!* de H. Sanielevici. *Galeria oamenilor politici* de St. Diamandi conține printre altele un frumos portret al regelui Ferdinand, necroloagele din *Oameni cari au fost III* de N. Iorga arată toate însușirile acestui mare prozator. Al. Dima dă un studiu de istorie literară *(Zăcăminte folclorice în poezia noastră contimporană)*, d. Ramiro Ortiz însfârșit face pentru

I. Peltz

studenții săi dela Padova o excelentă antologie românească *(Manualetto rumeno)* și un curs de *Storia della letteratura rumena*. D-sa ne trimite și o explicație la unele observațiuni, explicațiune pe care nu e român să nu o accepte din toată inima. Pentru spiritualul erudit al lucrului frivol din *La fronda delle penne d'oca* ne îngăduim să susținem că neologismul *culottine* există în Italia, auzit și văzut scris negru pe alb în vitrinele din Milano de subscriitorul acestor rânduri. In critică, , de remarcat noul volum de *Mențiuni critice* al d-lui Perpessicius și de notat la bibliografie volumele IV și V din *Opera lui Mihai Eminescu*.

G. CALINESCU

Toamna pe Dunăre

Pădurea 'nvăpăiată până'n poală
Răstoarnă 'n frunze-amurgul până'n sa
Să fi roșit că va rămâne goală
Subt soarele — prin nouri rușinat ?...

Trec berze 'n unghiuri frânte'n orizont:
O lungă fâlfâire de batiste.
Pe portativul telegrafelor — în front,
Lăstunii scriu cu negru arii triste.

Bâtlanul bate vântul voinicește
De-asupra lacului stătut și gol;
Povară grea, căzută în nămol,
Imaginea-i pe fund, subt el, vâslește...

Zadarnic curge Dunărea spre mare
Să'ntoarcă astrul iar în răsărit,
De parcă ceru 'l undue — țâșnit
Dintr'o spărtură despicată 'n zare...

Nu-ți simți căldura lacrimii cum umblă
Că'n umbra toamnei, a pădurii scade ?...
Dece, dece o frunză care cade
Și-acopere ocrotitoarea umbră ?...

PANDURU CHIVU

ȘTIINȚA IN ANUL 1936

Cronicele hebdomadare, pe care le-am publicat succesiv în cadrul rubricei „Actualități științifice", au trecut în revistă — în momentul realizării lor — cele mai de seamă inovațiuni ale științei pure și aplicate.

Ne propunem aci să urmărim mai mult liniile generale ce caracterizează recolta atât de bogată și variată, alcătuită din descoperirile și invențiunile anului precedent.

In primul rând, se cuvine să insistăm asupra unui fapt, care scapă îndeobște profanilor. Nu se poate vorbi în general, de o anume înfăptuire științifică, care începe și sfârșește definitiv într'o perioadă determinată întrucât cele mai multe sânt în perpetuă evoluție și perfecționare, iar hotarul între faza încercărilor de laborator și aceea a promovării absolute în practică, este deobiceiu foarte elastic. Iată, de pildă, televiziunea. S'a spus că o avem încă de acum câtiva ani. In realitate, nici măcar în anul 1936 — care a cunoscut cele mai mari progrese în domeniul transmisiunii imaginilor — nu se poate afirma că această invențiune e pusă la punct.

In domeniul aplicațiunilor diverselor radiațiuni, s'au înregistrat cele mai impresionante performanțe. Impresionante, nu numai pentru imaginația marelui public ci chiar pentru spiritul critic sever al savantului.

Pe tărâmul undelor hertziene, perfecționările remarcabile ale recepției radiofonice, grație utilizării undelor scurte, au dus la înlăturarea aproape totală a paraziților și la obținerea unui randament remarcabil ca putere și distanță. Punctul culminant îl constituie revelația microundelor. Aceste unde electrice, cu o lungime mai mică de un metru, explorate îndeosebi de Marconi, promit să devie într'un viitor apropiat instrumentul ideal pentru radiocomunicații. Ferite cu desăvârșire de flagelul paraziților, ele permit transmisiuni la distanțe enorme cu energii minime, ele putând fi dirijate după voie și asigurând secretul convorbirilor. Problema rânduirii unui număr imens de posturi de emisiune în gama microundelor, fiind rezolvabilă cu ușurință, vom avea posibilitatea să evităm actualul haos al eterului, și totdeodată să înlocuim telefonul cu fir prin cel radioelectric, chiar și pentru convorbirile particulare. De altfel, radiofonul portativ a primit un început de realizare prin invențiunea recentă a inginerului italian Mastini, care a obținut comunicări între un post fix și unul portativ, în mers, pe o rază de câteva zeci de kilometri. Marconi ne asigură deasemenea, că e pe cale să ajungă la transmisiunea energiei electrice, prin microunde. Cu alte cuvinte, avem înainte perspectiva îmbucurătoare a dispariției cablurilor electrice, al căror cost și întreținere reprezintă o adevărată povară.

Televiziunea, adoptată în mod public în occidentul Europei, înregistrează progresul unor imagini din ce în ce mai clare, ale căror dimensiuni au ajuns acum la 2x2 metri, adică destul de apropiate de acelea ale ecranului cinematografic. In momentul când raza de emisiune a imaginilor — actualmente numai de vre-o 50 de kilometri — va fi extinsă considerabil, televiziunea va cunoaște probabil o popularitate tot aât de mare ca și radiofonia.

Lumina invizibilă, razele infraroșii și ultraviolete cuceresc zi cu zi noui domenii de aplicații. Razele infraroșii sânt folosite pentru fotografia în întuneric (grație unor anumite plăci speciale), precum și la paza automată a tezaurelor, prin celula fotoelectrică. Ultravioletele, pe lângă cunoscutele efecte terapeutice, ce justifică denumirea lor de „soare artificial", tind să fie folosite ca mijloc curativ și preventiv al boalelor infecțioase, pe baza puternicului lor efect bactericid. Deasemenea, s'a pus în evidență o prodigioasă înrâurire a acestor raze asupra posibilităților de cultură vegetală. Semințele de cereale și legume, expuse ultravioletelor înainte de a fi introduse în pământ dau roade excesiv de bogate și se desvoltă într'un timp mult mai scurt.

„Razele morții", anunțate necontenit ca o sperietoare a războiului viitor, reprezintă poate o exagerare. Este sigur însă că

anumite radiațiuni electrice manifestă efecte distrugătoare pentru microorganisme, insecte și mici animale. Aceste raze pot sluji astfel ca un instrument comod pentru stârpirea paraziților în agricultură și horticultură și ca mijloc de conservare a alimentelor împotriva fermenților vătămători.

Energia solară, ca și radiațiile cosmice continuă să ispitească pe cercetători, care imaginează fel de fel de dispozitive pentru captarea lor, în scopul unor utilizări industriale. Explorarea stratosferei pentru studiul acestor misterioase radiații cosmice este în curs, și enigma lor n'a fost încă definitiv rezolvată. Inregistrăm în acelaș timp perfecționarea avioanelor stratosferice, care urmăresc, nu atât scopuri științifice, ci posibilitatea unor viteze inaccesibile în regiunile mai joase ale văzduhului.

Biologia și medicina s'au desvoltat și în anul acesta sub semnul hormonilor și al endocrinologiei. Glandele cu secrețiune internă domină astăzi preocupările biologilor și par să explice, prin particularitățile lor fiziologce, aproape toate anomaliile psihofizice. Hormonii, produsul acestor secrețiuni, au devenit un adevărat „elixir al vieții", folosit pe o scară din ce în ce mai întinsă în terapeutica medicală, pentru a compensa anumite turburări și insuficiențe de origină glandulară.

Chimia se desvoltă mai mult în direcția aplicațiilor industriale și în special — din cauza tendinței tot mai accentuate de autarhizare economică, — urmărește în primul rând fabricarea produselor sintetice. Germania, Italia și întrucâtva Rusia cultivă îndeosebi această direcție. Inregistrăm astfel realizarea cauciucului sintetic dintr'un amestec de calciu și carbon și a lânei artificiale din... lapte, prin desicațiunea caseinei și recuperarea fibrelor textile.

Să nu uităm, între evenimentele anului 1936, eclipsa totală de soare din Iunie, eveniment extrem de rar și foarte prețios pentru investigațiile astronomice. Pe de altă parte, un record: realizarea celui mai mare telescop din lume, instalat în laboratorul american de pe muntele Wilson.

Un an bogat deasemenea în comemorări ale eroilor științei: 200 de ani de la nașterea lui James Watt, părintele mașinei cu aburi, și aceea a lui Arrago, marele fizician și astronom francez, 100 de ani dela moartea genialului Ampère, creatorul electromagnetismului și 200 de ani dela nașterea lui Coulomb, creatorul electrostaticei.

Alături de acest activ impresionant, două pierderi dureroase: moartea ilustrului fiziolog rus, Ivan Pavlov, laureat al premiului Nobel și aceea a inginerului spaniol Juan dela Cierva, inventatorul autogirului.

Ing. I. ȘERBAN

O problemă rezolvată!

Cel mai frumos și mai util dar de Sărbători, rămâne tot Cartea!

Editura „Adevĕrul" s. a. recomandă:

Maria, Regina României	Regine încoronate	160
Maria, Regina României	Povestea Vieții Mele, vol. I	120
" " "	" " " " II	120
" " "	" " " " III	160
C. Ardeleanu	Pescarii	60
Papadat Bengescu	Logodnicul	80
Vladimir Corbasca	Tananica	60
20 Autori	Nuvele inedite	100
V. Eftimiu	Inșir'te Mărgărite	60
Apostol Fulga	Altceva	80
Sera Furpa	Prima aventură	40
Const. Graur	Cu privire la Franz Ferdinand	100
N. Iorga (2 volume)	Istoria Literaturii Române (2 vol.)	280
Emil Isac	Poezii	40
E. Lovinescu	Mite	70
E. Lovinescu	Bălăuca	80
Lascarov Moldovanu	Omul care tace	60
Pericle Martinescu	Adolescenții dela Brașov	80
Horia Miclescu	Hanul la Uriești	40
C. Manolache	Destăinuirile Colonelului Mihu	40
C. Manolache	Sfânta Dreptate	80
Const. I. Nottara	Amintiri din teatru	80
I. Peltz	Foc în Hanul cu Tei (2 vol.)	100
Liviu Rebreanu	Jar	80
Liviu Rebreanu	Răscoala	100
Radu Rosetti	Vechituri	80
C. Stere	In preajma Revoluției (8 vol.) a	80
M. Sadoveanu	Aventurile Șahului	50
M. Sadoveanu	Locul unde nu s'a întâmplat nimic.	60
M. Sorbul	Mângâerile Panterei	80
Henriette Ivonne Stahl	Steaua Robilor	60
Mihail Șerban	Infirmii	70
Lt. Col. Gr. Ionescu și R. Lefescu:	Istoria neamului în imagini	10[illegible]
Almanahul ziarelor Adeverul și	Dimineața pe 1937	6[illegible]
Pearl Buck	Ogorul	8[illegible]
Henriette Valet	Patul 60 bis	5[illegible]

De vânzare la toate librăriile din Capitală și țară

MARIO CONCINI

VIRTUOSUL

E foarte neplăcut pentru un bărbat însurat să primească prin poștă o scrisoare neiscălită, adresată nu acasă, ci la biurou, ca să n-o citească soția. Și e mult mai neplăcut, când scrisoarea are aproximativ următorul conținut:

„Stimate Domn!

Dați cât mai multă atenție soției dv. Sâmbătă, 17 c., ea va încerca într'un chip ingenios să plece pe drumul ei tainic, despre care dv. nu trebue să știți nimic. Ea se va întâlni cu locotenentul Carducci la concertul cunoscutului virtuos Almandare. O veți găsi acolo și vă veți convinge că vă înșeală cu nerușinare.

Un prieten"

Signor Paolo Filipo aruncă, supărat, scrisoarea la coș, dar se răsgândi, o scoase, netezi hârtia mototolită și o puse cu grijă în despărțitura secretă a servietei. Când veni acasă, gândul scrisorii anonime îi sfredelea creerul.

Pe când își mânca supa, își urmărea cu coada ochiului soția, frumoasa Lucia, care până atunci fusese pentru el o pildă vie de credință conjugală. Cine o fi acest locotenent Carducci? Filipo n'auzise nimic despre el.

Oare Lucia lui e o artistă atât de experimentată și e atât de perfidă, încât își ascunde prietenul cu atâta măestrie?...

—Dar asta-i o prostie! gândi Paolo și hotărî să ardă scrisoarea. Mâzgăleală anonimă n'are nici o valoare. Cine vrea să răspândească aluzii și calomnii, se servește de asemenea mijloace nedemne, cum sânt scrisorile anonime. Oamenii onorabili nu fac astfel de scrisori.

Signor Filipo se liniștise, când Vineri seară, în ajunul lui 17, Lucia îl întrebă:

— Mâine *seară* te duci undeva?

— Nu, răspunse repede Filipo. Am mult de lucru și rămân acasă.

Iși privi pe furiș și atent soția.

— Atunci mă duc la Fifi. Nu ne-am văzut de mult...

Era adevărat. Lucia nu-l mințea. Nu se văzuse de mult cu prietena sa Fifi.

In aceeaș seară, Filipo eși în oraș și citi cu luare-aminte următorul afiș:

„Sâmbătă, 17 c., un singur concert dat de renumitul violonist-virtuos spaniol Almandare. Nu pierdeți această ocazie rară!"

Signor Paolo Filipo nu era amator pasionat de muzică, dar de data aceasta se grăbi să-și procure un bilet la concertul lui Almandare. I se spuse că toate biletele erau vândute. Totuși, izbuti să cumpere un bilet la parter, cu un preț întreit.

— Bestie necredincioasă! bombăni Filipo Sâmbătă seară, când porni spre sala în care se da concertul renumitului virtuos spaniol. Intră neobservat în sală și își ocupă locul.

Timp îndelungat privi în toate părțile, așteptând să-și vadă jumătatea duioasă, întovărășită de un ofiter. Dar, deodată, auzi din spate un glas foarte cunoscut:

— Paolo! Doamne!... Ce cauți aici?

Signor Paolo Filipo nu era un om care să se încurce ușor. De aceea, răspunse îndată soției, cu o voce fermă:

— Pe tine te caut!

— Pe mine... E adevărat? zâmbi Lucia, batjocoritoare. Aseară mi-ai spus că ai treabă și că rămâi acasă. Cum ai venit aici?

— Nu mă întreba, ci răspunde la întrebările mele. Ai spus că te duci la prietena ta, și ai

ajuns aici, la concertul acestui spaniol scârbos!

— Nu căuta să scapi de mine! Știu că poți să faci ușor față oricărei situații, nefericitule! Dar știu și adevăratul motiv pentru care m'ai mințit și pentru care ai venit acum aici...

Lucia zâmbi din nou ironic și adăogă:

— Crezi că nu știu că ai venit aici ca să te întâlnești cu signorina Nora Pagucci?

Filipo mormăi:

— Nora... Pa... Pagucci? Aud întâia oară acest nume.

— Nu mă minți, nemernicule! Mă înșeli cu nerușinare!

— Nu mă acuza fără să ai dovezi! strigă Paolo, și lumea începu să se strângă în jurul lor. Dar ce ai să-mi spui despre locotenentul Carducci? Ai?

— Locotenentul... Carducci! se miră Lucia. Nu-l cunosc.

Curând totul se lămuri: amândoi primiseră scrisori anonime cu conținut identic; doar numele erau altele. In loc de locotenentul Carducci, în scrisoarea către Lucia era „signorina Nora Pagucci".

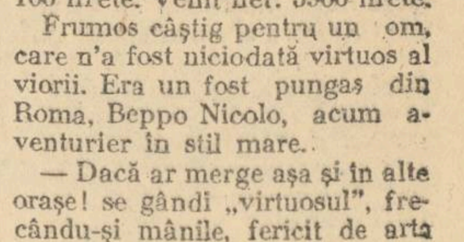
Soții se liniștiră și rămaseră să asculte concertul virtuosului spaniol. Ei nu aflară niciodată cine fusese autorul glumei.

Sala nu era plină, deși toate biletele fuseseră vândute cu două zile înainte. Aceasta nu întristă deloc pe celebrul virtuos Alamandare, al cărui nume adevărat era Beppo Nicolo. El scurtă programul concertului, își făcu bagajele, se duse la gară și părăsi cu primul tren orașul.

Era singur într'un compartiment de clasa întâia. Işi deschise servieta voluminoasă, scoase portofelul, numără banii realizați din vânzarea biletelor și făcu în bloc-notes următoarea însemnare: 400 locuri câte 10 lirete: 4000 lirete. Porto pentru 400 scrisori câte 25 centesime: 100 lirete. Venit net: 3900 lirete.

Frumos câștig pentru un om, care n'a fost niciodată virtuos al viorii. Era un fost pungaș din Roma, Beppo Nicolo, acum aventurier în stil mare.

— Dacă ar merge așa și în alte orașe! se gândi „virtuosul", frecându-și mânile, fericit de arta sa.

A apărut — NUMĂRUL SPECIAL de CRĂCIUN

AVENTURIER

Celebrul roman a lui JACK LONDON

Splendid caracter de fată americană. Vântură-mări, aventuri, inițiativă. Băetană rebelă și totuși... femeie. Fiorosul duel între rivali. Naufragiul. Canibalii.

EXOTIC, PITORESC, PALPITANT...

in „ROMANELE CAPTIVANTE" 15 lei. La chioșcari și librar[illegible]

Critică şi samsarlâc

La congresul anual al Camerei pentru cultura Reichului şi al Frontului Muncii s'a hotărît, cu entuziasmul de rigoare şi frenezia nazistă, stricta interzicere a gândirii pe tot cuprinsul imperiului german.

De sus din cerul pururea senin al naţional-socialismului, a tunat un ordin: frontul culturii şi al muncii a ridicat braţul şi a răcnit: — Heil!

Dr. Goebbels, ministrul propagandei, al literaturii şi al artelor frumoase a decretat, pur şi simplu, suprimarea criticei de artă.

De ce? — **„Fiindcă nici anul 1936 n'a adus o ameliorare satisfăcătoare a criticei de artă".**

Cum trebue să fie această ameliorare, pentru a fi satisfăcătoare? — Foarte simplu: — să nu fie deloc. Adică: să nu mai fie critică de artă; să fie numai dare de seamă.

Criticul nu mai are voie să critice, cu alte cuvinte: să selecţioneze şi să distingă ce e bun şi ce e prost. Prin urmare, criticul nu trebue să fie critic.

„De azi înainte interzic, în mod definitiv (nu de moarte mă cutremur, ci de veşnicia ei!), **continuarea criticei de artă în forma ei de până acum"** — sună ucazul ersatzului de dictator în împărăţia artelor.

Kunstkritik (critica de artă) se desfiinţează; în locul ei se înfiinţează **Kunstbericht** (darea de seamă de artă).

Va să zică: criticul de artă este înlocuit printr'un raportor de artă. Misiunea lui e să facă un comunicat, să încheie un proces-verbal; în legătură cu orice infracţiune în domeniul literar, muzical şi plastic. Atât şi nimic mai mult.

Raportorul de artă este cercetat, examinat şi promovat, pe cale oficială, ca orice funcţionar de poliţie. Epistatul de artă trebue să corespundă întocmai dogmelor naziste; să înfăţişeze concepţia politică a partidului; să fie inspirat de — **national-socialistische** Weltanschauung.

A propune — nu e treaba lui. A dispune — iar nu e treaba lui. I se permite, cel mult, să expună; să expună în aşa fel încât să... amelioreze şi să satisfacă. Să nu analizeze, fiindcă analiza este în genere o acţiune subversivă şi de esenţă **marxistă.** Să nu judece, fiindcă nu e judecător, ci **intermediar între artă şi popor.** Scurt: raportorul de artă este un misit — şi samsarul nu trebue să evolueze, ci să mijlocească.

Un regim care a debutat cu arderea cărţilor, arestarea, expulzarea şi desnaţionalizarea scriitorilor şi artiştilor, trebuia, la urma urmei, să distrugă şi critica.

Poetul Heinrich Heine, despre care Dobrogeanu-Gherea a spus cândva că este un critic de artă la nivelul geniului său poetic, a anticipat, în **„Amintirile despre teroarea din Kraewinkel"**, recentul rescript cezarian al doctorului Goebels:

Wer auf der Strasse raesonniert,
Wird unverzueglich fuesiliert:
Das Raesonnieren durch Gebaerden
Soll gleichfalls hart bestraufet werden.
Vertrauert eurem Magistrat,
Der fromm und liebend schuetzt den Staat
Durch huldreich hochwohlweises Walten:
Euch ziemt es stets das Maul zu halten.

(Cine rezonează pe stradă — va fi împuşcat; — rezonarea prin gesturi — trebue să fie deasemenea aspru pedepsită. Aveţi încredere în magistratul vostru — care, cu dragoste şi pietate, ocroteşte statul — prin conducerea lui graţioasă şi înţeleaptă; — Vouă vi se recomandă să vă ţineţi botul, întotdeauna).

Din această formulă profetică şi versificată, actualul magistrat al artei germane, — care a transformat Berlinul şi restul Germaniei într'un Kraewinkel (în traducere liberă: Mizil) — a şters cuvântul **întotdeauna** şi l-a înlocuit prin: **definitiv.**

Analizând acest decret, cotidianul francez **„Le Temps"** constată că ministrul propagandei germane a asasinat un cadavru, căci critica germană e moartă de patru ani.

Decretul lui Goebbels nu este decât o răzbunare postumă. Şi Goebbels s'a răzbunat, fiindcă, pe vremuri, a bătut zadarnic la toate uşile redacţiilor germane şi nicăeri nu-i s'a răspuns: — intră! Pe rând, toate ziarele mari, în frunte cu **„Berliner Tageblatt"**, i-au aruncat manuscrisele la coş. A vrut să fie scriitor cu tot dinadinsul şi n'a reuşit.

A rămas un scrib obscur şi a debarcat în portul ziaristicei reacţionare, unde se cuibăresc deobicei toţi rataţii din presă. N'a vrut să înţeleagă că e lipsit de talent: a înţeles că îl persecută critica. Şi acum îşi potoleşte furia împotriva talentelor care au refuzat să-l promoveze scriitor. Acum, după ce el însuşi a făcut dovadă că e mai lesne să ajungi ministru într'un guvern dictatorial decât redactor la un ziar de opinii, a scos pe toţi ciracii din coşul redacţiilor şi le-a oferit posturile de conducere din presa germană.

Sub regimul dictaturii, toţi repetenţii sânt premianţi.

Preşedintele Camerei de Cultură a Reichului a expulzat din civilizaţia germană un secol şi jumătate de critică de artă. **Politica culturală** a regimului a purces la alegerea celor **„chemaţi"**. Nimeni nu ştie cine sânt aceşti chemaţi. Nimeni nu-i cunoaşte.

Cei **nechemaţi** au fost destituiţi.

Cine sunt? Iată-i: Gottsched, Lessing, Goethe, Heine, Boerne, Herder, Kleist, Schlegel, Tieck, Brentano, Freytag, Paul Schlenter, Meier-Graefe, fraţii Hart, Jakobsohn, Herr, Hollaender şi Ossietzky.

Suprimarea criticei este un triumf personal al doctorului Goebbels: e cel mai crâncen triumf al diletanţilor, cu stomacul dilatat, de pretutindeni...

F. DIMA

Peer Merlöe Măgăruş

Elegie sfântă

Şuviţă, amintirea se deapănă uitată
Şi anii şterşi în urmă se clatină şi cad,
De-ţi mai aduci aminte, ne-am întâlnit odată,
Era o noapte rece cu ceaţă peste vad.

Incet ca o durere te-ai risipit în drum...
Te-ai frământat cu râul, cu huma subt picioare,
Te-ai împletit cu norii şi păclele de fum,
Dar fără să te'ntrebe vreunul ce te doare.

Prin hrube-adânci şi umezi povară-ai dus în mâni
Şi apele'n amiază le-ai cununat pe toate,
Ţi-ai răcorit privirea cu rouă din fântâni,
Şi-ai adormit la umbră de garduri fărîmate...

Sfios şi singuratic te-ai strecurat prin vreme
Ca să te cânte pruncii pe viscol şi pe sloată,
Şi glasuri nevăzute mereu să te tot cheme,
In nopţi de boboteze, să mai cobori odată.

CONSTANTIN SALCIA

Plastica

Sfârşitul anului a adus o serie de manifestări mai puţin strălucite decât altădată.

In sala din str. Brezoianu No. 25, d. Sterie Becu, *pictor şi arhitect, a prezentat privelişti din Egipt şi din Palestina, câteva imagini ale coastei noastre maritime şi trei instantanee din Cişmigiu.*

Compuse cu grijă, noile lucrări ale d-lui Becu aduc soare mult, lumină caldă, spre deosebire de vechea d-sale factură, greoae, şi clădită mai ales pe clar-obscur.

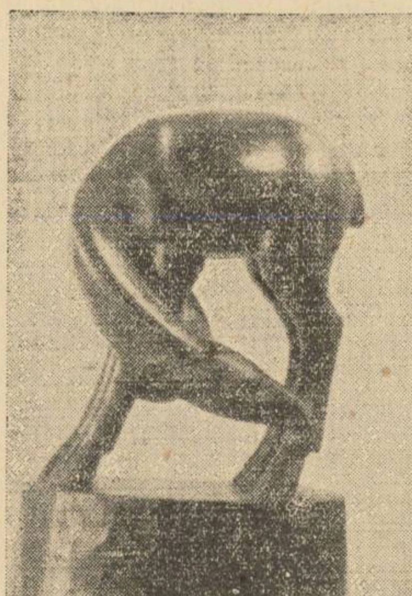
Penelul alunecă astăzi mult mai liber pe pânză, mai sigur şi pe alocuri mai avântat.

Nu lipseşte nici ***dulcegăria*** *care convine unui* ***anumit public.***

In general însă, ***pictorul*** *rămâne onest în* ***exprimarea*** *sa cromatică şi lineară.*

•

In sala Dalles, ***d-na*** **Lelia Urdarianu** *a* ***strâns un ansamblu*** *de peisaje, siluete şi naturi moarte executate într'o tehnică sobră, cu apăsări uneori poate prea accentuate asupra conturului, dar cu sensibilitate coloristică deajuns de pronunţată.*

Peer Merlöe Căprior

Artista ştie să ***aleagă motivul,*** *păstrând în prezentarea atmosferei şi în definirea materiei o notă de sinceritate şi de tinereţă, care adesea preţuesc mai mult decât toate subtilităţile meşteşugului.*

•

Saloanele Mozart ***au*** *fost din nou aglomerate.*

Peer Merlöe Nud

A venit cu flori d-na Angiolina Santocono.

Peste o sută de cadre, cu peste o sută de specii. O adevărată seră pentru studiul horticultorilor.

•

Printre flori, socluri quasifunerare a presărat sculptorul Spiridon Georgescu.

Fireşte, şi bustul d-nei Santocono.

Prea atent modelat, Petre Dulfu zâmbea într'un colţ, între „Preotul mahalalei Dealul Spirei" şi „Bustul d-lui D. R. Ioaniţescu".

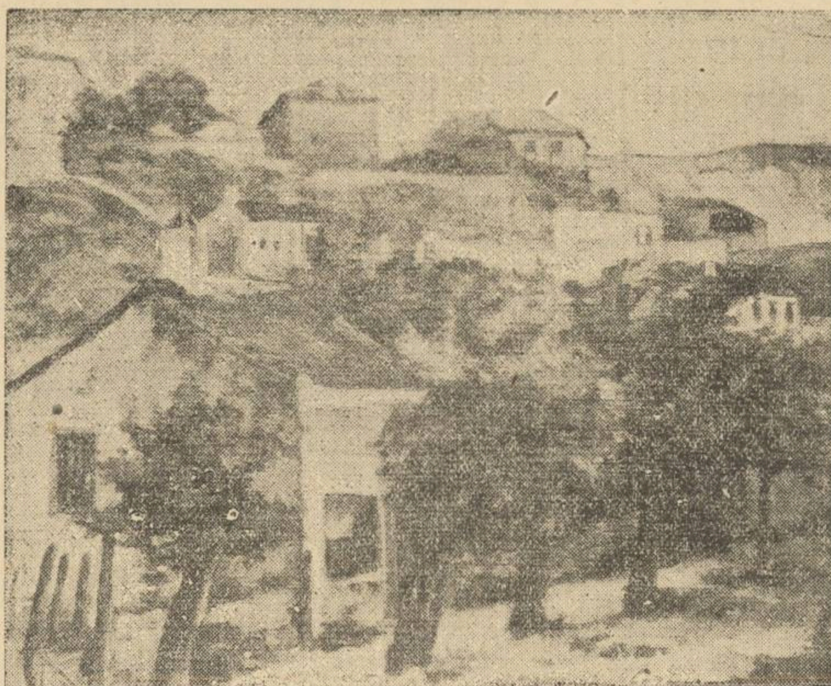
•

In hall, d-na Elena Anton *(altădată semna ni se pare Ileana Colonel Antonu).*

Privelişti durărene şi câteva ***schiţe izbutite.***

•

D-ra Corina Lecca a înfăţişat *lucrări cu lăudabile străduinţe pentru desen şi culoare.*

Corina Lecca Peisaj

Dacă unele uleiuri şi pasteluri nu depăşesc nivelul didactic, în schimb acuarela trece dincolo de ezitări, e mai liberă şi mai inteligent tratată.

Genul acuarelei, atât de capricios sub mâni neîndemânatece, cristalizează aci jocuri simpatice de viziune şi trăsături făgăduitoare.

•

Nu putem găsi aceleaşi însuşiri în cămăruţa ocupată de d-ra Maria Zadurowicz.

Acuarelele d-sale nu au suficientă vibraţie.

Sunt privelişti de primăvară, văzute diletant.

•

Alături, pictorul I. Strutinschi *îşi caută personalitatea în lucrări de pitoresc cuminte.*

Expoziţia e consacrată Balcicului, unde artistul a găsit aer şi lumină pentru o paletă ce nu pare lipsită de calităţi picturale.

Peer Merlöe Nud

•

In sfârşit, d. Peer Merlöe *expune noi siluete, stilizate în lemn alb şi negru.*

Sunt *plăsmuiri care înscriu în câmpul artei forme elegante, pe care artistul le mulează pe armonii de gând, nu pe realitate.*

•

Anul plastic 1936 s'a încheiat luminos, cu expoziţia pictorului Iser, *— de care ne-am ocupat în numărul trecut al „Adevĕrului Literar".*

In această prezentare, Iser s'a depăşit pe sine, arătând cât poate fi de divers, de viguros şi de sensibil la multiplele aspecte ale firii.

Nu l-am găsit numai pe Iser al nostru. Ne-am aflat în faţa valorii netăgăduite de circulaţie universală.

A fost o manifestare pilduitoare pentru toţi cei ce se îndreaptă pe drumul artei, un rar moment de desfătare estetică pentru confraţii săi maturi şi un minunat prilej de iniţiere a publicului în frumuseţa de totdeauna a picturii adevărate.

H. BLAZIAN

I. Strutinschi Peisaj

Giacomo Leopardi

Dialog între un vânzător de calendare şi un trecător

VÂNZĂTORUL. — Calendare, calendare noi; almanahuri noi. Nu poftiţi calendare noi, domnule?

TRECĂTORUL. — Calendare pe anul care vine?

VÂNZĂTORUL. — Da, domnule.

TRECĂTORUL. — Crezi că are să fie norocos, anul ăsta nou?

VÂNZĂTORUL. — O da, domnule, sigur că da.

TRECĂTORUL. — Ca şi anul trecut?

VÂNZĂTORUL. — Mult mai mult.

TRECĂTORUL. — Ca şi cel dinainte?

VÂNZĂTORUL. — Şi mai mult, şi mai mult, domnule.

TRECĂTORUL. — Atunci ca şi cel dinaintea celui dinainte? Nu ţi-ar plăcea să semene anul care vine cu unul din anii aceştia din urmă?

VÂNZĂTORUL. — Nu, domnule, nu mi-ar plăcea.

TRECĂTORUL. — De câte ori a trecut anul nou de când vinzi calendare?

VÂNZĂTORUL. — Cam de vre-o douăzeci de ori, domnule.

TRECĂTORUL. — Cu care dintre anii aceştia ai vrea să semene anul cel nou?

VÂNZĂTORUL. — Eu? Nu ştiu, zău.

TRECĂTORUL. — Nu-ţi aduci aminte în chip deosebit de nici-un an care să-ţi fi părut norocos?

VÂNZĂTORUL. — Drept să vă spun, nu, domnule.

TRECĂTORUL. — Şi cu toate astea viaţa e frumoasă. Nu-i aşa?

VÂNZĂTORUL. — Asta ştie orişicine.

TRECĂTORUL. — Nu ţi-ar plăcea să trăeşti iar aceşti douăzeci de ani, ba chiar tot timpul ce-a trecut, începând dela naştere?

VÂNZĂTORUL. — Ei, dragă domnule, unde dă Dumnezeu să se poată una ca asta!

TRECĂTORUL. — Dar dacă ar trebui să trăeşti întocmai aceiaşi viaţă care ai trăit-o, nici mai bună nici mai rea, cu toate bucuriile şi durerile prin care ai trecut?

VÂNZĂTORUL. — Asta n'aş vrea.

TRECĂTORUL. — Atunci ce altă viaţă ai vrea să trăeşti? Viaţa pe care am trăit-o eu, sau cea a unui prinţ, sau a cui? Nu crezi oare că şi eu, şi prinţul, şi oricare altul are să răspundă întocmai ca dumneata; şi că dacă i-ar fi dat omului să trăiască din nou, aceiaşi viaţă pe care a mai trăit-o, nimeni n'ar vrea să se întoarcă îndărăt?

VÂNZĂTORUL. — Ba asta o cred.

TRECĂTORUL. — Nici dumneata nu te-ai mai întoarce îndărăt cu preţul ăsta, dacă altfel n'ai putea?

VÂNZĂTORUL. — Nu, domnule, zău nu m'aş mai întoarce.

TRECĂTORUL. — Bine, dar atunci ce viaţă ai vrea dumneata?

VÂNZĂTORUL. — Aş vrea o viaţă aşa, cum mi-ar da-o Dumnezeu, şi-atâta tot.

TRECĂTORUL. — O viaţă la întâmplare — şi să nu ştii nimic despre ea dinainte, cum nu ştii nimic despre anul care vine?

VÂNZĂTORUL. — Chiar aşa.

TRECĂTORUL. — Aşa aş vrea şi eu, dacă mi-ar fi dat să mai trăesc odată, şi aşa ar vrea toată lumea. Dar aceasta-i semn că soarta, până anul ăsta, s'a purtat rău cu toţi. Şi se vede limpede că fiecare din noi socoteşte durerile ce i-au fost sortite, mai mari şi mai grele în cumpănă decât bucuriile; că dacă i-ar fi dat să trăiască încă odată aceiaşi viaţă, cu toate durerile şi bucuriile ei, nimeni n'ar primi să se nască a doua oară. Viaţa aceia care e un lucru minunat, nu e viaţa pe care o cunoaştem, e cea pe care n'o cunoaşte nimeni; nu e viaţa trecută, e cea viitoare; Odată cu anul nou, soarta se va hotărî să se poarte bine şi cu dumneata, şi cu mine, şi cu toată lumea şi pentru toţi va începe viaţa fericită. Nu-i aşa?

VÂNZĂTORUL. — Să dea Dumnezeu.

TRECĂTORUL. — Atunci arată-mi cel mai frumos calendar pe care-l ai.

VÂNZĂTORUL. — Poftiţi, domnule. Costă treizeci de bani.

TRECĂTORUL. — Uite treizeci de bani.

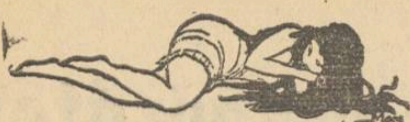
VÂNZĂTORUL. — Să trăiţi, domnule: mai poftiţi şi altă dată. Calendare, calendare noi, almanahuri noui.

Din italieneşte de

NELA DUMITRESCU

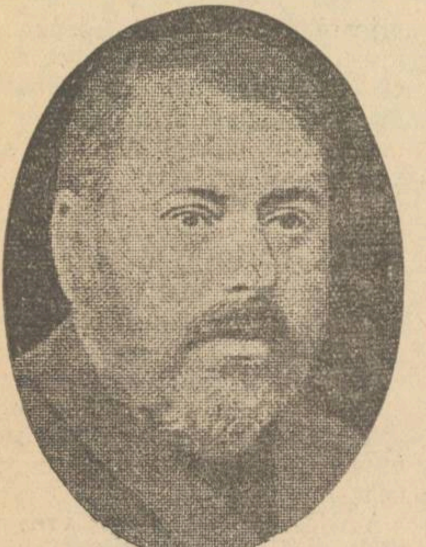
St. Becu Ierusalim

Anul teatral

Tradiţia vrea ca de fiece întâi Ianuarie să facem bilanţul anului care a trecut. Dacă avem un an financiar, economic, literar, politic, dece să nu avem şi unul teatral. Deşi în materie de artă dramatică, logica ar impune încheerea bilanţului la sfârşitul fiecărei stagiuni, când s'ar putea mai bine

Ion Creangă

desprinde activitatea de ansamblu a unui teatru, totuşi ne vom supune tradiţiei, şi vom încerca să scoatem la iveală caracteristicele anului teatral 1936.

O nouă formulă de teatru face să domine preocupările autorilor dramatici: viziunea integrală a unui crâmpei de viaţă, într'un ritm susţinut în mod continuu şi prin metode de realizare scenică izvorite din posibilităţile cinematografului.

Semnalul a fost dat de Vicky Baum, când „Grand-Hotel" a eşit la iveală. De atunci, maniera aceasta de a concepe teatrul ca rezultatul unei fotografii a vieţii şi nu a unei creări de viaţă, a dat roadele cele mai bogate. Pornită din Viena, formula aceasta şi-a găsit adepţi în Anglia, în America, în Franţa, şi evident, în România, unde în materie de importaţiune teatrală, trebue să fim consideraţi pe primul plan.

Două exemple caracteristice şi proaspete încă, în mintea spectatorilor români: „Prima zi de primăvară", cu care şi-a deschis stagiunea Teatrul Comoedia, şi „De ziua nevesti-mi", jucată de curând la Teatrul Regina Maria.

Amândouă piesele se aseamănă atât ca technică cât şi ca manieră de a fi concepute. Douăzeci şi patru de ore din viaţa unei familii, fără nici un conflict dramatic propriu zis, dar cu o serie in-

Shakespeare

finită şi variată de mici acţiuni şi episoduri care n'au altă legătură între ele, decât de a înfăţişa un tablou animat.

Totul se bazează pe principiul ideii de reportaj. Autorul începe într'o casă, într'o familie, şi filmează scene la întâmplare, pe care apoi le leagă într'un chip care să corespundă cerinţelor teatrale. Conflictul nu este creat şi constatat, deoarece conflictul este însăşi viaţa, viaţa banală de toate zilele.

Prezentarea scenică este făcută într'un ritm sacadat şi inegal. Actele nu mai sânt în stare să gradeze acţiunea şi s'o împartă. Tablourile scurte şi pripite vor conveni mai bine acestei realizări de viaţă neîntreruptă, de film dramatizat.

Culisele nu mai sânt necesare decât pentru intrările actorilor. Inainte vreme în literatura dramatică cu care ne obişnuiserăm, culisele aveau un rol de primă importanţă, pentrucă acolo se petrecea o mare parte din acţiune. In noul gen de teatru, mişcările trebue să aibă o continuitate, şi adescori se întâmplă un fenomen curios: timpul real care se scurge între două tablouri, este mai mare decât timpul menit să le despartă. Când un personagiu deschide o uşe şi trece într'o odaie învecinată, timpul scurs pentru a schimba decorul este fără îndoială mai lung, decât ar necesita cei doi sau trei paşi făcuţi de personajul care trece pragul unei uşi, dar rezultatul nu e mai puţin paradoxal: ritmul accelerat imprimat unui atare gen teatral, se descompune pe scenă, dând totuşi impresia voită. Paradoxul este doar aparent, dacă rămânem convinşi de un principiu esenţial în materie de creaţiune dramatică, şi pe care l-am semnalat de mai multe ori în cronicele noastre, anume acela că, pe scenă cu cât vrem să fim mai aproape de realitate, cu atâta vom fi mai îndepărtaţi.

Procedeul de care vorbim este valabil doar pentru cinematograf, care poate da iluzia perfectă de continuitate într'un cadru mişcător. Inchipuiţi-vă un om care se plimbă. Obiectivul îl va putea urmări oricât de mult, orice spectator fiind de fapt aparatul care urmăreşte acel om. Realizaţi această scenă, în teatru. Iluzia va fi nulă, oricât de rafinate ar ajunge procedeele technice. Acelaş lucru se întâmplă cu personajul care trece dintr'o odaie într'alta. Ficţiunea teatrală care ajunge să se confunde cu realitatea, nu mai oferă nici o posibilitate de real.

Iată deci fundamentul fals care

Molière

stă la baza acestei noi formule de teatru. Dar orice teorie inedită îşi are influenţa ei ciclică, pe care nu o putem înlătura. Viziunea aceasta de artă dramatică s'a întins şi la punerea în scenă a lucrărilor clasice. Se poate admira şi azi montarea „Avarului" de Molière, făcută de d. I. Sahighian la Teatrul Naţional, în spiritul acestei concepţiuni. Harpagon se mişcă, nu într'o singură odaie, ci în toată casa, iar spec-

Ion Minulescu

tatorii îl vor urmări în mod continuu, cum trece dintr'o odaie într'alta, deci exact ca în „De ziua nevesti-mi".

●

Acest nou gen de creaţiune teatrală care domină întreaga producţiune din ultimul timp, fiind lămurit, să trecem la activitatea teatrelor din România, pe anul 1936.

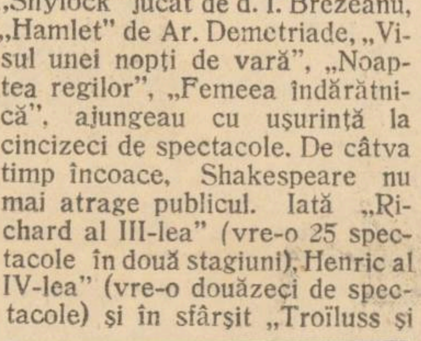
Multe piese, multă bătaie de cap, nici o realizare serioasă, nici un pas înainte, ba dimpotrivă vre-o câţiva înapoi. Trebue să fim sinceri şi s'o mărturisim. Afară de câteva spectacole răzleţe, care se pot considera bune, teatrele noastre nu au făcut nimic.

De pildă, să cercetăm activitatea Teatrului Naţional.

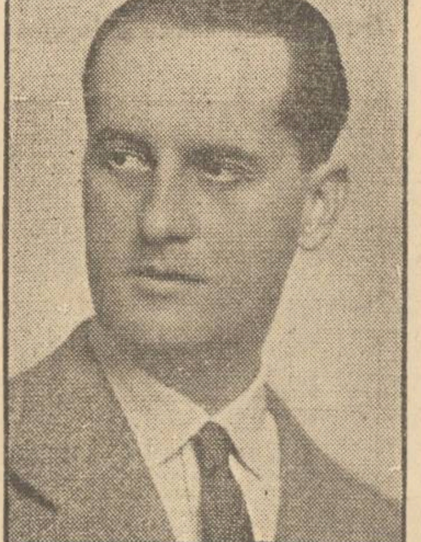
Dela 1 Ianuarie 1936 la 31 Decembrie 1936 s'au jucat rând pe rând: „Harap Alb" de d-ra Nela Stroescu după povestea lui Ion Creangă, „Borgia" de d. Al. Kiritzescu, „Veste-bună" de d. Mircea Ştefănescu, „Generaţia de sacrificiu" de d. I. Valjan, „Convertirea lui Pistora" de F. Langer, „Apus de Soare" de Barbu Delavrancea, „Troilus şi Cressida" de Shakespeare, „Avarul" de Molière, „Manechinul sentimental" de I. Minulescu, „Omul şi masca" de Marlowe, „Chestiuni familiare" de d. Tudor Muşatescu, „Jucării sfărâmate" de d. Caton Teodorian şi „Stele călătoare" de d. Victor Eftimiu. Pe lângă acestea s'au reluat câteva piese de succes din stagiunile precedente şi câteva care fac parte din repertoriul permanent: „Casa Hervey", „Titanic-vals", „Inşir'te mărgărite", „Muşcata din fereastră".

S'au jucat bine piesele proaste şi s'au jucat prost piesele bune. „Avarul" d-lui Şahighian este o foarte frumoasă încercare, dar sortită dinainte insuccesului, pe o scenă oficială. Montarea d-sale ar fi avut desigur un ecou răsunător într'un teatru de avangardă. Din păcate asemenea asociaţii menite să întreţină vie flacăra oricărei opere de evoluţie, lipsesc în România, şi soarta spectatorului român este să mai asculte multă vreme de aci înainte, opera lui Henri Bataille sau Henri Bernstein.

„Troïlus şi Cressida", minunată piesă shakespeariană a fost denaturată şi falsificată pe prima noastră scenă. De altfel cetitorii noştri au avut ocazia să cunoască din vreme opinia noastră asupra acestui spectacol, astfel că n'ar fi oportun să revenim. Rămâne însă cert, că o capo d'operă a fost masacrată, şi că puţinul public care s'a perindat la nu mai puţinele spectacole ale piesei, nu a avut putinţa să vadă o piesă de Shakespeare.

Cu această ocazie trebue să insistăm asupra unui fapt care demonstrează din plin regresul întregii noastre mişcări teatrale. Inainte vreme se juca la noi Shakespeare fără greşală şi ţin minte, că aproape în orice stagiune, marele succes îl constituia o piesă din repertoriul shakespearian. „Machbeth" jucat alternativ de d-nii G. Storin şi G. Ciprian, „Shylock" jucat de d. I. Brezeanu, „Hamlet" de Ar. Demetriade, „Visul unei nopţi de vară", „Noaptea regilor", „Femeea îndărătnică", ajungeau cu uşurinţă la cincizeci de spectacole. De câtva timp încoace, Shakespeare nu mai atrage publicul. Iată „Richard al III-lea" (vre-o 25 spectacole în două stagiuni), Henric al IV-lea" (vre-o douăzeci de spectacole) şi în sfârşit „Troïluss şi

Al. Kiriţescu

Cressida", care a însemnat o adevărată cădere (opt spectacole, dacă nu mă înşel). Regisorii noştri au pierdut de vre-o câţiva ani ritmul în care trebue montată o operă shakespeariană, şi aceasta din două cauze: întâi pentrucă vor să facă dintr'o piesă de Shakespeare, un spectacol esenţialmente vizual, şi mai apoi auditiv, când genialul Will nu are nevoe decât de o coordonare a debitului şi jocului actorilor, şi în al doilea rând, pentrucă textul shakespearian suferă amputări şi tăeturi din partea unor oameni insuficient preparaţi.

Ce să mai vorbim de vremurile când şi teatrele particulare jucau „Hamlet", „Othello"?

Nici o piesă nu este mai uşor de montat, decât o piesă shakespeariană. E atâta material scenic, care ţâşneşte dela sine, din clipa în care actorul începe să-şi debiteze rolul, încât faptul de a nu mai reuşi să obţii succes cu repertoriul shakespearian, denotă o vădită scădere a nivelului nostru dramaturgic.

Literatura noastră originală trece şi ea printr'o foarte grea fază. Din acest motiv, trebue să recunoaştem, Teatrul Naţional are mult de suferit. Obligat să încurajeze această literatură dramatică, repertoriul său este adeseori predominat de lucrări fără valoare şi neinteresante. Rămâne de văzut dacă un Teatru Natio-

Victor Eftimiu

nal are datoria să încurajeze o literatură proastră, sub simplul motiv că este românească. Lucrări de valoarea piesei „Veste bună" a d-lui Mircea Ştefănescu se pierd în noianul de mediocrităţi care copleşesc mişcarea noastră teatrală.

Dar în general, aruncând o privire asupra activităţii primei noastre scene, pe anul 1936, nu se degajează nimic viabil, nimic care să trezească atenţiunea spectatorului. Incontestabil un an foarte slab, şi este de dorit ca 1937 să fie mai atrăgător.

●

Teatrul Regina Maria care a început anul 1936 sub cele mai frumoase auspicii, prin sărbătorirea d-nei Lucia Sturdza Bulandra, această mare artistă şi admirabilă animatoare, a suferit până acum două luni, o eclipsă aproape totală.

„Inima" lui Bernstein, acea searbădă melodramă, „Milionora", una din piesele slabe ale lui G. Bernard Shaw, „Napoleon Unique", minunată dramă dar greşit realizată, „Fiul meu domnul ministru", o comedie mai mult decât uşoară, aruncaseră o îndoială în public, asupra destinului acestei companii, care de douăzeci de ani rezistă admirabil la toate vicisitudinile.

Indelungata experienţă a directorilor ei şi simţul lor teatral au readus lucrurile pe calea cea bună, şi cu drept cuvânt putem considera „In amurg" şi „De ziua nevesti-mi" ca cele mai bune realizări ale anului teatral 1936.

Teatrele noastre particulare suferă de lipsa regisorilor, acest element indispensabil în compunerea unui spectacol. Apelul făcut de Teatrul Regina Maria la d. Victor Ion Popa şi-a dat roadele imediat şi am avut cu „In amurg", cel mai categoric exemplu de necesitatea regisorului în realizarea unei piese de teatru.

Trebue remarcat faptul că Teatrul Regina Maria este primul care a jucat în România o piesă jugoslavă. „Trei generaţii" de Peter Preradovici, deşi nu s'a bucurat de un succes prea mare, înseamnă totuşi un început, şi se poate spera într'un viitor cât mai apropiat, intensificarea relaţiilor culturale româno-jugoslave.

Reprezentând cam la aceeaşi epocă „Convertirea lui Piştora", Teatrul Naţional a complectat opera de apropiere spirituală a statelor Micii Inţelegeri.

●

Pentru a termina tabloul activităţii teatrelor noastre pe anul acesta, ne rămâne să aruncăm o scurtă privire asupra celorlalte companii.

Teatrul Comoedia a adăpostit în primăvară harnica asociaţie a d-lui C. Tănase, iar apoi s'au dat câteva interesante spectacole conduse de d-na Dida Solomon Calimachi, spectacole ce nu au avut totuşi succesul pe care-l meritau. Incepând din toamnă, d. Sică Alexandrescu a preluat conducerea teatrului. Atât „Prima zi de primăvară" cât şi „Absente nemotivate" nu au adus nimic nou în mişcarea noastră teatrală. Totuşi, în special cea de a doua piesă constitue o excelentă realizare.

Teatrul Alhambra continuă pe drumul progresului. Rivalitatea dintre cele două companii de revistă — N. Vlădoianu şi N. Constantinescu de o parte şi C. Tănase, de cealaltă —, au adus în România o expansiune puţin comună a acestui gen de teatru.

Au rămas d-nii Stroe şi Vasilache, care începuseră frumos de tot şi au căzut acum în trivialitate şi în comun.

Tinerească şi plină de tragice învăţăminte, existenţa efemeră a companiei „Renaşterea", care după trei încercări interesante, a sucombat.

Cât despre d. Ion Iancovescu, acest fenomen în viaţa teatrală românească, d-sa nu a jucat decât „Afacerea Kubinsky", repurtând unul din cele mai frumoase succese ale carierei sale. Apoi şi-a plimbat verva şi talentul, pe stradă, la mare, la Corso, şi într'un târziu a revenit la vechiul teatru Alhambra, modernizat şi refăcut.

●

Un important eveniment a dominat întreaga viaţă teatrală din anul acesta : vizita Comediei Franceze la Bucureşti. Un excelent amsamblu, având în frunte pe d-nii Denis, D'Ines, Brunot, Jean Weber, ne-a arătat o minunată interpretare a repertoriului molieresc, jucând „Vicleniile

Gerhard Hauptman

lui Scapin" cu un colorit şi o vervă desprinse din cea mai pură tradiţie. In afară de aceasta am putut admira „Les Jeux de l'amour et du hasard" de Marivaux şi „On ne badine pas avec l'amour" de Alfred de Musset, ambele jucate cu acea discreţiune care caracterizează pe interpreţii Comediei Franceze.

●

Ne-a rămas să aruncăm o pri-

T. Muşatescu

vire asupra activităţii critice. Şi aci constatările sunt tot atât de triste. Nu există la noi, lucrări asupra teatrului sau asupra oricărei activităţi din domeniul teatrului. In afară de excelentele cărţi ale d-lui Haig Acterian „Pretexte pentru o dramaturgie românească" şi „Gordon Craig şi ideea de teatru", două cărţi substanţiale şi care deschid o seamă de orizonturi şi de posibilităţi, nu găsim nimic.

O desinteresare totală din partea intelectualilor pentru orice problemă de artă dramatică. Cauzele nu le cunoaştem, dar efectele le simţim: regres lent dar sigur al mişcării noastre teatrale.

Aceasta ar putea fi şi concluziunea bilanţului teatral al anului 1936, pe care l-am încercat în rândurile de mai sus.

GH. NENIŞIOR

Jose-Maria de Heredia

Baia nimfelor

In valea neştiută de lângă Euxin
Un laur se indoae de-asupra undei clare
Şi-o nimfă atârnată de ram, cu 'nfiorare
Işi lasă 'ncet piciorul spre recele basin.

Tovarăşele sale, cum sună cornul lin,
Cu'n salt s'asvârl în unda ce despicată sare;
Apoi din spuma 'n care se bălăcesc, răsare
Un şold, o buclă blondă, un sân roz-alb şi plin.

O caldă veselie umplu pădurea sumbră.
Când iată că satanic doi ochi s'aprind în umbră
Satirul! al său hohot tot farmecul l-a stins;

Fug toate... ca în clipa când un biet corb sinistru
Croncănitor s'abate pe râul parcă nins,
Dar lebedele albe se 'nalţă pe Caystru.

Andromeda prada monstrului

Fecioara lui Cepheus, în lanţuri, încă vie,
Cum zace despletită pe stânca de la mal,
Se vaită 'ncordându-şi frumosul trup regal
Pe care-l înfioară a monstrului mânie.

Haotic oceanul bătut de vijelie
Ii scuipă 'n faţă bale cu spuma unui val,
Prin genele-i închise ea vede ca prin voal
Cum gura lui se cască, imensă, străvezie.

La fel cum cade-un trăsnet din cerul fără nor,
De-odată, se aude un nechezat sonor.
Ea 'nalţă ochii... Groaza îi umple şi extazul;

Căci a văzut, în zboru-i pe ceru 'nalt şi pur,
Cum se cambra subt fiul lui Jupiter, Pegazul,
Lungind pe valuri marea sa umbră de Azur.

ION I. PAVELESCU

Caleidoscop

Fabricarea vitaminei B pe cale artificială

Doctorul R. R. Williams dela Laboratoriile din Téléphone Bell şi doctorul J. K. Kline de la Laboratorul Merck et Cie, au reuşit să fabrice pe cale artificială, prin diferite procedee chimice, vitamina B1. Prin acest procedeu, producerea vitaminei B1 se face cu un preţ mult redus faţă de procedeele anterioare de extragere pe cale naturală.

Sinteza e realizată prin combinarea a doi compuşi chimici: 2 metil 5 brom-metil 6 amino-pirimidin şi 4 metil 5 beta-hidroxyetil-tiozol.

Un craniu de dimensiuni neobişnuite

In cursul săpăturilor executate în Insulele Alentine, doctorul Hrdlicka a descoperit un craniu de dimensiuni neobişnuite: anume cu o capacitate cubică de aproape 2.005 centimetri cubi. Craniul cel mai mare ca volum e craniul marelui romancier rus Turghenef, care are o capacitate de 2.030 centimetri cubi. Urmează apoi craniile lui Daniel Webster de 2.000 centimetri cubi; Bismark, 1.965 centimetri cubi; La Fontaine, 1.950 centimetri cubi; Beethoven, 1750 centimetri cubi; şi Kant, 1740 centimetri cubi.

Temperatura soarelui

R. Stair şi W. W. Coblentz au conceput un nou procedeu pentru măsurarea energiei din ultra-violet a spectrului solar în atmosfera terestră şi dincolo de această atmosferă.

Acest procedeu e bazat pe întrebuinţarea unui tub radio-standard şi a unei celule foto-electrice, asociate în aşa fel ca, atunci când e luminată celula să se producă un semnal auditiv, a cărui frecvenţă e de 1 sau 2 pe secundă, atunci când lumina e redusă la zero.

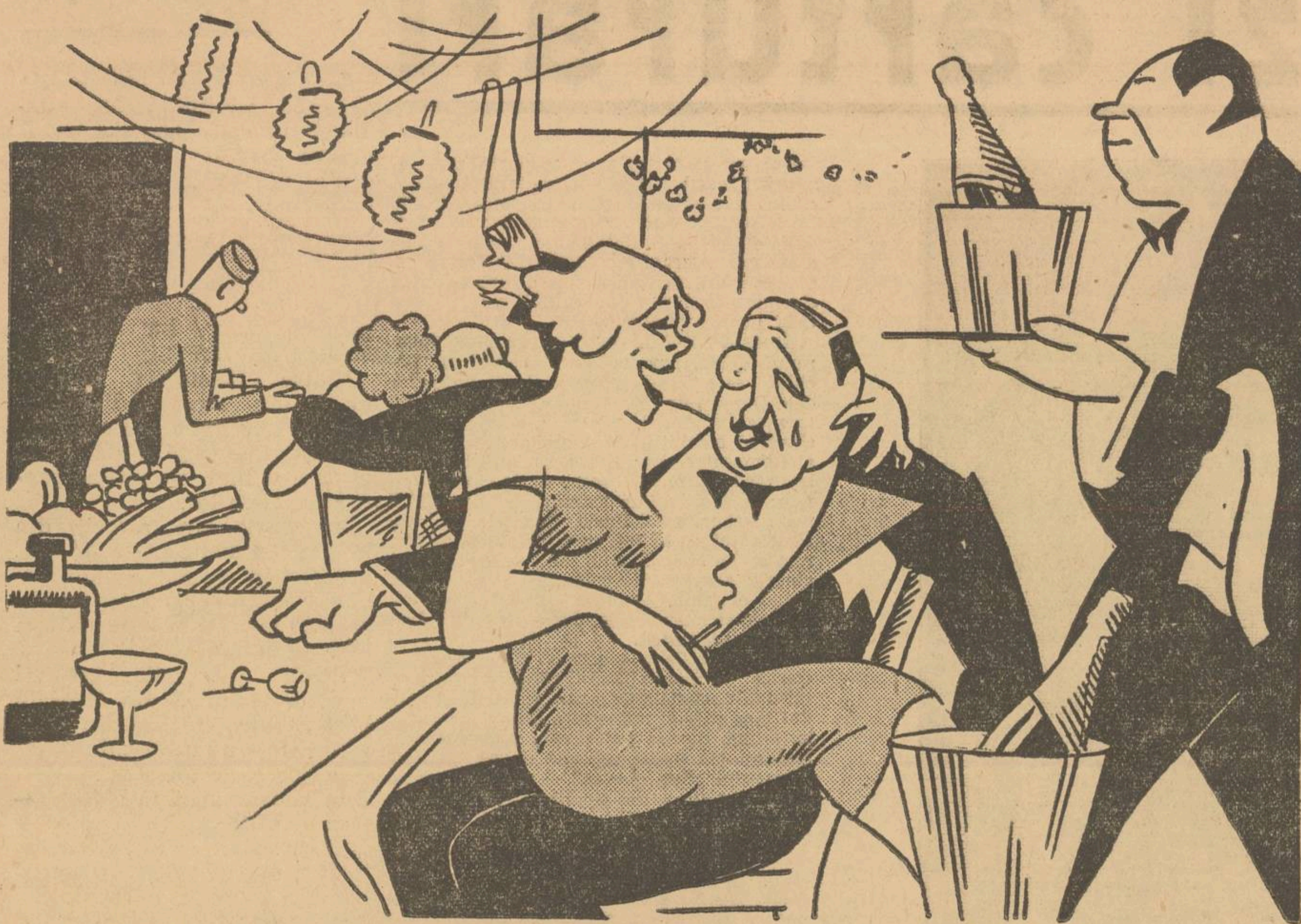
Din aceste măsurători rezultă că ele ar corespunde mai curând unui corp negru de 4.000 gr. k. (grade absolute), şi nu de 6.000 gr. k. (cum se socotea în mod obişnuit).

Climatul Laponiei în epoca pietrei

Doctorul Kurt Tinnberg, din Stockholm, a descoperit în Laponia suedeză peste patruzeci de sate, care datează de aproape trei mii de ani înainte de Isus Christos. El a găsit deasemeni aproape trei mii de instrumente în regiunea septentrională extremă a Suediei.

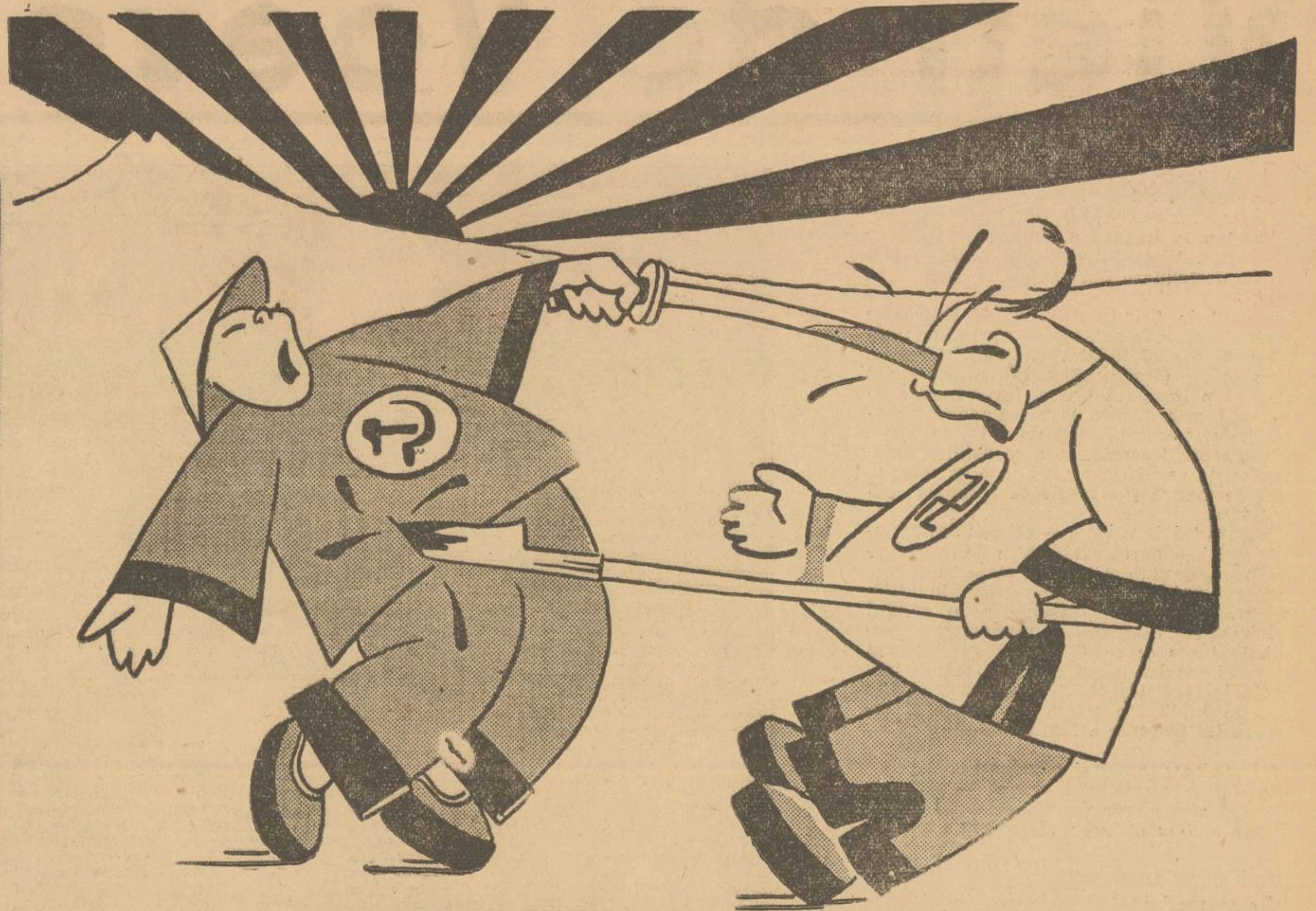
După părerea doctorului Tinnberg, clima Scandinaviei în acea epocă pare să fi fost mai caldă decât astăzi. Strugurii sălbateci creşteau în Suedia de acum patru mii de ani.

SENSIBILITĂȚI DE REVELION

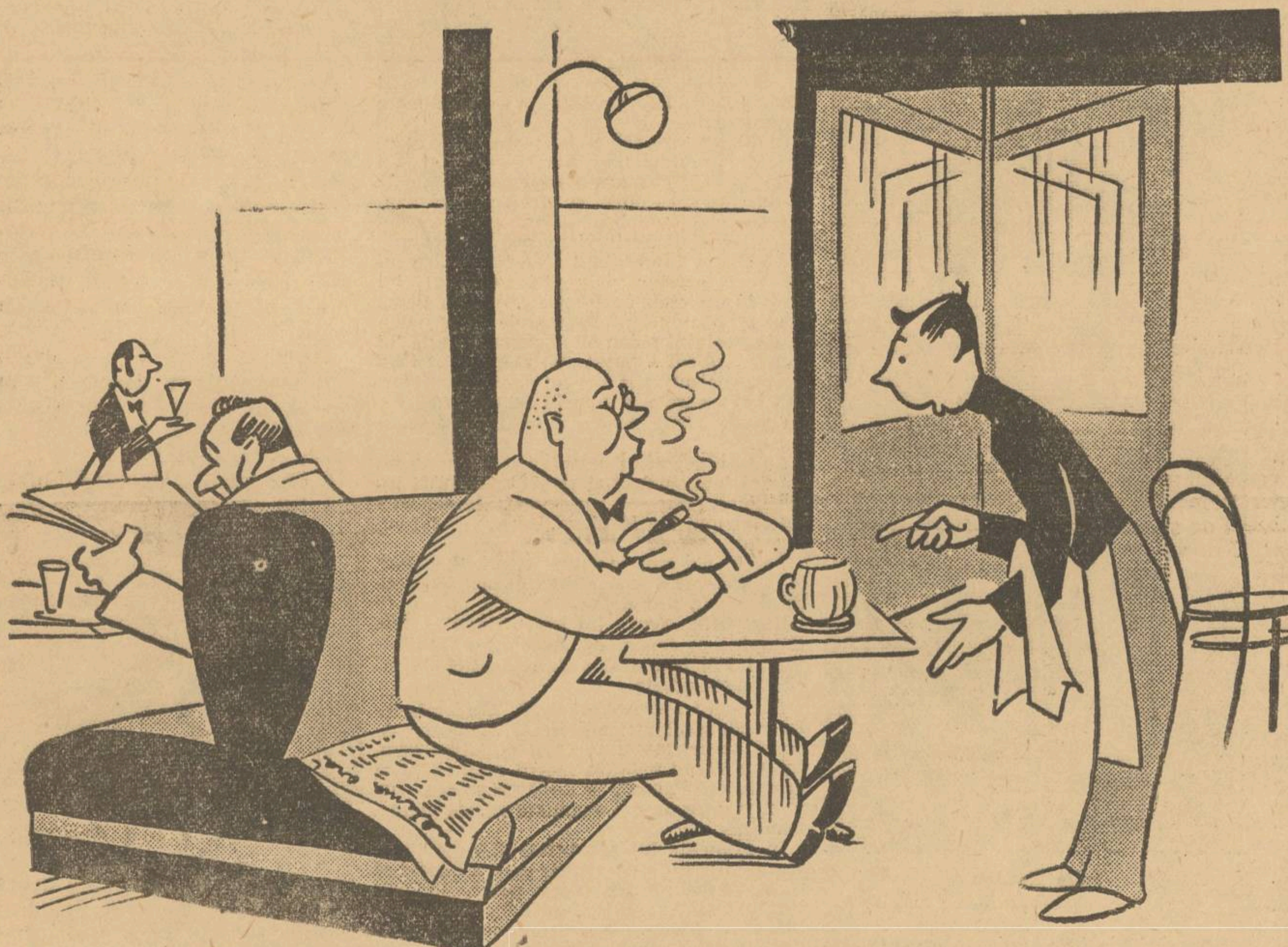

— De ce plângi, micule?
— De mila șomerilor care poate n'au în seara asta o cupă de șampanie...

RĂZBOIUL CHINEZO-CHINEZ

In China se discută politică...

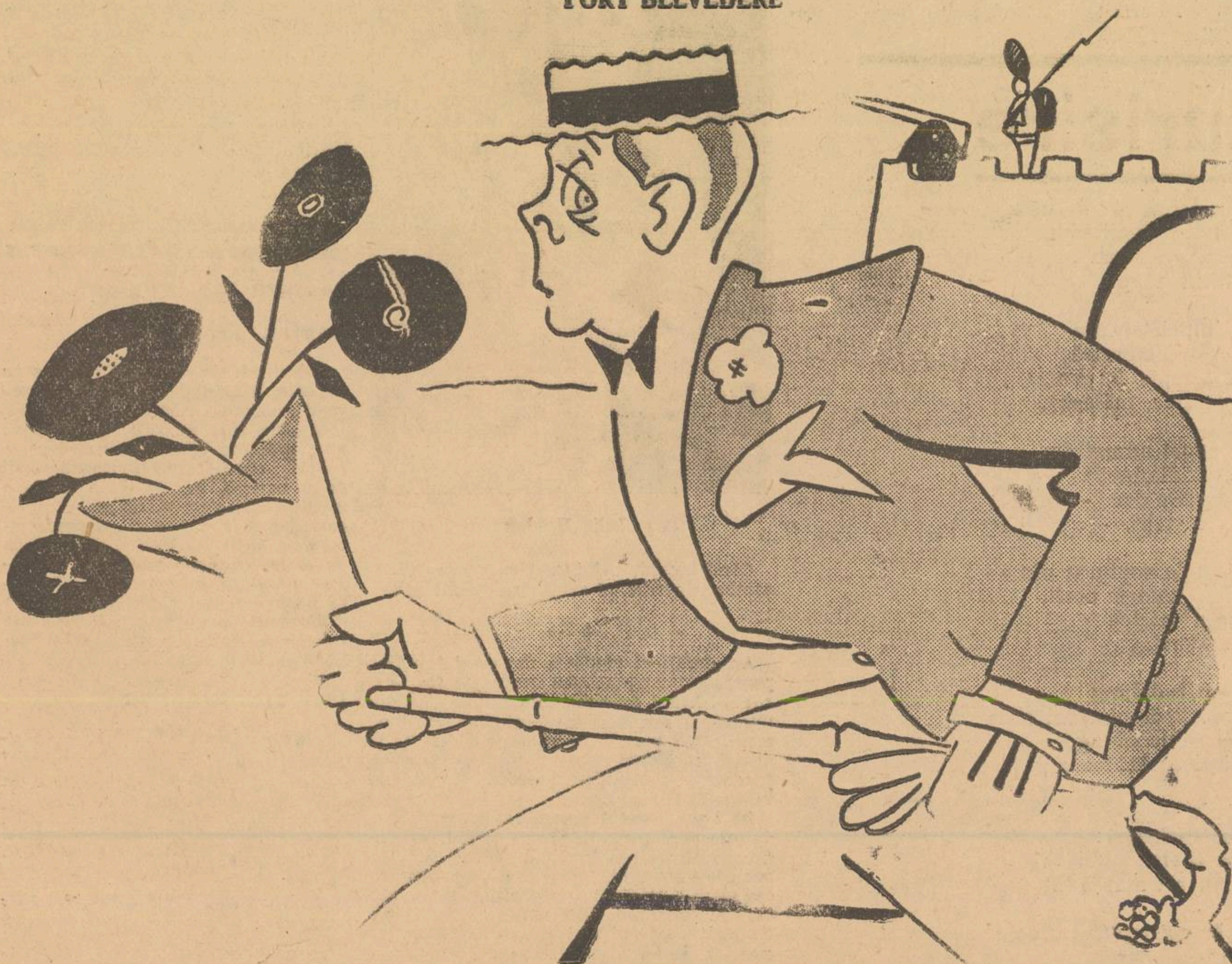
– Pardon, dom'le! Cetiți ziarul pe care stați?

„NU MAI SUNT COPII!"

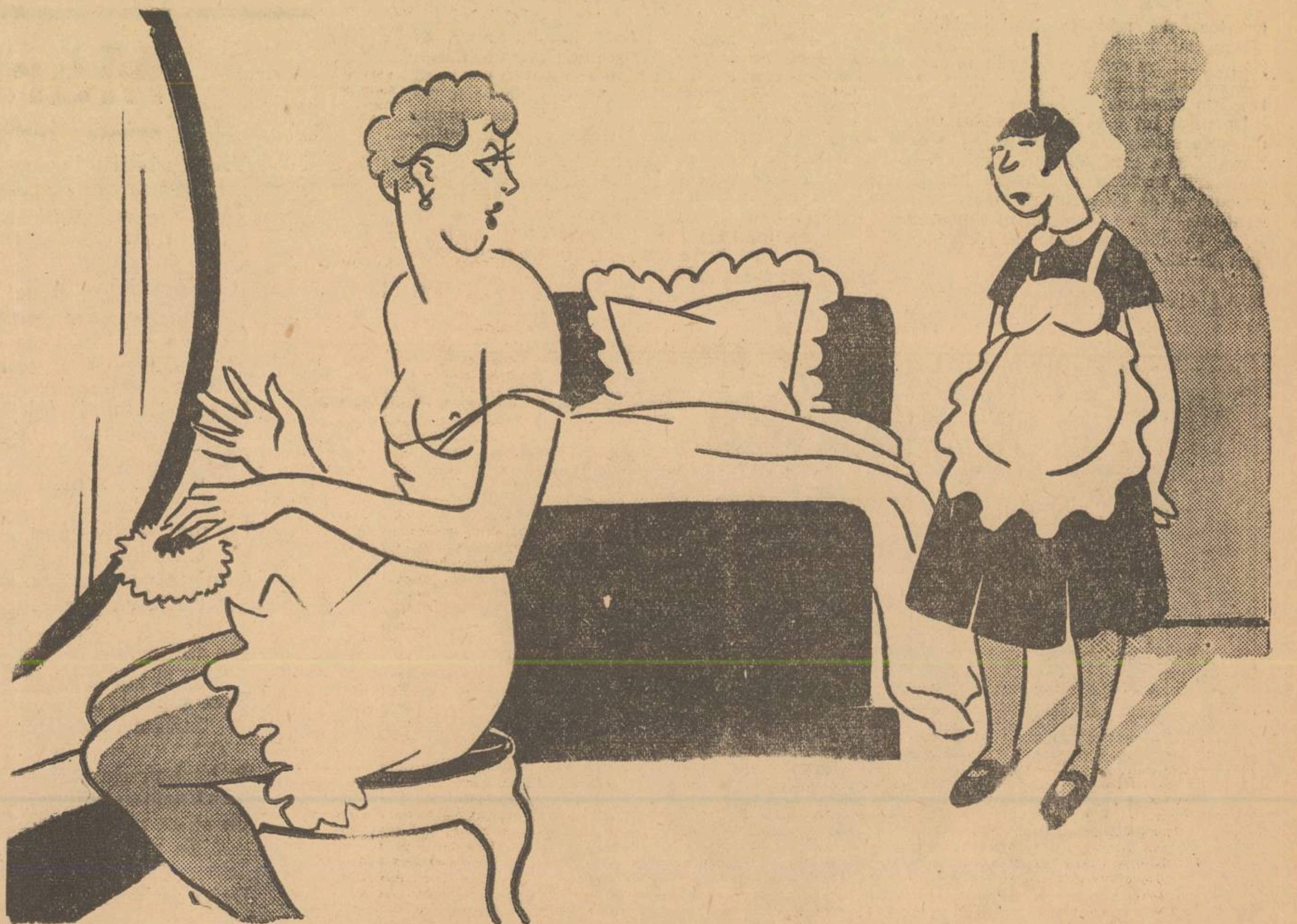

— Te-a păcălit, tăticule, cu corabia lui Noe. Uite, nu este nici ihtiosaurul, nici plesiosaurul, nici...

FORT BELVEDERE

L'amour est l'enfant d'Angleterre.

— Domnul s'a impacientat de când...
— De o jumătate de oră îți tot spun că-l primesc imediat!

Vieţi de Voevozi cărturari

Anul literar 1936, a adus două prăznuiri. Una oficială a lui Bogdan P. Haşdeu şi alta particulară, a lui Gheorghe Asachi.

Bogdan P. Haşdeu a avut soarta tuturor risipiţilor. Viaţa lui este un continuu prilej de deşţelinare din coaja vremelnică a vieţii.

Născut la Cristineşti, la 16 Februarie 1836, el cuprinde sub veştmântul sbuciumărilor lui o ciudată existenţă supraterestră. Crescut sub ţarat, Haşdeu înfige în sufletul său, ca o imediată floare, revolta, care avea să-i prăznuiască la masa morţii pe acel frate, Neculai, neîncovoiat de biciu. „Fragmentul" acesta, cum se definea el adesea, purta ca isbăvire deplină o uriaşă putere de muncă şi-o minte de oceanică cuprindere.

Figura lui de voivod, — coborît din picturile vechi — purta ochiul plin de inteligenţă, fruntea, muntele de cugetare, şi barba, întregul patriarhat al tomurilor înghiţite de praful memoriei. Ascundea în gândul lui veşnicia titanului şi nimicnicia omului. In lupta ce se dă între gândul cel mare şi gândul neputinţei, e toată tragedia lui sufletească. A îngemănat plastic această luptă în strofa următoare şi întreaga lui tragedie a fost pecetluită:

Idei contrare, cerul şi pământul
Din inima sărmanului detun' —
S'adună gloate spre-a'sculta cuvântul
Ş'apoi rostesc osânda: „Ii nebun".

(Adevăratul poet).

La şcoala lui Al. Mickiewicz, fratele răsvrătitului poet şi-a urzit revolta. Ucenicia aceasta i-a fost fatală. Tadeu Haşdeu, prinţul, a devenit Bogdan Haşdeu, omul în care a crescut şi s'a deslănţuit nemulţumirea. Când revolta se ridică în uriaşul de la Cristineşti, el sparge frontul ţarist şi îngenunche pe pământul Moldovei. E preludiul la viaţa lui sbuciumată.

Pe pământ moldovean a purtat cu trufie dar şi cu mâhnire nu arareori titlurile câştigate la universitatea din Harkow. Prinţul svăpăiat îşi întocmeşte prima intrare în legendă prin schimbarea numelui.

De aici a fost pecetluit voivodal şi româneşte. A vrăfuit manuscrise şi a intrat în lumea lor de peceţi şi suflet naiv isbăvit timpuriu de revolta pe care o întrebuinţa acum ca ironie. La început a purtat tot fruntea de năvală: „Duduia Măriuca" şi „Sărmanul Postelnic" i-au luat bucăţica de pâne. Haşdeu era profesor la Iaşi şi în urma acestor două bucăţi, publicate în gazeta „Din Moldova" a fost destituit.

Destinul lui însă n'avea să se împlinească cu acestea, fiindcă înaintea „Curţii criminale" şi-a confecţionat, zâmbind, martori pe marii scriitori ai antichităţii, libertini, precum şi pe Conachi. Şi viaţa ironică şi-a continuat-o mai departe, în polemicile cu V. A. Urechie cu Maiorescu sau cu filologul Burlă. Cu acesta din urmă în polemica pentru un cuvânt, *raţă*, a întrebuinţat întreg arsenalul ştiinţific şi ironic posibil.

Numai că, după moartea genialei lui fiice, Julia Haşdeu, îşi continua doar ura şi viaţa lui internă. Cufundat într'un misticism egal cu o stare de apatie, nu poate să păstreze sufletul ironic care i-a cucerit întreaga viaţă, mai senin şi fără prea multe declinuri, ci poartă acum o besnă sufletească.

Tot ce scrie de acum înainte Haşdeu, e în legătură cu ura lui contra doctorilor. Mai întâi alcătueşte d-rului Kalinderu un acrostih, în care-şi descarcă tot sufletul său, apoi scrie acea justificare supraterestră: **Sic cogito.**

Epoca de glorie a polemicei româneşti lucru ce l-a făcut pe Jiquidi să le consacre un tablou, în care Haşdeu, înfuriat, căuta să smulgă junimistului prada cea mare — **raţa** — lucru de care acesta nu se deslipea. Haşdeu era însă, omul marelui entuziasm. Intre farsele pe care le-a tras „Convorbirilor" şi opera lui e un abis. Titanul se amuza, câteodată, din mijlocul munţilor de cirilice, producând oamenilor cu multă ştiinţă de carte adevărate păcăleli... poetice.

B. P. Haşdeu la mormântul soţiei şi fiicei sale

s'a stins. Omul risipit în notiţe filologice, poetice, critice, ştiinţifice, etc. omul care cuprinsese întreaga noastră viaţă culturală, evadează pentru dulcea lui amintire.

Ultima parte a vieţii lui astfel a trăit-o: în amintire.

Cuibul poetic dela Bellu, unde a fost înmormântată Iulia, o spune. Titanul purta acum nea în barbă şi'n plete, cenuşiu în ochi şi plumb în suflet.

Plumbul l-a doborît. In 1907, în castelul din Câmpina, printre vieţile sublime din cărţi a mai trecut o viaţă în carte. Revoltatul de totdeauna primise vizita duhului negru, după ce un sfert de veac primise poveştile duhurilor.

Voivodul a adormit lung. Ca o legendă şi ca o biruinţă a crescut sufletul lui peste noi. Umbra lui încă străjueşte şi nimeni nu se încumetă să o înfrunte. Miresmele de gând s'au desfăcut din cărţi şi umplu azi inimile.

„Ochiul adormit afară înăuntru se deşteaptă" spunea marele Eminescu. Dascălul generaţiei de azi, Haşdeu, cu tot titanismul infinit, e un indiciu al marilor revolte: prometeice şi mesianice.

● ●

Dacă Haşdeu a cunoscut înfrângerea, Gheorghe Asachi a purtat flamura iniţiativei pretutindeni Omul acesta ascuns în dosul măsurilor de vers, este bogăţia cea mare a începuturilor ţării noastre. Pe el nu l-a cutropit sbuciumul, deşi a purtat o dragoste tinerească în suflet, pentru o prea divină Bianca Milesi. Asachi a cunoscut pribegia Galiţiei şi cu prea necuprinsul său tată, Lazăr Asakiewicz, a gustat dulceaţa patriei, căreia avea să-i închine, mai apoi, întreaga sa viaţă.

Studiile lui prea exacte pentru a-i da întreaga posibilitate a desfăşurării forţelor sale sufleteşti, au rămas numai în diplomă, căci întrepridul moldovean ia drumurile Italiei ca să cunoască acea „Romă", mama făpturilor de pe aceste plaiuri. De unde, până acum, studiase ingineria, devenind un bun constructor, la Roma, tânărul subjugat de mireasma de viaţă ce se degaja din tablourile marilor pictori, se apucă să înveţe pictura în atelierul unuia dintre cei mai mari artişti italieni, Canova. Neastâmpărul îi poartă paşii peste măreţiile sfărâmate ale armatei de pretori şi lictori, şi găseşte în

Iulia Haşdeu
(Fotografie cu autograf)

Roma mărturia botezului nostru sufletesc. A pipăit îndelung scheletele de piatră ale vremurilor apuse şi s'a înduioşat de măreţia străbunilor. Astfel a crescut fapta sa şi i-a cuprins întregul suflet bolnav de creaţie.

Pe urmele unde sculptorii romani au aşezat piatră de piatră pentru glorificarea amintirii marilor cuceritori de ţară, Asachi a clădit, în mintea sa, toată povestea neamului nostru, ca o superbă şi necunoscută medalie de bronz. Sufletul lui a fost învins de atâta grandoare. Pe columna lui Traian cetea ca într'o carte deschisă o lungă epopee a poporului dac, a poporului viteaz şi deschis tuturor vremurilor.

Această stivă de piatră a săpat moldovanului la 1810 povestea lui Traian şi a Dochiei, vraja de aur a cuceririi pământurilor dela Dunăre de către Traian. Ocupat să scotocească vremurile pentru a da cântecul de slavă al biruinţii neamului tare şi mândru al Romanilor, Asachi şi-a reamintit că într'o medalie, nu mai mare decât gaura unui fluer, a găsit prima mărturie a destinului nostru sbuciumat. Intr'o vară, la Cetatea Neamţului un bănuţ, cu efigia împăratului roman, i-a tăiat drumul vieţii în două şi inginerul Asachi a devenit arheologul Asachi, luând drumul Romei. De atunci a scotocit pietrele şi mormintele, ducând pretutindeni gândul înfăptuirii.

Aici, în Italia, a cunoscut el o dragoste eterică, pe Bianca Milesi, căreia nu i-a purtat decât sonetele de o rară gingăşie şi gândul pios că sub mâna ei a crescut omul de iniţiativă. Bianca Milesi este pentru Asachi romanitatea însăşi coborîtă de pe pietrele Coloseului „Suo Leuca" — cum îi zicea el — avea un suflet cioplit ca un vers latin şi un echilibru sufletesc minunat, pe care l-a imprimat şi moldovanului.

Intre culorile atelierului lui Michel Keck, se uneau două suflete într'o trainică dragoste. Asachi a cunoscut prin Bianca iniţiativa. Bianca îl crescuse la şcoala lui Alfieri, de aceea moldovanul avea să ilustreze cu prezenţa faptei lui, întreaga jumătate, din început, a veacului al XIX-lea.

Căci întors la Moldavii cufundaţi în besnă şi jug, Asachi deschide ca şi Heliade în Muntenia, primul mare orizont spre suflete: gazeta. De ar fi luptat politic, desigur că fapta lui ar fi fost mai puţin însemnată. Dar să înfrunţi neştiinţa unei întregi ţări printr'o astfel de foaie, care este primul semn al emancipării masselor, este un act de o mare importanţă.

Rolul, pe care şi-l creiase, era acela al unui Mesia cultural, şi Asachi este şi un Mesia poetic. Poesia lui vesteşte vremurile de odinioară, ca pildă, şi închide, în zăgazurile acestea de adolescent, nimic altceva decât ceiace i-a oferit viaţa acestui neam.

A avut de luptat, în acele vremuri, cu întunerecul acestor meleaguri. Drumul lui însă, fusese croit de Bianca Milesi în Italia, şi se lărgise cu sentimentele de mare revoltă ale poetului polon Mickiewicz. Năvala lui sufletească nu a putut fi stăpânită. Căci pentru începuturile acestui neam, ca să faci să apară gazete şi reviste de cultură este un mare curaj. Asachi a avut acest mare curaj.

Cultura noastră îl numără ca pe unul din cei doi întemeietori ai presei româneşti, întemeietorul nuvelei româneşti, întemeietorul teatrului din Moldova, întemeietorul curentului de artă.

Asachi n'a cunoscut înfrângeri. Sau dacă le-a cunoscut, le-a păstrat sub platoşa pieptului şi n'a fost doborît de ele. Când îi moare fiica, soarta lui cu a titanului dela Câmpina se aseamănă. Asachi îşi potoleşte rana într'o frumoasă viziune poetică, scrisă cu această ocazie.

Oamenii i s'au aşezat pieziş, Academia nu l-a recunoscut nici măcar ca membru. Aceste lucruri însă n'au oprit iniţiativa omului. Cu 10 ani înaintea morţii scotea o nouă gazetă, — „Patria", — după ce scosese un vraf, printre care şi o ciudată gazetă moldo-franceză.

In existenţa lui pământească, Asachi şi-a însuşit o vastă cultură, cu care a căutat să împărtăşească întreg acest neam. Scrierile lui, mai ales poeziile, sunt aduceri aminte din palatul pustiu al culturii, pe care el o cunoştea ca nimeni altul.

Iulia Haşdeu

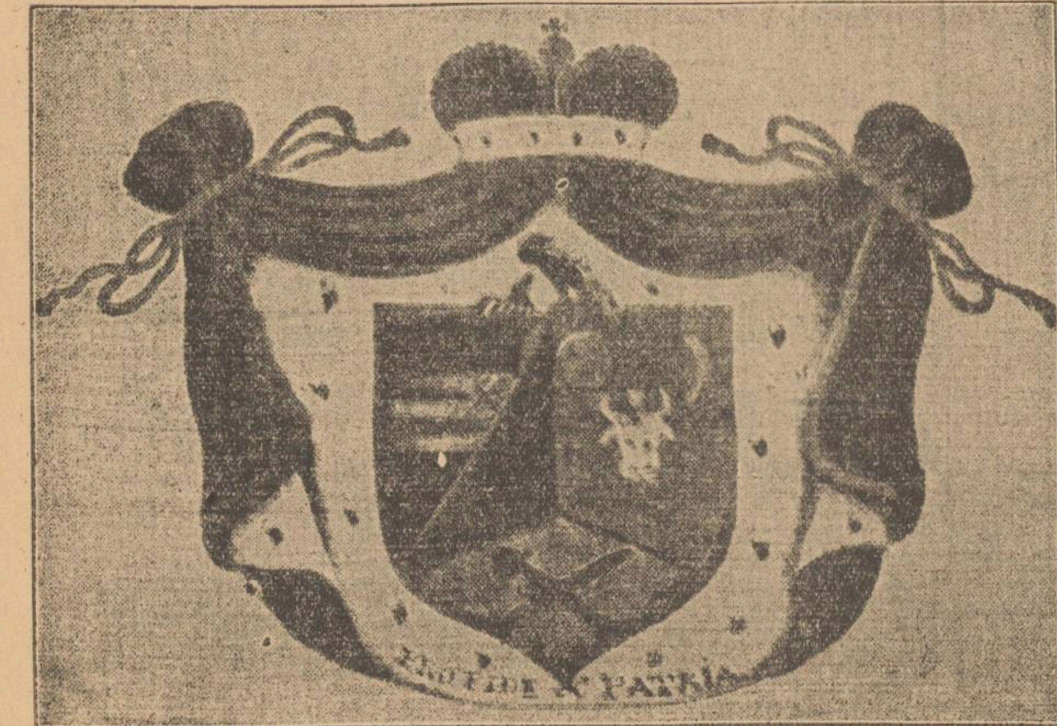
Când închide ochii, în 1869, purta acelaş zâmbet tineresc cu care pornise la luptă.

* * *

Am înfăţişat vieţile a doi mari luptători pentru ridicarea acestui neam. De oparte titanul înfrânt de o soartă nemiloasă, de alta tinerescul avânt al începuturilor. Sunt oameni a căror amintire rămâne curată ca un cristal, căci sunt oamenii luptelor grele de început şi consolidare a acestei ţări moldo-valahe.

De aceia gândul nostru se întoarce cu duioşie spre început. Şi din pilda aceasta fiecare dintre noi învăţăm ceva: lupta e bucuria viitorului. Iar pe deasupra calitatea cea mare a oricărui luptător: îndelunga răbdare şi stăruinţă. Căci aşa aşezăm la temelia ţării peste gândul străvechi, piatra urmaşilor. Şi fapta noastră va părea cu atât mai mare, cu cât ne vom aduce aminte de profeţii începuturilor.

N. CRISTINOIU

Marca familiei Haşdeu (după un desen de Al. Haşdeu)

Mărturisire

Vreau să-mi aduc aminte acum cât de uşor
Lăsam atâtea clipe dragi să-mi scape
Când de pe ţărmul vremii zvârleam nepăsător
Sulfina visului în turburi ape.

Cu vântul înserării mă împrieteneam
Suflând în pânza cerului albastră;
Corabia lui Sindbad mă aştepta la geamăn
Cu pasărea ce-i spune Roc, măiastră.

In suflet numai vâsle, în cuget numai dor!
Dar nu ştiam, în faptul dimineţii,
Că vâslele se sfarmă şi dorurile dor
Când la zenit e soarele vieţii.

Iar mai târziu când viaţa m'a scuturat din vis
Cum un puternic vânt alungă norii,
O mână nevăzută în mine a deschis
Cutia cu păcate a Pandorii.

Cu duhurile rele luptat-am îndelung
Şi le-am cuprins în mreji de gânduri clare
Deşi supuse, totuş nu pot să le alung,
Strigoi ciudaţi cu măşti surâzătoare.

In horbote de vorbe călite 'n ideal
Furtuna dinăuntru se încheagă:
Ca să se nască spuma pe coama unui val
Se zbuciumă 'n adâncuri marea 'ntreagă.

De ce să 'ncerc s'astâmpăr cutremurul din fund?
Mai bine alba spumă trecătoare
S'o 'ncremenesc statornic în gerul unui gând:
Zăpadă cu străfulgerări de soare.

AL. PHILIPPIDE

Kallatis

Grecii, cu mult înainte de naşterea Mântuitorului, nemai putându-şi asigura traiul în ţara lor sărăcăcioasă, şi-au căutat aşezări în alte ţinuturi mai mănoase.

Aşa, după ce au populat mai întâiu insulele din Egeia şi coastele apusene ale Asiei Mici, intrând în Marmara şi apoi în Bosfor, au ajuns la Marea Neagră.

Dintre ţărmurile acestei mări, i-au atras mai mult, cele dinspre apus — Peninsula Balcanică — fiind cele mai roditoare şi mai potrivite pentru cerinţele lor.

Au găsit aici cereale din belşug, animale, peşte de apă dulce şi în special lemnul trebuitor corăbiilor, bogăţii ce lipseau în ţara de origine şi după care jinduiau.

Printre aşezările greceşti mai de seamă, din această parte, distingem Mangalia — care a fost numită „Kallatis" dela grecescul „Kallos".

In adevăr aceasta a fost aşezată într'o poziţie frumoasă, atât ca apărare din partea valurilor mării cât şi ca împrejurimi.

Din partea valurilor mării era ferită de golful, pe ţărmul căruia a luat fiinţă, iar teritoriul înconjurător era un şes ce se pierdea spre apus până la malurile bătrânului Istros, şes fertil ce producea din abundenţă cereale de tot felul.

Aşezarea şi fertilitatea ţinutului au atras de altfel încă de mai înainte privirile şi vechilor locuitori. Dovadă că aici s'a desgropat mormântul unui conducător scit, mormânt istoric ce prezintă mare importanţă, fiind al doilea de felul acesta ce s'a găsit în Europa răsăriteană, pe unde au locuit în vechime neamurile scitice.

Mormântul s'a descoperit în partea de apus a orăşelului Mangalia de azi, pe ţărmul lacului cu acelaş nume.

In fotografia noastră mormântul este aşa cum se prezintă azi. El a fost desgropat înainte de războiul pentru întregirea neamului şi ne arată că a fost mormântul unei căpetenii scite. In interior are două despărţituri pe pământ: una în faţă şi alta la fund. In prima s'a găsit scheletul unui bărbat, în cea de a doua — a unui cal cu harnaşament cu tot.

Obiceiul de a se îngropa mortul odată cu calul său favorit îl aveau căpiteniile Sciţilor, vechi locuitori ai acestor ţinuturi, din care pricină Dobrogea se mai numea şi Scitia Minor.

MIH. POPESCU

Lectură de vacanţă pentru copii

O lectură din cele mai plăcute, în vacanţă, este CIU-CIU, carte de poveşti scrisă de Apriliana Medianu.

Ciu-Ciu este numele şi povestea unei vrăbiuţe, ajunsă domniţă peste paseri sburătoare. Urmează apoi nouă poveşti, ca, de pildă, aceia a mieluţului, nepot de al Mioriţei, — care a plecat singur să cunoască lumea, şi, puţin i-a trebuit să nu cadă pe mâna călăilor; povestea prieteniei dintre un măr şi un copil; viaţa nebunatecului căţel Puck, ş. a.

Volumul de poveşti CIU-CIU este împodobit cu ilustraţiuni şi se găseşte în toate librăriile.

Insulele Alentine

După ultimele săpături făcute în Insulele Alentine, doctorul Hrdlicka a dedus că aceste insule, aşezate aproape de Alaska, în partea asiatică, au avut odinioară o populaţie foarte numeroasă.

In vechime, Insulele Alentine constituiau probabil, după strâmtoarea lui Bering, un mare drum secundar pentru populaţia care emigra către continentul african.

Originile istorice ale Hanului Ancuței

Fantezie rostită înaintea musafirilor de la Hanul Ancuței

Cinstiți oaspeți ai Hanului Ancuței,

Vă rog să nu vă speriați și să nu stupiți în sân — mai ales tinerelele — la gândul că multă știință de carte și ceasloave arăt, dacă cetire vă fac despre originele istorice ale Hanului Ancuței.

Obiceiu este cu adevărat că cei meșteri în învățătura trecutului să se eie la întrecere cu știința citaniilor de hârtii vechi și cu trimiterile în josul paginilor, unde au numere de fel de fel și de vorbe tăiete și ciuntite și cu slove mici, de trebue să-ți lepezi ochelarii și să încerci dezlegarea lor cu sticle de cele măritoare de parc'ai fi meșter dregător de ceasornice.

Acești învățați sânt foarte supărăcioși. Te miri de ce, pentru o greșală, de numai de o sută de ani și mai bine, își aruncă ceasloavele în cap cu grele ocări și neîmpăcați rămân multă vreme unul pe altul, dar nu fără folos căci faima lor crește și câte cărți groase pun la tipar numai ca răspuns să dee unul altuia. Iar dacă își pun viața în primejdie, fie că es la câmp cu pistoalele, fie că duc acasă cu cununie vreo fată boghetă sau pocită de dascăl mare, apoi răsplată mare îi așteaptă fie la Academie sau la școli înalte și alte griji nu trebue să mai aibă.

Eu supărare de toate acestea n'am să vă fac; voi încerca numai a vă povesti cele ce s'au povestit de alții altora și care le-am auzit și eu și ascultare le-am dat. Căci dacă cei neîncrezători obicinuesc a zice „să te ferești de gura slobodă”, adevărat este că învățătura se capătă și dela cel ce cu meșteșug grăește, așa cum primire a căpătat dela părinți și cum mai departe trece cele aflate la coconii, nepoții și strănepoții săi sau la orice alte neamuri ar avea.

Găsesc aici nimerit să citez un autor — modestia mă împiedică să-l numesc — dar ale cărui lucrări nevândute se împart fără plată la elevii sârguitori din școli.

Iată cum glăsuește acel autor:

Un bătrân povestește unui tânăr din trecut, ce i s'a povestit el însuși tânăr fiind, de către un bătrân. Așa se leagă lanțul când hârtia mucezește și se pierde. Așa se trec imaginele în succedările timpului, se întăresc credintele păstrate moștenire, așa trăește tradiția, fie a unui nume, fie a unui neam”. Și eu acum adaug: „fie a unui han”.

Hanul Ancuței!

„Era la han stăpână o fată așa de frumoasă și tânără era, că încremenea mâncarea în oale și sălta vinul în ulcele. Iar drumetul așăzat ca să se răcorească, văzând-o, un foc cumplit îl prinse cu căldură și oftări, și dragostea neîmplinită o ascundea în inimă ca o comoară de preț de care nimeni nu trebuia să afle”. *

Aceasta era Ancuța: Anca îi zicea și fost-a ea strămoașa Ancuței din Moldova de pe la mijlocul secolului trecut, despre care unul cu mare meșteșug la condei din zilele noastre — Mihalachi Sadoveanul — a povestit cu mare frumuseță. dar fără ca știre să aibă de șirul de hangii și hangioaice care una erau cu moșii și strămoșii Ancuței. Aceștia au suit trecutul până la începutul povestirii mele, până aici în hanul acesta vechi, care acum cu cinste vă ospătează și vă primește a da ascultare vorbelor mele.

Anca, vrednica hangioaică, avea de părinți pe un moșneag și o babă, cum s'ar zice: retrași din afaceri. Nu prea se aveau bine la bătrânețe, lucru rar când te iubești mult în tinerețe. Și în serile de vreme ră, când viscolea și pătrundea omătul pe sub ușă, „torcea motanul la focul vatrei și baba ofta. Și o întreba moșneagul: de ce oftezi babă? apoi baba îl repezea pe moșneag și tot moșneagul era de vină”.

Pe vremea aceia era domn cu vază și bătrâneță Matei Vodă, fiu de Basarab din secolul al 17-lea, iar hanul nu se afla în altă parte și tot aici ardea focul în vatră, tot beciul și hruba care vă încântă azi, răcoreau vinurile de atunci — numai că tavanul nu ținea alte rânduri de cărămizi, pentru joacă de Unguri ca astăzi.

Bucureștii de atunci, după arătările mele și pe care le mărturisește azi cu bună știință dumnealui George D. Florescu, istoricul târgului, nu se întindea până la Han. Câmp era de aici până la barieră și haitele de lupi se plimbau pe timp de iarnă grea în voie bună și sporeau dorul tinerilor să înfrunte fiarele, să treacă nămeții și să se încălzească cu vinurile hanului și în ochii Ancăi.

In fundul hrubei se făcea un colț la stânga și o ușă mare de fier forgé era pază strașnică a unei încăperi ascunse. Era „tainița”, și azi se chiamă încă așa. Multe s'au zis de tainița aceasta pe care garçonii de azi v'o arată cu mândrie profesională și grăbită. Ba că acolo se țineau judecățile cele mari de urlau vinovații în cazane și sângele lor se arată și azi în rugina seculară a porții bătute în piroane. Ba că fecioarele tinere târîte de păr țipau înăbușit de ce au pierdut și ce au avut sau se bucurau de norocul ce dădea peste ele. N'ați fost oare îmbiați a cere acolo lăutarilor să cânte fără odihnă ca să acopere suspinele dureroase ce nici acum nu vor să înceteze? Sau rugăminte nu vi s'a făcut ca băgare de seamă să nu dați dacă pe hogeagul ce se înfundă acolo în negru și de unde suflă o răcoreală de ventilator, cade câte un ciolănaș și praf se face de vechime la picioarele voastre de meseni dornici de veselie?

Vă rog nu dați crezare acestor trucuri cu caracter pur comercial. Eu care dese ori m'am cufundat acolo în liniștea singurătății și a gândurilor mele năcăjite, n'am auzit de astea și nici hârtii vechi nu povestesc nimică în această privință. Insă tainița din fundul hrubei totuși are o însemnătate. Nu e însemnătate de senzații, ci dovada încercării odată mai mult de a se lega una de alta soarta unor țări surori, a căror popoare se luptau pare că fără să știe că apropiere căutau fiind de acelaș sânge. Acolo în tainița hrubei, după arătările tradiției păstrate din generație în generație, din mamă în fată și din fată în mamă, avut-a loc acea întâlnire misterioasă între Matei Vodă fiu de Basarab și Vasile Vodă Lupul Arbănașul, de care documentele nu vorbesc, dar care întâlnire lămurește taina anilor de pace dintre 1640 și 1652, care au arcuit vremea dintre bătălia dela Ojogeni din Prahova și acea de la Finta de pe malul Ialomiței, după cum descoperirea unei planete noi leagă lanțul celorlalte, umplând un gol presimțit de cei învățați în ale stelelor. Și nici nu se putea altfel, căci întâlnirea Vozilor nu se putea întâmpla după Finta, de care zice Xenopol că „Lupul își scapă viața prin fugă spre Moldova”, ci numai îndată după înfrângerea Lupului la Ojogeni.

Taină mare s'a păstrat despre acea întâlnire și, ca să nu afle seimenii lui Matei că ar fi vorbă de pace, primire lui Vodă Vasile nu s'a făcut în târg, căci nici chip era să se facă acolo, bătut fiind prin armie, ci s'a rânduit întâlnirea afară de barieră, dar la loc primitor, la hanul dela drum, la hanul Ancăi, care ca muere deșteaptă ce era, știa să și tacă.

Și așa se întâmplă că după sosirea lui Vodă Matei, ascuns în subă îmblănită — căci iarna era grea — a purces la han și Vasile Lupu — chipurile să caute găzduire. Și povestește tradiția că „trecu la drum Măria Sa și slobozi pe Sfredeluș, copilul de casă, să întrebe dacă adăpost poate să-i dee; și Anca Hangioaica cu cosița mândră alergă și se plecă Măriei Sale, că hanul vestit dela drum și Anca Hangioaica sânt cu totul supuse la voia Măriei Sale”.

Scoborînd și intrând în tinda hanului, Lupul își scutură picăturile de apă din barba-i lungită și neîngrijită, căci zilele de bătălie nu-l lăsase să și-o netezească, așa cum portretele timpului ni-l arată. Iar Matei Vodă primindu-l și cuprinzându-l cu îmbrățișare ca frate în Domnie ce era, îl întrebă cu mustrare în glas: Da, bine, frate, ce ai cu mine?” Lupul îi rămase dator cu răspunsul, căci nu voia fată de lumea hanului plecată în fața Vozilor să facă arătare a gândurilor sale. Și intrând în sala mare a hanului, căruia și azi îi zice sala lui Vasile Lupu, întrebându-se cercetătorii trecutului că de ce oare și răspuns neștiind a da, Vasile Vodă, întinzându-și oasele și plăcându-i căldura, începu vorbire să facă cu fratele Matei, ca om de lume ce era. Intrebă de dansurile cele mai nouă aduse din Stambul, povestind apoi că știre are de un dans ce cătare începe a avea la Viena — de se joacă în trei timpi și tot atâtea mișcări. Lui Matei îi plăcu vorbirea felurită a fratelui în Domnie Lupul, dar fiind om mai simplu și deprins mai mult a grăi cu pilde, se mulțumi a răspunde: „Apoi că și jocul săltăreț învață pe cel tânăr să ostenească așa cum firea îl pornește, iar celui bătrân îi aprinde în ochi și în oase focul zilelor trecute”. După care Vozii vrând a se sfătui în liniște, pășiră în hruba lungă și, intrând în tainiță, ușa grea de fier se închise după ei. Așa trecu vreme îndelungată de așteptare și răbdare pentru cei care în han pază făceau la liniștea Domnilor.

Și deodată sună telefonul. Un om ce arăta cam nemâncat și nici părea a fi din stare locului, se repezi la aparat: „Să trăiți, domnule prefect... da, totul e în regulă... Tot închiși stau... Apoi ușa-i groasă și nu se poate auzi nimic... Eu nu mă mișc de aici până nu s'o isprăvi... Am înțeles, să trăiți, coane Gavrilă”. Unul din ziariștii care umblau după știri observă: „Nu știe să decline amicul, se spune: coane Gavrile”. La care un colega îi răspunse cu aer fin: „Cum vrai ca omul să întrebuințeze imperativul față de șeful lui”. Și flecăriră așa mai departe ca să omoare timpul și se dădeau cu apropiere de Anca Hangioaica, care însă suspina cu gândul la Vasile Vodă, bărbat chipeș și bine legat.

Ușa grea de fier a tainiței se deschise și apărură Domnii Țărilor cu povara mare a răspunderii pe umerii lor. Matei tot liniștit arăta, dar cu hotărîre căta, iar Vasile Vodă avea privirea mai întunecată ca omul care trebue să se supue vremurilor. Matei își luă rămas bun și, poftind pe Lupul să mâie, îi zise: „Aici in hruba veche se uită necazurile și ulcica răcoroasă umplută cu vin vechiu face pe drumeț să aștepte zorii zilei ca apoi să pornească cu încredere la drumul ce i s'a sorocit”. Și Lupul închinându-se cu îmbrățișare la pieptul Basarabului, nu lipsi a face făgăduială domnească că Mânăstire Sfântă va ridica cu danie la scaun la Târgoviște. Și cu aceasta găsim dovada că cu pricepere am știut a așeza în timp vremelnica întâlnire între Matei și Lupul, Vozii țărilor noastre.

Lupul mai mase și primi într'o lungă audiență pe Anca Hangioaica. Plecă spre zi, când geana dimineței începea să se ridice și Anca urmări cu ochi îngândurați luminile farurilor domnești ce se pierdeau în ceața nerisipită. Acum dânsa știa ce vorbiră Domnii împreună și se întoarse în han să-și întocmească raportul. Lupul și Matei vrând crutare să facă la nouă vărsare de sânge și să întărească puterea românească, au vrut să așeze un singur scaun de domnie pste cele două țări. Dar la înțălegere n'au putut ajunge, căci Lupului îi plăcea domnia, iar Matei Vodă zicea că-i os de Basarab și pomeneală nu făcea de oasele Lupului, ce simți Lupul cu mare supărare.

De atunci rămase Anca Hangioaica cu întristare și dor ducea după Domnul care îi povestise despre frumoasa Moldova într'un chip care urme neșterse îi lăsase în suflet. Știa acum că ursita ei sau a urmașilor ei avea să-i îndrepte neamul spre alte meleaguri cu o putere de neînlăturat și această femee cu hotărîre de bărbat își pregătea supunerea față de ceeace trebuia să se întâmple. A plecat Anca în Moldova? Când a plecat? Au plecat copiii după moartea ei? Tradiția nu ne spune nimic în această privință, sau poate cercetările făcute de mine nu au descoperit încă urme și arătări asupra împlinirii soartei neamului Ancăi Hangioaica.

Un lucru vreau să vă mai spun înainte de a sfârși. Dacă osteneala mea pentru cercetarea trecutului a fost mare, puterile și iscusința mea sânt măsurate de mine cu multă umilință. Se poate chiar ca istoricii de seamă să cate la mine cu ciudă, că la așa lucru eu nu trebue să am treabă. Că dacă dorință am a afla unde s'au pierdut buclele părului tinereții mele, eu nu trebue să le caut nici în poalele Ancuței lui Mihalachie Sadoveanul, în secolul trecut, dar pasă-mi-te în fustele Ancăi Hangioaica din zilele lui Matei Basarabul. De sigur că mulți alții mai pricepuți ca mine și de meserie, vor arăta ce se știe și mai ales ce nu se știe, din cele ce s'au petrecut în timpurile îndepărtate. Și acestor învățați, acestor răsturnători a atâtor lucruri frumoase, le zic: Nu dărâmați ceeace gura poporului a transmis timp de veacuri în cadru de poezie și de culoare curat românească. Cercetați cronicele și veți găsi că cele povestite în cursul generațiilor formează părțile cele mai frumoase din ele. Nu uitați că dacă dragostea mare de scriere a faptelor frumoase a fost meritul cronicarilor, că dacă virtutea este a dascălilor de a propovădui calitățile neamului culese din cronici, comoara cea mai scumpă se transmit viitorului ca moștenire sfântă, mințile fragede ale copiilor noștri, care sorb tainele din trecut ale neamului și care taine de povestire nu trebue să se năruiască.

MIHAI I. KOGĂLNICEANU
vel vistiernic în divanul meșterilor și cărturarilor dela Hanu Ancuței

* Citatele cuprinse în ghilimete sunt luate de pe tăblițele din han, scrise de M. K.

Conspirația Dărmănescului

Ambra de albine

„Ambra de albine”, scrie letopisețul, e o veche iscusință moldovenească. Dar chiar și pe vremea lui conu Iordachi Darie, puține prisăci mai știau încă, cum se păcălesc albinele ca să fabrice parfumuri. Moda începuse a cere mirosuri tari; aveau mai multă căutare moscul și odogaciul, dar încă și mai multă, șipușoarele frumos pecetluite, aduse din Franța și Polonia, ori de către ofițerii armatelor nemțești și moschicești ce, de la o vreme, se tot rânduiau a hălădui în biata țară.

Este păcat și întristător lucru că această iscusință casnică, pentru folos de desfătare, cu toate că nu cere nici cheltuială nici muncă, a putut să fie uitată, chiar și pe la moșiile neîntinate de gusturi străine. De bună seamă că boierii se scârbiră de albinărit, de îndată ce dajdea,— și încă ce dajde! desetina! — tot lățindu-se ca o râe, a spurcat și această îndeletnicire cu adevărat nobilă, vrednică de înseși mânile evghenistului. Mihail Racoviță Voevod fu cel vinovat de această nelegiuire; el îndrăzni să întindă desetina rămătorilor, din glodurile ogrăzii, peste rodul reginei florilor! „Cu urît au căzut acest lucru tuturor boierilor”... oftează cronicarul. Și au lăsat domniile lor grija știubeilor în sama vătavilor, care neavând în cap decât lăcomia de bani, nu mai vedeau în munca albinelor decât marfă pentru balgii; și de aceea stropșeau pe sărmanii prisecari poeți, care mai cutezau să părăduiască vreme și picături de rod. Așa, se vede, o îndeletnicire de nevinovată desfătare agiunsese vinovată, ca fiind risipoasă. Iar după ce chiar jupânițele uitară drumul prisecelor, parcă și albinele își uitară iscusința acelei aromări numai de dragul mireznei.

Meșteșugul ambrei de albine nu-i de loc vreun lucru anevoios pentru prisecari. Mai întâi, îi trebue fânețele și livezile cele bogate ale minunatelor colnice moldovenești: iar prisaca să fie din acelea cu adevărat boierești, adică așezată într'o mare grădină smălțuită de tot felul de flori. Asta pentru ca ambra să aibă miros tare; se poate obține însă și fără atâta belșug, căci dacă florile sânt mai puține, ori chiar mai puțin felurite, are să miroase mai slab, dar tot ambră iesă. Albinele, în misterioasa lor măestrie când lucrează pentru aromă, pe toate mirezmele le prefac într'una singură, ambră, numai că are să fie mai mult ori mai puțin pătrunzătoare după împrejurări.

Apoi, nu-i mai trebue prisecarului decât un cuțitaș cu care să bortilească știubeiul în câteva locuri — și gata! Adică face stupului niște ferestruici, ceea ce supără amarnic pe albine, pentru că nu le place să lucreze decât în întuneric, ori poate chiar nici nu pot altfel. Indată lucrătoarele se și apucă de lipit acele găuri cu ceară. Dar, ca bune gospodine ce sânt, făcând această treabă de nevoie, se ostenesc a întoarce răul în bine, adică nu numai să aducă întunericul la loc, dar și ceva pe deasupra: fac lipiturile cu o ceară special îmbălsămată. Și iată cum, necruțându-și un adaus de osteneală și parcă amuzându-se pun în locul unei nenorociri, folosul unor condiții de muncă superioare; căci știut este că orișicare muncitor sporește mai bine în ateliere curat mirositoare. Ceea ce fie spus în treacăt, Ford, necunoscător al cronicilor și nici al albinăritului moldovenesc, crede că el a născocit întâi pentru atelierele sale.

Am spus că ceara aceea nu are niciodată altă aromă decât de ambră. Pe semne că albinele au și ele cochetăria lor; ca unele femei rafinate care nu-și schimbă niciodată parfumul, deoarece, cu prețul neplăcutei statornicii, câștigă folosul de a putea să stârnească emoții chiar când nu-s prezente. Parfumul de care și-au legat numele și amintirea urmărește pe iubitul care pleacă, și mai ales pe cel care fuge, întreținând iubirea unuia, dorința celuilalt, lașitatea tuturor. Femeia nu mai are nevoie să atragă prin așteptare credincioasă, căci aleargă după el, să i-l aducă înapoi robit și pocăit solia perfidă a mirosului său solie nevăzută care îi stă fugarului în cale, tocmai când vrea să uite, să iubească pe alta când deschide o carte, când se trântește răzvrătit și ostenit pe un pat, fie chiar și din cealaltă margine a pământului. Stăruința și elocvența soliei îl răpune— și se întoarce.

Pe vremurile cele patriarhiale, bătrânul prisecar al moșiei primind primăvara, cam odată cu venirea cucului, cea dintâi vizită a jupânițelor, le îmbia cu cuțitașul, pe care îl ștergea cuviincios de poala mânecii. Duducuțele știau ce înseamnă asta — și gioaca pornea. Se întreceau care de care să facă spărtura în știubeiu cât mai artistică: netedă pe margini, bine rotundă, pătrată, poligonală, în litera numelui lor, sau, cele mai puțin rușinoase, a altui nume tăinuit în inimă. Muncă migăloasă pentru mânuțe neîndemânatice: dar îndată le venea și răsplata. Intâi, un taler cu faguri și apă proaspătă de izvor. Pe urmă, adevărata plată, petrecerea cea mare cu dulci emoții. Luând din nou cuțitașul, jupânițele goleau ferestruicile pe care le făcuseră anul trecut în celelalte stupuri. Scoteau de acolo o ceară ursie, alte ori roșiatică, ce este tocmai „ambra albinelor”. Repede o duceau la nas adulmecând-o lacom; nările palpitau, sânii se râdicau, obrajii se îmbujorau... Ce vreți! Aceasta era pe atunci otrava nervilor! Și totuși, era mult mai puternic dătătoare de voluptate decât eterurile parfumurilor de astăzi, cu adevărat veninoase; căci pe atunci inimile și simțurile erau mai delicate, proaspete și vii.

Acum începea gioaca cea serioasă, în care zurgălăii de argint ai fâsului tremurau de neliniște, de speranțe și de suspine. Fiecare fată își frământa pe nevăzute, bulgărașul de ambră în căldura pumnului stâng, până ce se auzea cucul... Dar când se întâmpla să nu fie cuc în dumbravă, ori să n'aibă poftă de cântat fetelor, nici de noroc, nici de măraz? — veți întreba dumneavoastră... Făcea prisecarul pe cucul!... Și nimeni nu băga de seamă!... Nu era și el un fel de cuc? — singur-cuc, în marginea pădurii!... La cel dintâi „cucu!”, ghemușoarele toate deodată erau înfipte în vârful unor țăpușe albe, dinainte pregătite în iarbă; apăreau astfel ca niște capete de harapi din lumea piticilor, puse în proțap de vreun județ crud; că doar nici pe acolo nu pot să lipsească tiranii. Fetele săreau înapoi bătând din palme; apoi apropiindu-se cu sfială, ori cu prefăcută nepăsare, dar cu privirea încordată se puneau pe tălmăcit figurile ce se întruchipau din ceara modelată în palmele lor înfierbântate de fiorul vrăstii. Acum se dovedea puterea de plăzmuire și de sugestie a jupânițelor, precum și veselia ori hursuzlâcul firii lor.

Cetitul în ambră se urma cam după arta cetitului în plumb topit, la anul nou. Este însă o mare deosebire. Ceara, ca și plumbul, poate arăta chipuri de logodnic, corăbii în primejdie pe valurile vieții, chiar și slove ce dau de gol dușmănia vreunei bune prietene — și toate câte se pot întâmpla unei fete. Ambra albinelor însă, poate să prevestească ceva cu adevărat spăimântos: pe ursitul ucis de satârul gealatului... O, Doamne ferește!... Decât astfeliu de soartă, mai bine chinovia! — alegeau unele jupânițe cu toate că cele mai multe știau vrăjitoare vrednice să deslege de așa ursită; numai că trebuiau suferite un fel de rugăciuni în pielea goală, noaptea pe la fântâni părăsite, lucruri grele și împotriva bunei cuviințe.

Se știe că albinele ucid uneori trântorii și îi zidesc în ceară. Adică mauzoleul sacrificatului era câteodată chiar ambra ce astupă ferestrele știubeiului. Iși poate oricine închipui, groaza și scârba aceleea care vedea că a frământat și fărămițat în palmele și cu degetuțele ei de crini și roze, un stârv...

— Dară de ce? de ce? moșule prisăcar, fac albinele una ca aiasta? — întrebau fetele cutremurându-se și cu ochișorii umezi.

— Hei, duducuță, păi, de, nu-s și ele fimei! Acuma, ori că li-i greu a se despreunare de ibovnic, chiar și mort, după ce tot ele l'au ucis când nu le-a mai fost de trebuință; ori că are și neamul albinăresc cumplita solomonie a meșterului cela de i s'a dus buhu... Știți bine ce-a făcut... Munteanul!... Ca să nu i se mai surpe lucrarea, și-a zidit muiarea de vie!... Poate că și albinele își zidesc trântorul de viu în fereastră, doar doar n'or mai veni duducele cu cuțitașul moșneagului să le-o desfunde hojma...

Iar o jupâniță cu procopseală din cărți străine și cu inima mai pietroasă:

— Eu socot mai iute, că vor să-și facă din știubeiu castel cu vitralii.

— Iira, soro! nu mai șugui așa, că-i pacat...

Ar fi de înșirat multe povești de aiestea trase cu urechea de cei ce ispitesc să prindă sufletul strămoșesc al neamului, când subt geana pădurilor sfătuesc duducele cu moșnegii în zumzet de albine. Și ar fi de mare folos, că s'ar putea alcătui o carte minunată: „Cheea cetitului în ambră de albine”. Dar chiar de ar sta lucrurile în puterile noastre, nu i-ar fi aicea locul. Și atâta cât ne-am depărtat, este încă prea mult. Ne-am socotit însă, că s'or mai fi găsind destule fete îndrăgostite de natură și de cele bătrânești, ca să se bucure de rețeta ce am desgropat din cronici pentru ele. Ba chiar, vreuna, adunând ambra albinelor, se va gândi poate să ne trimeată și nouă vreun bulgăraș, pe care, să fie încredințată, l'am păstra cu evlavie pe masa de lucru, într'o chisea de cleștar...

Preț împărătesc pentru osteneala noastră...

Totuși este mai milostiv să lăsăm uitate albinele, căci le-am putea pricinui o mare nenorocire. Să le lăsăm la munca lor cea numai trudnică, de oarece dând o nouă viață trecutului, s'ar putea să le aducem grozăvia îndeletnicirii războinice la care erau silite pe vremuri. A fost odată, scrie în cronici, când unii crai, cu inimă mai puțin cruntă, mânau împotriva dușmanului, în loc de elefanți care ucideau (sau poate pentru că nu aveau elefanți) albine, care numai scoteau din luptă pe adversari, înveninându-i vremelnic.

In îngrozitoarea restriște de astăzi, ce cheamă judecata de apoi, n'ar fi de mirare, ca statele să se apuce de clădit uzine uriașe de clocit artificial miriade de roiuri, ca să umple cu ele bombele armatelor aeriene.

Sărmanele albine, stropi din răsăritul soarelui, sburătoare flori de înțelepciune, mucenici ai ostenelii rodnice, simbol de viață nobilă, să fie prefăcute în ucigași de meserie!... Dar oare de ce crimă nu-i în stare omul? De bună seamă că numai de aceea care nu-i trece prin minte, dacă și-a putut închipui că și îngerii poartă sabie...

D. V. BARNOSCHI

Fragment din romanul „Conspirația Dărmănescului”, care apare zilele acestea.

Peer Meriöș — Nud

Din flautul de Jad

Traducere din poezia chineză

INTR'UN HAN, IN AJUNUL ANULUI NOU

Cine vrea să ştie de mine în acest han ?
Cu cine oare aş putea să schimb un cuvânt ?
O biată lampă, mi-e singurul tovarăş.
In noaptea asta chiar, încă un an se sfârşeşte.
Am străbătut o mie de li,
Şi totuş sânt încă departe de ţara mea.

●

Singur, cu grijile mele, mă gândesc la anii care s'au dus.
Nu-i oare de râs şi'n acelaş timp de plâns
Că mizerabilul nostru corp veşnic îmbătrâneşte ?
Sânt trist, părul mi-a cărunţit pe la tâmple ;
Mâine începe noul an,
Şi astfel voi întâmpina primăvara ce vine.

●

Nici un an din cei care-au trecut,
Nu mi-a mângâiat sufletul.
De ce să mai sper în anul care'ncepe ?
Din vechii prieteni ai tinereţei,
Câţi oare au biruit în viaţă
Şi pe câţi i-a surprins moartea !

●

De-acum înainte, vreau ca liniştea şi odihna
Să-mi fie singura dorinţă şi singurul meu scop.
Vreau să renunţ la oboselile zadarnice,
Ca să-mi prelungesc viaţa.
Frumuseţea primăverei n'are vârstă ;
Ea este şi va fi veşnic aceeaş.
Mă voi bucura de ea în mica mea locuinţă
Asemeni unui prinţ în palatul său.

AL. T. STAMATIAD

Lelia Urdarianu — Pe drum

Cronica mizantropului

Cronicile române

Cine citeşte cronicele româneşti, în deosebi cele din Muntenia, rămâne izbit de monotonia lor, de groaznica lor monotonie. Zic groaznică fiindcă faptele înşirate acolo sânt foarte sângeroase. O domnie nu se deosebeşte de alta decât prin numele domnilor. Domnul vine cu ajutor unguresc sau turcesc, scoate din scaun pe fostul domn, taie pe boeri, face o mânăstire şi se mazileşte. Asta e tot. Cum nici un domn nu se arată mai original decât predecesorul său cronica sună cam în felul următor:

„Şi după aceia boiarii au ridicat domn pe Vintilă Vodă, den oraş dela Slatină. Şi au făcut Vintilă Vodă svânta monăstire den Omenedic, şi au tăiat mulţi boiari; decii când au fost al treilea an al domniei lui, s'au dus Vintilă Vodă la Craiova, să veneze cerbi preste Jîiu, şi s'au svătuit Vintilă Vodă cu oamenii lui de taină acolo să taie alţi boiari; iar boiarii s'au gătit ei de au tăiat pre Vintilă Vodă în malul Jîiului, şi au domnit Vintilă Vodă trei ani şi jumătate; anul 7041.

„Apoi boiarii au venit la svânta monăstire Argeşul de au luat pre Egumenul Paisie, şi l-au redicat domn, şi i-au schimbat numele de i-au zis Radul Vodă, şi au făcut svânta monăstire Mislea hram svânta Troiţă; şi după aceea Radul Vodă au tăiat pre Banul Toma şi pre Vlaicul Logofătul".

„După aceea s'a milostivit împăratul de au dat domnia lui Ilie Vodă şi s'au învârtejit Ilie spre Târgovişte şi s'a aşezat în scaun şi au tăiat pre mulţi boiari şi au făcut monăstirea dela Ioneşti. Iar boiarii s'au svătuit în taină şi au tăiat într'o noapte pe Ilie Vodă. Şi au domnit Ilie ani 2 şi jumătate.

„Deci boiarii au purces la Odrii şi au cerşut domn pre Constantin Vodă şi le-au dat Impăratul pre Constantin, îmbrăcându-l cu caftan. Şi nu s'au stâmpărat nici acesta că tăia pre boiari şi l-au tăiat boiarii şi pre el şi au făcut svânta monăstire Paraschiva. Domnit-au luni 6.

„Iar după aceea au venit Tănase Surdul carele au pus în obezi pre boiari, pre Staico Logofătul şi pre Chiriţă Comisul şi s'au învrăjbit ţara şi au fugit acel Tănase la Craiul Ianoş unde au şi pierit de otravă.

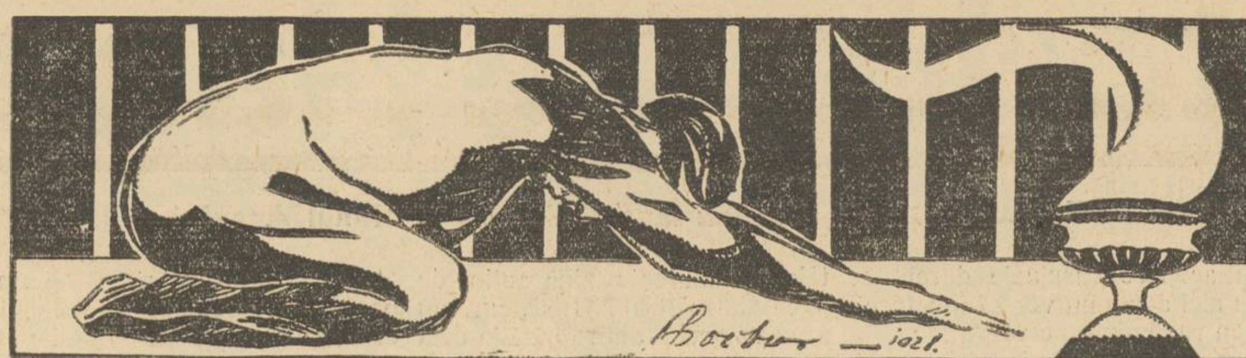
„Pus'au atunci Impăratul domn pre Vasile, feciorul Radului Vodă şi au omorît acela aşijdere pre mulţi boiari şi biruri grele asemeni pus-au preste ţară şi s'au mazilit şi au făcut monăstirea den Popeşti. Ani 2 luni 7.

„In acel an 7055 s'au coborît Petraşco Vodă cu oşti din Ardeal împreună cu Banfi Craiul. Şi era acel Petraşco fiu al lui Tănase Vodă care mai sus am pomenit. Şi dacă au ajuns Petraşco Vodă la Bucureşti, numaidecât au căpătat steag dela Impăratul, dând el multe pungi de bani şi s'au aşezat în scaun şi au tăiat pe toţi boiarii vrăjmaşi tătâne-său şi multă stricăciune au făcut în ei şi câţi au mai putut scăpa au fugit peste munţi sau preste Dunăre. Şi au ridicat Petraşco Vodă două mânăstiri la Floreşti şi la Vasileşti, în această din urmă îngropându-se la pristăvirea lui care s'au şi întâmplat curând după aceea, Zic unii să-l fi otrăvit boiarii că mare scârbă le făcuse.

„Şi au venit apoi..."

Dar ce să mai urmăm? O să vină iarăşi trimiteri de steag, tăieri, mânăstiri şi maziliri înfăptuindu-se aşadar în istorie ceeace nu s'a făcut în fizică: perpetua mişcare.

ARISTARC

Ancheta

Decorul. O sală într'un comisariat.

Persoanele: Comisarul. Un agent. Un sergent. Inculpatul.

Comisarul şade pe scaun în dosul biroului. Lângă birou, o măsuţă unde agentul îşi curăţă unghiile. In faţa uşii, sergentul stă nemişcat; în faţa biroului, inculpatul, cu mânile legate la spate.

COMISARUL. — Mă băete, să-mi spui acu dacă tu ai luat-o.

INCULPATUL. — Ce să iau, dom' comisar?

COMISARUL. — Mă băete, să nu te 'ncontrezi cu mine.

INCULPATUL. — Păi, nu mă încontrez dom' comisar.

COMISARUL. — Mă puiule, mă omule, mă... mă... neică, nu umbla cu şacăr-macăr. Spune-mi acu; da drept să spui, mă puiule mă, c'altfel intru în păcat cu tine.

INCULPATUL. — Spui, dom' comisar, spui cum să nu spui!

COMISARUL. — Apăi dacă zici că spui, să-mi spui dacă tu ai luat-o?

INCULPATUL. — Păi, dacă nu ştiu ce-am luat, cum să spui c'am luat-o?

COMISARUL. — Vrasăzică nu spui?... Foarte bine... Dar până la urmă tot ai să spui tu; da' atunci o să fie cam târziu. *(Se scoală şi se apropie de inculpat)*. Mă puiule, mă băete, să nu mă scoţi din pepeni... Hai, spune şi p'ormă ai scăpat.

INCULPATUL. — Zău dom' comisar de ştiu ce să spun.

COMISARUL. — Aşaaaa?... Iţi mai râzi şi de mine. *(Răstindu-se)*. Ce, mă, tu crezi că aici e panoramă, e bâlci, mă, e teatru, mă, e comedie mă? Anafura ta azi şi mâne de bandit. *(Se repede şi-i trage două palme)*.

Nici acu nu spui, mă, că tu ai luat-o?

INCULPATUL. — Păi n'am luat nica, dom' comisar; de ce dai dacă n'am luat-o?

COMISARUL. *(Furios)*. — Mai eşti şi obraznic, mă măgarule? *(Se repede din nou şi-l isbeşte cu pumnii)*. Pe mine ţ-ai găsit să mă 'nşeli, mă liftă spurcată. *(Il loveşte în faţă)*. Las că am eu ac de cojocul tău. *(Vine în faţa inculpatului, suflecându-şi mânicile)*. Mă, spui? *(Poc! îi dă o palmă)*. Nu spui? *(Poc!)* Spui? *(Poc!)* Nu spui? *(Poc!)*.

Palmele curg una după alta.

INCULPATUL. — *(Răzbit)*. Văleu, dom' comisar. Văleu spun, spun tot!...

COMISARUL. — *(Se opreşte)*. Apăi vezi, mă puiule, apăi vezi că ţi-am găsit acu? Vrasăzică spui. *(Către agent)*. Pune mâna pe toc şi scrie. *(Către inculpat)*. Acu spune.

INCULPATUL. — Ce să spui?

COMISARUL. — Să spui dacă ai luat-o.

INCULPATUL. — Păi cum s'o fi luat dacă nu ştiu...

COMISARUL. — *(Urlând)*. Iar nu ştii? Panaghia mătii; stai tu, liftă!...

Se repede vijelios, smulge bastonul de cauciuc din mâna sergentului şi loveşte şi izbeşte pe inculpat unde-l nimereşte.

INCULPATUL. — *(Zbătându-se şi urlând cât îl ţine gura)*. Văleeeu... Spui, spui, dom' comisar... Văleuuu!... eu am luat-o. Să-mi crape ochii de n'am luat-o! Nu mai da că spui, iaca spui.

COMISARUL. — *(Se opreşte cu greu, gâfâind şi stacojiu la faţă)*. Să spui că de nu, te omor. Intru în puşcărie, da' până nu spui nu te las. *(Către agent)*. Scrie.

AGENTUL. — Scriu.

COMISARUL. — *(Către inculpat)*. Ai luat-o, ori n'ai luat-o?

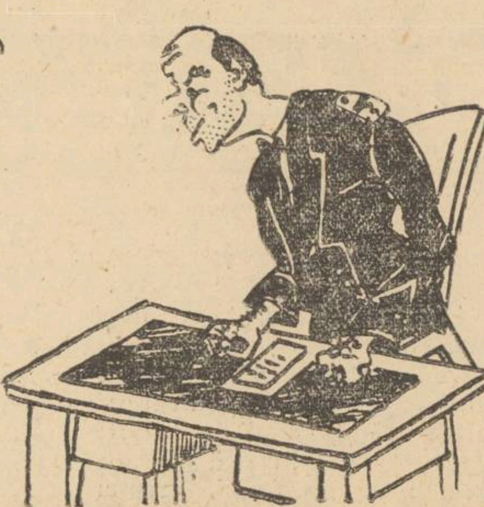
INCULPATUL. — Am luat-o. Dacă ziceţi dumne'oastră c'am luat-o cum să n'o fi luat?

COMISARUL. — *(Către agent)*. Scrii?

AGENTUL. — Scriu.

COMISARUL. — Vrasăzică ai luat-o. Bun. Recunoşti vrasăzică? *(Se aşează pe scaun în dosul biroului)*. Acu dac'ai luat-o, să-mi spui când ai luat-o şi cum ai luat-o... Auzi, mă?

INCULPATUL. — Aud.

COMISARUL. — Spune.

INCULPATUL. — Păi să vedeţi, dom' comisar: acu... văd şi eu c'am luat-o, da' când şi cum nu ştiu, dom' comisar, zău nu ştiu.

COMISARUL. — *(Sare de pe scaun)*.

INCULPATUL. — *(Cu groază)*. Noaptea, dom' comisar, noaptea am luat-o.

Comisarul se lasă pe scaun, inculpatul răsflă uşurat.

COMISARUL. — *(Către agent)*. Scrie.

AGENTUL. — Scriu.

COMISARUL. — Vrasăzică noaptea. Vrasăzică ai luat-o noaptea.

INCULPATUL. — Vrasăzică am luat-o noaptea. *(Oftează)*.

COMISARUL. — Cum?

INCULPATUL. — Apăi aşa, cum s'o iau. *(Se gândeşte)*. In buzunar.

COMISARUL. — Ce? Cum?

INCULPATUL. — Adică nu, adică vreau să zic. *(Se ganaeşte)*. Adică în spate.

COMISARUL. — *(Mirat şi furios)*. Cum? Ce? In spateeee?...

INCULPATUL. — *(Cu siguranţă)*. Eu am luat-o dom' comisar. Dacă spui c'am luat-o.

COMISARUL. — Că doar n'oi fi luat-o eu. Da' cum ai luat-o? *(Se apropie de inculpat)*. Mă puiule, asta-i acu: cum ai luat-o?

INCULPATUL. — *(Grăbit)*. Bine, dom' comisar... cum s'o fi luat?... Bine, aşa cum se ia...

COMISARUL. — Văd eu bine c'ai luat-o bine, că dacă ai fi luat-o rău nu stăteam acu de vorbă amândoi. Da' ia să-mi spui cum ai luat-o? *(Se vâră în pieptul inculpatului, privindu-l fix)*. N'ai luat-o pe dindos, din curte?

INCULPATUL. — *(Uşurat)*. Ba da, dom' comisar, pe acolo... Pe dindos din curte. *(Grăbit)*. Zău să plesnesc, dom' comisar, pe dindos din curte.

COMISARUL. — *(Către agent)*. Scrie.

AGENTUL. — Scriu.

COMISARUL. — *(Către inculpat)*. Vrasăzică ai luat-o într'o noapte pe dindos, din curte. Bun. *(Către sergent)*. Ia-l. Bagă-l la başcă.

Sergentul ese cu inculpatul.

COMISARUL. — *(Către agent)*. Văzuşi anchetă, mă puiule? Mă neică, asta anchetă! Ce credea banditul? Uite popa, nu e popa; c'am luat-o, că n'am luat-o... Păi când am zis eu că a luat-o, a luat-o. *(Incruntat)*. Scrie.

AGENTUL. — Scriu.

COMISARUL. — Proces-verbal... numărul... anul... Pune data... Ai pus?

AENTUL. — Pus.

COMISARUL. — Noi, comisar Gică Ferfeleu,... astazi... anul... luna... ziua... Ai pus?

AGENTUL. — Pus.

COMISARUL. — Am constatat următoarele, două puncte.

AGENTUL. — Două puncte.

COMISARUL.—Individul Ion Tănase... introducându-se în noaptea de cinspce pe şaispce...

AGENTTUL. — Şaispce.

COMISARUL. — Pă dindos... in curtea domniei sale domnului prefect... ...scris?

AGENTUL. — ...fect. Scris.

COMISARUL. — *(Distrat)*. A luat-o... Pus.

AGENTUL. — *(Ridicând capul curios)*. Ce-a luat, dom' comisar?

COMISARUL. — Că bine ziseşi, mă neică, uitai să-ţi spun... Pune.

AGENTUL. — Pui.

COMISARUL. — Curca, curca cea pestriţă a domnului prefect, mă puiule...

ION EG.

Radiofonişti!

O adevărată minune este Numărul de Bobotează al revistei

RADIO (Adeverul)

Radiofonie - Televiziune - Ştiinţă pentru toţi

40 pagini la heliogravură — 7 Lei.—

MICROFONUL

Ne-am deprins, ca'ntr'un joc, să aşteptăm în vitraliul programului radiofonic: surpriza, acel **ceva** aproape unic, pe care-l culegem cu bucurie din grămada de bunătăţi. Nu-i prea greu lucru...

Săptămâna trecută ne-a adus concertul (transmis dela Ateneul Român), al violonistului Sandu Albu. Orchestra Radio l-a întovărăşit, dirijată fiind de bagheta d-lor: Alfred Alessandrescu şi Nona Ottescu.

Alături de seara de operetă (**„Vânzătorul de păsări")**, de concertul Filarmonicei şi de urmarea ciclului **„Istoria Muzicii"**, concertul de Luni al d-lui Albu a fost un număr excepţional de program.

Ne-am deprins cu glasul violinei d-lui Albu, din scurtele concerte de muzică cehoslovacă, polonă sau spaniolă, ori concertul în cadrul simfonicului radio (16 Iunie), dirijat de d. Ionel Perlea.

Ultimul concert îl aşează pe d. Albu printre maeştrii mânuitori ai arcuşului. D-sa izbuteşte să desprindă de pe coarde adevăratul glas al violinei, pe care, foarte puţini îl pot face auzit. Un glas vrăjit care te îndeamnă să uiţi de executant, de cutioara de lemn şi de arcuş. E o puritate în sunetul cel rar, care nu-şi află tălmăcirea decât în lumea visului.

Cu excepţia **„Ţigan"**-ului de Ravel şi poemului simfonic pentru violină şi orchestră de d. Nonna Ottescu **(Farmecele Armidei)**, restul programului a îngăduit d-lui Albu să ne dăruiască trei minunate interpretări, pentru că celelalte bucăţi îl ajutau, îi ofereau un câmp deschis pentru jocul arcuşului. De n'am face decât să le enumerăm **(Concert No. 1 în la minor, pentru violină şi orchestră, de J. Seb. Bach; Concert în re major op. 35, pentru violină şi orchestră,** de Ceaikowsky — şi două **Romanţe** de Beethoven), şi încă se poate desluşi ce drum luminos a străbătut d. Albu printre posibilităţile fără număr ce i se ofereau spre a crea farmecul.

Drumul acesta, dela marele Bach ,care a strâns pe partitura hotărîtă violinei unul din visele lui scumpe, la Ceaikowsky un **concerto** ce se înalţă cu **Allegro moderato,** încântă în **Canzonetta** şi sfârşeşte tumultos într'un **Allegro vivacissimo,** pentru a reveni la Beethowen, care traduce în cele două **Romanţe,** două gânduri încărcate de mireasma tare a pasiunii adânci, — iată un itinerariu muzical temerar.

In programul muzical se strecoară, uneori şi muzică românească, adică lucrări datorite compozitorilor noştri. (Nu vorbim de folklorul muzical, care are o afluenţă explicabilă).

Nu ştim dacă dintr'o înşiruire de nume, am putea desprinde două care să fi încercat numai, să scrie o muzică românească, în care să se întâlnească şi să vorbească glasuri desprinse din basmul, din peisagiul, din sufletul întreg al ţării.

Nu o muzică bazată pe folklor (cum au făcut Smetana şi Dvorak — în ţara lor), ci o tălmăcire a dorului din doine, a unei întregi game sufleteşti, tălmăcire care să fie muzică adevărată, cu toate acestea, aşa cum au scris-o marii maeştri, cu aşezarea ei cumpănită, cu firul scump al melodiei.

Se poate vorbi de o muzică germană, un continent muzical unde — dela Bach la Brahms — s'a lucrat într'un anume spirit dramatic, în construcţie monumentală, de amplitudine; o muzică de aur curat, greu.

Cum se poate închipui un continent al muzicii franceze, uşor sentimentală, uşor romantică, cu o accentuată notă de galanterie. Lulli, Gounod, Rameau, Chabrier, Gluck, — sânt nume care au lucrat în rafinament de filigrană.

Alături se situează alt continent muzical, acela al muzicii italiene, cu bogate coarde la ghitara cu panglici: pasiune, înflăcărare (dela **Amaryllis** — de Caccini — până la Verdi, Puccini, Leoncavallo, Mascagni), la Donizetti şi Rossini.

In urmă, muzica rusă, cu influenţe bisericeşti şi orientale, cu nostalgia, expansivitatea, primitivismul stepei.

Compozitorii respectivi se întâlnesc pe tărâmul de deasupra pământului al muzicii. Dar au altoit operelor lor semnul distinct al unui neam, al decorului, al sufletului lor.

Nu pledăm pentru o muzică cu orice preţ naţională, ci pentru o muzică a tot ce ne'nconjoară, a tot ce ne poate încânta. Se scrie cantitativ mulţumitor, dar searbăd, **modern,** (adică Ravel, Respighi, Lopatnikoff, Guillaume Lekeu), partiţii care nu sânt muzică. Numai pentru a se ţine în măsura unei mode trecătoare, se înşiră note, se caută ritmuri noi, dizarmonii.

Se scrie muzică pe bază de folklor, cu acompaniament modern, fără să se caute ca acest folklor să fie stilizat, prelucrat, plăsmuit în forme nouă.

Dacă se urmează întocmai modelelor străine, să fie luat ca pildă Bach. In oratoriile lui, pe lângă motivele bisericeşti, a găsit prilejul să împletească motive de folklor, cu o ştiinţă şi o măestrie care-i sânt proprii.

Notăm în treacăt un alt exemplu din literatura muzicală de acest fel: **Suita poetică în 4 părţi** de Dvorak.

Chiar dacă nu sânt decât şapte semne în alfabetul muzicii şi peste o jumătate de mileniu în scrisul muzical, se vor găsi totdeauna melodii noi, care să ne vorbească despre atâtea bogăţii fireşti, despre sufletul românesc, cu toată paleta lui de nuanţe. De ce nu se încearcă stăruitor?...

MARSYAS

„Eroare medicală sau sinucidere?"

Aşa se intitulează romanul de bună calitate al d-lui M. Zavergiu.

Cartea apărută de curând se bucură de un succes din cele mai meritate, autorul dând dovada unor reale însuşiri de romancier. „Eroare medicală — sau sinucidere" închide în pagini de un puternic dinamism toată tragedia doctorului Aristide şi tot freamătul sufletesc al acestuia care este chinuit de îngrozitoarea problemă, dacă pacientul i-a murit dintr'o greşală de tratament sau s'a sinucis.

Prin paginile cărţii d-lui M. Zavergiu se perindă o lume nouă în literatura noastră, lumea medicilor cu intrigile şi răfuelile dintre ei. Deasemenea, autorul mai pune în discuţie o arzătoare actualitate făcând astfel ca interesul cărţii să fie sporit.

„Eroare medicală sau sinucidere" ? este un roman care trebue citit atât pentru conţinutul lui original cât şi pentru mulţumirea de a fi descoperit un autor din cei mai înzestraţi.

Un almanach al poeţilor Simbolişti

Intr'o vitrină a Expoziţiei din Biblioteca Naţională franceză, cu prilejul sărbătoririi „Cincantenarului Simboliştilor", au fost expuse trei plachete, cu titlul „Almanachul Poeţilor".

Ele reprezintă o iniţiativă, din fericire întreruptă în plin succes, dar care, dacă ar fi continuat ar fi adus un mare serviciu poeziei.

Aceste trei volume sânt un document dintre cele mai preţioase ca izvor de informaţie, dar şi ca imbold pentru o nouă iniţiativă ce s'ar putea lua nu numai în Franţa, ci mai ales în ţară la noi. „Societatea Scriitorilor români" ar putea lua sugestia aceasta de la Franţa; cu oarecare stăruinţă şi multă dorinţă de a face ceva, în favoarea poeţilor noştri, s'ar putea creia un astfel de Almanach, adevărată stimulare a poeţilor lipsiţi de încurajare din partea tuturor.

Ideia acestui „Almanach" a fost supusă lui Vallette în 1895, de către Robert de Souza. Vallette a fost imediat cucerit pentru proect.

Ideile de care a fost călăuzit Robert de Souza sânt foarte juste şi ele ar putea fi şi călăuzele unei opere identice la noi. Mai întâi convingerea că o artă cu cât e mai specială cu atât cere mai multă nevoie de solidaritate pentru a-şi creia condiţii de existenţă. Deci ar trebui şi poeţilor o organizaţie colectivă pentru împrăştierea operei lor, după cum sânt organizările pictorilor şi ale muzicanţilor. Aceasta nu implică nici o abdicare la personalitatea fiecăruia, dimpotrivă este o afirmare a fiecăruia în parte, într'un grup cu simpatii comune de tendinţe şi mai ales technice.

Apoi altă idee aplicată în Almanach a fost gruparea celor mai diverse talente în jurul aceluiaşi subiect.

Cel dintâi Almanach a căpătat adeziunea poeţilor simbolişti înainte chiar de a se fi găsit editorul. Gustave Kahn a fost cel dintâi care a aderat. A fost o singură defecţiune, acea a lui Maeterlink care însă a sfârşit prin a se ralia.

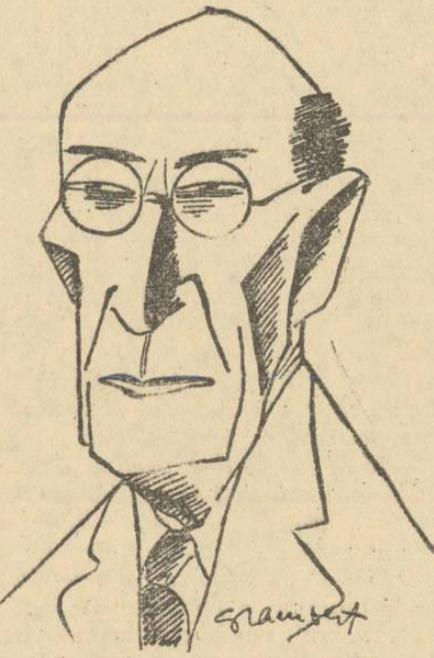
André Gide a primit imediat.

S'ar putea constata din colecţia celor trei Almanachuri, lună cu lună în cei trei ani consecutivi cât au apărut (1896-97-98) raliarea la ritmica unei compoziţii independente, a celor mai mulţi scriitori din acea epocă, începând cu prozatorii cei mai nehotărîţi ca Gide, până la versificatorii cei mai legaţi de forma şi precizia tradiţională, ca Rodenbach.

Deschizând aceste Almanachuri cititorul e impresionat de eglogele răspândite pretutindeni, care răspund foarte bine criticilor nedrepte ce s'ar îndrepta împotriva simboliştilor că nu ar avea puterea de a prinde realitatea şi s'ar pierde în visuri artificiale şi morbide. Din colecţia lui Robert de Souza se vede clar şi evident cât de strânsă este legătura între aceşti pseudo decadenţi şi predecesorii lor, pe care s'ar fi bănuit de atâtea ori lui Gustave Kahn că ar fi rupt-o brutal sau ar fi destrămat-o.

Inceputul unui poem georgic al său, din 1896, este absolut o poemă a lui Lamartine; bine înţeles că urmează apoi mai departe în maniera sa.

Apoi Almanachul este o dovadă incontestabilă că dacă simboliştii n'au avut coduri şi standarduri pe grup, nu a existat niciodată o producţiune poetică

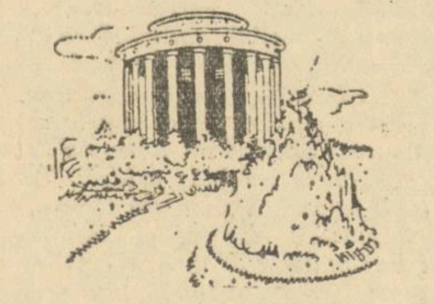
André Gide

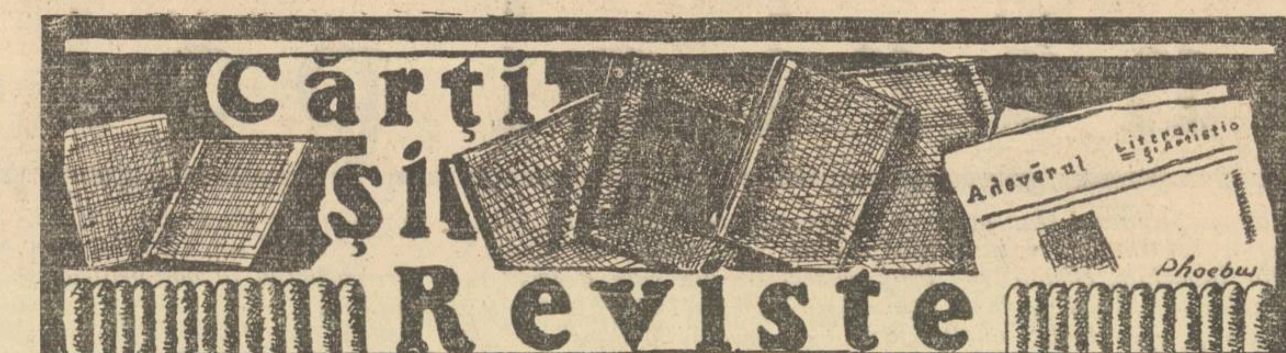
într'o epocă în care inspiraţia să fie mai bine grupată, deşi infinit de variată.

Dar pentru ca aceste caractere să iasă în relief trebuia, neapărat, ca poemele să apară strânse laolaltă şi mai ales în jurul aceloraşi subiecte, cum au fost alcătuite în Almanachuri. Aceleaşi poeme răspândite în toată opera rămân heteroclite.

Almanachul a fost afirmarea cea mai categorică a versificării libere *(verslibrism)*, la care s'a raliat chiar Maeterlink, care lăudase pe Van Leberghe mai ales pentru versurile sale regulate şi care, după ce apare primul Almanach, scrie lui Robert de Souza: Acest volumaş va dovedi pentru prima oară că: *Versul liber are o viaţă tot atât de adâncă precum e a versului tradiţional.*

Poeţi şi desenatori au ilustrat deopotrivă aceste almanachuri, care au fost cărţi de o frapantă originalitate, mai ales în calendaristică.

Aveţi ceva de declarat?

Comentarii de Maulrice Baring

In vis, Maurice Baring merce cu „drumul de fier" în iad. Când se apropie de capătul călătoriei, funcţionarul dela vamă îi pune obişnuita întrebare: „Aveţi ceva de declarat?" Autorul începe să-şi desfacă valizele, care poartă pe ele diferite etichete ca „Greek, 1927-1928", „Miscellaneus, 1893-99", „Dante 1893-1928", alt „Miscellaneus, 1916-1936"...

Ceilalţi tovarăşi de călătorie priveau curioşi la bagajul literar al tovarăşului lor de drum. Unii dintre ei regretau că n au avut şi ei răbdarea să-şi noteze impresiile şi observaţiile, ca să se transforme astfel în poeţi sau prozatori. Aceştia uitau desigur, că se mai cere şi altceva decât răbdarea de a lua note, pentru ca acestea să se numească literatură.

Maurice Baring posedă, pe lângă răbdarea de a nota cele observate, şi o memorie prodigioasă, un dar de a se exprima vioi şi încordat, apoi cunoaşterea, adâncă şi întinsă, a celei mai bune literaturi din lume.

Bagajul său literar, aşa cum ni-l prezintă în această carte,

Victor Hugo

are o varietate de conţinut în care se releveazǎ personalitatea nu numai în darul de a expune şi ilustra pe fiecare scriitor în parte, dar şi acela de a comenta operele lor, în scurte dar fermecătoare pasagii. Citatele din scriitori de diferite limbi sânt traduse de Maurice Baring sau de alţii şi întovărăşesc toate aceste comentarii.

Intre altele, ar trebui să menţionăm, în special, două încercări de a traduce citate din Horaţiu („Quis multa gracilis te puer in rosa..."), din Lucreţiu, iar dintre moderni verscri din Lermontov şi Puşkin.

Declararea bagajului începe cu Homer şi conţine câteva dintre cele mai alese bucăţi, deşi-i imposibil să alegem pe acelea care redau mai fascinant savoarea lor.

După ce citează versurile lui Homer asupra morţii lui Elpenor sub vraja lui Circe, observă:

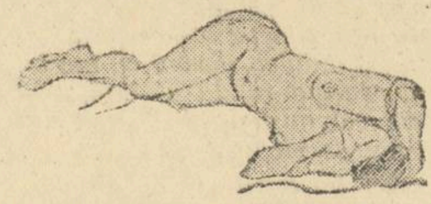
„In nouă versuri, Homer a scris un foarte lung roman modern, asupra decăderii tinerilor".

Nu mai puţin interesante sânt comentariile din Dante, cu ilustraţiile potrivite, precum şi observaţiunile sale incidentale, pline de vigoare.

Acelaş fel de a trata scurt, strălucitor şi cu miez, în Miscellaneele care încep cu Ruskin şi urmează cu Stevenson, George Eliot, Renan, ajungând până la marii poeţi romantici.

Nu-i vorba însă de o antologie, căci bucata aleasă din Ruskin ca subiect de comentare nu e niciunul din pasagiile sale tipice, introducerea la Stevenson este o scurtă descriere şi o conversaţie cu Aldington Sismonds şi o singură bucată din George Eliot este urmată de o excelentă conversaţie asupra darurilor şi meritelor sale. In această notă asupra lui G. Eliot, ca în multe altele, Maurice Baring îşi exprimă puternic credinţa în revenirea ei la favoare printre cetitorii moderni, care un timp au neglijat-o şi au uitat-o. Sânt şi alţi scriitori a căror favoare, în gustul publicului, a decrescut, şi printre cei mai mari: Victor Hugo, Goethe, John Oliver Hobbes, Henry James, George Meredith. Comentariile asupra acestora, juste şi moderate, sânt o adevărată delectare pentru cititor şi o bună lecţie criticilor prea pripiţi în aprecierile lor.

Dar bagajul lui Maurice Baring e de o bogăţie şi o varietate atât de considerabilă, încât nu se poate căpăta o impresie justă decât citind cartea, adică răvăşind valizele şi trecând noi singuri în revistă ceiace ar avea de declarat Baring ajungând la porţile... iadului!

Un itinerar spiritual

„Contrepoint" celebrul roman al lui Aldous Huxley apărut acum şapte sau opt ani şi tradus apoi în cele mai multe limbi europene, a fost prima operă de lungime a unui scriitor, care se distinsese până la acea dată prin calităţile de povestitor elegant, observator fin şi ironic al societăţii engleze contemporane.

Noua lucrare, mai gravă şi mai ambiţioasă decât cele precedente, n'a desminţit calităţile consacrate ale lui Huxley, ducându-le spre apogeu.

Aldous Huxley

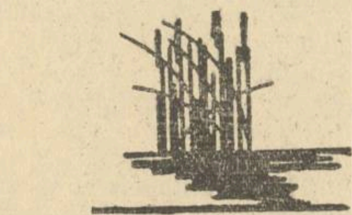
„Contrepoint" conţine descrierea cea mai completă şi, fără îndoială, cea mai crudă, a societăţii engleze în epoca de după război, sau mai precis a păturii cultivate, a acestei „intelliguentsia" foarte autentic modernă şi anglo-saxonă.

Imaginea omului înlănţuit, a omului erou devenit om-sclav se prezintă de nenumărate ori în faţa cititorului cărţii „Eyeless in Gaza".

Această idee e numai sugerată, dar niciodată impusă. Autorul n'a utilizat artificii simbolice, dar personagiile şi destinele personale pe care ni le prezintă alcătuesc nenumărate simboluri ale epocii noastre. Majoritatea destinelor acestei cărţi sânt tragice sau şi mai rău lipsite de orice simţ al realităţii; iar autorul e pesimist. El vede o rază de lumină la orizont dar ea rămâne prea slabă şi puţin convingătoare faţă de întunericul ce domneşte peste tot.

Acest colorit lugubru e foarte puţin asemănător culorilor irizate din „Contrepoint", şi când încerci să-i cauţi origina şi o explicaţiune în raport cu autorul, eşti imediat înclinat să te gândeşti la „Brave New World".

Printre culegerile de eseuri şi nuvele precum şi printre poveştile de călătorie care cuprind intervalul dintre cele două romane, această utopie sarcastică este fără îndoială opera cea mai importantă şi cea care subliniază o etapă decisivă în desvoltarea intelectuală a autorului.

Reviste româneşti

Societatea de mâne, de sub conducerea d-lui Ion Clopoţel a împlinit al XIII-lea an de existenţă.

Este în adevăr un lucru neobişnuit în presa noastră de periodice ca o revistă cu un conţinut atât de serios să dureze cu propriile ei mijloace, rămânând independentă, un timp atât de îndelungat la acelaş nivel de intelectualitate, cu cuprinsul ei conştiincios în tratarea subiectelor şi minuţioasa informaţie, plină de varietate.

Aceasta se datorează directorului său, care, pe lângă meritele personale, a avut darul şi înţelepciunea să strângă în jurul revistei „un mănunchiu viguros de publicişti iniţiaţi", cu care şi-a atras un public cetitor înţelegător şi statornic, mulţumită căruia poate să-şi ducă mai departe munca sa pricepută şi competentă.

Fiecare număr trimestrial, din 1937, va avea 40 de pagini, ne făgădueşte redacţia şi pentru viitor.

Deşi cu un conţinut ştiinţific şi serios, revista e departe de a fi abstractă sau searbădă. Ea nu face compromis nici cu romanţiozitatea; ci e *plină de miez* şi scrisă astfel în cât să obţină *o mare circulaţie socială.*

Cuprinsul ei aduce problemele mari internaţionale, care frământă lumea de azi, tratate cu cea mai mare obiectivitate şi lealitate, cât şi problemele interne, privite într'un unghiu de perspectivă cât se poate de larg şi de adânc.

In numărul ultim din acest al XIII-lea an, apărut de curând, în afară de editorialul d-lui Ion Clopoţel: „Ascensiune politică şi conţinut social", alături de interesantul articol al d-lui Petre Sergescu, cunoscut om de ştiinţă, profesorul de la Universitatea din Cluj, asupra *Enciclopediei Franceze*, sânt o sumedenie de alte articole bogat informate şi de solid conţinut, în toate domeniile culturii româneşti.

Citam între altele un articol semnat de d. Ion Chelcea, asupra „Hobştiilor de tors în Muscel", în care se studiază una din cele mai interesante „forme de asocieri" cu scop de muncă, atât de numeroase la ţăranul român, şi care, din anchetele făcute, se pare a fi pe punctul de a dispare, cel puţin în această parte cercetată de d. Chelcea.

Ceiace trebue să subliniem în această revistă, este câmpul larg din care sânt culese problemele, cuprinzând, nu numai toate ţinuturile româneşti cu probleme proprii, ci şi cât se poate din multiplele sale fenomene culturale, evenimente şi momente istorice de importanţă şi de actualitate, cât mai ales metoda ingenioasă de a le distribui în spaţiul mărginit al cadrului revistei, spre a le pune la îndemâna cititorului, economisind spaţiul şi servind diferitele interese ale cititorului. Vorbim despre cronicile excelente, scurte, luminoase şi coprinzătoare, din „subsolul" Revistei: Cronica Revistelor de limpedele publicist Paul Teodorescu, cronicile culturale şi artistice ale d-lui Ion Vlasiu, discuţiile şi recenziile d-lui St. Voicu, dările de seamă foarte îngrijit lucrate, ca şi notele, mai toate viu şi animat tratate, atrăgând atenţia în special asupra unui mic articol, care ni se pare excelent din toate punctele de vedere: „Educaţia Lecturii" semnat Horia Trandafir. Revista are şi o Cronică teatrală, care e „un morceau du genre", fiind scrisă de un om de teatru: Victor Eftimiu.

St. Becu — Nud

Anul internaţional al cărţii

Procesul de transformare al literaturii, şi mai ales al *sensului* ei, pe care l-am văzut în cei doi ani precedenţi anunţându-se şi desvoltându-se, în 1936 pare a se fi precizat cu desăvârşire. Aceasta era de altfel şi de aşteptat, odată ce fiind vorba de o *criză externă* a literaturii (vom încerca mai departe să explicăm ce înţelegem prin aceste cuvinte) faptele pe care posteritatea le va numi desigur colosale ale acestui an, n'au întârziat să accentueze gravitatea şi iminenţa acestui proces.

Iată acum ce înţelegem prin criză externă. Este hotărît că literatura sau cultura, după cum veţi vroi să priviţi o operă mai redusă sau una globală, nu sânt documentul scris, opera în ea însăşi, ci contactul dintre aceasta şi înţelegerea căreia i se adresează. Numai aşa se poate vorbi despre culturi istorice: cultura antichităţii, a evului mediu, a tinerei generaţii, a războiului sau, pe de altă parte, franceză, engleză, germană sau yankee. Literatura este deci raportul dintre scriitor şi oamenii timpului său, când este privită numai într'un caz sau într'o epocă specială, iar când este privită în întregul ei este, pentru a ne servi de o definiţie celebră a romanului, dragă între toate lui Stendhal, „un miroir que l'on promène au cours d'un chemin". Raportul acesta este asemeni unui ciclu: dela oameni la scriitor şi de la acesta îndărăt la oameni — închis şi perpetuu. Scriitorul trebue să exprime gândurile şi frământările oamenilor printre care trăeşte, iar aceştia trebue să se regăsească şi să se explice în opera scriitorului. Aici stă condiţia de valabilitate a unei opere.

Or, aşa fiind lucrurile, este lesne de înţeles că ambiţia supremă a literaturii trebue să stea în viabilitatea sa, în contemporaneitate, ceeace explică dece în lumea ei ineditul este întotdeauna preferat perfectului. Deaceea şi este unul dintre terenurile cele mai active ale creaţiei umane, prin neîncetata stimulare, care stă la baza ei. Privite din urmă, marile epoci ale literaturii pot fi considerate ca mari sisteme, corespunzătoare celor filosofice, fiind ca şi acestea atitudini voluntare şi conştiente ale gândirii şi simţirii omului în faţa întrebărilor vieţii sale, atitudini clare şi prevestite prin lupte şi polemici. Gloria unei prefeţe, strălucirea unui manifest sânt poate mai mari decât cele ale operelor care aveau să se ilustreze. Aceste prefeţe şi manifeste sânt tot atâtea steaguri implântate de înaintarea spiritului uman în teritoriile necunoscute încă pe care istoria avea să-l poarte. Ele constitue evoluţia internă a literaturii.

Iată însă că tocmai acestea vin să lipsească literaturii vremurilor noastre. Ea este pusă în întârziere. Publicul, cel de-al doilea element fundamental al literaturii, se depărtează de scriitori, cu care sine-qua-non, trebue să formeze o pereche dialectică. Faptele sânt prea cunoscute acum pentru ca să mai insistăm asupra lor. De pretutindeni şi de o mare bucată de vreme, se caută cauzele acestei îndepărtări a publicului de literatură, de presiunea sa manifestă dinafară, de criza externă a literaturii. Acestea nu puteau sta decât în necorespondenţa sa, faţă de problemele care animă omenirea contimporană, în vădita ei întârziere.

S'a vorbit chiar de o întârziere a literaturii în ea însăşi, şi nu a unei anumite forme sau perioade. S'a spus astfel că avem deaface cu o orientare nouă a preocupărilor omului veacului acestuia, pe care nu-l mai poate satisface naraţiunea, sau mai ales fantezia sau chiar prisma personală a vreunui autor, ci înţelege să meargă direct la *realităţi* şi la expresia lor imediată: monografiile, statisticele, istoria sau chiar reportajul strict, adică tot ceeace ţine de documentar în dauna interpretării, care constitue, după cum se ştie, însuşi resortul intim al creaţiunii.

Este un oarecare adevăr în această afirmaţie. S'ar părea, fără îndoială, că spiritul contemporan are o anumită predilecţie pentru contactul imediat cu realităţile brute şi că el face dovadă de o mult mai mare aptitudine în a se informa direct, şi în a-i plăcea să se servească de expresiile stricte ale stărilor de fapt decât să mai aştepte dela alţii clarificarea, ordonarea şi explicarea lor. Acest fapt trebue pus în legătură cu sporita participare a oamenilor la resolvarea întrebărilor lor. Trăim o vreme de violentă agitaţie, în care fiecare este somat în însuşi destinul lui individual de întrebări numai în aparenţă abstracte, ele stând la baza fiecărei existenţe şi cerând dela fiecare imediatul ei răspuns Predominarea politicului nu mai este un postulat. Ea este, pentru marea majoritate a oamenilor smulşi din tihna intimităţii indiferente, o necruţătoare realitate.

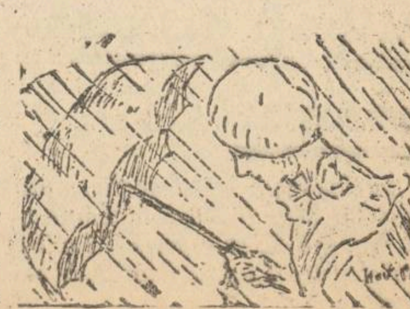
Intrebarea însă poate fi şi răsturnată. Oare faptul că oamenii se grăbesc spre sursele directe ale informaţiei reale, părăsind literatura, nu înseamnă că aceasta nu mai conţine nimic din aceste realităţi şi nu mai poate reţine astfel interesul unor oameni atât de presaţi de întrebări ca cei ai veacului nostru ? La aceasta s'a răspuns prin incompatibilitatea literaturii cu realitatea imediată; prin imposibilitatea ei organică de a face opere de informaţie brută. Literatura spre deosebire de istorie, monografie şi reportaj nu poate oglindi starea de fapt aşa cum este. Cei care n'o caută decât pe aceasta n'o pot găsi în literatură. Prin această afirmaţie categorică se pare că divorţul dintre esenţa literaturii şi publicul modern era definitiv.

Se uită însă că obiectul literaturii într'adevăr nu este starea de fapt, ci *starea de suflet* pe care cealaltă o provoacă printre oameni. Or, de această stare de suflet s'a despărţit literatura modernă şi prin aceasta şi de oamenii pe care caută a-i exprima. Ei nu refuză naraţiunea, interpretarea, colorarea şi sentimentul pe care le aduce dela sine creatorul artist.Dar vor ca acestea să fie identice cu ale lor.

Omenirea caută în literatură răspunsuri la marile ei fapte şi la tragicele întrebări din urmă ale omului.

Iată dece omenirea modernă cere pedeoparte o literatură de luptă, iar pe de alta, pretinde categoric ca şi aceasta să nu fie o amăgire — un imn sau un marş. Fenomenul caracteristic, fundamental şi cel mai pur al unei asemenea literaturi este sensul ei tragic, *asprimea* sa *virilitatea* sa. De la literatura confortabilă a unui dulce idealism de romanţă, ne îndreptăm spre cea tragică a adevărurilor. „condiţia umană", în toată dureroasa sa goliciune. 1936 a accentuat, după cum spuneam la început, şi mai mult aceasta. In Germania, unde literatura naţional-socialistă se depărtează progresiv de adularea oficială spre a merge la recunoaşterea brutală a bestialităţii omeneşti, în America unde un Faulkner şi un Dos Passos nu se sfiesc să smulgă vălurile cele mai gingaşe pentru a arăta în toată cruzimea implacabilitatea destinului, însfârşit în Franţa unde trei scriitori, din trei categorii deosebite sfârşesc şi ei violent cu tradiţia dulceagă a epocii lor predecesoare în literatură: Malraux, luptătorul social, Montherlant individualistul, Bernanos catolicul şi se îndreaptă cu un nou stil şi o nouă înţelegere spre literatura aspră şi sinceră, tragică şi goală a vieţii de astăzi.

GHIŢA IONESCU

Insemnări şi polemici

Primul cadou

Ziarul „Rampa" a avut fericita inspiraţie de a face o anchetă printre actriţe şi actori, relativ la primul cadou".

Iată rezultatul anchetei:

D-na Mya Apostolescu povesteşte: „Mă culcasem obosită în Ajun, şi dormeam un somn binefăcător. La un moment dat am simţit, aproape, un miros puternic şi am deschis ochii. Alături de mine un buchet enorm de liliac alb mă îmbăta cu mireazma lui".

Avantajul de a dormi cu uşa deschisă...

D-ra Eugenia Zaharia spune: „Primul meu cadou a fost un poney drăgălaş primit de la tatăl meu — căruia însă i-a urmat un măgăruş şi mai drăgălaş".

Acum d-ra aşteaptă desigur un... „elefant"!

D-na Maria Wauwrina filozofează:

„Un cadou e un lucru mare. Nu orice fleac constitue un cadou. Or, ceeace înţeleg eu printr'un „cadou", încă nu am primit. Am însă speranţa că într'o bună zi, visul mi se va împlini. Care-i acela? Nu pot fi indiscretă. E o taină a mea".

Ne permitem o observaţie: dacă d-na Wauwrina n'a primit până acum cadoul dorit — cu cât se înmulţesc anii... sorţii se împuţinează.

D-na Renée Annie:

„In anul 1925, pe când jucam în „Mărgeluş" la compania Bulandra, am primit dela un băieţaş — admirator al meu desigur — căruia îi ziceam „micul Mayer", o cutie cu mandarine. Era tocmai de sărbătorile Crăciunului şi era primul meu cadou. Sânt 11 ani de atunci. „Micul Mayer" e azi „marele Mayer". Sânt curioasă să văd dacă ar repeta gestul după un deceniu..."

După un deceniu, nu mai credem că „marele Mayer" va repeta gestul. El umblă cu siguranţă tot cu cutii de mandarine — dar pe la... Anişoare.

D-l V. Valentineanu:

„Primul meu cadou? Il aştept încă şi azi... N'am încetat o clipă de a spera că într'o bună zi, îl voiu primi"...

Aşa optimism — înţelegem şi noi... Face cât un cadou.

D-na Maria Voluntaru:

„Cele mai frumoase, desigur în anii copilăriei... De atunci încoace — ştiu eu? — au fost multe. De infinite feluri. Unele mai emoţionante, altele primite firesc, ca un lucru datorit, sau numai precis aşteptat.

„Dar cel mai frumos, biletul de dus şi întors pentru Paris, acum doi ani. Biletul care m'a purtat patru săptămâni încheiate prin Budapesta, Viena, Paris, Coasta de Azur. Mai ales Parisul, oraşul de vrajă pe care-l vedeam pentru prima oară.

„Acesta da, a fost cel mai frumos cadou. Primul nu, dar cel mai minunat."

...Şi — poate — ultimul.

D-ra Maud Mary:

„Primul meu cadou mi l-a prezis, mai demult, o ghicitoare în cafea. Aştept realizarea".

Dacă pe lângă cafea, d-ra Maud Mary va lua şi o ţigară — răbdarea-i va putea dura în cele mai bune condiţiuni...

D. Tănase s'a speriat la un Sfânt Nicolae de cele 60 de părechi de pantofiori ai balerinelor dela „Cărăbuş" — aşezaţi la uşa d-sale.

Nu ştie d. Tănase că un singur pantofior poate fi o primejdie mai mare decât expoziţia unei întregi trupe încălţate?

Mihail Kogălniceanu

In legătură cu desvelirea statuii lui Mihail Kogălniceanu, — d. George Strat a scris un admirabil articol în revista „Libertatea".

„După patruzeci şi cinci de ani dela moartea sa, — spune d. Strat,— omul care pe bună dreptate poate fi socotit, unul din ctitorii Statului român modern şi fără îndoială cel mai înzestrat cap politic pe care l-a dat rasa noastră în cursul celor din urmă două veacuri, Mihail Kogălniceanu, are însfârşit şi în Capitala ţării, chipul său turnat în bronzul recunoştinţei obşteşti. Uitarea vinovată faţă de memoria marelui moldovean s'a şters, fie chiar şi după o jumătate de veac de aşteptare, numai prin strădania pioasă a urmaşilor săi, cari au înţeles că chipul vrednicului înaintaş nu poate lipsi în această capitală a României, la a cărei temelie el a aşezat sufletul, inima şi fapta sa creatoare."

Articolul se termină astfel:

„Omul al cărui bronz străjueşte la Iaşi intrarea Universităţei moldovene iar la Bucureşti stă întrebător în calea şuvoiului de tineri ce vor fi România de mâine, nu poate fi, mai ales într'un ceas ca acesta nici mut şi nici mort pentru naţiunea sa.— El vorbeşte de dincolo de mormânt şi va vorbi încă veacuri dearândul, sufletului urmaşilor, cari vor găsi în fapta şi strădania sa, în cuvintele sale fascinante, în gândirea sa generoasă şi tolerantă, încrederea în destinele neamului acesta, siguranţa victoriei, şi mai ales, acea „strămoşească frăţie" fără de care nimic pe lumea aceasta nu are nicio durată, şi nicio trăinicie."

Dar oare „şuvoiul de tineri" va prinde şoapta buzelor de bronz ale lui Kogălniceanu?

Folklor

Reproducem din revista „Şcoala Basarabeană" următoarea poezie poporană, culeasă din Iurceni, jud. Lăpuşna:

Frunzişoară trei gârnate,
Cucu cântă, vântul bate,
Eu îţi scriu mândruţ', o carte
Şi mă 'nchin de sănătate.
Du-te, carte, mai degrabă
Şi de mândra mea întreabă
Şi să spui c'aştept scrisoare
Şi pe lună, şi pe soare,
Şi pe lună, şi pe stele,
Aştept slova mândrei mele,
Ca s'o pun în sân la *chele*
Să-mi treacă de dor şi jele.

Cazul Eugeniţei Costea

In „Revista Scriitoarelor şi Scriitorilor români", d. Mihail Şerban publică următoarele lămuriri, date de d. Mihail Sadoveanu asupra ultimului d-sale roman:

„Cazul Eugeniţei Costea desbate o problemă interesantă nu numai prin mediul în care se petrece acţiunea, dar mai ales prin semnificaţia trecerii prin viaţă a unei fiinţe care reprezintă o anumită generaţie şi o anumită epocă. Epoca este cea imediat după războiu, iar generaţia aceea pe care ai cunoscut-o şi d-ta şi a cărei rătăcire a dat un aspect atât de grav vieţii noastre politice şi sociale.

„Cazul Eugeniţei Costea luând elemente dintr'o lume mai apropiată de sufletul ultimelor generaţii, a fost necesar să-i dau şi o formă adecuată. Reînoirea şi împrospătarea stilului, spre care tinde orice artist, bine înţeles în forme acceptabile, şi pe care le cultiv de mulţi ani, ia conturuiri precise de data aceasta".

Drepturile femeilor

In revista „Libertatea", d. C. Gane publică o delicioasă scenă — petrecută acum o sută de ani, la Constantinopole.

Iat-o:

„Deocamdată trebuie arătată marea întâmplare de la Constantinopol, despre care zicea Eliade că va trebui scrisă cu litere de aur în Istoria Imperiului Ottoman. Şi anume următoarea: Sultanul Mahmud Han al II-lea, marele reformator al instituţiunilor învechite, chemă în sala tronului din Serai pe toate cadânele şi pe toate odaliscele sale, ţinându-le o cuvântare, ce pe româneasca de acum 100 de ani suna cam aşa: „Vreau să slobozesc muierile din lanţurile în care le aruncase un obicei barbar, întemeiat pe idei vrednice de râs şi pe prejudecăţi îmbătrânite... V-am slobozit de legea despotică a Şefului Eunucilor, făcând din el doar numai un slujitor, şi am înfruntat părerea lumii, lăsându-vă să mergeţi dela reşedinţa de iarnă la cea de vară, ziua în amiaza mare, în luntre descoperită... Iată acum am hotărît să vă slobod şi din veşnica voastră închisoare dinlăuntru palatului meu, şi vă dau voie să cătaţi, când veţi vrea, petrece în afară. Veţi putea de aci înainte, când vă va place, să mergeţi, cu învoirea mea fireşte, la una din plimbările de pe Bosfor..."

„Şi s'au grăbit a doua zi cadânele şi odaliscele de-au mers la Unkiar-Skelesi, petrecând până în seară în râsete şi'n jocuri."

In aceiaşi săptămână când apărea întâmplarea povestită de d. Gane, prima pagină a revistei „Ţărănismul" îşi bătea joc de dreptul de vot al femeilor.

Fără comentar...

M. SEVASTOS

Premiile literare franceze

Decembrie este luna sortită marilor premii literare, la Paris. Anul acesta ele n'au adus nicio surpriză.

Louise Hervieu, Premiul Femina, 1936, era în destul de cunoscută ca pictoriţă şi ilustratoare. „Adevĕrul literar" a vorbit de personalitatea şi opera acestei distinse femei, cu prilejul expoziţiei sale de pictură din Viena, care a avut un succes

Louise Hervieu

deosebit şi despre care a vorbit toată presa vieneză. Numărul din „Nouvelles Littéraires" 7 Noembrie, a avut o evocare poetică a autoarei şi o analiză de o vie strălucire, datorită condeiului lui Francisc Carco, literat şi ziarist de mare valoare în publicistica franceză.

Cu cincisprezece zile înainte de distribuirea premiului se anunţau în ziare numele Luizei Hervieu, autoarea volumului, „Sangs", *precum şi ale celor ce aveau să urmeze imediat ca număr de voturi:* Elvire Pélissier *cu „Jeux de Vilains",* Henry Troyat *cu „Grandeur Nature",* Pierre Lagarde, *„Poison",* M. S. Comnène,, Monique Saint Hélie, *etc.*

In ziua distribuirii la „Cercul Interaliat", la faimosul prânz al comitetului, cu ziariştii, în primul scrutin numele Louizei Hervieu n'a fost nici pomenit, iar cele douăzeci şi două de voturi au fost distribuite tuturor candidaţilor câte 1-3-7, fiind ceiace se numeşte „voturile de politeţă" ale doamnelor din comitet.

In celelalte tururi de scrutin voturile s'au grupat şi lupta de întrecere a început între Louise Hervieu şi Elvire Péllisier, ea a mers înteţindu-se, până la ultimul scrutin, când Louise Hervieu a avut 12 voturi împotriva Elvirei Péllisier 8 voturi.

Intre timp, sosi la cerc premiul Interaliaţilor, René Laporte, *autorul volumului „Chasses de Novembre", un tânăr de treizeci de ani care a scris până în prezent nouă volume şi a condus „Cahiers libres", dispărut astăzi, dar care a reprezentat multă vreme, un frumos avânt pentru poezie.*

Numai viaţă şi nădejdi...

Cu totul altă privelişte înfăţişază premiul Femina, Louise Hervieu. Laureata e de o sănătate mai mult şubredă. Abia putând să se mişte, vorbeşte cu un glas tremurat, dar se sileşte curagios să-şi ascundă suferinţa, privind spre ziariştii, care s'au grăbit să-i aducă vestea succesului, cu nişte ochi plini de inteligenţă şi resemnare.

Transportată în salonaşul din modestul hotel Jacques, unde-şi are domiciliul, ea a fost asaltată în primul loc de fotografi. S'a băut şampanie şi Louise Hervieu vorbea, răspundea la telefon şi istovită de bucurie râdea, râdea mereu fericită.

După 24 ore, alte emoţii, alte

Aragon

aşteptări, alţi fotografi, ziarişti, radio-reporteri se adunară la restaurantul din Place Gaillon. Aşteptau laureaţii premiului Goncourt şi Renaudot.

Sosesc: Rosny Ainé, *masiv ca un şef de hoardă,* Raul Ponchon, *care se tânguie de cei optzeci de ani ai săi,* Léo Larguier, *care participă la vot pentru întâia oară.*

După ei, Roland Dorgelès, Jean Ajalbert, J. H. Rosny jeune, Pol Neveux şi Gaston Chérau.

La 12, comitetul e complect, în afară de Lucien Descaves, care, după obicei, şi-a trimis votul prin poştă.

In timpul votării, Pierre Descaves *anunţă premiul Theophraste Renaudot, care a fost conferit lui* Louis Aragon, *autorul cărţii „Beaux Quartiers", atribuit la al doilea scrutin, cu 6 voturi contra două, lui* Ch. Plisner, *pentru cartea sa „Mariages" şi 1 vot lui* Georges Reyer, *pentru volumul: „Magasin de Travesti".*

Aragon *are 39 de ani, pare încă foarte tânăr, deşi cu tâmplele sure. E înalt, subţire, ţine capul sus şi priveşte direct deşi cu politeţă.*

E un luptător, ceiace se vede în ochii săi de un negru cenuşiu, cu luciri verzui. El afirmă că e „pentru realism şi împotriva minciunii în artă".

In timpul acesta Dorgeles anunţă că al 34-lea premiu Goncourt s'a acordat lui Van der Meersch, *despre a cărui operă prezentată la acest premiu, „Adevĕrul Literar" a vorbit la timp.*

Anul trecut premiul Goncourt s'a acordat lui Joseph Peyré, *pentru* „Sang et Lumières", *împotriva lui* Van der Meersch, *care a scris învingătorului o scrisoare de felicitare foarte călduroasă.*

Anul acesta Van der Meersch a fost învingătorul împotriva lui Peyré.

— Fiecare la rândul său, — îi spuse un scriitor strângându-i mâna. — Anul acesta v'a bătut Van der Meersch.

— Şi nu pot să-ţi spun, — replică Peyré, — cât sânt de fericit pentru aceasta. După cum vezi, am şi venit la Albin Michel să-i strâng mâna.

Pe vremea lui Emerson

După războiul din 1812, între anii 1815-1865, a înflorit în America o strălucită epocă de viaţă şi cultură denumită „Noua Anglie".

Indată după războiul acesta, Boston se prezintă ca un oraş mic, dar mândru, plin de nădejde în viitor, bogat în posibilităţi de dezvoltare.

Sub înfăţişare liniştită, comerţul său pe mare, care-l punea în contact cu toate ţările lumii, a îndulcit încetul cu încetul înţepeneala rigidă a înfăţişării sale calviniste şi i-a lărgit orizonturile vieţii.

Aci s'a trezit „noua Anglie", în care „Calvinismul" părinţilor, a devenit „Unitarismul" fiilor. Din Universitatea de la Harvard au eşit generaţii noi, cu spiritul partidului „Wigh" şi puternice tendinţe şi principii „Unitariste", care au colorat şi au prilejit denumirea de „Noua Anglie" a acestei epoci.

Personalităţile din această epocă, pline de dispreţ pentru orice exces, au înţeles că trebue să se lase liberalismul, de pe coastele zgomotoase ale insulei, să se împrăştie şi în interiorul ţării, spre a se dezvolta şi a da viaţă, fără teama excesivă a părinţilor lor de disoluţia şi destrăbălarea ce s'ar ivi pe urmele sale.

Cei ce au călătorit prin Europa — George Tiknor, Eduard Ewerет, tânărul poet Longfellow — au adus noi impulsuri spre studii, căutând să deschidă orizontul provincial al oraşului şi să introducă universalismul.

Marii deşteptători au fost deci aceştia, pe lângă „Webster" şi mai ales „Chaning". Poeţi ca Byant şi-au publicat primele poeme în „The North American Review". Nobilul „Dano" a fost primul literat de profesiune, încercând să trăiască din venitul scrierilor sale.

Printre istoricii de mâna a doua ca „Jarred Sparks" şi „Bankroft", străluceşte ca un soare W. H. Prescott, cu opera sa renumită: „Domnia lui Ferdinand şi a Isabellei".

Apariţia acestei capodopere a Istoriei a fost o surprindere pentru toţi şi mai ales pentru amicii lui Prescott. Pe jumătate orb, plăcându-i chefurile şi petrecerile peste măsură, râdea cu mult haz, căutând să facă spirite, uneori destul de piparate. Părea să nu aibă altă activitate decât aceasta. Toţi cetăţenii din Boston îl cunoşteau, căci mergea pe stradă îmbrăcat într'o ţipătoare vestă de satin albastru. Apoi era înalt, cu mişcări elegante şi un chip rumen sub claia sa de păr castaniu deschis; el părea că întinereşte mereu şi că nu are nimic alta de făcut de cât să hoinărească pe străzi.

Opinia aceasta prinsese atât de bine încât, în ajunul apariţiei marei sale opere, un prieten întâlnindu-l pe stradă, îi făcu mustrări că îşi risipeşte, în zadar, puterile şi timpul, pierzându-şi astfel prestigiul şi viaţa.

Cartea apăru. Metodele de lucru, de tratare, de scris, alegerea temei, pregătirea, elaborarea compoziţiei, totul era admirabil.

Apoi generaţiile care au urmat, generaţiile din 1890, generaţii pline de ardoarea de a cunoaşte şi a se instrui, femei şi bărbaţi, fără deosebire, s'au orientat şi ele, de la „Unitarismul", părinţilor lor spre un transcendentalism mai mlădios şi mai subtil. Aceasta e generaţia lui Emerson.

Contemporanii şi prietenii lui din Europa îl descriu ca pe un om înalt, înalt şi atât de subţire, încât, chiar „privit în faţă, îi se părea de profil, palid, cu nasul ca o casma, bălan cu ochii albaştri, surâzând mereu cu buzele subţiri, aplecate în colţuri". Pare în scrierile lui un explorator pierdut în desişul şi încurcăturile unei păduri stufoase, în care-şi caută cu stăruinţă calea: armonia, care trebue să existe undeva, măcar în viaţa sa interioară.

In acelaş timp trăeşte şi scriitorul „Hawthorne" cu lumea sa de fantome, trăind viaţa sa ciudată şi întunecată, în descifrarea şi interpretarea vechilor legende. O pleiadă întreagă de personalităţi noi se ridică în jurul lor: „Theodor Parker", „W. E. Channing", „Dana cel tânăr", „Thoreau", acru şi încăpăţârat, dar de ţinută absolut integră, activul, seninul, umanul „Holmes" şi câţi alţii.

Cu prilejul ridicării „problemei sclaviei" se trezeşte, în mulţi, vechea sete de dreptate, adormită în fundul sufletului puritan şi urmarea e adânca separaţie între „Cotton Whigs" şi „Conscience Whigs", care atinge culmea între 1850-60, epocă în care e maturitatea lui Longfellow şi în care fiecare şi-a dat măsura valorii proprii.

După această epocă încep a se ivi semnele slăbirii, care merge cu paşi repezi.

Apar scriitori ca C. E. Norton, care cu toată duioşia, bunătatea şi „ardoarea apostolică", nu poate decât să dea predici de o eleganţă retorică sau chiar „Lowell", larg şi puternic, rămânând însă o personalitate respectabilă, dar foarte depărtată ca adâncime şi cugetare, în versuri care vor rămânea, din „Sunday Walkers" ale lui Longfellow.

Spiritul „Angliei noi", aşa cum se desprinde din opera scriitorilor din această epocă şi din studiile istorice asupra ei, era la început acel al unui popor destul de omogen, intens religios, însă inconştient şi fără putere de a se exprima în artă şi literatură, cu un puternic simţ al căminului şi patriei.

In timpul lui Emerson un oraş sau un grup de orăşele, se preschimbă într'un „oraş de cultură", germinează şi înfloreşte în liberă putere creatoare, atingând o culme în care se desăvârşeşte o civilizaţie, în expresiunea sa organică.

Am putea rezuma astfel această pagină din Istoria Americii, după expresia lui „Van Wyck Brooks", care a dat o strălucită descriere a Noii Anglii.

Opera lui Edouard Bourdet

Dacă încercăm să prezentăm opera lui Edouard Bourdet — spune André Perrin în „Le Mois", — nu înseamnă că ea e terminată şi că nu va mai putea fi mărită. Edouard Bourdet va mai scrie desigur şi alte comedii. Tot atât de bune ca şi cele apărute până astăzi. Totuşi, fiindcă pentru un timp — pe care-l dorim cât mai lung — e la Comedia Franceză, e foarte posibil ca în calitatea sa de autor dramatic să nu mai prezinte o nouă lucrare mulţi ani deacum înainte. Când va părăsi Casa lui Molière desigur că-şi va relua activitatea. In cincisprezece ani însă, arta scenică va fi atât de schimbată în cât nu-i exclus ca însuşi Edouard Bourdet să privească cu totul altfel teatrul. De aceia, putem spune că operele apărute formează o serie bine definită în activitatea lui şi deci va putea fi comentată.

Opera lui Edouard Bourdet e foarte importantă. In toate piesele sale rolul activ e jucat de femei şi supremaţia acestora e foarte evidentă faţă de sexul tare. Această particularitate poate fi găsită în „Le rubicon", „L'heure du berger", „Vient de paraître", „Le sexe faible", „La fleur des pois", şi „Les temps difficiles". Numai în „Margot" pare că femeia e învinsă, dar după o luptă crâncenă, în care de cele mai multe ori ea e pe cale să învingă.

E o simplă observaţiune, dar care are o mare semnificaţie asupra raporturilor dintre femeile şi bărbaţii epocii contemporane.

Bibliografie

Cărţi

Dinu Soare: *Tristeţi. Tip. „Bucovina", Bucureşti, 1936. Preţul 120 lei.*
Liviu Rusu: *Pentru o carte de temelie a muzicii româneşti. Ed. „Iconar" Cernăuţi, 1936. Preţul 10 lei.*
Rudolf Rybiczka: *Solstiţii (Poeme). Ed. „Iconar" Cernăuţi, 1936, Preţul 60 lei.*
Mircea Străinul: *Divertisment (Poezii). Ed. „Iconar" Cernăuţi, 1936, Preţul 30 lei.*
Petre Ionescu-Muscel: *După un an de muncă (Intâiul discurs politic în comuna Domneşti-Muscel). Ed. „Revista positivă penală" Bucureşti 1937.*
N. D. Herlea: *Bazarul umbrelor (versuri). Tip. „Diecezană" Oradea, 1936. Preţul lei 35.*
Vasile Bucur: *Preludii (Poezii). Tip. „Diecezana" Oradea, 1936. Preţul 25 lei.*
Eugen I. Melic: *Principiul naţionalităţilor şi întregirea României. Tip. „B. Saidman" Botoşani, 1936. Preţul 40 lei.*
Eugen Herovanu: *Destinaţia literaturei şi răspunderea scriitorului.*
Eugen Herovanu: *Sângele care curge în Spania.*
Eugen Herovanu: *Sărbătoarea Muncii şi Problema revizuirei tratatelor.*
Eugen Herovanu: *Jurnalismul în câteva din aspectele lui particulare. Tip. „Lupta" Bucureşti, 1936. Preţul fiecărui caiet Lei 5.*
Nicolae Ţaţomir: *Lebede negre. Tip. „Al. A. Ţerek" Iaşi, 1936. Preţul 50 lei.*
N. Iorga, profesor: *Ce a fost, ce este, şi ce va fi Iaşul. (Conferinţă ţinută în aula Universităţii din Iaşi la 6 Apr. 1935). Ed. „Fundaţia Culturală Mihail Kogălniceanu" Iaşi, 1935. Preţul 20 lei.*
Eugen Constant: *Crater scufundat (Poezii). Tip. „Eminescu" Craiova, 1936. Preţul 40 lei.*
George Peteu: *Tălmăciri din mine. Ed. „Pământul" 1936.*
Pavel Pavel: *Moment naţional sau Moment social. Tip. „Minerva" Cluj, 1936.*
Octav Botez: *Naturalismul în opera lui Delavrancea. „Tiparul Universitar", Bucureşti, 1936.*
Dragoş Protopopescu: *Fenomenul Englez. (studiu şi interpretări). Ed. Fundaţia „Regele Carol II", Bucureşti, 1936. Preţul 100 lei.*
Gr. L. Trancu-Iaşi: *Repertoriul lucrărilor mele până la 6 Noembrie 1936. Tip.: „Tiparniţa" Bucureşti, 1936.*
Codul Penal Regele Carol al II. *Explicat de: Const. Viforeanu, Eugen Petit şi Nicolae I. Tanoviceanu. Ediţia II-a. Ed. „Adevĕrul", 1936. Preţul 300 lei.*

Cărţi străine

Eduard Peisson: *Le Courrier de la Mer blanche Ed.: „Grasset" Paris, 1936.*
Adolf Chajes: *Die Ernte (Ein Sammelheft judischer Dichtung) Ed.: „Manfred Rotschild" Ierusalem.*
Piere Benoit: *Saint Jean D'acre. Ed. „Albin Michel" Paris. Preţul 15 fr.*
Roger Vercel: *Lena (roman). Ed. „Albin Michel" Paris, Preţul 15 fr.*
Guglielmo Ferrero: *Nouvelle Histoire Roumaine. Ed. „Hachette" 1936.*

Reviste

Sabarul: *Nr. 8—9. (Decembrie.*
Ţara de mâine: *No. 9—10. (Sept.—Octombrie).*
Comerciant: *No. 32 (Decembrie).*
Revista industrială Arte şi Meserii: *No. 211—212 (Oct.—Noembrie).*
Viaţa Literară: *(Decembrie).*
Revista pentru moralizarea şi instruirea deţinuţilor: *No. 10 (Octombrie).*
Carpaţii: *No. 11—12 (Decembrie).*
Şantier: *No. 12 (Decembrie.*
Transilvaria: *No. 5 (Sept.—Oct.).*
Textilia: *No. 22 (Noembrie).*
Libertatea: *No. 22—23 (Decembrie).*
Poporul Românesc: *No. 19 (Decembrie).*
Progres şi Cultură: *No. 9—10 (Noembrie— Decembrie).*
Viaţa noastră: *No. 1 (Decembrie).*
Revista de Cultură Armeană: *No. 4 (Noembrie).*
Hasmonaea: *No. 3—4 (Noembrie—Decembrie).*
Revista scriitoarelor şi scriitorilor români. *No. 12 (Decembrie).*
Şcoala Mehedinţului: *No. 3—4 (Noembrie—Decembrie).*
Pasztertüz: *No. 21 (Noembrie).*
Luceafărul: *No. 11 (Noembrie).*
Convorbiri Literare: *No. 11—12 Noembrie—Dec.).*
Copilul: *No. 3 (Noembrie).*
Decalogul: *No. 16—17 (Decembrie).*
Izvoraşul: *No. 11—12 (Noembrie—Decembrie).*
Cele Trei Crişuri: *No. 9—10 (Sept. Oct.).*
Satul: *No. 73,74. (Decembrie).*
Amicul Tinerimii: *No. 2 (Decembr.)*
Societatea de mâine: *No. 6 (Oct.—Noembrie).*
Gândirea: *No. 10 (Decembrie).*
Vremea: *No. de Crăciun.*

Buletine

Buletinul Agricultorilor: *No. 12 (Decembrie).*
Buletinul Pregătirii Premilitare: *No. 10—11 (Decembrie).*
Buletinul Editorial: *No. 66 (Dec.).*
Buletinul Informativ *No. 2-3 (Apr.-Sept)*

Ziare

Reportaj: *No. 5—7.*
Drumuri nouă: *No. 22.*
Scânteia: *No. 8.*

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar și Artistic

Anul XVI — Seria II — No. 840
Duminică 10 Ianuarie 1937

FONDATOR: AL. V. BELDIMAN 1888–1897, CONST. MILLE 1897–1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în țară
10 Lei exemplarul în străinătate

Mìguel de Unamuno

Unamuno este destul de puțin cunoscut publicului nostru. Viața lui, plină de peripeții răsunătoare, și-a trimis totuș și până la noi ecourile. Numele lui Unamuno a fost legat, acum câțiva ani, de acela al lui Primo de Rivera. Se știa că bătrânul scriitor spaniol fusese deportat pentru ideile lui politice îndreptate mai ales împotriva dictaturei. Dar despre opera literară a lui Unamuno se știa și se știe încă la noi prea puțin.

Miguel de Unamuno, mort acum câteva zile la Salamanca, s'a născut la Bilbao la 1864. După o scurtă călătorie în Italia și la Paris în 1889, obține în 1891 catedra de limba greacă la universitatea din Salamanca. Viața lui Unamuno, de aici înainte, ar fi putut să fie aceea a unui studios profesor la o celebră universitate dintr'un vechi orășel de provincie. Dar firea lui Unamuno nu era făcută pentru o astfel de existență. Spirit polemic și răsvrătit, simțind mereu nevoia de-a contrazice părerile curente, înclinat spre paradox și îndrăgostit de libertate, Unamuno, în urma unor polemici violente, este silit să părăsească învățământul universitar.

Aceasta se întâmpla în 1914. Zece ani după aceea, în 1924, sub dictatura lui Primo de Rivera, Unamuno este deportat, pentruca în curând să fie lăsat liber, dar cu obligația de-a nu se mai întoarce în Spania. Odată cu căderea dictaturii, pe care nu încetase de-a o critica, Unamuno se întoarce în patrie. In timpul războiului civil se statornicește la Salamanca, în teritoriul ocupat de generalul Franco.

Opera lui Unamuno cuprinde numeroase volume de eseuri printre care: „Sentimentul tragic al vieții", „Esența Spaniei", „Agonia Creștinismului", „Adevăruri arbitrare" și altele, volumul „Trei nuvele exemplare" precum și un roman „Ceață".

Dar opera lui principală este desigur „Viața lui Don Quijote și a lui Sancho". Unamuno face din Don Quijote simbolul cel mai curat al sufletului spaniol. După el, opera lui Cervantes este epopeia națională a Spaniei. Ridicolul lui Don Quijote este numai de suprafață. Este o pojghiță de râs care acopere o nemăsurată și tragică realitate spirituală. Este o realitate făcută din violență, din pasiune și din contradicții profunde. Un nihilism adânc coexistă în chip ciudat cu o credință fanatică. Scepticismul pașnic e gata oricând să facă loc patimei puternice. Interesul meschin dispare ca prin farmec dând locul celei mai nobile desinteresări.

Opera lui Unamuno este toată înrădăcinată pe această cruntă și sângeroasă realitate spaniolă, atât de deosebită de celelalte realități naționale ale Europei. Unul din leit-motivele cele mai caracteristice și care se întâlnește cel mai des la Unamuno este un puternic individualism, care atinge aproape anarhismul. Intr'unul din eseurile lui, care poartă titlul unei piese de Calderon „Viața este vis", Unamuno exprimă cu putere starea aceasta de spirit, atunci când vorbește despre poporul spaniol:

„Cetățenii conștienți ai unei mari națiuni istorice trăesc oare mai bine și cu mai multă liniște lăuntrică decât țăranii din cine știe ce colț uitat al lumii? Țăranul din Toboso care se naște, trăește și moare, este oare mai puțin fericit decât lucrătorul din New-York?

Blestemat să fie câștigul pe care ni-l aduce un progres care ne silește să ne îmbătăm cu afaceri, cu muncă și cu știință, și ne oprește să auzim înțelepciunea eternă repetându-ne mereu: **vanitas vanitatum!** Poporul acesta robust și dușman sănătos al noutății știe că nu e nimic nou sub soare.

„Este el oare întârziat? Și în ce anume? Lăsați pe alții să alerge, fiindcă la capăt se vor opri Zace el în ignoranță? Ignoranța! Ignoranța particularilor este cu atât mai mare cu cât este mai desvoltată știința oamenilor publici. Ei știu atâtea lucruri pe care nu le știu. Ei știu multe din cele ce ignorează iar regenatorii, dimpotrivă, ignorează aproape tot ce știu. Divină știință este știința ignoranței: este mai mult decât o știință, este înțelepciune... Poporul știe mai mult decât sociologii care se înverșunează să nu-l lase să doarmă.

„Dar iată că trebue să se sacrifice poporul pentru națiune... Oribil lucru acest soiu de sinucidere a indivizilor pe altarul colectivității! Să vrei să sacrifici pe toți Spaniolii și pe fiecare dintre ei pentru Spania, nu este asta oare o curată idolatrie păgână? Nu este oare o cruzime să turburi liniștea celor simpli pentru o ideie? Nici o ideie, oricât de mare ar fi ea, nu face cât liniștea lăuntrică a unui popor, liniștea cea adevărată, **plenitudinea idiotismului.**

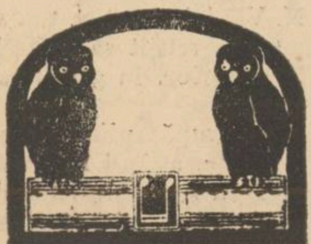
Să bagi pe oameni în lupta pentru viața istorică a națiunii nu înseamnă oare să-i abați dela lupta pentru propria lor viață veșnică? Destinul individual al omului, din pricină că are însemnătate pentru toți și pentru fiecare în parte, este cel mai omenesc cu putință..."

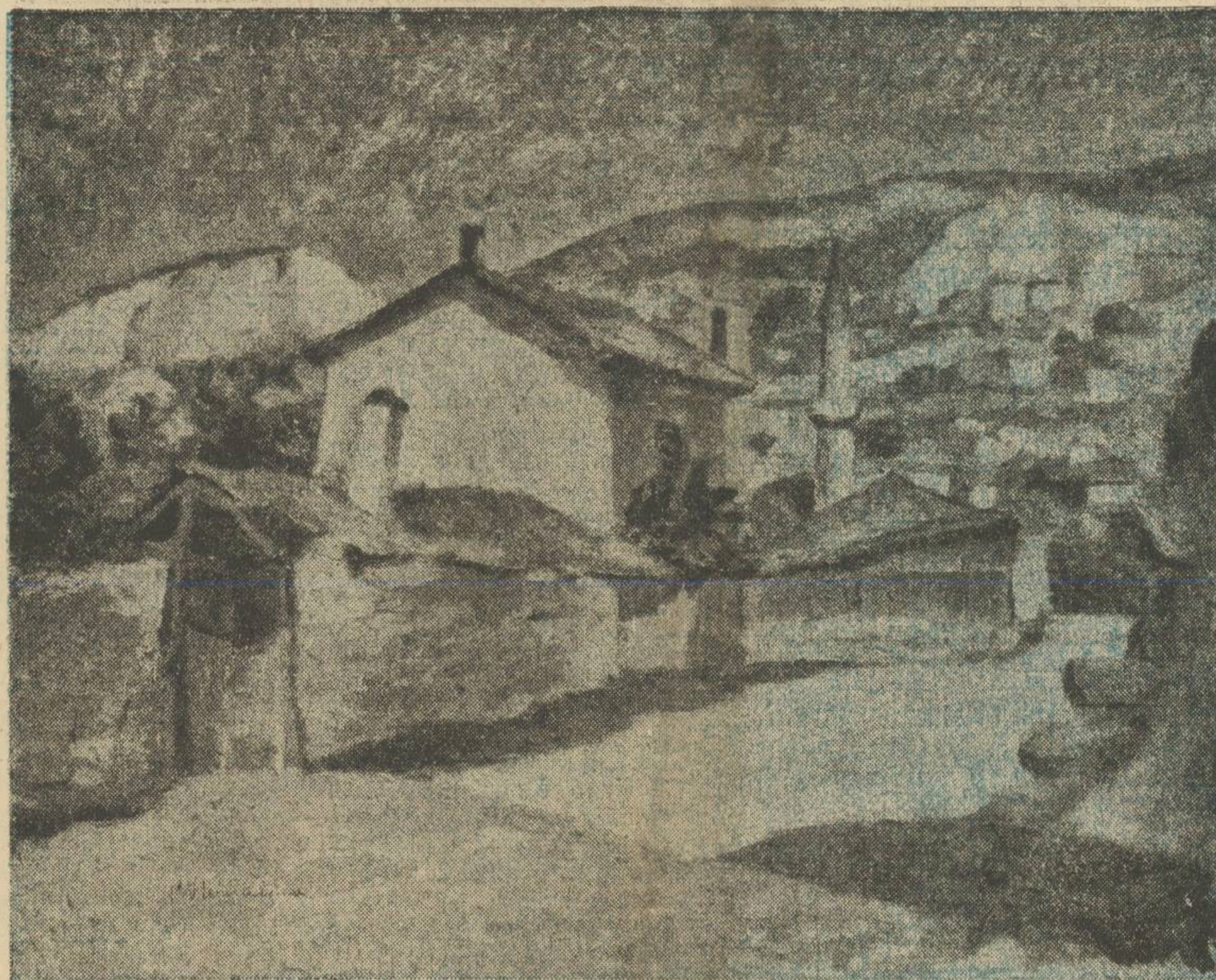
Un misticism anarhic și un individualism dârz se desprind din aceste rânduri. Viața spirituală este înălțată pe primul plan, cu disprețul aproape ascetic al vieții materiale. Pe orice European asemenea gânduri îl neliniștesc și îl lasă nedumerit. Sânt aici accente foarte caracteristice desigur, dar care cu greu pot să trezească vre-un ecou durabil într'un suflet străin. Amestecul acesta de obscurantism străbătut de fulgere mistice și de fanatică încredere în destinul individual al omului, ura aceasta față de orice progres material compensată de un umanitarism neprefăcut și care depășește granițele naționale, apologia aceasta subtilă a ignoranței purificatoare, iată fără îndoială câteva elemente menite să caracterizeze atât atitudinea spirituală a lui Unamuno cât și unele aspecte ale sufletului spaniol.

Unamuno mărturisește undeva că „se gândește cum s'ar putea spanioliza Europa".

Este o himeră, desigur, în care ironistul din Unamuno n'a crezut o clipă. Fără îndoială că dintre toate valorile naționale, acelea ale Spaniei sânt cele mai greu de exportat. Pe dealtă parte, însă, „eroul național" al lui Cervantes este el oare numai spaniol și dualismul Sancho Panza—Don Quijote nu apare oare în orice suflet omenesc? Această veșnică luptă dintre bun simț și închipuire este eternă și în general omenească. Și, desigur, Unamuno, prin comentariile lui din „Viața lui Don Quijote și a lui Sancho" a ajutat în chip strălucit la explicarea operei lui Cervantes, care e atât de spaniolă dar care este în acelaș timp unul din darurile cele mai durabile pe care Spania le-a făcut omenirei de pretutindeni.

'ALPH

C. Mihalcea — **Peisaj**

Din viață... și din cărți

Cei doi Kógălniceanu

In numărul trecut, am publicat o savuroasă fantezie în stil cronicăresc, — în care era vorba de Hanu Ancuței, noul local literaro-gastronomic din Capitală, cași de d. Gavrilă Marinescu, prefectul Bucureștilor. Această fantezie purta semnătura d-lui Mihai I. Kogălniceanu, „vel vistiernic în divanul meșterilor și cărturarilor dela Hanu Ancuței".

Cu surprindere am auzit din partea câtorva cititori, că semnătura „Kogălniceanu" a dat loc la confuzii. Am făcut noi fantezia și am semnat-o cu numele marelui om politic?

Iată dezavantajul de a purta un nume prea mare — chiar pentru talia d-lui Mihai I. Kogălniceanu, care există în carne și oase, conduce o mare întreprindere, locuește în București, str. Izvor No. 110, Sectorul VI, având numărul de telef. 3.17.27...

Dar pe lângă întreprinderea comercială condusă cu mult simț practic, d. Mihai I. Kogălniceanu are — în puținele ore libere — și alte ocupații, mai puțin serioase... „metehne", le-am putea zice.

Astfel, după o zi de lucru cu ochii în patru la zeci de coloane de cifre, având de-aface cu oameni aspri ai interesului material — d-sa, retras în casa-i cu decor de altădată, se dedă studiului vremurilor vechi. Descifrează document după document, le face rezumate, le cataloghează, încadrându-le în complexul istoric al țării.

D. Mihai I. Kogălniceanu este nepotul lui Mihalache Kogălniceanu, marele cărturar și neasemuitul om de stat al Țăilor românești.

D. Kogălniceanu are cultul bunicului său. I-a strâns — pe mari sume de bani — mobilele, cărțile, manuscrisele, scrisorile, micile obiecte de biurou, etc.

Și nu le-a strâns pentru dânsul. Le-a donat unei fundații: „M. Kogălniceanu", creiate de el, — pentru a alcătui un prețios muzeu.

*Apoi d-sa a luat inițiativa ridicării unei statui în amintirea aceluia care a creat statul **român modern.***

A fost luat de sus de mulți politiciani. El însă nu s'a descurajat. S'a adresat marei mulțimi— aceia pentru care luptase și M. Kogălniceanu.

S'au strâns sumele necesare. Operația de colectare a fondurilor a fost suportată de d. Mihai I. Kogălniceanu ((In treacăt fie zis, Senatul a avut 300.000 lei „cheltueli de cancelarie" pentru adunarea fondurilor (1 mil. jum.) destinate ridicării unei statui în cinstea lui N. Filipescu — statue care nu-i nici în stare de proect artistic).

Astfel statuia lui M. Kogălniceanu inaugurată de curând în Bd. Elisabeta se datorestes inițiativei d-lui Mihai I. Kogălniceanu.

In afară de aceste preocupări, d-sa a avut fericita idee — pentru un ceas de recreație a intelectualilor — să reconstitue Hanu Ancuței, inviat cu atâta suflu poetic de d. M. Sadoveanu.

Despre acest „han", cu hrubă străjuită de o poartă plină de rugină, — cași vinul care se bea acolo, odată cu o friptură „ca aceia" — d. Mihai I. Kogălniceanu a scris în stil cronicăresc fantezia din „Adevĕrul Literar".

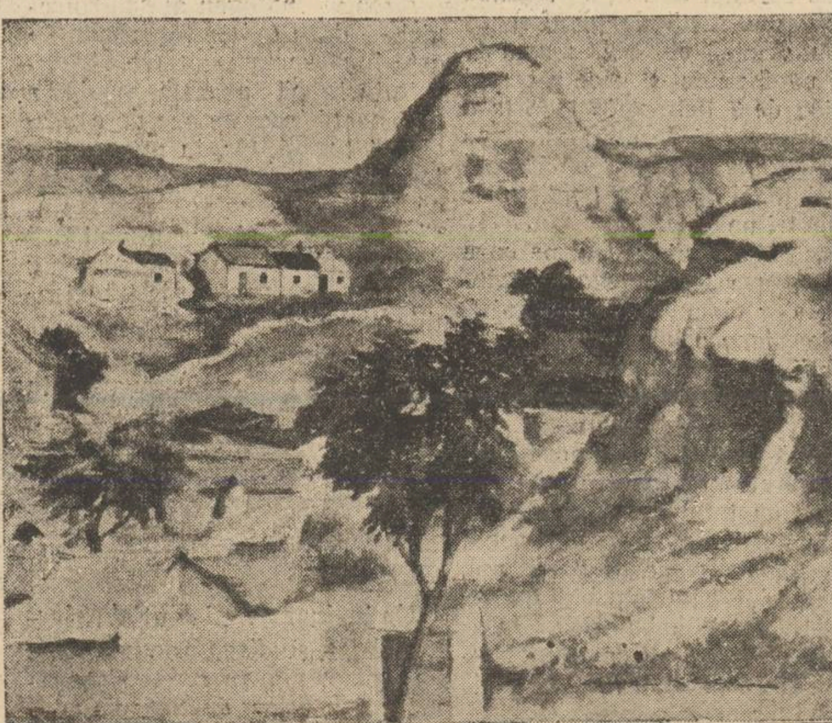
Faptul că forma colaborării n'a fost lămurită prin sine însăși — cum ne-am fi închipuit— și că am fost nevoiți să dăm atâtea explicații... ne arată că lucrurile vechi sânt despărțite de noi cu obloane mai grele și mai compacte decât cele dela Hanu Ancuței.

Parcă n'am fi toți niște călători poposiți o clipă la Hanu Ancuței — unde oala cu vin trece din generație în generație.

In alte „restaurante" și „localuri", clientul se uită în farfurie și'n pahar — poate și'n ochii vecinei.

La Hanu Ancuței drumeții — răpiți de decor — se gândesc cu melancolie și la trecut, închis și el într'o hrubă... unde-i bine însă să te duci din când în când, cu felinarul în mână, cercetând cu ochii mici umbrele de odinioară, cu care ne vom înfrăți și noi odată.

M. SEVASTOS

Corina Lecca — **Peisaj**

Pirandello și pirandelismul

Pirandello era totdeauna mirat de chipul în care-l reda critica literară mondială. Niciodată n'a consimțit să se recunoască în imagina care s'a format în mintea contimporanilor despre dânsul:

„Om, am vrut să spun oamenilor **ceva**, fără altă ambiție, decât, poate, aceia de a mă răzbuna pentru că m'am născut. Totuși viața, cu toate câte m'a făcut să sufăr, este atât de frumoasă!..." scrie el într'o scrisoare din anul trecut, pe care Vittorini o publică drept prefața cărții sale: „Drama lui Luigi Pirandello".

Unde este frumusețea vieții pentru Pirandello e greu de aflat din opera sa. Răul, durerea sânt pretutindeni și nu în cruzimea destinului, ci în spectacolul pe care îl oferă oamenii înșiși în legăturile dintre ei, în certurile, luptele, torturile pe care și le urzesc unii altora, pentru ca să evadeze din cursa în care au căzut, din acea „Trappola" despre care ne vorbește în romanul cu acelaș nume și care nu e altceva decât mocirla care ține pe loc și putrezește tot ceeace ar trebui să fie liber și curgător, căci „viața e vânt, viața e mare, viața e foc". „Ea nu e tina care se prinde pe deasupra ca o coajă și-i dă forma. Am căzut însă toți în mocirlă rupându-ne din curgerea care nu stă niciodată și nu e țintuită pentru vecie decât de moarte".

Aceasta e tema fundamentală, ale cărei variații sânt unele din povestirile scurte, multe din romanele și cele mai multe dintre piesele sale de teatru.

Fiind convins de sinceritatea sa, de simplicitatea cu care îndură propriile sale suferințe și compătimește pe cei ce sufăr ca și el, nu-și poate da seama cum pot oamenii de bun simț și cu judecată, găsi în opera sa acel „pirandelism" pentru care îl condamnă. Nu înțelege de ce vorbesc despre scufundarea cercetărilor sale în misterul personalității ca făcute cu răceala unui om de știință, de ce socot vederile sale despre viață, întortochiate, personagiile nereale, râsul său amar. „Totul e adevărat", protestează el, oamenii, bărbați și femei, pe care-i creiază el, se comportă și sufăr întocmai ca în realitate, fie pe scenă, fie în roman. Ei îl covârșesc cerându-i să le dea viață și să dea glas tumultului lor sufletesc, adică să le fixeze existența în creația artistică.

Romanul în care „pirandelismul" a ajuns la maturitate a fost „Il Fu Mattia Pascal" publicat în anul 1904, deși germenii pirandelismului apărură în multe din nuvelele începutului carierei sale Tot în acelaș an începu și tragedia vieții sale casnice, care s'a terminat cu moartea soției sale în 1918, după ce făcuse o dementă progresivă, cu mania geloziei și tot în 1904 se produce și ruina tatălui său. Fiind la începutul carierei, un literat cu dare de mână, devine în această epocă un biet dascăl muncind să-și țină nevasta bolnavă și trei copii. In timpul războiului, cei doi băeți au fost pe front, adăugând la grijile și suferințele lui Pirandello, dar tocmai în acest timp de intensă suferință și tensiune mintală, scrie el primele sale drame și le pune în scenă. In aceste împrejurări capătă concepția că nebunia face pe om imun împotriva tragediei vieții. „Sei salvata — imune —" zice **L'Ignota** în „Come Tu Mi Vudi".

Când s'au mai limpezit orizonturile și s'a mai îmbunătățit starea materială, Pirandello era un om în plină maturitate, fără nădejdi, fără ambiții și fără iluzii. Nu avea alte preocupări decât acele ale operelor sale dramatice și ale interpreților lor dintre care cea mai talentată a fost **Martha Abba.** Din 1925, după falimentul Teatrului Național pe care încercase a-l întemeia, a rătăcit de colo până colo și nu s'a fixat definitiv decât atunci când l-a îmbrăcat moartea în cele patru scânduri.

Benjamin Crémieux, în cartea sa „Panorama de Littérature Italienne" îl caracterizează ca reprezentantul cel mai autentic al sufletului sicilian.

Pirandello n'a fost, după părerea acestui iscusit analist, criticul sarcastic cu zâmbet trist, ci un adevărat sicilian, adică un suflet, în care elementul european se găsea mai puțin pronunțat decât alte elemente africane. Acestea nu erau numai pasiune și vioiciune, ci mai mult concentrare și absorbire în sine însuși. Mai ales în nuvele și primele sale opere dramatice, se vădește mipulsivitatea și fierberea inteligenții sale, intuiția stărilor sufletești ale altora, ca și mobilitatea temperamentului său, cu care se înfățișează întreaga sa fire de sicilian, zice Benjamin Crémieux. Din acest punct de vedere el

Pirandello

este adevăratul continuator al lui Verga. E un adevărat portretist al vieții regionale. Din clipa în care pasiunea îl stăpânește, Sicilianul devine surd și orb, la tot ce nu e pasiunea sa. „El se izolează în ideia sa fixă și restul Universului nu mai există pentru dânsul".

De-aci vine faptul caracteristic al „izolării absolute a individului", care devine astfel o insulă inaccesibilă pentru ceilalți oameni.

Alt caracter cu totul opus, deși aparținând tot sufletului sicilian, este mania disertației, comunicabilitatea curgătoare, de îndată ce individul se eliberează de dominația pasiunii, înclinarea sa de a interpreta cele ce se petrec în ceilalți, interpretare adeseori falsă, pentru că sicilianul nu poate eși din sfera propriei sale individualități, și trece în acea a altora pe care-i judecă — orice ar face.

După Benjamin Cremieux, Pirandello este singurul care a rezolvit problema „de a construi o operă universală, pe o bază regională", problemă pe care și-au pus-o scriitorii italieni din 1870.

Fantasticul lipsește cu totul din opera sa, mai ales fantasticul în linia de dezvoltare a nordicilor.

Umorul său e eminamente meridional, deși e mușcător, exagerând trăsătura diformantă dincolo de caricatură, până la grotesc. Trăsăturile accentuate de el sunt cu totul altele decât cele accentuate de un caricaturist englez, de pildă.

E în opera sa o experiență socială, o concepție a ignobilului omenesc, care e proprie omului și mediului în care s'a format, o tonalitate pierdută pentru cel ce citește traducerea și nu opera în textul său original.

Continuare în pagina a 2-a

Ca să fie jucate aşa cum cere concepţia autorului trebuesc actori speciali, cu un dar de adaptare cu mult mai mare decât acel cerut celor mai buni interpretatori străini. Scapă nuanţele şi nuanţele sânt totul. De pildă „Vestire Gli Ignudi", deşi părea uşor şi simplu de tradus fiind aproape toată piesa o conversaţie, a dat o traducere absolut nulă în englezeşte. Situaţiile şi caracterele erau aşa cum le cere mentalitatea italiană şi a fost imposibil de găsit echivalentul în englezeşte. Nu a rămas astfel decât intelectualismul pirandelian gol, care e un reziduu ce nu poate da cu nici un preţ savoarea, complexitatea, jocul de nuanţe din opera originală.

Lipsurile în drama lui Pirandello sânt acele momente, din piesele sale cele mai bune, când uitând caracterele, atât de ingenios construite, uitând drama şi situaţia, Pirandello introduce, pe neaşteptate, problema intelectuală. Fără îndoială problema aceasta e paşionat simţită, dar autorul, uitând totul, intră în discuţie cu sine însuşi, în acele lungi tirade ale eroilor şi eroinelor sale care sânt străine de artă; **pentru că nu sânt artistic rezolvate.**

In pirandelism se iau problemele personale ale autorului, ca: veşnicul conflict între idealitate şi diversitate, conştiinţa în sine a individului faţă de reprezentarea în conştiinţa altuia, staticismul artei şi fluenţa veşnică a vieţii; voinţa în infinitele sale varietăţi şi ineluctabila deformare a sa după scopurile noastre, drept motiv universal de dramă.

După părerea lui Pirandello, lumea sa, alcătuită din triste exemplare de umanitate, nu a fost creată de el, ci l-au ales, i s'au impus ca să le servească drept cale de a intra în creaţia artistică. El le dă forme artistice, dar forme care nu sânt complect creaţii de artă, ci varietăţi de aproximaţie artistică. Din această cauză nu ne dă personagii reale în conflicte sufleteşti care să constitue drama, ci simboluri, personificări, răzvrătiţi împotriva împrejurărilor şi a tiraniei legilor fireşti, a necesităţii cauzale.

Or, artistul, din momentul ce se declară victimă, nu mai e artist, pentru că e în natura artistului să fie **cauză** în lumea creată de el. Pirandello vrea, după cum declară el însuşi, să se răzbune pe faptul că s'a născut într'o lume stăpânită de legea cauzei şi a efectului, în care nimeni nu se poate sustrage erorilor sale proprii şi ale altora, neşanselor şi greşelilor de judecată. Ca să-şi ajungă scopul, a inventat procedeele sale dramatice, prin care creiază situaţii cu imense resurse de greşeli şi lipsă de judecată, care să provoace crize de acţiune intolerabile, în care să se recurgă la autor, cerându-i imperios să pună lucrurile la punct şi să dea o soluţie de continuitate. Ca artificiu de teatru întrebuinţat ocazional, ar face; ca o practică obişnuită, ar cădea în monotonie; iar ca teorie nu are nici o valoare.

Partea cea mai bună din opera lui Pirandello, este aceea în care Pirandello nu e pirandelist.

IZABELA SADOVEANU

Citiţi singura broşură de curaj, apărută până azi

IUDA

de Maria Arsene

„In valul de laşitate şi tâmpenie generală, Maria Arsene, are curajul de a vorbi. Şi vorbeşte limpede, răspicat — împotriva antisemitismului, împotriva tâmpeniei. Fiindcă a fi antisemit este tot aşa de tâmpit ca şi a fi... antiblond sau antibrun!

Scrisoare tânărului naţionalist. — Discursul unui huligan. — Svastica. Se caută un „erou".

Prefaţa de Tudor-Teodorescu-Branişte.

70 pagini. Lei 5.

UN RECORD...

GRAFIC LITERAR ARTISTIC DE TIRAJ DE VÂNZARE

l-a bătut numai ALMANAHUL ZIARELOR „ADEVERUL" ŞI „DIMINEAŢA" pe 1937

Ultimele exemplare le mai găsiţi numai la chioşcari şi librării. Preţul Lei 60

AMOREZI CU TARIF

Două întâmplări senzaţionale din viaţa unui aventurier, petrecute în lumea ireală a Veneţiei şi Nisei: „INDRĂGOSTIT CU ORA" în gondole, primăvara şi „PLAJIST CU ZIUA" pe Coasta de Azur, iarna, au apărut în excelenta revistă

MAGAZINUL

număr special de sărbători. — 128 pagini tipărite la heliogravură, în culori, cu numeroase fotografii şi planşe. — PREŢUL LEI 25

A apărut — NUMĂRUL SPECIAL de CRĂCIUN

AVENTURIER

Celebrul roman al lui JACK LONDON

Splendid caracter de fată americană. Vânători mari, aventuri, iniţiativă. Băştană rebelă şi totuşi... fe eie. Fiorosul duel între rivali. Naufragiul. Canibalii.

EXOTIC, PITORESC, PALPITANT...

in „ROMANELE CAPTIVANTE" 15 lei. La chioşcari şi librari

Actualităţi Ştiinţifice

Surzii vor auzi

Dacă e adevărat că urechea e organul auzului, nu e mai puţin adevărat însă că ea nu reprezintă singurul nostru organ sensibil la undele sonore.

Intr'adevăr, organele speciale ale simţurilor sânt alcătuite din ţesuturi, care joacă întrucâtva rolul unor amplificatori faţă de anumite unde, care se comunică astfel corpului întreg.

Pornind dela această premiză, d-rul G. B. Stewart, dela Universitatea din Iowa, a ajuns la o concluzie, foarte ingenioasă. El susţine că la surzi e deajuns să înlocuim amplificatorul natural, deranjat, printr'un amplificator artificial, pentru a le restitui simţul preţios, de care sânt lipsiţi.

Astfel, doctorul Stewart a realizat un aparat special care, aplicat pe omoplat, permite persoanelor cu auzul foarte greu să perceapă perfect sunetul. E nevoie încă de câteva perfecţionări pentru ca dispozitivul să poată fi folosit de toţi surzii.

Un film radiografic

Profesorul Janker din Bonn şi Van de Maele din Brüxelles au reuşit să realizeze — independent unul de altul — două procedee ingenioase pentru filmarea funcţiunilor organismului nostru.

Se ştie că obicinuitele metode de radiografie nu oferă în general decât o schemă de funcţionare a organelor interne, în timp ce procesul lor fiziologic atât de complicat, ne rămâne adesea necunoscut.

Graţie lucrărilor celor doi savanţi, avem astăzi posibilitatea să urmărim pe un ecran, moment cu moment, diferitele faze în mecanismul funcţiunilor interne.

Metoda profesorului Janker constă în înregistrarea imaginei fluorescente obţinute prin radium, în timp ce profesorul Van de Maele foloseşte o peliculă luminată prin razele Roentgen. Acest din urmă procedeu face posibilă înregistrarea a opt imagini într'un interval de o secundă.

Un nou satelit al pământului?

In ultimii ani, graţie puternicelor telescoape moderne, astronomii au reuşit să descopere un mare număr de astre.

Astronomul belgian Delporte, s'a remarcat cu deosebire în acest domeniu. Astfel, el a anunţat de curând, că într'o regiune relativ apropiată de pământ, ar exista o mică planetă necunoscută până acum, şi care a trecut în ziua de 7 Februarie 1936 la o distanţă numai de două milioane de kilometri de noi, călătorind cu o iuţeală de peste 1 milion de kilometri pe zi.

Dacă acest mic astru, pe care d. Delporte l-a botezat „Anteros", s'ar ciocni cu pământul, s'ar produce o formidabilă sguduitură, mult mai puternică decât aceea care a dat naştere faimosului crater din Arizona.

Există însă şi o altă posibilitate, care prezintă pentru noi un interes cu totul deosebit. Intr'adevăr, această planetă minusculă îndreptându-se mereu spre noi, ar putea intra într'o orbită mai apropiată de globul nostru. In acel moment, ea ar deveni, fireşte, satelitul pământului, iar pământul ar poseda o mică lună, întocmai ca şi Marte, a cărui revoluţie în jurul globului nostru ar dura ceva mai puţin ca o zi.

Nu este probabil însă ca acest satelit să rămână multă vreme credincios pământului, întrucât, din pricina atracţiei lunei, orbita lui ar suferi importante modificări.

Pe de altă parte, jocul forţelor astrale l-ar putea svârli în spaţiul interplanetar, îndepărtându-l definitiv de pământ. Până atunci modestul nostru tovarăş rămâne cea mai mică planetă, care se poate mândri cu acest nume.

Medicul electric

La Londra a avut loc de curând o interesantă demonstraţie ştiinţifică, cu care prilej un grup de savanţi au fost în măsură să admire aşa numitul „medic electric".

Sub această denumire ciudată şi cam pretenţioasă, se ascunde un dispozitiv ingenios, capabil să pună în evidenţă anumite boli, graţie unui procedeu electric.

Punctul de plecare al remarcabilei invenţiuni este faptul bine cunoscut că afecţiunile corpului omenesc schimbă capacitatea electrică a ţesuturilor din regiunea bolnavă. Pe baza acestui principiu s'a realizat următorul mecanism: în timp ce s'a stabilit un contact între aparatul de diagnostic şi persoana ce trebue examinată, un dispozitiv luminos reflectează starea electrică a porţiunii din corp, ce este cercetată.

Imediat ce aparatul întâlneşte un organ bolnav, lumina păleşte, ceeace constitue dovada evidentă a unei stări patologice.

Insulina contra afecţiunilor mintale

Nu de mult un savant vienez bine cunoscut, biologul dr. Bickel, a descoperit, din întâmplare, că insulina care — după cum se ştie — joacă un rol hotărîtor în regularea nutriţiei şi în combaterea diabetului, posedă deasemenea proprietăţi vindecătoare în cazul intoxicaţiei alcoolice.

Interesant este că administrarea insulinei, fără a micşora proporţia alcoolului în sânge, înlătură totuşi toate simptomele de ebrietate.

Această ciudată acţiune a sugerat ipoteza că insulina reprezintă un fel de apărătoare a celulelor cenuşii din creer, ameninţate de invazia alcoolului.

Medicii din clinica boalelor mintale din Viena, folosind cu succes insulina la persoane atinse de turburări psihice, provocate de abuzuri alcoolice, s'au gândit să experimenteze efectul acestui tratament şi în cazul schizofreniei, maladie caracterizată printr'un soiu de dezagregare psihică.

Agentul patogen al schizofreniei — dacă există totuş unul — este încă necunoscut. Se bănueşte însă că această boală e provocată în orice caz de o substanţă toxică. Or, în marea majoritate a cazurilor, s'a constatat că insulina atenuiază manifestările scihzofreniei, constituind faţă de agentul ei determinant, un dig în creer, întocmai ca la intoxicaţiile alcoolice.

Cercurile medicale urmăresc cu multă atenţie investigaţiile în această direcţie.

Un avion pentru 500 persoane

Un inginer american Schuyler-Kleinhaus studiază actualmente un proect pentru construirea unui avion uriaş, destinat să adăpostească pe bord nu mai puţin de 500 de pasageri.

Cu toată senzaţia, pe care o stârneşte în noul continent acest plan măreţ, care satisface de minune ispita de recorduri, caracteristică yankeilor, se cuvine să facem anumite rezerve în ceeace priveşte oportunitatea unei asemenea realizări technice.

Experienţa a arătat că avioanele de dimensiuni prea mari nu sânt recomandate din punct de vedere economic şi al securităţii. E drept însă că, sub impulsul traficului aerian tot mai intens, s'au construit în timpul din urmă aeroplane din ce în ce mai mari. Astfel, actualmente se găsesc în circulaţie avioanele „China Clipper", cu o greutate de 25 de tone, exploatate de compania „Pan American Air Ways".

După câte se anunţă, noul avion uriaş, proectat în America, urmează să aibă o greutate de 1360 de tone, putând adăposti 500 de pasageri, plus un echipaj de 100 de persoane, şi lucrând cu o putere de 200.000 cai.

Rezultă de aci că, pentru alimentarea motoarelor, ar fi nevoe de 40.000 de kgr. de combustibil pe oră şi cu toată viteza impresionantă de 500.000 m. pe oră, ce ne este anunţată, sborurile transatlantice ar reveni mult prea costisitoare.

Auzul la peşti

Medicul vienez, dr. Frich, pe baza unor experienţe sistematice şi meticuloase, a ajuns la concluzia că peştii, socotiţi până acum incapabili să perceapă sunetele din afară, aud în realitate foarte bine, ba chiar comunică între ei prin anumite „semnale sonore".

Se ştie că partea externă a urechii slujeşte ca pavilion pentru undele sonore, pe când cea internă este propriu zis un organ de echilibru. Peştii posedă această parte, în afară de aşa zisul „melc", — organul denumit astfel din cauza formei sale şi compus din coarde de diverse lungimi care înregistrează vibraţiile sonore.

Intrucât peştii nu posedă acest organ, naturaliştii au crezut că ei nu percep nici sunete. Şi cum surzenia atrage infirmitatea graiului, s'a susţinut, în general, că peştii sânt surdo-muţi.

Doctorul Frich a reuşit însă să dreseze 242 peşti, făcându-i sensibili la notele **do** şi **mi**, emise cu ajutorul unui fluer. Intr'adevăr, aceste sunete erau semnalul, care aducea peştii la suprafaţa unui bazin, pentru a primi hrana, pe când toate celelalte note ale gamei muzicale, îi îndemnau să dispară în fundul apei.

Ing. I. S.

A apărut:

SOCIOLOGIA GENERALĂ

de prof. P. ANDREI

Tip. „Scrisul Românesc", Craiova

D. N. DIMITRIU

care obţine un frumos succes pe scena Teatrului Naţional în rolul lui Petre Cercel **în „Serenada din trecut", piesa d-lui Mircea Dem. Rădulescu**

Viaţa teatrală

De obicei în timpul sărbătorilor viaţa teatrală îşi urma un curs normal, fără premiere, fără emoţiuni, cu multe matineuri dar cu nimic nou.

Anul acesta lucrurile s'au schimbat. Un teatru nou a luat fiinţă, două teatre de reviste şi-au înoit repertoriul, iar Teatrul Naţional a reluat o piesă din literatura dramatică românească, clasică.

Aşa dar, lumea teatrală a avut sărbători frământate, iar publicul spectacole noi.

Să încercăm o scurtă privire asupra acestei activităţi atât de rodnice care pare să prevestească pe 1937, un an teatral bogat în evenimente.

Spectacolul asupra căruia ne vom opri mai îndelung, şi care pare totdeodată cel mai semnificativ în repertoriul autohton, este acela al Teatrului Naţional, cu ocazia reluării comediei istorice în versuri a d-lui Mircea Rădulescu *„Serenada din trecut"*.

Creată acum vre-o doisprezece ani pe aceeaş scenă, piesa d-lui Mircea Rădulescu a repurtat un succes franc, fără a fi fost totuşi categoric. Multiplele ei calităţi au influenţat desigur, după aceea intrarea ei în repertoriul permanent al Teatrului Naţional, fapt căruia îi datorăm reluarea din seara de 28 Decembrie a anului trecut.

Această reluare a fost revelatoare pentru noi, nu atât pentru valoarea operei în sine, — cunoaştem de mult „Serenada din trecut", şi am apreciat-o întotdeauna, — ci pentru o serie de concluziuni extrem de interesante cu privire la mersul literaturii dramatice româneşti. Să fi fost creată acuma, „Serenada din trecut" ar fi deslănţuit aplauze furtunoase iar autorul ar fi fost consacrat, un mare şi netăgăduit om de teatru. Jucată cu doisprezece ani în urmă comedia istorică a d-lui Mircea Rădulescu, a plăcut desigur, dar nimic mai mult, şi aceasta nu pentrucă publicul de atunci ar fi fost nepregătit, dar pentrucă spectatorii erau obişnuiţi cu un nivel de artă dramatică mult mai ridicat ca cel din vremurile noastre. Iată deci o primă constatare, dezolantă aşi putea spune, pentru evoluţia teatrului românesc. Autorii noştri ştiau să scrie teatru, fie că era în versuri, fie că era în proză. Astăzi aceeaşi autori — d-nii Caton Teodorian şi Victor Eftimiu ne-au dat o dovadă precisă şi recentă, — sau autori noi veniţi în meleagurile creaţiunii dramatice, nu mai ştiu să scrie teatru. Probabil că vina nu este a lor, ci a vremurilor pe care le trăim, neprielnice desigur pentru propăşirea artei dramatice, dar constatarea aceasta este izbitoare, iar consolarea prea slabă pentru a nu ne întrista.

„Serenada din trecut" este construită din punct de vedere technic, cu o preciziune admirabilă. Conflictul dramatic evoluează de la act la act cu uşurinţă, se încheagă apoi cu măestrie pentru a izbucni deodată în actul al treilea cu o vigoare nebănuită. Cele două concepţiuni de viaţă — cea occidentală, uşoară, civilizată, îmbibată de artă şi de frumos cu cea orientală unde tradiţia înăbuşe orice tentativă de progres — dau naştere unei acţiuni dramatice care nu stagnează niciun moment, deşi piesa scrisă în versuri, abundă în tirade sonore şi ritmate. Ceeace mai cu seamă întăreşte valoarea acestei piese, este lipsa unei cât de vagi teorii pe care autorul ar fi îndreptăţit s'o susţină. Lipsa acestui element demonstrativ într'o piesă de teatru realizată doar într'un ritm narativ, îi dă o vigoare şi o tensiune dramatică de cel mai înalt efect. D. Mircea Rădulescu pledează cu aceaşi vehemenţă pentru ambele tabere beligerante, găsind fiecărei idei tot atât de multe argumente pro şi contra. In liniile ei largi, „Serenada din trecut" urmează izvoarele istorice, tradiţiunea învingând progresul, iar Petru Cercel — erou central al piesei — fiind nevoit să abdice după o scurtă dar sclipitoare domnie.

Versuri frumoase, rime bogate, un vocabular ales şi plin de nuanţele verbale ale epocei şi mai cu seamă un nerv dramatic impetuos care călăuzeşte întreaga desfăşurare a piesei, sunt caracteristicele „Serenadei din trecut", o comedie excelentă care cinsteşte literatura dramatică românească.

Reluarea acestei piese a prilejuit d-lui Sahighian să încerce o nouă interpretare, rămânând în ceeace priveşte punerea în scenă la ritmul şi decorurile create de d-l V. Enescu acum doisprezece ani.

In rolul lui Petru Cercel a apărut d-l Al. Critico. Mărturisim că d-sa ne-a dezamăgit într'o oarecare măsură. Posibilităţile d-lui Al. Critico îl îndreptăţeau să joace acest rol. Poate tocmai, fiindcă ne aşteptam la prea mult din partea d-sale, nu am fost îndeajuns de satisfăcuţi. Am fi preferat mai multă înflăcărare şi mai mult colorit în compunerea rolului. Trebue să recunoaştem însă că d-l Al. Critico nu era complect stăpân pe text, ceeace desigur l-a împiedicat să dea întreaga măsură a talentului său. Rămâne deci să-l revedem mai târziu.

Minunată şi vrednică de a fi dată ca exemplu, creaţiunea d-lui Ion Manu, în rolul Chelarului Boloboc. Acest neîntrecut comic, a dat unui rol episodic, o amploare nebănuită. Mi-aduc aminte, acum doisprezece ani, câtă vervă întrebuinţase d-l Ion Manu, într'un rol si mai mic din aceiaşi piesă — Straparola — jucat acum de d-l A. Marius, corect dar fără nuanţele acelea inedite, care rămân în exclusivitate, apanagiul d-lui Ion Manu.

Ansamblul a fost întregit de o seamă de elemente valoroase ale Teatrului naţional, care au contribuit la realizarea unui spectacol închegat, ca de pildă d-nii G. Ciprian (în rolul Spătarului Mirişte, creat de răposatul Iancu Petrescu), H. Polizu, (un foarte bun vistiernic Dan care ne-a reamintit de excelenta creaţiune a d-lui A. Barbelian), V. Lăzărescu, I. Ulmeni, N. Atanasiu, I. Anastasiad, Stroe Atanasiu, (un real talent) G. Măruţă şi d-na Aglae Metaxa (un tânăr element promiţător).

Cu ocazia sărbătorilor, publicul bucureştean a putut să admire o nouă sală de teatru. Este vorba de teatrul Modern, una din cele mai reuşite şi mai cochete săli din Bucureşti, clădite pe ruinele Alhambrei.

In acest teatru a poposit Ion Iancovescu, nedesminţindu-şi nici de astă dată faima de a fi piatra de temelie a oricărui teatru nou din capitala ţării.

Inconjurat de un ansamblu care cuprinde pe d-nii Ionel Ţăranu, I. Brună, G. Carussy şi d-nele Maria Mohor, Toţa Yan şi Cella Marion, d. Ion Iancovescu ne-a încântat din nou cu verva şi talentul d-sale desprinse parcă dintr'o lume de geniu, jucând o comedioară intitulată *„9000 de franci recompensă"* de A. Laszlo.

Când d. Ion Iancovescu joacă, textul capătă o valoare standardizată. Fie că este vorba de o piesă bună, sau de una mediocră, talentul d-sale este atât de mare încât reuşeşte să ilumineze cele mai proaste piese şi să întunece pe cele mai bune, publicul preocupat fiind numai de personalitatea proeminentă a minunatului actor şi animator.

Şi de data aceasta d. Ion Iancovescu a reuşit să ilumineze prin prezenţa d-sale, spectacolul inaugural al teatrului Modern.

După trei luni, în care „101 Alhambra Melody" a cunoscut un succes triumfal, compania de reviste, condusă de d-nii N. Vlădoianu şi N. Constantinescu, ne-a prezentat la Teatrul Excelsior, „Marea Ducesă de Alhambra", o operetă-revistă, plină de duh, şi montată cu un lux, o bogăţie şi un colorit de toată frumuseţea.

D-nii N. Vlădoianu şi N. Constantinescu au reuşit să atingă un nivel superior, în genul revuistic.

Jucat de o trupă plină de avânt şi tinereţe, având în frunte pe d-na Mya Apostolescu şi d. C. Toneanu, noul spectacol al teatrului Excelsior — Alhambra este menit să culeagă un succes tot atât de mare, ca cel precedent.

GH. NENISIOR

CONFIDENȚIAL...

A suna pe vremea prânzului, nu este chiar un act de atenție delicată. Gazda părea contrariată de acest deranjament inoportun. Totuși, calmă, s'a ridicat și s'a apropiat de aparat.

— *Allo!... Dar dvs. pe cine căutați?...*

Răspuns politicos la o întrebare nepoliticoasă. Căci convorbirile dela distanță sunt stăpânite de un obiceiu foarte urât. Dacă cineva ar intra, nechemat, într'o locuință și l'ar întreba pe proprietarul apartamentului: cine este? — ar risca să fie dat afară. La telefon nu-i așa; chemi și întrebi:

— *Cine-i acolo?*

Acest obiceiu este un nărav. Și mai este și o necuviință.

Ne-am întrebat, în legătură cu această practică foarte răspândită, de ce se tem telefoniștii noștri să numească, fără înconjur, persoana pe care o caută și de ce se feresc să divulge numele lor propriu? De ce se ascund? De ce fac taine? De ce au aerul că complotează? De unde provine această neîncredere? Deocamdată nu e vorba decât doar de identificarea unei prsoane, a unui nume, a unei adrese. Afară de asta, cine nu știe că secretul convorbirilor de telefon ca și secretul corespondenței este un mit. Cine are motive să se ferească de urechi indiscrete, cine are știri confidențiale de comunicat, nu le încredințează firului electric. Cum se explică, atunci, această atitudine misterioasă în umbra telefonului; ce rost are acest joc de detectivi?...

— Nu vi se pare semnificativă — această conspirație telefonică?

•

Gazda noastră n'a continuat convorbirea. A întrerupt-o brusc, a trântit receptorul și s'a întors la locul ei. Pe figura tinerei femei s'a stâns deodată surâsu-i prietenos. Lumina ochilor i s'a deplasat de sub gene, în adâncimi.

Schimbarea a fost observată și a trezit curiozitatea tuturor.

— Cine a sunat?

— O greșală... Un mitocan, pe semne...

Din felul cum a pronunțat cuvântul *mitocan* scânteia mânie și indignare.

— Ce ți-a spus?

— Nimic!...

— Totuși...

— M'a întrebat — firește! —: *cine-i acolo?* L'am întrebat și eu: *pe cine căutați!* Mi-a răspuns: *nu-ți răspund, că nu-mi place vocea dumitale...*

Poate că o ureche mai puțin senzibilă n'ar fi fost de loc impresionată. Lipsa de politeță e parcă de rigoare — mai ales sub scutul telefonului. Totul depinde de obișnuință. Necuviința mitocanului invizibil și anonim nu este încă din cele mai grave. Se transmit, de obiceiu, la distanță, grosolănii mult mai jignitoare.

Neîndoios: primitivul, cu accent străin, s'a folosit de legătura greșită pentru a manifesta sentimentele sale șovine, specifice. Purtarea lui nu este eroică; dimpotrivă: e lamentabilă. Curajul lui pornește dintr'un exces de lașitate, căci a încercat să se răsbune pe calea cea mai puțin primejdioasă. Dar, răzbunarea presupune, cel puțin, un motiv oarecare, indiferent dacă motivul este real sau fictiv. Avem însă o sumedenie de contemporani — și numărul lor crește ca buruiana — care sunt nepoliticoși, fără umbră de pretext...

•

Politeța este o virtute socială. Chiar în cazul când nu se altoiește pe un sentiment firesc, mai precis: când nu e sinceră, ea rămâne totuși o virtute socială. Căci și arta de a imita virtuțile sociale este o manifestare lăudabilă.

Că atenția, complezența, discreția și, în genere, maniera agreabilă fac parte din arsenalul escrocilor — nu este încă un motiv de a prefera grosolănia și a renunța la politeță.

Un englez, preocupat de educația fiului său, a găsit, în privința asta, formula cea mai potrivită:

„Am considerat întotdeauna că un Francez care întrunește un fond de virtute, de judecată și instrucțiune cu politeța și buna educație din această țară, reprezintă desăvârșirea naturii umane".

In aparență, acest englez îi recomandă fiului său un lucru de nimic: să fie amabil.

Amabilitatea e un protocol lesne de împlinit, care, pe deasupra, nu obligă la cine știe ce..

In fond, îi cere însă, o mulțime de lucruri rare și dificile. Inainte de toate, pretinde să fie modest. Adică: să nu fie îngânfat. Să nu creadă că este mai mult decât este. Să nu-și închipue că e superior altora. Tocmai această închipuire este o infirmitate. E adevărat că infirmitatea aceasta nu-i mortală; este însă un semn de mărginire sufletească. La vrâsta în care se ascultă și se învață — este necuviincios să vorbești prea mult și să crezi că ești savant.

E și aici o chestie de măsură. Goethe a rezolvat-o epigramatic, răspunzând unor studenți cheflii care au cutezat să comenteze că poetul a turnat apă în vinul lui: „ca să nu tac ca un pește — beau vin; și ca să nu vorbesc, prea mult — îl amestec cu apă".

Dar amestecul de supleță de spirit și delicateță de sentiment presupune o cultură rafinată și calități naturale.

•

In genere, oamenii trăesc, fără să știe să trăiască. *Savoir vivre* este, poate, arta cea mai complicată. Artiști ai vieții cum a fost, bunăoară, Goethe, se întâlnesc foarte rar. Nietzsche a zămislit pe supra-omul lui, după chipul și asemănarea lui Goethe. Genialul german, contemporanul lui Napoleon, n'a fost însă nici brutal, nici trivial, nici cinic. Goethe a parvenit, dar n'a fost parvenit; corsicanul însă a rămas parvenit.

O contesă, cu reputația de femeie ușuratică, a fost întâmpinată, la un bal, de către Napoleon, care a întrebat-o:

— Mai faci dragoste cu atâția bărbați?

— Da, Sire, când sunt politicoși...

Ca orice slăbănog congenital, Nietzsche a fost un admirator al forței brutale. De aceia a căptușit mantaua lui Faust, făuritorul unei omeniri mai senine, cu sălbateca sete de putere — *der Wille zur Macht* —a micului caporal. In epoca wilhelmiană, figura simbolică a supra-omului a luat înfățișarea unui snob; iar în epoca recentă a violenței naziste mutra unui gangster. *Bestia blondă*, și de orice altă culoare, castrată de finețea spiritului exuberant de care a făcut dovadă poetul-filosof, a smuls cu rădăcina planta cea mai parfumată din ogorul civilizației europene: amabilitatea.

Fără de această valoare, cădem sub nivelul fiarelor din junglă.

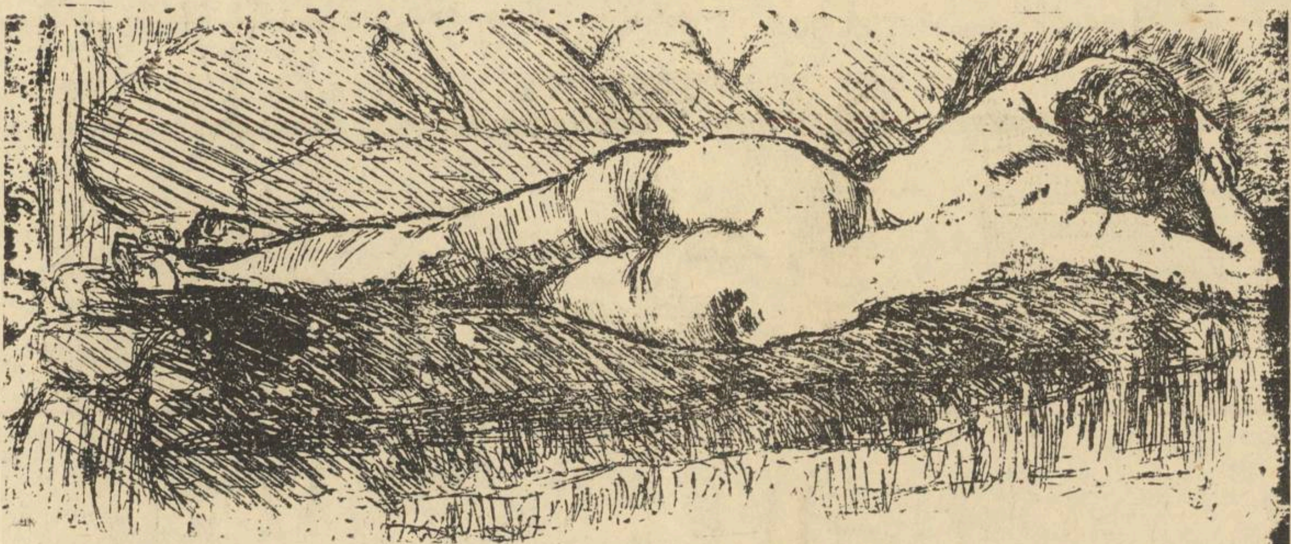
In istoria omenirii, veacurile de strălucire se disting prin politeța și amabilitatea oamenilor care s'au priceput să ridice traiul cotidian la rangul artei.

Politeța le-a îngăduit să netezească asperitățile vieții, să ușureze poverile disciplinei sociale, să îndulcească raporturile dintre oameni și să-și garanteze reciproc mai multă siguranță. Respectarea personalității i-a îndemnat să fie toleranți. Toleranța i-a făcut să fie amabili. Iar amabilitatea a deschis perspectiva unei umanități mai alese, mai afectuoase, mai preocupată de soarta tuturor.

F. DIMA

Severo Burada — Compoziție

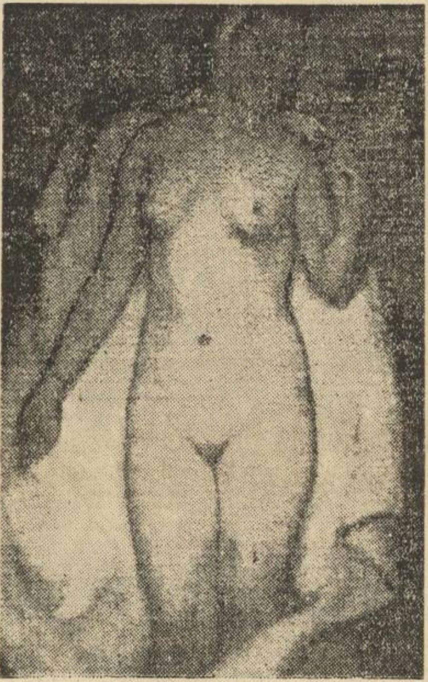

C. Andrei — Desen

PLASTICA

Pornind dela simple impresii grafice și de la așezări spontane de colorit, cu mijloace care nu forțează plasticitatea exterioară a ființelor și obiectelor din natură d-ra Hélène Zănescu *realizează un desen spiritual și o pictură cu suficientă vibrație personală.*

Nu lipsesc în expoziția sa din Bulevardul I. C. Brătianu (Casa Burileanu), nici deformările îndrăznețe, nici neglijențele voite.

Severo Burada — Nud

Ansamblul mărturisește însă posibilități care nu și-au găsit încă expresia definitivă.

•

Așa cum nu s'a găsit încă pe sine nici d-ra Jeana M. Baculescu, *una dintre actualele expozante dela Fundația Dalles.*

Dar pictura d-rei Baculescu e mult mai tristă. In peisaj, flori și portret, d-sa nu ghicește nici soarele, nici verva. E posomorâtă, rece, neadâncită. Caută....

•

Caută și d. Severo Burada. *Cam de mult chiar. Caută „armonia colinelor însorite", „ființa sacră", „armonie verde", „armonie argintată", „armonie luminoasă", „cer de lumină", „dealuri luminate", „lumină de seară", „flori luminate", „în lumina serii", „la marginea mării"..*

Dacă dulcegăria colorată e tragică pentru destinul pictorului, — titlurile o condimentează cu ridicolul lor irezistibil.

•

Desene, gravuri și uleiuri de consecventă seriozitate stilistică aduce d-na Adina Paula Moscu-Melinte.

La temelia oricărei ramuri a meșteșugului plastic stă aplicațiunea grafică. Cine nu știe sa deseneze, nu poate construi nici din culoare — în suprafață, — nici din formă — în spațiu.

Marii artiști au fost totdeauna mari desenatori. Gândul, impresia, senzația, viziunea, trebue să fie prinse întâi în chingile arabescului linear.

Eliberarea expresiei înseamnă — în artă — cuprinderea ei. Smulsă din concepția artistului, ea trebue robită în primul rând linici pentru a putea trăi și emoționa.

D-na Moscu-Melinte desvălue acest adevăr pe vaste panouri, exemplificând cu cele mai diverse teme.

Cade uneori în exces de migală, stărue câteodată inutil asupra amănuntului accesoriu, dar impune prestigiul desenului într'o artă care numai prin el există.

Dar și în ulei artista își menține reputația câștigată în prezentările anterioare.

Peisajul și portretul îi oferă d-nei Moscu-Melinte un câmp nesfârșit de valorificare a sensibilității sale cromatice.

Natura și expresia umană sunt tratate cu rafinament și înțelegere de meșter.

Fiecare cadru închide un gând întreg, o imagină de sine stătătoare, o frază plastică finită.

Suntem în preajma unui talent autentic, care se exprimă sincer și cugetă matur.

•

Mai multă libertate în mijloace aduc pictorii Rodica Maniu *și* S. Mützner.

Cea dintâi, în acuarelă, al doilea, în ulei, transpun siluete, momente și vederi în care capriciul reflexurilor luminoase se așterne și se desvoltă din acorduri delicate, din jocuri subtile de nuanțe.

Pentru fiecare fald de rochie, pentru un evantai, un salon sau un ogor, d-na Rodica Maniu

Elena Anton — Portret

desvoltă altă gamă, găsește alt ecou de poezie și de ritm.

Pentru fiecare floare, colț de grădină sau de stupă, d. S. Mützner descoperă noi accente de interpretare adecvată, care — lirice cu măsură, — mai mult definesc decât exagerează.

•

Tot la Dalles, d-na Ella Dgi Cancicov *grupează în vitrine cărți rare, legate și decorate artistic.*

D-na Cancicov are și gust și fantezie. Legătura spiritualizată în material fin și împodobită

Elena Anton — Nud

cu motive decorative care evocă sugestiv conținutul, face astfel parte integrantă din opera pe care o recomandă.

Imbie la cetit.

•

Expoziția d-lui C. Mihalcea, *în foyerul Teatrului Comoedia, confirmă însușirile schițate timid în contribuțiile artistului la Saloanele Oficiale.*

D. Mihalcea își alcătuește paleta din tezaurul de frumuseți ale Balcicului, din trecerea calmă a Siretului printre maluri scrijelate, din apariția tăcută a unor mahoane stinghere sau din oprirea între linii și pete de lumină a unui chip bronzat de femee.

Culorile calde subliniază pitorescul priveliștilor, fără să alunece în platitudine sau basm.

Pictorul compune peisajul din elementele lui de vigoare, — nu din adierile care pudrează orizontul cu nori alegorici și iluzii de senin.

Un artist de frumos viitor.

H. BLAZIAN

Severo Burada — Compoziție

ARCADIE AVERCENCO

COLEGE DE ȘCOALA

Seara se începuse foarte plăcut: mă găseam la Vera Nicolaevna și discutam animat cu gazda despre literatură, dragoste, basme, despre superioritatea pateurilor prăjite asupra celor coapte, despre arta de a amesteca parfumurile, despre domnii obraznici care acostează femeile pe stradă, și despre posibilitatea vieții dincolo de mormânt.

In antreu zbârnâi soneria, întrerupând afirmația mea că icrele negre, amestecate cu sardele și cu zeamă de lămâie, în nici-un caz nu se dreg cu unt de vacă.

— Hm... a sunat cineva... Cred că e o fostă colegă de școală. N'am mai văzut-o de 12 ani.

„Dracu s'o ia", mă gândii eu. Apoi, continuai cu glas tare:

— Am cunoscut oameni care presărau peste ea ceapă verde tocată și pătrunjel.

— Peste prietena mea?, — se miră gazda.

— Peste salata de icre!...

— Ce fel de icre?, — întrebă gazda, distrată, ascultând vocea din antreu.

— Icre negre!...

Remarcai, gelos, că gazda nu mai era atentă la ceiace-i spuneam eu, ci asculta ce se petrece în antreu, de unde venea sgomot de șoșoni și foșnet de haine scoase.

— Da, da, e dânsa!, — se lumină gazda. — Doamne... Doisprezece ani! Când ne-am despărțit, eram copile! Din clasa a șaptea...

In odae dădu buzna ceva cafeniu-închis. In întâmpinare porni cu sgomot ceva albastru-verzui; apoi cele două trombe se uniră, se împletiră și formară o singură trombă furtunoasă, care se învârtea cu furie în jurul axei sale și în care nu puteai să deosebești nimic, afară de mâni, de chițcăit și de sgomotul sărutărilor... Sinistru spectacol!...

In ce privește sărutările, avântul fusese atât de mare, încât inerția a durat încă multă vreme. Dar, în minutul al treilea, prietena eșise din ritm, și anume: gazda deschidea gura ca s'o sărute tocmai în clipa când buzele prietenei se desprindeau de ale ei; ca să răsplătească gazda pentru această sărutare oarbă în aer, prietena înapoia cu furie sărutul, dar, în clipa aceea, obrazul gazdei se depărta de buzele prietenei, și sărutările, ca niște petarde, explodau din nou în văzduh, fără să pricinuiască vreun rău cuiva.

In sfârșit, tromba se desfăcu în părțile ei alcătuitoare: cafeniu-închis și albastru-verzui; prietenele răsuflară și sforăiră ca niște cai nădușiți; apoi, ca la comandă, scoaseră din poșete niște bețișoare, își făcură buzele, își pudrară nasurile, mai schimbară câte o privire fericită și abia atunci atenția lor se îndreptă spre mine, modest, uitat, orbit și asurzit de sgomot și de pârâit.

— Niura, dă-mi voie să-ți prezint pe un bun prieten al meu.

Prietena mă privi distrată și-mi aruncă, așa cum se aruncă un os cânelui:

— Imi pare bine.

— Te cred! — zâmbii eu, mulțumit de mine și fericit că, însfârșit, mi se arătase atenție.

— Ce ați spus?!

— Am spus, — mințiî eu, — că Vera Nicolaevna mi-a vorbit foarte mult de dv.

Nu poate exista un spectacol mai îngrozitor decât două prietene care se revăd după o îndelungată despărțire. Privind o asemenea pereche, chiar cel mai răbdător om simte că-i îngheață sângele și i se încheagă creerii.

Prietenele se așezară pe canapea, una în stânga mea, iar alta în dreapta; din clipa aceia, devenii un lucru de nimic, o pernă de canapea, peste care poți schimba vorbe fără s'o observi.

Se priveau țintă, în extaz, iar mânile li se împletiră deasupra mea, odihnindu-se pe genunchii mei.

— Așa, — gugui gazda.

— Da-a...

— Iți mai aduci aminte de Kuzic?

Amândouă râseră cu poftă.

— Mai întrebiL „*Medam, fii bun și scri*". Ha-ha! Dar unde-i Lili?

— Nu știi? S'a măritat cu Savosia Brâchin!

— Ce spui?! N'aș fi crezut niciodată. Și Jujutocica?

—E la Vladivostoc. Alik a fost împușcat în războí.

— Dar, îți mai aduci aminte cum s'a ascuns Mica în ladă?

— Ha-ha-ha...

— Care Mica?, — întrebai cu un interes prefăcut.

— O, asta n'ai voie s'o știi. E indecent. Costea Lămâiță s'a făcut atât de bine; nici nu l-ai mai recunoaște. Cântă din violoncel.

— Ce spui?, — exclamai, trezind în mine interes pentru necunoscutul virtuos Costea. — Cântă din violoncel? Cine-ar fi crezut?...

— Il cunoști?

— Nu!...

— Atunci nu-ți băga nasul unde nu-ți fierbe oala. Dar ce-i cu Grigore Kuzmici?...

— Stă tot pe str. Poștei 82.

Nume, pronume și adrese necunoscute se perindau atât de repede, încât avui impresia că mă cufundasem, fără să vreau, în citirea unei cărți de telefon, vechi.

Nu mi se mai da nici-o atenție. Fețele prietenelor erau aprinse, ochii le scânteiau, iar pe gură le eșeau, printre râsete, zeci de Alik, Jujutocica și Grigore Kuzmici. Dar, nu sunt omul care să se împace cu indiferența pentru persoana sa... Mă plictisesc? Nu mi se arată atenție? Nu-i nimic. O să mă înveselesc îndată și voi fi obiectul unei atenții deosebite! Pândeam o clipă prielnică, spre a sări ca o fiară sălbatică...

— Ce s'a făcut studentul care-ți făcea curte?

— Adia Bers?

— Adia Bers? — exclamai surprins. — Oare n'ați auzit ce-a pățit?

— Il cunoști?

— Mai întrebați! Am fost prieteni! Imi pare atât de rău de bietul băiat!

— Ce-i cu el?

— S'a fiert în săpun.

— In care săpun?

— E o poveste întreagă și foarte tristă. Pe Costea Drapchin îl cunoașteți?

— Nu...

— Costea avea o fabrică de săpun...

— Nu lungi vorba!!

—...Odată Costea și Adia examinau cazanul în care se fierbea săpun. Deodată, Adia s'a împiedicat și a căzut în cazan! Pleosc! Din cauza acestei întâmplări nenorocite, nici pân'acum nu pot să-mi vin în fire. Cum încep să mă spăl, mă uit la săpun: dacă găsesc vreun nasture sau un smoc de păr dela bietul Adia?

— Ce grozăvie! Imi închipui durerea soră-si Ludmilocica!

— Ii e perfect egal, dădui din cap, mâhnit. A fost strivită.

— ??!!

— De o cositoare mecanică. La moșia contelui Keller. Era beată.

— Ce prostie! Parcă Lida bea?

— Ca un burete. Era alcoolică. Ereditatea nu-i glumă. Bea împreună cu Jujutocica.

— Il cunoști și pe Jujutocica?

— L-am cunoscut cum vă cunosc pe dv. A fost spânzurat la Charbin. Organizase o bandă de tâlhari. A fost prins într'o fumătorie de opiu. S'a apărat ca un leu. Il încercuiseră șapte inși...

Imi ajunsesem scopul. Atenția prietenelor era îndreptată numai asupra mea. Din cauza interesului stârnit, gurile lor se întredeschiseră, iar inimile le băteau puternic.

Tragicul care colorase ultimele minute ale unui șir nesfârșit de vechi prieteni ai foștelor colege de școală, se recompensa întrucâtva prin interesul copleșitor și romantismul povestirii mele.

Nu lipsi nici elementul vesel: „Milia s'a făcut artistă de șantan și acum dansează two-step cu partenerul ei negru".

Ajunsesem sufletul micii societăți: cunoșteam pe toți și discutam despre toți cu aerul unui bun prieten și confident.

Continuare în pagina a 4-a

POVESTIRI FĂRĂ ȚARĂ

Moștenirea doamnei Hastings

Ca și consora ei doamna Warren, eroina lui Georges Bernard Shaw, doamna Hastings a avut o profesiune care, din punct de vedere moral burghez, este cu totul reprobabilă: a ținut case de plăceri. Firește, este o îndeletnicire care într'un mediu obișnuit burghez, stigmatizează definitiv pe acela care o săvârșește și până la urmă este și drept să fie așa. Nu oricine își poate călca într'atât simțirea încât să fie un intermediar recunoscut între fireștile necesități sexuale masculine, și desmățul și farmecul fizic al câtorva nefericite, al căror admirator trupesc și sufletesc trebue să fie ca din această îndeletnicire să poată stoarce cât mai mult folos.

Doamna Hastings în îndelungata-i existență a izbutit să adune din această scârnavă meserie o avere care poate fi echivalată cu de câteva ori bugetul unui stat european. Desigur că odată intrată pe făgașul acestei ușoare înavuțiri nu i-a mai fost cu putință să se smulgă din păienjenișul acestei imorale existențe.

Așa se face că până la adânci bătrânețe doamna Hastings nu și-a părăsit profesiunea, pe care o practica de altfel într'un stil cu totul neobișnuit și de proporțiile unei întreprinderi uriașe. Cum se obișnuește în împrejurări similare (așa cum ne descriu aceia cari au adâncit problema comerțului denumit de sclave albe sau de carne vie) doamna Hastings avea agenți și sucursale în mai toate capitalele globului și în deosebi în țările calde ale Americei de sud, unde comerțul acesta este în floare. Numai astfel a izbutit să agonisească formidabila avere care ar fi putut face fericirea multor popoare.

Doamna Hastings însă, cu toate că a practicat o profesiune cu totul abrutizantă, a dovedit după moarte, când s'a deschis testamentul care cuprindea pe fericitul legatar universal al acestei imense averi, că este femee de spirit și anume: a instituit ca singur moștenitor statul Puritania, ca din fondul și fructul averii lăsate să-și clădească muzee, școli, spitale, biblioteci, să facă drumuri, în sfârșit, să facă în așa fel încât să devie una din cele mai civilizate țări de pe glob... Foarte frumos, va exclama fiecare și într'adevăr ar fi fost un gest plin de noblețe, dacă testamentul n'ar fi cuprins un adaos, o clauză condițională și rezolutorie care anula toată frumusețea etică a acestui gest: anume că doamna Hastings lasă averea ei întreagă Puritaniei să poată deveni una din cele mai ferice și mai civilizate țări de pe glob, cu obligația pentru guvernul țării moștenitoare să întreție, să aibă grije ca să înflorească toate casele de plăcere, cel puțin înlăuntru granițelor Puritaniei, dacă peste hotare ar fi fost cu neputință. Iată o clauză dezastruoasă, care a produs multă tulburare și multă vâlvă nu numai în Puritania, dar în tot restul lumii.

Intâmplător în acea vreme Puritania se găsea pradă unei neînchipuit de grele crize economice. Legatul doamnei Hastings căzuse ca o autentică binefacere pentru bugetul vlăguit al acestui stat. Totuși acea nefericită clauză condițională și rezolutorie făcea ca moștenirea să nu poată fi primită.

Puritania, după cum o indica și numele, era o țară de înaltă tradiție morală, de un puritanism desăvârșit. Obligațiunea de a întreține casele de plăcere care îi incumba odată cu acceptarea moștenirii, venea în serios conflict cu tradiția și cu conștiința puritană. Cum chestiunea moștenirii era ținută într'un desăvârșit secret de către doctorul Helgar, primul ministru al țării, opinia publică puritană luă cunoștință întâiu din svonurile, care întocmai ca un atac cu gaze nu puteau fi zăgăzuite și anihilate, apoi din relatările presei străine, care nu putea fi confiscată fără a se isca serioase conflicte diplomatice între Puritania și țările în care apărea această presă.

Mai în urmă, deputatul Valadonez făcu în parlamentul țării o interpelare în chestiunea moștenirii. „Gazeta de Stat", buletinul oficial al Puritaniei cu data de 18 Oct. 19... relatează că interpelarea deputatului Valadonez, care aparținea centrului democratic, a pus pe doctorul Helgar, care întâmplător se afla pe banca ministerială, într'o foarte mare încurcătură și răspunsul evasiv al acestuia a provocat un scandal și un vacarm enorm susținut de stânga radicală, de centrul democratic și de partidul clerical, scandal și vacarm care n'au putut fi curmate decât numai prin suspendarea ședinței. De altfel doctorul Helgar, când a fost încunoștiințat de notarul public Maxence, că testamentul doamnei Hastings instituie Puritania, ca legatar universal, cu condiția expresă să întreție casele de toleranță, doctorul Helgar l-a rugat stăruitor pe notar să ție în cel mai mare secret această moștenire, pentru că în starea de spirit provocată de grozava criză economică, eventualul refuz să nu stârnească agitații și dezordini, iar el a convocat de urgență consiliul de miniștri. In consiliu părerile au fost împărțite. Unii susțineau că criza economică trebuiește combătută prin orice mijloace, chiar din acelea care ar contraveni morala și tradiția puritană și ca atare să primească fără zăbavă legatul, iar alții au fost de părere contrarie și anume că dincolo de orice considerent de moment, morala și tradiția trebue să triumfe chiar dacă ar fi ca groaznica criză economică să transforme jumătate țară într'un cimitir.

Cum din consultarea celorlalți membri din cabinet, doctorul Helgar nu fu câtuși de puțin îndrumat către hotărîrea pe care trebuia s'o ia, se prezentă în audiență șefului suprem al statului, președintele republicei Puritania. Cavalerul Roderro.

Cavalerul Roderro era mai pătruns decât oricare altul de imperativele morale care au făcut gloria Puritaniei, totuși în fața gravei situațiuni creată de criză, în fața grozavei mizerii și sărăcii generale nu vru să-și asume nicio răspundere și sfătui pe doctorul Helgar să consulte parlamentul.

Astfel, în ziua de 6 Noembrie 19... zi însemnată în istoria politică a Puritaniei avu loc acea memorabilă ședință care a provocat o gravă criză de regim.

După formalitățile necesare deschiderii ședinței, președintele adunării, d-rul Catarvo, dădu cuvântul primului ministru pentru a face o expunere cu privire la moștenirea lăsată de doamna Hastings.

Cu glasul voalat de emoție, doctorul Helgar făcu un expozeu lung, în care arătă împrejurările în care statul ar putea deveni posesorul unei averi, al cărui inventar necesită două ceasuri de lectură. După ce lectura inventarului fu sfârșită, doctorul Helgar ajunse la mult încurcata clauză a întreținerii caselor de toleranță, urmând ca, după sfaturile șefului suprem al statului, să fie consultat și parlamentul în chestiunea aceasta, ceiace firește făcu. El însă, personal era de părere ca moștenirea să fie respinsă înțelegând să dea majorității sugestii în felul acesta.

Această încheiere a discursului primului-ministru, provocă în incintă o iritată stare de spirit. Câțiva deputați ai extremei republicane izbucniră în strigăte: „Jos guvernul! Vrem moștenirea!" Cu greutate liniștea fu restabilită. Urmară apoi la tribună exponenții tuturor partidelor. Reprezentanții diferitelor culte, începând cu monsegniorul Alezi și sfârșind cu hogea Holiman fură împotriva acceptării succesiunii. Considerente morale susținute cu numeroase citate din cărțile sfinte, fură argumentele reprezentanților autorizați ai bisericilor.

Deputatul centrului democratic, Valladonez obținu un strălucit succes, cerând ca guvernul care și-a permis să violeze fățiș conștiința parlamentarilor, fie ei și majoritari, indicându-le cum să voteze, să plece imediat. — „Fiindcă, spunea Valladonez, mai imoral este să nesocotești principiul votului universal și să te erijezi în satrap moral al majorității parlamentare, exponenta acestui vot, decât să primești o moștenire, care poate să scoată țara din nevoi, fie chiar cu obligația de a întreține casele de plăcere". Incheierea aceasta fu primită cu nesfârșite aplauze și cu un entuziasm indescriptibil. Cum guvernul doctorului Helgar nu se sprijinea pe o majoritate compactă, situația lui în parlament deveni foarte critică. Iar când doctorul Helgar răspunse la discursul deputatului socialist Rocca-Airioli, care făcând istoricul prostituției și al caselor de toleranță, ajungea la încheerea că prostituția este rezultatul organizației sociale burghezo-capitaliste. „Toate bune, dar înțelegeți că nu pot face statul patron de bordel"!, huiduieli și fluerături acoperiră cuvintele primului ministru. Strigăte „Rușine", „Asasinii mulțimii să plece", „Jos guvernul tuturor lașităților" se auzeau pretutindeni.

Majoritatea pe care se bizuia guvernul Helgar se dislocase. O moțiune de încredere propusă de Valladonez avu drept consecință căderea imediată a guvernului.

Urmă un guvern format din stânga radicală, partidul liberal și centrul democratic. Prim ministru fu Valladonez care a adus pentru prima oară chestiunea moștenirii în parlament. Guvernul Valladonez era, fără a mai consulta pe nimeni, pentru acceptarea „de plano" a succesiunii doamnei Hastings. Această părere formulată numai în principiu, provocă un grav conflict între biserica de stat și guvern.

Monsegniorul Algi, capul suprem al bisericii dădu o pastorală prin care invita pe Puritani să saboteze actele unui guvern care vroia să primească moștenirea tale-quale fără să consulte pe nimeni și fără să mai cerceteze dacă nu sunt eventuale posibilități de interpretare juridică.

Pe de altă parte, stânga radicală și partidul liberal organizară mari meetingurri în care invitau lumea să-și spuie cuvântul cu privire la primirea „de plano" a succesiunii. Partidul clerical susținut de biserica de stat organiză contra demonstrații. Avură loc grave mișcări de stradă, ciocniri sângeroase cu morți și răniți, precum și devastarea de către membrii unei tabere a cartierului Rapar, unde se găseau casele de toleranță și cu purtarea în triumf a câtorva nefericite care practicau amorul tarifat, de către membrii celeilalte tabere. Pretutindeni se puteau vedea afișe: „Jos bordelurile". „Jos doamna Hastings", sau „Sus doamna Hastings, dacă ea ne dă pâne și jos hoții care refuză s'o primească!" Urmarea fu că guvernul Valladonez căzu la rândul lui. Cavalerul Roderro, președintele republicei era foarte alarmat de starea de spirit. Sărăcia și mizeria făceau ca anarhia să prindă cât mai mult teren și refuzarea succesiunii ar fi putut declanșa războiul civil.

In fața acestei situațiuni, cavalerul Roderro însărcină pe profesorul Arguti să facă un guvern de concentrare națională care să cuprindă exponenți ai tuturor partidelor și chiar un reprezentant al bisericii de stat, ca să facă față gravelor evenimente cari frământau țara. Iși dădeau seama toți membrii guvernului că moștenirea nu mai putea fi refuzată și că ar fi fost chiar o crimă, un act de lèse-patriotism, atunci când scorbutul, foamea, mizeria, bolile măcinau populația dacă această moștenire ar fi fost refuzată. Trebuia găsită o soluție care să împace și tradiția morală și nevoile. Fu consultat înaltul consiliu juridic al Puritaniei, prezidat de jurisconsultul Aizinger, unul din cei mai de seamă juriști ai vremii.

Soluțiunea dată era de-o simplitate uluitoare și era întemeiată pe o stare de fapt care se afla în mai toate țările din lume inclusiv Puritania și care ușura considerabil soluționarea. Raportul glăsuiește astfel:

„Avându-se în vedere că aproape în toate țările din lume, inclusiv republica Puritania, ceiace a fost stigmatizat ca viciu constituie un monopol de stat, care aduce însemnate beneficii, adică în mai toate țările din lume există: monopolul tutunului, monopolul alcoolului și monopolul jocurilor de cărți și de noroc în general; avându-se în vedere că aceste vicii nu pot fi desființate prin legi coercitive, ele continuând să existe în stare clandestină, nemai producând statelor respective nici un venit și ca atare bine au procedat statele declarându-le monopol de stat, nu vedem de ce prostituția nu s'ar putea încadra tot ca un astfel de monopol. Aceasta cu atât mai mult, cu cât ea corespunde mai puțin unui viciu, cât mai ales unei necesități imperioase. Și precum statul are în obligație de a veghea asupra sănătății tineretului și în special și sănătății publice în general, înființând stadioane sportive etc., tot astfel nu trebue la adăpostul ipocriziei, sub un fals pretext să ignoreze necesitățile acestui tineret urmând să organizeze cât mai neîntârziat casele de toleranță, sub raportul salubrității și higienii și urmând ca ele să funcționeze, ca instituții de utilitate publică, iar persoanele care slujesc în aceste localuri trebuind să primească o indemnizație echivalentă cu un standard mediu de existență. Ținându-se în seamă că devenind instituții de utilitate publică, puse sub directa privighere a organelor statului, desigur că se vor satisface în cel mai mare grad și postulatele de higienă atât de nesocotite azi. In felul acesta, casele de plăcere devenind instituții de utilitate publică, întreținute chiar de stat, se satisface și clauza condițională și rezolutorie cuprinsă în testamentul d-nei Hastings, și se poate primi moștenirea".

Această soluție a permis Puritaniei să primească succesiunea. Liniștea s'a restabilit imediat. Toate agitațiile încetară. Binefacerile belșugului s'au revărsat de îndată peste țară. In câteva luni, Puritania era de nerecunoscut. Era statul cel mai florid și mai fericit de pe glob, grație fabuloasei moșteniri a doamnei Hastings.

Și tot odată, era precursor: era primul stat care a declarat prostituția monopol de stat, încasând de pe urma acestei reforme însemnate venituri și făcând să domnească sănătatea cea mai desăvârșită mai ales printre cei tineri, atât de expuși unor anumite maladii.

După exemplul Puritaniei și alte țări au adoptat în urmă această reformă. Rezultatele au fost excelente pretutindeni!...

ȘTEFAN TITA

Cronica mizantropului

Un îndrăgostit

In cursul de psihiatrie al d-lui dr. Obreja ținut în anul școlar 1923—24 la Facultatea de Medicină din București (curs, ca toate acelea pe care le ținea acest distins profesor, foarte spiritual și documentat) regăsesc un caz distractiv, vai, cum e de obiceiu nebunia, un caz, zic, de paranoia. Intâmplarea poate să intereseze pe istoricul literar, fiind că în ea joacă un rol Titu Maiorescu, care și de data aceasta se arată, precum îl știm, foarte lucid și cu tact. Cazul e jalnic și comic totdeodată și trezește fel de fel de meditațiuni. Noi îl dăm în toată goliciunea lui:

„Cunosc — zice d. Obreja — un caz foarte eloquent, anume al lui Stîncă; acest bolnav, sunt mulți ani de atunci, susținea că este student, că știe mai mult decât profesorii lui, cu toate că nu terminase liceul încă și se ducea la facultatea de litere ca auditor, așezându-se totdeauna în frunte. Atunci ținea prelegeri cel mai ilustru profesor, Titu Maiorescu. In primele rânduri stătea întotdeauna și copila lui, d-ra Maiorescu. Lui Stâncă i s'a părut că din toți, tânăra d-ră Maiorescu l-a distins pe el din o sută de studenți (egocentrism) și mai mult, i se părea că privirea ei se îndrepta numai la dânsul. Atunci s'a îmbrăcat în frac, a luat un clac și s'a prezentat lui Maiorescu, cerându-i fata în căsătorie, explicându-i că dânsa l-a plăcut și numai pe dânsul îl iubește. Maiorescu a înțeles că are a face cu un nebun, a chemat poliția care l-a adus la Mărcuța. Vedeți ce interpretare delirantă la Stâncă, dar mai mult, el era convins că toți din jurul lui sunt conspiratori, dușmanii lui care voiau să ia ei pe d-ra Maiorescu de soție, așa că l-au închis la Mărcuța ca să nu o poată lua el de soție. Primul dușman era Maiorescu care nu a voit să-i dea fata și l-a trimis la poliție, al doilea dușman eram eu că îl țin închis, apoi prefectul de poliție și primul ministru. Ce interes aveau oamenii aceștia? El explica astfel: D-ra Maiorescu este frumoasă, încât toți o vor de soție. El susținea că sub Mărcuța sânt subterane și că acolo se săvârșesc orgii cu aceea care trebuia să fie soția lui. Aceasta se numește fază de interpretare delirantă. In faza aceasta se mai întâmplă ceva interesant și anume apar halucinațiile și când ele au apărut avem motivul cel mai puternic să susținem o agravare a boalei. Acest Stâncă a murit lunile trecute, își schimbase numele în Camina Guga și a murit la bătrânețe, la 73 ani. Toată viața a fost nestrămutat în această idee, că e nedreptățit, persecutat și jignit în cele mai sfinte simțiri ale lui".

ARISTARC

COLEGE DE ȘCOALĂ

Urmare din pagina a 3-a

Domnisem aproape o jumătate de oră.

După o clipă de tăcere în amintirea profesorului de limba germană, Kuzik, care a pierit în chip tragic în timpul focului la un cinematograf, gazda suspină și întrebă:

— Dar ce s'a făcut cu „Lipovca", a Catei?...

— Știu, stiu, — strigai, aplecându-mă înainte. — S'a însurat cu o țigancă din corul lui Șișchin. Soția l-a otrăvit, zilele trecute, din gelozie. I-a pus sublimat corosiv în pateuri. A murit pe loc! Va fi un proces senzațional!...

Prietenele mă priviră cu luare aminte.

— Pe cine?, — mă întrebară amândouă în acelaș timp.

— Cum pe cine?

— Pe cine a otrăvit?

— Pe... asta... pe Lipovca... sau cum naiba îi zice. L-a otrăvit pe Lipovca al lui Catia... Să otrăvească așa un om? Ce voinic era! Și cânta ca un prihor.

— Cine?

— Lipovca!... De ce mă întrerupeți mereu?

Gazda se sculă de pe canapea, cu un aer care nu prevestea nimic bun...

— Știi *ce e Lipovca?*

— E... o... poreclă... Lipovca înseamnă... brunet...

— Ascultă, obraznicule! „Lipovca" e moșia Catei și nu putea să se însoare cu o țigancă, nici nu putea să fie otrăvită!... Cânta ca un prihor, bătu-te-ar dracul! De mult am observat că-i trimiți pe toți pe lumea cealaltă, cu atâta ușurință. Acum înțeleg....

— Dă-l afară, — o sfătui prietena, înfuriată.

— Când pleci, Niura?, — întrebă gazda.

— Peste zece zile.

— Tinere, uite ce este... Pleacă și nu veni mai înainte de a se împlini zece zile. Iți dau un canon.

Râsei sgmotos și cinic și, făcând doamnelor bezele, mă îndreptai spre antreu, strigând:

— Complimente lui Jujutocica.

Punându-mi paltonul, auzii:

— Ce obraznic! Cel puțin acum o să putem vorbi în voie. Ascultă, pe unde o fi Dina Kaplan?

— E la Tambov. Are patru copii. Ha-ha-ha! Dar, îți mai aduci aminte de pelteaua de portocale dela picnicul cutare?...

— Iți mai aduci aminte...

— Iți mai aduci aminte...

Mașina grea și stângace a amintirilor începuse să gâfâe și pornise, ducând pe cele două prietene, îmbătate de fericire, în depărtări nebuloase.

Viață!

Toate sunt nimicuri, totul e deșertăciune...

Sportivi!

Dacă vreți să fiți documentați asupra întregii activități sportive din țară și străinătate, citiți în fiecare săptămână revista

„Realitatea Ilustrată"

care publică un supliment special de sport

„Realitatea sportivă"

și cele mai

Senzaționale fotografii de sport

A APĂRUT — No. 323

Cinema

SUNTEȚI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEȚI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică GR TUIT FOTOGRAFIA

ANUL CINEMATOGRAFIC de Ion Golea
Cum l-a descoperit Groucho Marx pe Charlie Chaplin
ROMANUL DE DRAGOSTE AL LUI KAY FRANCIS
„Se anunță că Kay Francis, celebra star americană, este pe punctul de a se căsători cu Dalmer Daves, scenarist de mare talent. Aceasta va fi a patra sau a cincea oară când Kay va păși în fața altarului"
Cariera lui FRED MAC MURRAY
FIECARE STEA CU STEAUA EI
Colțul biografic: EVELYN VENABLE
SĂ STĂM DE VORBĂ ■ DIN TOATĂ LUMEA
CRONICA FILMELOR

PREȚUL 5 LEI

Bilete cu reducere la cinematografe!

Mitrea Căuş

Era Mitrea Căuş abia fecioraş, adică nici băetan nici flăcău, când se socotea ca şi stăpân pe jumătatea din pământul părintesc şi cu drept de a o primi chiar la însurătoare; iar averea dela părinţi fiind destul de frumuşică, zidise el pe aşa temei nădejdile lui de viitor cu deosebire ademenitoare. Cu mintea şi cu socoteala asta a petrecut şi anii până la cătănie între cei de seama lui, în Târna.

A plecat la cătănie socotindu-se ca şi stăpân pe jumătate din pământul arător, în care intra şi locul de lângă casa părintească cel cu mormântul mamei, unde plănuia să-şi ridice mai târziu casa şi să fie — în valea Târnei, alături — casa lui cu mormântul... Când sta uneori în drum, cu o mână în şerpar şi cu pălăria dată îndărăt ca bărbaţii uitându-se cu luare-aminte şi la casă şi la loc, şi atunci la asta se gândea... Căci numai acolo — în valea Târnei cea cu aşezările gospodăreşti rare, — şi-ar fi avut mai bine de-un iugăr, cu casa; adică asta era numai o socoteală, până la moartea taică-so, când avea să mai ia.

Socotit numai după asta, Mitrea Căuş trecea între mijlocaşi; socotit însă după neam, din părinţi şi din bunici ,putea să treacă chiar drept fruntaş între feciori. Aşa se ştia şi aşa ţinea să-l ştie şi alţii, cu asta şi-a petrecut junia între cei de seama lui şi cu asta a plecat.

Şi plecând a mai lăsat în Târna doar pe Măriuţa lui Precup şi apoi pe Ghiţă Haidamai ca fârtat. Dacă a mai lăsat pe Avram Căuş ca tată, asta puţin socotea, neştiind cât tată a lăsat... Ştia de Ghiţă, de Haidamai, că-i e frate; ştia şi de Măriuţa că-i e soră fiindu-i ibovnică, iar de Avram ştia sigur doar că e bărbatul de al doilea al Uţii.

Numai cine nu şi-a avut fratele de cruce, nu ştie de trebuie să-i pară rău că nu l-a avut şi nici să judece pe cei ce au făcut legătura cu sânge. Dar dacă cineva, într'o viaţă bântuită, şi-a avut în Târna fratele de cruce, mai rămâne întrebarea cum a fost frăţia şi cum s'a ţinut credinţa şi statornicia ei... Căci destule porniri tinereşti îşi mai cereau încă legământul de sânge la Târna şi prin părţile Târnei pe vremea când Mitrea Căuş şi Ghiţă Haidamai erau doar băeţandri. Legate, precum se ştie, cu jurământ şi cu sânge ori pe cosciugul unui frate mort — al celui din urmă frate mort, — şi frângând acolo peste cosciug colacul şi îmbrăţişându-se... Adică tot ca pe vremea dinainte, când încă Ghiţă şi Mitrea nu erau pe lume şi nu venise viaţă nouă peste datinele bătrâneşti. Pe atunci, când, fiind şi altă lume şi altă credinţă, erau şi frăţiile nu prea rare, pentru ca să ajungă pe urmă tot mai rare, şi apoi rare de tot. Când cineva îi spunea: „Intreba Giţă mai adineaori de tine, Mitrea", din glas şi din ochi se cunoştea că înţelege un fârtat ca în alte vremuri şi ăştia erau ei...

Aşa-dar cu trei iugăre de pământ la răboj şi-n inimă cu Măriuţa — şi apoi iar trei iugăre la socoteală după Măriuţa—era Mitrea cu capul în nori când a plecat; ştiind că-l aşteaptă ai lui Precup şi ştiind-o pe Măriuţa...

Şi de pe urma acestui plan croit cu Măriuţa, s'a dus Mitrea fără grijă ca şi cum de nimic nu trebuia să se mai teamă, ca şi cum nimic nu mai era de temut. Deaceea a ţinut de cuviinţă Ghiţă Haidamai —cunoscând cât numără pentru Mitrea şi iugărele şi mai cu seamă Măriuţa — a ţinut de cuviinţă ca la bucuria şi la siguranţa lui fără măsură să vie cu îndoială şi cu ceva sfaturi... Ca să nu-i fie desamăgirea prea mare, dacă desamăgire avea să fie. I-a zis deci cu binişorul, pe aproape de plecare, ca să-l facă să se gândească şi la rău:

— Eu nu zic că Măriuţa nu ţâne la tine, Mitre. Ţâne. Mai mult decât ţâne nu se poate... Dar de-aici să nu scoţi tu că, nesmintit, tot ce-aţi vorbit rămâne aşezat... Poate că şi rămâne — căută Ghiţă s'o mai dreagă — dar...

Ghiţă tuşi.

— Fugi, mă Ghiţă! — şi-a ridicat Mitrea capul.

— Te place, mă, nu zic; de plăcut te place, nu-i vorba de asta — îl luă Haidamai mai cu binişorul temându-se să nu strice — dar statornicia gândului omenesc şi gândului muiarii cu deosebire nu-s întregi dela Dumnezeu, cum spunea bunicu-meu fie-iertatul, care cunoscuse mulţi oameni şi muieri mai cu seamă, Dumnezeu să-l odihnească... Gând curat la Măriuţa — nu încape îndoială, Mitre. Dar fiecare treabă omenească poate să iasă şi aşa şi aşa. Şi, la urma urmei, fete mai sânt.

— Fugi, mă!

— Dar dă Doamne după gândul tău!

Ghiţă tuşi iar.

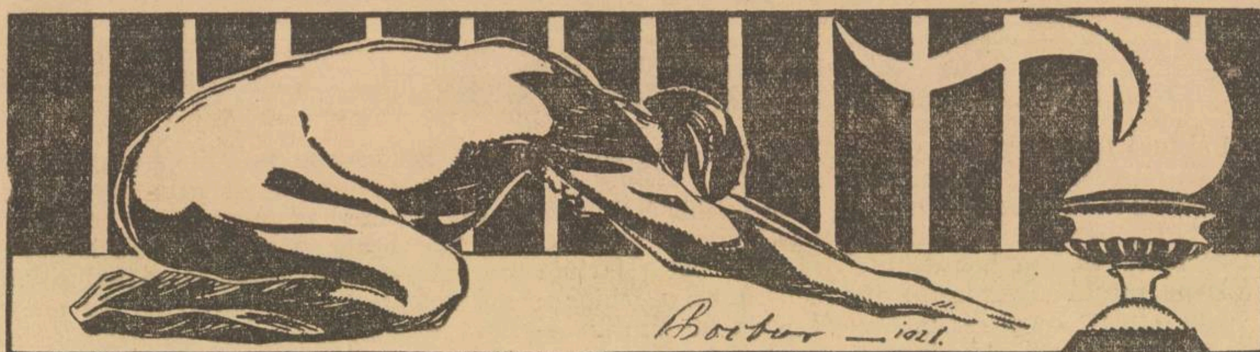
Mitrea ascultându-l vorbind astfel ca un filozof, s'a mulţumit să mai zâmbească şi să dea din cap căci pe inima fetei *el* era stăpânul, iar Ghiţă — pe care îl lăsa acum pentru multă vreme şi care se îngrijea de el aşa de tare — nu trebuia să se îngrijească... Ca un prieten şi ca un frate adevărat se îngrijea, dar nu trebuia... I-a ţinut multă vreme Mitrea lui Ghiţă mâna pe umăr. In ochii lui cam adânciţi şi mici, care se mai micşorau când îi râdeau — fiindcă Mitrea, ca şi mai pe urmă când a ajuns bărbat în puterea cuvântului, nu putea nici zâmbi fără ochi — era atâta siguranţă pe legământul făcut cu Măriuţa, că nu mai puteai sta cu el la aşa vorbă. Toate şi le vedea gata rânduite după plan — adică după planul lui cu Măriuţa — *şi* pământurile la locurile ştiute, *şi* locul lui de lângă casa părintească unde avea să-şi ridice casă, *şi*, ei în rând cu lumea, cum erau ştiuţi din părinţi, *şi* toate câte se mai pot gândi... Aşa că Mitrea îi zâmbea aproape cu milă lui Ghiţă, iar pentru Ghiţă singura grijă trebuia să mai fie să nu se răstoarne planurile cari se sălăşluiseră în capul lui Mitrea şi le purta în ochi. Ii era chiar un fel de frică de ceeiace a fi să se arate în ochii fârtatului, dacă s'ar ridica de-acolo planurile...

Dar după ce planurile s'au ridicat —adică după ce s'a întâmplat ce-a fost să se întâmple şi rămăsese Mitrea cu ochii turburi şi cu sufletul viscolit, — nu s'au petrecut toate aşa cum bănuise Ghiţă.

Căci tot Ghiţă îi scrisese atunci lui Mitrea, la reghiment:

„Frate Mitre,

Doresc ca mica mea epistolă să te găsească sănătos şi în voie bună. Află că şi noi sântem sănătoşi şi la Târna toate-s ca înainte şi ne-a dat Dumnezeu primăvară timpurie şi arăm pentru păioase. Află că Măriuţa să ţine cum o ştii şi te aşteaptă. Din partea asta să n'ai nici o grijă, auzi tu? Dar dinspre ai tăi semne mai rele, Mitre. Află că maică-ta vitregă ţine în ruptul capului să şi-o dea pe Ileana după Vasile al lui Chivără, după năsosu. Bagă de seamă că pământ vrea să-i dea cât cere, numai să i-o ia. Ba să aude că taică-tău s'ar îndupleca să-i rupă Ilenii dintr'al tău. Să lasă moale bătrânu! Eu zîc să te faci ca şi cum ai veni din întâmplare în urlab şi să vezi tu ce şi cum".

●

Şi totuşi se cam temuse Mitrea din partea asta, adică din partea Uţei. Căci mama lui vitregă — adică Uţa lui Căuş-bătrânu sau „mireasa lui Avram" cum îi ziceau vecinele — era o femee îndrăcită de răsbătătoare şi îndărătnică. Măritată la şaisprezece ani cu unul Ghică Petrea Ghică, şi săracă fiind ca şi Ghică, o avuse pe Ileana cu acela, iar acum ca a doua femeie legiuită a Căusului, i-o adusese lui bună de măritat şi purta ea căciula. Cu firea ei gospodărească, purta grijă de avutul lui Avram de cum i-a intrat în casă, adică de cum s'a văzut la larg. Căuta cu ochii lacomi după lucrurile din gospodărie luându-le pe rând ca la un inventar:

— Da' asta ce-i, Avrame?... Şi asta?... Dar asta?...

— Asta o fost drug pentru uşa dela cuptor să nu intre porcii — răspundea el fără voie văzând-o că se uită şi după fleacuri. Dă-l pe foc, Uţo. Dă-l dracului pă foc!

— Las' c'o mai hi bun la ceva, Avrame. Nici p'în gând nu-ţi trece la ce poate hi bun — îl asigura ea zicându-i cam pe nas „Avrame" şi închizând uşor stângul a mustrare.

Şi-l punea bine — le pusese toate bine — şi nici o rămăşiţă de sac, nici măcar un cui strâmbat ce-şi făcuse slujba nu-l arunca, ci-l punea deoparte „pe când i-o veni vremea". Rămăşiţele din mâncare nu se pierdeau nici ele şi le punea deoparte cu câştig: pentru un porc, pentru o găină ori pentru câne. Iar când rămăşiţele prea mărunte se risipeau prin ţărâna odăii nepodite, chema înăuntru cloşca cu puii ori găinile şi apoi mătura după ele, certându-le.

Slujise cu Petrea Ghică vre-o câţi-va ani la curtea lui Keresztes în Târnuţa — Petrea la boi şi ea la treburi femeieşti. Neavând acolo nimic al lor, afară de trai şi de simbrie, slujiseră o vreme necăsătoriţi, apoi căsătoriţi. Iar după ce a avut-o pe Ileana, nu mai aveau nici slujbă şi nici casă... Născută şi crescută fiind la Carpen, s'a tras atunci cu Ghică al ei la Carpen, la o bătrână pentru lemne de foc şi un sac de cucuruz. Până ce, lovit de o tulpină în pădure, a închis ochii Ghică.

Şi cum se potrivise că nu de mult îi murise şi lui Căuş Ana, singurătatea i-a mânat unul pe altul pe cei văduviţi şi aşa Avram a întemeiat o a doua căsnicie cu Uţa. Poate cu mai puţin chiag, dar cu mai multă desmierdare chiar aşa la bătrâneţe. Căci Avram ştiut era om cu mare râvnă pentru bucuriile vieţii şi dacă mai strânsese şi păstrase în tovărăşia Anei — care fusese femeie cu frica lui Dumnezeu, mai slabă la trup decât Uţa şi ţinea posturile — de acum ar fi vrut să mai şi trăiască. In taină căutase el mai de mult după Uţa. Ii pria aşa dar acum şi bucuria şi voioşia femeii lui de a doua, care-l bolmoşea şi-l îmbrobodea şi-l învăluia de parcă s'ar fi suit pe el o mâţă, pe sub scurteică, şi-i zicea mereu cam pe nas „Avrame"... Şi nu putea să nu recunoască Avram că altfel îi pria până şi pipa lângă Uţa, care era şi sfătoasă.

— Eeeei, Avrame, Avrame, aşa-s băeţii şi aşa-s fetele, cum zic — sfârşea ea, dar mai mult ca să mai sporească vorba, după ce vorbiseră o postate bună despre viaţă, de bătrâneţe şi de ce mai avea să mai vie, adică chiar de moarte pe care o socoteau departe...

Era la câteva Duminici după plecarea lui Mitrea la slujbă împărătească. Fiind pe înserate şi aducându-i aminte lui Avram cât e de drăgăstoasă Ileana pentru părinţi — ca toate fetele de altfel fiindcă ele sânt mai lipicioase şi mai cu milă şi la o bătrâneţe şi la o boală şi la o neputinţă — se întunecase atât, că aproape nu se mai vedeau unul pe altul. Vorbise Uţa — ea aproape singură vorbise mereu— şi Avram o ascultase tot trăgând cu răgaz din pipă. Glasul ei potolit dar pătrunzător în noapte îl copleşea ca o taină şi-l înfiora pe Avram pe cât creştea întunericul...

După ce s'a vârît în aşternut şi mult a mai vorbit ea, mai zise iarăşi ea, după un oftat ca şi cum ar fi fost gata s'adoarmă îndată, şi după ce şi-a făcut cruce pe pernă:

— De-ar ajuta Dmnezeu-drăguţu s'o putem vedea aşezată la casa ei!

— Apoi... tot omu cu norocu lui şi sacu cu petecu, Uţo... Nu mai purta tu grijă...

Câteva clipe de tăcere Uţa se gândi dacă n'a spus destul pentru odată, apoi se gândi ce să mai zică şi oftă. Tot oftând continua:

— Hee, Avrame, n'aş purta eu grijă, că destul de dăruită este ea dela Dumnezeu în tot felul, sărăcuţa, cum o ştii... Dar când dai de-un fecior bun, greu îl laşi... Uite... Vasile al lui Chivără ar lua-o, dar vrea şi el, că el are....

— Are... întări Avram.

— Dac'ai vrea tu să laşi ceva... — şi tuşi Uţa, ca şi cum mersese prea departe, ca şi cum ar fi vrut să-şi ia glas şi să-i dea şi lui Avram răgaz.

— Apoi... — îngăimă Avram.

— Dacă am putea să-i spunem feciorului că... să zicem... vre-o holdă... vre-o holdă şi jumătate...

Parcă nu era aşezată destul de bine şi Uţa se mişcă în aşternut şi se găti să tuşească, dar zise Avram:

— Om face ce-om putea, Uţo. Om mai vedea...

Nu mai zise nimic, nu mai ziseră nimic. Il mai întrebă Uţa altele: dacă a închis uşa dela coteţul găinilor pentru vulpe şi aşa mai departe.

Trei zile după asta Ghiţă Haidamai a putut să afle ce se pune la cale între Uţa şi Căuş şi Vasile al lui Chivără — şi-i scrisese îndată lui Mitrea.

Dar Mitrea nu mai venea în permisie — şi trecuseră câteva săptămâni! Să-i mai scrie? La ce, dacă el ştie că pământul îi e în primejdie şi stă? Nu ştia că Mitrea stă pe jăratic. Oricât era el cu capul mare, Ghiţă nu pricepea că dela oaste nu-ţi dă drumul ca să te socoteşti cu părinţii pentru pământ... Să-i fi scris de-o boală grea la Avram ori măcar la Uţa, era altceva, poate că-l aducea.

Poate şi fiindcă Mitrea era prea nou în slujbă... — se gândi Ghiţă.

Dar tot a venit. A venit fără voie — ce-o fi... Şi, se înţelege, bine n'a fost. Căci, după rânduiala dela oaste, l-au arestat şi l-au judecat pe loc. Şi o lună întreagă Mitrea, cel cu paguba, s'a uitat printre zăbrelele închisorii — şi toată lumea din Târna şi toată dela reghiment îl ştia că e închis.

Şi era acum mic de tot la cazarmă acel care, împreună cu Haidamai, fusese cineva şi temut în Târna...

Căci se ţinuseră acolo nu numai fiindcă erau amândoi voinici, ci şi fiindcă erau împreună şi hotărîţi. Şi mai cu seamă Ghiţă, care era zidit în aşa chip şi dăruit cu aşa hotărîre neaşteptată, că venea fapta când nu te aşteptai. Cu obrazul fălcos iar dinţii şi buza de sus cam ieşite — şi deaceea nu prea răsfăţat de partea muierească — Ghiţă mai avea aşa porneală, că mereu te aşteptai să apuce, şi când nu te aşteptai venea fapta. Râdea tare şi scurt şi tuşea scurt.

Incă de departe, de pe mers, îi puteai cunoaşte deşi ei amândoi, Ghiţă purtând braţele legănate nu de tot slobod şi cam adus înainte, ca şi cum ar da mereu să apuce ori să cosească în mers, Mitrea dimpotrivă cu un mers mai slobod şi cu temei, ca şi cum, la tot pasul, căuta să simtă pământul sub călcâie. Oameni ce seamănă în mers unii cu alţii îi recunoşti uşor, dar când doi care nu se aseamănă merg des împreună, îi cunoşti de departe.

Dacă din partea averii fusese Ghiţă binişor în urma lui Mitrea — de pe când făcuseră legătura de sânge — acum ajunseseră aproape deopotrivă.

Dar Mitrea Căuş, cătana rea dela reghiment, găsea acum un frate încă mai credincios în Haidamai. Căci nu-şi băuse pământul, ci taică-său i-l împuţinase. El i-l împuţinase — deşi, când s'a pomenit cu el vijelie acasă, a luat-o pe ocol: „Fătul meu, n'am hotărît încă nici într'un fel... Ce ţi s'o cădea, ţi-oiu da când o hi vremea.. Ti-oiu da după capul meu, că aici eu îs domn" — minţea el. Minţea de două-ori, fiindcă hotărîse şi nu mai era domn...

Mitrea s'a întors atunci, după un ceas, tot fulger la regiment şi fără să caute pe Ghiţă, fără gând să-l caute chiar să fi avut răgaz... Cu toate că, prin asta, mărea mai mult bănuiala că Ghiţă îl stârnise.

Dar dacă luna petrecută la răcoare ori cu bai...eta în urmă a trecut şi ea, osânda s'a ţinut de el şi toţi gradaţii îl priveau deacum cu neîncredere şi la fiecare vorbă i-o arătau. Nici nu se uitau măcar în ochii lui şi nimeni nu căuta să vadă în inima lui. N'aveau vreme? Ba aveau şi nu se uitau. La slujbă îi cereau atât: să ţie călcâile lipite şi să se „înştiinţeze cu supunere"! Mai departe nu băgau de seamă şi nu se uitau. Toate să le spui şi să le faci ca în carte, dacă vrei ca serjele şi ofiţerii să nu te bage în seamă şi să-şi răsucească ţigara liniştiţi. Să nu te bage de seamă nici de bun nici de rău. Ca şi cum nu te-ai fi înştiinţat.

Mitrea le făcuse astea întotdeauna şi se silea să le facă aşa de bine, că nimic la el nelaloc nu se mai putea vedea. Doar după citirea osândei la judecată un ofiţer cătase în ochii lui mici, adunaţi sub sprâncene şi mistuiţi de amărăciune.

Vedea că se strânsese acolo amărăciune prea neobişnuită la un om ca Mitrea, cătană care „nu s'a învăţat minte"... Ca şi cum îi făcuse cineva *lui* o nedreptate mare — după ce el călcase regulamentul! Şi a zis către un alt ofiţer clătinând din cap, deşi fără răutate:

— Al dracului!

— Şi ia uită-te ce căutătură de bandit! — a adăogat tare celălalt. Du-l de-aici!

Şi soldatul l-a dus luându-l cu mare asprime, până ce l-a scos afară şi apoi cu binişorul.

Şi deşi, după eliberarea din închisoare, nu se mai putea auzi de el nici de bine nici de rău — ceiace însemna bine — pricina cu judecata îi atârna ca un bolovan. Din senin îl lua în primire vreunul dintre ofiţeri ori grade inferioare: „Me Keus, betyar!" ori „Căuşu tău de Căuş, mă Mitre Căuş!" — ceiace vrea să zică: „Bună cătană ai fi tu, dacă n'ai fi călcat reglementu".

Şi oricât nu l-a mai călcat, a fost degeaba. Nu l-a mai călcat, deşi s'a mai întâmplat ceva. O altă scădere şi o altă pagubă, de care însă Ghiţă, păţit, nu i-a mai dat de ştire. Se cam aşteptase şi la asta după scăderea cu pământul. Se aşteptase adică dela părinţii şi rudele Măriuţii să nu se mai uite la Mitrea ca înainte— şi cu neîncredere mai ţinea şi el vorba şi legătura cu Măriuţa. Ştia că odată şi odată tot avea să se arate un altul cu mai multă avere — cum s'a şi arătat curând Şandru al Brezoaii.

Şi au întors'o întâi părinţii, apoi Măriuţa.

Să-i scrie lui Mitrea — la ce? Ca să mai facă o prostie? Curând avea să-i fie camarad şi avea să-i vorbească. Să-i vorbească Măriuţii? La ce? Mintea şi inima femeii le ştia purtate de-o clină — şi nici n'o socotea vrednică.

Ii zise doar atât — şi numai atunci când nu putuse s'o ocolească — îi zise cam cu sfială, dar tot cu vorba lui retezată:

— Bună ziua, Măriuţo! Ce-am auzit — tu calci legământu cu Mitrea?!

— Ce pociu face, Ghiţă?... Imi suceşte taica gâtu — îngână ea cu ruşine, dar nu cu prea multă.

— Ghine, Măriuţo! — i-o tăe scurt, ca să nu-l mai lămurească, că nu mai avea nevoe, şi tuşi ca să nu mai zică el ceva...

Cu toate că aproape se uita el cu ruşine. Şi de ruşinea ei —dar nu atât de ruşinea ei, cât de toate gândurile la câte se făcuse părtaş, încât îi venea s'o dea dracului. Se uita ca un vinovat în pământ şi-l rârâia cu un băţ, iar ea sta. Mai zise el ceva, o vorbă fără legătură, să nu tacă şi să nu plece fără să mai fi zis ceva. Căci dela ea nu aştepta să mai spue nimic. Nu-i trebuia. Mai zise aspru:

— Apoi... bună seara, Măriuţo!

Şi fugea de acolo iute, ca şi cum o treabă grabnică îl aştepta

Dar nu numai până la iscoditorul Haidamai putea să ajungă taina asta — care se cere păstrată dacă nu vrei să-ţi strice duşmanii. Un ochiu ager putea s'o ghicească chiar la el, la Şandru al Brezoaii, care umbla cu capul sus, care se şi vedea eşit din rândul flăcăilor şi se vedea mire şi gospodar la casa lui. Căci mai ocolea pe flăcăi, se mai amesteca cu gospodarii, era mai sfătos, ca ei, iar în mers se lăsa pe şolduri şi se legăna. In zilele acelea de toamnă târzie, când cei mai mulţi cărau lemne dela pădure ori gunoi pe locuri, el se grăbise şi îşi adusese lemnele iar acum căra gunoiul. Dacă flăcăii ajunşi de rând pentru slujbă toamna îşi aşteptau plecarea, Şandru muncea de zor şi cu râvnă pentru aşezarea lui gospodărească ce trebuia să vie.

Cu capul între mai multe gânduri, Ghiţă Haidamai — care nu avea nimic de aşezat şi curând avea să pornească — eşise pe înserat pe câmpul Lupoaii şi urca spre munte. Cu ochiul omului care nu făcuse semănături de toamnă, urca să mai vadă semănături la alţii şi să se plimbe. Mergea agale, ca şi cum era de sat şi nu mai era de sat şi în scurtă vreme avea să nu mai fie cu desăvârşire. Departe în jos, dincolo de hotarul Târnei, adică peste moşia grofului Nadasy şi peste hotarul satului Aluniş, şerpuia Oltul petrecut mereu de dâra cenuşie a călciilor lui; iar şi mai încolo, aşternute sub zarea sinilie, se ridicau dealurile îmbrăcate încă ba ruginiu ba mai gălbui ba mai aprins în pădurile lor. Tot stejar şi iar stejar şi apoi fag. Cu acestea toate Ghiţă se privea de departe parcă şi-ar vorbi. In dreapta lucea încă în soarele de asfinţit turnul bisericii din Târnuţa ca încins de o pară, iar dincolo, în apus şi tot în partea muntelui, se aşternea o bună parte din Bertia ca şi din Târna, la poale de deal şi ridicându-se între dealuri cu livezile lor.

Ca şi când s'ar fi plimbat pe acolo pe sus, Ghiţă înainta către pădure cu legănarea braţelor lui cele grăbite să apuce. Mai întârziase din soarele de apus peste rugina pădurii din faţa lui — ceiace însemna că adouazi iar avea să fie bine şi pe măsură ce satele de sub munte se tot trăgeau sub dealul Lupoaii şi se împuţinau, Haidamai se apropia de pădure. Apoi curând toate nu se mai lămureau desluşit; nu se mai vedeau, cum nu avea să le mai vadă multă vreme ori avea să le vadă cu închipuirea. De câte ori trecea un car ori om singur spre sat, inima i se bătea ca şi cum chiar atunci avea să plece... Se gândea la toate ca un bărbat,, se uita la viaţa lui înapoi şi se uita înainte cu grijă. Cătănia fiind o răspântie în viaţă, fiecare are gânduri de bărbat când se apropie de ea. Căci după ea vine căsătoria şi apoi nu se mai ştie ce, după ce, mai înainte, junia şi cu toate ale ei au trecut iute şi fără griji... Il cunoşteai pe om mai întâi după mers şi apoi după chip — atât de bine se înserase — şi tre...au rar carele cu lemne ori se întorceau goale cele care duseseră gunoiu. Şi, iată venea şi Şandru al Brezoaii ţinându-se pe lângă boi şi purtând pe umăr biciul lung de cânepă, din care se arăta doar codiriştea scurtă peste piept. Se lăsa pe şolduri, legănat ca feciorii de gospodari de frunte, şi vorbea boilor fără trebuinţă.

— Apoi... bună sara, Şandre! — îl agrăi Haidamai, cam răstit, ca şi cum nu găsea legătura.

Şandru care tresărise, se ţinea pe lângă boi şi şovăia: să-i răspundă, să nu-i răspundă... îşi adunase sprâncenele şi nu se mai legăna.

— Bună sara, Şăndrucă! — izbucni Ghiţă ca dintr'o trâmbiţă de alarmă, lăsând râsul mânzesc şi ca şi cum supărat era că nu-i mulţămeşte — închinarea şi Ceru tău de lingău!... Măriuţa lui Precup îţi trebue, hai?!

De cum îl zărise pe Haidamai, Şandru se gândise că bine ar fi fost să fi avut furca la îndemână, dar târziu era atunci şi prea târziu acum: îl apucase. Rostogolindu-se ori alungându-se gâfâiau amândoi. Şandru la început mai da şi el, fiindcă Ghiţă îl izbea rar. Izbindu-l cu temei Haidamai bombănea mereu; bombănea ca şi cum ar vorbi

Continuare în pagina a 6 a

* Fragment din romanul „Vârtejul".

Scrisoare

Cu fiecare vers plecat, rămân
Descurajat în liniştea de seară...
Am ripisit comori — şi-acum, bătrâ
Singurătatea 'ncepe să mă doară.

Din sufletu-mi, bucată cu bucată,
Am făurit iluzii pentru noi
Din strălucirea grea de altădată,
Rămâne doar o urmă de noroi...

Ne resemnăm cu vremea care vine,
Ne resemnăm cu fiecare ceas...

Din tot ce-am scris odată pentru tine
Trimete-mi înapoi ce-a mai rămas.

OVIDIU IOANID

ba lui Șandru ba singur... Ținându-se o vreme pe lângă car, rămâneau iar în urmă tăvăliți și iar se mai țineau o bucată. Se alungau ca iar să se încleșteze... „Inchinarea!" — gâfâia Haidamai. „Ceru tău de lingău!... Duminecatu și Vascrisu!... Asta-i Șăndrucă!... Uite-l Mitre!... Uite-ți-l, Măriuțico!...— căci de-acum Ghiță nu mai vorbea singur — „Ți-l gătesc de nuntă, Măriuțo!... Inchinarea și Ceru lui!"

Și-a ajuns Șandru cu greu boii. Amețit venea și clătinându-se, mai în goană și mai la pas, cu hainele rupte și adunându-și-le pe trup și pe brațe, cu chipul însângerat și căutându-și-l cu mâna și plin de obidă și de turburare descoperind sângele...

După ce-și ajunse boii, care mergeau agale rumegând în pasul lor leneș de totdeauna și ducând doar furca în coșul carului, Șandru gâfâia încă și se întreba dacă-i dăduse și el și se mângâia cu gândul că-i dăduse și el.

Ceva din acestea a aflat totuși și Mitrea la cazarmă. Și destul de curând. Adică înainte de sosirea lui Ghiță. Bănuia așadar că mai e ceva rău. Ii trimisese scrisoare „o voitoare de bine" încunoștiințându-l că la Târna au ajuns să se bată feciorii între ei „pentru cățeaua de Măriuța"; că unul dintre feciori era chiar „fârtățelu"... Adică Ghiță Haidamai, care și mărturisise la Bogata, la jandarmi, pentru cine se luase cu Șandru: pentru Măriuța, „pentru cățeaua de Măriuța".

Cei doi ani de slujbă ai lui Ghiță au trecut odată cu cei trei ai lui Mitrea, silit, „pentru purtarea rea", să facă trei și să mai împlinească o lună pentru luna de închisoare.

In timpul acesta în Târna nimeni dela Mitrea nu căpătase vreo veste nici de bine nici de rău și rar dela Ghiță. Doar dacă la Crăciun ori la Paști venea vre-unul dintre ceilalți — dela ei ori dela artilerie — spunea atât că Ghiță și cu Mitrea-s bine. Alții scriau în scrisori că l-au văzut ori l-au zărit pe Mitrea pe cutare stradă, în Cetate ori „la comedie" cu Ghiță. Dacă Ghiță a fost odată la Târna, a spus și el de Mitrea că e bine și-și poartă slujba către împărat.

Le veneau și lor vești din Târna — obișnuite și fără însemnătate, prin scrisori și rar prin oameni, fiind Târna destul de departe — și și-le treceau din om în om toți târnenii din slujbă. Așa venise după Paștile anului al doilea și una mai rea: că focul mistuise casa nouă a lui Vasile Chivără și a Ilenii. Gata-gata să mistue, din pricina vântului, și casa bătrânească a lui Avram Căuș.

Asta a stârnit svon și turburare mare — și toate cătanele din Târna, întâlnindu-l pe Mitrea în cazarmă ori Dumineca în oraș, îl căinau pe Chivără pentru năpaste și-l fericeau pe Mitrea că-i scăpase casa părintească... Iscodeau toți și se întrebau, de față cu Ghiță și cu Mitrea, cum și de unde focul... Se întrebau cei din sat ei încă mai mult cine să-l fi pus și nimeni nu știa și nu răspundea. Singur Chivără spunea în gura mare că-l știe și nici el nu-l numea. Ceilalți, rămași cu ochii în mirare ca și cum nu-i ajungea mintea și nu ghiceau, se mirau iar, și iar se întrebau cu ochii la Chivără; iar Chivără, scuipând printre dinții strânși, înjura doar de Dumnezei și de altar și iar nu-l numea, și ăilalți iar se mirau și se întrebau. Trecea Chivără prin toate și ocolea prin toate fără nume. La fel blestema între femei Ileana și blestema ceva mai potolit Uța. Indreptau adică fără numire blestemele asupra vinovatului știut, cu gândul mereu la el și încredințate că-l ajung. Așa cum nimerește și harul lui Dumnezeu la pomelnic ori mânia lui la acatiste pe un Gheorghe dintr'atâtea mii, dădeau și ele drum blestemelor cu gândul la Mitrea.

Dar cu asta tot aici au rămas — și, fără alte întâmplări mai de seamă, a venit și toamna, când s'a întors Ghiță cel dintâi, căprar. Și fiindcă societatea „Vulturul" ajunsese a tăia pe vremea aceia brad tocmai pe muntele Lăbuș, pe aproape de graniță și cam prin dreptul Târnei, Ghiță a intrat acolo la o săptămână după eliberare — și, după o lună, era iar cu Mitrea. S'ar putea spune că, de astă-dată, erau mai mult decât în aceiași companie, fiind în acelaș bordeiu. Și când nu făceau să rămâie în liniștea înfiorătoare, albă a muntelui, loviturile lor de topor ori hârâitul ferăstraielor ori căderile cu huet și cu multe rânduri de ecouri, ale copacilor tăiați ori prăvălirea de sus a tulpinelor curățate, ei, cu toți cei 140 de oameni, erau jumătate în pământ jumătate deasupra, câte 10—15 într'un bordeiu. Ghiță Haidamai ajunsese aici de nevoe, nimerind din oaste tocmai după măritișul surorii celei mari și neavând ce să aștepte dela părinți — nici măcar de-o îmbrăcăminte — după slujba dela împărat, care-l îmbrăcase dar îl și desbrăcase. Mitrea lucra la „Vulturul" și de nevoe, dar și ca să fie cu Haidamai și să nu mai vadă în ochi Târna.

In ce privește câștigul, el era destul de puțin, iar după venirea lui Mitrea și mai puțin. Se și așteptaseră ei de altfel să capete tot mai puțin. Căci tăetorii tot năvăleau cu înăsprirea ernii. Incât, după Crăciun, supraveghetorul le și spusese cu îngrijorare: „Așa nu ne esă. Nu mai putem așa".

Și le-a mai scăzut odată, el supraveghetorul. Căci director ori administrator în munte nu se arătau, societatea având câte patru și cinci păduri în tăere și două fierăstrae, iar ei umblând numai între fierăstrae ori dela ele la oraș, ba călare ba cu automobilul.

Și numai cu câte patruzeci de zloți de om s'au coborît primăvara din munte, când Mitrea s'a așezat la casa părintească, de unde Vasile și Ileana se mutaseră și de unde mai târziu a trebuit să iasă și Avram cu Uța lui. Chivără a dus-o pe Ileana la o mătușă bătrână cu o casă destul de încăpătoare ca să-i poată adăposti și pe ei și pe care trebuiau s'o ție și să-i facă și comândul ca să le rămâie casa.

Acolo a trebuit să se tragă până una alta și Avram, după vreo trei săptămâni de ceartă cu Mitrea, unde Uța nu se amestecа decât cu atât că, mirată, ducea mâna la obraz când striga Mitrea:

— Aici cel dintâi stăpân eu sânt!

— Să plec așa dar din casa mea?! — striga Avram uimit.

— Să pleci, n'am zis! Dar asta-i dela maica și rămâne a mea! Dacă nu e a mea, arde!— striga Mitrea aruncând ochii și la Uța lui Petrea Ghică, oprită scurt din clătinarea capului.

— Păgânule și nelegiuitule!

— Iar dacă altă casă s'o mai ridica aici, arde și ea! tot așa iugăru de lângă casă, cu mormântu, și tot dreptu meu!

— Blăstămat să fii!

Numai după ce Mitrea a eșit în curte să se răcorească, a prins și Uța să-și clatine falca în palmă, dar cu hotărîrea să se mute.

Cu Șandru al Brezoaii însă nici Ghiță nici Mitrea nu se mai socoteau dușmani. Deși Șandru care-i socotea încă, își aducea adesea aminte de vorba lui Haidamai de pe câmpul Lupoaii: „Să ne aștepți!". Și cu toate că socotise vorba asta o vorbă de fală, Șandru se mai aștepta la câteceva. Deaceea bine îi păru când, întâlnindu-se cu Mitrea, acesta îi grăi fără dușmănie, ca și cum nimic nu fusese între dânșii: „Bună ziua, Șandre", iar el se grăbi să-i răspundă și mai prietenos: „Bine ai venit sănătos, Mitre" și i-a întins mâna. De altfel el cu Mitrea nu avusese nici o pricină... Nici Mitrea cu el. Iar peste Șandru se îngrămădiseră greutățile: avea doi copii și al treilea pe drum; iar când mergea, nu se mai lăsa pe șolduri.

Nu părea să-i mai poarte dușmănie nici chiar lui Chivără, cu care se cam cumpăniseră și limpeziseră socotelile și care era și el bucuros să se sfârșească dușmănia cu atât și se făcea că nu-l bănuie pe Mitrea pentru foc, că nici nu avea temei... Și dacă Dumnezeu a mai rânduit lucrurile așa că a luat pe maică-sa înainte de vreme, Lui și la voia Lui avea să se plece, să îndure și să lupte. Avea să mai muncească la tăeturile Societății ori la cele grofești și chiar pe moșiile domnilor ori la piatră și la drumuri și să se ridice... Căci scoțând Mitrea dela taică-său— poate cu drept, dar fără rânduială și fără lege — și casa de locuit bătrânească și iugărul din apropierea ei, se alesese totuși cu prea puțin pământ de muncă. Incât toată vara a lucrat mai mult pe moșiile domnești din Bogata, din Bertia și rar la Târna, nădăjduind că din strânsura dela pădure și din ce-i mai putea aduce vara, putea să-i iasă pentru un car și pentru un plug și pentru dresul grajdului și cotețului. Și cine știe dacă nu izbutea să ia totuși vre-o fată mai cu stare, care, pe lângă ceva pământ, să-i mai aducă, dacă nu niște juncani, măcar niște văcuțe de jug... Una să-i placă — și măcar cât Măriuța de frumoasă — cum se și lăudase către Ghiță la crâșmă.

La asta ținuse și țineau acum și mai mult din ambiție — dar înțelegea că trebue să se grăbească. Deoarece toamna alt rând de feciori avea să se întoarcă dela slujbă, iar fetele de seama lui se cam măritaseră și se tot măritau.

Cu ceva pământ dintr'o parte și din alta și cu multă chiverniseală poate că izbutea să se ridice iarăși. Dacă găsea o tovarășă harnică, să mai și cumpere... Căci el era știut harnic. Harnic din pilda dela maică-sa. Căci lui Avram Căuș, pornit în rând cu alții la muncă, îi plăcea să-și umple des pipa, iar după un pahar de rachiu ori după o gură din fedeleș să dea cu dosul palmei cam mult pe sub mustăți și să mai stea la vorbă. Dacă deci Mitrea semăna mamei sale — și lumea o spunea — de ce nu l-ar fi socotit în stare să și cumpere?

Se și simțea în curtea bătrânească altă rânduială după așezarea lui Mitrea... Adevărat că nu prea era greu de ținut rânduiala, gospodăria fiind aproape goală, aproape fără unelte și fără nici un cap de vită, plecate fiind toate după Vasile Chivără și după Uța.

Dar fiindcă era destul să se gândească Mitrea ce crede lumea despre răposata maică-sa și despre el pentruca mintea lui aprinsă să ajungă repede chiar la cumpărătura de pământ, îi părea și rânduiala din gospodăria lui pustie un lucru de care trebue să se ție seamă. Și ajunsese cu gândul la fete cu care fusese socotit în rând odată, acelea care mai rămăseseră... Reveca lui Bujor de-o pildă ori Ana lui Potcoavă.

„Nu mă las... Le arăt eu lor, la toți!" — își zicea el de câte ori mai punea un ban deoparte și făcea planuri.

A trebuit însă să vie toamna, ca să se încredințeze că mersese cu gândul prea departe. Și-a dat seama numai după ce a trecut toiul muncilor și Jugănaru l-a adus pe Onuț dela Târnuța să le cânte în curtea crâșmei: fetele nu prea îl vedeau când le făcea semn din deget să vie la joc, dar îi vedeau pe alții... Și nici mamele nu se mai uitau la el ca altă-dată. S'a încredințat de asta și mai bine la nunta lui Ghiță, unde Mitrea — și ca fârtat și ca chemător și ca nuntaș de frunte — se cuvenea să aibă căutare și nu avea.

Peste un an-doi, sigur avea să se aleagă cu o văduvă ori cu vre-o fată deochiată și ocolită de toți — și săracă! Trebuia deci să se grăbească și s'a grăbit. Și așa se întâmplă că, nevoind să ia una săracă din Târna, o luă pe Lința Fuiorea, fată de văduvă săracă din Bertia și care-i plăcuse cu deosebire. Măcar atât! Ba muncind săptămâni întregi cu ea alături pe moșia grofului Szilagy la Bertia, o văzuse și harnică. Așa de harnică încât greu se putea ține cineva în rând cu ea și săpa și din rândurile vecinilor, iar la secerat, secerea ei ducea mai mult decât îi era partea. De patru ani nu lipsise o zide pe moșia grofului, dacă avea lucrători — și nu era pe moșie un loc nemuncit de mânile ei și necălcat de ea, cum nu era necălcat de calul vătafului grofesc, Pișta. Se lăuda chiar cu asta. Ca un copil. Ce-o fi fost în stare să facă la casa ei!

Mitrea băgă de seamă că, în scurtă vreme, ajunsese să-i placă chiar cât Măriuța și apoi mai mult. Ba chiar se miră că Măriuța lui Precup — fata de acum patru ani, care avea azi aproape trei copii — era pentru el aproape o străină. Orice avea Lința de spus, îi plăcea s'o audă, s'o vadă cum spune și să-i vadă și pe alții cum o ascultă.... Bucuros atârna, de dimineață, lacătul la ușă, ca să plece la Bertia la lucru și l-a dus și pe Ghiță vre-o două zile să-și dea părerea.

Nu era ea de vină că era săracă... Ba, la urma urmei, nici nu o puteai socoti săracă, după cât era de harnică și plăcută. Ghiță nu se uita că-i plăcută și frumoasă, dar o prețuia de harnică și de așezată — și Mitrea era mulțumit cu atât, punând adică laolaltă judecata lui Ghiță și judecata lui proprie. Ii plăceau — și destul era dacă-i plăceau lui — ochii ei negri și neastâmpărați, cercetând de sub sprâncenele îmbielșugate pe om cu o ușoară teamă — și în sfârșit puful de piersică de pe tâmple, care îi dădea Linții o înfățișare deosebită de a fetelor din Târna, o înfățișare de domnișoară... Și adesea — când gândea și făcea planuri — și-o închipuia așteptându-l în poarta din valea Târnei cu un copil în brațele ei pline.

FARTAȚII DELA TARNA

Târziu după Sân-Mihai, Mitrea și cu Ghiță se urcaseră iar la „Vulturul" în munte, la niște parcele mai departe de Târna, dincolo de Bertia și dincolo de Bogata; adică aproape de Hodora, sus în niște văgăuni și pe niște coaste prăvălatice: parcele de fag și de stejar pentru foc. Nădăjduind că au să fie trimiși și după Crăciun la alte tăeri mai mari ale Societății, lucrau ca niște apucați, nici pentru o țigară nefăcându-și răgaz. Munceau ca să-i noteze bine conducătorul echipei. Și nu i-a notat și nu i-a trimis, deoarece, pe măsură ce se așeza iarna, brațe veneau tot mai multe. Ba tăetorii de prin satele învecinate cam mârâiau când se primeau lucrători de prin depărtări prea mari, ca Mitrea și Ghiță... Și atunci Societatea ce făcea? Mai îndepărta pe unii și mai scădea plata la ceilalți și astfel toți se liniștеau și nu mai mârâiau.

Și totuși rămăseseră pe iarna aceia așa de mulți că, în câteva ceasuri, topoarele lacome deschideau mari luminișuri și aduceau soarele acolo unde sute de veri nu pătrunsese. Se auzeau icnirile tăetorilor tot așa cași topoarele și goliseră până în Crăciun încă doi munți de podoaba lor. Dar dela Crăciun erau iarăși lângă neveste și iar se sfătuiau cu ele ce-i de făcut. Se sfătuiau încă mai bine la crâșmă, la Jugănaru, între ei. Ca să vorbească mai cu răgaz ori să asculte și pe alții, fiind oarecum altfel la mesele lui Jugănaru și altfel cu Jugănarul după tejghea, altfel în vatra satului cu biserica aici și prăvălia lui Veiss dincolo, cu cooperativa și mai încolo și cu casa satului între ele. Adică acolo unde toată lumea se întâlnește, află și pune la cale, li se părea că s'ar putea și ei pune la cale mai ușor. Cum se sfătuiseră și se puseseră la cale atâția, până ce câte-unul lua drumul peste apă, la America.

Și chiar așa stând lucrurile, tot trebuiau să-și ducă și ei nevestele pe la hora dela crâșmă, ca ceilalți băbari, în zilele de Dumineci și de sărbători. Ca să-și mai aducă măcar aminte: ele de fetie și ei de junie. Ghiță și-o ducea mai des că era mai aproape, iar Mitrea mai rar. Și femeile se alegeau cu atât că, stând în preajmă cu copiii pe brațe, se uitau la anii îngropați și se întorceau seara mai pe gânduri și cu păreri de rău pentru anii îngropați; iar bărbații mai îngândurați, cu toate că ei mai beau.

De asemenea la nunți. La nunți, cași la crâșmă, cei doi cumetri — căci Ghiță îi botezase lui Mitrea cel dintâi băiat — erau tot împreună; și stând mai de-o parte, îi umplea de amărăciune aducerea aminte. Și gândindu-se cum îmbătrâneau și cum aveau să mai îmbătrânească cu fiecare copil nou născut, se simțeau ca alungați din grădina bucuriei. Lumea fusese odată a lor numai fiindcă n'o cunoscuseră...

Nu era nimic de făcut; și așa venise și primăvara.

Și totuși au mai făcut ceva: au luat din Târna — și anume dela Ghiță Spulber — câte două iugăre să le lucreze a treia (adică două părți din recoltă celui cu pământul și-una celui cu munca). Chiar în anii buni, a treia parte esă puțin pe seama muncitorului, dar anul a fost slab...

— Greu, mă Mitre! — ofta Ghiță când au ajuns la capăt și și-au făcut socotelile.

— Greu, Ghiță!...

Și au trecut încă o iarnă grea lângă neveste, adică fără lucru afară.

Și dacă, în iarna aceia, se puteau lăsa la un pahar de rachiu, Ghiță scutura tot mai dârz din cap, iar Mitrea se scărpina după ureche. Dar și la pahar, ei rătăceau cu gândul pe poteci deosebite și rar împreună. Amândoi pe căi deosebite se zbăteau să iasă din strânsoare. Simțeau că numai amândoi împreună ar fi putut să facă ceva și nu puteau să iasă. Fără să și-o spue, amândoi se uitau la gospodarii cu pământ mai multișor, la care le mergea; amândoi își spuneau pe rând ce gândesc și se pomeneau că gândiseră acelaș lucru. Dar la păreri nu se potriveau.

— Nu prea grozav le merge nici lor, mă, dacă te gândești bine — adică la ăștia care tot mai au pământ — zise odată Haidamai cu mintea lui cea mereu gata să le cântărească toate. Căci pământul chiar de-i mai multișor, dacă vrei să te ții, te stoarce el mai întâi, că mereu trebue să te ții pe urma lui. Totuș dacă ai semănat pe al tău, înseamnă că măcar ai ce mânca; ba mai ai uneori și câteceva de vânzare: când o vită, când un porc, când din bucatele rămase. Dar Domnii ăia cu sutele de iugăre — ăia da! Ăia pot să se ridice, adică să stea fără grijă și să meargă înainte. Că dacă și-au făcut odată socoteala că atât trebuește dat lucrătorului ca să-i iasă lui în anul cel mai rău, atâta-i dă și iesă. Că lucrători sânt. Dar plugaru cu pământ mai puțin — să zîcem chiar cu șapte-opt iugăre — nu poate trăi o viață mai bună numai cu iugărele, chiar de și-ar stoarce și măduva din el. Trebue să se răsucească în călcâi și să facă ceva ca domnii. Un negoț să facă ori o afacere cu ceva — așa cum fac ei cu pământu. Și după asta e ca și domn. Cu munca nu se poate, mă. Cu mintea! Că așa s'au ridicat toți domnii peste alții. Drept — îi ?

— Drept.

Haidamai îl copleșea cu căutătura sfredelitoare și hotărîtă și arunca mâna în sus, ca întărire dar și ca să arate că nici asta nu-i cine știe ce lucru mare. Arunca mâna în sus ori la o parte, ca și când ar îndepărta ceva. Adică ăsta era semn că gândește mai mult decât spune. Vrea adică să mai spue că mai știe alții și altele și că nu trebue să alergi prea departe după pilde. Dar tot la comasație se gândea.

— Uite, să luăm și comosația, Mitre — se hotărî el însfârșit. Ce crezi tu de comosație ? Comosația asta, mă, o fost tot o afacere, un fel de negoț, unde o câștigat cine o pus mai mult și o avut minte mai ageră pentru târg cu ingineru. Alălalt o tras scurta. Că și taică-tău o mâncat din pâpara ei... Drept-îi ? Din comosație !

— O mâncat... — oftă Mitrea.

— Adică l-or mâncat alții pe el... Că măcar vre-o doisprezece din Târna și-or crescut atunci averea și alți vre-o cinci-zeci și-au scăzut-o. Numai cu o vorbă șoptită către inginer... Afară de grofu Nadași, de Keresztes, de Oproiu și de părintele Brândușa, care le-au ținut cu mâncare. Ailalți între 50 și 100 de zloți de om, după înghițitură. Așa or căzut locurile mai proaste la săraci iar cele mai bune la bogați, care s'or mai îmbogățit, ca în evanghelie. La clasarea pământurilor din hotarul Târnei i-o clasat rău pe săraci, iar la împărțire i-o mutat ca să nu-i incurce pe bogați... Mereu îi muta — spunea taica, Dumnezeu să-l hodinească — și mereu se schimbau tablourile, după cum băteau vânturile la casa satului. Așa s'o ales grofu Nadași cu pământ aproape tot așa de mult, după ce și cel de coastă al lui s'o mutat în șes; așa s'o pomenit Oproiu, notărașu nostru, cu o moșioară chiar lângă apa Târnei, sub cuvânt că ar hi pământ prost, primejduit de apă. L'or pus pe el să ție piept la apă, ca notar, și apa nu mai iese de-atunci că i-am pus noi pieptu, adică i-am pus sălcii. Cu toate că avuse undeva doar două petecuțe de cumpărătură, acum îi mângâie cele două fuioare de sub nas lângă o moșioară de zece iugăre! Și tot așa căpătase și părintele Cornel Brândușa, adică sfânta biserică, care-i tot una. Măcar îndoit, Mitre!

— Așa, așa, Ghiță.

Ceeace însă ridicase mai mult decât comasația pe unii târneni, bine știau amândoi că fusese altceva: birăitul și negoțul, deasemenea „treburile cu granița", adică contrabanda, și cooperativa comunală a părintelui.

Luându-le și pe acestea pe rând, își făcură socoteală despre toate cum merg, nădăjduind să găsească drum de scăpare pentru ei, dar toate erau ocupate de alții. Dumitru Bordeianu și Toma al lui Iordache și Costache al lui Pupăză și Ghiță Spulber fuseseră birăi — și poate aveau să mai fie și se făcuseră oameni (Ghiță Spulber era acum și se făcea). Care din ei avuse ceva chiag dinainte, crescuse și se lățise încă.

Birăi ei nu puteau fi, nici Ghiță nici Mitrea.

In crâșma lui Nadași era Jugănaru, în prăvălie Weiss, iar la cooperativa părintelui, Ilie Fulea, om de încredere care, văzând cu ochii, creștea și se îngrășa. Ieri cai, azi pământ și altă uitătură.

Acolo nu puteai fi nici în locul lui Fulea negustor și nici în locul părintelui președinte. Nici în locul părintelui cu leafă, nici în locul lui Fulea cu procent și așa mai departe...

Chiar și de „treburile cu granița" — care merseseră de tot bine odată și mai mergeau încă — nu se puteau apuca cu mâna goală. Ca să vinzi, trebue să ai să cumperi și să ai legături. Intr'un cuvânt, să fii om umblat ca negustorii — și lumea să te știe și să te socotească.

„Nici birăit și nici negoț, așa dar, nici contrabandă și nici cooperativă fără creițari și fără legături nu se poate" — încheie Haidamai, ca să fie Mitrea deplin lămurit. „Dar dintre toți câți au trecut pe la casa satului, s'au apropiat de cooperativă ori au făcut altfel de negoț și sânt azi în fruntea Târnei, prea puțini s'au ridicat mai întâi cu pământul într'atât încât să-i ție în cinste satul. Cei mai mulți și-au crescut pe urmă pământul și acum el doar îi hrănește cumsecade. Nu pământul îi ține în căutare și în cinste, ci mai mult negustoriile astea, care îi saltă pe toți de parcă prind banul din fugă".

Ghiță le vedea toate cu mintea lui neastâmpărată; dar Mitrea, care le simțea mai mult cu inima, se turbura și se mistuia. Căci la Crăciun și la Paști toți aceștia, a căror poveste, depănată de Haidamai, Mitrea o învățase pe de rost — și nu era la niciunul mai veche de două-zeci-treizeci de ani — toți aceștia ședeau în strănile de frunte, încălțați în cisme cu carâmbi domnești, tari și cu floare sus, cu zeghi și cu scurteici blănite pe dinăuntru și la gât, cu găitane la cheutori și căciulă domnească cu zăgărea, pusă în cui să se vadă... Ba de trecea părintele cu cădelnița, căta la fețele lor smerite mai altfel decât la ceilalți.

Iar în rând cu toți aceștia abia se mai ținea la biserică vre-unul dintre bătrâni, cari nu intraseră în afaceri și bătuseră pe loc cu pământul. Ca Avram Căuș, de pildă, care-și mai avea încă strana... Fiindcă o apucase... O strană săracă, ce părea și mai săracă de cum intra el într'însa. Căci după ce la comasare dăduse înapoi, nu s'a priceput să iasă din ale pământului și să pornească ceva... Se silea să se ție în rând și, drept formă, se ținea cătând să fie pe placul părintelui și să se puie, la toate prilejurile, în slujba bisericii, unde, fără să fie nici clopotar nici gociman, mai mult el stingea ori îndrepta lumânările care fumegau. Toma al lui Iordache, ca gociman, nici nu se supăra de asta, lumea știindu-l că el e gocimanul și privindu-l pe Căuș doar ca un ajutor... Și ca la un ajutor, Toma îi arăta une-ori din strană câte-ceva cu pricină la lumânări și, cu glas tare, aproape ca slujitorii bisericii, când Avram răspundea și el ceva mai cu glas.

Dintre toți fruntașii adevărați ai Târnei, mai mult de jumătate nu mai lucrau la câmp ori lucrau cel mult la strânsul recoltei și niciodată la sapă ori la coasă. Dumitru Bordeianu își deschisese chiar un chip de prăvălie în casă la socru-său, pe ulița Văii, unde nu-l căuta nimeni, dar el sta la tejghea ori ieșea la uliță ca negustorii. Căci la câmp îl trimitea pe socru-său, și încă birău fiind, el în câmp nu lucrase, iar acum, dacă avea prăvălie, cum era să nu se ție de ea ?... Ca birău s'ar mai fi întors bucuros — și mergeau una cu alta — dar lumea nu-l dorea; căci prea își făcuse parte bună la comasare, fusese mândru și se purtase ca domnii. (De cum se făcuse birău, se și stropșise ba la niște țigani ba la vreun băiat să nu-i mai zică „nene Dumitre" și pe încetul i-au zis toți „domnule"). Se și învățase lumea să se dea înlături când trecea legănându-se cu săltare din umeri ori când ieșea pe uliță cu hârtii dela primărie resfirate între degetele unei mâni iar mâna cealaltă cu degetul cel mic aruncat, ca domnii din cancelarie. Ocăra atunci, cu hârtiile în uliță, pe câte-cineva ori se oprea la vorbă.

De când cu primăria îi mai ziceau și „directoru".

Ca să mai poată ajunge la casa satului, ajuta și el la strană, cu vocea lui în falset. Cânta și pentru oameni și pentru părintele, care cam el punea biraiele... Vota la toate, în sinod și la cooperativă, cu Sfinția Sa și zicea ca Sfinția Sa...

Inaintea lor, a tuturor acestora, oprindu-se și părintele altfel cu cădelnița, se plecau și ei altfel, ca domnii... Tușeau mai tare în timpul slujbei și glasurile li se cunoșteau dintre celelalte când spuneau tare „Tatăl nostru" după Sfinția Sa. Și dacă treceau să le dea părintele anafură, se auzeau și creițari căzând mai mulți în farfurie, și la întoarcere în străni, mestecând anafura, mergeau cu alt mers și se arătau cu cuviință de gospodari fruntași în mestecare... Peste toți aceștia Dumitru Bordeianu se silea să se ție și mai sus.

Dar între toți, Mitrea aproape ajunsese că se sfia să mai facă cruci mari ca ei în fața icoanei Maicii Domnului cu Pruncul (cumpărată de Bordeianu pe când fusese birău). Linței însă — deși îmbrăcată nu cum ar fi vrut Mitrea — îi părea rău doar pentru el, că-l știa dela părinți altfel și se cădea să fie și acum. Dar ea pentru ea se împăcase și se împăca. Adică și cu un Mitrea așa cum era, și cu partea ei pe lume cât avea, și mai puțin gătită cum era...

Celelalte femei, și ele, se învățaseră să se uite la dânsa ca la o străină săracă, ce nici nu venise cu totul la Târna, ci rămăsese cu casa pe vale socotindu-se singură puțin.

ROMULUS CIOFLEC

De vorbă cu d. Dem. Theodorescu

„Ecris comme si tu étais le seul écrivain dans l'univers".

DE LA METTRIE

Despre noul roman „Robul" despre sine însuși și despre alte lucruri trecute și prezente

Pe d-l Dem. Theodorescu nu-l cuonșteam. Purtam în suflet numai amintirea duioasă a unei lecturi întâmplate la o vârstă când mă făceam frate de cruce cu eroii cărților, deasupra paginilor cărora visam, cu ochii deschiși și umeziți de apele primăverilor, câte le aveam, la o lume pe care îmi era teamă că n'o voi cuceri niciodată. Nu era oare destul să pornesc pe urmele meșterului care cioplise în închipuirea mea, cu daltă de aur, un colț de lume necunoscută mie?...

In dimineața primei Duminici din acest an, fără ninsori și nămeți, fără acele mari bucurii ale zilelor de basm din copilărie, cerul pare de cristal și casele niște jucării rătăcite din sacul lui Moș Crăciun, când a trecut acum câteva zile pe aici. Oamenii aleargă grăbiți, — jucării și ei, — și parcă te aștepți să se oprească toți odată, pe loc, când resortul învârtit de o mână nevăzută se va fi desfăcut complect.

Depinde de starea sufletului, ca, la un moment dat, să vezi o lume ca un mușuroiu de furnici, sau să-ți apară atât de imensă, încât, de mic ce ești, să-ți vie să te faci și mai mic.

Când am ajuns în strada Theodor Aman, soarele cu dinți, reușise totuși să topească bruma depe ramurile teilor și pe trotuarele înguste picurau de sus, ca niște mărgăritare, stropi mari.

In casa de culoarea vișinilor putrede, am urcat întâi o scară, câteva trepte — apoi am sunat. N'am așteptat mult, căci s'au auzit uși dincolo de uși, apoi pași mai pe aproape. Ușa s'a deschis, și în cadrul ei silueta celui pe care-l căutam se îndoi puțin ca un semn de întrebare, la care i-am răspuns cu numele și dorința mea...

Stau în scaunul cu spetează înaltă, în fața biroului, în încăperea vastă, cu pereții tapetați de cărți. In fața mea așteaptă cele câteva zile de hârtie; dincolo de birou, în fotoliul larg, autorul cărților In cetatea idealului, Sub flamura roșie, *și cea nouă,* Robul *care mă adusese aici. M'a privit zâmbind, apoi a ridicat mâna stângă, și-a sprijinit-o de genunchi și s'a uitat în podul palmei, la liniile vieții, ale norocului.. Voia poate să știe și ce chinuri îl așteaptă! Când am spart tăcerea, a tresărit și a început să-mi vorbească domol, încet ca într'o spovedanie, care știi când începe, dar nu când se va sfârși...*

Inceputuri..

— Măcar cu prima întrebare să ne conformăm tipicului! Am dori să ne spuneți ceva despre începuturile dvs. literare...

— Ca orice Român, m'am născut poet. Ca orice licean, am visat la nurii unei Dulcinei închipuite. Prima dragoste a venit cu prima poezie. Am fost cu atât mai mult câștigat de literatură, cu cât făceam *reala* și, între colegii mei, eram cel mai apreciat. Mai târziu, anii dintâiu ai studenției, au venit cu dispreț pentru literatură. Mi se părea că literatura e un joc, o cochetărie a spiritului, care păcătuia printr'o lipsă de precizare a noțiunilor. La vârsta aceea eram filosof. Consideram că numai filosofia pură e artă. Arta mi se părea că e o caricaturare a poeziei pe care numai filosofia o poate servi.

Perioada a fost de scurtă durată, dacă nu pentru folosul literaturii, în orice caz pentru folosul meu.

Intre literatură și gazetărie

— Când ați început a face gazetărie? Nu credeți că între gazetărie și literatură există un fel de zid chinezesc?

— Am început a face gazetărie chiar din anii studenției, pe care, în contrazicere cu obiceiul n'am abandonat-o. Am debuiat la vechea *Ordine* și, deși cucerit de meserie, am continuat să-mi trec cu smerenia necesară examenele.

Primul roman, *In cetatea idealului,* l-am publicat în anul 1919. Sunt un fel de tată al romanului de după război. E un punct de mică istorie literară pe care mă bucur că-l pot înregistra prin bunăvoința d-tale. Câțiva ani după ce-am publicat eu romanul, a apărut *Ion* al lui Rebreanu, apoi *Purgatoriul* lui Corneliu Moldovanu.

Te vei fi întrebând cum se împăca situația mea de romancier cu cea de gazetar ?!

N'am socotit niciodată că între gazetărie și literatură ar fi un zid de despărțire sau un șanț de bătae. Numai să nu confundăm presa cu funcționarismul care se face la gazetă, sau să o reducem la reportajele ordinare... Nu este aceasta presa, care are, azi, în viața unui stat, una din cele mai importante misiuni și a atins un nivel cât se poate de ridicat. Au venit în presă profesori universitari, scriitori renumiți, și pentru a aduce o mărturie prețioasă, voi aminti că, în jurnalul lui faimos, Goncourt reproduce următoarea vorbă a lui France:

„Flaubert e perfect, da... dar să știi că-i lipsesc articolele de comandă... Asta i-ar fi dat supleța pe care n'o are".

Și fiindcă suntem la capitolul Anatole France, căruia, sunt unii scriitori tineri care-i contestă genul epic, dar căruia nimeni din oamenii cu bun simț nu i-ar putea tăgădui perfecțiunea formei, voi aminti cartea de caldă și documentată informație, apărută de curând, a lui Charles Braibant: „Le secret d'Anatole France", unde spune printre altele că gazetăria „i-a înlesnit o binefăcătoare cură de actualitate"... Lucruri și de mai mare interes spune însuși Anatole France (Vies littéraire (1891):

„Trebue, pentru a vorbi publicului în intimitatea frequentă a ziarului, să te interesezi cu un spirit agil și binevoitor de-o mulțime de lucruri. Trebue să ai spiritul larg deschis asupra vieții și asupra ideilor.

Ziarul nu e o așa de proastă școală a stilului, cum se spune. Nu știu ca vreun frumos talent să se fi stricat din pricina ziarului, și văd, din potrivă, că anumite spirite au câștigat prin el o suplețe și o vivacitate care le lipsea la primele lucrări. Inveți să te ferești de obscuritate și de forțat, defecte în care cad adesea scriitorii cei mai artiști, când compun departe de public. Ziarismul e însfârșit, pentru spirit ca un fel de bae în apele vii, din care ieși mai sprinten și mai agil..."

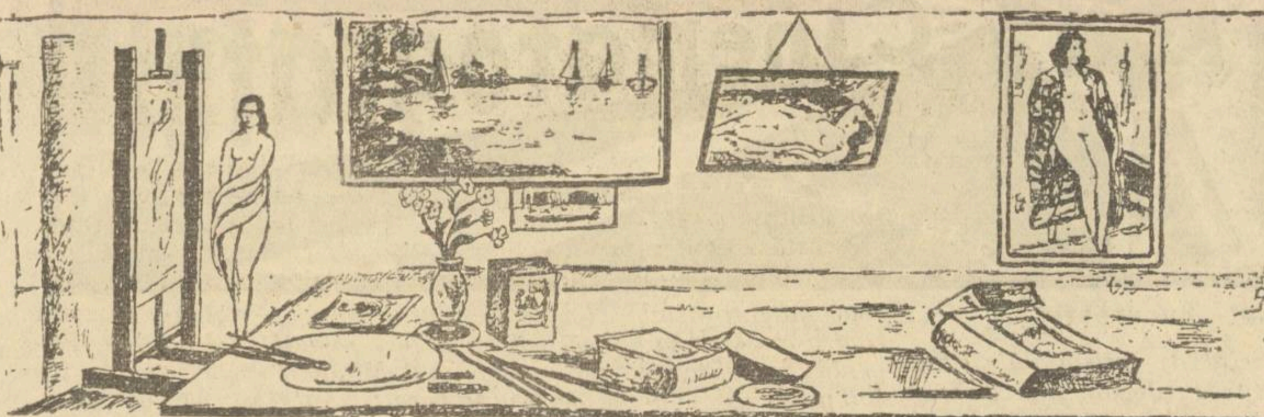
Este foarte interesant de remarcat că toți romancierii actuali ai Franței, începând cu popularul și până la un punct banalul Pierre Benoit, până la subtilul Francois Mauriac, sunt toți mari reporteri, utilizați de gazetele franceze cu o antrenare care arată și ea cât de mult e înfrățită arta scrisului cu ziarismul. Mai adaog că nu e o coincidență faptul că cel puțin de vreo cinci ani încoace laureații premiului Goncourt sunt toți romancieri gazetari; chiar ultimul Maxence Von der Mertche, care e, vorba ceea, ziaristul cu leafă...

— Constatările acestea pot fi raportate și la stările dela noi?

— Ziarismul îți înlesnește acel spirit de documentare absolut necesar unui scriitor. El constitue un minunat exercițiu de stil și lepădare a prisosului. In ceeace mă privește, n'am impresia că supăr, măcar în privința stilului, pe nici un rafinat al formei. Cred, din contra, pe prietenii care-mi fac o vină din excesul sau din grija mea pentru formă.

Fenomenul din Franța se repetă și la noi și chiar în țările care nu sunt sub influența surorii noastre latine.

Pierdut-a oare Arghezi — marele Arghezi — ceva din raritatea lui întemeetoare de nouă epocă literară, prin faptul că a

făcut și face o trudnică gazetărie?

Dar chiar scriitorii, care n'au slujit în mod formal presa, nu și-au împlinit ei lipsa gazetăriei printr'o activare profesională a scrisului devenit astfel cotidian?

Ca și Balzac, miraculosul Sadoveanu, n'a făcut, până acum, propriu zis, gazetărie, dar i-a simțit efectele binefăcătoare și limpezitoare prin întinderea și frequența operei lui. Așî putea spune acelaș lucru și de Rebreanu, pe care totuși presa l-a avut mulți ani și pe care-l revendică, desigur, astăzi...

In cetatea idealului, Sub flamura roșie...

— Desigur că v'ați scris cărțile cu conștiința acestor adevăruri... Spuneți-mi ceva despre In cetatea idealului, Sub flamura roșie...

— După cum ți-am spus, ca licean am scris și poezii. Mi-a rămas deatunci o muzicalitate a frazei, care se scurge în scrisul meu fără voia mea. Am putut s'o verific și'n primele cărți și'n ultima. Imi vine să cred că ar fi unul din motivele care le-au asigurat o primire destul de binevoitoare, așî putea spune că au constituit chiar un succes și din punct de vedere al librăriei ca și moral.

Firește, la apariția romanului *In cetatea idealului* critica se găsea oarecum înaintea unui fapt care surprindea. Era un lucru cu care literatura noastră, mărginită între povestire și strofa lirică, nu era încă acomodată. S'a ținut seama de această îndrăzneală și am fost răsplătit moralmente în deajuns pentru modestia mea.

Sub flamura roșie a apărut în vremea când romanul românesc pornise în acest iureș, minunat, ce aduce în fiecare an surprize noi. In el am prins, sau am vrut să prind, imaginea lumii românești în vremea marilor tulburări sociale, care încercară întregul continent imediat după marile primeniri ale războiului.

Romanele mele apar, după cum vezi, la răstimpuri destul de mari. E al treilea în cincisprezece ani. Sunt hotărît să mai iuțesc ritmul acestei producții. Mai am ceva de spus pentru încă vreo două-trei și... de!... bănuesc că am ajuns la vârsta

DEM. THEODORESCU

când nițică grabă nu strică. Nu de altceva, dar am sensația că, neisbutind să spun totul înainte de suprema scadență a învoirii mele pe aici, așî săvârși un act de prădăciune, de incorectitudine cambială față de un împrumutător nevăzut...

Scriu romanele mele cu sentimentul că achit o datorie, că răspund la o licitație. Nu din profesiune și nici din neastâmpăr scriitoricesc, — ci dintr'un fel de onestitate vitală!

Nu cunosc încă exact valoarea literară a micii mele opere, dar afirm că e fructul unor îndelungi și grave exercitări de răspundere intimă; cărțile mele sunt înainte de toate, drame trudnice rezolvate de o conștiință spirituală și morală.

Din această pricină, eu — gazetarul obișnuit cu jocul vorbelor și cu manevra ideei — sunt incapabil de improvizație literară. Nu mă sfiesc să desvălui că Robul a fost lucrat în patru ani de concentrare și stăruință metodică, din care trei într'o deplină despărțire de orice altă preocupare.

Nu știu dacă această migăleală constitue un merit, dar mărturisirea ei invederează cel puțin curajul de a-mi înlătura circumstanțele atenuante... Totul e rezultatul unei acerbe premeditări...

Determinări...

— Care să fie cauza că ați scris atât de puțin, în acest interval de timp, cel mai productiv dela începuturile literaturii noastre?

— Poate că încetineala producției mele se datorește și faptului că, din întâmplare, sau din gest instinctual, în literatură am fost mereu un om singur. N'am făcut parte din nici un cenaclu literar. Și asta nu din cine știe ce dispreț metafizic pentru micile republici de camaraderie care ajută uneori cu atâta folos inspirațiile și încrederile în sine. Dar am suferit de un fel de ciudată sfială; de o discreție care mă îndemna să ascund mereu ceeace nu socoteam o simplă podoabă, ci numai o necesitate spirituală intimă. Și așa, redus la propria mea priveghere și determinare, am fost fatal supus întârzierilor ascunse ale elaborării.

— Scriți pentru o pasiune intimă sau, scriind, scontați bucuriile cititorului?...

— După cum am mai spus și mai sus, scriu numai din propria-mi pornire, așa cum ies pe stradă, la plimbare. Dar tot așa cum țiu să fiu decent și respectat de semenii mei în stradă, vreau să fiu înțeles și stimat de cei cărora mă adresez.

Scriu pentru mine, dar, din clipa când public, am impresia că m'am lăsat surprins de privirile și înțelegerea celorlalți. In această situație, e firesc, din respect pentru mine, și pentru cei ce mă consideră, să fiu convenabil. Așî dori ca cititorii mei să creadă în sinceritatea mea din clipa când am dat ca motto al cărții cuvintele lui De la Mettrie: *Ecris comme și tu étais le seul écrivain dans l'univers.*

Robul

— Când ați scris Robul, ați pornit dela un fapt din realitate?

— Roman cu cheie n'așî scrie niciodată. In Robul există un politician — Obogea —pe care unii cititori au căutat să-l identifice dibuind dela o personalitate la alta. Mărturisesc că este un omagiu care se aduce realității tipului prins de mine. Află însă că eroul acesta nu e de găsit nicăiri, sau e pretutindeni. Eu l-am constituit printr'o distilare proprie, în cazanul căreia am aruncat foarte mulți și diverși seniori ai politicii și bucuriei românești. Dar alt nume decât cel pe care i l-a dat cartea mea nu i se poate descoperi.

— Care este problema de bază a cărții?

— Problema de bază a cărții ar fi existența celor două rase morale, care constituesc viața democrației: supușii prin predestinare morală și biologică și stăpânii prin fatalitate nejustificată de nimic altceva de cât de puterile întunericului social.

Politicianul stăpân — din romanul meu — nu este un excroc sau un calculator viclean după rețeta rituală a comediei respective; el este însuși un instrument inconștient a unor necesități ce-l bucură și depășesc, iar Robul complimentar este produsul sechestrului ancestral, agravat de încrustarea cu care supunerea și vitejia colectivizată a tranșeelor a încovoiat încă și mai mult această rasă a subalternilor predestinați. In cadrul dramei sociale ce am expus, se desfășură însă procesul crunt al unei iubiri care sfărâmă toate hotarele sociale si vitale. Dar a insista cu mai multe lămuriri ar însemna desigur, să-mi păgubesc cititorii.

Spovedanie...

— Care a fost momentul hotărâtor — lovitura de cleşte — care a aprins flacăra inspirației?

— Pentru a răspunde la această întrebare, trebue să-ți mărturisesc că înainte de a construi planul acțiunii unui roman, nu sunt dominat decât de imaginea liberă a personagiilor. Le am adunate în mine, în juru-mi, ca pe niște existențe care, la un moment dat, ajung să nu mai țină seamă de ce așî voi eu să plănuesc. Asist parcă din afară la întâmplările pe care întâlnirea sau atracțiile lor diverse le prilejuesc. Acțiunea propriu zisă rezultă din această colaborare a personagiilor însăși cu mine. De cele mai multe ori îmi pare că sunt doar un simplu grefier al desbaterilor sau tulburărilor lor.

Spovedania aceasta mă antrenează până la a-ți spune că nu odată m'am așezat la masa mea de lucru cu o anumită intenție de a comanda personagiilor mele și am constatat, material și dur, că ele se opun. Aveau inițiativa lor, împotriva căreia îmi era imposibil să lucrez.

După cum am mai spus, Robului i-a trebuit patru ani de robire a voinței și atenției mele. Eroii îi adunasem de mult în juru-mi. Am trăit în intimitatea lor precisă un an întreg, desenându-i în scurte schițe grăbite, ca niște croqui-uri sau mărturisiri trecătoare. Trei ani însă au fost întrebuințați întregi pentru compunerea — și accentuez cuvântul compunere — a romanului. Deși gazetar hârșit și vechi storcător de cuvinte, îți spun că am oroare de banalitatea expresiunei. Dar tot atât de mult mă îngrozește prețiozitatea inutil verbală. A rămâne între cele două pericole, constitue, cred, ceeace se cheamă technicitatea literară a unei opere. Nu știu dacă am reușit, dar n'am șovăit și n'am crutat nici o osteneală, ca să rămân cu limpezime între zisele limite...

— Despărțit de manuscris și, întoarsă înveșmântată în haina tiparului, cartea vă procură satisfacții? Robul v'a procurat?

— Negreșit că scrisul tău, revenit înaintea privirii tale, în obiectivitatea tiparului, ți se prezintă cu oarecare perspectivă sufletească de autoapreciere. Te poți urmări astfel ca pe un străin. Dar ați fi prea crud cu mine, dacă ați insista să vă comunic sincer plăcerile sau negurile acestei considerări de mine însumi. Dacă sunt mulțumit sau nu?

Vă răspund că sunt deocamdată liniștit, ușurat, ca de împlinirea unui lucru ce trebuie făcut...

Altă carte...

— O ușurare face pe om mai optimist, îi crește elanul. Acest elan nu v'a procurat ideia unei alte cărți?

— Robul era gata din Mai trecut, dar editorul meu, pentru motive comerciale, pe care i le respect și pe care sper să i le gust, a crezut că timpul cel mai potrivit pentru publicare este iarna, când omul se simte mai atras de povești și închipuire. Deatuncea și până acum am avut, firește, destul răgaz ca să uit de prietenii și cunoscuții mei din Robul și să mă înhăitez cu alții. Sunt, deja, la ora asta, într'o numeroasă și acaparatoare companie. Plutonul acesta nou de descoperiți e așa de exigent, c'am putut asigura pe editorul meu — simpaticul domn Ocneanu — de prezentarea manuscrisului până în luna Noembrie viitor...

Văd că aștepți să-ți spun și titlul!...

Romanele mele capătă nume foarte târziu, după ce au fost scrise. Trec pe la mai multe și după aceea mă opresc cu greu la cel care să eticheteze mai cu gust cuprinsul cărții.

Invidiez pe autorii, care, înainte de orice, știu cum se va numi opera lor. Este un fenomen de divinițiune pe care eu, slugă devotată a eroilor mei liberi, regret că nu l-am putut încerca niciodată...

Intre rafturile cărților și bolta cerească..

— Incă un cuvânt... ceva despre literatura românească contemporană, dacă s'ar putea...

— Se poate constata un elan viguros al generației tinere, care aduce preocupări de cugetare, îndepărtează scrisul epic dela simpla raportare a întâmplării și ridică povestirea la rangul unei explorări de cunoștinți generale. Este, ca să zic așa, un tineret mai filosofic decât cel de acum vreo douăzeci-treizeci de ani, din jurul cafenelelor literare.

Nu se mai face literatură în jurul schwartz-urilor. Ea se înfiripă între rafturile cărților și bolta cerească. Este un gust de universalitate, care ridică generația dvs. (și iertați-mă dacă cer să-i fiu adoptat cu bătrânețea mea) la rangul de eroică echipă a sfărâmării limitelor...

Poate convorbirea n'ar fi trebuit să se sfârșească aici. D. Dem. Theodorescu mai avea multe de spus.Ințelegeam aceasta din mâinile acelea care se frământau într'o strângere nervoasă, ca și din zâmbetul răsfrânt înăuntru, în sufletul deschis ca un potir de floare să cuprindă lumina și avântul tineresc al generației de care-l despărțeau generații...

Dar surâsul acela s'ar fi putut transforma în crispare dacă așî fi insistat, ca să răscolesc mai adânc un suflet. Voiam să plec cu amintrea luminoasă a acestei vizite, suprapusă peste amintirea cu care venisem, a altor ani mai vechi, când visam cu ochii deschiși și umeziți de apele primăverilor, câte aveam, atunci, deasupra paginilor.

Și am plecat...

MIHAIL ȘERBAN

Istoria în anecdotă

Hașdeu în **Ursita** observase cu drept cuvânt că berea era cunoscută pe vremea lui Ștefan cel Mare. Știm din relațiunile archidiaconului Paul de Alep că și Vasile Lupu bea bere. Mai mult o să ne mire o știre a altui călător că vinul nu era răspândit. Călătorul se chiamă Andrea della Valle și a întovărășit în 1534 în Ardeal pe Alois Gritti. S'a coborît și în Muntenia (domn era Vlad VI Vintilă) la Târgoviște unde a fost foarte bine primit. Intre altele a constatat că e belșug din toate afară de vin în loc de care se bea bere (la cervosa).

●

Un alt călător, negustor de covoare și mătăsuri, trece prin Iași în timpul domniei lui Constantin Movilă (1607-1611) și găsește un oraș de optzeci de mii de case toate de bârne, afară de palatul domnesc care e de piatră și cu gard de lemn.

●

Ceva mai târziu (1672) sub Ștefan Petriceicu, Iașul i se pare lui Cornelio Magni groaznic. Străzile sunt niște canaluri de scurgere, cloace, numai unele acoperite cu grinzi așezate una lângă alta. Casele sunt de paiantă cu acoperișuri țuguiate de șindrilă. Curtea domnească e o căsoaie într'o curte pătrată îngrădită cu un zid de lut, care n'are decât o sală afumată și două odăi întunecoase. Bisericile sunt în schimb somptuoase.

●

In 1691, căzând ploaie iute cu tunete, a trăznit asupra clopotniței domnești care fiind plină cu iarbă de pușcă s'a năruit. Brâncoveanu a pus să se facă îndată o altă clopotniță mai frumoasă „puind și ceasnic sus în clopotniță, făcându-i și horă împrejur, care n'au fost mai nainte la alți Domni" (Radu Grecianu).

●

In anul 1742 se afla la Iași un ceasornicar anume Ianoș Sasul.

●

Constantin Duca, din Moldova, ginerele lui Brâncoveanu, avea camerier italian, pe Giorgio Navone veneciano Cameriere di Sua Altezza.

●

Printre cei dintâi români care s'au îmbrăcat nemțește, cu perucă, trebue socotit Preda de Proroci care în vremea lui Brâncoveanu s'a dus la poartă cu „chică nemțească, numai legată sus supt ișlic" și cu cisme nemțești cu pinteni lungi. (Radu Popescu).

●

Un călugăr catolic îi făcea lui Matei Basarab limonată.

●

Un alt călugăr, Marchizul Giovanbaltesta del Monte povestește caznele grozave la care a fost supus de către Șerban Cantacuzino Vistierul Ibrizea. In cele din urmă i s'a vârît o țeapă în șezut.

c.

I. Strutinschi — Peisaj

CEFERISTE

Eram inspector la Buzău sunt câţiva ani de atunci. Alegeri generale. Deci vâlvă mare şi la noi la calea ferată.

In preziua alegerilor de Senat colegiul universal, şeful staţiei Focşani îmi telefonează, că pentru motive de ordine publică, prefectul îi cere ca trenurile depe linia secundară Odobeşti să fie anulate. Comunic şefului de gară să caute să explice prefectului că asemenea măsuri nu le poate lua nici staţia, nici Inspecţia şi dacă doreşte neapărat anularea trenurilor, să o ceară Ministerului de Comunicaţii sau Direcţiunii Generale. Peste câteva minute, o sbârnâitură nervoasă şi care nu se mai termina, la telefon. Şi aud: „Bine, domnule Inspector, dar ce te crezi d-ta. Eu sunt prefect aici şi peste tot judeţul şi nu-ţi dau voie să te amesteci în judeţul meu. Ce, d-ta răspunzi de alegeri, sau eu? Am hotărît că nu vor merge trenurile şi aşa va fi. Am zis”. Incerc să-i explic, care sunt normele, până unde se extind atribuţiunile mele. In zadar. La fiecare cuvânt mă întrerupe pentru a-mi aminti că e prefect. Văzând că nu o pot scoate la capăt, îi adaug că nu cedez şi dacă îşi ia răspunderea, să ocupe staţia milităreşte şi să facă ce vrea. Atât i-a trebuit. „Cum, ce zici? Dar d-ta se vede că habar nu ai de constituţia ţării. Eu, domnule, sunt în judeţul meu şi Ministru de Comunicaţii şi de Interne şi de Culte şi de ce vrei d-ta. Eu răspund prin urmare de ordinea în judeţ. Şi când văd eu că siguranţa publică este ameninţată şi când eu am jurat pentru păstrarea ei, am dreptul să anulez şi trenurile. Iar cu d-ta, care văd că eşti un bolşevic şi ai idei anarhiste în contra ordinei în stat, voi termina mâne. Vei fi destituit”.

A doua zi trenurile au circulat. Urnele binevoitoare au arătat cu prisosinţă că poporul a votat pentru păstrarea ordinei în stat şi eu am scăpat de a mai fi destituit.

●

— Domnule controlor, te rog ca mâine să te duci în staţia Urziceni şi să faci o anchetă şefului de gară de felul cum dă vagoanele la încărcare, căci am indicaţii că se petrec nereguli.

— Vai, domnule Inspector, tocmai pe mine m'aţi ales pentru această staţie? Vă rog mult, trimiteţi un alt controlor.

Il privesc autoritar şi-i spun că nu înţeleg discuţia asupra unui ordin dat.

— Vedeţi, domnule Inspector, şeful de gară e rudă cu d. Antonescu din Direcţia Generală. In staţia lui ştiu bine că sunt multe nereguli şi mi-e frică că o să am eu neplăceri, mai ales că se apropie epoca înaintărilor.

— Te rog, termină; mâne vei fi în staţia Urziceni şi vei face ancheta.

— O ultimă întrebare, domnule Inspector. Pot să scot vinovat pe şeful de gară?

●

— Domnule Inspector, suntem în preziua alegerilor. Prin votul universal avem multe obligaţii în special faţă de sate. Ţi-am trimis câţiva oameni de ai noştri să-i numeşti frânari şi văd că nu mi-ai făcut nimic. Ba încă le-ai spus să-şi caute alt rost, că nu aveţi locuri. Ai să mă faci şi pe mine să cred ce se spune, că eşti în contra noastră. Şi mi-ar părea rău să fiu nevoit să mă plâng în contra d-tale la Bucureşti, când am putea foarte bine să ne înţelegem.

— Nici eu nu voesc decât să ne înţelegem, domnule prefect. Greutatea e că avem ordine stricte să nu facem nici o numire, ci cât mai multe economii. Aşa că toată dorinţa ce am de a te servi stă într'o imposibilitate de fapt.

— Nu ştiam că aşa stau lucrurile. Dar vezi, suntem în perioada de alegeri şi ca prefect te asaltează toţi, din toate părţile. O întreagă diplomaţie să poţi face să nu plece niciunul nemulţumit. De aceia uite ce m'am gândit, dacă zici că nu-i poţi numi. O să-i trimit din nou la d-ta, cu câte o carte de vizită a mea. Te rog primeşte-i bine, stai de vorbă cu ei, dă-le speranţă, mai întreabă-i de nevoile de acasă şi amână-i cu numirea până după alegeri. Pe urmă treaba d-tale. După alegeri, puţin îmi pasă de ei. In opoziţie când voiu fi, ştiu eu bine, că oricât le-aşi fi făcut, tot n'o să-mi dea votul. Cunosc eu alegătorul nostru de 20 de ani de când fac politică.

●

Incetişor se strecoară în birou o femee de ţară.

— Ce vânt, femee?

— Apoi, să vedeţi, domnule Inspector. Am păţit un mare bucluc. Adică nu atâta eu, cât mai mult fata mea. Că eu sânt cantonierească la 84. Iar telegrafistul Dragomir e la haltă. Şi tot dând târcoale pe la noi, s'a cunoscut cu fata şi s'a dat în dragoste cu ea. Când am prins de veste cum stau lucrurile, era târziu. Inţelegi matale, tinereţea din ziua de azi! Şi când am văzut eu una ca asta, i-am spus băiatului: ori îmi ia fata cu cununie, ori e foc! Şi ne-am înţeles frumos din zestre, am hotărît nunta şi i-am dat patru mii de lei să-şi pregătească cele de trebuinţă, ca pentru un mire. De atunci sânt mai bine de patru luni de zile şi ne tot încurcă cu vorba. Că ce-am aflat eu de dânsul, nu e lucru de cinste, şi de aceia am venit la matale, care eşti mai marele lui.

— Bine, femee, dar ce pot să fac eu? Il cunosc pe Dragomir. Nici la noi la calea ferată nu e poamă bună — aşa că nu te sfătuesc să-l iei de ginere. Mai bine caută de scapă de el şi zi că n'a fost nimic.

— Da' cum se poate, vai de mine! Să-mi ia patru mii de lei şi să-mi necinstească şi fata. Eu mare nădejde am avut când am venit aici, că ai să-mi faci dreptate şi ai să îndrepţi lucrurile aşa cum e mai bine.

— Bine, să încerc să le îndrept. O să chem la mine pe Dragomir şi, dacă voiu vedea că lucrurile stau aşa cum mi-le-ai spus, am să-l pun să-ţi dea înapoi banii ce ţi-a luat.

— Aşa, vezi.

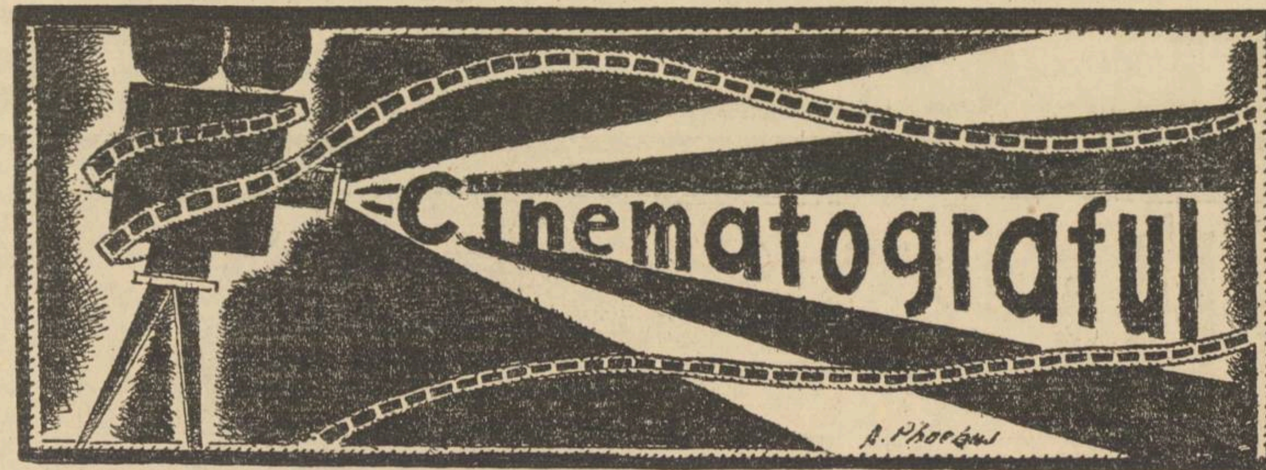
— Cât priveşte partea cealaltă, e mai greu. Oricât aş vrea, nu pot îndrepta nimic.

— Ba, dacă ai vrea d-ta....

GHIM.

Corina Lecca — Peisaj

Filmul „Bucureşti"

Oficiul de turism dă primul film turistic-documentar. E vorba de aspecte din Bucureşti. Foarte bine făcut, destul de variat, şi fotografiile impecabile. Dacă din când în când peisagiul pare cam întunecat, asta nu e vina autorilor, ci a proecţiei. Căci în cinematografele noastre, chiar în acelea care dispun de 100 amperi, nu se dă lumină mai mare de 18—20. La Paris, filmele sunt de cel puţin trei ori mai luminoase decât la Bucureşti. Nu-i vorba, au şi negustorii noştri dreptate. Un spectacol de primă viziune pe care noi îl plătim 50 de lei, parizianul îl plăteşte 400. Ar trebui să coste cel puţin 100 lei locul de premieră, ca să fie

un preţ moral. Si asta s'ar putea realiza împiedecând reluarea filmelor în a doua viziune, imediat după prima. Dacă s'ar decreta o perioadă obligatorie de 6 luni între premieră şi repriză, toţi bucureştenii bogaţi, ar putea să contribue la întreţinerea artelor frumoase.

Nitchevo

O nobilă doamnă, pe care vicisitudinile regimului politic au adus-o „membră” în Comisia de cenzură, a refuzat titlul de Nitchevo.

— E rusesc. Nu poate merge.

— Dar, doamnă (vorbeşte proprietarul filmului), e doar un nume, un nume de vas, care nu e un vas rusesc, şi care de altfel ştiţi bine că se chema „Tigrul” şi că şi-a schimbat numele ca să se poată deda mai bine la operaţii clandestine de contrabandă...

— E cuvânt rusesc. Nu merge. Unde vreţi s'ajungem?

— Ce propuneţi d-voastră?

— Ii vom zice „Vasul Nitchevo”. Aşa se precizează.

— Genial! Sărut-mânile (iese). (Intervine, fictiv, autorul acestor rânduri).

— (eu) Este, ce-i drept mai precis. Dar nu destul. Amintiţi-vă filmul. Vasul Nitchevo, vas suspect şi clandestin, nu circulă decât noaptea. Asta îşi are importanţa sa. Ar trebui pus în titlul filmului ceva din care să reiasă clar că vasul Nitchevo nu este un vas de zi.

Rudolf Foerster

Hotărât lucru, Rudolf Foerster este un remarcabil creator de tipuri. E drept că-s cantonaţi cu toţii într'un singur compartiment de psihologie, acel al oamenilor „mari-şi-tari”; dar înlăuntrul acestei regiuni, trebue să recunoaştem că personagiile sunt destul de variate. Violonist celebru în „Melo” (fie zis în treacăt, ce film pretenţios şi prost a fost acela), rentier capricios în „Ariane, jeune fille russe”, apoi erou de submarin, apoi ofiţer defrocat şi devenit călăreţ acrobat, în sfârşit şef de comedianţi (ambulanţi, fireşte, căci lucrurile se petrec în veacul al 18-lea) în filmul „Nur ein Comediant” care s'a reprezentat de curând la Trianon.

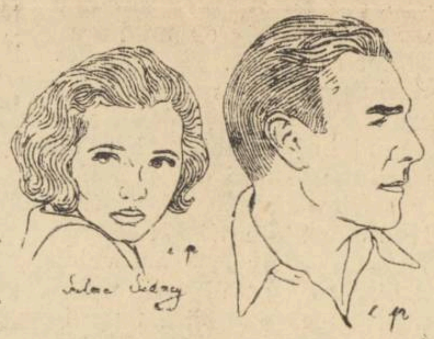
Cu toată morga lui de cabotin d. I. Foerster nu s'a putut abţine dela plăcerea de a juca un „dublu rol”. La asta puţini actori ar putea rezista. Mai ales faptul că cele două personagii concomitente sunt totdeauna contrastante, de psihologie divergentă, faptul acesta dă artistului prilej uşor de a-şi desfăşura virtuozitatea.

„Numai un comedian"

sau, curat româneşte (căci trebue nu-i aşa, să ne gândim mai întâi de toate, la sens, şi pe urmă la neaoşia daco-romană a vorbelor) „Un simplu actor!” — a fost un film care ieşea din comun prin poezia lui particulară. Am trăit, puţin, cu gândul, la lumea actoricească de pe vremea monarhiilor absolute, atmosfera trupelor Béjart, Shakespeare, Molière, o lume cam neregulată ca moravuri şi moralitate, o lume însă din care nu lipsea generozitatea, frăţia de breaslă şi mai ales un gust pentru îndeletnicirile intelectuale.

Căci cu toată grosolănia şi incultura multora din aceşti cabotini, ei totuşi aveau drept ţel în viaţă slujirea artelor, a celei mai subţiri, poate, din toate, a artei de psihologie şi poezie obţinută pe calea grea şi subtilă a picturii de caractere. De altfel înţelegeţi că nu putea fi lipsită de interes spiritual o societate patronată clipă cu clipă de un geniu ca Shakespeare sau Molière.

In filmul nostru o asemenea trupă de camarazi artistici ajung în capitala unuia din acele ducate liliputane din Germania de altă dată. Toată curtea maimuţăreşte eleganţele franceze; port, maniere, distracţii, cultură, totul e stăpânit de imaginea clasicilor intelectuali ai regelui soare, a enciclopediştilor şi filozofilor cu Voltaire în frunte. Este chiar foarte amuzant cum ducele îşi pune pe cap într'o zi o perucă secolul al 17-lea, buclată şi revărsată ca o niagară (ca în piesele lui Racine), iar a doua zi apare cu perucă pudrată şi linsă gen Ludovic al XV-lea. Foarte interesantă această incoherenţă, produs al grabei de a imita tot ce e francez (dacă n'o fi, poate, o simplă greşală de regisură a simplilor noştri contemporani?)

Plesnitura amputată

In schimb, pot certifica anume că nu din vina regisorilor spectatorul la un moment dat, rămâne cu gura căscată şi nu mai pricepe nimic.

Comediantul nostru comite marea îndrăzneală (care pe atunci se pedepsea cu ştreangul) de a lovi cu cravaşa peste obraz pe Primul-Ministru. Intreaga jumătate a doua a filmului e făcută din consecinţe şi comentarii ale acestei viteze întâmplări. Spectatorul pricepe, în cele din urmă, că Primul Ministru a fost pleznit, căci musafirii spun: „Primul Ministru a fost pleznit” ducele spune: „Primul Ministru a fost pleznit”. Câte odată Primul Ministru însuş spune, supărat: „Am fost pleznit”. Dar scena cu pleznitura în zadar o vom căuta, căci ea a fost tăiată de cenzură, căci nu şade, nu-i aşa? frumos să arăţi un ministru pleznit, mai ales că — a gândit cenzorul sau cenzoreasa în chestie — dacă tăiem scena cu

plezneala, n'o să mai observe nimeni că Primul-Ministru a fost pleznit

Altele

„Reputaţia Domnişoarei Allennbury” este o nostimă satiră a două medii combinate; acel al gazetelor-revolver şi acel al miliardarilor mofturoşi. „Circul” e un film rusesc, primul în care se folosesc experienţe americane. „Stan şi Bran gemeni” e una din bucăţile cele mai reuşite ale celor doi comici.

Un film de un tragic şi de o calitate artistică remarcabilă — un film fără comună măsură cu producţia obişnuită — e „Bestia umană” (Silvia Sidney şi Spencer Tracy) despre care vom vorbi, sigur, pe larg, cu prima ocaziune.

D. I. SUCHIANU

MICROFONUL

Pentru a precumpăni oarecum balastul ocazional al programului de sărbători, concertul simfonic al orhestrei Radio (Marţi 29 Dec.), ne-a îngăduit — în conducerea d-lui Ionel Perlea, una din cele mai frumoase bucurii muzicale.

La început, **Simfonia despărrii** de Haydn. O pledoarie măreaţă împotriva muzicii moderne. Cu jocul graţios al violinelor, tovărăşia lemnelor, accentuările întregii orchestre, **Simfonia** aceasta de Haydn — de construcţie simplă, cu motive necăutate, care par inspirate din limpezimile înalturilor, — rămâne una din cele mai alese piese de concert.

Fr. I. Haydn — dotat cu o inepuizabilă inspiraţie, i-a împrumutat darurile sufletului său ales: gingăşia însăşi, farmec deosebit şi eleganţă. Nu se poate spune însă, ascultându-l pe Haydn, că nu desluşeşti în compoziţiile sale o măreţie şi o vigoare cu totul proprii.

Pentru a trece la Rossini, d. Perlea a adăugat primei părţi un **concert** pentru pian şi orhestră, de Martucci — (solistă: d-ra Irina Lăzărescu), **concert** care nu ne-a spus nimic, pentrucă era scris în spiritul muzicii noui, fără melodie sau armonie, cu un alfabet muzical de neînţeles.

A doua parte a concertului de Marţi a cuprins şi **Didona**, poem simfonic de d. Alfred Alessandrescu. **Didona** şi **Acteon** sânt piese de întoarcere şi evocare a miturilor, cu atmosfera de seninătate a cânturilor aezilor.

D. Alessandrescu e un compozitor al şcoalei moderne, deşi a avut ca dascăl de armonie şi compoziţie pe maestrul Alfonso Castaldi.

Pomenim acest nume pentrucă **Didona** ne-a amintit de acel **Marsyas**, scris sub steaua veşnică a muzicii de demult.

Marsyas e o piesă care, deşi foarte personală, inspirată de anticul grec, cu mici influenţe napolitane, cu o atmosferă mediteraneeană, — trăeşte în plin mit, te transportă pe culmile olimpice, printre satyri, nimfe şi driade.

Se desluşeşte clar motivul lui Apollon, sobru, diatonic, drept şi monoton, în contrast cu acela cromatic, nervos şi pasionat, înflorit, întortochiat, de jubilaţiune delirantă a satyrului Marsyas.

Desnodământul e tragic şi dramatismul situaţiilor e redat foarte colorat.

Didona d-lui Alessandrescu nu a rupt pe deplin cu muzica marilor maeştri şi, împreună cu **Acteon**, constitue două frumoase ilustraţii ale talentului compozitorului.

Concertul s'a încheiat cu tumultuoasa Uvertură la **Wilhelm Tell** de Rossini, acest italian cu o inspiraţie mereu proaspătă, bogată, excesiv de abundentă; de-o veselie şi de-un humor muzical unice, cu realizări fluide şi strălucitoare, ce nu se pot lămuri în cuvinte, într'atât lumina pe care o răsfrâng înfăptuirile mediteraneeanului dela Pessaro, este de înrudită cu soarele dela sud.

Trebue să însemnăm aci, saltul orchestrei, dela **Simfonia** lui Haydn — tălmăcire graţioasă şi măiastră a atâtor simţăminte, la Uvertura rossiniană, cavalcadă avântată, năvalnică.

Execuţia bucăţii dela urmă, este comparabilă cu a oricărei orchestre cu faimă din Apus, sub bagheta oricărui dirijor renumit.

Am fi mâhniţi dacă emisiunea n'a fost trasă pe disc, pentru o nouă difuzare pe doză electromagnetică. D. I. Perlea şi orchestra Radio trebuesc felicitaţi din toată inima.

Teatrul radiofonic ne îngădue prilejul să revenim la teatrul original, scris anume pentru microfon. Este o problemă care rămâne încă în planul întâi al discuţiei.

Teatrul de radio este teatrul de dialog, dar de dialog concentrat, esenţial, condensat, dinamic până la exces, cu vorbe căutate, Gândul de a se realiza şi onomatopee care să nu fie întâmplătoare, ci să constitue un element de preţ în întreaga construcţie, îl vedeam înfăptuit în piesele scrise în versuri, unde se crează o muzică a vorbelor scumpe, o vraja de imagini, de rime, poezia însăşi, adesea. Iar interpreţii, buni rostitori de versuri, ar fi putut contribui cu tonalităţile glasurilor lor, alese cu grijă de regisor, să farmece timp de trei sferturi de oră, pe ascultătorul radiofonic.

E un fel de reţetă de teatru radiofonic pe care am încerca s'o schiţăm. Căci acest nou soi de teatru îşi caută o cale nouă, proprie, aşa cum şi-o caută încă cinematograful: o formulă sau mai multe.

Teatrul de radio şi cinematograful a căror înrudire am notat-o aci mai de mult, au nevoe, e drept, de mai multe formule, pentrucă o artă pentru popor trebue să aibă posibilităţi infinite de realizare. Şablonul e exclus. Se pot scrie poeme, se pot compune lucrări muzicale de inspiraţie rară, în jurul unei teme, dar ele rămân sortite unor grupuri de iniţiaţi, care iubesc variaţiunile pe-aceiaşi temă şi jocurile de spirit. Piesa de teatru scrisă în versuri e una din aceste formule. Se cere ca versurile să nu cuprindă goluri în care să se toarne sosul eftin al umpluturilor. E o condiţie **sine qua non.**

„Intâia sărutare” — poemul radiofonic în versuri, de d. Grigore Sălceanu, ne îndreptăţea să credem într'o ilustrare a formulei de care am scris. Versul bun şi frumos trebue să placă oricărui fel de public, — ne spuneam. Versul poate oferi acea esenţă, care se cere să circule în jocul dialogului, mai ales într'o piesă de dragoste.

Pe d. G. Sălceanu îl cunoaştem ca pe un poet de lirică personală, cântăreţ al mării şi al peisagiului dobrogean (a luat premiul pentru sonet dobrogean cu „Bairamdedé”).

„Intâia sărutare” dacă a îngăduit d-lui Sălceanu să scrie versuri cu adevărat frumoase, este în schimb o lucrare fără nerv dramatic, prea trunchiată pentruca să se preteze microfonului.

Ca pentru a confirma spusele noastre că vorba, în teatrul pentru microfon, rămâne elementul de bază, difuzarea din studio, a farsei **„Conu Leonida faţă cu reacţiunea”** ne-a adus acel dialog concentrat, scris de un autor sgârcit la cuvinte cum era Caragiale, scriitorul care cumpănea şi căuta cuvântul. Convorbirea dintre conu Leonida şi soţia dumisale e o operă de mare artist.

Nimic de prisos, nimic de adăogat. Iată dece farsa lui Caragiale e o piesă foarte... radiofonică şi una dintre formulele teatrului de studio care se va scrie.

MARSYAS

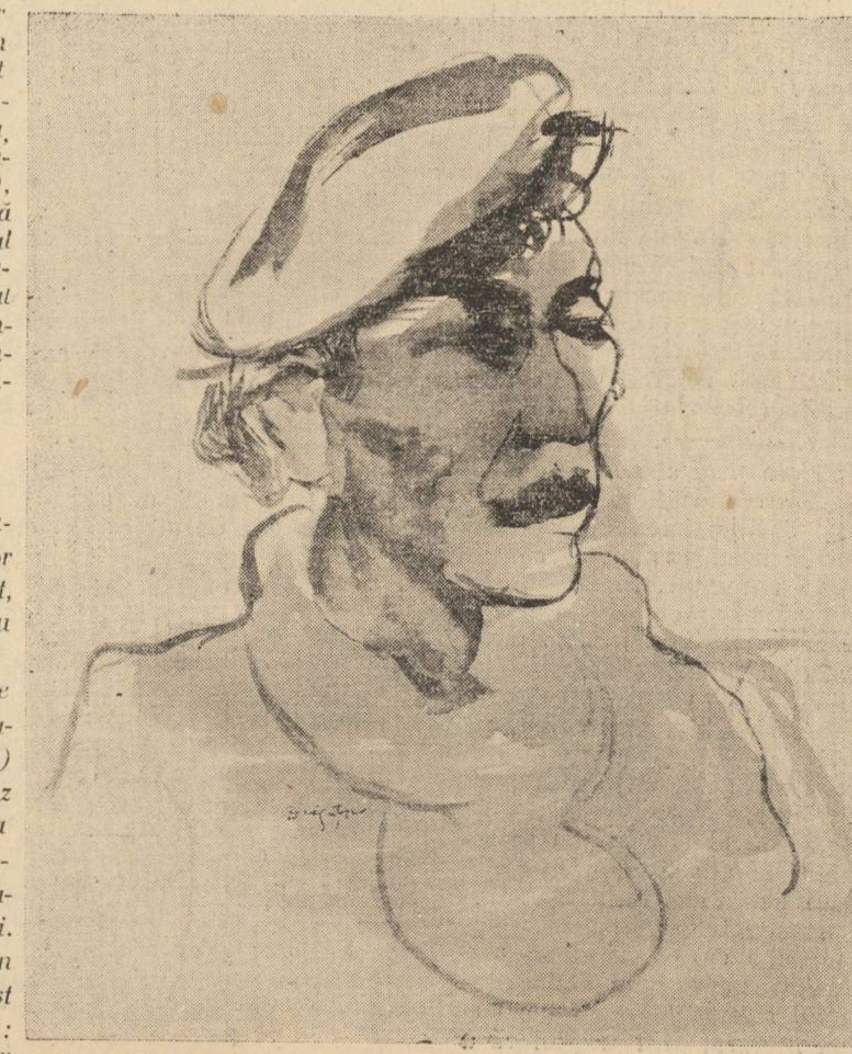
S'a pus în vânzare No. 2 din

GAZETA MEDICALĂ

cunoscutul ziar de medicină populară condus de 26 de ani de Doctorul G. D. IONAŞESCU

Relevăm câteva articole din sumarul bogat:

Boli provocate de umezeală de prof. dr. Neumann [Viena]
Războiul chimic de ing. P. Papaianopol
Ce sunt aftele de Dr. M. Munteanu, stomatolog
Alcoolismul şi infecţiunile de dr. P.-P.
Tuberculoza intestinală de Dr. G. D. Ionăşescu
Pielea ca glandă cu secreţie internă dr. N. Dumitrescu
Igiena sexuală de dr. Sam Watts
Câteva turburări premenstruale de Dr. S. Goligorsch
Ce este boala de Dr. Şt. Diculescu
Despre scorbut de dr. C.S. Negru
Consultaţii medicale, sexuale şi grafologice gratuite

Eugen Drăguţescu — Desen

O Sociologie românească

De sub tiparul occidental al editurii „Scrisul românesc" din Craiova ne-a venit un dar preţios cu prilejul anului care începe: „Sociologia generală" a d-lui profesor Petre Andrei de la Universitatea din Iaşi.

Problemele atât de variate care alcătuesc domeniul sociologiei, cu răsfrângerile lor caracteristice asupra vremii noastre, n'aveau încă, la noi, cartea românească preocupată să le semnaleze, să le explice şi să le adâncească.

N'aveam însă, până astăzi, la îndemână, opera de sinteză care să ne pună direct în contact cu problemele sociologice, discernându-le şi fixându-ni-le în lumina lor reală.

PETRE ANDREI

Lucrarea recent apărută a d-lui prof. Andrei lămureşte toate chestiunile care-l interesează pe cercetător, dar nu neglijează nici înfăţişarea lor istorică.

D. prof. Andrei scoate concluziile logice din faptele şi fenomenele sociale, definindu-le deopotrivă sub unghi istoric şi critic, determinând din imensul material cercetat, învăţămintele de ordin politic, pedagogic şi general omenesc.

Autorul n'a stăruit asupra vreunui anumit tip de societate; n'a intrat în desvoltarea vreunei probleme de sociologie specială, ci s'a limitat la principiile sociologiei generale.

Este o carte de studiu, nu una de polemică.

După ce analizează năzuinţele şi starea de spirit a tineretului de azi — care oscilează între practicism şi mistica politică, — după ce arată ce este universitatea şi care e menirea ei, d. Andrei fixează poziţia generaţiilor noi faţă de frământările sociale, faţă de haosul, venalitatea şi lipsa de scrupul moral a societăţii contimporane.

„Studenţimea noastră, — spune distinsul sociolog ieşean, — prinsă în vârtejul luptelor politice, având de înfruntat mizeria şi grija de un viitor nesigur, este fără îndoială abătută din calea ei normală, îndepărtată dela studii şi de la ştiinţă".

In remedierea marilor neajunsuri de ordin social vede d. Andrei îmbunătăţirea stării de spirit şi de cultură a celor care vor fi chemaţi mâne să conducă destinele ţării.

Inainte de orice, se cere: „îndeplinirea datoriei fiecăruia în sfera sa de muncă" şi nu o datorie silnică, rece, fără entuziasm, ci „o conştiinţă a datoriei, izvorîtă din dragostea pentru misiune şi sentimentul răspunderii morale a fiecăruia pentru activitatea sa".

D. prof. Andrei intră apoi în fondul propriu-zis al întinsei d-sale opere de sinteză, fixează locul sociologiei ca ştiinţă, o defineşte în cadrul ei conceptional, stabileşte raporturile dintre această disciplină şi celelalte ştiinţe şi trece la analizarea metodologiei sociologice.

In partea a doua a lucrării autorul înfăţişează natura şi esenţa societăţii, faptul social, factorii şi condiţiile vieţii sociale.

Un capitol extrem de important îl constitue „Geneza vieţii sociale şi formele ei", în care d. prof. Andrei arată cu date şi argumente riguroase *„Ce este naţiunea"*.

Gloria sau suferinţa comună din trecut, voinţa comună în prezent, aspiraţiuni comune de viitor, — acestea sunt în rezumat elementele constitutive ale naţiunii.

„Tradiţiile trecutului şi dorinţele viitorului sunt deci, — spune d. Andrei, — elementele cu adevărat active, care lucrează pentru naşterea şi conservarea unei naţiuni, — toate celelalte fiind numai condiţiuni care înlesnesc acest proces".

Un capitol deosebit cercetează structura şi evoluţia societăţii, punând cu multă claritate problema atât de desbătută a claselor sociale şi a fenomenelor care — prin evoluţie sau revoluţie — modifică relaţiile dintre oameni.

Cu o impresionantă documentare, într'o expunere limpede şi lapidară care o fac accesibilă nu numai omului de ştiinţă, — lucrarea d-lui profesor Petre Andrei cercetează întreg complexul de principii ale vieţii sociale şi în deosebi spiritualitatea care-i poate explica structura şi transformările uneori atât de capricioase.

Este o operă de cea mai mare actualitate în ceasul de faţă.

H. BLAZIAN

Istoria artei

Istoria artei este o ştiinţă destul de tânără, care nu şi-a valorificat încă dreptul de a fi considerată ca atare, poate din cauza lipsei de metodă autentică.

In toamna aceasta s'a ţinut în Elveţia, Bâle, Zürich, Berna, Lausanne, Geneva, Fribourg un foarte interesant congres de istoria artei. In timpul congresului s'au ţinut 13 conferinţe, dintre care şase în limba franceză, patru în limba germană, două în italiană şi una în limba engleză. Au participat douăzeci şi nouă de ţări, reprezentate prin opt sute de savanţi.

Scopul congresului a fost mai puţin de a asculta comunicări relativ la cine ştie ce descoperiri personale sau cercetări ştiinţifice, cât mai ales discutarea metodelor şi a problemelor.

Din nefericire şi acest al XIV-lea Congres s'a terminat fără să se fi luat nici o deciziune practică. Problemele de metodă au fost, însă, destul de dezbătute, spre a ne da speranţa că se va elabora între timp o metodă a istoriei artei, care va putea fi prezentată la al XV-lea congres şi va constitui partea esenţială a lucrărilor.

Eforturi considerabile s'au făcut în acest sens de către diferite ţări. Astfel, Franţa se preocupă, de un secol, de istoria artei şi metodele sale cu Taine, Fromentin şi alţii. Germania, până la actualul regim, a contribuit într'o măsură largă la propăşirea sa. In Statele Unite din America, începând cu anul 1920, preocupări şi eforturi importante s'au făcut mai ales în ceiace priveşte metoda şi, în curând, rezultatele se vor putea aprecia de toţi savanţii de pe continent.

In primul plan al Congresului a fost, fireşte, problema artei elveţiene în decursul veacurilor. Tocmai pentrucă arta elveţiană e foarte puţin cunoscută, congresul istoriei artei a fost un congres ambulant. Sub conducerea specialiştilor s'au vizitat săpăturile dela Vindonissa, staţia militară a legiunilor 11, 13 şi 21, din epoca lui August. Influenţe latine, deci şi influenţe franceze şi alsaciene au fost absorbite de civilizaţia elveţiană, care constitue astfel o răscruce a trei civilizaţii. Catedrala dela Bâle a avut cea mai mare putere de radiare, căci a fost imitată la Strasburg, ca şi mai departe peste malurile Rinului. După evul mediu, triumfă spiritul german asupra celui francez. In secolul XVIII, întreaga Elveţie e stăpânită de influenţa spiritului umanitarian şi universal al lui Goethe. Această binefăcătoare influenţă a durat până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea când spiritul francez şi-a redobândit influenţa prin marii săi maeştri.

Evoluţia artei elveţiane a fost ilustrată prin excursiile organizate în diferite regiuni şi oraşe, ca şi prin manualul admirabil întocmit de către cei mai eminenţi savanţi ai Elveţiei, în care s'a expus concis şi limpede istoria architecturii religioase, militare şi burgheze, a sculpturii, picturii şi acea a artelor grafice şi aplicate din Elveţia, dar mai ales s'a putut constata pasionatul interes pe care-l purtau congresiştii problemelor metodei, căci, de îndată ce se anunţa o conferinţă asupra problemelor de metodă, sala era arhiplină şi discuţiile erau foarte însufleţite.

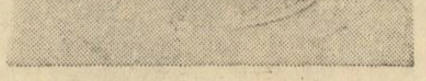
Congresul următor va fi la Londra în 1939.

Willa Cather şi preferinţele ei literare

In America numele acestei scriitoare este din cele mai bine cunoscute şi e socotită ca una din cele mai bune romanciere, cu toate că a păstrat vechea manieră calmă şi plină de grijă pentru forma şi compoziţia romanelor sale, ocolind toate excentricităţile de stil şi subiect comune scriitorilor din generaţia sa.

Ultima sa carte este un volum de **esseuri**, reminiscenţe şi aprecieri literare, arătând preferinţele sale.

Sânt pagini asupra lui Balzac şi Flaubert, iar dintre amândoi preferă pe Balzac, pentru că, justifică ea, are mai mult gust pentru clasic decât pentru o artă exuberantă şi somptuoasă.

In prefaţă, autoarea mărturiseşte că micul său volum de esseuri este pentru cei trecuţi de 40 de ani, aşa cum o indică şi titlul: „Not under forty".

De fapt, volumul este cât se poate de personal şi prin aceasta e foarte interesant. Cititorul va găsi în paginile sale nu numai impresia critică asupra volumului lui **Thomas Mann**, „Iosif şi fraţii săi", dar o mulţime de observaţii care pun în lumină scriitori neglijaţi de opinia publică dar interesanţi prin aportul lor în cultura şi literatura modernă, ca: **Sarah Orne Jewett.**

Din amintirile Willei Cather răsar apoi chipuri şi schiţe delicat retuşate ca acel bătrân gentilom care a cunoscut pe Katherine Mansfield ca fetiţă mică sau nepoata lui Flaubert, o femee foarte plăcută mergând cu stăruinţă şi încântare la opera de la Aix-les-Bains.

In acest volum scriitoarea pare că şi-a îngustat anume orizontul, căutând să se considere, ea însăşi, deşi tânără, ca făcând parte din alte generaţii şi nu din lumea sa contimporană şi modernă. Cu toate acestea e mult citită pretutindeni şi orice carte cu semnătura ei e pomenită, recenzată şi apreciată în marea presă literară anglo-saxonă.

O ziaristă engleză despre profesiunea sa

„Sunt trei epoci, — spune **Margaret Lane,** cunoscuta ziaristă engleză, — în viaţa unei ziariste şi chiar a unui ziarist".

In epoca întâi, mărturiseşte ea, faptul că te plimbli pe pavajul dur din Fleet Street, gândind că aparţii acestei lumi miraculoase a ziaristicii, este o mare bucurie şi o profundă satisfacţie. Atunci orice întreprindere ţi se pare că pulsează viaţă şi fiecare reporter, cu oarecare vechime, îţi apare ca un uriaş. Stomacul gol, picioarele umede, toate exasperările şi umilinţele, nu sunt nimic pe lângă fericirea de a avea un locuşor în acest fantastic Fleet Street.

A doua epocă este acea în care ai ajuns să-ţi cunoşti meşteşugul şi să poţi fi întrebuinţată cu oarecare folos. „Acum îţi dai seamt", spune Miss Lane, „de cerinţele şi limitele pe care le impune munca de ziaristă şi începi să orânduieşti valorile pe altă scară, decât acea din uluiala dela început". „Cariera te ispiteşte, dar nu te mai dai în vânt să înfăptueşti lucrul ce ţi se impune fără să-ţi fixezi cu socoteală calea pe care o ai de urmat şi fără să observi pe ceilalţi reporteri, care văzuţi mai de aproape nu-ţi mai apar ca nişte uriaşi. Novicea sau novicele a ajuns să-şi dezvolte în colaborare cu ei un cinism sănătos", care, observa jurnalista engleză, este un alt aspect al simţului practic al proporţiilor.

In a treia epocă, începi să doreşti să pleci din Fleet Street, fie că ai ajuns un bun sau un rău ziarist...

In prima epocă, Miss Lane a lucrat trei ani între „Daily Sketch" şi „Daily Express", fiind plătită pentru ce „dădea" la aceste ziare şi ce „mergea", adică se potrivea în cadrul ziarelor unde lucra. Printre primele experienţe îşi aminteşte că a fost trimisă de ziar să ia un interview preşedintelui „The Folk Lore" cu ocazia jubileului acestei societăţi. După ce l-a dibuit într'un hotel din South Kensington, Richard Carnac Temple i-a răspuns cu amabilitatea omului de ştiinţă la întrebările pe care i le-a pus ziarista, bine înţeles la acele pe care le auzise, căci era surd toacă.

Dar după ce i-a vorbit vreo oră, a obervat că nu avea notes de reportaj... Aceasta l-a contrariat. „Se îndoia de exactitatea interviewului, pe când eu nevrând să recunosc neglijenţa de a fi uitat acest simplu şi unic instrument profesional, îl asigurai că am o memorie excelentă şi că nu voi uita nimic, nici ortografia mai multor nume grele indiane pe care savantul folklorist mi le silabisise". In adevăr zece minute după aceasta, intrând într'un mic salon de ceaiu, din apropiere „am cerut un creion şi mi-am notat tot ce voiam să spun, pe dosul unui carton cu menuuri şi reclame pentru dantele de mână!".

Deşi savantul preşedinte în faţa căruia s'a prezentat Miss Lane, era omul cel mai binevoitor, cu puţin humor pe chipul său de intelectual, ziarista îşi aminteşte, încă după mulţi ani, bătaia de inimă şi emoţia înăbuşitoare pe care a resimţit-o când s'a deschis uşa şi a apărut, în prag savantul.

De altfel şi-a păstrat multă vreme această nervozitate „stupidă" o califică ea şi fără nici un motiv.

Intre altele, povesteşte cum voind să ia un interview lui **Edgar Wallace,** s'a dus la Beaconsfield studio, unde acesta asista la filmarea uneia din piesele sale. Era o zi umedă, aşa cum numai cei ce cunosc umezeala Londrei pot să şi-o închipuie. Intrând, se uită în dreapta şi în stânga, până ce puse mâna pe un tânăr binevoitor care era, desigur, operator pe acolo. Acesta îi dădu un scaun şi o invită să-şi încălzească picioarele la radiatorul electric. Dar, pe când el îi vorbea amabil şi cu dorinţa de a o servi, observă cu durere, că tânăra ziaristă, care observase unde se afla Edgard Wallace, nu-şi mai lua ochii dela el, pregătindu-se curajos să-l intervieweze. A aflat atunci că tânărul amabil era chiar fiul lui Edgard Wallace, Bryan, cu care Miss Lane se şi mărită după patru ani...

A doua epocă din viaţa de ziaristă a Miss Margarethei Lane a fost în America. Experienţa de acolo este însă mult prea interesantă spre a nu fi povestită mai pe larg, ceiace vom face în numărul viitor al „Adevărului Literar". **Is. Sd.**

Cronica literară

Octav Botez: Naturalismul în opera lui Delavrancea

Distinsul profesor de istoria literaturii române dela Facultatea de litere din Iaşi, autor între altele al unui remarcabil studiu asupra lui Al. Xenopol ca gânditor, a dat de curând publicităţii o scurtă cercetare cu titlul de mai sus, care probabil trebue să facă parte dintr'o lucrare monografică mai întinsă. Aşa cum se înfăţişează este foarte interesantă şi concludentă.

Tendinţa naturalistă a lui Delavrancea s'a remarcat în treacăt dar nu i s'a dat mare importanţă, poate şi pentru motivul că opera întreagă a scriitorului îndepărtează gândul dela această formulă. Delavrancea a fost un patetic şi un evocator cu înclinări de colosalitate şi mare coloare, un romantic prin temperament în chipul lui Haşdeu şi deci indirect şi în acela al lui V. Hugo, care, în felul lui era şi el un naturalist, un naturalist grotesc. Grotescul multicolor, variopinto, este ceeace izbeşte de pildă în cutare „observaţie" ca *Hagi Tudose* sau în poveşti ca *Norocul dracului.* Ceeace este limpede la Delavrancea e incapacitatea de a nota masiv şi plăcerea cu care se refugiază în declamaţie şi în viziune. De altfel găsim la el toate procesele ideologice ale contemporanilor săi, eminescianismul, decepţionismul, critica nouei burghezii, socialismul cu totul intelectual al lui Vlahuţă. Toate acestea sunt impresii provizorii. Faptul curios este că Delavrancea a voit să fie „naturalist". Intr'un articol publicat în *Revista nouă (15 IV 1888)* despre Gr. Alexandrescu, adică acolo unde te-ai aştepta mai puţin, scriitorul deplângea lipsa de documentaţie a generaţiilor mai vechi care nu dădeau informaţii „despre starea noastră socială, despre moravurile noastre". Fabulele lui Alexandrescu i se par a îndeplini această condiţie întrucât în ele se află „un norod, întreg întregulet, cu toate viţiile lui, cu toate viţiile noastre" ale noastre ale românilor, nu universale, fiindcă va trăi „cât va dura neamul românesc". Şi mai curioasă este exaltarea naturalistului Delavrancea pentru poveştile lui Ispirescu *(Revista nouă din 15.II 1888)*. Şi cu toate acestea condiţia de „observaţie" se pare a fi fost urmărită şi aici, fiindcă se constată că din poveştile lui Ispirescu ne documentăm asupra religiei poporului nostru, obiceiurilor trecute ale poporului nostru, prejudiţiilor poporului nostru, ba chiar, lucru vrednic de ţinut în seamă, limbii poporului nostru „dumicată în cuvinte". Delavrancea admiră pitorescul limbii lui Ispirescu şi e notoriu că mai târziu, în poemele lui dramatice, s'a străduit să scrie într'o limbă arhaică, mieroasă, pe care-o socotea însă, de bună seamă, şi autentică. Părerile acestea sunt din 1888 şi primele orientaţii naturalistice ale scriitorului apar, precum arată d. Octav Botez, încă din 1881, dela vârsta de 23 ani. Ce înseamnă asta? Asta înseamnă că ceeace înţelege Delavrancea prin naturalism e ceva în chip sensibil deosebit de ceeace era naturalismul la obârşie. Zolismul încearcă să fure ştiinţelor exacte, în deosebi antropologiei, psihiatriei, metodele lor, cum va observa cu competenţă d. Botez. El strânge cât mai multe fapte, strict autentice, înlăturându-se pe cât e posibil invenţia, şi stabileşte între ele un raport în scopul de a verifica o lege, de pildă legea eredităţii. Zolismul nu e psihologic şi nu e analitic, ci sintetic. Un om n'ajunge lui Zola. Lui îi trebue o familie întreagă spre a putea să remarce relaţiunile antropologice între indivizi şi mai cu seamă îi trebuesc mai multe generaţiuni ca să le poată aşeza în arbore genealogic şi să demonstreze cum alcoolismul cutărui strămoş a avut drept consecinţă înclinarea spre prostituţie a d-rei Nana. Cel mai de seamă naturalist italian, veristul Verga studiază şi el o familie, pe *I Malavoglia.* Când tratarea ciclică nu se mai înfăptueşte din economii literare ca la Fraţii Goncourt acolo apare cel puţin taine-ismul: mediul. Există această esenţială notă, ciclismul, la Delavrancea? S'ar părea că nu. El e naturalist în chipul lui Eminescu, lui Caragiale, lui Brătescu-Voineşti, arătând raporturile între individ şi generaţia lui, între evoluţia statului şi fericirea individului. Concepţiunea lui este mai de grabă sociologică. Dar poate că, dacă nu exagerăm, o atare intenţie sau măcar obscură sugestie să fi stăpânit compunerea trilogiei dramatice *Apus de soare, Viforul, Luceafărul.* Acest fel de naturalism al eredităţii nu era de altfel necunoscut scriitorilor noştri mai vechi. Oricum aci pare vădit că se studiază degenerarea unor însuşiri familiare în trei generaţii. Ştefan cel Mare înfăţişează punctul de plecare, în nepot rămân numai cruzimea şi disoluţia desbrăcate de voinţă, în Petru Rareş, a doua generaţie bastardă, cum se întâmplă adesea, reapar primele însuşiri, dar alterate, diformate. Dar ne e teamă să nu subtilizăm. Cum limba însăşi face parte din „observaţia" lui Delavrancea, cum el încearcă a zugrăvi toate păturile noastre: mahalaua, provincia, intelectualitatea, lumea politică, viaţa dela ţară, înţelegem că privit integral naturalismul delavrancian se reduce în fond la „adevărul" junimist, în conţinut şi în limbă, mai lămurit, la o „autenticitate". In felul acesta şi semănătorismul e naturalist.

Dar dacă este aşa, atunci care-i rostul studiului d-lui O. Botez? Rostul lui e foarte important şi studiul însuş foarte bine întocmit. Ceeace am spus până aci reprezintă forma activităţii lui Delavrancea. Teoretic însă el credea în naturalism. Meritul d-lui Octav Botez este în primul rând de a nu se fi lăsat intimidat de faptele scriitorului şi de a nu se fi mulţumit cu o simplă aluzie la intenţiile lui. Cercetând dar opera critică, foarte puţin cunoscută, şi încăodată opera literară din acest punct de vedere, rezultatele sale sunt surprinzătoare. Da, într'adevăr, Delavrancea este naturalist. In cronicile dramatice din *România liberă* (după cercetările d-lui Botez) clasicismul este mustrat ca fiind rece. O artă trebue să „mişte". E curios că şi despre poveştile lui Ispirescu scriitorul găseşte că ele „zgudue". „Mişcarea", „zguduirea", acestea sunt sinonimele române ale pathosului. Şi *Apus de soare* „mişcă", mai cu seamă. D. Botez sugerează foarte bine, cu potrivite citate, oscilaţiunea şi dezorientaţia lui Delavrancea în privinţa aceasta. In „Marele Duce" se arată părerea că din Zola va rămânea numai direcţiunea spiritului său. De altfel observăm că în *Trubadurul* se vestejeşte „pozitivismul" (naturalismul e pozitivist): „Vă făliţi cu pozitivismul vostru... Ştiinţa care studiază un creer mort este ştiinţa morţii". Din naturalism au rămas la Delavrancea unele metode literare, unele ticuri. Aşa de pildă d. Botez constată cu foarte multă pătrundere atitudinile scientiste din aceeaş nuvelă. Compunerea în totalitatea ei are o direcţiune mistică, dar a pune pe eroi în starea de a discuta problemele anatomiei şi fiziologiei acesta e scientism. Problema eredităţii se pune în *Linişte* unde avem de aface şi cu un medic (nemulţumit ce-i drept de ştiinţă, fatalist) dar discutând medicină, încercând transfuzii. Delavrancea caută ca şi Zola descripţiunea exactă (făcând-o însă pestriţă), cuvântul tare, trivial, care traduce o senzaţiune, mai cu seamă senzaţiile de repulsie, greaţa, scârba. Durerea de măsele, turburările stomacale, cum scriam şi noi odată, i se par semnificative. Şi mai interesantă decât toate, mai utilă pentru literatura română ni se pare observarea reducerii documentării la viaţa automatică: „Covârşit de presiunea mediului şi a condiţiilor exterioare, omul e zugrăvit de naturalişti, aproape numai sub aspectul lui temperamental şi fiziologic, ca o fiinţă primitivă şi inferioară, mânată în chip mecanic de senzaţii, porniri animale, instincte sau pasiuni atavice şi elementare. Mai mult decât oricare din ceilalţi prozatori din generaţia lui (mă gândesc la Slavici, Caragiale, Zamfirescu, Vlahuţă), Delavrancea prezintă această trăsătură. „Când nu este fiziologic naturalismul este sociologic. Apropierea pe care o făceam la începutul acestui articol sub acest raport între Delavrancea şi contimporanii săi e valabilă, dar d. Octav Botez ne sugerează în chipul cel mai convingător extinderea problemei la toată literatura unei epoci. Simpatia pentru obijduiţi, antipatia pentru burghezia parvenită, pentru profesori, antimilitarismul, acestea sânt urmări ale naturalismului. Fireşte problema e delicată (şi nici d. Botez nu socoteşte altfel). Delavrancea, Vlahuţă, etc. continuă critica liberalismului şi sânt tot atât de „naturalişti" ca şi Maiorescu. Dar este foarte adevărat că în socialismul naturalismului unii dintre ei şi-au întărit antiliberalismul. De altfel anume teme pot fi pur şi simplu temperamentale sau cosmice. Cine n'a ridiculizat un fost profesor? Este destinul dascălului şi al ofiţerului de a fi detestat în vecii vecilor de copii şi de soldaţi. Şi totuşi dacă ne gândim bine d. Botez are dreptate. La Delavrancea şi contimporanii lui aceste antipatii capătă o nuanţă doctrinală. Tot astfel are dreptate când pune în legătură cu naturalismul francez pesimismul delavrancian, oricât el s'ar afla în continuarea celui eminescian. De câteori s'a făcut încercarea, mai ales regională, a unei literaturi „viguroase" atacurile s'au îndreptat (vezi şi Eminescu) împotriva „coruptei" Franţe. De acolo venea dar priveliştea întunecată a vieţii, „materialismul". In domeniul critic d. Botez desmormântează un articol foarte interesant al lui Al. Suţu: *Romanul realist din zilele noastre (1884)* unde în vremea chiar a tinereţii lui Delavrancea se făceau asemenea reacţiuni.

D. Botez scrie cu o bogată informaţie de ordin general şi istoric-literară într'o formă elegantă şi rece, adecvată genului, secând problema în câteva pagini şi stârnind cu inteligenţă prin aceste câteva pagini alte zece probleme.

G. CALINESCU

Insemnări și polemici

Despre vânătoare

In excelenta revistă de vânătoare „Carpații", plină de lucruri interesante — exprimate frumos și încadrate în reproduceri de tablouri admirabile — d. Mihail Sadoveanu publică două schițe cinegetice.

Intr'un număr d-sa dă astfel îndemn vânătorilor și pescarilor spre peisajele de natură:

„Cei care sunteți vânători ori pescari n'aveți nevoie de îndemnul meu ca să ieșiți în mijlocul naturii. După ani de rătăciri și practică, văd că încă îmi mai rămân totuși destule, necunoscute, și vă îndemn pe cei dela câmpie să vă suiți la munte, să ascultați cerbul la începutul toamnei; iar pe tovarășii vânători de munte îi sfătuesc să încerce farmecul unei zile cu luntrea în singurătățile pruteturilor ori dunărițelor".

Iar mai departe:

„Nu; dacă nu simțești pe fruntea aburită vântul înălțimii, dacă nu-ți trece prin toate încheieturile acea trudă plăcută, soră cu frământările prăpăstiilor, și dacă nu adormi în descântecul pământului, — eliberarea ta din monotonia vieții nu-i decât o minciună. A duce sus, către stele, viața mică de toate zilele, e o profanare".

In alt număr al aceleiași reviste, d. Sadoveanu — descriind peripețiile unei vânători de cerb — își închee astfel povestirea:

„La ora 7, era între mine și cerb un spațiu de cincizeci de pași. Insă încă nu-l vedeam. Imi trebuia o clipă, ca chemarea lui să tacă, pentru totdeauna.

„Acea clipă nu s'a produs. Precis la acea oră 7, cu un ultim muget, cerbul s'a lăsat într'o ripă și s'a dus. Atunci am auzit și vuietul de glasuri și joagăre din parchetul vecin.

„Iți voi adăogi că l-am căutat și în amurg — l-am mai auzit dând glas odată, — și a-doua-zi în zori, fără să-l mai aud. N'aș putea spune că regret eșecul, tocmai pentrucă animalul devenise aproape al meu.

„Il voiu asculta cu emoție de prietin în același loc în toamna următoare. Dar voiu urmări, în altă vale și în alt munte, pe altul, străin și necunoscut".

J. J. Slaerhoff

Jan Jacob Slaerhoff, mort la treizeci și cinci de ani în ziua de 5 Octombrie, a fost, fără îndoială unul dintre cei mai străluciți scriitori ai Olandei.

Născut la Leewarden în 1899, el a studiat medicina la Universitatea din Amsterdam și și-a luat diploma în 1923, an, în care a apărut și prima sa culegere de poeme. Ca medic de vapor Slaerhoff a călătorit între Olanda și India neerlandeză, apoi între Jaffa, China și Japonia. Din 1931 însă, starea sănătății sale a devenit din ce în ce mai rea până la moarte, care n'a întârziat să vină. Cu toate acestea, el a mai putut face și alte călătorii între Olanda și Africa, locuind chiar mai mult timp la Tanger, apoi la Genova.

Slaerhoff a continuat să scrie și astfel au apărut rând pe rând: „Eldorado", în 1928: „Fleurs de marécage", în anul următor și 'n ediție franceză datorită însuși autorului.

A urmat apoi în 1930 „Serenade" și „Saturne", iar în 1934 „Soleares". Intre timp, Slaerhoff a început să publice lucrări în proză: o culegere de nuvele „Schuim en Asch" (Spumă și Cenușe) în 1930; o dramă „Jan Pietersz Coen" în 1931; și două alte volume „Het verboden Rijk" (Regatul interzis) în 1932 și „Het Leven op Aarde" (Viața pe pământ) în 1934.

Revista „Groot Nederland" a consacrat un număr special memoriei poetului.

Versurile lui Slaerhoff au frăgezimea aerului marin, pe care l-a respirat autorul în scurta sa viață. Proza de asemenea nu rămâne cu nimic inferioară. O povestire ca „Larrios". care poate fi comparată cu cele mai bune povestiri de Edgar Poe, o carte ca „Regatul interzis" în care destinul poetului se confundă cu acela al lui Camoens, pe care l-a simțit în decursul vremurilor ca pe un frate mai mare, îi dau un loc de cinste nu numai în literatura țării sale, dar chiar în mișcarea literară europeană.

Epoca victoriană a Angliei

Epoca victoriană (1830-1900) a fost una dintre cele mai frământate din istoria și architectura statului englez. De aceia se și discută în mod atât de contradictoriu această epocă, încă prea apropiată de a noastră spre a ne da o perspectivă și a hotărî care ideie sau care instituție a luat naștere, sau își are rădăcina, în această vreme atât de bogată și atât de constructivă. Mulți gânditori englezi atribuesc secolului al XIX--lea funcțiunea de a fi degajat „inteligența dezinteresată" a omenirii și a fi eliberat-o de influența partidelor, a sectelor și a deosibirii dintre sexe.

Este în afară de orice îndoială că această „inteligență dezinteresată" a triumfat în tot decursul epocei victoriane, dar este ea oare caracteristică numai acestei epoce? sau este ea o caracteristică indiscutabilă a acestei epoce? Unii o admit pentru epoca dela începutul și mijlocul erei victoriene, tăgăduind-o pentru ultima. Alții atribuie predominarea „inteligenții dezinteresate" numai secolului al XVIII-lea. Aceștia admiră, în era victoriană, mai mult influența utilitarismului, care, în prima parte, ca și în mijlocul acestei ere, a dăruit Angliei atâtea serii de reforme salutare și atâți conducători și pioneri ai unei bune guvernări, azi uitați sau neprețuiți după valoarea lor. Pentru cine aruncă o privire înțelegătoare asupra erei victoriene, puterea sa de organizare a cugetării, ca și a vieții practice, este mai caracteristică decât orice altă însușire.

In adevăr, la începutul secolului al XIX Anglia nu avea nici un fel de organizare, un sistem de educație în plină amorțire, și un orizont metafizic foarte îngust. In plină eră victoriană în fiecare clipă izbucnește o revoluție a cugetării cu valul de noi descoperiri științifice și noile concepții asupra naturii umane și legăturile ei cu universul. Biserica, statul, universitățile, industria, agricultura viața socială, higiena, toate sunt retopite în focul laboratoriilor, pe când transformările politicii Europei și expansiunea Marii Britanii în nemărginitul său Imperiu, fac să fiarbă lumea ca într'o imensă căldare a Satanei.

Geniul poporului englez, din această epocă, știe să se adapteze la cerințele veșnic preînoite ale timpului, cu o îndemânare și o ingeniozitate în adevăr miraculoasă.

Spiritul democratic se reflectă în poeme ca acel „Cântec al Cămășei" de Hoed, *sau „Cry of the Children" al* Elizabetei Barret Browning, *sau în „Lockseley Hall" al lui* Tennyson, *ca și în cântecele socialiste ale lui* Charles Kingsley *și* William Morris.

Mulți dintre romancierii timpului scriu pentru a reconstrui o nouă lume mai bună și mai dreaptă, ca Dickens în voluminoasa lui operă, în care reforma socială e cerută categoric.

Alții ca d-na Gaskel, Charlotte Bronte *și* Mark Rutherford, *vorbesc de neliniștea industrială a timpului lor,* Charles Reade *lovește cu mânie în toate abuzurile sociale,* Disraeli *pledează pentru o democrație politică,* Walter Besant *îndreaptă privirile spre acel „East End" a cărui tragedie avea să ne-o expună mult mai târziu* Jak London, *în tablourile sale sumbre și sfâșicoare din „Poporul Abisului".*

Epoca victoriană a produs admirabila activitate științifică în toate ramurile sale cu Charles Lyell în Geologie, cu *Robert* Chambers *în Biologie, pregătind calea lui* Charles Darwin *pentru „Origina speciilor", cu Alfred Russell Wallace și Thomas Huxley, pregătind calea speculațiilor filosofice ale lui Herbert Spencer. Dar acest măreț curent intelectual s'a revărsat și în literatura epocii, influențând-o adânc.*

Tennyson *tratează natura, în poemele sale, ca un om de știință, alți poeți scriu versuri despre discrepanța între știință și credință, pe când alții, ca de pildă,* Robert Browning *fac versuri în care par mai de grabă chimiști de cât poeți. Savuroasele cuvinte arhaice ale lui* Lamb *s'au preschimbat în tăioasele satire politice ale lui Carlyle, fanteziile lui De Quincey au dat locul comentariilor de ironic socială ale lui Arnold.*

Nici chiar prerafacliții care au protestat energic împotriva invaziei intelectualiste în poezie, nu s'au putut sustrage influenței sale, care s'a resimțit și în scrierile celor mai mari și mai talentați reprezentanți ai generațiilor succesive, ca George Eliot, George Meredith. Thomas Hardy.

Paganini

„Nimeni nu ar putea descrie cum cântă Paganini", — spun contemporanii, articolele din gazete, scrisorile particulare.

Paganini după desemnul unui contimporan

Azi însă, se poate cunoaște măsura în care el și-a îmbogățit instrumentul și ce a lăsat ca moștenire urmașilor.

Pe vremea lui, chiar dacă Paganini și-ar fi dat osteneala să explice acultătorilor săi „cum cânta", cei mai înțelepți dintre ei nu ar fi înțeles de cât evidența unei supreme puteri de talent și că arta sa aparține muzicii, domeniu în care cuvintele nu pot exprima nimic.

Meyerbeer îi scrie unui prieten: „Inchipuiți efectele cele mai uluitoare ce se pot produce cu vioara; gândește-te la minunile cele mai extravagante produse de arcuș și vioară: Paganini va întrece, ori ce ți-ai închipuit, cu realizările sale".

Rossini mărturisește că a lesinat numai de trei ori în viața sa: când a făcut fiasco prima sa operă, când i-au căzut toate proviziile în apă, în timpul unei excursii și când a auzit întâia oară cântând pe Paganini.

Schumann nu e nici atât de înflăcărat ca Mayerbeer, nici atât de ușurel în glume ca Rossini. El se mărginește să spună că Paganini reprezintă culmea, punctul decisiv în istoria virtuozității.

Cele 24 de Capricii, *ca și* Le Stregge, *remând neîntrecute și până azi. Deși alți virtuozi le-au executat poate cu toată finețea și puterea de virtuozitate ce se poate închipui, totuși, imaginația celor ce se gândesc chiar în zilele noastre la Paganini, nu se poate împiedica de a visa la felul în care romanticul virtuoz le va fi cântat, spre a fermeca atât de mult pe cei ce l-au ascultat. Era ceva demonic în arcușul și vioara lui Paganini. Acestui demonism nu i-a rezistat nici iluminatul secol al XIX-lea, care a dat credință poveștilor celor mai absurde asupra omului și artei sale.*

Un biograf serios avea deci misiunea de a înlătura, în primul loc, o mulțime de povești fără nici un senz și apoi a construi o biografie, întemeiată pe fapte și documente, care să poată fi citită cu încredere. Lucrul era destul de greu de realizat, căci, sequența evenimentelor din viața lui Paganini, e adeseori sfărâmată și prezintă lipsuri imposibil de împlinit.

O asemenea istorie a vieții lui Paganini a încercat să scrie „Jeffrey Pulver", din care culegem câteva amănunte.

Se pare că a debutat în Noembrie 1797, când și-a arătat puterea de violonist la festivalul lui Sf. Matei, în Luca. Pe acea vreme nu avea decât 15 ani și izbutise să se emancipeze de autoritatea părintească. Acest prim succes al său a fost răsunător. Călători apoi la Pisa și în orașele vecine. Faima sa se răspândi, pretutindeni fu primit sărbătorește, iar cine-l asculta rămânea împietrit de admirație și nu-l mai uita.

Succesul i-a cam turburat mintea.

La treizeci de ani părăsi Italia, țara natală, pentru a cuceri Viena și a-și repeta triumful în Germania și apoi la Paris. La Paris nu a ajuns de cât în 1831, iar în Londra impresariul său i-a făcut reclamă îndoind costul obișnuit la concerte, pentru biletele sale. The Times *a ripostat înainte de concert, că ar fi bine ca publicul să lipsească de la concert până când impresarul și idolul său străin vor fi căpătat ceva bun simț".*

Insă după ce l-a ascultat la concert, „Times" scrie:

„Nu-i numai, poate, cel mai desăvârșit violonist ce a existat vre-o dată, ci e singurul de felul său... Geniul său se vădește în bucățile lente, în care dezvoltă fiece formă și gradație a sensibilității; se poate afirma acest lucru fără a putea fi acuzat de exagerație. Vioara sa, în asemenea pasagii, poate fi privită ca făcând parte din el însuși".

Intre debutul la Luca și concertul de la Londra au trecut 34 de ani, dar tocmai în această epocă de maturare a artistului lipsesc informațiile și documentele. Toată această agitată tinerețe, care s'a străduit pe drumuri, cutreerând Italia ca să culeagă succese și bani, dându-și seama de vanitatea amândurora, voluptatea cu care a căutat iubirea spre a nu găsi de cât deziluzia, boala care-l dobora, din timp, în timp, toată această veșnică frământare a ființei sale trebuie să-și fi găsit glas în acele bucăți în surdină cu care vrăjea lumea.

Oricare vor fi fost trivialitățile dureroase ale vieții sale exterioare, fapt e că firea sa de artist a rămas neatinsă de ele și viața sa reală, cu avântul și sfâșierile sale, a fost toată revărsată în muzică.

Din nefericire toată această artă divină a pierit odată cu creatorul ei. Nu a fost încă nici discul să-i păstreze măcar umbra. — Is. Sd.

„Prin poarta iadului"

In vremea noastră trei femei, trei misionare engleze, au pornit din țara lor de negură, spre întinsul orient, spre China, pentru a propovădui vreme de 25 de ani Evanghelia.

Frumusețile înfiorătoare ale Tibetului cu pitorescul lor straniu, cași firea ciudată a Mongolilor, sunt tot atâtea elemente care te stăpânesc puternic dela începutul primului capitol al cărții „*Par la porte de Jade*", scrisă de două din ele: *Franciska French* și *Miltred Cable.*

Iată-le într'o mică trăsurică, înconjurate de câțiva chinezi politicoși, străbătând oazele luminoase, care punctează din loc în loc monotonia fără de sfârșit a deșerturilor.

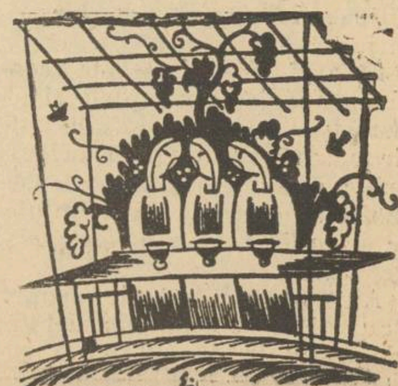
Osteneală cu prisosință răsplătită în momentul în care au trecut pragul cetății celor o mie de Boudha, acolo unde chiar expediția lui *Harvard* nu pătrunsese. Dar nici aceasta n'a fost deajuns pentru sufletul lor: ele se hotărăsc să se întoarcă pe unul din vechile drumuri comerciale ale Asiei centrale — 3500 Km. — în care se interpun aceleași greutăți.

Cu adevărat impresionantă, e această voință frenetică de victorie, în fața căreia personalitatea umană dispare pentru ca să-i ia locul jertfa de sine.

Mi-am adus aminte, printr'o alăturare de gând foarte potrivită, de acei „voyageurs traqués" ai lui Henry de Montherlant, care, asemenea navigatorilor fără speranță, s'au resemnat să se avânte în larg, pe urmele nesigure ale capricioasei lor inspirații, cu încrederea deplină că „omenirea e o simfonie de suflete mari. Acel care nu e în stare să o înțeleagă și să o iubească decât sfărâmând o părticică din elementele sale, arată că nu este decât un barbar".

„Călătoare chinuite" ascultând simfonia marilor suflete colective, cele trei eroine ale Odiseii din pământul Asiei, și-au adunat impresiile în cartea în care eroismul este redat cu cea mai impresionantă simplicitate și 'n care găsești tot ceia ce este demn de reținut din viața unor țări și a unor popoare prea puțin cunoscute, dar în care deșertul, oazele, cetățile vechi ale legendei, sunt puncte de iradiere pe acest drum cu totul necunoscut.

L. O.

Bibliografie

Primim:

Cărți

Dem. Theodorescu: *Robul. Ed.: „Universala" Alcalay București, 1936.*

Ioan Sulacov: *Insemnările unui flămând. Ed.: „Șantier" București, 1936, Prețul 25 lei.*

Laetiția Dumitriu: *Lanțuri, gând și suflet. Tip.: „Văcărești" București, 1936, Prețul 50 lei.*

Reviste

Revista Fundațiilor regale, No. 4 (Ianuarie).

Nord-Vestul: No. 20 (Decembrie).

Insemnări ieșene: No. 1 (Ianuarie).

Buceagul: No. 4 (Decembrie).

Munca: No. 12 (Decembrie).

Cele trei crișuri: No. 11-12 (Noemb.-Dec.).

Șantier: No. 1 (Ianuarie).

Viața Noastră: No. 1 (Decembrie.

Cuget Moldovenesc: No. 11—12 (Nov.-Decembrie).

Moldova nouă: No. 4 (Decembrie).

Căminul școalei: No. 3-4 (Noembrie-Decembrie).

Revista industrială. Arte și Meserii: No. 213-214 (Decembrie-Ian.).

Buletine

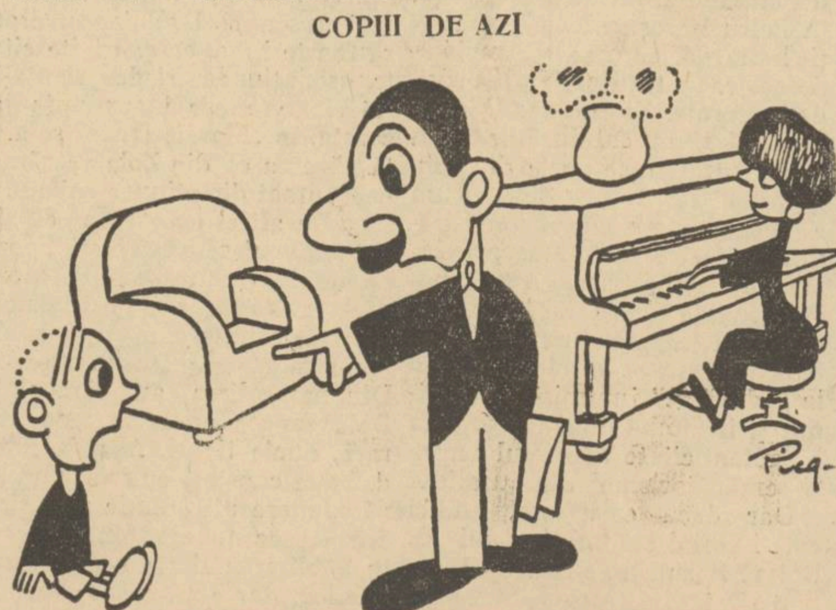
Buletinul Editorial: No. 66 (Decembrie).

Bulletinul pregătirii. Premilitare: No. 10-11 (Număr de Crăciun).

—Ei, îți place pălăria mea?
— Cât ai dat?
— E foarte ieftină...
— Atunci... cum îți place?

COPIII DE AZI

— Am să te spun Mamei Pădurii că n'ai fost cuminte.
— Ba eu am să te spun fiscului că n'ai declarat pianul.

PICKPOCKET

— Nu cumva-i ceasul directorului?
— Exact! L-am găsit în buzunarul gardianului șef.

EL. — Ce noroc că m'am întâlnit cu voi pe gerul ăsta!

ASOCIAŢIUNII

Adevărul Literar şi Artistic

Anul XVI — Seria II — No. 841
Duminică 17 Ianuarie 1937

FONDATOR AL. V. BELDIMAN 1888–1897 CONST. MILLE 1897–1920 FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în ţară
10 Lei exemplarul în străinătate

Sărbătorirea d-lui D. Gusti

A avut loc sărbătorirea d-lui prof. D. Gusti pentru douăzeci şi cinci de ani de învăţământ.

D. Gusti şi-a început cariera universitară la Iaşi, unde d-sa a dat sociologiei — înăbuşită subt atmosfera creată de „apostolul" şovinismului — o largă perspectivă de civilizaţie.

Seminarul, organizat pe lângă catedră, desăvârşea instrucţiunea studenţilor şi din punct de vedere practic.

La Bucureşti, spiritul de organizator al d-lui Gusti a găsit un vast câmp de activitate.

Catedra şi seminarul pe deoparte, cu cantinele cooperative pentru întreţinerea studenţilor, iar pe dealtă parte Institutul social român — cu revista-i: „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială" — caşi campania monografică întreprinsă în diferite părţi ale ţării... iată o activitate prodigioasă, care întrece puterea de muncă a unui om de ştiinţă obişnuit.

Din primul moment, d-sa şi-a dat seama că noi nu ne cunoaştem poporul. Iar fără o cunoaştere temeinică a poporului, nicio reformă serioasă — de orice fel — nu-i posibilă.

Pe scară mare, d-sa a întreprins anchete monografice sociologice, — organizate după un plan grandios, cu o întreagă armată de specialişti, în ţinuturile cele mai curat româneşti: în Putna, Bucovina, Făgăraş şi în Banat.

S'a cules din aceste regiuni un imens material, a cărui clasare cere muncă, pricepere şi timp.

D. Gusti

In această direcţie, meritul d-lui Gusti e cu atât mai mare — cu cât ţara noastră e la începuturile ei statistice şi monografice.

Nu-şi dă seama de importanţa statisticii şi a monografiei nici oficialitatea nici publicul.

Ne mirăm că d. Gusti a reuşit să atragă atenţia autorităţilor pentru lucrările monografice. Ne mirăm că d-sa a învins pasivitatea atâtor organe administrative, al căror concurs este indispensabil reuşitei unei campanii monografice. Ne mirăm că — în regiunile unde s'au desfăşurat campaniile — populaţia a fost convinsă să ajute pe cei veniţi s'o studieze.

D. Gusti n'a reuşit decât cu mare abilitate.

D-sa n'a venit în sate cu o ceată rigidă de savanţi, cu ochelari pe nas, privind omul ca pe un cobai de experienţă... A căutat din primul moment să se apropie sufleteşte de populaţie. Astfel, echipa sanitară s'a pus la dispoziţia locuitorilor, în mod gratuit, cu consultaţii şi medicamente. S'au împărţit alimente populaţiei nevoiaşe. S'au făcut cantine populare. S'au împărţit premii. S'au organizat serbări, etc.

Ţăranul e deprins să vadă în orăşan un inamic — venit în sat fie cu scop fiscal, fie cu scop administrativ.... spre a-l împovăra cu o nouă sarcină.

Dacă utilitatea monografiei ştiinţifice n'a pătruns în mentalitatea orăşenească în genere şi oficială în special, — ne închipuim cât de greu i-a fost d-lui Gusti să se facă înţeles de ţărani.

Atâtea părţi de monografie nu se pot realiza decât cu colaborarea plină de încredere a ţăranilor, — ca „trecutul" „folclorul", „muzica, etc.

E aproape un miracol că d. Gusti a fost în stare să convingă populaţia a veni la centrul monografic, a sta zile şi săptămâni întregi la dispoziţia cercetătorilor — lăsându-se măsurată, înţepată cu seringi, chestionată asupra superstiţiilor şi eresurilor, etc.

In acest domeniu, d-sa e un precursor. A avut de luptat cu ignoranţa şi cu neîncrederea dela ţară.

A izbutit numai graţie spiritului său de misionar.

Campaniile monografice au fost făcute de o armată de colaboratori, care s'au apropiat de d. Gusti — printr'o comunitate de idei şi de sentimente.

Alţi profesori universitari — cu toată ştiinţa lor — nu ştiu să-şi facă emuli. Fie că nu vor din meschinărie, invidie, gelozie... Fie că nu pot, fiind prea uscaţi sufleteşte şi neputându-şi atrage simpatiile colaboratorilor.

D. Gusti are şi entuziasm pentru ştiinţă, posedă şi încredere în sine, e animat şi de un sentiment altruist — care îl fac să ridice elementele capabile din juru-i. Şi-a făcut elevi, a creat o şcoală.

La seminar, institut, revistă şi 'n campaniile monografice, — d. Gusti este înconjurat de o falangă de merituoşi slujitori ai ştiinţei.

Acest spirit de corp ştiinţific nu se crează decât pe lângă universităţile cu veche tradiţie culturală din Apus.

La noi există sau gaşca pseudo-ştiinţifică, cu substraturi politicianiste — sau izolarea savantului, rea şi invidioasă.

D. Gusti a adus în societatea noastră un suflu înalt de misionar al ştiinţei.

Deaceia sărbătorirea de azi e pe deplin cuvenită.

Aderăm la ea fără nici o rezervă.

M. S.

Ella Dgi Cancicov — Copertă

Adina Paula Moscu-Melinte — Portret

Despre prietenie

Răsfoind „Carnetele" lui Georges Louis, fost director al afacerilor politice la ministerul de externe al Franţei şi ambasador la Petersburg, m'am poticnit la însemnarea dela 9 Mai 1908 — şi n'am mai putut continua lectura.

M'a împiedecat revărsarea, cu clocot de var în fierbere, a unui puhoi de amintiri şi asociaţii de idei.

Rar se nimeresc, concentrate într'o singură pagină, atâtea probleme, atâtea sentimente şi atâta batjocură şi nebunie.

Georges Louis notează:

Luna trecută a sosit cu yachtul său la Palermo, în momentul când şi împăratul Wilhelm se afla acolo, unul din tinerii Rothschild, cel mai uşuratec, cel mai puţin inteligent, singurul, din această casă, care nu are dreptul să semneze.

Cunoştea pe marele maestru de ceremonii, prinţul Fürsttemberg, însoţitorul împăratului. Wilhelm a acceptat imediat să-i fie prezentat şi, întrerupând recepţia anunţată, a aristocraţiei siciliene, a vorbit o oră tânărului, exaltând grandoarea familiei Rothschild, serviciile pe care ea le-a adus, şi regretând că n'a rămas în întregime în Germania:

„Veniţi la mine, veţi fi trataţi la fel cu cei mai mari. Nu fac nicio deosebire între creştini, protestanţi sau catolici, evrei şi musulmani. Toţi se închină unui singur Dumnezeu, aceluiaşi Dumnezeu, Dumnezeului meu. Toţi monoteiştii trebue să se unească împotriva păgânilor din Extremul-Orient. Altă dată mă gândeam la Chinezi, când vorbeam de primejdia galbenă; azi mă gândesc la Japonezi. Ei sânt duşmanul nostru al tuturor. Ei îi vor organiza pe Chinezi şi-i vor arunca împotriva Europei. Faţă de această primejdie, tot restul lumii trebue să se unească".

In cadrul acestui articol, nu încap comentarii de natură politică. De aceia ne limităm să fixăm numai atenţia asupra programului împărătesc care în curs de 29 de ani — inclusiv războiul mondial — a suferit câteva corecturi de cuvinte, dar în fond a rămas acelaşi. Azi Chinezii, mâine Japonezii, poimâne Ruşii; eri Evreii şi monoteiştii, iar acum arienii şi rassiştii, şi aşa mai departe — variaţiuni pe aceeaşi temă...

•

Ne preocupă o chestie de altă natură. Anume: atitudinea fostului împărat german faţă de tânărul Rotschild pe care autorul carnetelor ni-l descrie ca pe un perfect imbecil. De altfel, aceiaşi problemă îl frământă şi pe diplomatul francez. El o atinge, în treacăt, într'o notă alăturată textului de mai sus.

„In Anglia — scrie Georges Louis — omul pe care împăratul îl distinge e lordul Lonsdale, un desechilibrat pe care nimeni nu-l ascultă, fiindcă nu poate niciodată să spună adevărul". (Nu ştiu de ce, dar în urechi îmi ţiue numele unui alt lord pe care îl distinge actualul stăpânitor al Germaniei). Vorba francezului: cu cât se schimbă mai mult, cu atât rămâne acelaş lucru.

Pe semne că orice caracter autoritar nu poate lega prietenie decât cu infirmi deposedaţi de personalitate şi de caracter şi posedaţi de pasiuni şi vicii.

Aceşti oameni n'au prieteni, ci complici, tovarăşi de desfrâu, asociaţi interesaţi, partizani politici şi curtezani.

Puterea lor e un exces de îngânfare şi îngânfarea nu se simte bine decât dacă este înconjurată de servitori plecaţi, dispuşi să satisfacă plăcerile brutale ale şefului. Mai mult decât orice altă acţiune a lor, alegerea prietenilor le trădează conţinutul sufletesc.

Esenţa prieteniei este o plăcere de ordin spiritual. Numai acest fel de amiciţie implică jertfe. Inspiraţia clasică a înălţat prietenia până la rangul de eroism.

Castor şi Pollux, Oreste şi Pilade, fidelul Ahat, Nisus şi Euriale, Damon şi Pythias au fost consideraţi şi cântaţi ca eroi.

In faţa lor se închină şi scepticul Voltaire, deşi se îndoeşte de adevărata lor existenţă:

Tous grands, héros, tous amis veritables;
Ces noms sont beaux; mais ils sont dans les fables.

Totuşi prietenia nu este numai un subiect literar. In viaţa reală ea este unica familie electivă în stare să satisfacă sentimentele şi senzibilitatea oamenilor de idei. Decepţia prieteniilor a fost, bunăoară, pentru Nietzsche o tragedie grozavă. S'a lăudat cu izolarea lui, dar n'a suportat-o.

O prietenie intelectuală, verificată şi documentată, a fost legătura ideală dintre Montaigne şi la Boétie.

Montaigne lămureşte această amiciţie în câteva cuvinte simple: *fiindcă el a fost el şi eu am fost eu.*

F. DIMA

„Răzeşul"

Din provincie a venit de sărbători la Bucureşti un prieten — moşier de baştină, întors însă acum aproape la starea de răzeş. Are vre-o sută de hectare în Basarabia, locueşte la ţară şi lucrează deavalma cu ţăranii.

Din vorba lui nici nu se cunoaşte astăzi c'a făcut liceul. Povesteşte în societate — ca ceva foarte natural — cum i s'a „bătut" iapa... fără să dea importanţă faptului că în asistenţă sânt câteva domnişoare. Dealtfel conversaţia lui abundă în amănunte „tari" din viaţa animalelor.

A descins la un hotel de pe calea Griviţei. „Şi mai eften... Şi aproape de gară — n'ai nevoe de birjă"...

„Răzeşul" (căci aşa îl botezasem), — un om zdravăn, lat în umeri, roş la faţă, — îmi bate în uşă, la şapte dimineaţa.

— Ce-i cu tine, strigoiule? îi zic. Ce-ai venit aşa de dimineaţă?

— Cum „dimineaţă"? îmi răspunde el. De când au cântat cocoşii...

— Dar de unde ai găsit tu cocoşi pe Griviţa?

— Sânt o grămadă, în cuşti...

Eu stătusem nouă ani în cartierul Griviţei şi nu auzisem, odată, un cocoş...

Cum n'are ce face, „răzeşul" stă de vorbă cu mine toată ziua. Când sânt în oraş, el mă aşteaptă acasă. Nu se duce decât seara la hotel, la culcare...

Intr'o zi, îl văd — când mă întorc din oraş — tot plin de praf. Prinsese un şobolan într'o magazie. De mult îl pândise. Asta era marele lui duşman.

— Aici a fost uşor, — îmi explică „răzeşul". Dar la ţară îi prind mai greu, că-s şireţi. Când le torn apă în bortă, ei aleargă repede aproape de gura bortei, se aşează cu spinarea în sus — şi uite aşa se umflă... de rămâne apa de-asupra. Ca să-i prind, vâr întâi în bortă o sârmă făcută la capăt cârlig, torn apa şi după aceia... zmâc!... trag repede sârma, cu şobolanul agăţat la vârf.

I-ai văzut cum îşi adună hrană pe iarnă? mă întreabă el. Se urcă pe-un strujan de păpuşoiu şi desghioacă grăunţele de pe ştiulete. Cu gura plină, se dau jos şi se duc la bortă. Să-i vezi cum au două bolfe la gură deoparte şi de alta a rîtului...

Sau să te uiţi la dânşii cum cară cartofele. Le trag de-o aţişoară, ori le dau de-adura cu botul...

Le-am şi săpat bortele... Inăuntru, pe jos, e bătut de parcă-i ciment. Şi au mai multe încăperi: una mare — în care stau... Apoi trei odăi pentru provizii: una cu păpuşoiu, alta cu cartofi şi a treia cu rădăcini uscate... Le place şi lor variaţia de bucate. Insfârşit — tocmai în fund: privata...

Ii ucid fără milă — că-mi distrug recolta. Numai odată l-am ertat pe unul. Ajutat de-un argat, am găbjit un şobolan într'un colţ de şură. Când să împlânt într'însul colţii furcii, şobolanul s'a uitat în ochii mei — şi-i curgeau lacrimi ca la om. Pe acela l-am ertat...

Vorbim de una de alta. Pe urmă „răzeşul" se întoarce la „vrăşmaşii" lui.

— Dar la vie, câte nu păţesc cu „forfecarii"! — urmează prietenul meu. Forfecarii sânt nişte gândaci care au la cap ca nişte foarfece, cu care tae şfichturile viţei şi le duc în vizuina lor — adâncă şi întortochiată, unde ajungi, greu, săpând....

Ce fac, atunci? Cum forfecarii îs foarte răi, nu se sufăr unul pe altul şi îşi apără cu străşnicie avutul, — prind un forfecar de pe tufă, iau şi-un hârleţ şi caut borta dihăniei în jurul tufei unde văd pe jos aţe tăete. Apuc forfecarul de ceafă şi îl bag în borta străină. Apoi mă aţin cu hîrleţul. In timpul acesta stăpânul borţii vine în grabă să dea afară străinul — şi se ia cu dânsul la bătae... Atunci eu vâr hârleţul subt ei şi răstorn brazda. Ii prind pe amândoi: pe unul îl omor şi pe altul îl pun într'o cutie de chibrituri — ca să vânez mai departe....

Dar de câte nu-mi vorbeşte „răzeşul"... Are o mulţime de chestii cu albinele, cu porcii, mânji, găinele, raţele, cu curcile şi picherele...

Intr'o zi prietenul mă ia deoparte să-mi spună ceva în şoaptă.

— Ştii ce? începe el. La hotelul meu sânt o mulţime de „draci". Toată noaptea umblă încoace şi încolo. Am văzut într'o sară un băeţel şi m'am răstit la dânsul: „Cu caş încă la gură şi umbli după fete? Acasă — mucosule!" Altădată aud bătăi în uşa de alături. Es în antret, în cămaşa de noapte — să văd ce-i? Un bărbat nu putea să deschidă uşa. Broasca era ruginită. Cer chelneriţei gaz untdelemn, o pană de gâscă — şi ung încuetoarea... Dinăuntru, unde erau o femee şi un bărbat, aud rugăminţi, încet: „Sânt om însurat, mă aşteaptă nevasta, daţi-mi drumul". Aha, îi zic, atunci de ce nu stai acasă şi nu eşti om cumsecade? Rămâi aici până dimineaţa....

Uite aşa, toată noaptea n'am hodină. Ba odată cum un client era cu chef şi făcea scandal, a trebuit să-l şi bat şi să-l arunc pe scări.

Aşa că m'am hotărît să plec acasă, să mă hodinesc şi eu ca omul — dela opt seara până la cinci dimineaţa...

Ne luăm ziua bună, ne îmbrăţişăm, ne sărutăm....

Răzeşul pleacă, apoi se întoarce o clipă:

— Tare-s îngrijat. Am acasă o iapă a făta. Dacă după ce naşte, nu rupe cu gura cămeşa în care-i mânzul — e o nenorocire: se înăbuşă mânzul....

M. SEVASTOS

José Maria de Heredia

CUCERITORII

Precum s'avântă şoimii din cuibul lor natal
Sătuli de sărăcia ce duc pe culmi, sărmanii,
Don Palos de Moguera, matrozii, Căpitanii,
Porniră beţi de visul eroic şi brutal.

Mergeau în cucerirea vestitului metal
Din Cypango ce 'n mină îl coace tainic anii,
Iar navele sub vânturi făceau prelungi mătanii
Lăsând în zare negrul tărâm occidental.

Şi cum visau la ziua eroicelor fapte,
Fosforescent azurul lăsa cu blonda noapte,
Miragiul său de aur pe somnul lor greoi;

Sau, aplecaţi pe bordul corăbiei tăcute,
Priveau miraţi pe ceruri în veci nemai văzute,
Din Oceanul antic cum urcă stele noi!

ION PAVELESCU

Amintiri din Marsilia

Imi place pitorescul murdar al acestor cheuri — încă din Hamburg, încă din Rouen, Amsterdam, Brema, Rotterdam — atât de mirositoare, pline de oameni grosolani, dar duhnind a voe bună, pline de butoae cu peşte sau petrol, cu alei şi zgârie-nori de lăzi, cu chiote de sirene, cu atâta mişcare, cu atâtea privelişti!

Din gară încă, Marsilia miroase a mimoze şi scoici. Şi după hamali, după vizitii, care-ţi vorbesc de parcă ai fi cumătru cu ei, simţi imediat că te afli în Marsilia. Peste tot veselie, în ţinută şi în glas. O lumină vie şi caldă.

Portul vechiu, mirosind a stridii şi păcură, mişună de lume care strigă, zbiară, cheamă, ghionteşte amical. Ciopârţind aerul albastru, sau amurgul lăcrămând, catargurile şi pânzele negre ale vapoarelor sale vechi, hârţoagele autentificând trecutul. Mizeria şi murdăria aceasta cum nu vă închipuiţi de pitorescă, mă bucură atâta, mă pătrunde şi mă emoţionează atâta, încât nu mă mai satur de câte ori mă aflu într'un port.

Marsilia, cetatea păcii

Biografia Marsiliei este cel mai frumos capitol din istoria Franţei. Marsilia este cel mai activ colţ francez. Istoria ei a început acum peste 25 de secole, mult înainte de a Parisului, pe vremea când nu se pomenea încă de Gali, în aceiaş vreme în care s'au ridicat colegele ei, Roma, Atena, Cartagina. Aici au debarcat Grecii, şase sute de ani înainte de Hristos. Aici au debarcat primii creştini. De aici au pornit cruciaţii. 26 de secole din istoria Franţei, de-aici au pornit. Poarta Franţei către Orient, a Orientului către civilizaţie. Capitala comerţului şi industriei. Regina untdelemnului şi a săpunului. Metropola marinarilor şi pictorilor.

Iată cazierul Marsiliei.

In timpul lui Cezar, Marsilia avea 100.000 locuitori. In evul mediu, războaiele, asediile, ciuma, îi reduc populaţia la un sfert. Totuşi M-me de Sevigné apucă iar vremea când are suta de mii. In 1860, populaţia se triplează, în 1913 ea se ridică la jumătate de milion, în timpul războiului trece de un milion. Iată istoricul însemnătăţii sale, după cantitatea locuitorilor!

Debutul istoriei marsilieze este un act de unire, pace, muncă. Au debarcat nişte Greci din Asia. I-au primit băştinaşii cu multă bună voinţă. Şeful lor s'a însurat cu fata regelui de Provence şi zestre a luat stânca şi portul unde se află Marsilia. Poetică unire între barbarii Galiei şi civilizaţii orientului. Simbolul Marsiliei, programul ei, de-atunci şi până astăzi.

Marsilia a rămas credincioasă programului. Şase secole de convieţuire greacă au făcut din ea o cetate puternică, dar nu de luptă şi de luptători, nu de dominaţie şi ambiţie, ci de bogăţie şi negustorie, de prietenie şi muncă. Niciodată nu s'a gândit să cucerească ţinuturi, să devină o cetate de opresiune şi de luptă. A dispreţuit expediţiile Romei şi Cartaginei, nu şi-a strâns legiuni sau armate de mercenari. A semănat Atenei atâta timp cât Atena nu s'a ocupat de chestiuni militare...

Inseamnă oare că Marsilia, în felul ei, n'a fost o cetate victorioasă, triumfătoare? A fost, în domeniul păcii, a inteligenţii. A îmbogăţit şi a educat toată lumea care a venit în atingere cu dânsa. Din Marsilia au învăţat Galii să zidească şi case şi oraşe de piatră, să cultive viţă, să bată monetă, să scrie. Dela filozofii Marsiliei au împrumutat Druizii misterele nemuririi sufletului. Geniul marsiliez a activat şi corpul şi sufletul celor care îi simţeau contactul.

Totdeauna marsiliezii au fost însufleţiţi de dorinţe nobile, de foloase practice. Au organizat caravane care să lege Mediterana de Ocean. Marsiliezii de azi sunt urmaşii acelor „comercianţi" care, cu mai multe secole înainte de era noastră, au îmbogăţit geografia cu capitole noi: Euthymenes a descoperit coasta occidentală a Africei, iar Pytheas a înconjurat Europa, a mers până în mările îngheţate, a descoperit insulele britanice şi Scandinavia, a fost Columb al pământurilor nordice şi vestice.

Prin călătorii ei, Marsilia a descoperit o lume nouă; dar nu i-a trecut prin minte să-şi facă o împărăţie! Ce-i trebuia ei împărăţie!

Când au venit zile proaste, când au cucerit-o Romanii şi din cetate independentă au făcut-o simplu oraş al Cezarilor, Marsilia nu s'a resemnat să trăiască viaţa banală a tuturor celorlalte cetăţi. Chiar învinsă şi sclavă, a vrut să-şi păstreze vechiul prestigiu şi dacă n'a mai putut prin prosperitate, a făcut-o pe tărâm spiritual. Comerţul mai puţin activ i-a lăsat timp să se consacre intelectului. A citit şi învăţat pe Homer, a încurajat poeţii şi oratorii, a grămădit sumedenie de occidentali în şcolile ei. A devenit Marea Universitate a Galiei.

Totdeauna Marsilia a aspirat la o glorie; dar o glorie sănătoasă, binefăcătoare. Şi totdeauna Marsilia a avut o glorie: a bogăţiei şi a culturii.

Deaceia iubesc Marsilia şi o admir. O cetate blândă, îngăduitoare, care a dispreţuit războaele în folosul luptelor paşnice ale inteligenţii. Şi dacă a scos câteodată arme prăfuite şi ruginite din poduri şi pivniţe, a fost numai ca să-şi apere strictul necesar, libertatea. Revoluţia cea mare de pildă, mai mult a trezit aici strigăte de bucurie şi cântece patriotice, decât accese de ură şi gâlceavă politică.

Deaceia a indignat cu atât mai mult atentatul nu prea vechiu din Marsilia: din cetatea păcii au vrut să pornească un nou război!

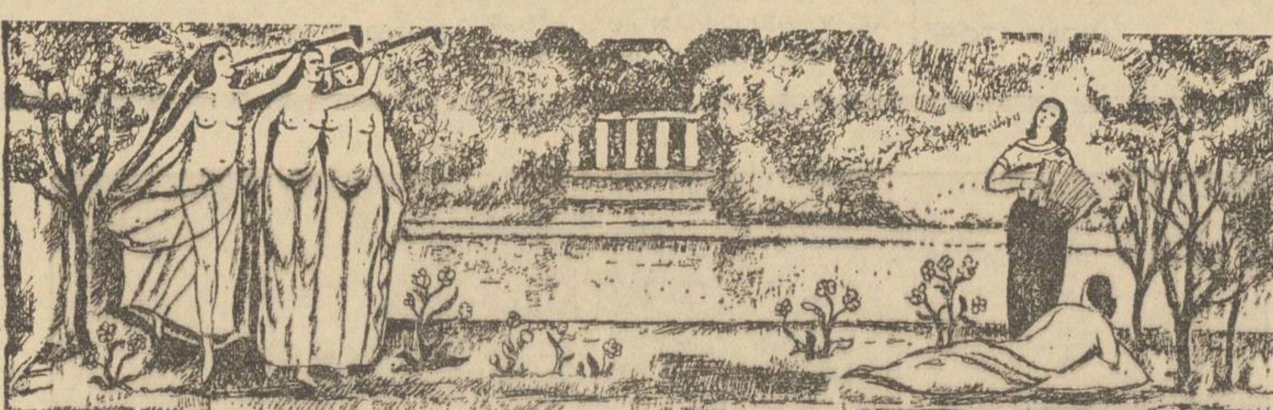
Poezia Marsiliei

Pentru un glumeţ, mai toţi marsiliezii se numesc Marius şi nu fac altceva toată ziua decât... vânează tigri pe cheiul Joliettei, dacă nu cumva sunt ocupaţi să desfunde portul asfixiat de... o sardea. Dar asta pentru glumeţi numai.

Oricât de amabil aş vrea să fiu faţă de marsiliezi, o să mă cam îndoesc că toţi oamenii mari ai Franţei s'au născut în Marsilia. Pretenţie pe care de fapt n'o au numai marsiliezii, dar toate oraşele din lume. E drept însă că mulţi francezi de seamă au pornit din Marsilia. Ei bine, n'am găsit unul care să se numească Marius! Nici istoricul Thiers, nici povestitorul Méry, nici romancierul Gozlan, nici compozitorii Rey şi Bazin, nici sculptorul Puget, nici povestitorul Garnier-Pagès şi Barbaroux, nici pictorii Ricard şi Monticelli, nici Autran, poetul mării, nici măcar scumpul şi celebrul marsiliez Edmond Rostand, nici tatăl său, poet cumsecade, nici unchiul său, muzician de ispravă, nici fiul, Rostand M., dar nu Marius ci tocmai Maurice..., nici unul nu se numea Marius. Nici chiar Camille Julian, care pornise aşa de bine să-şi romanizeze numele, n'a găsit de cuviinţă să se numească Marius...

Iar spiritul marsiliez n'are nimic de-aface cu glumele clasice, cu anecdotele care se pun pe seama marsiliezilor numai pentrucă e vorba de o exagerare şi uneori de o grosolănie care strică bunei reputaţii locale. Aerul Cannebierei, dacă aduce câteodată miros pofticios de usturoi cele mai dese ori e biciuire de mistral, care face să vibreze până departe accentele acelui cântec naţional a cărui glorie leagă pentru totdeauna Marsilia de destinul Franţei.

Numai poporul din nordul Franţei a născocit Marsiliei reputaţia de capitală a exageraţiei, inversând acest mare adevăr: că dintre toate oraşele, Marsilia este oraşul nuanţei, al rezervei, oraşul care are groază să epateze, unde la urma urmei fiecare vorbeşte încet, nu se miră de nimic, admite totul cu simplicitate. Poate că o să vă miraţi aflând acest lucru; dar aşa e!

Amestec inedit de sentimente felurite, contradictorii de cele mai multe ori, spiritul marsiliez este original ca şi oraşul însuşi, altfel decât toate oraşele Franţei, pentrucă altfel a trăit încă din antichitate, izolat chiar de restul Provencei. Oraş încăpăţânat să trăiască liber, închis în sine, cu sine, oraş de care au să se plângă Romanii tot timpul cât l-au avut în mână, oraş care în evul mediu e complect liber, oraş care abea e ţinut în frâu de contii Provencei, care rezistă lui Carol Quintul şi lui Henric IV şi abea dela Ludovic XIV pierde libertatea. Are deci libertatea adânc înrădăcinată, atât de adânc încât se revoltă contra regelui, contra convenţiunii, contra tiraniei pariziene. Nu e de glumit cu acest oraş, cel mai vechiu oraş din Franţa!

Marsilia, nume care sună totodată ca chemare de război şi ca dezmierdare, nume care începe cu zeul roman al războiului şi sfârşeşte în tandreţe, nume care dezarmează după ce-a luptat! Nume tot aşa de dulce în limbaj provensal: Marsiho, în româneşte Marsilia; în italiană: Marsiglia; ca şi în franceză *Marseille!*

Minune este Marsilia!

Minune sclipitoare de pitoresc îl învălue mereu, variând mereu, un basm de culoare, de mişcare, de veselie nemărginită amestecată cu melancolie emoţionantă, fremătând de viaţă intensă, viaţă peste tot, cu contraste mai îmbelşugate şi mai interesante ca oriunde, viaţă intensă, dela Portul Vechiu unde se încurcă vechile corăbii ale pescarilor, până la bazinele cele noui cu pacheboturi care pleacă în India; dela mistica *Notre Dame de la Garde* până la *Primăria* socialistă; dela insulele din radă, câmpii pe apă, la câmpia urcată pe colină, insulă pe uscat...

O minune de contraste naive: electori radicali care plâng la comuniunea copiilor lor; pescari mizeri pălăvrăgind cu burghejii; arhimilionari îmbrâncindu-se cu muncitorii în tramvae arhiîncărcate. Pe urmă barurile şi cafenelele, cele mai multe baruri şi cafenele din lume, înghesue o lume înspăimântătoare, ţipătoare, înfrăţind toate rasele din lume, mestecând toate limbile, — engleza, anamita, evreiasca, malgaşa, româneasca şi chiar şi franceza...

Din toată această forfoteală occidentală, din acest vacarm oriental, cu elemente aşa de deosebite, naşte un spirit care nu se poate defini, tradiţional şi inovator în acelaş timp, ataşat de vechile obiceiuri şi prieten revoluţiilor, inovaţiilor. Rasă de marinari şi de familişti. Lacomă de voiaje şi pasionată a căminului conjugal, pentru care farmecul călătoriei se dublează cu vraja căminului; rasă în acelaş timp activă şi visătoare, brutală şi sentimentală, foarte capabilă dar... capabilă de orice! Capabilă de cele mai mari excese demagogice, dar oprindu-se întotdeauna lângă un copil care plânge, o bătrână cerşetoare, o vioară care ritmează cântece populare în cutare piaţetă umbrită de un platan, ca o piaţă dela ţară...

Deasupra netrebniciei partidelor electorale, adevăratul marsiliez pune munca, energia portului, viziunea libertăţii mărilor. E omul activităţii neîntrerupte, dar bucuroase, dar vesele. E omul care munceşte cântând, nu ca să uite munca, ci s'o ilustreze, să-şi exprime bucuria că munceşte. Ca şi Ulysse, ca şi Pytheas — Columb al marsiliezilor — iubeşte totodată drumurile nesfârşite şi sânul căminului. Dacă-şi fabrică visuri în tinereţe, ştie să le realizeze la maturitate. Visează chiar de mic aventuri pe care totdeauna le realizează la maturitate!

Şi ultimele sale bucurii sunt să reaprindă amintirile activităţii sale, odihnindu-şi privirea pe platanii din grădina sa, pe cerul orizontului său. Şi să povestească, hazliu şi zgomotos, duios şi mult, cu accentul lui irezistibil... Să tot povestească...

Fiecare marsiliez e un poet, un filozof, care are pe deasupra meritul de a exprima numai oral ceace simte. E totdeauna la discreţia sentimentelor, a oricăror sentimente, face tot ce-i dictează inima, momentul. Nu e un cerebral cât este sentimental.

Asemenea contraste se întâlnesc în toată opera literaţilor şi artiştilor născuţi aici. Activitatea practică a lui Thiers alături de verva veselă a lui Joseph Méry, sărbătoarea colorată a lui Monticelli alături de tuşul discret al lui Ricard, elocvenţa lui Emile Ollivier alături de cântecul aspru popular al lui Victor Gelu, verva lui Bellot şi Benedit alături de elegia lui Emile Sicard, la Pierre Puget ca şi la Daumier, realismul unit cu tandreţea, la Edmond Rostand, bucuria şi melancolia, ironia şi sentimentalitatea; iar deasupra tuturor, dragostea pentru soare exaltată de Chantecler.

Acest soare nu şi-a terminat misiunea, nu s'a plictisit cu influenţa lui magică; aţâţă mereu imaginea marsiliezilor ca şi atunci când Lamartine spunea despre ei: „primesc poeţii ca pe nişte fraţi şi sunt ei înşişi poeţi!"

Poeţi nu sunt numai acei care scriu vechea limbă delicioasă a „marinei" pildă azi minunatul Valère Bernard, poet romancier, pictor din Marsilia. Poeţi nu sunt numai aceia cari, mereu mai activ, scriu aici versuri sau romane franţuzeşti. Dar şi amatorii de muzică ce se bat ca să intre la concertele clasice, pasionaţi de vorbire frumoasă, care ascultă, în număr mare, cursuri şi conferinţe (cursurile la facultate sunt mai mult urmate de simpli cetăţeni, cu barbă lungă, albă sau cu fustă lungă, neagră, decât de studenţi!) cetăţeni de ambe sexe cari cu patru ceasuri înainte de a se deschide porţile, fac coadă ordonată, în monom, la teatru, ca să apuce loc bun, şi aduc cu ei coşuri cu mâncare, pentru că cina ei o iau în sală; iar spectacolul îl aplaudă la scenă deschisă în gura mare şi tot aşa spun spontan interpretului care e părerea lor asupra ariei pe care o cântă! Marsiliezii când au de spus ceva, nu stau la îndoială: fie că-şi manifestă entuziasmul, ori oroarea!

Poeţii sunt şi membri ai Academiei din Marsilia care şi-a serbat nu prea de mult al doilea centenar al ei; şi acea Societate de Geografie care primeşte, cea dintâi, pe exploratorii întorşi din Tibet, Sahara sau Anzi; şi Societăţile arheologice care scotocesc solul istoric pentru ca să găsească numaidecât amintiri despre Greci şi Romani; şi pictorii ale căror ateliere se deschid în Portul Vechiu, rezervă nesfârşită de culori; şi negustorii, cei mai isteţi oameni din lume; şi inginerii cari nu de mult au strecurat în stâncile Marsiliei canalul de la Rone, prin cel mai lung tunel din lume, ca să facă din iazul de la Berre un port al celui mai mare port mediteranian...

O clipă de veşnicie

Iată de pildă o clipă în viaţa marsiliezilor.

Este un mod inteligent să-ţi inaugurezi un an nou, privind cum se ridică zorile celei dintâi zile ale lui Ianuarie, dela o fereastră care se deschide spre Vechiul Port.

Fără îndoială, oraşul lui Marius şi al lui Marcel Pagnol este oricând un oraş primitor, cordial; dar în ziua în care toate oraşele se silesc să zâmbească, în ziua de Anul Nou, oraşul bucuriei e de o graţie impresionantă. De dimineaţă până seara — urări, felicitări. Chiar şi poliţiştii care te salută pe stradă, zâmbind, chiar şi taxatorii în tramvai, ţi se adresează în această zi, orice ai fi:

— Bonne et heureuse, dites!

— Mêmement!

Cu suflet şi cu voie bună. (Ce fermecător acest „mêmement"!) Cu atâta sinceritate şi convingere, încât îţi insinuiază pentru totdeauna: dacă un marsiliez ţi-a urat un an bun, să fii sigur că vei avea un an bun! Şi dacă nu se întâmplă cumva astfel, vina nu e a marsiliezilor, e a ta: n'ai minte! Şi pe oamenii proşti marsiliezii nu-i înghit; îi păcălesc, îşi râd de ei!...

Şi nu-ţi urează, şi nu te felicită pentru bacşiş, oricât de răutăcios vor să-i ironizeze cei din portul de la cealaltă extremitate a ţării, Rouen, în luptă disperată să cucerească întâietatea Marsiliei...

Iată cetăţenii veniţi la Primărie, unde se face recepţia oficială a Noului An. Biurocraţii aliniaţi perfect şi ţeapăn, raşi şi îmbăiaţi în apă de Colonie, cu ghete de lac şi jachetă lungă. Dincolo de jachete, şirul costumelor de sărbătoare şi a mustăţilor impozante. Dincolo de şirul de costume şi mustăţi, bluze: patroni din port, pescari, navigatori, cumetre împachetate în fişiuri şi sandale, tot poporul vesel al străzii, venit să asculte discursul anual rostit de M'sieur le Maire, discurs în care nu e vorba de politică, ci numai de progres, conştiinţă, democraţie, pace, civilizaţie, — totul serios, grav, încât nu mai recunoşti pe marsiliezii de dincolo de porţile Primăriei.

Dar sărbătoarea continuă în stradă. Barurile nenumărate primesc nenumăraţi clienţi. Pe tejghea, patronul a aşezat frumos: ţigări şi pachete de tutun pentru bărbaţi, portocale zaharate şi prăjituri pentru femei. Sunt darurile pe care le oferă consumatorilor. Numai vinul se plăteşte în ziua asta!

E o sărbătoare pentru toţi şi mai ales pentru cei săraci. Pentru nenorocitul curat îmbrăcat care declamă pe terasele de pe Quai de Rive-Neuve; pentru omul în jachetă care mănâncă foc; pentru nebuna cochetă care cântă fandango şi ţipă într'una „Ollé!"; pentru negustorul care oferă politicos jucării ingenioase şi primeşte drept plată oricât vrei să-i dai, dacă vrei să-i dai!

Străzile sunt asfixiate de o mulţime generoasă care vine de la Cinéma des Actualités, unde a stat o treime din zi, şi merge la Foire aux Santos unde va sta altă treime din zi, restul zilei bucurându-se într'unul sau mai multe baruri, în sunet de acordeon. (Nu puteam scrie un reportaj din Marsilia fără să pomenesc cel puţin de acordeon!) Atât.

Aşa e toată ziua, toată seara, în fiecare an. Şi nu te satură nici zece ani la şir. Cum nu te satură niciodată privelişte şi activitatea unui port...

Poezia Marsiliei nu poate fi sesizată de călătorul grăbit, distrat, îmbrâncit, scuturat câteodată de un mistral sau lichefiat de o ploae care şi ea, ca toate aici — pretind rouenejii — exagerează. Poezia Marsiliei e multiplă, e nedefinită, şovăitoare, capricioasă, întocmai ca o femee!

Paris, Lyon, Rouen, Strasbourg, Bordeaux, Nancy sânt nume cu rezonanţe masculine. Marseille ca şi Nice, caşi Toulouse, are în nume dezmierdarea rimelor feminine.

Un oraş pe care trebue să-l iubeşti ca pe o femee, fără să 'ncerci să-l înţelegi!...

Arta marsilieză

Şi azi încă se deschid spre Portul Vechiu nenumărate ateliere ale pictorilor. Acolo e o rezervă nebănuită, inepuizabilă, de linii şi culori, imaginaţie şi realism.

Totuşi se şterge mereu mai mult tot ce-i frumos şi pitoresc în Marsilia şi 'n împrejurimile Marsiliei. Doar colinele goale din jurul ei mai păstrează caracterul aspru şi măreţ care îţi atrage atenţia când ieşi din oraş. Se vor ruina însă şi aceste linii mari ale naturii, dacă omul nu va 'nceta să tae piatră, să măcelărească pământul, să smulgă arborii care au mai putut scăpa incendiilor. Peisagiştii viitori ne vor prezenta atunci terenuri exploatate, pline de uzine, cer plin de fum şi avioane. Au şi început. Poate din pricina asta se preţuesc mereu mai mult pânzele maeştrilor vechi, cu peisagii în linii armonioase, atmosferă limpede, linişţită, cu o infinitate de planuri etajate până le 'nghite orizontul.

Cât de mult erau ocupaţi aceia să redea atmosfera! Cu câtă artă prezentau ei silueta arborilor, cât bun simţ şi câtă migăleală în compoziţie! Cam exageraţi, tocmai pentru această migăleală, pentru falşitatea culoarei, împotriva căreia s'a revoltat şcoala din 1830, o rază de soare pe paleta pictorilor.

Până atunci, toată lumea picta în atelier, după ce lua schiţe la repezeală, în natură. In 1830 s'a revoluţionat pictura şi au fost poftiţi să picteze afară, în aer liber, pe câmp, în împrejurimile Marsiliei.

Şcoala nouă s'a scăldat dela naştere în glorie: vigoare, sinceritate, adevăr. Dintr'odată a egalat marii peisagişti olandeji, încântătoarea epocă a lui Hobbemma şi Ruysdael. Sub influenţa acestei şcoli, Marsilia, Provence, au văzut înflorind o ceată de pictori, modeşti, anonimi pe-atunci, azi celebri, căutaţi, creatorii şcoalei de peisagişti provensali cu care Marsilia se mândreşte cât poate.

Dintre pictorii marsiliezi — întâi un clasic: *A.-J. Constantin*, cu admirabile desene în lavin, redând toată fizionomia câmpului din Aix şi împrejurimile Marsiliei. Mai realist a fost elevul său, *E Loubon*, geniul peisagiului provensal, primul care a rupt cu trecutul îndrăznind să fie realist. *Gresy* nu-i născut aici, dar a trăit mult aici. Arta lui, abuzând de pastă, aminteşte pe Th. Rousseau: libertatea lui, culoarea lui aurită. Bogată viziune şi variată. Aproape toată opera lui povesteşte împrejurimile Marsiliei. Pe Cl. Lorrain îl aminteşte *A. Aiguier*, cu marina scăldată în lumină.

Guigon este cel mai uimitor pictor provensal din perioada lui 1860. Peisagii mici, după natură. Nimeni n'a obţinut ca el priveliştile rustice, sălbatece, stâncoase, ale Provensei, cu tot atâta poezie, lumină, profunzime.

A mai fost *Simon* (cel cu oile), şi au mai fost: *Suchet*, *Ziem*...

Cel mai curios, mai original, mai activ, se numeşte *Monticelli*. A adus o eră nouă, în care culoarea devine muzicală. Da, muzicală, şi ăsta e singurul subiect al tabloului! In faţa unei pânze de Monticelli, nu te întrebi ce reprezintă, nici dacă reprezintă bine, nici ce rost are subiectul. Ochiul e fermecat, aşa cum urechea e fermecată de un acord muzical. Neimitabil în farmecul său, neinteligibil în procedeul său: arta lui e arta unui vrăjitor. N'a avut profesori, n'are elevi. Rămâne o minune, o problemă de estetică, o cristalizare a ceiace au visat toţi pictorii generaţiei sale, îndrăgostiţi de lumină, culoare, libertate. Dar aceşti pictori, pasionaţi pentru pământul lor, pentru frumuseţea cerului albastru, orizontului limpede, câmpia stearpă, arsă, unde arde aurul şi roşul paletei, lângă movul aşa de gingaş al colinelor sterpe, toţi aceşti pictori *n'au fost poeţi!* Le lipsea acel dar sublim al visării, invenţiei, al muzicei colorate pe care o poate recepta doar un geniu!

Pentru asta domină Monticalli toată pictura modernă locală, tronând la o înălţime la care nimeni n'a îndrăznit să se aventureze.

Şi acest pictor, pe vremea lui, a fost ignorat!...

Marsilia, oraş de trafic, de comerţ, oraş de huilă, săpun, maşini, construcţii navale, e şi posesorul acestui album de artişti!...

Raită pe mare

Frumoasă-i marea în amurg, când seara coboară târîndu-se, când luna răsare din mare! O mare calmă, mare goală. Departe doar o dâră de fum care vesteşte un vas invizibil încă...

Te mâhneşte frumuseţea unei seri aşa de simple...

Cer murdar, cârpit cu nori, zdrenţe 'n toată atmosfera...

Barca spintecă elegant masivitatea apei dure, zvârlind lumii peste tot, stropii limpezi de oţel, şi cufundându-i cu 'ndârjire 'n masa de oţel topit...

Noaptea aceia într'o barcă, barca într'astfel de mare, nemaipomenit sinistră. Cădea o ploae deasă, o ploae ca de toamnă. Vântul izbea crâncen barca. Valuri de beznă speriau, sufletul emoţionau.

I. MARIUS MIRCU

NOU! Azi la chioşcari şi librari
EXTRAORDINAR de PASIONANT
O FEMEIE INFERNALĂ
de marea romancieră engleză
AGATHE CHRISTIE
în „ROMANELE CAPTIVANTE" 15 lei — 260 pag. La chioşcari şi librari

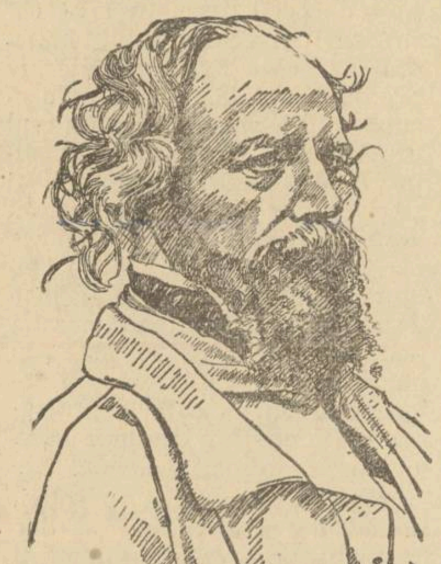

ROMANUL UNEI VIPERE FRUMOASE
Rafinament. Cinism şi candoare, frumuseţe şi oroare.
Un roman de Agathe Christie e totdeauna o capodoperă.

Inovatori și idealiști englezi în secolul XVIII și XIX

Caracteristica secolului al XVIII-lea în literatura engleză, este izbucnirea sentimentalismului, ca o revanșă împotriva versurilor reci și cizelate ale lui Pope constituind succesul romanului „Pamela" al lui Richardson (1740).

Cu manierele sale blânde, părând preocupat numai de activitatea măruntă a comerțului, Richardson a cucerit cu acest

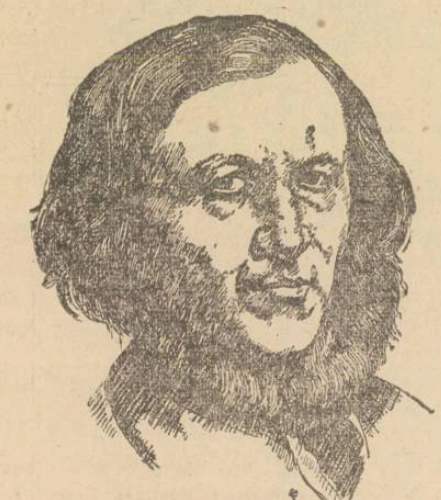

ALFRED, LORD TENNYSON

roman, dintr'o dată, toată faima pe care o avusese Defoe și a devenit idolul momentului, obiectul cultului tuturor femeilor din acea vreme. El a inovat romanul, introducând analiza psihologică în romanul modern. Reala emoție și originalitatea spiritului de observație au pătruns până în sufletul cititorului cu toată prolixitatea și artificialitatea stilului și aci e secretul succesului său răsunător. Sterne, Frances Burnay, Jane Austen în Anglia, ca și Goethe în Germania, Diderot și Musset, în Franța, au fost sub influența sa.

Dar cu Sterne s'a introdus nota umoristică ușoară, în opoziție cu vigoarea primitivă a lui *Fielding* și exuberanta extravaganță a lui *Smollet*.

Frances Burnay deschide drumul femeilor romanciere cu „Eveline" (1778), al căror tip reprezentativ a fost *Jane Austen*, în care simțul umorului s'a împotrivit exagerărilor sentimentalismului romantic. Ea aduce romanului un simț de observație precisă, obiectivitate în tratarea subiectului și un spirit de delicată ironie.

ROBERT BROWNING

Pe linia Richardson-Rousseau, ocolind pe Thakeray, ajungem până la Revoluția Franceză, la versurile și proza lui *Wodsworth* Acesta introduce în literatura vremii iubirea naturii și a omului (nu a oamenilor), căutarea spiritului care se revarsă în ea și se răsfrânge în sufletul omenesc.

Apoi, deși *Tennyson* e pe primul plan *Browning* pare a fi un inovator. Ca poet tânăr, a debutat cu poemul „Paracelsius", care e, în mijlocul secolului al XIX-lea, glorificarea cunoașterii și o anticipare asupra lui Darwin, deși eroul aparține evului mediu.

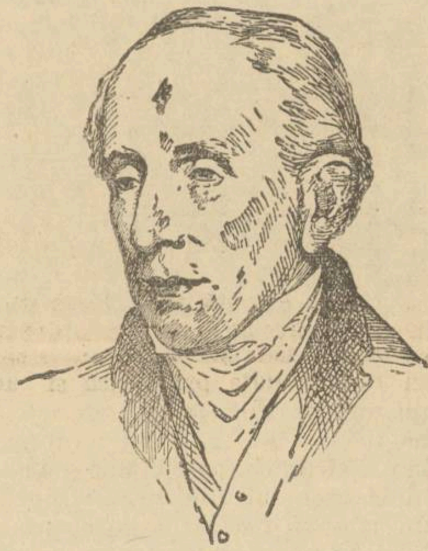
Chesterton susține că Browning (soțul Elizabthei Bareth) a ales anume pe Paracelsius, pentru a distruge coteria intelectualistă, servindu-se de el ca de un om al evului mediu, care să scrie și să vorbească în linia tradițională a acestei ere, prevăzând noțiunea actuală de evoluție, care nu e altceva decât perfectibilitatea lui *Shelley*, îmbrăcată în formule științifice.

Elizabeth Bareth - Browning, prin viața și opera ei, concretizează noțiunea libertății spirituale. Pasiunea pentru libertatea spirituală i-a rămas chiar când împrejurările vieții au silit-o să-și piardă iluziile. „Sarea și-a pierdut savoarea, înțelesul s'a evaporat din cuvânt: nu știm nimic din cele ce oamenii, năzuind spre libertate, doresc să înfăptuiască".

„Sonnets from the Portuguese", „Cry of the Children", „Cowper's Grave", „Wine of Cyprus" și „Dead of Pan", o vor face desigur să treacă la nemurire.

După Browning și Tennyson, Englezii consideră în această epocă (1777—1859) ca pe un inovator de mare valoare spirituală pe *Henry Hallam*. N'a fost de sigur un mare poet, dar un mare critic și scriitor în proză, cu o viziune care atinge antichitatea greco-romană, Italia medievală și cea mai nouă concepție științifică.

Bine înțeles, o mare parte din interesul lucrării sale „In Memoriam" s'a pierdut, fiindcă punctul de vedere în problemele științifice s'a schimbat. Englezii îl prețuesc, atât pe el cât și pe Tennyson, mai ales pentru că sunt o dovadă a înaltului nivel

WILLIAM WORDSWORTH

moral și intelectual atins de societatea engleză în secolul al XVIII-lea și până în a treia decadă a secolului al XIX-lea.

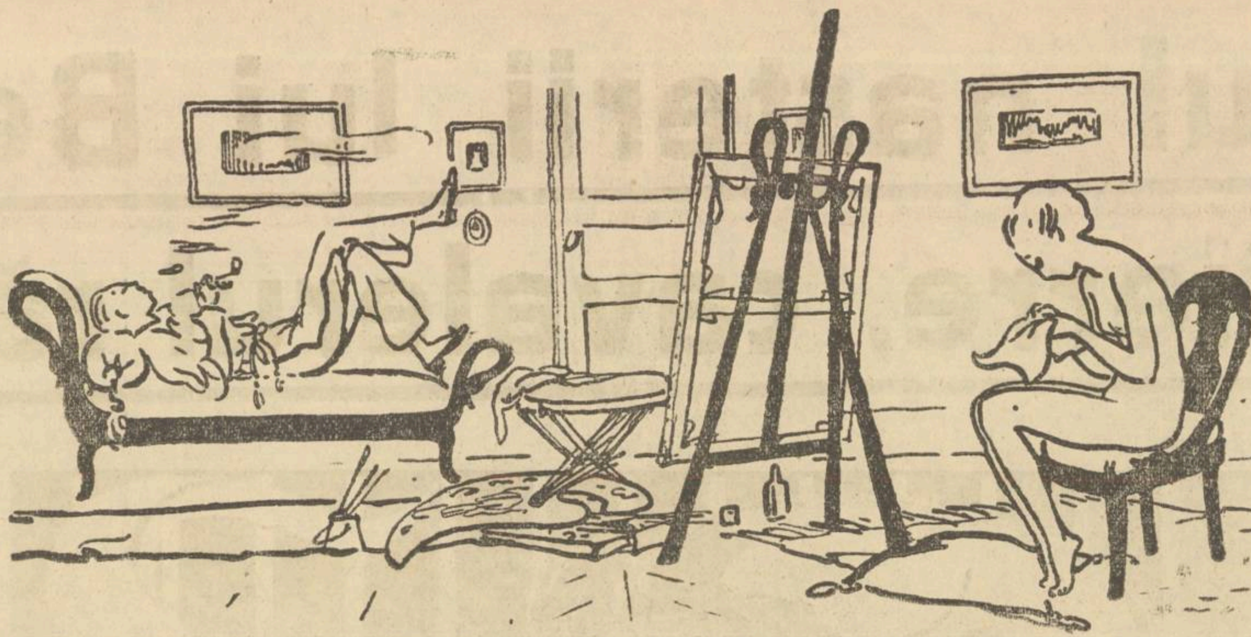
Doctorul Boas care a căutat să prezinte câteva din aceste personalități ale epocii, într'o carte de curând apărută („Frem Richardson at Piners", urmărește mai ales să pună în evidență veșnica luptă dintre forță și spirit, principii, care au primit un nou impuls după războiu. Pentru englezi poemele patriotice ale lui Wordsworth și viziunea politică a lui Tennyson, trebue să servească drept nouă orientare generațiilor de după războiu.

Nouă, cu totul, pentru un cititor de pe continent, care nu a studiat în amănunt literatura engleză, este personalitatea lui *Pinero* (1855—1934). Bineînțeles nu-i vorba de un scriitor, de calibrul lui Tennyson sau chiar al lui Browning, dar un scriitor care a fost prețuit de Victorieni și de Georgieni și nu ar putea fi disprețuit de contemporanii noștri.

Era un spirit foarte susceptibil și înțelegător al ideilor și sensibilității contemporane, ridicându-se deasupra nivelului societății și timpului său. A fost cel mai serios reformator al teatrului englez, ale cărui metode și subiecte a căutat să le înoiască; un maestru al menajării efectului teatral, cu toată atenția îndreptată asupra adevărului vieții, a totalității caracterului și a consistenței personajelor.

O scurtă privire asupra acestei epoci, atât de agitată pentru făurirea ideilor și valorilor ce aveau să stăpânească mai târziu și chiar până în zilele noastre sufletul omenesc, pregătește interesul celor de pe continent pentru urmărirea și înțelegerea epocilor care au urmat.

IZ. SADOVEANU

PLASTICA

După expoziția de anul trecut, care înfățișa limpede posibilitățile d-lui Iosef Steurer, *actuala prezentare dela Ateneul Român e mai puțin unitară. Artistul se risipește în încercări ce vor să depășească preocupările decorative, dar nu reușesc.*

Nu se pot nesocoti, fără îndoială, sclipirile de culoare din unele pânze și chiar punerea în cadru — în general.

Prin număr mai ales, d. Steurer a izbutit să facă și anul acesta o expoziție. Pereții sunt acoperiți până la refuz. In ceiace privește însă calitatea, în afară de tonul dulce, superficial, de agrement ușor, nu găsim opriri deosebite.

Pictura e o îndeletnicire de sensibilitate; de momente rare de inspirație; nu-i o meserie ca oricare alta, cu practică de comandă și rezultate în serie.

●

Fresce de hârtie și bronzuri de carton — *își intitulează d.* Ion Anestin *compozițiile satirice grupate la Ateneu.*

Inrudite prin grația lineară și causticitatea fondului cu desenele sale umoristice împrăștiate cu dărnicie prin numeroase publicații, lucrările acestea aduc o grafică elegantă, vioaie și un colorit decorativ de remarcabilă calitate.

O savoare deosebită le dau legendele, totdeauna inteligente și spirituale, care le însoțesc.

Este în adevăr o frescă amuzant concepută a lumii politice, literare și artistice: o frescă de caricaturi elocvente, cu inepuizabil elan de expresie.

Prin diversitatea și bogăția conținutului lor, sânt cele mai izbutite lucrări românești de acest gen.

Bronzurile de carton — ingenios modelate.

●

In sala vecină, d-ra Laetiția Ignat *prezintă busturi, compoziții și miniaturi sculpturale, — unele înțelese cu gust nesigur, multe cizelate cu bune intenții.*

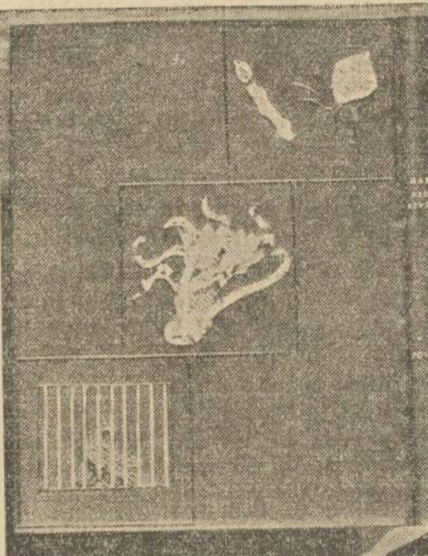
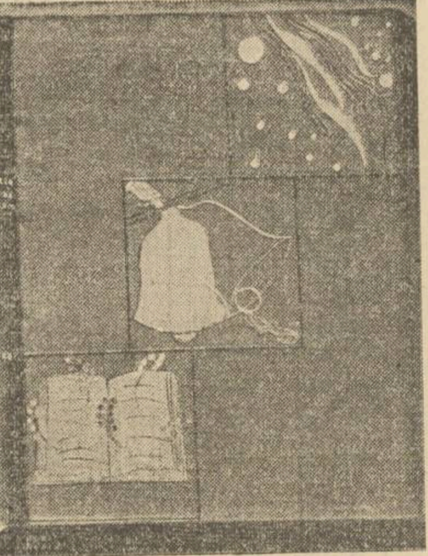
Personalitatea artistei își definește drumul mai ales în micile compoziții cu lipovence și pe alocuri în portret.

Bustul lui Eminescu ni se pare însă, un studiu prea greu pentru mijloacele de azi ale d-rei Ignat.

In niciun caz d-sa nu se poate opri aci. Forma în spațiu cere continuă cercetare, stăruință, adâncire.

●

Un ansamblu corect înfățișează și d-ra Coca Romano *în sala din Cal. Victoriei 60.*

Ella Dgi Cancicov Copertă

Sânt peste o sută de lucrări: portrete, nuduri, flori, vederi din Franța și din Maroc — în ulei, pastel, sanguină și desen.

I. Panteli-Stanciu Cap

Artista e preocupată de pitoresc și de lumină.

Culoarea și linia mărturisesc bunăvoință.

●

In sala din str. Brezoianu 25 expune din nou d. I. Panteli-Stanciu.

Factura de multiple concesii a pictorului se clarifică din nou.

Apar și azi portrete dulcege și chipuri de fete — păpuși.

Dar peisajul îmbrățișează game proprii. Mulțimile se grupează logic, într'o dinamică armonioasă.

Chiar unele imagini umane izolate își fac drum în artă.

D. Panteli-Stanciu e în vădit progres. Desenul e acum mai îngrijit, iar culoarea poartă însușiri de valorație și modelaj care îndreptățesc așteptări optimiste.

H. BLAZIAN

I. Panteli-Stanciu Peisaj

VARIA

NOUA ANTENĂ A POSTULUI BEROMUNSTER

Centrul de emisiuni Beromunster va fi dotat cu o antenă nouă, care se va ridica la 1 kilometru și jumătate dela stație, pe Blosenberg. Antena va comporta un turn metalic de 215 m. înălțime. Lucrările sunt începute și antena va fi pusă în funcțiune în luna Mai 1937.

TELEVIZIUNEA

Comisia generală a comunicațiilor din Statele Unite a prevăzut — în noile regulamente care au intrat în vigoare de curând— organizarea experiențelor pentru radiodifuzarea de facsimile pe lungimi de unde radiofonice normale. Aceste transmisiuni se vor face dimineața, devreme.

Prin radiodifuzarea de facsimile se înțelege radiodifuzarea de imagini fotografice, manuscrise, etc.

In cadrul undelor rezervate televiziunii, următoarele lungimi de undă au fost păstratate pentru difuzarea facsimilelor kc/s 2016 kc/s și 2096 kc/s. Pe de altă parte, s'a prevăzut ca banda de lungime de 6000 kc/s, să fie deasemeni rezervată, în zona frecvențelor înalte, peste 110.000 kc/s, — televiziunii de înaltă precizie.

Spre a se obține imagini frumoase în televiziune, artiștii trebue să se machieze cu albastru de Prusia pe buze și cu galben pe față.

Artiștii obișnuiți cu televiziunea se supun de bună-voe acestui machiaj, dar debutanții se lasă cu greu convinși.

D. Dobrian Vasile deschide **expoziția sa de gravură Duminică 17 Ianuarie, orele 11 dim. la Mozart.**

VALENTIN KATAEV

O luptă pe viață și pe moarte

Directorul a deschis ziarul și a înghețat.

— Să vină secretarul!

— M'ați chemat?, — a întrebat secretarul, intrând în cabinetul directorului.

— Te-am chemat. Șezi. Ai cetit?

— Am cetit, — a suspinat politicos secretarul.

— Ce crezi despre asta?

— Cred că trebue să-l combatem.

— Birocratismul?

— Da, birocratismul.

— Adevărat, trebue să-l combatem. Altfel, e nenorocire. In tânărul nostru aparat de Stat s'a cuibărit birocratismul, iar noi nu-i dăm nici-o atenție. Acuma și ziarele scriu despre aceasta. Intr'un cuvânt, birocratismul trebue desființat în mod energic. In general și în total. Așa-i?

— Așa-i. Ați spus purul adevăr...

— Să iei urgente măsuri să nu mai fie birocratism... Urgent..., irevocabil..., personal!.. Să nu mai intre nimeni neanunțat... Adică.. m'am zăpăcit cu totul. Te pomenești că va veni cineva și va vedea birocratismul. Atunci cine va fi vinovatul? Vrei să mă bagi la închisoare? Ai înțeles?

— Am înțeles.

— Atunci dă-i drumul, drăguțule. Fă imediat un proect pentru urgenta desrădăcinare a birocratismului, dă subdirectorului să-l iscălească, apoi adă-mi-l mie, armonizează, studiază, controlează, conexează... reprodu proectul, împarte-l la funcționari, afișează-l, să-ți iscălească de primire; nimeni nu mai are voie să intre neanunțat, străinii să nu mai dea mâna cu funcționarii, să nu se mai scuipe pe jos... Aoleo... Ce am spus. Am vrut să spun cu totul altceva. Dar, fă d-ta proiectul...

●

— Ai conexat proectul?

— L-am conexat.

— L-ai armonizat?

— L-am armonizat.

— L-ai ventilat?

— L-am ventilat.

— L-ai studiat?

— L-am studiat.

— L-a iscălit subdirectorul?

— Nu.

— De ce?

— E în concediu.

— In concediu? Cine-i ține locul?

— Dv.

— Eu?

— Da.

— Hm... Dă-mi proectul, să-mi arunc ochii pe el în calitate de subdirector. Apoi îl înregistrezi și mi-l supui în calitate de director. Ai înțeles?

— Am înțeles?

●

— Trebue să examinați și să iscăliți un proect.

— Ce proect?

— Cu privire la combaterea birocratismullui.

— Bine, lasă-l aici. Am să-l văd.

●

— A iscălit subdirectorul proectul?

— Nu, l-a oprit la dumnealui. A spus că-l studiază.

— Ce nerușinare! Cât birocratism! Câtă tărăgănare! Am să-i fac imediat o adresă. E inadmisibilă întârzierea în această chestie de importanță generală. Uite hârtia. Dă-o la registratură. Pe urmă pune ștampila și dă-o subdirectorului. Să-ți iscălească de primire.

— Adică dv.?

— Nu eu, ci subdirectorul.

— Dar dv. țineți locul subdirectorului.

— Taci din gură! Știu. In viața particulară, poate că eu sunt eu, dar la serviciu eu nu sunt numai eu: sunt și director și subdirector. Ai înțeles?

— Am înțeles.

●

— Aveți o adresă dela director...

— Las-o aici. Am s'o văd acasă.

●

— A cetit subdirectorul hârtia?

— Nu, a oprit-o la dumnealui. Mi-a spus că are s'o citească acasă.

— Mizerabilul! Chiamă-l la mine.

— Cum să-l chem... dacă dumnealui și dv. sunteți aceiași persoană?

— Taci din gură! La serviciu nu pot exista aceleași persoane. Toate persoanele sunt oficiale! Chiamă-l!

— Vă poftește directorul.

— Spune-i că vin...

— Subdirectorul a spus că vine numaidecât.

— Bine, du-te.

●

După o oră, cetățenii veniți cu treburi la instituția care declarase birocratismului o luptă pe viață și pe moarte, înghesuiți lângă ușa cabinetului directorului, au auzit următorul monolog:

— Ai conexat proectul?

— L-am conexat.

— L-ai armonizat?

— L-am armonizat.

— L-ai studiat?

— L-am studiat.

— L-ai iscălit?

— Nu l-am iscălit.

— De ce?

— Iscălește d-ta întâi.

— Eu sunt mai mare în grad și n'am să iscălesc primul. Iscălește d-ta întâi!

— N'am să-l iscălesc!

— Am să te dau afară!

— Am să mă plâng!

— Birocrat nerușinat!

— Da' d-ta ce ești?

●

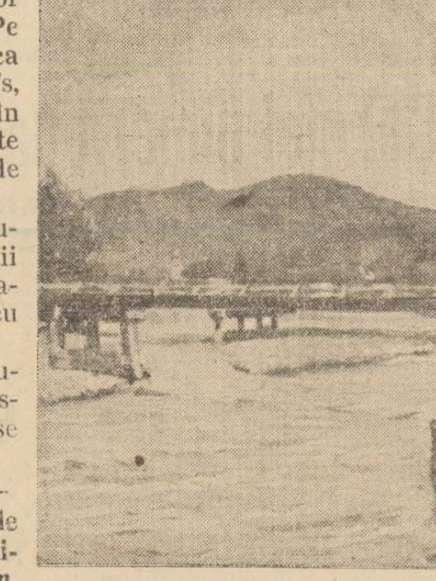
— Ce s'a întâmplat?, — au întrebat unii pe ușierul Nichita.

— Directorul combate birocratismul.

Din cabinetul directorului veneau țipete sălbatice:

— Urgent. La intrare și la eșire! Conexăm, armonizăm, studiem, nimeni nu intră neanunțat, aconturi nu se dau, nu se scuipă pe jos!... Ha-ha-ha...

Trad. de IVAN SPASOV

I. Panteli-Stanciu Peisaj

Bi-centenarul nașterii lui Bernardin de Saint-Pierre, cavalerul rătăcitor

Jacques-Henri Bernardin de Saint-Pierre s'a născut la Havre, în ziua de 19 Ianuarie 1737, dintr'o familie de oarecare nobleță, care se pretindea coborîtoare directă a lui Eustache de Saint-Pierre, deși n'aducea vre-o dovadă temeinică în sprijinul acestei afirmațiuni.

Adevărul este că tatăl lui abia putea să țină piept nevoilor gospodăriei și ocupase vreme îndelungată funcțiunea, slab retribuită, de diriginte al Mesageriilor din Havre.

Era cel mai vârstnic din patru copii. Un frate, care se numea Dutailly, ambițios și fără pic de cultură, închee într'un ospiciu de alienați o viață destrăbălată și plină de neajunsuri; altul, Dominique, fusese căpitan de vapor și, întors din lungile lui peregrinări prin lume, se căsători cu o domnișoară de Grenville, după care, cumințit, se retrase în liniștea patriarhală dela țară; sora lui, Caterina, rămasă fată din prea multă mândrie, se călugări aproape în pragul bătrâneții, îngropându-și într'o mânăstire din Honfleur frumusețea încă neofilită, încăpățânarea și o cuvioșie prefăcută.

Henri, ambițios, îndrăgostit de orizonturi noi, chipeș, și trufaș, adăugă acestui amestec naivitatea fără seamăn ce alcătuia temeiul firii sale. Toată viața lui s'a scurs într'un vis neîntrerupt cu toate că dezamăgirile întâmpinate îi reaminteau prea des realitatea haină.

Copilăria acestui scriitor a prilejuit o sumedenie de anecdote în care se oglindesc înclinările cele mai bizare. De pildă, se spune că, adus în fața turnurilor monumentale ale catedralei din Rouen, viitorul naturalist întorcea privirile dela opera artistică, spre a urmări, vrăjit, sborul rândunicilor. Și se mai povestește că, cetind „Viețile Sfinților", la vârsta de nouă ani își pusese în gând să se călugărească. O zi întreagă a stat ascuns în desișul unui crâng, ascultând murmurul legănător al izvoarelor și stâmpărându-și foamea cu dude se închipuia în mijlocul unui deșert) până când Maria Talbot, guvernanta, disperată și cu ochii plânși, i-a dat de urmă, pe înserate...

Era un răzvrătit față de disciplina școalei, ocolea camaraderiile, iubind în schimb singurătatea, florile și animalele. Ceva mai mult, o mătușă, doamna Bayard, care era o zână în ochii lui, îi aprinsese închipuirea, descriindu-i Curtea lui Ludovic XIV-lea, unde ea făcuse furori într'o vreme. Băiatul, momit la orice pas de visuri, simțea de pe atunci în sine aptitudinile unui bărbat de stat; tot ea îi dărui „Robinson Crusoe" și, din clipa aceea, îl vedem râvnind o insulă ca'n basme unde se îngemănau flora și fauna lumii întregi, unde sălbatecii trăiau supuși, sub guvernarea părintească a lui...

PAUL
ET
VIRGINIE.
Par Jacques-Bernardin-Henri de Saint-Pierre.
A PARIS,
DE L'IMPRIMERIE DE MONSIEUR.
M. DCC. LXXXIX
TITRE DE L'ÉDITION ORIGINALE DE 1789.

Părinții îi duc la Caen, la Jesuiți, sub oblăduirea cărora ajunge unul din cei mai străluciți elevi. O vocație nouă se afirmă atunci: se va face jesuit, va evangheliza China și Indiile, va împărtăși viața trudnică a marilor martiri. Visuri... visuri... visuri...

Dar iată-l alegând o cale mult mai prozaică: în 1757, după ce obținuse un premiu la matematici, la colegiul din Rouen, el intră în școala de poduri și șosele.

Are douăzeci de ani și ambiții; mamă-sa murise, tatăl se însurase pentru a doua oară, căminul familiei era pustiu. Bernardin de Saint Pierre pleacă la Versailles, unde capătă un brevet de ofițer- inginer și, cu acest titlu, e trimis în armata Rinului, retribuit cu 100 ludovici pe an.

In scurtă vreme, fiind sărac și fără sprijin, suspectat de șefi și de camarazi, obosit de un războì în care nu vedea decât grozăvii, se pomenește suspendat din funcție și rechemat în Franța. In anul 1760, pleacă la Malta, cu atribuțiuni nu tocmai precise, spre a lua parte la apărarea insulei împotriva Turcilor. Expediția se înapoiază brusc și tânărul ofițer care în cursul drumului înfruntase un uragan năpraznic, e debarcat pe coasta Provenței, fără un ban, fără un sprijin de nicăieri. Acum, nici rudele nu se mai interesează de el.

Naufragiul Virginiei

Desgustat de viața militară, desamăgit în ambițiile lui, înarmat cu câteva scrisori de recomandație, se duce să-și ofere serviciile Olandei. Acolo, face cunoștința unui om de ispravă, anume Mustel, care tipărea în Lubeck un ziar în limba franceză, *La Gazette*. Mustel se interesează de starea lui, îi propune pe cumnată-sa în căsătorie precum și un loc în redacția Gazetei.

●

Octave Béliard, unul din biografi, spune că firea de veșnic vagabond a viitorului scriitor l-a împiedicat să se statornicească acolo, deoarece mereu visa alte aventuri și nutrea alte ambițiuni.

Aruncat de colo-colo de o existență sbuciumată, are totuși meritul de a păstra o continuitate remarcabilă în convingerile sale. Toate visurile de copil și de adolescent s'au condensat într'un plan himeric, care va rămâne pururi ideia lui cea mai dragă, închinându-i până la adânci bătrânețǎ pagini fermecătoare astăzi complect uitate. E cu neputință de priceput opera lui Bernardin de Saint Pierre dacă nu cunoaștem utopistul, ideologul, socialistul moderat care era. Pe acest om îl presimțea micul Robinson de zece ani, misionarul dezamăgit, năzuind mereu să guverneze popoare, să le civilizeze, să le fericească. El dorise întemeierea unei republici ideale în cuprinsul căreia toți desmoștenitii, oprimații și robii aveau să fie cetățeni liberi și egali.

Cam pe vremea aceea, când guvernul olandez pregeta să-i recunoască meritele și să-i folosească serviciile, tânăra împărăteasă Caterina II se suia pe tronul Rusiei. Se făceau pregătiri pentru încoronare. Toată lumea lăuda inteligența și gustul ei pronunțat pentru filozofie. Bernardin de Saint-Pierre împrumută dela un compatriot, cavalerul de Chazot, suma de două sute livre, mulțumită căreia se duce la Cronstadt iar dela Cronstadt la Petersburg. Pornea într'acolo mânat de gândul nebunesc că împărăteasa-autocrată, câștigată de ideile noui, ar putea să-i dea mijloace spre a-și întemeia Arcadia după care tânjea mereu. In minte îi și însemna frontierele, pe țărmul lacului Aral, deși nu-l cunoștea decât din nume, hotărît să fundeze acolo o colonie unde el ar fi călăuzit soarta câtorva sute de Francezi. Iată-l așa dar ajungând la Peterburg, pe mare, cu o trupă de artiști, dansatori, peruchieri, etc. care se duceau la încoronare. N'are un ban, totuși birue mereu împrejurările vitrege — făcându-și prieteni pe drum. In buzunar, poartă un manuscris prețios: constituirea amănunțită a republicei ideale. Drumul dela Petersburg la Moscova îl face în toiul iernii, ascuns în bagajele unui general rus, care-l lasă să rebegească de frig și să rabde de foame, iar la sosire se sinchisește și mai puțin de soarta lui. Un francez, generalul du Bosquet, îi vine într'ajutor făcându-l sublocotenent în corpul de geniu. Apoi, e prezintat unui alt compatriot, d-l de Villebois, comandant al artileriei. Acesta, gelos de favoarea prințului Orlov, crede că a desconerit un rival în noul venit. Se cunoaște puterea de înrâurire ce-o avea asupra Țarinei frumusețea fizică și Bernardin era un tânăr blond, atrăgător, cu trăsături aproape femeești și o talie căreia uniforma rusească i se potrivea de minune: e numit căpitan de geniu. In adevăr, Caterina pare să se intereseze la început de el; dar naivul, amestecat fără voie în această intrigă de Curte, nu se gândește decât la utopia lui care, bine înțeles e spulberată din capul locului. Nu te poți bizui pe despoți când vrei să întemeiezi republici egalitare!

Disgrația d-lui de Villebois îl îndeamnă pe Bernardin de Saint Pierre să demisioneze din armată și să părăsească Rusia, unde pierduse patru din cei mai frumoși ani ai vieții. Donchișotismul lui se îndrepta spre alte zări. In anul 1764, sosește la Riga. Pe vremea aceea, Polonia era sfâșiată de anarhia nobiliară, de lupte politice, pândită de lăcomia vecinilor. Dar curajul lui n'a fost pus la încercare cu prilejul luptelor deslănțuite între partizanii contelui Czartoryski și acei ai prințului Radziwill. Toate gloriile la care ambiționase se abăteau din calea lui.

Are cel puțin o altă răsplată: dragostea unei poloneze, prințesa Maria Miesnik, o aristocrată cultă, sensibilă, frumoasă, care-l reține aproape un an de zile într'o intimitate dulce. Vai! pasiunea lui Bernardin de Saint-Pierre încă nu se răcise când prințesa îi dete să înțeleagă că începuse s'o plictisească înflăcărarea compromițătoare a favoritului, îndepărtându-l sub un pretext convențional.

Cavalerul rătăcitor pornește din nou la drum. La Viena, deși protejat al d-lui de Mercy, e ocolit, deoarece noblețea lui nu e suficientă. La Dresda, ajunge eroul altei aventuri de dragoste, însă nu găsește nici o slujbă. La Berlin, consilierul regelui, Taubenheim, vrea să-l însoare cu fiica lui, Virginia. Totuși, cavalerul refuză. Imaginea prințesei Miesnik îl urmărea. Nu s'ar fi îndupleeat să-și sacrifice libertatea decât cu un preț mare. Refuză de asemenea titlul de căpitan de geniu, precum și pensia pe care i-o oferise Frederic. Neputând să fie tot ceeace râvnea, prefera mai bine să nu fie nimic.

Fantastică a fost călătoria făcută, pe la toate Curțile europene, de acest aventurier fără un ban în buzunar, urmărit de nenoroc, dar peste măsură de simpatic, care aleargă după dragostea prințeselor și întâlnește pretutindeni binevoitori care îl ajută. La Petersburg, generalul du Bosquet, îi oferise mâna nepoatei lui, *domnișoara dela Tour;* la Berlin, cum am spus, consilierul Taubenheim, ținea să-i dea pe fiica lui, drăgălașa *Virginia.* Insă existența mediocră și viitorul nesigur l-au sfătuit să respingă aceste partide ideale. Dar mai târziu își va reaminti cu drag numele lor și, din recunoștință, le va dărui nemurirea.

●

In cele din urmă se întoarce la Havre, orașul lui natal, în ziua de 20 Noembrie 1766. Tatăl îi murise cu o săptămână înainte. Se duse s'o îmbrățișeze pe bătrâna guvernantă, Maria Talbot și pe sora lui, la mânăstirea din Honfleur. Apoi, veșnic solicitator, vine la Paris și la Versailles, spre a lua cu asalt anticamerele ministeriale, purtând sub braț descrierea călătoriilor lui cu care nădăjduia să fie luat în seamă. Ministrul baron de Breteuil îl trimite în Ile-de-France, în fruntea unei comisiuni de ingineri, cu o leafă de 2400 livre. Și, ca să-i măgulească visurile utopice, îi spune că expediția avea misiunea să atingă numai în trecere Ile-de-France, deoarece ținta era să se ducă în Madagascar spre a civiliza negrii de acolo. Iată-l pe eroul nostru făcându-și bagajele, văzându-se dinainte suveranul unei țări noui, unde el introducea religia, filozofia, belșugul și fericirea. Așa ceva visase o viață întreagă.

Ajuns la Ile-de-France, văzu că se înșelase: adevăratul scop al expediției în Madagascar fusese comerțul cu negrii! Indignat, Bernardin de Saint-Pierre se desparte de însoțitorii lui și se stabilește în Ile-de-France, ocupându-se în tihnă cu istoria naturală. După înfrângerea amarnică a atâtor ambiții, își găsise în sfârșit vocația!...

●

La întoarcere în Franța, în 1771, aducea colecții zoologice și botanice, descrierea călătoriilor făcute și amintiri prețioase pe care avea să le folosească în lucrările menite să-i aducă renume. D'Alembert îl ajută să publice *„Călătoria în Ile-de-France"*, apărută la începutul anului 1773 și care, pe lângă atenția publicului, îi prilejuește intrarea în saloanele literare, unde corupția intronată de multă vreme nu zăbovi să-l înspăimânte pe acest bărbat cucernic și cu principii severe. *„Studiile asupra naturii"*, tipărite în 1784, i-au adus începutul gloriei. Lumea îl compara cu Buffon și Rousseau, deși stilul și spiritul lui profund religios îl apropiau mai mult de Fenelon. De-acum încolo e unul din obișnuiții salonului d-nei Necker, unde întâlnește, pe lângă însuși Buffon, pe Arnaud, Marmontel, Saint-Lambert, La Harpe, Delille, Suard Morellet, Galiani. In fața acestei societăți alese, el citește într'o zi manuscrisul lui *Paul și Virginia,* care e găsit afară din cale de plicticos. „Un pahar cu apă rece"... spunea d-na Necker. Și sentința aceasta ar fi avut darul să-l descurajeze pe scriitor dacă el nu găsea mângâiere și îmbărbătare în admirația pictorului Joseph Vernet. Dealtminteri, entuziasmul publicului l-a răsbunat în curând de judecata artiștilor. Edițiile acestui mic roman s'au succedat una după alta, cu o repeziciune uluitoare. Popularitatea ajunse deadreptul triumfală în 1787, cu apariția unei ediții ilustrate a cărții *Paul și Virginia.* Această popularitate se exprimă printr'un potop de scrisori pline de admirație și dragoste. El le răspunde cu prudență și seriozitate. Caută printre admiratoare o femee, oprindu-se în cele din urmă asupra d-șoarei Felicité Didot, fiica tipografului său, o fată inimoasă având douăzecișiuna de primăveri și o zestre potrivită. Trebue să adăugăm că ea plânsese la d-na Necker în ziua când Bernardin de Saint-Pierre citise pentru întâia oară *Paul* și *Virginia.* Dealtminteri, nu era decât o burgheză, iar cavalerul-autor se gândea s'o iubească întocmai ca orice burghez. In timpul logodnei, el îi scria rânduri ca acestea: „Sufletul meu scârbit de viața destrăbălată a orașelor, se va odihni lângă al d-tale, neprihănit și iubitor, asemeni unui drumeț pe un așternut de iarbă proaspătă"... Se căsători, lăsă soția în liniștea holdelor dela Essonnes, iar el își rezervă dreptul să trăiască la Paris: prin ordonanța regală din 16 Iulie 1792, e numit intendent al Grădinei Plantelor și dela această dată locui la Museum. Acolo, în mijlocul arborilor plantați de mâna lui și care îi aminteau peripețiile atâtor călătorii, mustrat adesea pentru ideile-i religioase și pentru îndrăzneala sincerității, el așteaptă să treacă iureșul revoluției. Imbrățișase cu ardoare principiile noui și cartea publicată în 1789. „Spovedaniile unui singuratec" vădește limpede idealul virtuos, umanitar și bucolic nutrit de cea mai mare parte dintre oamenii zilei, chiar dacă aceștia trebuiau să fie călăii de mâne. „Lumea e concepută ca o grădină imensă, având un rege-cetățean — asemeni lui Ludovic XVI, — ca stăpân". După doi ani, *„Coliba indiană"* aduce aceeași notă. Bernardin de Saint-Pierre iubește buna rânduială și fraternitatea: în ajunul lui 14 Iulie 1792, el adresează poporului vestita „Invitație la înțelegere" în care nu se sfiește să-i arate primejdia anarhiei, disprețul lui față de pàrtide și de cluburi. Acest scriitor însă trăește ca un adevărat înțelept în căsuța din Grădina Plantelor, întocmește statistici, face catalogări, obține sere pentru plante exotice și înjghebarea unei menagerii de animale. E drept că Republica i-a suprimat intendența, la 2 Septembrie 1793, dar după stăruința lui Garat, i se acordă o despăgubire de 3000 livre. In 1794 (11 Brumar) Directoratul îi încredințează catedra de morală la Școala Normală, pe care n'o ocupă multă vreme, apoi în anul următor, are un scaun la Institut. Acolo, naturalistul-poet al *„Armoniilor Naturii"* e primit destul de rău de colegii lui, cea mai mare parte atei. Intr'o ședință furtunoasă, cu toate protestele lui convingătoare, aceștia l-au împiedicat să citească în public un mic studiu asupra valorii moralei, în care el proclama existența lui Dumnezeu ca temelie a ordinei sociale.

Despărțirea

Moartea vremelnică a soției, răpusă de tuberculoză și dor în singurătatea dela Essonnes, îl hotărăște să se retragă definitiv la Paris, unde primește o locuință în palatul Luvrului. Dar pe lângă faptul că Virginia și Paul, copiii lui, aveau nevoie de o mamă, Bernardin de Saint-Pierre, deși împlinise șaizeci de ani, se îndrăgostește de d-șoara de Pellepore, pe care o și ia în căsătorie. Tânără, vioaie, spirituală și instruită, cu o fire mai puțin sfioasă decât a înaintașei, ea știu să întreție flacăra în inima bătrânului îndrăgostit. In același timp, prietenia lui Ducis, lungile discuții cu pictorul David, cu scriitorii Legouvé, Lemercier, Arnault, Chenier, Colin, Andrieux, Bitaubé încântau bătrânețea acestui filozof blajin întors din aventuri. Soarta îi dete câteva lovituri crunte care îl duseră la doi pași de mizerie, dar el le îndură fără murmur, ca un adevărat creștin. Din brancruta unui bancher reuși să salveze o căsuță la Erigny și un venit de șase mii livre la care se mai adăugi apoi o pensie a Consulatului.

In 1806, primi Legiunea de Onoare. Se stabilise la Erigny, împărțindu-și vremea între agricultură și redactarea ultimelor lucrări, *Amazoana, Teoria Universului,* și ajutând cele câteva

LA CHAUMIÈRE
INDIENNE.
Par Jacques-Bernardin-Henri de Saint-Pierre.
Prix, 30 sols, broché
A PARIS,
Chez P. Fr. Didot le jeune, quai des Augustins
179[illegible]
TITRE DE L'ÉDITION ORIGINALE DE 1791

rude sărace, ca marchiza de Pellepore — soacra lui, ruinată de Revoluție — d-na Didot, bunica copiilor, etc. Pare că nimic n'a mai turburat seninătatea celor din urmă ani ai scriitorului. Admiratorii veneau și acum să-l viziteze în grădina dela Erigny: el îi uimea arătându-le anemonele și feluritele plante tropicale ce-i aminteau vremurile dragi petrecute în Ile-de-France. Lovit în mai multe rânduri de apoplexie, s'a stins acolo, în ziua de 21 Ianuarie 1814, în brațele fiicei sale Virginia și ale soției pe care o iubea...

G. R.

Cel mai nimerit cadou pentru copii
este
Almanahul Scolarilor
pe 1937
Un volum frumos ilustrat în culori, cu numeroase fotografii, povestiri, jocuri, etc. etc.
De vânzare la depozitarii de ziare și chioșcari
Prețul 25 Lei.

Din minunile medicinei moderne
CHIRURGIA MODERNA
HORMONOTERAPIA
ASPIRATORUL DE PRAF
INSECTELE VINDECĂTOARE: viermii albi, veninul albinelor contra reumatismului, clerideele distrug germenii tuberculozei
ORBII CARI VĂD
SURDOMUȚI VINDECAȚI
etc., etc.
Despre seria realizărilor cu caracter senzațional în domeniul terapeuticei medicale, care se prelungește, din ce în ce, citiți
ALMANAHUL ZIARELOR
ADEVERUL și DIMINEAȚA
pe 1937
care a apărut în condițiuni redacționale și tehnice ireproșabile.
PREȚUL LEI 60

Intoarcerea lui Petre Condrea

Trecea prin Cişmigiu şi abea când făcu colţul aleii care dă în Schitu Măgureanu, lângă Monte Carlo, Gică Ronea îşi aminti scurt, ca lumina bruscă a unui fulger într'o cameră întunecoasă, că Elisa îl aştepta şi azi, ca şi eri, cum îl aştepta de şase ani încoace, de când n'o mai chema Elisa Severin, ci Elisa Ronea, nume pe care i-l dăduse el prin căsătorie şi de care fapt era tot atât de mândru ca şi când i-ar fi dat viaţa... I-l spunea adesea. La început ea îi împărtăşise bucuriile, alimentându-i chiar mândria printr'o atitudine de umilinţă şi alintare, care recunoşteau dependenţa faţă de bărbat ca şi atoputernicia acestuia.

Mai târziu uitase, sau n'o mai interesau asemenea copilării, la care, când aducea el vorba, ea ridica din umeri a nepăsare şi strâmba din nas. Nemulţumit, totuşi nu încercase niciodată să protesteze, numai să nu aducă în discuţie o situaţie intrată în obiceiu şi considerată legitimă. Bănuitor fusese totdeauna! Gelos.., cât îi încăpea în piele!... Atitudinea Elisei îl descumpănise, dar cu vremea se obişnui, părăsind şi bănuelile care căutau motivele acestei răceli. Cu toate acestea, în fiecare dimineaţă, când pleca la Minister, nu uita să-i repete de mai multe ori, să închidă uşa cu cheia, să stea în casă, şi, când ar bate cineva în uşă, să se facă a nu auzi şi să nu dea drumul. Elisa zicea da, dar gândea altfel şi făcea totdeauna aşa cum gândea. Până în stradă lui îi venea mereu să se întoarcă, ca să se convingă dacă Elisa îl ascultase, sau aştepta în dosul uşii până ce auzea cheia învârtindu-se în broască.

Mergea pe drum şi se gândea că ar putea veni cineva (în mintea lui *cineva* însemna totdeauna un bărbat), că acel cineva ar îndrăzni, ea i-ar permite sau încurcată n'ar şti să reacţioneze şi, în închipuirea lui, fatalitatea se împlinea într'o succesiune vertiginoasă de fapte, totdeauna în paguba cinstei Elisei.

Avea zile când, la birou, furat de treburi, uita de Elisa. Işi amintea târziu, când pleca spre casă, cuprins de panică, gândindu-se la vecinii, la studentul de la etajul al doilea, care ar putea da busna în casă, s'ar repezi la Elisa şi până ce ea ar striga...

Căutase totdeauna casă cu chirie la femei bătrâne, la domnişoare unde nu veneau bărbaţi... Paza bună...

Când venea dela birou, pe tot parcursul drumului, era torturat de închipuiri. O vedea pe Elisa cu un bărbat străin în casă. El glumea îndrăzneţ şi ea zâmbea. Apoi el se apropia tot mai mult şi ea nu se ferea. Străinul o cuprindea în braţe, o aducea spre divan, şi atunci apărea el răzbunător. Pronunţa uneori cu glas tare vorbele pe care le-ar fi aruncat în faţă. Căuta să aleagă între o atitudine de dispreţ, să întoarcă spatele şi să plece, sau să se repeadă la ei, să-i lovească, să-i bată... Să nu râdă pe urmă de el!

Nu se gândea niciodată că un bărbat ar putea-o numai săruta pe Elisa, ci trecea mai departe... O femee este îmbrăcată atât de simplu! Numai curaj să fie, un gest este destul...

Când ajungea acasă, Elisa era singură şi lui parcă nu-i venea să creadă. Peste lumina bucuriei aprinsă brusc în sufletul lui, se lăsa umbra unui regret parcă, regretul că nu a fost aşa cum îşi închipuise el. Bănuise degeaba!

Intreba indiferent, dacă a fost cineva în lipsa lui. Nimeni! răspundea ea şi lui i se părea că prea nu vine nimeni şi se enerva: Cum nimeni? Nimeni, dacă îţi spun... Cine ai vrut să vie?

Tăcea resemnat iar alte ori o punea să jure „că n'a fost nimeni". Abea atunci credea şi începea să mănânce în tihnă.

Eşise din Cişmigiu în Schitu Măgureanu şi venea spre colţul liceului Lazăr. Intrebarea se repeta cu insistenţă:

— Ce-o fi făcând oare Elisa?

Vârî mâna în buzunar, într'un gest de teamă amestecată cu plictiseală. Degetele, atingând hârtia unei scrisori, se crispară.

— Asta-mi lipsea! Vizite! Condrea! Ce-i trebuia lui, Condrea?

Primise scrisoarea la biurou. Fusese coleg de şcoală primară cu Condrea şi-l mai întâlnise de două-trei ori mai târziu. Prieteni! Ridicaseră multe zmee împreună... Nu-i mai văzuse de mult. Nici nu mai ştia nimic de dânsul. Azi primise o scrisoare de la el, avocatul Petre Condrea! Petrică, îi zicea altădată.., Venea pentru câteza zile în Bucureşti şi-l anunţa că trage la el.. Plocon!...

Când citise scrisoarea se şi gândi la Elisa, la multe alte lucruri care nu-i conveneau... El avea să se scoale dimineaţa, să plece la biurou, — Condrea, ca musafir, avea să doarmă mai târziu. Camerele erau despărţite printr'un glasvand, la care nici nu era chee. N'ar fi putut închide!... Il trecuseră năduşelile, apoi găsise o portiţă de scăpare şi răsuflă uşurat, pentru zilele cât va sta Condrea la ei, îşi va lua o permisie dela minister...

Nu ştia însă cât va sta... Nu scria când vine...

Grăbi paşii. Ajunsese pe Uranus şi mai avea câţiva paşi până acasă. Se enervase de primirea scrisorii şi acum se simţea bleg şi indispus. Degetele strângeau tot mai tare scrisoarea; şi, deodată, într'un gest involuntar, mâna aruncă hârtia lângă un gard. Inaintă câţiva paşi şi se opri. Reveni; şi, aplecându-se, o ridică. O puse înapoi în buzunar şi se îndepărtă, grăbit să ajungă mai repede acasă...

●

Elisa îl iubise pe Gică. Il mai iubea încă. Nu mai putea fi însă în sufletul ei ce fusese cu şase ani în urmă: vâlvătae, care mistue totul ce vine dinafară. Se domoliseră bucuriile odată cu simţurile, care, acum, îşi cereau dreptul în părţi echilibrate. Ii suportase gelozia şi se simţise chiar fericită de scenele lui, fiindcă o socotea una din marile dovezi ale iubirii. Nu vedea într'însa egoism, ci numai dragoste...

Mai târziu însă începuseră să o sâcâe. Şi, în afară de aceasta, toate se întâmplau la fel, în fiecare zi, în toţi anii... Purtarea lui, neîncrederea ajungeau până la absurd. I-o spunea adesea şi pe el îl întărâta şi mai mult crezând că vrea să-i închidă gura, să-i ascundă ceva. O interoga ca un judecător de instrucţie, punându-i întrebări fără sens, sau cu două sensuri, care cereau răspunsuri îndoelnice, nesigure. Dar ea nu se încurca şi el, plictisit îi arunca în faţă:

— Pisica, oricum a-i arunca-o, tot în picioare cade...

Elisa râdea, râs care-l descumpănea şi se închidea în sine şi 'n gânduri.

Dacă n'ar fi primit scrisoarea lui Condrea, zilele de înţelegere, începute de câtva timp, s'ar fi continuat.

Fusese tare ocupat cu serviciul. Muncea peste măsură şi, când venea acasă, obosit, nu avea chef să mai stea de vorbă. La prânz dormea, seara se culca de vreme. Elisa se culca după dânsul...

Se trezea uneori înainte de a se fi culcat şi ea... Elisa era prin curte sau în camera vecină şi el, buimac, aştepta să audă şoapte.

O striga dintr'o dată, cu glas aspru:

— Elisa? Elisa?

Ea parcă înadins nu răspundea şi el se scula speriat. In acea clipă îi treceau prin minte toate bănuelile posibile. O găsea la treburi şi nu se ruşina. Simţea numai o bucurie mare, ca atunci când te aştepţi la o nenorocire care nu se întâmplă.

Acum nu-i eşea din gând scrisoarea lui Condrea. Să-i spuie sau nu Elisei? Să-l aducă pe Condrea, ca o surpriză?

Nemulţumirea din sufletul lui creştea, transformându-se în panică, panică pe care ţi-o dă orice nesiguranţă, orice nehotărîre. Poate ar fi fost mai bine să nu-i spuie, să nu-şi facă gânduri să nu-l aştepte, curioasă.... Elisa era ca toate femeile, îşi zicea el totdeauna. Dacă nu greşise până acum, nu avusese ocazia... Ocazia se putea ivi oricând, în persoana unui bărbat îndrăzneţ... Işi făcuse el aşa o părere, că toţi bărbaţii sunt îndrăzneţi, poate tocmai fiindcă el nu era. Credea adevărate toate aventurile galante, cu care se lăudau colegii lui neînsuraţi...

Ajunse. Bătu tare în uşă şi-şi opri răsuflarea să audă vreo mişcare, vreo şoaptă. In mintea-i se contură tabloul, în care, el, străinul, sărea pe fereastră şi ea, nevinovată, venea să-i deschidă. Mai bătu odată, mai tare, lung... Se auziră paşi grăbiţi şi cheia se învârti în broască...

— Crezi că sunt surdă! Ce baţi aşa? Mă sperii...

El nu-i răspunse la întrebare; dar, desbrăcându-şi paltonul, o privea mereu, spionând-o. I se uitase întâi în ochi, să vadă dacă-i poate înfrunta privirile (era un semn al nevinovăţiei); nici nu roşise. Rochia nu-i era boţită, dar la umăr, unde se încheea lipsea un nasture; decolteul crescuse, desgolind creşterea uşoară a cărnii spre sâni; o mână de bărbat se putea strecura uşor, sau numai privirile indiscrete, obraznice....

— Dece nu-ţi coşi nasturele? Umbli aşa, ca...

Se oprise, poate negăsind cuvântul, poate ezitând să-l spue.

— N'am avut când să-l cos. Acum mi-a căzut...

La masă, fiindcă ea tăcea, nu găsea momentul potrivit să înceapă interogatoriul, să ştie ce se mai întâmplase în lipsa lui. Işi aminti şi de scrisoarea lui Condrea şi lăsă lingura din mână. Dacă n'ar fi fost scrisoarea lui Condrea, i-ar fi tihnit mâncarea, ar fi putut dormi un ceas, să se odihnească.

— Ce mai nou pe la minister? întrebă Elisa şi el tresări. Să-i spue de scrisoare? Trecu un timp, până se hotărî să răspundă:

— Nimic!

Ochii i se opriră bănuitori, iscoditori, asupra femeii:

— Ce crezi că se putea întâmpla?

— Te întreb şi eu! De unde să ştiu? Spune-mi tu...

— Te-ai gândit că s'ar putea întâmpla ceva?

— Nu! Acum îmi veni întrebarea pe limbă şi ţi-am pus-o...

Nu crezu, dar tăcu. Bătea tact rar, cu lingura în marginea farfuriei şi se gândea aiurea...

— Cine a fost pe aici, azi?

— Nimeni!

— Cum nimeni?

— Trebuia să vie cineva?

— Nu!

Incepuse să mănânce şi se opri.

— Eşti sigură că n'a fost nimeni?

— Dacă-ţi spun...

Poate era mai bine să-i spue de Condrea, să o pregătească.

Servitoarea servi felul al doilea. Când plecă, îi strigă să închidă bine uşa dela bucătărie... Apoi, Elisei:

— Ascultă, Elisa... Nu ştiu dacă ţi-am vorbit vreodată de un prieten al meu din copilărie, de unul Condrea, Petre Condrea....

Ridicase privirile, lăsase lingura şi-o privea în faţă, aşa cum făcea ori de câte ori pronunţa în faţa ei numele unui bărbat. Elisa nu tresări, numai clipi de câteva ori, luminile ochilor i se aprinseră şi se stinseră brusc, încât el nici nu observă şi începu să aştepte liniştită. Numai în inimă talazurile crescură, răbufniră, involburându-se.

— Ei şi? întrebă ea, văzând că el nu urmează.

— Te interesează?

— Nu!

— Văd că te interesează...

Ea, ca să-l convingă fără răspuns, începu să mănânce încet, cu gândurile în altă parte.

— Acest prieten al meu mi-a scris. Am primit azi scrisoarea la minister. Mă auzi, Elisa?

— Da! Aud!... şi glasul îi vibrase de emoţii înăbuşite.

— Vine la Bucureşti, pentru câteva zile. Vrea să tragă la noi... ce zici?

Elisa ştia că, dacă ar fi fost pentru, Gică ar fi bănuit cine ştie ce; dacă ar fi fost contra, ar fi acuzat-o că el nu poate avea nici un prieten, că totdeauna a fost aşa, dar dacă ar fi vorba de neamurile ei, de prietene, s'ar schimba treaba... Preferă să dea un răspuns, care nu zicea nici da, nici nu...

— Cum crezi tu, Gică...

— Cum cred eu? Eu nu cred nici într'un fel.... Te-am întrebat pe tine... Sau cu tine nu mă pot sfătui niciodată....

Vârîse, enervat, mâna în buzunar şi, scoţând scrisoarea, i-o aruncă în faţă, pe masă. Elisa, cu o indiferenţă vădită, jucată, o luă şi, desfăcând-o începu să citească. Ii bătea inima tare şi-i era frică să nu roşească din cauza emoţiei....

Când auzise numele lui Petre Condrea, crezuse că-i doar o coincidenţă de nume. Totuşi fu emoţionată şi abia se putea stăpâni să nu se trădeze. Reuşise să evite interogatorul bărbatului, apoi scandalul. Nu fusese sigură că era acelaşi Petre Condrea, dar acum avea în faţă scrisul lui, acelaşi scris mărunt, puţin aplecat spre stânga, cu literele legate într'o broderie fină. Avusese atâtea scrisori dela dânsul, pe care le ascunsese de ochii lui Gică, un timp, apoi, când ajunse să-şi cunoască mai bine bărbatul, trebuise să le ardă. Ii era frică să nu dea peste ele...

Gică Ronea nu mai mânca. Pândea chipul Elisei în tresăririle cele mai mici şi-i era ciudă că nu poate deduce nimic. Câte bănueli îl rodeau, dar niciodată nu ajunsese să se convingă că vreuna corespunde unei realităţi.

— Ce zici? întrebă încăodată, convins acum că pe Elisa n'o interesează dacă Petre Condrea va veni sau nu...

— N'ai încotro.... Trebue să-l primeşti. Poate nu va sta mult. O zi, două... Totuşi, dacă tu crezi astfel, ar fi mai bine... N'avem prea multe camere... Abea ne ajung nouă...

Vorbise contra sufletului, în panică, cu teama că vorbele ei îl vor convinge pe Gică să nu-l primească pe Petre Condrea. Şi ei, îi era tot atât de dor de dânsul, să-l mai vadă odată, să-i audă glasul, să-l întrebe multe, multe...

— Bine zici, Elisa... Să vie... Poate nu va sta mult... Mi-a fost prieten bun... Imi voi lua permisie pe zilele cât va sta el aici, nu?

— Sigur, Gică...

Se ridică dela masă şi se întinse pe divan, să se odihnească puţin, după obiceiu. Elisa plecă spre bucătărie....

●

Trecură două zile şi Petre Condrea nu se arătă. Aşteptarea Elisei devenise chinuitoare, mai chinuitoare decât a lui Gică Ronea care se ducea la serviciu, se lua cu treburile, cu colegii, uita de scrisoare şi numai când ajungea acasă simţia ca o datorie să spuie:

— N'a venit nici azi... Poate nu mai vine...

Ea îl privea lung, inexpresiv, apoi lăsa capul în jos şi-şi vedea de alte treburi. Masa trecea în linişte, într'o atmosferă apăsătoare, când nici unul, nici altul, nu găseau ce să-şi spue.

In sufletul Elisei vederea scrisorii celui pe care nu-l întâlnise de atâţia ani, deslănţui furtună. Prin anii oarecum fericiţi ai căsniciei sale, apărea uneori, ca o stea rătăcitoare, lumina unei fericiri care ar fi putut fi mai mare, dacă împrejurările vieţii nu i-ar fi încurcat drumul cu acel al bărbatului a căruia era acuma...

Il cunoscuse pe Petre Condrea când încă era pe băncile liceului. Işi amintea bine împrejurările în care-i făcuse cunoştinţa. Liceul de fete, împreună cu cel de băeţi, din oraşul moldovenesc, organizaseră o serbare şcolărească pntru ziua de 10 Mai. Fusese aleasă pentru un tablou vivant care reprezenta victoria. Intre elevii, travestiţi ca soldaţi, era şi Petre Condrea. Se pândiseră întâi printre culisele scenei mici, timizi, apoi vorbiseră întâmplător. In conversaţiile lor tăcerile erau mai lungi ca vorbele...

In acel an vacanţa venise mai degrabă ca niciodată. O aşteptaseră cu spaimă şi abia în ultima zi găsiră o deslegare ca să nu se despartă. El era din alt oraş şi trebuia să plece acasă. Se hotărî să rămână. Degeaba — scrisori dela părinţi, degeaba rugăminţi...

Au trăit bucurii mari, emoţii arzătoare, transformând o vacanţă într'o feerie a dragostei lor.

Dar oraşul începu să vorbească şi atunci au intervenit părinţii ei, trimiţând-o în grabă la nişte rude, la Braşov. Şi-au scris mult timp după aceia. Scrisorile lui Petre Condrea erau triste ca şi zilele ei. La început mai dese, apoi tot mai rare. Ea întreba în scrisori *dece*, îl ruga să-i scrie mai des, mai mult, şi el parcă nu înţelegea. Apoi nu i-a mai scris deloc...

Ar fi voit să plece acasă şi-i era frică să n'o aştepte acolo o decepţie şi mai mare. Când era singură, plângea şi se gândea să se omoare.

Pe Gică Ronea l-a cunoscut într'o excursie, singura la care luase parte, cât timp stătuse la Braşov. El era student şi funcţionar într'un minister, la Bucureşti. Venise acasă în concediu, pentru o lună. Era îngrozită de singurătate, de prelungirea ei în viitor, până când n'ar fi putut bănui, dorea o prietenie. Mai greu a venit dragostea, pe care Ronea i-o declarase dela primele întâlniri. Nu putea să-l uite pe Condrea, îi mai scria, deşi el nu-i răspundea. Il acceptase pe Gică dintr'o necesitate a tinereţii care clocotea într'însa, când îşi amintea de Petre, de îmbrăţişările lui. Pe Ronea l-a iubit, fiindcă a vrut, sau fiindcă dorea să-l uite pe celălalt. Credea uneori că toată această dragoste, pentru Ronea, era o minciună, — îl minţea pe el, se minţea pe dânsa — dar, când se certau suferea, când nu-l vedea o zi era îngrijată şi-i era dor.

Gică Ronea a avut dela început gânduri serioase... Când i le-a spus, ea s'a bucurat, ca un copil căruia îi promiţi o jucărie.

S'au căsătorit în iarna care a urmat şi au venit la Bucureşti, unde-şi avea el serviciul. Se împăcau, toate ar fi fost bune, numai dacă n'ar fi fost ros de gelozie, — o gelozie care-i întuneca şi lui bucuriile, iar pe ea o chinuia cu bănueli şi acuzaţii, care nu aveau corespondenţi în realitate.

Cu toate acestea, trecuseră anii ca zilele. Se obişnuise cu curiozităţile lui, se supăra mai puţin la bănuelile neîntemeiate... Se strecura însă, câteodată, în viaţa ei o dorinţă nelămurită de evadare, de viaţă nouă... Atuncea simţea în trup furnicări păcătoase şi se gândea la anii din urmă, la cei dinainte, peste cei trăiţi alături de Gică Ronea, pentru care, în asemenea momente, avea o silă fără margini. Când o vedea indispusă, plictisită de viaţă parcă, el se apropia cu mai multă dragoste, nu ca atunci, când era veselă şi zglobie. Ea se lăsa mângâiată, sărutată, şi-i ceda dintr'un sentiment de obligaţie conjugală, care n'o satisfăcea, dar o uşura oarecum...

Lui Gică nu-i vorbise niciodată de Condrea.

Gică nu ştia că se cunosc, că s'ar putea întâlni în casa lui. Venise scrisoarea, şi ea trebuia să se păzească şi mai mult ca Gică să nu simtă că l-ar cunoaşte pe Condrea... I-ar fi scos peri albi cu interogatorul, cu reproşurile...

Noaptea nu putea să doarmă. Ziua, la cel mai mic zgomot, se repezea la uşă, să deschidă. Frămătau într'însa atâtea dorinţi, atâtea patimi. Trupul ei nu mai era zăgăzuit şi apele veneau învolburate, rostogolind totul ce întâlneau în cale. In cei şase ani de când era căsătorită, nu trăise asemenea emoţii şi nelinişti. Trup odihnit, sătul, se conforma fără suişuri şi coborişuri ritualelor conjugale. Nu crezuse că toată viaţa va fi aşa, fiindcă nu se gândise niciodată că ar putea fi altfel. Şi acum, deodată, nu mai ştie ce-i, cine-i, ce se întâmplase? Işi amintea numai vara aceia, petrecută alături de Petre Condrea în huciurile din împrejurimile oraşului. De câte ori glasul lui n'o ceruse, de câte ori mâna lui nu îndrăznise prea mult, şi ea se smucise în ultimul moment, salvându-se. Salvându-se? Dece? Glasul lui, rugăminţile, ochii arzători, gestul posesiunii, toate rămăseseră închise într'însa şi se desvăluiră mai târziu prin dăruirea altui bărbat, lui Gică. Rămăsese desiluzionată că a fost numai atâta, că tainele nu crescuseră într'însa mai mult după aceia...

Dar acum ardea iar într'însa focul aprins după plecarea ei la Braşov. Işi dădea seama că Gică nu deslegase tainele dintr'însa. Le simţea mai vii ca altădată, poate ca atunci când Petre Condrea îi desvelea genunchii până sus şi, apoi, coapsele, ca să-şi afunde părul buclat al capului în pieliţa albă cu vinişoare albăstrii, gemând uşor, de plăcere. Ea îl împingea cu amândouă mânile înfipte în umerii lui, apoi îşi trăgea rochiţa în jos şi-i săruta ochii, ca să-l liniştească. El se ruga, ea nu înţelegea ce vrea, fiindcă niciodată nu-i spunea pe şleau, dar ştia că este ceva ce nu trebue să facă. Râdea de rugăminţile lui...

Dacă ar fi ştiut Gică toate acestea!...

Acum Petre Condrea trebuia să vie iar. Ea nu mai era copila naivă din trecut, ştia şi ce-i ceruse de-atâtea-ori el, când erau singuri în liniştea câmpiilor şi a păduricilor de aluni. Se ridicau talazuri uriaşe într'însa, odată cu bucuriile, cu emoţiile şi-i părea rău că nu-i dăduse ceiace el ceruse... N'ar mai fi purtat taine într'însa...

I se împurpurau obrajii ca atunci şi aşteptarea devenea chin.

O încercau temeri că nu va mai veni. Se aştepta ca Gică să-i aducă vestea şi să-i dea altă scrisoare. Putea veni însă într'o zi cu el, la prânz, dela birou. Ea s'ar fi stăpânit să nu înţeleagă Gică nimic, dar el, Petre?

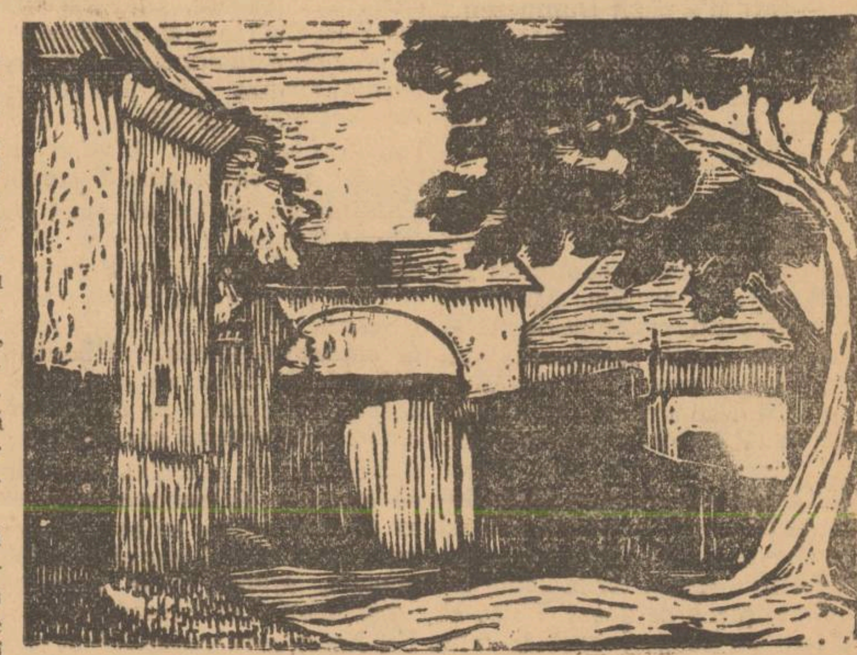
In aşteptarea întâmplărilor, care aveau să lege zilele una de alta, în trupul Elisei talazurile se ridicau tot mai sus, deveneau tot mai furioase. Ea, uneori, îşi apleca spre piept capul şi asculta să audă freamătul dinlăuntru. Nu auzea nimic şi strângea pumnii de-i intrau degetele în carne; îşi lipea genunchii unul de altul, apăsându-i violent, şi gemea uşor, aşa cum gemea Petre, când îi desvelea genunchii...

Tânărul avocat Petre Condrea

Continuare în pagina a 6-a

nu venea pentru prima oară la București. Inainte trăgea pe la hoteluri, dar întâmplări neplăcute cu chelneri și anumite insecte vâriseră frica într'însul. Pe lângă aceasta aflase în timpul din urmă că fostul său coleg de școală primară și prieten din copilărie, Gică Ronea, era funcționar în Ministerul de Instrucție. Deși nu-l văzuse de mai bine de zece ani, totuși se gândi să i se adreseze, rugându-l să împartă cu el patul de burlac, pentru câteva nopți. Nu știa și nici nu-și închipuia că Gică Ronea se însurase, căci, în acest caz, ar fi renunțat să-i mai ceară ospitalitatea...

Fire romantică, Petre Condrea se despărțea cu greu de orașul lui, de tabieturile provinciei, de obiceiuri în care se învechise, și când pleca, suferea de nostalgii dureroase. Se gândise mult până ce-și aminti că avea în București un prieten, la care ar fi putut să tragă, să se mai ia cu el, ca să treacă mai ușor zilele, câte avea să stea acolo.

Coborî în Gara de Nord, cu amărala și indispoziția a opt ore de tren în suflet și, luând o mașină, ceru șoferului să-l ducă la Ministerul Instrucției. Aici nu i-a fost greu să-și găsească prietenul, pe care anii îl schimbaseră atât de mult, încât, dacă n'ar fi fost numele și amintirile comune, nici nu l-ar fi recunoscut.

Gică Ronea se bucurase în aparență, dar în suflet era nemulțumit și socotea îndrăzneață vizita lui Petre Condrea.

— Cum, te-ai însurat? se miră acesta din urmă, când văzu verigheta pe degetul lui Ronea.

— In curând, șapte ani...

— Mulți înainte! N'am știut. In cazul acesta nu vreau să te deranjez. Credeam că ești singur... Se schimbă treaba...

— Nu face nimic, protestă slab Ronea. Vii la noi la masă, te mai odihnești... Vezi, te-ași opri să dormi, dar... e cam strâmt...

— Lasă! Lasă! Nu-i nimic... Te voi vizita, să mă mai iau cu tine, să nu fiu singur...

— Sigur, da, cât stai? Imi voi lua o permisie dela birou, câteva zile, ca să fim mai mult împreună. Așteaptă-mă puțin, să vorbesc cu șeful...

Rămas singur, sufletul lui Condrea fu năpădit de tristeți. Trebuia să se ducă iar la hotel, să rămâie iar singur, străin, în camera neprietenoasă, unde aveau să-l asedieze nostalgiile. Se gândea la copilăria lui, la Gică, — copilul timid — azi cogemitea bărbat, om însurat... Numai el singur, și aici și acolo, acasă, unde ai lui nu-l înțelegeau... Dacă s'ar fi însurat, multe s'ar fi schimbat în viața lui... Nu putea însă concepe să se căsătorească din interes și nu avusese până la anii lui decât o singură iubire, care plecase, alungată de răutatea lumii. Se lumina în trecut, amintirea acelei vacanțe feerice, și chipul Elisei Severin se apropia tot mai mult, în linii tot mai precise, ca în filmele de cinematograf. Voise s'o uite — fiindcă, ros de tristeți, de gelozie... că Elisa, acolo unde era, ar fi putut avea legături cu alt bărbat, și nu-i mai scrisese. Suferise mult, dar se obișnuise cu lipsa ei. Nu mai știa nimic de dânsa, de mult... Unde era oare? Ce făcea?

Il văzu pe Gică Ronea întorcându-se, îmbrăcat, cu pălăria în mână și-i zâmbi trist, odată cu amintirile.

— Poate ai și vreun puștiu, Gică, întrebă el.

— Nu! M'a păzit Dumnezeu... răspunse Ronea pe ton de glumă. Altceva însă: șeful nu-i aici și nici nu se întoarce până la prânz. Să mergem acum. Voi trece după masă să vorbesc cu el...

Ieșiră în Știrbey-Vodă și coborîră în Cișmigiu. Condrea îi vorbea despre orașul copilăriei lor și Ronea nu-l asculta. Auzea din când în când crâmpee de vorbe, dar el se gândea la Elisa, la mutra pe care avea s'o facă văzându-i. Nu-i convenea deloc această vizită, ca toate vizitele dealtfel, dar nu avea încotro. Noroc că Condrea se gândise să se ducă tot la hotel să doarmă... Altfel ce s'ar fi făcut? El se scula deobiceiu la șapte, iar la șapte jumătate pleca de acasă. Putea să o lase pe Elisa singură în casă, cu Petre?

Işi spiona prietenul, care acum tăcea și el și mergeau unul lângă altul, pe aleele umede încă de ploaia din ajun. Condrea avea o siluetă elegantă, era înalt și frumos. Cine știe ce gânduri putea să mai trezească în capul Elizei!...

Ajungând, Gică Ronea bătu în ușă ca deobiceiu. Poate mai încet, fiindcă era de față și Condrea. Elisa nu răspunse îndată și el se bucură ca la o prevestire bună. Cât de fericit ar fi fost ca Elisa să nu fi fost acasă, să-i fi lăsat un bilet că s'a dus până la o cunoștință... Altădată n'ar fi admis acest lucru, dar acum ar fi fost binevenit.

Tocmai când se gândea la acestea, se auziră pași și cheia se învârti în broască. Intâi, lui Gică Ronea inima i se strânse, mică, apoi începu să bată violent. Ușa se dădu în lături și Elisa tresări scurt, apoi surise, după care având o încruntare, deveni de o seriozitate care putea fi socotită și nemulțumire. O roșață vie îi îmbujoră fața, iar pleoapele se sbătură nervos.

Petre Condrea rămase o clipă încremenit, cu cuvântul de prezentare pe buze, neștiind ce să mai facă. Surpriza îi paralizase și limba și voința. Inţelesese, însă, din încruntarea femeii că trebue să tacă și înaintând un pas, zise:

— Petre Condrea...

— Mi-am închipuit. Mi-a vorbit Gică...

Glasul îi tremura ușor și mânile căutau o folosire, pe care n'o găseau. Lui, răsuflarea i se precipitase și-și mușca buzele să nu vorbească. Elisa aici? Elisa soția lui Gică? Nu s'ar fi putut gândi niciodată la acest lucru.

La spatele lui Condrea, Gică urmărise atitudinile, dar nu putu să surprindă nimic vinovat în purtarea Elisei. Poate strângerea de mână durase o clipă prea mult... Poate! fiindcă el număra secundele când ea dădea mâna cu un bărbat...

Elisa trecu la bucătărie. Gică aștepta mâncarea și nu găsea nici o întrebare, s'o pue prietenului său. Condrea se gândea la Elisa, la surpriza aceasta minunată. O uitase de mult, dar reapariția ei în fața lui, femee, îl tulbura, readucea în actualitate o vină, de care trebuia să se justifice. Elisa va căuta momentul potrivit să-l întrebe, să-i ceară o explicație. O teamă amestecată cu o bucurie care venea din alte vremi, se ridică în sufletul lui, se revărsau una peste alta, ca valurile unei ape învolburate. Era iar adolescentul de altădată, cu trupul plin și copt de dorinți, când rătăcea alături de Elisa prin huciuri și pe câmpii...

Elisa nu mai era fetița de clasa șaptea, cu sânii duri, cu formele tari. Liniile trupului i se rotunjiseră, se destinseseră parcă puțin, ca un arc descordat. Se odihneau în trupul acesta nou dorinți satisfăcute, patimi frământate de patimi străine.

Străine? Nu era oare el străin? Nu! Avea drepturi mai vechi. Işi aminti scenele petrecute între el și Elisa. O rugase de atâtea ori, și ea spusese nu, nu, cu încăpățânare și râdea. Și după ce plecase, îl chinuise obsesia trupului ei, sărutat, mângâiat, dar necucerit.

— Nu mănânci, domnule Condrea?

Domnule Condrea? Elisa îi zicea așa.

Incepu să mănânce încet, tacticos, răspundea la întrebări, punea întrebări, toate făcându-le ca un străin... Se mira cum de le poate face, cum de nu greșește să-i zică Elisa, Elisa, pe nume...

Masa se lungi târziu, până la trei și jumătate. Gică devenise nervos, poate voia să plece și el se făcea că nu înțelege, fiindcă voia oricum să mai rămâe.

— Eu am să mă duc pentru câteva minute până la Minister, zise bărbatul, crezând poate că Condrea se va ridica să-l însoțească, dar acesta tăcu.

Imbrăcă paltonul, se așeză iar pe scaun, aștepta o deslegare a situației, dar Condrea nu-i dădea ajutor. Se ridică iar...

— Pleci? îl întrebă Elisa acum.

— Da... trebue... viu imediat...

Nu mai putea să rămâe, deși zece glasuri lăuntrice îi strigau: nu pleca.

Ieși repede. Elisa îl conduse până la ușă și el îi suflase la ureche:

— Vin îndată! Ia seama cum te porți... Mă duc să-mi cer permisiunea șefului...

In stradă se gândi să se întoarcă, să vadă ce face Elisa, dar ar fi lungit chinul. Făcu semn mașinei celei mai apropiate și-i ceru șoferului viteza cea mai mare până la Minister și înapoi... Nu i se păruse niciodată că o mașină merge atât de încet. Clipele păreau ani...

•

Elisa nu mai era stăpână pe dânsa.

Rămase câteva minute în hall să-și revie, dar nu reuși decât să se amețească și mai rău. Tremura toată și, deși știa că intrând în casă nu mai putea să rămâe ce a fost, puse mâna pe mânerul ușii. O îndemna o bucurie, mai mare decât credința față de Gică, să intre. Intră. Petre Condrea o aștepta zâmbind, încrezător în drumul pe care va avea să-l facă. Elisa înaintă câțiva pași, voi să se ducă de partea cealaltă a mesei, dar se opri la colțul ei, apoi se întoarse spre bărbatul care și el aștepta între nehotărîre și curiozitate. Il privi lung, pentru toți anii de când nu-l văzuse, și fără să-și dea seama izbucni într'un plâns nervos și alinător. El îi cuprinse mijlocul, aducând-o spre genunchii lui.

— Elisa, Elisa, ce ai? îi strigă el, tulburat.

Nu-i răspundea. Condrea îi săruta mânile, ochii, apoi ca și atunci, de mult, îi ridică rochița de pe genunchi, sărutându-i pielea albă. Işi lăsă capul în acelaș loc, mângâindu-și obrajii de pielea ei. Ea nu-l mai împingea, ci doar gemea ușor, desmierdându-i părul, lipindu-se mai mult de el. Nici când a ridicat-o în brațe nu s'a împotrivit. Ţinea ochii închiși, buzele strânse...

Inţelegea ce vrea Petre. Acum era întinsă pe canapea. Nu mai era copila naivă de altădată. Totuși tainele de atunci le păstrase într'însa nedeslegate. Avea să le deslege acum. Venise Petre! Se păstrase pentru el...

Simți mânile calde pe trupul înfierbântat. Se sbătu. Nu! Acum nu mai voia! Dar taina? Și Gică? Ce-avea să zică el? Se deslegase taina? Trupul se desfăcuse? Aștepta...

Nu se mai întâmplase nimic și deschise ochii mari. Petre era acolo, lângă ea. O privea cu un surîs de fericire. Voi s'o sărute pe gură și-l împinse. Se smuci din îmbrățișarea lui și se ridică grăbită, speriată parcă. Ce făcuse? Abea atunci fapta ei îi apăru în toată gravitatea. Nu-și dăduse seama. Trebuia să vie Gică. Ii era rușine de ea, de bărbatul străin, care-o privea nedumerit. Avu un gest, ca și cum ar fi voit să-și aranjeze rochia, care însă căzuse singură. Se liniștiseră apele... Abea acum își dădea seama că nu fusese nicio taină. Crezuse și se înșelase...

— Du-te! îi spuse ea, fără să-l privească.

Petre Condrea se ridică greoi, își luă geamantanul și se îndreptă spre ieșire.

— Să nu-i spui nimic lui Ronea, zise el. Să-i spui că m'am dus la hotel să mă culc. N'am să mai viu... Iartă-mă, Elisa...

Ieși. Elisa rămase cu privirile țintuite pe ușa pe care intrase și dispăruse fantoma primei sale iubiri...

MIHAIL ŞERBAN

Actualități Științifice

Inălțimea corpului omenesc

Din ultimele statistici rezultă că înălțimea corpului omenesc înregistrează în toate regiunile globului o creștere sensibilă, față de epoca anterioară. Așa de exemplu, în Statele Unite, tinerii, în momentul când se înscriu la Universitate, au în mijlociu o înălțime cu 5 cm. mai mare decât aceea a părinților lor, în perioada corespunzătoare. Deasemenea greutatea corpului manifestă un spor de 3 kilograme, în comparație cu generația precedentă. Constatări asemănătoare s'au făcut și în Germania, unde talia mijlocie a băeților de 6 ani, admiși în școala primară, a trecut de la 108,7 cm. în 1924 la 114.9 cm. în 1932, în timp ce greutatea corpului a crescut de la 19,2 kg. la 20,4 kg. O variație sensibilă, în acelaș sens, s'a observat și la fetițe.

Dfierența este și mai accentuată la copiii de 14 ani. In acest caz divergența este de 6 cm. pentru înălțimea corpului și de 4 kg pentru greutatea lui.

Statisticile din Olanda, Suedia, Norvegia, Danemarca și Elveția confirmă toate această constatare, care deci nu poate fi în niciun caz datorită unei simple coincidențe.

Antropologul american T. Bowles, după ce a examinat vreo 2000 de cazuri, comparând în vâsta corespunzătoare talia a 481 de perechi de tați și fii și 577 perechi de mame și fiice, a ajuns la concluzia că în cursul unei generații, adică în vreo 35 de ani, talia a crescut în mijlociu cu 3,5 la sexul masculin și 3 cm. la cel feminin.

Tot razele morții

Problema razelor morții, care revine periodic ca o amenințare înfricoșătoare a posibilităților războiului viitor, a dat loc, fără îndoială, la exagerări neîngăduite într'un domeniu de cercetări serioase științifice.

Ce este realitate și ce este bluff în această materie? Incontestabil că undele hertziane foarte scurte exercită anumite efecte fiziologice, care pot deveni chiar ucigătoare în cazul microorganismelor și ființelor mai mici. Astfel, bacterii, insecte și tot soiul de gângănii pot fi stârpite cu ajutorul acestor unde electrice, care slujesc, după cum vedem, ca instrument binefăcător în medicină și agricultură.

Sunt oare capabile aceste unde să producă o acțiune distructivă, asupra animalelor mai mari și, în speță, asupra omului? Iată o întrebare, la care se impune să răspundem cu cea mai mare rezervă. Un da sau un nu categoric ar fi o greșală. Din moment ce, în principiu, undele hertziene foarte scurte pot nimici prin efectele lor fiziologice, anumite făpturi mici, nu este exclus ca, printr'un procedeu de amplificare, a acestor efecte, să ajungem la acțiuni mult mai intense și eventual chiar omicide.

Fizicienii germani, Barkhaus și Kurz, experimentând undele de 23 cm. lungime, au izbutit să ucidă șoareci și șobolani, introduși în câmpul condensatorului electric. Experiențele acestea urmărite în special de profesorul Essau în laboratorul Universității din Viena, au fost continuate pe o scară întinsă în noul continent. In 1930, un savant american a supus acțiunii ucigătoare a undelor ultra scurte un câne, un bou și o maimuță antropoidă. Boul a rezistat cel mai mult, inima sa continuând să bată timp de 29 de secunde. In mai puțin de jumătate minut toate aceste animale au încetat din viață. Se pare că moartea se produce în acest caz printr'o încălzire excesivă a corpului. Temperatura sângelui, a oaselor și a diverselor țesuturi, sporită într'o măsură extremă prin trecerea curentului electric în organism, perturbează funcțiunile vitale. Inima pompând sângele într'un ritm accelerat, se produc congestiuni la extremități, hemoragii și, în cele din urmă moartea, în urma paraliziei mușchilor inimii.

Actualmente, specialiștii studiază în mod sistematic care anume lungimi de undă exercită o acțiune mai violentă asupra diverselor organe ale corpului uman. Se pare că circulația sângelui este turburată în special de către undele cuprinse între 3 și 4 metri, în timp ce sistemul nervos este afectat mai ales în gama 3-8 metri.

Undele ultrascurte, emise cu o energie insuficientă, fără a reuși să ucidă un om, provoacă o serioasă perturbare a sistemului nervos, creiând în general o stare de deprimare psihică. Rămâne de văzut dacă o sporire a puterii de emisiune nu va transforma aceste unde în niște adevărate raze ale morții.

Lumina de neon și horticultura

In ultimii ani, atențiunea lumii științifice a fost atrasă de aplicațiile interesante ale luminei cu neon la creșterea plantelor. Astfel, în Olanda a avut loc o serie de experiențe, organizate din inițiativa „Academiei superioare de agricultură". Numeroși horticultori au folosit radiațiile cu neon, grație unor aparate speciale. In felul acesta, s'au obținut succese deosebite, mai ales în desvoltarea forțată a fragilor și căpșunilor. Intr'adevăr, încă dela sfârșitul lui Ianuarie 1936 s'au putut desface pe piața olandeză căpșuni bine coapte, cu prețuri foarte convenabile și posedând aceeaș aramă ca și cele cultivate normal în sere.

Gazele asfixiante contra insectelor

Folosirea gazelor pentru distrugerea insectelor vătămătoare în fabricele și depozitele de produse alimentare, tinde să devină un procedeu din ce în ce mai răspândit.

Intre substanțele, care până acum au corespuns mai bine acestui scop, trebue să cităm acidul prusic. Absorbit într'o masă specială făinoasă, el este presărat în anumite puncte, de unde acidul însuș se degajează în stare gazoasă, pătrunzând în toate crăpăturile și în cele mai mici deschizături.

Operația trebue să fie executată cu precauțiuni speciale, de către un personal echipat cu măști.

O altă substanță, înzestrată cu o intensă putere distructivă a insectelor vătămătoare și care prezintă în plus avantajul de a fi relativ inofensivă pentru om și animalele domestice, este oxidul de etilen, furnizat în stare lichidă. Acest produs se volatilizează cu ușurință.

Chirurgia creerului

Multă vreme chirurgia creerului era socotită ca aproape irealizabilă. Intr'adevăr, operațiile aplicate acestui organ delicat, sunt extrem de dificile, din cauza riscului de hemoragie și scurgerea materiei cerebrale. Numai grație perfecționărilor în technica hemostazei, specialiștii americani au reușit să execute în ultimii ani o serie de intervenții remarcabile.

Afecțiunile cerebrale, susceptibile de a fi astăzi operate cu oarecari șanse de succes, sunt în special tumorile, care determină adesea paralizia, turburările graiului și orbirea. Există deasemenea o anumită formă de epilepsie, provocată de un traumatism sau o influență exterioară, care poate fi vindecată tot printr'o operație la creer. In sfârșit, anumite intervenții în cutia craniană s'au dovedit salutare în cazuri de cefalgii cronice foarte violente.

Din nefericire, în domeniul afecțiunilor mintale, chirurgia creerului este încă în faza dibuciilor, afară de câteva cazuri excepționale, ca de pildă înlăturarea crizelor de hilaritate și a unor anumite psihoze vindecate prin înlăturarea unor anumite elemente din creer.

Ing. I. S.

Cronica mizantropului

Puțină istorie

Un confrate pe care n'am onoarea să-l cunosc a publicat în numărul trecut din această revistă câteva curiozități sub titlul Istoria în anecdotă. *Firește, sunt lucruri pe care un cititor de cărți de istorie le cunoaște, dar într'o gazetă literară pentru cei mulți nimic nu mi se pare mai nimerit ca o astfel de rubrică foarte distractivă și în stare de a da tinerilor bune îndemnuri la studiu. Să se mai dea în revistele noastre și altceva decât reportagii de sport și să se afle și în trecutul nostru subiecte pentru romanțări. De ce adică Doamna lui Ieremia Vodă sau Doamna Chiajna n'ar fi atât de interesante cât și Maria Antoaneta sau Maria Stuart?*

Fiindcă veni vorba de Doamna Chiajna, să-mi permită stimatul confrate să ajut și eu siesta cititorilor cu vreo câteva curiozități istorice. Cine n'a citit Doamna Chiajna *de Odobescu? Ei bine această nuvelă nu-i adevărată (vorba d-lui Minulescu despre* Umbra lui Mircea la Cozia. *Nu-i adevărată fiindcă acolo se povestește cum Doamna Chiajna s'a sbătut să pună pe tronul Munteniei și apoi al Moldovei pe fiul ei Petru Schiopul, și cum în cele din urmă acesta a izbutit să domnească pe rând în amândouă țările. O ciudată coincidență de nume și erori de cronicar au făcut pe toți istoricii să facă această greșală. Deci Odobescu era scuzabil. Dar dacă totuși ar fi fost mai atent și ar fi avut ceeace se pretinde că au numai poeții, darul intuiției geniale, ajutat de o anumită cronică, ar fi descoperit eroarea. Un poem grec semnalat de profesorul Bănescu și cronica slavonă a lui Azarie descoperită de răposatul slavist Bogdan au lămurit lucrurile. Petru din Muntenia, fiu al lui Mircea Ciobanul și al doamnei Chiajna nu e tot una cu Petre Schiopul care a domnit numai în Moldova. El era într'adevăr fratele domnului muntean Alexandru dar amândoi erau fiii unui Mircea care n'a domnit și care la rându-i era fiul lui Mihnea care a domnit în Muntenia înainte de Neagoe. Descoperirea este ce e drept cam supărătoare pentru Odobescu și oricât ar pretinde literații că arta e artă nu pot suferi gândul unei asemenea neconformități cu adevărul.*

Toți știu că Țepeș trăgea în țeapă, că Lăpușneanu tăia boieri, că Milescu a fost însemnat la nas. Aceste pedepse par legate de numele de mai sus. O cât de superficială citire a cronicilor noastre ne fac cunoscute următoarele curiozități: Mai toți domnii au tăiat boieri și unii mulți deodată. In genere erau decapitați. O pedeapsă mai ușoară era aruncarea în ocnă. Tragerea în țeapă este o tortură tipică ce a dăinuit cu mult după Țepeș. Insemnarea la nas se făcea mai cu seamă pretendenților la tron și nu știu cine, după cronici, a scăpat de ea. Chiar ilustrul Stolnic Constantin Cantacuzino ar fi fost puțin crestat. Crestătura se făcea deobiceiu numai pe o latură a nasului, alteori se pare că în vârf. Vinovatul era trimis și la călugărie cu sila. Ceva mai înainte leacul contra pretendenților era scoaterea unui ochiu. Unii domni au scos amândoi ochii. Lăpușneanu se distra grozav cu această operație. Odată cu nasul se mai tăiau uneori și urechile. O pedeapsă blândă era punerea în obezi și atârnarea lanțurilor de gât.

Un lucru surprinzător dar cu desăvârșire evident este că un boier care umbla după domnie se osândea singur să moară printre străini. Dacă nu deceda de moarte bună în scaun sau nu era ucis de boieri, domnul mazilit trebuia să se ducă la Poartă și acolo i se dedea ca locuință Ediculele sau măcar i se desemna un loc de ședere. Dacă nu se reîntorcea ca domn iarăși nefericitul nu-și mai revedea patria fiindcă domnii din țară s'ar fi temut de el. Unii fugeau la Leși, la Ruși, la Venețieni. Un domn care să-și dea „demisia" ca Petre Schiopul și să rămână în țară nu există. Și acesta a murit printre străini.

Moartea lui Miron Costin a fost anunțată la gazetă. Iată un lucru pe care cititorul nu l-ar bănui. Este însă adevărat. Curând după decapitare, o gazetă din Foligno (Italia) vestea cititorilor europeni (19 Februarie 1692) uciderea lui Mìoon (sic) Costin Logofeld dând informații foarte exacte. Știrea o avea dela corespondentul său din Polonia.

ARISTARC

Noaptea sfântului Bartholdo

(Povestiri fără ţară)

Ca şi noaptea Sfântului Bartholomeu, noaptea Sfântului Bartholdo trebuia să însemne o noapte roşie ca un abator. O noapte de sânge şi cruzime fără nume, când toţi Tuslacii, bărbaţi, femei, copii, bătrâni, tineri aflaţi pe teritoriul Hyancenţiei, urmau să fie măcelăriţi până la unul din ordinul crudului guvernator Gaspard Modt.

Dar precum în antichitate gâştele aflate în Capitol, au salvat cetatea de asediul Galilor tot astfel şi acum, o întâmplare, un joc capricios al hazardului a salvat viaţa unei populaţiuni de câteva sute de mii de suflete şi a îndrumat altfel mersul istoriei.

Tuslacii erau un popor foarte vechi, un popor a cărui origină era adâncită în străfundul timpurilor. Ca şi Evreii, ca şi Armenii, ei n'aveau patrie şi erau risipiţi prin toate ţările pământului.

Din ţinuturile îngheţate şi până în zonele toride ale ecuatorului, pretutindeni se găseau Tuslaci.

Acolo unde poposeau şi prindeau rădăcini, dacă întâlneau un climat care favoriza asimilarea, se asimilau complet, încât ajungeau să nu mai poată fi decât anevoie deosebiţi de băştinaşi. In alte părţi, unde nu găseau condiţii prielnice, cum este şi firesc, îşi păstrau mai departe anumite caractere specifice şi anumite obiceiuri tuslace, atât cât se poate păstra dealungul veacurilor şi nemăcinate cât de cât de eroziunea nenumăratelor influenţe. După cum la Mozaici şi Mahomedani circumciziunea este o trăsătură caracteristică, o amprentă fizică pe care comunitatea înţelege s'o dea individului, tot astfel la Tuslaci, la noii născuţi, odată cu botezul, li se cresta un semn în formă de T în creştetul capului. Era un semn, pe care nimic nu-l putea şterge, un fel de stigmat al neamului şi pe care fireşte părul îl acoperea încât numai foarte greu putea fi observat. O altă latură caracteristică a poporului tuslac era deosebita înclinaţiune pentru muzică şi ştiinţă. Atunci când nu erau chiar artişti profesionişti sau oameni de ştiinţă, timpul liber şi-l petreceau fie făcând muzică, fie aprofundând vreo problemă ştiinţifică. In sfârşit, o altă notă predominantă o forma desăvârşitul respect al legilor. Indiferent în care ţară s'ar fi aflat şi oricât de aspre vor fi fost legiuirile. Tuslacii se evidenţiau prin respectul legilor. Trăiau o existenţă absolut rectilinic, fără nici un fel de abatere. Circula de altfel şi un dicton care ilustra de minune felul lor de viaţă: „Ziua e albă şi Tuslacul e sobru".

Atunci când trebuiau să plătească biruri oricât de grele, fără cârtire le plăteau. Atunci când trebuiau să plece să apere hotarele ţării în care prinseseră rădăcini, în care văzuseră pentru întâia oară lumina zilei şi în pământul căreia odihneau oasele taţilor şi străbunilor lor, plecau cu entuziasm. Fiind elemente excepţionale şi neatrăgându-şi prin felul lor de viaţă niciodată mânia legilor, în mod firesc s'au născut în anumite ţări asperităţi între Tuslaci şi populaţia băştinaşă, care respecta cu mai puţină vigilenţă legile şi regulamentele publice şi ca atare câte unii mai putrezeau şi prin închisori, ba câte odată îşi pierdeau şi capetele sub securea ghilotinei. Faptul că Tuslacii nu erau nicodată pedepsiţi şi nu erau fiindcă nu dădeau ocazia, a făcut de pildă în Hyancenţia să se spună că sunt favorizaţi, că se bucură mai mult de cât chiar populaţia băştinaşă, de un regim special din partea statului. Desigur, o afirmaţie de felul acesta era de o perfectă rea credinţă, dar când se găsesc semănători de rea credinţă, ea înfloreşte, mai cu deosebire în vremuri de criză, cu o uşurinţă uimitoare.

Purtarea ireproşabilă a Tuslacilor, care i-a protejat împotriva oricărei penalităţi, a provocat în Hyancenţia mişcări serioase politice şi sociale. Astfel s'a format chiar un partid politic, denumit „partidul dreptăţii", care îşi avea pe frontispiciu afirmarea unei mari şi flagrante nedreptăţi şi anume: fie izgonirea, fie asasinarea în massă a Tuslacilor. In faţa nemulţumirilor izvorâte mai ales dintr'o nefastă criză economică şi alimentate cu eftina şi totuşi seducătoarea formulă: „Tuslacii sunt cauza tuturor relelor", diferiţi guvernatori cari s'au perindat la postul de conducere în Hyancenţia, au fost nevoiţi să facă nenumărate concesiuni. Astfel, deşi Tuslacii erau cetăţeni excepţionali, li s'au luat rând pe rând drepturile politice şi civile, interzicându-li-se în felul acesta practica anumitor profesiuni. Pentru a trăi, Tuslacii s'au văzut nevoiţi, în mod fatal să se îndeletniceească mai ales cu profesiunile de muzicanţi şi oamenii de ştiinţă, unde nu existau restricţiuni şi pentru care aveau înclinaţiuni speciale. Insă după războiul cu Pithalonia, din care războiu Hyancenţia a ieşit înfrântă, soarta Tuslacilor s'a înrăutăţit şi mai mult. Criza, ca un lanţ puternic înodat, îşi săpă şanţuri adânci în carnea ţării învinse şi fireşte de această situaţie trebuia să răspundă cineva. Atunci s'a găsit lesne vinovatul: Tuslacii. Conducătorii „partidului dreptăţii" aveau chiar şi argumente „Tuslacii în ascultarea lor orbească de litera dispoziţiunilor legii, s'au dus ca turmele pe front. Dacă nu s'ar fi dus, războiul n'ar fi avut loc şi Hyancenţia n'ar fi fost înfrântă. Singurii vinovaţi erau deci Tuslacii". Un vânt de anarhie sufla peste ţară. Sărăcia, foametea, mizeria făceau ravagii ca un atac de iperită. In vremuri din acestea turburi când sunt cultivate mai cu deosebire instinctele primare şi satisfacerea bestială a poftelor distructive, a instinctelor de vrăşmăşie, cei ponderaţi sunt tot mai puţin ascultaţi. „Partidul dreptăţii', condus de Gaspard Modt, care se dovedise cel mai înverşunat inamic al Tuslacilor, câştigă tot mai mult teren. Aşa a fost cu putinţă ca acest partid al urii să obţină puterea şi Gaspard Modt să ajungă guvernator în Hyancenţia. Când s'a aflat că Gaspard Modt este guvernator, un uragan de groază s'a deslănţuit în sufletele Tuslacilor. Noul guvernator le aducea cea mai gravă dintre acuzaţii: Muzica şi ştiinţa erau în mânile Tuslacilor, uitând desigur, cu bună ştiinţă, că erau singurele profesiuni pe care le puteau practica. Gaspard Modt era însă necruţător: el nu voia să cunoască cauze, el constata o stare de fapt şi anume, marea primejdie pe care o prezenta acapararea muzicii şi ştiinţei de către Tuslaci. Ei trebuiau să moară. Şi urmau să fie exterminaţi. In noaptea Sfântului Bartholdo, Tuslacii trebuiau măcelăriţi până la unul. Aşa hotărîse Gaspard Modt care nu era omul jumătăţilor de măsură. Era un om care dăduse piept cu vitregia vieţii. De mic copil suferise. Nu-şi cunoştea părinţii şi nici nu şi-i cunoscuse vreodată. Era un copil adunat de pe drumuri şi crescut de o femeie milostivă din satul Vogar. Toate suferinţele lui, toate refulările datorite faptului că era un copil găsit, crescut din milostenia unuia şi a altuia şi nu prin grija şi dragostea unui părinte, se canalizau în ura împotriva Tuslacilor. Era o ură absurdă, mai absurdă decât oricare alta, dar care-l răzbuna de umilinţele şi sărăcia lui. Mama Girolda, femee care-l crescuse, era bună dar era atât de săracă... Gaspard Modt vedea în fiecare Tuslac un vrăjmaş personal. Le găsea numai defecte. Atitudinea lor dreaptă o socotea făţărnicie. Probitatea lor, viclenie tuslacă. O, de-ar fi putut, i-ar fi ucis pe toţi! Şi iată, vremea aceasta venise Prin venirea la cârmă a „partidului dreptăţii", în care, fireşte, Gaspardt Modt dela 'nceput şi-a găsit aderenţe puternice, prin înscăunarea lui ca guvernator al Hyancenţiei ceasul răzbunării lui nedrepte şi nejustificate sunase. Gaspard Modt a ales tocmai noaptea Sfântului Barthòlo, fiindcă apropierea fonetică cu noaptea Sfântului Bartholomeu, să fie însoţită şi întărită şi printr'o asemănare de vărsare de sânge şi cruzime. Gaspard Modt vroia să treacă în istorie ca şi Vasile Bulgaroctonul ca un despot, a cărui guvernare să fie înroşită printr'un asasinat colectiv, care să-i satisfacă toate umilinţele, toate impilările pe care le suferise în copilăria şi adolescenţa lui desfrunzită de orice bucurie. Aştepta noaptea Sfântului Bartholdo ca o noapte a mântuirii. Şi noaptea aceasta venise.

Era o noapte calmă şi pură ca un cristal. In casele tuslace plutea o ceaţă de groază. Unii dintre Tuslaci se refugiaseră peste graniţă. Cei mai mulţi însă rămaseră. Unde să plece? Şi apoi, dacă va fi fost să moară, era mai bine, mai uşor, ca vântul pustiitor să-i prindă pe toţi laolaltă.

In casa lui, Gaspard Modt se pregătea să plece spre palatul prezidenţial de unde să dea semnalul măcelului. In clipa când de pe turla palatului s'ar fi descărcat 15 focuri de armă, Tuslacii trebuiau să cadă pradă gloanţelor şi securilor ostaşilor hyancenţieni. Pentru Gaspard Modt, noaptea aceasta a Sfântului Bartholdo era o mare sărbătoare. Ţinea să apară pe balconul palatului prezidenţial, de unde să privească desfăşurarea măcelului, în haine sărbătoreşti. De aceea el, care nici odată nu pusese mare preţ pe vestminte de lux şi găteli, îşi prelungea acum toaleta în faţa oglinzii. Era gata. O ultimă privire. Da, era bine. Trebuia doar să-şi mai aranjeze părul care începuse să se rărească, marcând primele semne de îmbătrânire. Acum şi-l piaptănă. Dar de odată aruncă pieptenele şi în beregată simte ghiara groazei care-i împiedică respiraţia. Sub firele rare de păr, Gaspard Modt descoperi un semn. Doamne, mai bine ar fi orbit, mai bine i-ar fi înţepenit mâna înainte să apuce pieptenele. Se priveşte înc'odată cu atenţie în oglindă şi în colivia pieptului, inima se zbate ca o pasăre rănită, iar ochii ieşiţi din orbite exprimă toată groaza, toată oroarea ce i-a inundat sufletul. Da, nu mai încape îndoială. El, chiar el, neîmpăcatul vrăjmaş al Tuslacilor era stigmatizat. In creştet poartă un T. care-i desvăluie origina: Gaspard Modt era tuslac. Simte că înebuneşte. Işi acopere creştetul capului cu mânile. Toate lucrurile din jur se învârtesc în faţa ochilor lui holbaţi, într'un ritm ameţitor. El, tuslac. Dacă de multe ori viaţa se divulgă ca un mare ironist, nicicând nu putea să-şi plaseze mai bine lovitura. Gaspar Modt, care voia să-şi facă din asasinarea Tuslacilor, pe care-i ura de moarte, o aureolă însângerată, el, chiar el, era Tuslac. Şi deodată toată ura pe care o avea în suflet împotriva Tuslacilor se topi într'un şuvoiu de înţelegere caldă, de compasiune, chiar de dragoste.

Un popor nenorocit! Atât de puţin înţeles şi atât de mult hulit! Gaspardt Modt simţi pe umeri povara grea a unei uri sălbatece. Senzaţia era atât de puternică, încât se văzu nevoit să se aşeze. Lăsă capul în piept. El, teribilul Gaspard Modt, spaima unei populaţiuni de câte sute de mii de suflete, nu era decât un biet Tuslac, ajuns printr'un artificiu al destinului în situaţia de oprimator al neamului său. El nu şi-a cunoscut niciodată părinţii. Era copil găsit. Da, nu 'ncăpea îndoială. Era Tuslac. Acum îşi lămurea bine anumite slăbiciuni: dragostea lui pentru muzică şi neastâmpărata curiozitate ştiinţifică... Gaspardt Modt, pe care viaţa îl oţelise şi-i pusese în jurul inimii o platoşă groasă de insensibilitate, plânse pentru întâiaş dată... Simţea intens toată ura nedreaptă, toată deslănţuirea de patimă şi vrăjmăşie, care apăsa asupra neamului său. Ii fu frică. Noaptea aceasta trebuia să însemne o noapte de sânge şi groază. Nu. Nu trebuia să se întâmple nimic. Vocea sângelui era mai puternică decât oricare alt glas, decât orice altă poruncă. Măcelul nu trebuia să aibă loc. O solidaritate tainică îl legă de neamul său, de care de acum încolo nimic nu-l va mai despărţi. Simţi groaza pe care el însuşi, necruţător şi absurd, o semănase în sufletele şi în casele tuslace. Se strânse în el. Ii fu frig, îi fu frică. Dar îşi aminti că este guvernator şi că nimeni nu-i cunoştea taina. Işi chemă aghiotantul şi dădu poruncă să retragă trupele în cazărmi. Execuţia nu va mai avea loc. Aghiotantul stupefiat vru să-l întrebe, să cerceteze cauzele, dar privirea guvernatorului îi îngheţă vorba pe buze.

●

Din noaptea sfântului Bartholdo, „partidul dreptăţii" îşi schimbă, sub directivele lui Gaspard Modt, care se bucura de un prestigiu excepţional, politica, fu cu adevărat un partid al dreptăţii. Incetă orice persecuţii. Se redresară în scurtă vreme toate treburile în Hyancenţia. Se instaură un regim de ordine, de dreptate. Mai mult chiar. Tuslacilor li se acordară din nou drepturile de care fuseseră cândva deposedaţi. Fireşte, această schimbare de atitudine, provocă oarecari nemulţumiri. Se iscase o mişcare conspirativă chiar. Prestigiul lui Gaspard Modt era însă de beton. Nimic nu putea să-l zdruncine, cu atât mai mult cu cât guvernarea lui, chiar fără sângeroasa noapte a sfântului Bartholdo, era plină de roade strălucite. Era adorat de întreaga ţară. Din noaptea aceia când şi-a descoperit origina, parcă şi-a desvăluit şi un alt suflet. In locul cruzimii, bunătatea şi înţelegerea puseseră stăpânire.

●

După doi ani de guvernare, Gaspard Modt simţi nevoia unei cât de neînsemnate vacanţe, pe care şi-o acordă. Plecă în munţi, în satul Vogar, la tuşa Girolda, care-l crescuse ca o mamă autentică. Fu o deslănţuire de dragoste şi lacrimi, fiindcă tuşa Girolda, bătrână tare, nu-l mai văzuse de mult. Ştia că Pardi al ei ajunsese guvernator, îi trimesese parale multe, o rugase să vie să locuiască la el, în palatul lui din Capitală. Bătrâna însă refuzase. Acum, obosit, venise şi el să-şi petreacă un timp la ţară, să retrăiască clipele copilăriei. Stătea ore întregi cu capul în poala bătrânei şi se lăsa alintat. Faţă de ea nu-şi ferea capul care cuprindea taina originii lui. Ea îl crescuse, ea, desigur, îi cunoştea toate tainele. Intr'o după amiază, stând cu capul în poala ei, mama Girolda descoperi semnul:

— Vai, Pardi, mai ai semnul acesta?

— Da, am să-l am toată viaţa!

— Cât am plâns eu pentru el. Atunci credeam c'am să te pierd!

— Dece? întrebă Gaspard Modt surprins şi pe dată interesat. La care bătrâna răspunse:

— Tu, nu-ţi mai aduci aminte. Aveai doi ani şi te jucai în curte. Deodată s'a năpustit la tine, un ţap înfuriat care te-a trântit cu capul în grilaj. Vai, cât sânge ţi-a curs! Eram disperată. Credeam c'ai să mori. Aveai o rană mare. Cu timpul însă, rana s'a închis şi n'a mai rămas decât semnul acesta, încheie bătrâna povestea sărutând cu dragoste creştetul. Gaspard Modt asculta şi nu-i venea să creadă. Cum, era cu putinţă? In minte i se 'ncrucişau zeci de întrebări. Semnul ce-l avea în cap, nu era stigmatul originii lui? Cum, a fost suficient să se creadă tuzlac ca să simtă laolaltă cu ei? Dar bine, era de necrezut. Cum se explica atunci vocea sângelui, toată compasiunea subită pentru nefericitul neam tuslac? şi ce-ar fi devenit acest popor, dacă un ţap nărăvaş nu l-ar fi trântit cu capul în grilaj? Incâlcită e viaţa, doamne! Gaspard Modt era fericit. Simţea un şuvoiu cald în suflet, iar în ochii lui luceau boabe, lacrimi de mulţumire deplină. Gaspard Modt era fericit că fără să fie Tuslac, izbutise să simtă toată nedreptatea, toată injusta ură care apăsa asupra acestui popor şi înţelesese cât de răi şi de absurzi sunt oamenii, mai răi ca brutele şi mai absurzi încă decât ele. In el se făcuse lumină deplină. Mulţumea cerului că l-a scos din labirintul pierzării la soarele adevărului şi al dreptăţii. Se gândea cu groază ce ar fi putut să fie noaptea sfântului Bartholdo şi era fericit că o întâmplare pe care la început o blestemase, l-a îndrumat pe calea mântuirii. Gaspard Modt plângea, fiindcă era fericit.

Mama Girolda se uită mirată la Pardi al ei, văzându-l că plânge. Iar Pardi, la 'nceput crudul, temutul şi mai apoi dreptul guvernator Gaspard Modt, îngenunche în faţa ei şi-i sărută cu pioşenie mâna care descoperise semnul fericirii lui, semnul făcut de un ţap nărăvaş şi care salvase neamul Tuslacilor de la măcel.

ŞTEFAN TITA

In amintirea lui Korolenco

S'au împlinit 15 ani dela moartea cunoscutului scriitor rus Vladimir Korolenco. Născut în 1853 într'un orăşel provincial, scriitorul a luat din anii tinereţii drumul pribegiei şi a desfăşurat apoi o mare activitate socială în regiunea Volgăi, apărând totdeauna cu arma condeiului drepturile celor obidiţi şi umiliţi. Operele lui „Muzicantul orb", „Fără glas", „Pădurea murmură", „Visul lui Makar", „Schiţele turistului siberian", etc., au făcut ocolul lumii. Dar în afară de autor al nuvelelor pline de muzicalitate şi fond uman, Korolenco e cunoscut publicului larg şi ca luptător de o moralitate şi o dârzenie excepţionale.

Toată activitatea lui Korolenco ca literat, publicist şi luptător social e pătrunsă de umanitate, de dragoste adâncă pentru lumea celor asupriţi, de încrederea deplină în victoria dreptăţii. In orice om incult şi decăzut artistul caută să descopere scânteia binelui şi această încredere şi iubire faţă de om trece prin toate scrierile lui.

De mic, Korolenco visează fapte eroice şi îndrăzneţe, jertfirea de sine pentru salvarea celor persecutaţi. La vârsta de zece ani îl impresionează puternic reprimarea răscoalei poloneze din 1863. Această revoluţie naţională de autodeterminare a fost înnăbuşită în sânge, cu cele mai sălbatice mijloace de teroare.

In oraşelul Jitomir, Corolenco asistă la orgiile expediţiilor de pacificare ale generalului Muraviev, la batjocorirea credinţei catolice, jefuirea şi maltratarea populaţiei poloneze, la trimiterea multor familii de intelectuali în exilul siberian. In imaginaţia-i de copil, el construeşte tablouri impresionante, unde apare ca luptător plin de eroism şi abnegaţie în apărarea celor persecutaţi pentru credinţa şi idealul naţional.

Ca student al academiei Petrovo-Razumovska, el se află totdeauna în fruntea luptelor studenţeşti. In urma unei acţiuni de protest împotriva regimului poliţist introdus în academie, el e exilat în Siberia, unde rămâne până la vârsta de 36 de ani.

In Siberia se ocupă cu cismăria. Fiind înconjurat de muncitori, le studiază viaţa, tipurile, caracterul. Suirea pe tron a ţarului Alexandru al III-lea, în 1881, îl găseşte încă în exil. El refuză categoric să depună jurământul de credinţă pentru noul ţar şi e trimis în „locurile cele mai îndepărtate" din Siberia — în regiunea Iacuţiei.

Viaţa din exil îi sugerează multe nuvele, în care artistul reuşeşte să redea în chip desăvârşit natura aspră a Siberiei şi viaţa groaznică a celor osândiţi să trăiască acolo. Legendele cele mai muzicale el le crează luptând cu tăcerea şi cu întunericul, sub vuetul ritmic al taigei. Acest ritm al naturii siberiene, intrat în inima artistului, insuflă şi ritmul nuvelelor lui fermecătoare.

Timpul liber îi dă posibilitatea să lucreze atent asupra fiecărei fraze, asupra fiecărei expresii. In corespondenţa sa particulară, Korolenco povesteşte felul său de muncă încordată şi perseverentă asupra formei şi muzicalităţii operelor sale, care numai astfel au putut căpăta acea perfecţiune de sonoritate şi de melodie care le sânt caracteristice.

Munca creatoare în domeniul literar salvează pe scriitor de pericolul disperării sumbre şi a decăderii morale.

In anul 1891 după viaţa de pustnic siberian, Korolenco se stabileşte în Nijni-Novgorod, un mare oraş comercial de pe Volga. Aci el participă cu toată abnegaţia şi dragostea la ajutorarea înfometaţilor din regiunea Volgăi, bântuită în anul 1891 de un val de foamete cumplită. Ca rezultat al acestei activităţi apare cartea sa „Anul de foamete".

Ritmul vieţii noi, realitatea cu toate problemele la ordinea zilei, care cer imediată rezolvare, antrenează pe marele umanitar în activitatea socială.

Artistul siberian setos de linişte şi de contemplaţie, care lucra ceasuri întregi asupra unei fraze ca s'o facă mai sonoră, cedează locul luptătorului social, publicistului vehement, ziaristului isteţ. Pana artistică e transformată în armă de luptă socială de fiecare zi. Dacă decorul siberian plin de tăcere şi armonie îi sugera compoziţii melodioase, în schimb noul cadru social al vieţii tumultuoase de oraş îi inspiră articole combative, atitudini de luptă

Zece ani se scurg în munca asiduă de colaborator la mai multe ziare mari din provincie. Condeiul ascuţit şi necruţător al publicistului, îndărătnic şi veşnic agitat, ridicând acuzaţii distrugătoare contra exceselor de putere şi apărând cu înverşunare poporul muncitor, îl face pe Vladimir Korolenco cunoscut în întreaga Rusie. Toate nenorocirile, toată tragedia şi toată groaza realităţii ruseşti găsesc răsunet puternic în operele lui. Articolele şi nuvelele lui sânt traduse în toate limbile civilizate. Pasagii din scrierile lui sânt reproduse de presa străină.

Articolele frapează prin claritatea expunerii, obiectivitatea şi seriozitatea lor desăvârşită. Korolenco apără dreptul şi demnitatea omenească peste tot unde se poate face acest lucru cu arma condeiului.

In operele literare Korolenco apare ca un artist care stăpâneşte la perfecţie coardele muzicalităţii şi culorile vii ale expresiunii artistice. Temele propuse, subiectele şi eroii cresc deopotrivă în formă elegantă, amestecând adevărul vieţii cu imaginaţia artistului.

Cea mai cunoscută operă a lui Korolenco, „Muzicantul orb", uimeşte prin compoziţia plină de muzicalitate şi prin fidelitatea redării simţurilor unui om născut orb.

Cehov învaţă după această nuvelă calea creaţiunii artistice.

„Sunt elevul lui Korolenco, — spune şi Gorki. — Dela el am învăţat tehnica meşteşugului literar, întrebuinţarea şi coordonarea cuvintelor, vorbirea curgătoare şi plină de ritm, şlefuirea şi cizelarea limbii. El mi-a servit drept pildă".

Mulţi scriitori ruşi şi-au făcut educaţia literară cetind operele lui Korolenco.

Opera lui Korolenco, plină de sonoritate şi de lumină, a făcut pe tinerii scriitori să nu fie cuceriţi de întunericul pesimismului, ci să câştige încrederea adâncă în triumful binelui şi dreptăţii.

Ascuţimea logicei şi simţul realităţii în unire armonioasă cu idealismul înăscut, dau un farmec deosebit operelor artistice ale lui Korolenco şi o forţă neobişnuită manifestărilor sale publicistice.

VERA PANFIL

CRONICA FEMININA

Au trecut sărbătorile. Gândindu-ne, ne dăm seamă că am mâncat prea mult și... prea bine. Generația de azi se preocupă în mod special de mâncare. Poate fiindcă mâncarea e mai bună decât odinioară, când aveam bucătari mai despoți decât dictatorii din vremurile de azi. Sau poate pentrucă în alte vremuri nu eram siliți să facem atâtea socoteli ca să eșim la capăt cu un deficit bugetar rațional.

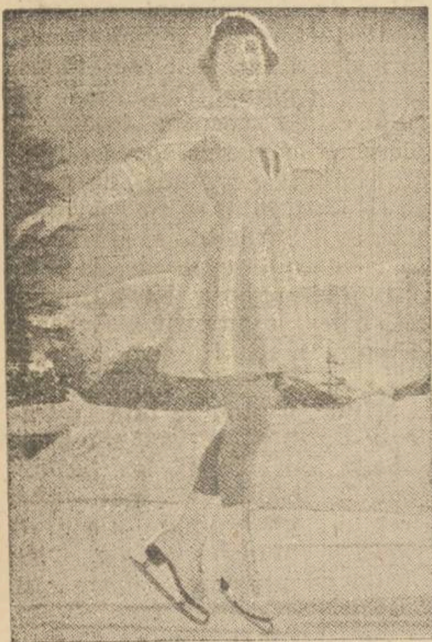
In alte vremuri, sărbătorile se petreceau numai în familie, cu meniul tradițional. Simțiai atmosfera specială a acestor sărbători patriarhale. Fiecare ferestruică era luminată, fiecare gospodină, ca și servitoarea, era zdrobită de oboseală, dar veselă și dându-și silința să iasă toate bine. Și cel puțin odată în sărbători fiecare mânca sarmale și cârnați fără nici o altă preocupare decât a mânca bine, gustând din turte, baclavale și învârtite cu nuci ori cu mere. Toți eram bucuroși în așteptarea acestor zile de sărbători de iarnă, cu datini vechi și pline de poezie...

Acum toate minunile sânt în vitrinele magazinelor; cât despre datinele vechi mă rușinez să amintesc felul în care se desfășoară pe străzile orașelor.

Corurile școlare, cu totul lipsite de cea mai elementară muzicalitate, festivitățile oficiale și... radio, le-au omorît cu desăvârșire, lăsând să circule printre noi hidoasele lor apariții de strigoi din alte vremuri...

„Zile fericite" am putea să numim deci zilele de după sărbători, dacă... nu ne-am simți atât de ușori în pungă,și nu ne-ar amenința încasatorul dela U.C.B...

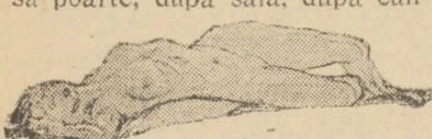
Totuși nu putem tăgădui că zilele de după sărbători sunt dacă nu cu totul fericite și lipsite de turburări, cel puțin zile de nădejde. Cu noul an luăm noui hotărîri... în vederea purificării conștiinței noastre și a unui trai mai omenos. Nu vom mai cheltui atâția bani, nu vom mai mânca atât de mult, nu vom lua parte la prea multe petreceri... Desigur că nu ne vom ținea de angajamentul luat față de noi înșine, dar câteva zile din Ianuarie ne vom gândi cu plăcere la virtutea cu care începem noul an din viața noastră. Aceasta ne va da puterea să ne gândim cu plăcere că de-acum înainte nu mai avem de așteptat decât primăvara și că în tot ce facem nu-i decât o pregătire pentru venirea ei, chiar dacă ne-ar mai face capriciul iernii vreo farsă neașteptată...

Incetul cu încetul, intrăm în viața obișnuită. Vom merge la teatru; atâtea concerte ne așteaptă; atâtea reprezentații noui de cinema...

Doamna va trebui să se pregătească pentru aceste ocazii și pentru momentele pe care le va petrece cu prietenii și cunoscuții în „foyer", la bufet, la bar sau la restaurante după miezul nopții. Va purta atunci rochia lungă cu mâneci scurte sau rochia scurtă cu mâneci lungi, sau taieur, magicul taieur de seară, de după amiază sau de miezul nopții.

Știe fiecare ce anume trebue să poarte, după sală, după calitatea spectacolului, după cum e vorba de o premieră, sau de o seară de spectacol obișnuit.

Velurul simplu și-a păstrat importanța în costumele de după masă, dar pentru seară velurul negru și-a însușit firele strălucitoare de **rayonne**, sau semnele zodiacului înscrise în albastru.

Lameurile, foarte suple prin calitatea firului de aur din țesăturile sale, se poartă foarte mult în creațiile ciudate numite „robe **chemisier** pour le soir".

Nota romantică se accentuiază din ce în ce mai mult în rochiile de seară.

De aceea se poartă pentru rochiile de bal satenul lucios și mătasa rigidă, al căror foșnet ușor acompaniază valsul vienez, gavota sau menuetul de Ravel.

Dar, cu toată lipsa zăpezii, sportul rămâne încă pentru câtăva vreme preocuparea unică și dominantă a societății noastre.

Bătrânii ursuzi pot să-l condamne, cucoanele grase pot să-l disprețuiască, el rămâne pasiunea unică a vremii.

Nu degeaba a spus Roosevelt că: „sporturile sunt, pentru inteligență și sănătate, ceeace e mecanicul și locomotiva pentru tren". O întreagă literatură s'a născut în lume din croazierele, escursiile și partidele de ski și vânătoare ale turiștilor.

Idealul fiecăruia este o fugă în munți în ajunul sărbătorilor. Ar fi interesant să se facă și la noi o statistică a skiorilor.

In Franța se pare că sunt vreo patru sute de mii... Nu mai poate fi vorba aci de snobism, e un adevărat curent irezistibil care duce cu el tot tineretul spre practica sportului pe zăpadă. Se pot număra, în acelaș timp, vreo 160 de stații de ski în Franța, dar nu sânt toate la înălțimea de 1000 de metri, nu au toate acces repede și comod și nu sunt toate bine adăpostite. Regiunea aleasă în Franța ca ideală, e regiunea alpină, pe lângă Brianconnais și col de Vars (2108 m.) între Queyras și Ubaye. Regiunea e împrejmuită de vârfuri de 3000 m. înălțime, câmpurile de zăpadă sunt splendide și mai pretutindeni descoperite. Stațiunea are o climă minunată și e foarte bine deservită de căile ferate internaționale.

Totuși, nici în Franța nu s'a ajuns la o amenajare ideală și criza o împiedică încă de a se gândi la atingerea perfecțiunii. La noi, se 'nțelege, nu se poate vorbi decât de începuturi. Dar suntem plini de speranțe.

BITRIX

Cinematograful

„A doua tinerețe"

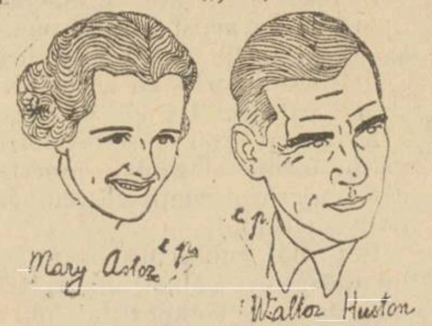
Pe vremuri, cinematografele periferiei strict bucureștene erau singurele unde publicul izbucnea în răcnete la adresa evenimentelor de pe ecran. Manifestările erau de patru feluri: admirative, dezaprobative, dubitative și optative. De pildă: un cal, care trebue să ajungă din urmă pe un „intrigant", sare un obstacol enorm, așezat acolo de perfidia inamicilor; nobilul animal face un salt strălucit, iar publicul exclamă: „în potență!" (admirativ); sau, în timpul cursei: „nu te lăsa, Vitebabi" (Vitebabi fiind traducerea română a lui White Baby, numele albului dobitoc). Nu te lăsa, Vitebabi! este o exclamație de gen exortativ și optativ, pe când „Ah! soro! să știi că-l omoară!" aparține genului dubitativ, precum și fraza „La oase" aruncală intrigantului este de natură net dezaprobativă.

Oricum ar fi ele, aceste manifestări aparțin totdeauna limbajului articulat. Din contra, sentimentele se exprimă prin semne ne-verbale atunci când, dela mitocan trecem la elita mahalalei. Din motive, probabil, de distincțiune și discreție, mitocanul cultural și înstărit preferă să aplaude; plezniturile manuale au ceva anonim și neindividualizabil, convenind perfect lașității naturale a domnului cu guler tare și a cucoanei cu dublă-vulpe.

Poate că aceste considerații nu-s universal valabile, și de altfel nici n'ar putea să fie, observațiile mele fiind făcute exclusiv asupra populației bucureștene. Dar aceasta nu le ia nimic din interes (ba poate chiar le mai adaogă unul, etnografic).

Acelaşi lucru se petrece acum la unele cinematografe din centru, unde o dubioasă lume bună își umple „loazirurile" cu manifestații artistice.

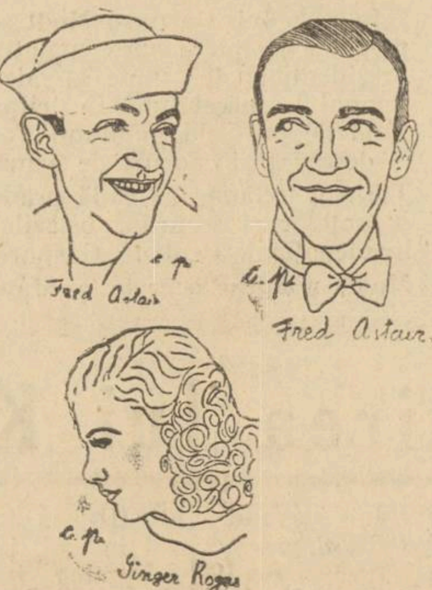
Toată această faună cu înveliș extrem de agreabil pentru ochi și nas, toate aceste tinere doamne îmblănite, poliglote, parfumate și fără treabă sunt pline de păreri. S'ar simți dezonorate dacă n'ar avea o opinie ad hoc, promptă și personală, pentru tot ce este la modă. Și cum întâmplarea face că cinematograful — întocmai ca și sportul sau literatura — să fie un subiect „șic", mâncărimea de păreri proprii devine deosebit de intensă când e vorba de aprecierea valorii unui film. Iar când intensitatea e suficientă pentru a se traduce în conduite exterioare, vedem pe aceste fermecătoare femele isbucnind în aplauze „la ecran deschis", antrenând după ele palmele complezente ale masculinilor lor însoțitori.

Asta s'a întâmplat zilele trecute în sala „Aro", la filmul „A doua tinerețe" într'un moment al poveștii care merită să fie semnalat pentru că aruncă o vie lumină asupra psihologiei bucureștencii semi-cultivate.

Triumful talentului

In filmul acesta este vorba de o femee de aproape patruzeci de ani, măritată la optsprezece, și care timp de douăzeci de ani a dus o viață de soție model, de mamă de familie și gospodină perfectă, alături de un soț ireproșabil, foarte bogat și foarte stimat în orașul auster și monoton din Middle-West unde s'au consumat toate aceste existențe calme și ostenitoare, îmbelșugate și cenușii.

In America femeile au (adică numai în America?) mai mult curaj și mai multă imaginație decât bărbații. Eroina noastră hotărăște pe soțul ei să lichideze totul și să plece cu ea, într'un voiaj de nuntă No. 2, să trăiască, să trăiască pur și simplu, să facă — pentru prima oară—cunoștință cu adevărata viață. Asta va avea, firește, loc în Europa.

Soțul adoră America, adoră business-ul, dar mai ales își adoră nevasta. De aceea se lasă înduplecat de dânsa. Rezultatul călătoriei este — cum oricine a putut ghici — dezastruos. Povestesc ceva mai amănunțit, căci asta îmi va permite să discut o altă problemă cinematografică, raporturile dintre film și romanul din care el s'a fost inspirat).

In Europa, doamna noastră devine prada diverșilor crai sclivisiți care îi sucesc capul și o duc până la divorț; soțul este tot timpul profund nenorocit, căci își adoră nevasta, și această iubire îl împiedecă să fie desgustat de snobismul și caraghioasa ei frivolitate. Dar spre nefericirea ei, el întâlnește o altă femee, tot din categoria „frumoaselor de peste patruzeci", dar sufletește din tabăra femeilor cuminți și devotate. El este treptat-treptat sedus de blândețea înțelegătoare a nouei sale prietene, și-i pe punctul să-și lege viața sa de a ei, când, conform legilor elementare ale destinului tragic, un telefon venit de la 2.000 de km. îi anunță că soția lui, desnădăjduită, se reîntoarce la el. Amanta, atunci, izbucnește, și-i explică, violent, că n'are dreptul să renunțe la fericirea lui. Dar vocea datoriei e mai tare. Prietenul nostru pleacă, iar iubita stropește cu lacrimi dalele terasei pustii.

Bucureșteanca culturală, aci, tresare. Îi se pare nedrept desnodământul. Soția nu trebue ajutată, asta nu fiindcă și-a făcut de cap, ci pentru că... n'a reușit. Insuccesul, mai ales în chestii de dragoste, trebue pedepsit. Ș'apoi este agasant felul acela de a fi fidel al eroului nostru, pe care nici-o femee nouă nu-l mai poate seduce. Enervant și ofensător. In condițiile acestea — cum ar zice Caragiale — „nici-o, mă'nțelegi, feminitate nu mai poate pentru ca să fie". Unde ajungem, dacă femeile nu vor mai putea seduce un bărbat, oricât ar fi el de „greu"?

Din fericire, prea legitima ciudă a tinerelor bucureștence nu are să țină mult. Căci eroul nostru, după două-trei ceasuri de cohabitație cu nevastă-sa, este definitiv desgustat de firea neserioasă, de conversația fără noimă, de lipsa totală de interes a tuturor gândirilor emise de femeia cu care trăise douăzeci de ani. Aceste cusururi, el le vede acum fiindcă până acum nu fusese îndrăgostit de o alta...

Rezultat: cere să i se coboare bagajele pe țărm, își părăsește consoarta cu două-trei vorbe pline de adevăruri cărora adjectivul amabil li s'ar potrivi poate cel mai puțin și se duce glonț la cealaltă.

In momentul când ea, de pe acea terasă udată cu lacrimi, îl zărește venind cu o romntică barcă spre dânsa, este apucată de un delir de bucurie căruia îi răspund, instantaneu, sute de aplauze din partea doamnelor spectatoare din sala de Aro.

De ce această explozie de bucurie? Am explicat de ce. E imoral să dai ajutor unei femei învinse. Cocheta nu-i stimabilă de cât atâta vreme cât reușește. Pleznim de invidie, dar nu ne putem împiedeca să admirăm. Pe de altă parte, cucerirea unui bărbat principial inseductibil e totdeauna o victorie pentru noi toate. *Deci: este imoral ca eforturile unei colege a noastră să rămână indefinit infructuoase. Se discreditează meseria. Și asta nu e etic.*

Decât... Decât să nu uităm: Codul penal pedepsește aspru orice atentat contra integrității familiei. Iată un cămin vechiu de 21 de ani, periclitat și gata să se surpe, care, ca prin miracol, se drege la loc. Și noi, împotriva celor mai elementare obligații impuse de noul Cod penal, ne trezim părându-ne rău că menajul se cârpește iar și, lucru încă mai grav: aplaudând frenetic când totuși femeia cealaltă reușește să „spargă casa" omului. Toate simpatiile onor. publ, merg nu către femeia juridică, ci către femeia iregulară (acest frumos adjectiv a fost inventat de Eminescu, scrisoarea IV, și se potrivește aci tot atât de bine cât și celălalt).

Aceasta constitue un frumos caz de divergență între morala naturală și dreptul pozitiv...

Și mai dovedește încă ce curajoase sunt bucureștencele de 60 de lei (asta e taxa de intrare la Aro) când e vorba de apărarea intereselor profesionale ale femeii ca atare.

D. I. SUCHIANU

D-na NELLY DORDEA, care are o frumoasă creație în „Prințul cu două chipuri" la Teatrul Național

Viața teatrală

„Prințul cu două chipuri" de Margareta. Miller Verghi la Teatrul Național

Anul teatral 1937 a început prost! Jucând „Prințul cu două chipuri", piesa făurită de d-na Marg. Miller Verghi, după un basm al d-nei Eufrosina Pallă, Teatrul Național a pășit cu stângul pe pragul anului care începe.

D. Paul Prodan a avut cele mai lăudabile intențiuni, căutând realizarea unui repertoriu pentru tineret. Arătam însemnătatea unui asemenea repertoriu, nu de mult, în aceste coloane, astfel că programul d-lui Paul Prodan se găsea întregit prin reprezentarea acestei piese destinate copiilor și tineretului.

Numai că, adeseori, cele mai bune intențiuni dau greș. Așa s'a întâmplat cu piesa d-nei Marg. Miller-Verghi, care atât prin structura textului, cât și prin înfățișarea spectacolului, poate fi considerată deopotrivă inaptă, pentru tinere și pentru adulți. Pentru tineret, întrucât „Prințul cu două chipuri" este lipsit de acea candoare specială care contribue la crearea unei ambianțe de ireal și de grotesc în cadrul unei desfășurări morale... și pentru adulți — întrucât piesa este într'adevăr mediocră.

Copiii n'au să plece dela teatru cu sufletul răscolit de ineditul unei forme de artă care să fie pentru ei revelatorie; iar noi, spectatorii maturi, vom ofta din nou, îngânând refrenul obișnuit: „Iarăși o piesă originală care se nărue".

Dacă publicul obișnuit mai poate fi indus în eroare de o piesă slabă, prin cine știe ce eforturi de regie care să acopere stângăcia predominantă, spectatorii tineri, cu mintea proaspătă și curată, gata să perceapă o nouă expresiune de artă, vor refuza în mod instinctiv să înmagazineze o realizare nu numai incomplectă, dar falsă, în totalitatea ei. De aceia repertoriul pentru copii trebuește întocmit cu o severitate excesivă, întrucât este vorba de stabilirea unui prim contact între arta dramatică și spectatorul dezbărat de orișice idee preconcepută. Tot publicul de mâne este legat de această impresiune inițială iar formarea lui pentru mai târziu rămâne în strictă dependență de acest prim contact.

Iată pentru ce unui copil trebue să i se prezinte *o adevărată piesă de teatru*, ale cărei elemente expresive să se desfășoare însă pe un plan adequat puținței lui de percepere.

„Prințul cu două chipuri" nu este o adevărată piesă de teatru; iar realizarea-i scenică este și mai departe încă de ceeace ar fi trebuit să fie.

Basmul d-nei Eufrosina Pallă, după care s'a inspirat d-ra Marg. Miller-Verghi, nu conține în el elementele necesare care să-l facă viabil într'o transpunere pe scenă. Nu există nicio continuitate în desfășurarea acțiunii acestui basm, care să-i poată da o unitate scenică atât de necesară în alcătuirea unei piese de teatru. Sunt episoade separate, scene fără legătură între ele, tablouri ce sunt capitole de roman și nu acte de dramă. Un prim element deci e înlăturat, prin însăși compoziția piesei, acel al armoniei scenice. Evident — toate aceste tablouri se leagă între ele, dar nu prin fapte, așa cum cere o desfășurare normală în dramatic, ci printr'o idee de ordin general, care nu poate fi transpusă pe scenă, astfel încât ea să fie *vizibilă* prin însăși realizarea ei, și în cel mai bun caz redată în chip artificial, ceiace un copil nu va putea percepe.

De aci însă și al doilea element sacrificat: interesul. Apoi, pentru desăvârșirea unui spectacol destinat tineretului, noțiunea grotescului trebue să predomine întreaga realizare. Or, „Prințul cu două chipuri" este creat pe un plan tragic, sever, serios, de unde lipsește cea mai mică schiță de alunecare în domeniul comicului simplu, brutal dacă vreți, dar care este singurul capabil de a stabili partea de legătură dintre scenă și sală.

Atâta vreme, cât conflictul va evolua pe un tărâm ideologic— oricât de elementar ar fi el — din care au dezertat toate posibilitățile de materializare... piesa de teatru care s'a născut din desfășurarea lui, nu va putea fi aptă pentru a fi prezentată tinerilor spectatori.

Prințul Assuc s'a născut cu două chipuri: unul normal, cu trăsături clasice, omenești, frumoase, care-i dau o înfățișare de erou menit să cucerească lumea prin iscusimea lui; și altul, în ceafă, hidos, blestemat, ce-i dă o întruchipare de monstru.

Ce se întâmplă cu prințul nostru? Când *va gândi* prin mintea care corespunde chipului frumos, va fi un prinț viteaz, bun la suflet, cu frica lui Dumnezeu. Când dimpotrivă *va gândi* cu fața cealaltă, hâdă, faptele sale vor deveni monstruoase, sadice, anormale.

In această ființă umană blestemată de ursita zeilor, se va desfășura în continuu o luptă între elementul bun și cel rău— va învinge până la sfârșit elementul cel bun, grație purificării prin dragoste. Prințesa Asiza se va sacrifica, dăruindu-și trupul virginal pe altarul Zeului care i-a cerut întru mântuirea prințului blestemat. Un mare Preot, răsărit din amurg, va dezlega pe blânda principesă, arătându-i că voința renunțării înseamnă tot atât de mult ca însăși renunțarea. Prințul rămas cu un singur chip — cel sănătos și mândru — va trăi deapururi fericit alături de o soție a cărei dragoste a mers până la jertfa totală.

Toată lumea va conveni, că bieții copii vor eși buimăciți de la acest spectacol, neștiind ce să creadă, ce să priceapă sau ce să gândească.

Să presupunem deci, că „Prințul cu două chipuri" ar fi mai nemerit pentru reprezentațiile serale și pentru un public copt. Și aci, trebue, din păcate, să afirmăm că presupunerea nu este întemeiată.

Intr'adevăr piesa este haotică, compusă fără nerv, fără nici o aptitudine pentru arta dramatică. Acțiunea tărăgănează, eroii caută să explice gândurile lor printr'o conversație monotonă, iar tiradele cu vorbe împletite fără prea mult sens, abundă pretutindeni.

„Prințul cu două chipuri" ar fi putut fi salvat dela pieire printr'o punere în scenă ingenioasă. D. Victor Bumbești însă parcă dinadins s'a străduit să scoată în evidență toate defectele piesei.

De pildă în aranjarea decorurilor pe care le-a comprimat într'un spațiu atât de restrâns, în cât trei sferturi din scena Teatrului Național rămânea neutilizată și liberă pentru pânzele *cu cer* pe ele. Un basm se petrece în domeniul irealului. Irealul îți dă o noțiune de infinit. Infinitul la d. Bumbești era realizat pe patru metri pătrați. Apoi decorurile, care conțineau pe ele păduri, livezi, castele, flori, cascade, jocuri de apă și inevitabilul alburiu al cerului, erau în așa fel concepute încât din punct de vedere plastic noțiunea *reliefului* era cu totul absentă. Pânze multicolore, fără adâncime, fără perspectivă, nivelate și așezate între ele, pe principiul vaselor comunicante.

In sfârșit, ritmul întregului spectacol, jucat cu încetineală. Dacă d. Bumbești s'ar fi străduit să imprime interpretării un joc vioi și accelerat, o parte din lungimile textului ar fi trecut neobservată. Dimpotrivă, ritmul era atât de lent, în cât și acolo unde piesa presupunea o desfășurare rapidă, actorii cumpăneau vorbele și gesturile cu o gravitate și o importanță fără seamăn.

Ansamblul a numărat pe d-nii Ovid Brădescu (tragic până la ridicol), J. Demetru, V. Lăzărescu, M. Gingulescu, I. Anastasiad, I. Ulmeni, V. Crețoiu, Fl. Scărlătescu și d-nele Dina Mihalcea-Demetru, Sorana Țopa, Nelly Dordea, cărora li s'a adăugat o parte din corul și baletul Operei Române.

GH. NENIȘIOR

Prieteni adevărați

Dacă în presa italiană s'au strecurat în ultimul timp multe neadevăruri istorice și statistici greșite asupra țării noastre, fără să fi apărut apoi cuvenita rectificare românească, nu putem să nu înregistrăm cu bucurie singurele glasuri științific obiective care se adresează opiniei publice italiene și anume acelea care răsună de pe catedrele universitare, pentru apărarea dreptății românești.

Sânt roadele activității d-lui Claudiu Isopescu, care nu s'a mulțumit să înființeze acum zece ani cursul de românește la universitatea din Roma, ci a creat asemenea cursuri și la universitățile din Turin, Florența și Neapole, câștigând simpatia tuturor filologilor italieni.

In lecția de deschidere la universitatea din Roma d. Isopescu a afirmat cu glas ridicat că Românii au păstrat dealungul veacurilor latinitatea în lăuntrul hotarelor Daciei create de cel mai mare împărat al Romei și că le vor păstra pentru totdeauna așa cum au fost trasate prin înfăptuirea idealului național.

D. prof. Mario Ruffini a relevat în lecția de inaugurare a conferinței d-sale la universitatea din Turin, contribuția importantă a școalei latiniste la renașterea culturală și națională a neamului românesc, iar d. dr. G. Caragața, în prima lecție ținută anul acesta la Florența, a vorbit despre conștiința de latinitate și de unitate națională în istoriografia română.

Aceste adevăruri istorice se repetă mereu de pe acele catedre, iar la Neapole, acum, după Crăciun, răsună, împreună cu graiul românesc, și afirmarea dreptății noastre.

Apariția primei fascicole a Atlasului linguistic român (care va fi publicat în zece volume sub patronajul Suveranului nostru și sub conducerea d-lui prof. Sextil Pușcariu de către d-nii profesori Sever Pop și Emil Petrovici), a fost un prilej binevenit, ca de pe catedrele de românește, și de pe acelea de filologie romanică, din Italia, să se închine lecții speciale acestei lucrări de netăgăduită importanță științifică și românească.

Inceputul l-a făcut d. Isopescu la Roma, iar după câteva zile tot la Roma a vorbit marele savant italian, d. prof. Giulio Bertoni, membru al Academiei Italici și președintele Asociației culturale italo-române din Roma.

In fața unei săli arhipline, d. profesor Bertoni a prezentat Atlasul linguistic român, relevând frumosul gest al Suveranului nostru de a patrona această importantă publicație filologică, care va ridica știința românească la nivelul occidental.

D. Bertoni a arătat pe baza argumentelor de limbă fixate de acel Atlas, unitatea străveche și continuitatea ce nu se poate tăgădui limbii noastre pe întreg teritoriul dacic, insistând asupra complectei neseriozități a teoriei lui Roesler.

Prin exemple convingătoare, d. Bertoni a dovedit păstrarea atâtor termeni latini în apropierea frontierelor Ungariei, în timp ce în alte părți ale Daciei se întrebuințează câte odată pentru aceeași noțiune cuvinte de origină slavă.

D. Bertoni a ținut să afirme preocuparea d-sale strict științifică pe baza filologiei care l-a condus la această concluzie. Lumea învățaților adevărați nu va mai putea avea de-acum înainte nici o îndoială.

Marele învățat italian, cu argumentarea ce respiră din înaltul prestigiu științific de care se bucură în întreaga lume de savanți, ne aduce astfel o mare mângâere sufletească. — H. Bl.

Ultimele romane germane

D. *Heinrich Zillich*, romancierul cel mai talentat al Germanilor din Transilvania, a scris o lungă povestire a regiunii pe care o cunoaște atât de aproape și ale cărei aspirații și activități le-a reprezentat atâta vreme. Romanul se intitulează „Zwischen Grenzen und Zeiten" (Munich, Langen-Muler, 7.50 Mk.) și este o lungă narațiune istorică asupra coloniei germane de lângă Brașov. Sașii din acest județ, activi și intrați în diferite afaceri industriale, trăesc laolaltă cu Românii și Ungurii, de veacuri. In clipa izbucnirii războiului din 1914, s'a pus pentru Sași problema afinităților cu popoarele și țara în care trăiau precum și întrebarea: care era datoria lor în acele grele împrejurări.

Tânărul Lutz, eroul romanului este prezentat ca tipul desăvârșit al Sașilor. Ca toți conaționalii lui, Lutz este pentru Imperiu; simpatiile sale merg deopotrivă spre Habsburgi ca și spre Hohenzollerni. Sașii în genere sunt încorporați în armata austriacă, luptând mai ales pe frontul italian. Mare interes pentru noi, constitue atitudinea sufletească față de Români, pe care o pune în evidență romanul d-lui Zillich. Reiese clar din acest roman, că Sașii nu aveau niciun fel de pică pe Români, pe când, din tot romanul și mai ales din anumite pagini, se desprinde o hotărîtă și fățișă ostilitate față de maghiari, care s'au purtat arogant cu ei, disprețuindu-i și hărțuindu-i.

Din romanul d-lui Zillich se vede aceiași lipsă de dușmănie față de Români și atunci când, prin întemeierea României Mari și proclamarea ei la Alba Iulia, Sașii au trecut din dependența lor de Maghiari, la dependența față de București.

Un singur lucru îi interesează: securitatea limbii și a tradițiilor lor germane, iar acestea le-au fost asigurate sub noul regim prin legiuiri largi și înțelegătoare. Situația geografică nu le îngădue decât legături spirituale cu nația lor, o mișcare iridentă nu are nici un rost, căci uniunea cu Germania este cu neputință.

Aceasta este starea de fapt și de spirit pe care valorosul scriitor german o scoate la lumină în romanul său, minuțios documentat și sigur informat.

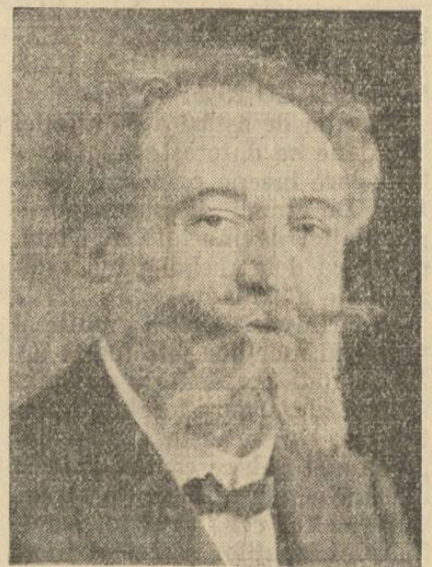
Adrien Guebhard

Aruncând o privire fugară în trecutul familiilor din care coboară Adrien Guebhard, găsim pe de o parte, tradiția veche a unei burghezii din Neuchatel, pe de alta, aristocrația consulară a lui Guebhard de Creus, consul al Spaniei la Alexandria.

Aci, sub cerurile limpezi ale Mediteranei, s'a născut Paul Guebhard — tatăl — care aducea cu el, bogăția unui spirit profund înclinat spre inspirația lamartiniană, frumusețea și distincția unei ascendențe strălucitoare. Ființa spirituală a lui Adrien, trebuia să se desăvârșească cu acel sânge de proscris, pe care-l aduceau Louis Regnier de Diulefit și soția sa, exilați din Franța, odată cu revocarea Edictului din Nantes. M-me Adrien Guebhard, căreia i se încredințase educația celor doi fii, se stabili la Nisa, între anii 1856-57, unde copiii urmară cursurile liceale.

Atmosfera, acolo la Nisa, nu era din cele mai limpezi. Orașul nu era încă redat Franței, așa că, adevărata elită intelectuală era reprezentată prin acei numeroși fugari, acuzați de lovitura de stat.

Frământările politice de atunci au în fruntea lor pe un om de o capacitate excepțională, M. Issaurat, tovarăș de idei al lui Michelet, Quinet, etc., în lupta aprigă împotriva regimului și autor al acelei prețioase cărți: „Les moments perdus de Pierre Jean" — cu precisă influență voltairiană.

ADRIEN GUEBHARD

Acesta a fost călăuzitorul de studii al fraților Guebhard și cu drept cuvânt, acest strălucit preceptor reușește să-l formeze pe cel dintâiu ca inginer, remarcabil prin lucrările dela St. Gothard, pe celălalt, un mare savant de renume mondial, după cum vom vedea.

Nu era nevoie să-i întovărășească până la urmă.

A fost suficient să strecoare în mintea lor fragedă, dorința de a ști cât mai mult, să încrusteze adânc în suflet, disprețul pentru tot ceiace este superficial. La o vârstă destul de precoce, preocupările lui Adrien erau perfect conturate: duminicile le petrecea în afară de oraș, în cercetări geologice, restul zilelor erau ocupate de studiul limbii și al matematicilor — așa că această activitate uriașă de pregătire se desăvârșește abia în 1867, când este bacalaureat în litere și știință. Incărcat cu atâtea daruri, a pornit din cauza războiului, împreună cu mama sa, în Elveția. Farmecul nou al țării îi influențează puterile fizice și spirituale, care-l ajută să-și treacă doctoratul la facultatea din Paris, apoi examenul de agregat la aceiași instituție.

Din acest moment al marilor izbânzi, se desface în noi orizonturi, asemenea unor limpeziri de câmpie larg deschisă pentru imensele bogății interioare, care cereau o armonizare cu asprimile vieții înconjurătoare.

Sunt cei treizeci de ani de pustnicie, de existență singulară — plini de rigori — consacrată cercetărilor geologice, cu excursiuni îndepărtate, viață împărtășită cu cei umili, dar punctată de iradierile acele luminoase, în care omul ia contact cu marile realități — pentru ca prin ele — să poată stăpâni viața.

Parisul? Ce ar fi putut însemna pentru Adrien Guebhard, decât prilejul de a urmări regulat ședințele interesante ale Societăților sale, o comunicare importantă la Academie — o controversă care cere să fie urmărită de aproape — și de unde putea zilnic să-și facă corespondența cu savanții lumii întregi, corespondență care nu conținea un număr mai mic de 2500 numere.

Mi-ar fi plăcut — zice Henri de Montherlant, într'una din cărțile sale — să văd o ființă înțeleaptă care, după ce a demonstrat că totul este demn de dispreț, i-ar fi sacrificat pentru o cauză oarecare, fără altă țintă, decât aceea de a face cunoscută o nouă părticică din umanitatea care este în el.

Guebhard se integrează total cu viața lui în marea concepție a lui Montherlant.

Sufletul său filtrează rezonanțe adânci și gânduri din alte lumi, uneori prea complexe pentru spațiul restrâns pe care i-l oferea lumea aceasta din afară de el, ca și cum s'ar fi auzit singur șoptind:

„Acum deabia sunt însetat de opera mea. Acum deabia sunt însetat de mine însumi. Am nevoe de opera mea, cum nevoe am de hrana zilnică. Până mai eri n'o știam — ași fi râs. Acum știu. Lăsați-mă să mă cufund în opera mea, în ea și numai în ea singură, mă eliberez de toate contradicțiile lumii și de ale mele proprii, prin ea sunt scăpat de toți demonii mei și ai noștri.

Lăsați-mă să fac operă frumoasă, pe care numai eu singur ași putea-o face, prin care v'ași putea servi mai bine decât m'ași pierde în agitațiile voastre. Dacă e adevărat, că fiecare viață cată a se justifica, lăsați-mă să mă sacrific lucrurilor pe care le-am socotit mai bune".

Această sete de realizări, această neliniște lăuntrică, îi dau lui Adrien Guebhard un sens vieții, îi îndeamnă în așa fel pașii frământării lui interioare, încât găsește în mica lui casetă particulară 10.000 franci, pentru ajutorarea bibliotecii Societății franceze de fizică, iar după câțiva ani o nouă contribuție pentru Societatea Geologică a Franței — pentru Societatea de Litere, Știință și Artă a Alpilor Maritimi, fără să mai însumeze aci toate ajutoarele pe care, cu discreție, le-a strecurat acelora care făceau apel la sprijinul său; — așa că, numele de *„binefăcător al Universității"* pe care i l-a dat în 1905, consiliul Universității din Grenoble, este cea mai prețioasă mărturie de felul cum au fost apreciate toate darurile sale.

Adrien Guebhard a trăit o viață de valori totale, de sinceritate și de absolut — care nu se poate reda în cuvinte — dar care capătă un sens cu atât mai adânc — cu cât în ea se resfrâng deopotrivă — inteligența cea mai subtilă și caracterul cel mai desăvârșit. E prea puțin poate, să i se poate spune, acum, după moarte, că a trăit ca un înțelept și a murit ca un drept.

Institutul *Adrien Guebhard Severine* — întemeiat de el la Neuchaiel în 1921 — este realizarea supremului său gând.

In atmosfera lui de templu, se vor împărți veșnic problemele înalte ale științei — pentruca din ele să rezulte adevărurile luminoase, ce vor înălța ca o melodie — până la înălțimile cuceritoare, de unde parcă spiritul nevăzut al lui Adrien Guebhard, mai conduce încă.

Și nu numai atât. Fundația Guedbard are menirea de a încuraja și împrăștia în toată lumea, toate lucrările de cercetări științifice — din cadrul activității lui — în special în Geologie — pentru care a avut o adevărată și sinceră pasiune.

Am vrea ca în aceste ultime cuvinte, să putem fixa tot ceeace este sortit să rămână din această imagine — de adevărată splendoare spirituală și fizică — în care s'au realizat toate problemele pe care o minte omenească le-a putut cuprinde și în care s'au închis toate idealurile unui suflet cu adevărat generos.

PATRU MII FRANCI
primește laureata concursului de fotogenie organizat de revista
REALITATEA ilustrată
precum și un angajament imediat pentru un film ce se va turna la
PARIS
Condițiunile și amănunte senzaționale în ultimul număr al revistei.

Cronica literară

E. Lovinescu, Diana

In fond este cu totul nedrept ca atunci când avem de aface cu romanul unui critic să punem numai decât problema putințelor de creație ale acestuia în câmpul epic. Am mai pus și altă dată întrebarea aceasta și am răspuns. Adevărul este însă că toată lumea vede la noi o incompatibilitate între literatura de ficțiuni și critică și când un critic scoate un roman cititorul apare speriat. Numaidecât se vede în roman un exces de spirit critic, lipsa de „viață". Această prejudecată este nutrită chiar de critici, de acei critici fără talent literar. Argumentele lor sunt scoase în deosebi din literatura franceză. Deși ne-am mai ocupat și altă dată de acest lucru, credem că nu e de prisos să revenim. Critica așa cum se profesează la noi este un gen modern și francez. Nici o altă literatură n'are propriu zis un Sainte-Beuve, un Taine, un Brunetière, un Faguet, un Thibaudet. Alte literaturi au istorici literari, ideologi, esseiști, scriitori care emit și opinii literare. Critica în înțelesul modern este dar o particularitate a spiritului francez. E de observat însă că întâiul critic francez de renume a fost Boileau (critic și nu prea: mai mult gramatician); însă Boileau a fost poet, poet abstract dar poet. Din împrejurarea că Sainte-Beuve și Taine au scris romane ratate, s'a tras încheierea că un critic nu poate să creeze. Chestiunea este oțioasă. Dacă Sainte-Beuve n'ar fi făcut foiletoane, rămânea un poet și un romancier minor. Dacă prețuim romanul onorabil al unui scriitor mediocru, de ce oare am discredita deodată pe acest scriitor când s'ar dovedi pe neașteptate un remarcabil critic? El nu încetează de a fi un creator. Malița prejudecății este de a cere unei scriitor critic să fie egal în toate genurile profesate. Insă asta nu e cu putință pentru nimeni. Diviziunea spiritului este o pură poveste. Odobescu este un nuvelist, adică un creator de ficțiuni. Poți trage de aici încheierea că este inapt pentru știință? Dar el a fost un remarcabil erudit. Oare toți scriitorii francezi nu sunt niște erudiți și n'au îndărătul lor opere de documentație? Barbu, poetul, nu poate fi matematician? Proca, medicul, nu poate fi poet? Duhamel, Bedel — atâția și atâția — nu sunt medici? Toată chestiunea pornește la noi din reaua circumstanță că poetul, romancierul în genere, nu sânt și oameni de știință, erudiți — de unde inversarea situației dintr'un egoism de clasă: nici criticii să nu facă literatură ! Este drept că nici în Franța scriitorii nu prea fac critică propriu-zisă, sau o fac foarte convențional. Aici este o explicație psihologică. Omul nu vrea să-și atragă supărările pe care le aduce profesarea criticii, vrea să fie liniștit și să guste plăcerile elogiilor făcute de alții asupră-i.

Dacă Sainte-Beuve n'a fost un mare romancier, este fiindcă n'avea destul talent pentru asta — dar nu din cauza criticii. Cauzele pentru care un critic scrie literatură în loc de critică sau invers pot fi acestea. Un scriitor ambițios bagă de seamă că n'are talent și atunci, ca să nu iasă din literatura generală, scrie critică. E cazul criticii prin eșuare. Un critic dimpotrivă scrie roman, fiindcă în fond nu crede în critică, o socotește un gen inferior. In amândouă cazurile lipsește vocația literară. Dar ea poate să existe; atunci se va întâmpla neapărat acest lucru. Una din activități va fi mai caracteristică și autorul va fi mai cunoscut ori prin una ori prin alta.

Așadar astfel stă problema și ea trebue lărgită, cum este ónest. Poate un poet să facă romane, poate un fizician să scrie poezii, poate un romancier să facă istorie? Dacă da, atunci și criticul poate să scrie roman... dacă are talent. Un lucru ni se pare stabilit. Când avem deaface cu o personalitate remarcabilă, un critic este interesant prin orice face. Mai plin de substanță ni se pare romanul ratat al unui mare critic, decât romanul „bun" al unui mediocru scriitor. Acest roman, este, de nu altceva, un document de personalitate. De altfel istoria unei literaturi nu memorează cărțile, ci numai personalitățile — și un om este întreg prin *tot* ce face. Un roman isbutit se uită, — dar romanul lui Sainte-Beuve nu. Zadarnic se fac teorii. Cititorul e curios să știe cum poate crea un critic și adevărul este că astfel de compuneri se reeditează, iar alte opere literare — nu. Să înceteze dar teoria mediocră și funcționărească prin care un scriitor e obligat să nu se „vâre" în domeniul altuia... și atunci când un poet are foarte bune idei critice, să nu și le exprime și să se mulțumească cu platitudinile unui critic „profesionist! Și invers...

De vreme ce este stabilit că d. Lovinescu e o personalitate, orice scrie d-sa în orice gen interesează. Nu mai revenim asupra unor considerații generale relative la romanele d-sale. Le menținem și acum, fiindcă erau sincere, eșite din stimă și din obligația morală de a onora adevărul. Ca să fim bine înțeleși, să vedem așadar cum se oglindește personalitatea d-lui Lovinescu ca observator, ca creator de ficțiuni, ca critic, etc., în noul roman ce se intitulează *Diana.*

Vom remarca în romanele d-lui Lovinescu metoda ciclică, prin care ele se aseamănă cu romanele lui C. Stere. In *Bizu* se povesteau copilăria d-lui Klentze, agronom din Fălticeni, apoi — tinerețea, studiile, încercarea de a pătrunde în învățământul superior, întâile experiențe erotice. In *Firu 'n patru,* Klentze iubește, se pierde în subtilități analitice cu o femee care nu-l vrea. Rănit, Bizu (aceasta e porecla agronomului) se ascunde la Fălticeni într'o funcțiune modestă de specialitate.

Cu *Diana* existența lui Bizu e dusă mai departe. Intr'o bună zi Lică Scumpu, noul ministru de agricultură și fost coleg de școală cu eroul, apare la Fălticeni. Pe dată, generos și zgomotos, el propune lui Klentze postul de subdirector în departamentul său, cu insinuația optimistă că mai târziu îl va ajuta în cariera universitară. După oarecare ezitațiuni, Bizu primește.

La București el se instalează la fosta sa gazdă Rosina — femeia coaptă, voluptuoasă și inteligentă, care îi oferă, contra plată, un apartament confortabil, sfaturi bune și mulțumiri carnale pentru care nu are nici o pretențiune de a complica viața lui Bizu. Acesta vede în ea o bună prietenă și o consideră ca atare — când îi mărturisește, curând după instalare, noul său caz sufletesc. La minister a găsit în calitate de consilieră pe d-ra Diana, adică femeia cu care tăiase în celălalt roman *firu 'n patru.* De astădată Diana s'a schimbat la față. A fost o neînțelegere sau un proces de timiditate. Ea iubește pe Bizu, l-a cultivat cu sfințenie, etc. Bizu este transfigurat. Hotărît să se căsătorească cu Diana, mărturisește totul „prietenei" lui, Rosina.

Dela o vreme începe însă a fi bombardat, ba chiar terorizat cu anonime și comunicații telefonice. Și nu numai el, dar și Diana și ministrul protector și soția acestuia. Se insinuiază cele mai grave lucruri. Diana este țiitoarea ministrului, are legături amoroase cu toată lumea, e o infamă mistificatoare. La rândul lui, Bizu e reținut de obligații vechi, e un cuceritor, etc. Existența lui Bizu devine intolerabilă, cu atât mai mult cu cât știrile se bizuesc pe o documentație infailibilă și întotdeauna sunt îndreptățite măcar de grave presumpțiuni. In afară de aceasta, subdirectoratul se vădește a nu fi o funcțiune compatibilă cu onestitatea lui Bizu. Acolo trebue un om de pae și Klentze devine ridicol înlăturând încercări de corupție care adouazi izbutesc asupra celorlalți. Către desnodământ, Bizu află însfârșit cu proprii ochi, ajutați de Rosina, că anonimele spuneau adevărul. Diana era o ticăloasă. Dar mai află cu uimire că autoarea anonimelor era chiar Rosina. Neînțelegând nici un fel de explicație psihologică, înspăimântat de atâta inventivitate în gelozie, Bizu își dă demisiunea, primită cu ușurință de ministru și pleacă în străinătate.

Am povestit cuprinsul ca să dovedim că este în romanul d-lui Lovinescu o temă originală, nouă. Obesrvăm dela început o mizantropie placidă în felul aceleia a lui Courteline (și nu știm de ce credem că acesta e autorul cel mai înrudit felului de a vedea al d-lui Lovinescu.

Mai observăm iarăși că subiectul este un subiect de teatru. D. Lovinescu a început-o cu teatrul și susținem că ar trebui să revină la el. Preferința pentru dialog, încărcarea atmosferică nu prin satiră, dar printr'un mod de a face întâlnirile demonstrative, ritmica, toate sânt ale teatrului. Numai o mică modificare și *Diana* se poate reprezenta. Ea este o comedie amară. Ceiace ni se pare remarcabil aici este un aer de spaimă. Eroul e un solitar atât de inocent, atât de incapabil de a înțelege realitatea, încât ceiace i se întâmplă — consternează. El, eroul, nu autorul, nu e obiectiv. Aș zice că are un început de obsesie. Incetul cu încetul totul îi devine suspect, totul de o intolerabilă amărăciune. Comedia se rezolvă în fantastic și eroul delirează. Și, cu toate acestea, faptele par de partea lui.

Rosina, autoarea bizar înverșunată a anonimelor, Diana care arată lui Bizu o casetă cu mucuri de țigări colecționate din dragoste (în realitate improvizate) par imposibile, în viață. Este la Bizu o voluptate de a descoperi rețeaua infernală, o combinație a răutății umane, o atât de mare credulitate în anecdota intrigii, încât sentimentul cititorului este că Bizu merită să fie victimă, ca să realizeze pe desăvârșitul naiv. Cu aceasta voim să spunem că *Diana* este mai mult decât un roman (și de altfel am spus că e o comedie amară povestită), este o reacțiune morală împotriva vieții, un poem al inadaptabilității. E curios cum d. Lovinescu este în substanța lui omul ge-

Continuare în pagina a 10-a

Insemnări și polemici

Pățania „Convorbirilor Literare"

Revista „Convorbiri literare" a vrut să se întinerească. In acest scop, ea a făcut apel la câteva elemente nouă.

Ce s'a întâmplat însă?

Musafirii s'au urcat în capul gazdelor.

Şi atunci a avut loc despărțirea.

Drept urmare, „Convorbiri literare" a publicat următorul aviz: „Corespondența redacțională, cărțile pentru recenzii și revistele pentru schimb se vor trimite numai pe adresa revistei, cele încredințate unor persoane străine, chiar când ar invoca numele Redacției, riscând să nu ajungă la Revistă".

Iar la rubrica redacțională, d. Al. Tzigara Samurcaş — directorul publicației — dă următoarea explicație oficială:

„Vechea lozincă a Junimei: la „Convorbiri Literare" vine cine vrea, rămâne cine poate, este din nou adeverită de „Intâmpinarea" prin care doctorul Nicolae Roşu & Comp. încearcă să mascheze refuzul ce am fost nevoit să-l opun unor colaborări devenite indezirabile, din cauza lipsei de lealitate şi a exigențelor incompatibile cu ținuta tradițională a revistei.

„Asupra cui se răsfrânge „nedemnitatea" prin care autorii manifestului caută să-și acopere retragerea silită, rămâne să hotărască cetitorii „Convorbirilor", singuri în măsură să aprecieze oportunitatea promptei decizii luată de Direcția Revistei față de sovietul cu tendințe tiranice ale unor ambiții nu îndestul justificate.

„Ciudat sentiment al demnității afișează însă spontan, după despărțire, aceia cari, până în ajun, erau mândri să facă parte din cercul revistei, de care se credeau „mai apropiați" decât de oricare altul, după cum glăsuește manifestul lor din Ianuarie trecut, când au venit la Convorbiri.

„Iar după cum altă dată am disprețuit ocările ce personal mi s'au adus de unele ziare, drept răspuns la manifestările altora din ultimele numere ale revistei, tot astfel nu voiu lua în seamă acum amenințările câtorva noui veniți cu intenții de a schimba programul „Convorbirilor", cutezând chiar a uzurpa un titlu, la care n'au niciun fel de drept. Nici doi ani de colaborare nu s'au împlinit și presumțioșii mosafiri se cred autorizați a vorbi în numele celor cari i-au îngăduit în acest scurt răstimp. Vechea revistă însă, păstrând ne alterat firul conducător al menirii sale, după cum dovedește și numărul de față, păşeşte în al 70-lea an de neîntreruptă apariție, fără a se preocupa de asemenea trecătoare dar triste experiențe.

„Parțiale premeniri, ca cea de acum, confirmă încă odată mai sus amintita normă junimistă, de care veșnic s'a călăuzit cea mai statornică dintre revistele româneşti".

Regretăm că experiența de reînoire a „Convorbirilor Literare" n'a reuşit.

Dacă tinerii colaboratori ai d-lui Tzigara-Samurcaş nu se înțeleg între dânşii — cum erau ei să se înțeleagă cu reprezentanții celor 70 ani de junimism?

Sam Datworth

Este numele romanului lui Sinclair Lewis din care s'a tras filmul „A doua tinerețe". Ceea ce s'a extras de acolo era secundar. Acea streche premenopautică a frumoasei de patruzeci nu-i tema principală în splendida carte a lui Lewis. Acolo e vorba de o problemă mult mai importantă, şi care îl privește aproape exclusiv pe Sam: anume tragedia americanului deştept care a descoperit Europa şi deci nu mai poate fi american ca înainte, dar nici European cum ar vrea să fie și cum nu-l lasă o viață întreagă de deprinderi bune şi rele (mai rele decât bune). Iată „cazul de conştiință", pe care Lewis îl analizează magistral (Sam Datworth este cartea pe care o socot cea mai profundă din opera lui Sinclair Lewis).

In film, Sam e trucat. Este chiar intenționat lăsat *american, ca să servească drept „repoussoir" snobismului europofil al neveste-si. E dreptul regisorului. Ba chiar era o obligație. Căci într'un singur film nu puteau încăpea ambele probleme, aceea a „vârstei primejdioase" (expresia e a scriitoarei Karen Michaelis) și aceea a plutirii între două ape, a iremediabilei dezadaptări a unui suflet desrădăcinat de trecut și imposibil de reînrădăcinat în prezent.*

Această ultimă temă — veți spune — nici nu prea e cinematografică. Ar fi o eroare să credem asta. Orice temă poate fi cinematografică, și cu cât e mai rebarbativă cu atât e artisticește mai valoroasă. Am fi adânc curioşi dacă un alt regisor californian ar tenta un film în acest sens. Filmul lui Sam, după acela al lui Fran Datworth.

Apologia crimei

In „Familia" din Oradea, „revistă lunară de cultură*", găsim — subt semnătura directorului: M. G. Samarineanu — următoarele aprecieri asupra unui volum în care se face apologia crimei:*

„E o carte care nu trebue să lipsească din biblioteca nici unui cărturar, și din casa nici unui părinte care are copii".

Insfârșit, ne-a fost dat să vedem și asta: o revistă recomandând manualul crimei drept ***carte de căpătâiu a copiilor...***

Scrierile lui Al. Russo

Revista „Preocupări literare" — subt semnătura d-lui E. Ciuchi — atrage atenția cetitorilor asupra noii ediții a scrierilor lui Al. Russo, apărută subt îngrijirea d-lui Petre V. Haneş.

Alecu Russo

Iată o bună caracterizare a marelui scriitor moldovean:

„Măcar că era viță de boier, însă „boier de țară", Al. Russo și-a dat seama că temeiul caracterului românesc în pătura cea dela țară este: în graiul său, în cântecele sale, în datinele și obiceiurile ei. Căci ea stătuse mereu pe același pământ pe care-l muncise, prin care trăia și în care își odihnea oasele atunci când cele din urmă puteri de vieață îl părăseau. Acolo moștenise o anume orânduială a vieții și o dusese mai departe prin vitregia vremilor".

Al. Russo e un dascăl, pentru limba noastră și pentru spiritul românesc, de actualitate încă — cu tot timpul care a trecut dela dânsul până la noi...

Tragedia demografică a satelor bănățene

Revista bănățeană „Luceafărul" a publicat în numărul de Crăciun un articol intitulat: Progresul biologic al satelor bănățene, datorit d-lui Dr. Sabin Manuila, directorul general al institutului central de statistică.

Tabloul biologiei populației bănățene înfățișat în articolul citat este impresionant.

Impreună cu județele Arad şi Hunedoara, Banatul constitue o regiune distinctă din punctul de vedere al biologiei populației. Orașele se desvoltă în același ritm ca și celelalte orașe din țară. Satele însă diferă complect față de satele din restul țării. Numărul naşterilor a scăzut la o limită, care este foarte des depășită de cea a morților. Din această cauză, populația satelor scade vertiginos. SUNT SATE UNDE POPULAȚIA A SCĂZUT DELA IZBUCNIREA RĂSBOIULUI CU 25%.

Situația de astăzi a populației bănățene se datorește unei evoluții care începe prin anii 1860-1870. De atunci încoace, sporul populației devine tot mai lent, pentruca dela războî până astăzi să fie alarmant.

In țările cu naşteri multe şi numărul morților este foarte urcat. Statele occidentale au suferit o scădere considerabilă a natalității. Dar aceasta a atras după sine și reducerea în aceeași măsură a mortalității, păstrându-se astfel echilibrul între numărul născuților şi cel al morților.

In Banat natalitatea s'a redus la minimum, fără ca mortalitatea să fi scăzut în aceiași măsură. S'a creiat astfel o situație stranie și neîntâlnită nicăeri — situație al cărei rezultat este grava viciere a echilibrului demografic al Banatului.

Cauzele naşterilor reduse sunt de ordin biologic şi de ordin special.

Intre principalele cauze de ordin biologic sunt: căsătoriile premature, mortalitatea infantilă extrem de urcată şi infirmitățile provocatoare de sterilitate la femei.

Este clar, că pentru a putea da naștere la progenitură viguroasă, celula germinativă trebue să ajungă la un optim de desvoltare. Dacă se nasc totuşi progenituri din căsătoriile între nevârstnici, ele nu vor fi rezistente. Astfel se explică mortalitatea infantilă excesivă a Banatului.

La problema căsătoriilor premature se asociază frecvența neobișnuit de mare a cazurilor de concubinaj, a copiilor nelegitimi, a divorțurilor precum și a familiilor dezorganizate — menite toate să contribuie la diminuarea naşterilor.

Lipsa de nașteri și mortalitatea infantilă au drept rezultat îmbătrânirea populației. SATELE BĂNĂȚENE AU MAI MULȚI ADULȚI ŞI BĂTRÂNI DECÂT SATELE DIN RĂSĂRITUL ȚĂRII. Elementele mature dispar an cu an, fără ca generațiile noi să fie capabile de a umplea golurile. De aci rezultă că SITUAȚIA DEMOGRAFICĂ A BANATULUI NU ESTE TRAGICĂ NUMAI IN ZILELE NOASTRE, DAR VA FI PE ZI CE TRECE TOT MAI GRAVĂ ŞI CĂ REMEDII COMPLECTE NU SE MAI POT GĂSI.

Intre cauzele speciale ale dispariției lente a populației din Banat d. dr. S. Manuila insistă asupra prevalării preocupărilor de ordin materialist. In Banat valoarea omului este raportată la averea de care dispune. *Aceasta este o regulă valabilă la intelectuali și la țărani deopotrivă.*

Sătenii bănățeni și-au făcut o falșe concepție de viață. După constatările d-lui prof. Iuliu Moldovanu, instinctul de conservare a slăbit, dispărându-le și simțul de răspundere pentru asigurarea generațiilor de mâine.

Deşertăciunea preocupărilor materialiste este impresionant redată de distinsul romancier englez, d. Donald Hall, care vizitând țara noastră în dorința de a studia civilizația primitivă, a găsit o țărănime mai mulțumită, mai echilibrată și mai săracă materialiceşte în munții Muscelului şi Argeşului decât în Banatul bogat, cu străzi pavate și câmpuri fertile dar pustii, unde unul lucrează pentru doi şi unde copii fragezi sunt puşi la munci istovitoare, iar femeile fac avorturi frecvente. Trecînd prin satele bănățene a văzut şi a fotografiat la jocul de Duminică tineri de 14—15 ani nedesvoltați, pipernicițí, intrați în horă, purtând cisme scumpe, de lac, cămaşe şi pantaloni de mătase, de la oraş, în genul cazacilor care dansează în localurile de petrecere dincolo orașele mari.

Iar fetele de vârstă şi mai mică sunt îmbrăcate în mătase şi aur, dar sunt neîmplinite, lipsite de feminitate şi predestinate sterilității.

In încheiere, d-l dr. S. Manuila adresează un apel către toți cei ce simt o strângere de inimă față de tragedia ce se petrece în Banat şi mai ales către intelectualii bănățeni, îndemnându-i ca să intervină urgent și cu mână de fier pentru salvarea populației din acea provincie.

Pentru ajungerea scopului preconizează:

1) OPRIREA SCĂDERII NATALITĂȚII MĂCAR LA LIMITA DE ASTĂZI. AVORTUL NU TREBUE SĂ FIE EMBLEMA BANATULUI. Mijloace de combatere sunt destule.

2) *Reducerea mortalității la limita cea mai joasă posibilă. In special trebue făcut totul pentru reducerea mortalității infantile.* Nici un sat nu trebue să existe în Banat fără soră de ocrotire.

O lege specială ar trebui să impună această sarcină suplimentară pentru județele din Banat, și pentru județele Arad și Hunedoara.

Este un paradox ca Banatul bogat să aibă mai mulți medici decât celelalte provincii și totuși să prezinte o mortalitate enormă.

3) Golurile în populație nu pot fi evitate și vor deveni tot mai dese. Pentru umplerea lor se impune întocmirea unui plan general de colonizare. Este mult mai economic să se facă o colonizare sistematică, decât să se lase liberă calea pentru colonizare prin infiltrație.

D-na SORANA ȚOPA care a avut un succes deosebit în piesa **„Prințul cu două chipuri".**

Caleidoscop radiofonic

POSTURI NOI PE UNDE MIJLOCII

Postul nou de releu dela Görlitz (aproape de Reichenbach) a început să funcționeze în iarna aceasta. Acest post retransmite programele dela Breslau.

●

Noul emițător dela Tramayes (Franța), inaugurat de curând, înlocuește vechiul emițător dela Lyon-la-Doua. Acest emițător are o putere de 100 kw., pe o lungime de undă de 463 metri.

●

Postul dela Thourie face emisiuni de încercare în fiecare zi de la 18—19,30.

●

In Lituania s'a inaugurat noul emițător dela Klaypeda de 10 kw. antenă, pe unda de 531 m., cu ocazia celei de a X-a aniversări a înființării serviciului de radiodifuziune în această țară.

POSTURI NOI PE UNDE SCURTE

Emisiunile de probă ale postului pe unde scurte dela Podebrady se fac pe unde de 19.69 m., 25.51 m. și 49,05 m. Puterea undei purtătoare este de 30 kw. Emisiunile regulate au început la sfârșitul anului 1936.

●

Cetatea Vaticanului va avea în curând un al doilea emițător puternic, dotat cu un mare număr de unde scurte, care îi vor da posibilitatea să realizeze legături directe cu cele mai îndepărtate țări ale lumii.

STUDIOURI NOI

Germania va construi un nou studio pentru emițătorul din Breslau. Acest studio va putea cuprinde un auditoriu de 2000 de persoane.

●

Emițătorul din Katowice va fi înzestrat cu o nouă Casă a Radiofoniei. Clădirea va fi construită după principiile moderne de acustică și tehnică și se va compune din două părți: prima va cuprinde un hall mare și birourile; a doua — studiourile, în număr de cinci. Studioul mare va avea 20 m. lungime, 12 m. lărgime și 8 m. înălțime. Orchestra va fi plasată pe o estradă compusă din scări largi, pentru a obține un mai bun randament acustic. Studioul al doilea, destinat emisiunilor literare va avea, ca și studiourile pentru speakeri și conferențiari, formă trapezoidală. Toate studiourile vor fi izolate cu mare grijă de sgomotele externe și vor fi prevăzute cu un sistem special de ventilație.

Cele două studiouri mari vor avea o comunicare vizuală prin geamuri speciale, cu postul de regie și sala de amplificare.

Planul a fost executat de laureatul unui concurs special organizat în acest scop.

CASA RADIOFONIEI BELGIENE

De curând s'a întemeiat la Bruxelles o societate pe acțiuni, al cărei scop este constituirea unei noi și ultramoderne Case a Radiofoniei pentru controlul internațional al undelor. Acționarii, care aparțin Uniunii Internaționale a Radiodifuziunii, reprezintă 23 țări, printre care: Italia, Germania, Austria, Belgia, Franța, Anglia, etc.

Palatul radiofoniei se va clădi la distanța de circa 500 m. de vechiul „Centru de control al undelor", în apropierea Observatorului Regal belgian. Diferitele camere de observațiune sunt izolate una de alta și de orice sgomot din afară. Undametrul de control se află într'o încăpere subterană adâncă, ferită de orice sguduituri.

Se crede că noua Casă a Radiofoniei va putea fi inaugurată în cursul anului 1937.

ANUNȚAREA PROGRAMULUI IN ȘAPTE LIMBI

Stațiunea KPI din Los Angeles a hotărît să anunțe programele în șapte limbi și anume: în italiană, franceză, germană, spaniolă, rusă, japoneză și bine înțeles, în dialectul sud-american.

MODIFICARI ADUSE IN PROGRAME

Confederația Australiană anunță că a reușit să organizeze, în cadrul programelor sale, un număr de causerii menit a stârni interesul pentru chestiunile publice, alături de causeriile destinate numai pentru distracția ascultătorilor.

In fiecare seară se difuzează un gen special de causerii, iar Duminica seara este destinată discuțiilor între două și trei persoane.

●

La New York s'a experimentat acum un an, un *„Tribunal de bună voe"*, difuzat astăzi de toate posturile din Statele Unite.

In cursul acestei emisiuni, judecători eminenți țin ședințe neoficiale și ascultă în fața microfonului plângerile oamenilor care nu pot să plătească cheltuielile unei proceduri, — dându-le în mod gratuit sfaturi cum să iasă din încurcături.

Anonimatul reclamantului este observat cu strictețǎ. Douăzeci de instituții de binefacere s'au oferit să se ocupe de cazurile expuse la microfon, în scopul de a obține dreptate.

●

Irlanda a inaugurat *o serie de causerii intitulată „The Jolly Farmers"* destinată fermierilor. Aceste causerii sânt difuzate sub forma de conversație între mai mulți fermieri.

●

In *Polonia* s'au introdus următoarele rubrici: 1) *„Siluetele compozitorilor"*, — concerte emise în fiecare Joi la ora 21 (ora E. C.). consacrate operelor compozitorilor polonezi din epoca ce a urmat romantismului.

2) *„In jurul lumii"*, — causerii ilustrate de muzică, destinate mai ales țărilor exotice ca: Japonia, China, India, Persia, etc. 3) „Clopote vechi", — emisiuni noi difuzate la 6 săptămâni. Ele sânt alcătuite din tablouri din trecut, extrase din romane, memorii, etc. — ilustrate cu muzică. Ansamblul urmărește evocarea adevăratului caracter al epocii.

4) *„Rolul femeilor în viața oamenilor mari"*.

5) *„Convorbiri despre animalele domestice"*. Aceste convorbiri sânt făcute în cea mai mare parte de copii.

6) *„Albumul de mărci"* este un dialog distractiv de 15 minute, între o tânără filatelistă și un geograf experimentat. Aceste dialoguri sânt adesea însoțite de muzică.

Mărunte

Colaboratorii „Adevărului literar" sunt rugați insistent să depună manuscrisele la redacție cel mai târziu Sâmbătă seara, — pentru numărul următor.

Citiți singura broșură de curaj, apărută până azi

IUDA

de Maria Arsene

„In valul de lașitate și tâmpenie generală, Maria Arsene, are „curajul de a vorbi. Și vorbește „limpede, răspicat — împotriva „antisemitismului, împotriva „tâmpeniei. Fiindcă a fi antisemit este tot așa de tâmpit ca „și a fi... antiblond sau anti-„brun!

Scrisoare tânărului naționalist. — Discursul unui huligan. — Svastica. Se caută un „erou".

Prefața de Tudor-Teodorescu-Braniște.

70 pagini. Lei [illegible]

G. CALINESCU

neraţiei sale. La dânsul regăseşti pe Brătescu-Voineşti în forma mai obiectivă a d-lui Caton Tehodorian. Bizu e un Amos Bujorescu mult mai sălbatic, mult mai incapabil de a evolua spre fericire.

Mai este în afară de această interesantă latură, care face lectura cărții gâfâitoare, neliniştită, o altă latură, care, de n'ar fi simplitatea şi viteza demoralizatoarei comedii, ar strica unității cărții. Este caracterul autobiografic al cărții. De aceia am amintit de Stere. De loc nu voim a spune că i s'au întâmplat d-lui Lovinescu toate acestea, ba chiar suntem încredințați că nu. Scriitorul are dreptul să-și folosească experienta sa ideală. Autobiografic este procesul cu lumea al lui Bizu. Bizu polemizează cu oamenii, ironizează, explică ceva cititorului, introduce în chestiune lucruri care n'au deaface cu economia cărții. Lucrul acesta se simte chiar dacă cititorul nu are de loc cunoştinţă de viața d-lui Lovinescu, Cursul romanelor e acela al *Memoriilor*. Bizu a voit o catedră universitară de agronomie, noi zicem de literatură. A pierdut-o pe nedrept; alții s'au ridicat în situații seculare; iar el s'a resemnat în nobila modestie a unui post de îngrijitor la o pepinieră (adică de profesor secundar). Este o amărăciune autobiografică în toată cartea şi, cu tot bunul portret al lui Lică Scumpu, o obsesie memorialistică. De altfel se mai simte că d. Lovinescu vrea să deruteze prin contrarii. Literatura devine agronomie, francizantul — neamț curat. Şi asta nu fără falsitate (numele Klentze sună foarte bizar), mai ales când se zice: *Hast du versteht* în loc de *Hast du verstanden*.

G. CALINESCU

SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XVI — Seria II — No. 842
Duminică 24 Ianuarie 1937

FONDATOR | AL. V BELDIMAN 1888—1897 | CONST MILLE 1897—1920 | FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul in ţară
10 Lei exemplarul in străinătate

Anton Holban

Nu este nimeni care să nu regrete moartea neaşteptată a lui Anton Holban. Era un scriitor destul de cunoscut în lumea intelectualilor ca ignorarea lui de către opinia publică să nu mai aibă nicio importanţă. A fost un tânăr foarte de treabă şi original. Mi-l aduc aminte de încă acum doisprezece ani. Avea întotdeauna un mers grăbit şi miop de om care caută pe cineva, iar ochii săi erau străvezii ca două bile de sticlă foarte albastre. Vorba îi era repezită, râzătoare, fără asprimi şi în toată fiinţa lui era ceva sâsâitor feminin şi boem. Bun pianist, dădea pe vremuri în lumea studenţească concerte muzicale însoţit de o tânără domnişoară cu aceleaş caractere fizice: boemă

Anton Holban

distinsă şi sportivă, mers grăbit şi ochi fără adevăr albaştri. Poate aceea era eroina moartă pe care a zugrăvit-o în romanele sale. Literatura lui ni-l înfăţişează ca un om căutând nu liniştea vieţii burgheze ci experienţa sentimentală, iar viaţa lui, din ce se poate ghici, a fost în aceeaşi direcţie. Profesor de franceză aruncat prin provincie, cu greu adus într'un sat de lângă Bucureşti, însfârşit la Bucureşti, el nu părea făcut pentru condiţiile mediocre ale carierei pe care o îmbrăţişase. Avea un amabil snobism. O cărticică a lui despre dascăli cuprinde observaţii foarte spirituale, dar şi o excesivă pornire snobă în materie de cultură. In criticile pe care începuse a le scrie se dovedea un om foarte cultivat, de o cultură aproape exclusiv modernă şi franceză şi cu preferinţe definitive, absurde chiar, pentru te miri ce şi împotriva a tot ce e mai valabil. Toate aceste în formele cele mai inteligente. El era un scriitor de temperament, un amator violent de anumite lucruri, elogiator integral al d-nei Papadat-Bengescu şi admirator fanatic al lui Proust la fel cu care voia să scrie. Anton Holban a avut fără îndoială talent şi mai ales ceeace n'au mulţi din scriitorii noştri cu mai multă circulaţie, voinţa şi putinţa de a observa. Credinţa noastră este că în principiu vremurile noastre nu sunt potrivite pentru a despica firul în patru şi astfel Holban n'ar fi putut să devie decât un romancier minor. Dar cine ştie totuş dacă el n'avea în el experienţe nespuse şi destine nebănuite? Se poate o soartă mai amară decât aceea a unui creator tânăr smuls dinaintea mesei de lucru? Poate că desfăşurarea în sensul lui a literaturii de mai târziu să-i dea un loc de cinste în istoria literaturii. Insă cine nu durează câteva secole ce înseamnă pentru o cultură şi cine nu trăeşte 10.000 de ani ce înseamnă în lume? In fond totul nu e decât mişcare şi atâta tot.

G. CALINESCU

Scrisoare

ce
Constantin
Salcia

Nu ţi-am mai scris nici o scrisoare; poate
Au adormit la umbra ta lăstunii,
Şi'n apele tăcerilor curate,
S'a scufundat de tot sicriul lunii.

Şi azi mai trec aceleaşi stoluri rând...
— Lungi tăvăluguri vinete şi mici,
Ce-au dus în pieptul nopţii, tremurând,
Tristeţile ce-au mai rămas aici...

In secerea amurgului tăioasă
Nu-şi mai retează gâtul nici un soare
Şi lângă lunca umedă şi joasă,
N'a mai venit sobor de căprioare.

Nici un cocor nu mai vâsleşte încă
Prin stâncile 'ngheţate lângă nori,
Şi nici o stea din liniştea adâncă,
Nu-mi mai sărută sufletul în zori...

Sfios, am încercat să te găsesc
Printre arama crengilor uscate,
Să-ţi spun că-s încă tânăr şi iubesc
Peste meleaguri de singurătate...

Şi că din când în când tot te mai chem
Cu frunzele ce se lipesc de zid,
Şi-adorm târziu cu gândurile ghem,
Când porţile cătunului se 'nchid...

Incepând cu numărul viitor, „Adevĕrul Literar şi Artistic" va apărea complect renovat — atât din punct de vedere redacţional, cât şi tehnic.

Revista va avea un alt format, în 16 pagini, cu rubrici noui, bogat ilustrate.

Sumarul se va îmbogăţi cu pagini consacrate îndeosebi actualităţii româneşti.

Vom da în acelaşi timp atenţiune manifestărilor culturale de pretutindeni.

„Adevĕrul Literar" şi-a asigurat concursul unor colaboratori noi, — căutând să prezinte toate problemele spirituale ale momentului de faţă.

Din viaţă... şi din cărţi

Schiţe de iarnă

Ora zece seara. Calea Victoriei între Academie şi Preşidenţia de Consiliu. Iarnă; 8 grade subt zero. Un vânt aspru şi ascuţit bate dela Nord, nestăvilit, de-alungul străzii, intrat cu viteză dela şosea şi împins grăbit de o repede invaziune între cer şi pământ. Câţiva fulgi de zăpadă rari, joacă pe trotuar, ca nişte petale de cireş scuturat: o îngăimare de primăvară artificială într'o atmosferă de ghiaţă.

Răsuflarea trecătorilor rari, este vizibilă de parcă fiecare ar purta la sân o mică locomotivă cu aburi care scapă ritmic subt presiunea unui piston.

Mă întorc acasă. Pe stradă trece rar câte un automobil; mai rar câte-un pieton.

Dintr'un gang a ieşit o pisică albă. Am oroare de pisicile care traversează noaptea, străzile, exact în faţa unui trecător. Au ceva de umbre, de strigoi, de supranatural. Poate fiindcă atunci când trec au aerul că se strecoară şi nu fac nici-un zgomot. Elementele vieţii reale şi morale sunt prea legate la noi şi de o senzaţie acustică. Oricum, nu ştiu de ce, dar s'au înfiripat în mintea mea, cauzalităţi fatale legate de aceste întâlniri mute, până la superstiţie.

Pisica aceia albă era nenorocită: avea ochi rugători. Nimic din indiferenţa metalică şi sfidătoare prin care neamul şi-a asociat nobleţa oamenilor de pe pământ. Nu avea nici sticliri schimbătoare, nici umbre de senzualităţi leneşe, cu care fac, femeile, şcoală. Avea ochii mici şi rotunzi ai unui animal nenorocit, — ai oricărui animal. Avea un cap cât un pumn de copil.

M'am trezit de-odată faţă în faţă cu ea. Parcă m'a acostat. Ne-am privit o clipă ca două fiinţe singuratice; simplu.

A mieunat discret, de-abia auzit, timid... de câteva ori.

Sunt şi unii cerşetori care au această timiditate, şi din gura cărora cuvintele de rugăminte iesă de-abia perceptibile, ca şi cum ar fi ventriloci, şi n'ar participa cu toată fiinţa lor la acest act.

Şi pisica a venit după mine, ca un căţel, strecurându-se în avansări pripite urmate de pauze, pe lângă zidurile caselor, pe lângă grilajul unei grădini.

Avea păr rar şi sburlit. Era inestetică peste măsură. Avea pe toată făptura ei pecetea fără greş a nenorocirii.

La un moment, a încercat un gest de graţie, de felinitate şi de linguşire. A încovoiat spinarea, unduios, frecându-se de stâlpul unui felinar, şi coada aproape fără păr, avu o contorsiune grotescă.

Era slabă şi murdară. Trebue să nu fi mâncat de multă vreme. Cine ştie ce muncitor, ce portar de prin partea locului o fi fost şi el dat afară şi o fi plecat cine ştie în ce parte periferică. Şi pisica albă a rămas ca un zeu penat să tulbure, noaptea, liniştea dimprejurul odăiţelor goale, reci şi întunecate, ale unui subsol părăsit.

Apoi a rămas în urmă. A mai făcut un salt; o încercare. A înţeles că e pierdută. M'am îndepărtat. Când am privit în urmă, am zărit-o lângă un uluc, aşezată ca pentru o odihnă languroasă, după o sobă caldă.

Poate, în trupul istovit de foame şi de frig, începuse a lucra imaginaţia stranie care face ca cei ce mor îngheţaţi să aibă iluzia că e cald, că e bine, că e soare, că-i tot în jur numai flori, şi să se lase astfel purtată într'o ultimă fericire iluzorie, după care, pentru ca să n'o mai strice, nu mai poate veni decât moartea.

•

Ora opt seara. Strada Ştirbey Vodă, acolo, aproape de Splendid Park-Hotel, Iarnă. (Era a doua sară). Zece grade subt zero. Vântul se înteţise şi viscolea.

Pe scara de piatră tocită dela intrarea liceului „Libros", stă cinchită o femeie, îmbrăcată numai cu o bluză şi o fustă. La piept, într'un amestec de petici, se auzea scâncind stins, un copil.

Era frig şi vântul cânta insistent prin toate ungherele străzilor, printre case, pe acoperişuri. Oameni treceau foarte rar.

Am simţit în mine, frigul de piatră al acelei cerşetoare, care îngheţa acolo, în obscuritatea străzii, ca o statue a mizeriei. Şi avea gestul matern al Maicii Domnului!

Am aruncat o clipă ochii. Faţa copilului nu se vedea. Nu se vedea nimic. Trebue să fi fost rece ca un cadavru. Nu visa încă grădini înflorite şi soare, fiindcă plângea. Nici nu le văzuse, de altfel, niciodată. Dar trebue să fi avut şi el, o imagine a lui, proprie, despre fericire. Pe-aceia nu o avea încă.

M'am simţit aşa de umilit ca om! M'am simţit aşa de complice şi de vinovat!

M'am oprit aproape de colţul cu strada Luterană şi m'am mai uitat o vreme. Era curios: un om care sta şi se uita pe viscol.

Nici un trecător n'a dat nimic. Probabil fiindcă era prea ger şi-i incomod să-ţi scoţi mănuşile, să-ţi desfaci haina, să scoţi punga cu bani mărunţi. Şi dacă-ar fi dat cineva?! Nu asta ar fi fost dreptatea. Individual, nimeni nu putea face nimic.

Ah, trupurile acelea reci, ca două cadavre!

De ce oare numai animalele domestice şi oamenii, mor de foame şi de frig?!...

DEMOSTENE BOTEZ

Jubileul lui Puşkin

In ziua de 11 Februarie (29 Ianuarie după stilul vechi), se împlinesc o sută de ani dela moartea genialului poet rus Alexandru Puşkin. Cercurile literare şi artistice din lumea întreagă întâmpină acest centenar cu manifestări culturale grandioase. Pregătirile pentru ziua aniversară sânt astăzi în toi. In toate ţările civilizate s'au format comitete speciale în acest scop, din care fac parte profesori universitari, scriitori şi oamenii de ştiinţă cei mai de seamă.

In Franţa programul zilelor aniversare începe cu o reuniune la Sorbona. „Opera" franceză pregătea un concert dedicat marelui poet. La „Maison de culture" se vor întruni scriitorii francezi pentru a comemora pe Puşkin, iar la Biblioteca Naţională se organizează o expoziţie închinată poetului. André Gide lucrează de multă vreme la traducerea în limba franceză a operelor lui Puşkin; deocamdată au fost traduse „Dama de pică" şi „Povestirile lui Belkin".

In Statele Unite se ţin numeroase conferinţe, întruniri şi serate puşkiniane. Biblioteca Publică din New-York editează o bibliografie complectă a traducerilor în limba engleză şi a lucrărilor critice despre creaţia literară a poetului. Aceiaşi bibliotecă oganizează o expoziţie puşkiniană. Negrii din America au format un comitet pentru pregătirea sărbătoririi lui Puşkin.

„Şcoala slavică" din Marea Britanie editează o traducere complectă a lui „Evghenii Oneghin" şi scoate un număr festiv al revistei sale. Se organizează ca şi în alte ţări expoziţii, serate şi concerte puşkiniane.

Cehoslovacia face pregătiri grandioase pentru aniversarea marelui poet rus. Editura „Melantrich" scoate de sub tipar în patru volume opera complectă a lui Puşkin tradusă în limba cehă. In curând va apărea o lucrare despre însemnătatea lui Puşkin pentru literatura cehoslovacă. Institutul de slavistică din Praga. tipăreşte o carte cu articole critice şi numeroase studii despre folklorul slav din operele poetului. In zilele aniversare se va juca la opera din Praga „Boris Godunov", iar staţiunile de radio vor transmite concerte puşkiniane.

Poetul polonez Tuvim a terminat traducerea mai multor opere poetice şi lucrează în prezent la poema „Ruslan şi Ludmila". Alt poet polonez Vladimir Slobodnic a tradus „Mozart şi Salieri" şi „Căsuţa din Colomna".

In Bulgaria serate puşkiniane sunt organizate de Universitatea din Sofia.

Docentul universitar din Padua, A. Mioni, autorul monografiei despre „Boris Godunov", apărută la Roma în 1935, lucrează la noua sa carte „Puşkin şi cultura italiană".

In Spania apare o colecţie de poezii alese ale lui Puşkin în traducerea poetului spaniol Pla-il-Betrana.

Ziarul danez „Politiken" consacră poetului rus o serie de articole comemorative. Se lucrează deasemenea la o antologie a poeziilor lui Puşkin traduse în limba daneză.

In Lituania pregătirile se fac sub conducerea profesorilor dela Universitatea din Kaunas. Teatrul de stat organizează un concert puşkinian şi o serie de lecţii despre opera poetului.

Până şi în mica Estonie scriitorul Trein lucrează intens la traducerea lui Puşkin în limba naţională.

Opera lui Puşkin e populară şi în Asia şi Africa, Abisinienii consideră pe Puşkin ca aparţinând poporului lor.

In capitala Persiei, Teheran, sărbătorirea lui Puşkin are caracter oficial. Revistele persane pregătesc numere festive. Se va tipări un volum de traduceri din proza şi dramaturgia puşkiniană. Ministrul instrucţiunii publice a scris un cuvânt introductiv pentru această carte.

Asociaţia culturală chino-sovietică din Nanking şi Shanghai, organizează reuniuni comemorative şi editează o carte despre opera literară a poetului.

Cinematografia occidentală pregăteşte filme noi cu subiecte din operele lui Puşkin. „General production" montează „Dama de pică", unde rolul lui Hermann va fi jucat de talentatul artist francez Pierre Blanchard. In „Ţiganii" apare artista Iza Kremer, iar în „Aleco" — Mosjukin. Se pregătesc deasemenea filme („Evghenii Oneghin" şi „Ţarul, poetul şi femeia"), cu subiect din viaţa poetului.

Cea mai grandioasă aniversare se va face poetului în patria sa. Bbiliotecile, cluburile, editurile, scriitorii, pictorii, artiştii şi regisorii ruşi iau partea cea mai activă la campania de popularizare a operei puşkiniene sub toate aspectele ei.

Seratele puşkiniene, lecturile, lecţiile critice, vizitele la mormântul poetului se ţin lanţ în toate colţurile ţării.

La ţară serate puşkiniane se organizează în fiecare sat.

Cu ocazia centenarului operele lui Puşkin vor fi editate din nou într'un tiraj total de 12 milioane de exemplare, împreună cu numeroase lucrări critice despre opera poetului.

Astfel, biografia lui Puşkin de 125 pagini, scrisă de Kiprotin, a apărut în 400.000 exemplare; o colecţie a operelor principale în 400.000 exemplare; opera complectă în 6 volume—100.000; ediţiile populare ca „Evghenii Oneghin", „Lirica", „Poeme" şi „Povestirile lui Belkin" în 400.000; „Dobrovski" în 300.000 exemplare, etc... Apar deasemeni într'un tiraj mai redus ediţii ilustrate.

Academia Sovietică pune sub tipar o ediţie complectă în 18 volume cu textul revăzut şi ţinând seamă de materialul bogat cules de cercetările cele mai noui. Astfel, pentru prima dată vor vedea lumina zilei „Umbra lui Fonvizin" şi „Insemnări despre revolta lui Pugaciov".

Se fac şi se editează numeroase traduceri în limbile naţionalităţilor conlocuitoare, pentru Georgieni, Armeni, Tătari, Bureaţi, Asirieni, Ţigani, etc.

Viaţa poetului serveşte drept subiect pentru numeroase romane şi nuvele. Scriitorul Taneanov lucrează la noul său roman „Puşkin". Novicov scrie despre viaţa lui Puşkin în satul Mihailovscoe, iar Slominski descrie pe poet ca licean.

Au apărut de curând piesele de teatru „Alexandru Puşkin" şi „Duelul lui Puşkin". Multe din operele poetului sunt prelucrate şi ele pentru teatru. In acest sens se lucrează la „Fiica căpitanului" şi „Călătoria la Erzerum". Regisorul Meierhold montează tragedia „Boris Godunov" în condiţiuni scenice cu totul noui. Teatrul de copii se foloseşte în largă măsură de balade şi basme puşkiniene.

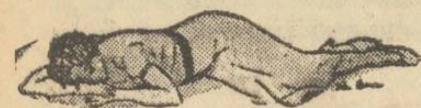
Cinematograful sovietic montează filme noui ca „Dama de pică", „Călătoria la Erzerum" şi „Poetul adolescent".

Lucrări critice despre opera atât de multilaterală şi complexă a poetului apar deasemeni în număr foarte mare.

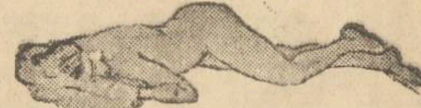
Centenarul marelui poet rus Alexandru Puşkin devine astfel evenimentul cultural cel mai de seamă din ultimul timp nu numai pentru patria poetului, dar şi pentru lumea întreagă.

In România, Societatea de Radio va consacra o zi lui Puşkin.

Iar „Adevărul literar" îi va închina un număr comemorativ.

La cârciuma din sat

Abia se crăpase de ziuă și femeile eșiră în poartă. Cu coatele pe gard, sucindu-și între degete barizul, vorbeau în șoapte.

— De și-ar fi pus măcar copiii la cale.

— Ce se va face bietul părinte cu cele două fete mari?

— Și zi... îi așa de rău?

— ...Se duce biata coană preoteasă.

Bărbații, cu coasa pe umăr, purtând sumanul și traista cu de-ale gurii spânzurate pe coasă, se îndreptau spre țarină. Trecând prin fața casei popii, se ridicau în vârful opincilor, doar vor vedea ceva peste gard, apoi își căutau de drum.

Alții, mai limbuți, zăboveau prin fața porților să afle vești dela femei.

De trei zile preoteasa trăgea să moară.

Zăcuse două luni și nu-i dăduse de leac nici doctorul care venise în două rânduri, nici doctoriile duducăi Natalița din Comănești și mai puțin încă leacurile babelor din partea locului.

In sat se vorbea numai de boala preotesei. O jălea lumea că se prăpădește fără să-și vadă toți copiii la casele lor.

Țăranul e obișnuit cu gândul morții; el se roagă la Dumnezeu doar atâta: să moară în patul lui, împărtășit, după ce și-a pus la cale copiii și ogorul.

Când soarele se ridicase pe cer ca de două sulițe, vre-o trei femei se îndreptară spre casa preotului. După ce dădură de câteva ori târcoale porții, ca și cum n'ar fi știut pe unde să intre, una din ele se hotărî să deschidă portița.

Câtva timp se îmbiară care să treacă întâi. Cea mai tânără se hotărî.

Cu capetele plecate tustrele, fără să scoată o vorbă, se strecurară ca niște umbre prin ogradă.

Trecând prin fața casei, femeile aruncară o privire pe furiș.

In fundul ogrăzii, în altă căsuță, locuia învățătorul.

Femeile se opriră nehotărîte în fața cerdacului, apoi prinseră să vorbească în șoapte. Nu trecu mult și învățătorul eși în ușă, poftindu-le să intre înăuntru.

— Nevastă-mea poate să zăbovească... e în casă, la bătrâni, la căpătâiul maică-sii.

Și cum învățătorul nu era omul căruia să-i placă prea multă vorbă, dădu fuga până în casa cealaltă să-și vestească nevasta.

Când Florica deschise ușa și dădu cu ochii de cele trei femei, începu să bocească în hohote.

— Biata mămuța se prăpădește!... De ce nu i-a ajutat Cel Sfânt să-și vadă copiii la casele lor... Cât s'ar mai fi bucurat săracuța de ea. Of, Doamne.... Doamne! de ce să cadă păcatul ista tocmai pe capul nostru?

Femeile, cu mâna la gură, clătinau din cap, iar din când în când își ștergeau câte-o lacrimă cu colțul barizului. După un ropot de lacrimi și văicăreli, Florica se potoli, își șterse ochii și întrebă pe una dintre femei de niște cânepă ce o dăduse la topit, apoi pe o alta dacă i-a tors caerile.

Și se luară la vorbă cele patru limbute, de parcă veniseră la șezătoare. Invățătorul eși din odaia cealaltă și le tăiă șirul vorbei, trimițându-și nevasta la căpătâiul bolnavei. Atunci femeile și-au adus aminte de ce-au venit și, după ce mai jăliră pe preoteasă, își căutară de drum.

După apusul soarelui, bărbații, unul câte unul, se întorceau dela câmp.

Aduși de șale, sumanul și traista goale, atârnau de coasă parcă mai grele acum.

Focurile prinseră să se aprindă prin bătături. Vreme de un ceas, satul se liniști. Până și copiii au lăsat joaca din colbul drumului și au intrat prin ogrăzi. Foamea i-a strâns pe toți în jurul ceaunului.

Dar porțile prinseră să scârțâe din nou. Bărbații eșeau din ogrăzi, îndreptându-se în susul satului spre cârciuma lui Nuhăm.

Nici în zilele de sărbătoare n'a fost în dugheană atâta lume ca în seara aceia.

La sate, în cârciumă, se hotărăsc atât lucrurile bune cât și cele rele. Aici se înveselesc oamenii la botezuri și nunți și tot aici își jălesc morții.

Venise lumea să afle, cum îi este coanei preotese.

In fața unui ciocănel sau a unui sângeap de rachiu, limbile se dezlegară și din noianul vremurilor amintirile prinseră să curgă.

— Ei, ce se mai aude?

Vre-o doi țărani ridicară din umeri, ceilalți parcă nici nu auziseră. Noul venit rămase nedumerit în ușă.

— Nu s'o fi prăpădit?

— Ei... prăpădit!... Ferească Dumnezeu!

— Bată-l gina de doftor! Cum de nu i-a dat de leac femeii?

— Ce să-i deie?... Cică avea ceva înăuntru.

— Așa...a...? Atunci cum să vadă omul?

— Popa se mai poate însura?

— De ce vrei, mă Vasile, să-l însori? Cobești a rău pentru preoteasă.

— Ferit-a Sfântul!... Las-o să trăiască.

— Parc'o văd sărăcuța... Uite ...atitica...

— Că bine zici. Moșul îi din Comănești.

— Da... Tatăl lui, conu Ștefănică Holban, boerul cel bătrân, l-a adus pe tatăl coanei preotesei popă în Comănești. Când a zidit biserica din temelie, a zis: „Biserică nouă, popă nou!"

— Și cu celălalt ce-a făcut?

— L-a ținut așa ca pe Sfintele moaște. Il scotea să slujească de Paște și Crăciun, sau să iasă cu sfintele icoane pentru ploae... Era bătrân.

HORIA MICLESCU

— Avea vreo optzeci de ani.

— Fecioru-său, Dumitru, a aflat că maică-sa e pe moarte?

— Știu eu?

— Am auzit că trece și el o durdură acuma.

— Cum asta?

— Apoi,... cică... o isprăvit cu școala și dă acuma o probă — nu știu cum naiba îi zice — știi, ca să intre la școala de doftori.

— Ei, doftor... pe dracul! Avocat se face!

— Da, da, că bine zici. Așa spunea și părintele.

— Băetului istuia i-a pus Dumnezeu mâna 'n păr.

— Nu zic ba... Da' și conu Gheorghiță Sofianu l-a îndrăgit parcă l-ar fi înfiet; așa-l iubește.

— Să știi că face om din el.

— De n'ași cunoaște pe biata preoteasă... cine știe la ce m'ar duce gândul.

— Ea-i neprihănită... Dar pentru conu Gheorghiță, vezi, n'ași pune mâna 'n foc...

— Așa-i de când lumea: Boerii-s răi de muscă. Conu Alecu... Dumnezeu să-l ierte, ce pui de lele mi-a fost. Avea o țâitoare la Comănești și să zice că mai avea alta în târg, la Botoșani; și de i-ar fi căzut boerului ceva în palmă, nu zicea omul ba.

— Lasă-i, mă, că-s oameni cumsecade.

— Zi-le boeri și-i destul.

— Așa-i... Ar fi păcat să spunem alminterea.

— D-apoi c'așa este. Cine ne-a făcut biserică și școală? Cine ne-a dat o mână de ajutor la o înmormântare sau la cununie? Conu Ștefănică Holban sau conu Gheorghiță Sofian, săracii.

— Aiștia-s boeri de viță, mă, nu fleac. Părintele zicea c'ar fi cetit că Holbăneștii ajung până la viță de Domn. Uite, aici alături, la moșia Mlenăuți, o ține un arendaș, să-i plângi de milă. Nici tu curte, nici tu casă de gospodar în sat. Numai bordee. De-i rămâne omul dator arendașului cu ceva bani luați înainte, pentru zilele de lucru, îi ia vita din bătătură și de n'o are, îi umflă sumanul din spinare. Cică la el în canțălarie stau sumanele... maldăr... unul peste altul.

— Mi-a spus un om din partea locului că la iarmarocul de toamnă, grecoteiul le vinde în târg.

— Auzi comèdie!

— N'ar mai ajunge ziua aceia!

— Trăsni-l-ar Dumnezeu!

— Pe moșiile* boerești ți-e mai mare dragul să privești țăranul și pământul.

— Te cred! Boerii-s legați de pământ și de noi.

Arendașul... azi e aici, mâne cine știe unde-i sticlesc ochii.

— Are dreptate bădița Ion. Moșiile intrate pe mâna arendașilor, foc și pârjol s'a ales de ele. Parc'au trecut Tătarii pe acolo. Nici tu biserică, nici tu școală. Măcar o fântână sau cruce la o răspântie de drum.

— Ce repede s'a ridicat biserica din Comănești, așa... cât ai bate din palme.

— Ocârmuirea nu-și prea bate capul cu satele. In târg are nevoe să facă de toate.

— Ca să le scoată ochii la cei ce știu să țipe la alegeri. La noi în sate, tot boerii săracii au mai făcut ba una, ba alta.

— Ei au pus capul și banii, iar noi mânile și spinarea.

— Și încă trăim vremuri bune... Ici, colo, câte-un venetic. ne... Dar înainte era vai de ță-

— Că bine zici tu, mă băete. Voi ați apucat timpuri de huzureală. Dar să fi auzit ce povestea bietul tata, Dumnezeu să-l hodinească:

Cică...ă...ă în dimineața nunții a plecat într'o căruță cu alți șapte flăcăi să poftească pe nuni, iar în jurul căruței — zece vornicei călări care trebuiau să se împrăștie în sat să cheme cealaltă lume la nuntă. N'a apucat alaiul să iasă din ograda bunicului ,că numai ce se aud din susul satului niște chiote și strigăte. Până să se întrebe băeții ce să fie, deodată se ivi la cotitura drumului o ceată de călăreți. Li s'a făcut flăcăilor noștri părul măciucă în cap și cât ai bate din palme, opt arcane au prins opt flăcăi... printre ei și mirele... Așa se trăgea la sorți pe vremuri... Și de scăpa flăcăul prins până să-l încorporeze, apoi bun dus era. Dar dela cătănie... geaba, numai cu banița de ermelici puteai să-l scapi. Și de unde!... Neam de neamul nostru numai palmași au fost... Cum vă spuneam, flăcăii scăpați au dat fuga în sat să mai strângă alții și le-au eșit înaintea celorlalți în codrul Pomârlei... Pe vremea ceia, la Pomârla nu era pădurice ca acum... he...e...hei, codru, măi, nu glumă... Cel mai tânăr dintre ei s'a îmbrăcat muerește și-a făcut pe mortul în mijlocul drumului, iar ceilalți...

Miuță Bof intră ca o furtună în cârciumă și nu se opri decât în fața tejghelei. Se răzimă într'un cot gâfâind din fundul sufletului ca și când l-ar fi fugărit cineva.

In cârciumă se făcu tăcere. Toți aveau ochii ațintiți asupra celui venit. După un răstimp, între două răsuflări, Bof strigă:

— Și-a dat sufletul preoteasa!

Apoi mai liniștit se întoarse spre Nuhăm:

— Dă-mi un sângeap!

Câțiva bătrâni se ridicară în picioare și, făcându-și semnul crucii, îngăimară:

— Dumnezeu s'o hodinească!

HORIA MICLESCU

AMBROISE BIERCE

Străinul

Un om apăru din întuneric în lumina scăzută a focului nostru de popas și se așeză pe un pietroi.

— Nu sânteți primii exploratori ai regiunii, spuse el grav.

Nimeni nu-l contrazise; el însuși era dovada celor spuse, căci nu era din ceata noastră ci desigur se aflase pe undeva în apropierea popasului nostru de sară. Și desigur că avea tovarăși pe aproape căci în acele locuri nu puteai trăi sau călători singur. De mai bine de o săptămână, în afară de noi înșine și dobitoacele noastre, nu mai văzusem decât șerpi cu clopoței și broaște râioase. In pustiile Arizonei nu poți conviețui mult timp singur numai cu asemenea ființe; îți trebue animale de povară, provizii, arme, — adică întreg „echipamentul". Lucruri care implică numaidecât și tovarăși. Fiind cam îndoelnic ce soiu de oameni puteau fi tovarășii neceremoniosului străin și vorbele lui putându-se interpreta oarecum ca o provocare, toți cei șase „cavaleri aventurieri" ne ridicarăm deodată cu mâna pe pușcă — ceeace însemna la acel ceas și 'n acele locuri o atitudine de așteptare. Străinul păru că nu vede nimic și începu din nou să vorbească cu același timbru scăzut și monoton dela început:

„Acum treisprezece ani Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis, toți din Tucson, au trecut munții Santa-Catalina și-au călătorit spre apus urmând drumul cel mai drept pe care-l permitea configurația ținutului. Căutam locuri de exploatat și aveam intenția, în caz că nu vom găsi nimic, să trecem râul Gila prin cel mai apropiat punct de Big Bend unde știam că este o colonie. Aveam echipament bun dar eram fără călăuză — numai Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis".

Omul repeta numele rar și distinct parcă voia să le fixeze în memoria ascultătorilor care-l ațintеau acum interesați, așteptând totodată dar mai puțin încordați posibilitatea aparitiei tovarășilor numiți din întunericul ce ne încercuia de jur împrejur ca un zid negru, căci atitudinea povestitorului nepoftit nu arăta intenții rele. Părea mai degrabă un lunatic inofensiv decât un dușman. Nu eram chiar așa de noi prin acele ținuturi ca să nu cunoaștem că viața singuratică a multor oameni din pustie desvoltă tendințele excentrice ale caracterului și-a apucăturilor care cu greu se pot deosebi de aberațiile mintale. Un om e cași un copac: în pădure la un loc cu tovarășii va crește drept și puternic după cum i-i natura; singur, în loc deschis, ia forma întortochiată și sucită a celor ce-l înconjoară. Iată ce-mi veni în minte în timp ce observam omul, din umbra pălăriei îndesată pe sprâncene ca să mă apere de lumina focului. Un rătăcit la minte fără îndoială, dar ce făcea aici în inima deșertului?

Cum nimeni nu rupse tăcerea, musafirul urmă mai departe:

„In vremea aceea ținutul acesta nu era ce-i astăzi. Nu exista nicio fermă între Gila și Golf. Câteodată găseam vânat prin munți iar pe lângă rarele fântâni iarbă de păscut numai atât cât să le ajungă cailor noștri să nu moară de foame. Dacă aveam norocul să nu întâlnim Indieni, tot era bine. Dar după o săptămână în acest fel scopul expediției noastre se schimbă din descoperirea bogăției în păstrarea vieților. Mersesem prea departe ca să mai putem da îndărăt, căci ceea ce era înaintea noastră nu putea fi mai rău ca ceea ce era în urmă; așa că merserăm înainte călătorind noaptea ca să ne ferim de Indieni și de căldura insuportabilă a soarelui și ascunzându-ne pe unde puteam în timpul zilei. Câteodată proviziile de vânat ni se terminau și butoiașele de apă erau goale așa că rămâneam zile dearândul fără mâncare și fără băutură. Apoi găseam vreun ochi de apă sau o baltă în albia secată a unui pârâu care ne înviora și ne da puteri să putem împușca vreo sălbăticiune care venea și ea să-și potolească setea: câteodată un urs, alteori o antilopă, un câne sălbatic, un puma, cum da Dumnezeu; oricare tot hrană însemna pentru noi.

Intr'o dimineață, pe când colindasem un șir întreg de munți ca să găsim o trecătoare, am fost atacați de o ceată de Apași * care ne descoperiseră urma sus într'o râpă nu departe de aici. Știindu-se zece contra unul, mișeii nu-și mai pierdură vremea cu măsuri de pază ci năvăliră în galop asupra noastră, chiuind și slobozind focuri de armă.

Nu putea fi vorba de luptă Ne-am mânat în grabă caii slabi în susul râpei până unde n'au mai putut înainta; atunci ne-am aruncat jos din șea și-am apucat spre huceagul unuia dintre povârnișuri, lăsând în mâna dușmanului tot echipamentul nostru. Puștile însă ni le-am păstrat cu toții — Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis."

— Cunoștințe vechi, spuse unul mai glumeț, dintre ascultători. Dar un gest de nemulțumire din partea șefului nostru îl amuți și necunoscutul își urmă povestirea.

Sălbatecii descălecară și ei la rândul lor și o parte dintr'înșii alergară în susul râpei ajungând dincolo de locul pe unde trecusem noi, tăindu-ne astfel retragerea prin partea aceea și forțându-ne să ne cățărăm tot mai sus. Din nefericire huceagul se întindea numai pe o mică distanță spre capătul povârnișului așa că în clipa când ajunserăm în loc deschis ne-am pomenit în bătaia a o duzină de carabine. Noroc că Apașii sânt proști țintași când se grăbesc și Dumnezeu a voit să nu cadă niciunul dintre noi. Douăzeci de metri în susul povârnișului dela marginea tufărișului se ridicau pereți verticali de stâncă și'n acel zid, chiar în fața noastră se afla o deschizătură îngustă. Am alergat înăuntru și ne-am pomenit într'o peșteră de mărimea unei camere. Aici eram în siguranță pentru o bucată de vreme. Un singur om cu o carabină cu repetiție putea să apere intrarea contra tuturor Apașilor din ținut. Nu ne puteam însă apăra contra foamei și setei. Ne mai rămăsese curaj; speranța însă era numai o amintire.

Nu-i mai văzurăm deloc pe Apași după asta. Știam însă după fumul și sclipirile focurilor din râpă că ne pândeau zi și noapte cu carabinele pregătite în marginea huceagului. — știam că dacă am fi încercat să ieșim niciunul dintre noi n'ar mai fi rămas viu după trei pasi.

Trei zile am rezistat, veghind cu rândul, până ce suferințele noastre au devenit insuportabile. Atunci — în dimineața zilei a patra — Ramon Gallegos, zise:

— Senores, nu cunosc pe Dumnezeu și nu știu care-i voia Lui. Am trăit fără religie, și n'o cunosc nici pe-a voastră. Iertați-mă dacă vă supăr, dar pentru mine a venit vremea să birui jocul Apașilor.

Ingenunche pe lespedea de piatră a peșterii și-și lipi pistolul de tâmplă. — Madre de Dios, spuse el, primește sufletul lui Ramon Gallegos.

Așa ne părăsi — pe William Shaw, George W. Kent și Berry Davis.

Eram șeful. Așa că am luat cuvântul.

— A fost un viteaz, am spus eu. A știut când și 'n ce fel să moară. Nu-i înțelept să te lași să înebunești de sete și să cazi sub gloanțele Apașilor ori să fii jupuit de viu — e desgustător. Hai să-l urmăm pe Ramon Gallegos.

— E drept, spuse William Shaw.

— E drept, spuse George W. Kent.

Am îndreptat membrele lui Ramon Gallegos și i-am acoperit fața cu o batistă. Atunci William Shaw spuse: — Mi-ar plăcea să fiu la fel cât de curând.

Și George W. Kent spuse că și el simte acelaș lucru.

— Așa va fi, spuse el. Și diavolii roșii vor mai aștepta o săptămână.

William Shaw și George W. Kent își pregătiră armele și îngenunchiară.

Așa au făcut amândoi și eu stam dinaintea lor.

— Dumnezeule a-tot-puternic și Tatăl nostru, spusei eu.

— Dumnezeule a-tot-puternic și Tatăl nostru, spuse William Shaw.

— Dumnezeule a-tot-puternic și Tatăl nostru, spuse George W. Kent.

— Iartă-ne nouă păcatele, spusei eu.

— Iartă-ne nouă păcatele, spun ei.

— Și primește-ne sufletele.

— Și primește-ne sufletele.

— Amin.

— Amin.

I-am așezat lângă Ramon Gallegos și le-am acoperit capetele."

Atunci, o mișcare violentă se produse în cealaltă parte a focului. Unul de-ai noștri sărise în picioare cu pistolul în mână.

— Și tu, strigă el, ai îndrăznit să scapi? — ai îndrăsnit să rămâi viu? Câne trădător, am să te trimit eu după ceilalți chiar de-o voiu fi spânzurat pentru asta!

Dar dintr'o săritură ca de pantеră, căpitanul nostru îl ajunse apucându-l de mână.

— Oprește-te, Sam Yountsey, oprește-te!

Toți ne ridicasem în picioare — afară de străin care sta nemișcat cu gândurile aiurea. Cineva apucă cealaltă mână a lui Yountsey.

— Căpitane, spusei eu, aici nu-i lucru curat. Individul acesta ori e un nebun ori e un mincinos și jumătate — un mincinos fără haz pe care Yountsey nici nu trebuia să se înfurie. Dacă omul acesta ar fi făcut parte din acea tovărășie, ar însemna că au fost cinci de toți și că pe unul — el, desigur — nu l-a numit.

— Da, spuse căpitanul, dând drumul răzvrătitului care-și reluă locul, e ceva — neobișnuit. Sunt ani de-atunci, patru trupuri de albi au fost găsite scalpate și oribil mutilate la intrarea acelei peșteri. Au fost îngropați acolo; am văzut mormintele — avem să le vedem cu toții mâne dimineață.

Străinul se ridică, înalt în ultimile pâlpâiri ale focului de care uitasem cu toții să ne mai îngrijim ascultând cu răsuflarea oprită istorisirea lui.

— Erau patru, spuse el, Ramon Gallegos, William Shaw, George W. Kent și Berry Davis.

Cu acest pomelnic al morților păși în întuneric și nu-l mai văzurăm.

In acea clipă, unul de-ai noștri care făcea de strajă, înaintă spre noi cu carabina în mână, agitat.

— Căpitane, spuse el, de o jumătate de oră văd stând trei oameni colo pe *mesa*. Și arătă în direcția în care dispăruse necunoscutul. — I-am putut vedea clar căci luna-i sus, dar cum erau fără puști iar eu o aveam gata pe a mea, m'am gândit că-i mai bine să aștept să facă ei vreun semn. Dar nu s'au mișcat de loc. Afurisit lucru, m'au scos din fire!

— Du-te înapoi la postul tău și stai până-i vezi din nou, spuse șeful. Ceilalți stați jos liniștiți ori vă arunc pe toți în foc!

Sentinela se supuse și plecă blestemând dar nu se mai întoarse. Pe când ne pregăteam culcușurile, Yountsey, cel iute din fire zise:

— Mă rog, căpitane, cine dracu crezi că erau aceia?

— Ramon Gallegos, William Shaw și George W. Kent.

— Dar Berry Davis? Mai bine l-ași fi împușcat.

— Era de prisos. Mai mort decât e, nu-l puteai face. Du-te și te culcă.

Din englezește de T. S.

* Apași = un neam de Piei-Roșii

Jeana Bacinescu Portret

Cea mai răspândită revistă pentru copii este „Dimineața Copiilor". Dovadă este că faima ei a ajuns până în America.

Shirley Temple, mica stea de cinema a încredințat revistei „Dimineața Copiilor" organizarea „CLUBULUI SHIRLEY TEMPLE" din România

Această realizare va fi o surpriză atât pentru cititorii revistei, cât și pentru toți admiratorii micei Shirley Temple.

Amănunte se vor găsi în „Dimineața Copiilor" și în ziare.

— Și Dv.
puteți deveni
VEDETĂ DE CINEMA
participând la marele concurs de fotogenie, organizat de revista „REALITATEA ILUSTRATĂ"
Trimiteți două fotografii reușite și participați la proba de film mut.
Laureata concursului va primi
drept gaj și cheltueli
4000 FRANCI
precum și un strălucit contract de angajament. Amănunte senzaționale și condițiunile concursului, în ultimul număr al revistei

Adina Paula Moscu-Melinte

La expoziție

Intrând în sala Dales, din iarna stearpă și colțoasă, m'am găsit dintr'odată într'o atmosferă dulce, parc'ași fi pășit în locuința olimpică a zeilor. De fapt, pășeam într'un templu al artei, unde flutură nevăzut, ca o tămâie aromitoare — suflul divinei creații, al talentului fără moarte. E drept că de multe ori acest altar e numai o ficțiune, o falșă credință în care slujește un preot fără chemare. De data asta, însă, știam că cea mai sinceră religie animă pe aceia care expusese în văzul tuturor cele mai intime credinți ale sale.

Am trecut cu oarecare sfială pragul și am intrat în bisericuța Adinei Paula Moscu. In încăperea luminoasă, desene fine, peisagii și portrete în ulei, flori și gravuri priveau calme de pe pereți. Pictorița a înaintat, venind spre mine.

N'o văzusem încă niciodată.

Cineva m'a recomandat și-am trecut împreună spre bucățile de suflet atârnate pe pereți, care reflectau exact portretul acelei pe care o aveam lângă mine.

— Nu mi s'a mai întâmplat niciodată așa ceva: să-mi ia cineva un interwiew, — a spus calmă și simplă pictorița, privindu-mă drept.

E o fată tânără, înaltă și sveltă, c'un cap de statuie. Trăsăturile-i regulate poartă pecetea unui suflet clar, limpede. Ochii privesc, bruni, de subt sprâncenele pronunțate, — amintind o apă calmă și singuratică ce curge între ierburi și flori. Gura, foarte caracteristică, e plină de gânduri și simțiri, cu buzele-i cărnoase — care totuși nu trezesc nimic sensual. Intreaga înfățișare a artistei împrăștie un calm olimpic și-o nobleţe plină de simplicitate.

Mediul artistic

— Te cunosc de mult, duduie Adină, — îi spun eu, pe când luăm la rând lucrările, din capătul cel mai depărtat al sălii. Te-am văzut prin ochii prietenilor noștri comuni. Știu și multe lucruri despre felul cum lucrezi și pasiunea care-o ai pentru artă.

— Da? — întreabă simplu artista, privindu-mă blând.

— Pe mama dumitale, scriitoarea Constanța Marino-Moscu, cine n'o cunoaște și nu i-a cetit măcar parte din paginile-i pline de sensibilitate și duioșie! Eu am să-mi aduc întotdeauna aminte cu inimă caldă de povestea simplă a Nuței, fetița care trece din această viață în care înflorise atât de puțini ani și se stinge în sunete deprimante de clopot, într'un amurg însorit și melancolic. Apoi, în afară de opera literară, Constanța Marino Moscu a fost o fină pianistă, după cum spun cei care au avut ocazia s'o asculte. Ai avut așa dar un mediu artistic prielnic, care ți-a ajutat să-ți desvolți gustul și înclinarea către artă.

Pictorița zâmbește:

— Să-ți spun atunci că și tatăl meu, judecătorul Alexandru Moscu, avea multă dragoste pentru arta plastică și că de multe ori trasa desene și capete de expresii. Dela el poate am moștenit eu și fratele meu Alexandru pasiunea pentru pictură.

— Ați avut un mediu prielnic în care însușirile artistice moștenite s'au desvoltat în mod firesc. Cunosc și pe-al doilea frate al dumitale, George Moscu, pianistul de mare talent, al cărui viitor concert îl așteptăm cu nerăbdare.

— Da. Am avut mediu prielnic. Tatăl meu avea o frumoasă bibliotecă în care noi am cetit din scoarță în scoarță prozatori și poeți, clasici și contimporani, încă dela o vârstă foarte mică. Muzica, de-asemeni, ne era familiară. Eu, de exemplu, eram obișnuită să mă culc și să mă scol în muzică.

— Ca Montaigne...

— Am avut și am o mare pasiune pentru muzică și dacă n'ași fi făcut pictura, desigur că mă dedicam pianului.

Buzăul și Varaticul

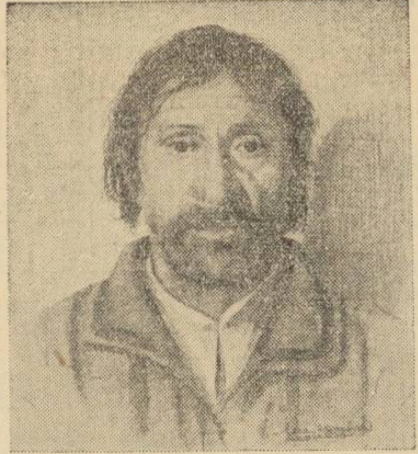
— Locul în care ai venit pe lume, e mi se pare Buzăul.

— Da.

— Acolo ai copilărit?

— Acolo și la M-rea Varatic, în jud. Neamțu, în Moldova.

— Imi aduc aminte că prima oară când am auzit de dumneata, a fost în legătură cu Mânăstirile Nemțene. Imi vorbeau niște prieteni despre plimbările în pădurea cu mesteceni dela poalele satului Varatic „Pădurea de argint" cum e supranumită. Imi evocau o fată subțire și înaltă, brună, singuratecă și nu prea vorbăreață, care lua ades creionul să fixeze pe hârtie un cap interesant ori un colț de pădure. Fugea de lume, acea

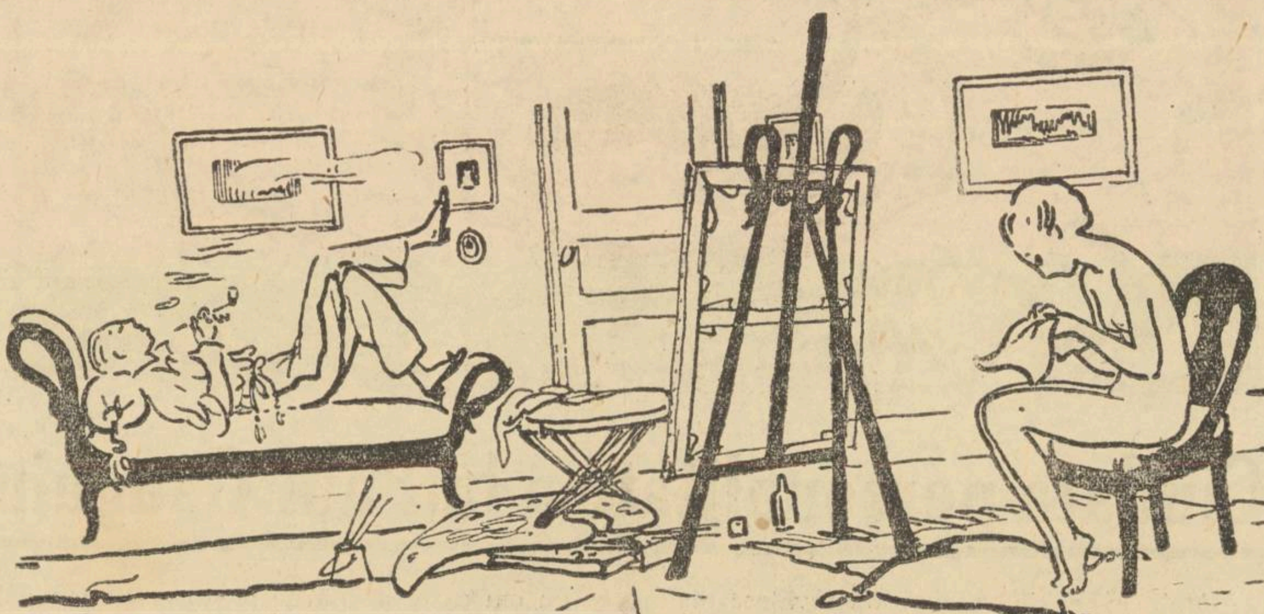

Adina Paula Moscu — Țăran

Adina Paula Moscu și ținea la distanță pe cine căuta să-i turbure liniștea; în același timp era o camaradă plăcută, bine dispusă întotdeauna și pricepându-se de minune la farse. Fratele ei, Titi Moscu, își adusese pianul la Mânăstire și îl vârâse într'o șură lăturalnică, unde studia, ca să nu supere pe nimeni. Tineretul intelectual al Varaticului venea tiptil, în frunte cu sora lui, Nuța Moscu și ascultau rugăciunile celui ce se credea singur; apoi izbucneau în aplauze zgomotoase.

De-atunci, te știu, duduie Adină, pe dumneata și pe fratele dumitale, pianistul. Pe celălalt frate, Sandu Moscu, l-am cunoscut mai târziu, aici la București.

— Frumoase timpuri erau acelea... pare că zic ochii blânzi ai pictoriței care au revăzut desigur în minte „Pădurea de argint" și căsuțele curate ale măicuțelor.

Scrisorile uitate într'un cufăr

— Ași fi curios să știu, care au fost primele încercări de desen.

Intrebare banală, care se repetă întotdeauna în interwiewuri. Adina Moscu Melinte se gândește o clipă.

— Nu știu decât atât, că fratele meu Titi, pe când era la Paris, a găsit într'un cufăr un pachet de scrisori vechi, îngălbenite. Cetindu-le, a dat peste un pasagiu în care tata scria: „Nuța are patru ani și face capete cu ochi cu pupile iar la pian face game". Astea ar putea fi, dacă vrai, socotite cele dintâi începuturi ale mele. Faptul că făceam ochiul cu pupile părea un lucru de mirare la un copil de patru ani.

Prima expoziție

— Dar prima lucrare pe care ai considerat-o demnă de luat în seamă, care a fost?

Artista mă duce la celălalt capăt al sălii, și-mi arată cu degetul — între câteva desene în creion, — o compoziție care înfățișează trei oameni stând la o masă. Lucrarea nu-i mare; nu măsoară mai mult de un sfert de metru pătrat; în cadrul acesta strâmt, colțul acela de odaie cu cei doi bărbați și o bătrână capătă viață, fixându-te stăruitor. Desenul — așa pare la prima vedere — e lucrat amănunțit, c'o mare finețe de linii și linioare, formând umbré, lumini, cute și pete. Fețele bătrânilor au sbârcituri adânci, hainele lor cad în pliuri și cute. Un lucru migălos, conștiincios în cele mai mici amănunte prezintă ochilor o icoană din viața de toate zilele.

— E prima mea lucrare. Uită-te mai de aproape; ai să vezi că nu-i desen, e gravură.

Așa e. Penița a lăsat aceste linii fine, mărunte, care parcă te îndoiești că pot fi trase de mână de om.

— Trebue să fie nespus de greu să lucrezi un astfel de lucru.

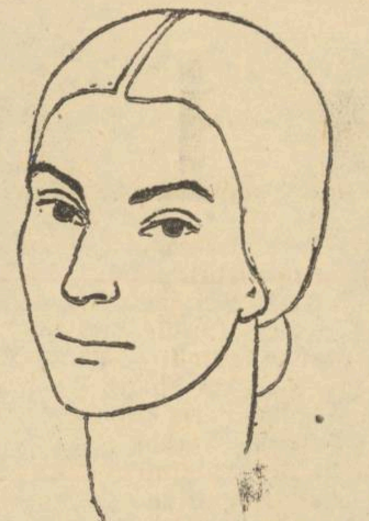
— Da.

Pictorița spune asta cu simplicitate, fără orgoliu și fără falșă modestie, așa cum e întreaga ei atitudine. A lucrat la acea gravură trei luni de zile, de dimineață și până seara, încontinuu. Mâna îi era obosită de instrumentul pe care trebuia să-l apese în metal, ochii o usturau de sforțarea pe care o făcea să urmărească fineța amănuntelor.

— Am lucrat-o cu lupa. După ce-am isprăvit-o a trebuit să-mi odihnesc o bucată de vreme vederea. Ochiul cel drept mai ales mă ustura și mă durea. Am lucrat trei gravuri. Acesta pe care-l vezi e primul, celelalte două le-ai văzut mai înainte, sunt însemnate cu numerele 2 și 3 și sunt realizate pe când studiam la Paris. După aceste trei tururi de forță, am hotărât, urmând sfatul fraților mei, să renunț la gravură, ca să-mi păstrez vederea; ar fi însemnat să-mi stric ochii pe care îi am foarte buni.

Adina Paula Moscu — Compoziție

Adina Paula Moscu — Autoportret

— Compoziția aceasta, mi se pare că a fost expusă la prima expoziție pe care ai făcut-o, în 1928, înainte de-a pleca la Paris.

— Toată lumea m'a îndemnat să expun. Pictorul Tonița, mai cu seamă, m'a încurajat și a scris despre mine în presă. Am expus în anul 1928, apoi în 1929. După aceia, am plecat în străinătate, să studiez.

Paris

— Ți s'a dat o bursă?

— Nu. Am plecat pe cont propriu; pe urmă, însă, luând parte la concursul dela „Beaux-arts" și reușind, am beneficiat de bursa franceză care mi-a permis să stau mai mult timp la Paris.

— Imi amintesc că ai reușit din numeroși concurenți.

— Da. Se prezentaseră 300 concurenți la 16 locuri. Am avut norocul să reușesc.

— Frumos noroc, n'am ce zice. Noroc care revine numai meritelor dumitale artistice.

Adina Paula Moscu zâmbește frumos, fără să protesteze.

— Am urmat apoi cursurile de pictură, sculptură, istoria artelor, anatomia. Am expus la Saloane, am lucrat intens. Apoi, când m'am întors în țară...

O opresc.

— Nu te supăra că-ți cer preciziuni. De nu mă înșel, ai luat premiul desenului la salonul de toamnă, la Paris?

— Da. In 1931; dar...

— Și o medalie de bronz pentru gravură?

— Da. In 1932... însă...

— Mulțumesc. Sunt preciziuni care au oarecare importanță, îmi pare, dat fiind mai cu seamă că erai o străină care concura în Franța șovinistă. Acuma, dacă nu te superi, poți să-mi spui ce-ai făcut după ce te-ai întors în țară.

In Munții Buzăului

— ...Am lucrat și iar am lucrat. Apoi am expus la Saloane și în 1926 am făcut o expoziție la Buzău. Și-afară de asta, expoziția de față.

Pe peretele cel mai mare al sălii, în stânga, cum intri, sunt expuse o serie întreagă de uleiuri: portrete, flori și peisagii. Adina Paula Moscu Melinte, până acum doi ani lucra aproape numai desen; e prima expoziție la care vine cu atât de multe uleiuri. Sunt curios să știu cum de i-a venit artistei dintr'odată să abordeze un gen nou.

— E foarte simplu, — îmi lămurește — întotdeauna mi-a plăcut culoarea; nu socoteam însă că am ajuns la destul meșteșug al desenului, ca să încep uleiul. Acuma, însă, am îndrăznit și sunt foarte hotărâtă să merg mai departe, studiind mai cu seamă portretul în ulei.

— Cele mai multe din peisagii sunt lucrate în ținutul Buzăului?

— Da, majoritatea. Am avut ocazia să stau șase luni de zile în munții Buzăului, împreună cu fratele meu Sandu. Am fost invitați, în casa aceia dintre păduri, de către proprietarul ei, pictorul Mircescu. Sunt locuri minunate în care m'am simțit grozav de bine. Am lucrat cu multă plăcere, în tihna aceia a singurătății.

— Iți place singurătatea?

— Foarte mult. Nu mă plictisesc niciodată. Am dus o viață simplă, sănătoasă. M'am sculat disdedimineață, am mâncat frugal, m'am culcat de vreme, așa cum face toată vietatea la țară. A fost o vreme când am rămas și singură, acolo. Nici atunci nu m'a apăsat singurătatea.

— Nu-ți era frică?

— In adevăr, ar fi putut să-mi fie; dar nu-mi era, cu toate că pădurea începea chiar din spatele casei, că noaptea vântul sgâlțâia ușile și că oricine ar fi putut intra în voia cea bună, găsindu-mă fără arme de apărare.

— Frumoase locuri, — am zis — uitându-mă la peisagiile sobru colorate, cu linii moi și calme, cu orizonturi adânci și culmi alintate. Toate aceste imagini îmi fac impresia că oglindesc exact sufletul și caracterul dumitale.

Artista zâmbea, puțin întrebătoare.

Eu i-am spus, ceiace vă pot spune și dumneavoastră aici. Că opera ei exprimă un echilibru și-o forță calmă ce nu vine desigur decât dintr'un temperament liniștit, egal și dintr'o mare sănătate fizică. Pictura aceia caldă și nobilă exprimă optimism. Nici urmă de deformare, nici o extravaganță, nimic țipător, strident. Penelul a mers cuminte pe pânză, purtat de limpedea simțire sinceră, luminat de buna dispoziție a artistului. Armonia calmă, olimpică, clasică, privește din cadre. Te uiți la cerurile blânde, la colinele moi și cuminți, la dulcea și sobra culoare care învie totul și apoi te uiți la artistul care a creat toate acestea și privești parcă într'o oglindă.

— Imi place nespus să lucrez, — spun ochii blânzi — nu mă obosesc niciodată.

Biserica Mavrodin

— E-adevărat ce știu eu de mult, din auzite, că ai o atât de mare putere de muncă și că lucrezi încontinuu, de dimineața și până seara? Imi spunea o colegă a d-tale cu care ai stat împreună, în aceiași cameră, la Fontenay-aux-Roses, că te sculai pe întuneric, disdedimineață și n'aprindeai lumina ca să n'o trezești din somn. Că plecai la Academie și nu te întorceai decât seara târziu, moartă ostenită. Și c'a doua zi o porneai dela capăt. Dar eu, îți mărturisesc că n'am crezut-o.

Adina Paula Moscu — M. Onofrei

— E-adevărat. Lucrul îmi place, mă pasionează.

— Și nu te simți obosită? N'ai clipe de deprimare când nu mai ai chef de lucru?

— Nu. Imi amintesc că în 1924 am plecat cu fratele meu Sandu să zugrăvim biserica Mavrodin, din jud. Teleorman. Mă sculam la ora cinci dimineața, la ora șase eram pe schele. Lucram încontinuu până seara, numai cu o oră pauză la vremea amiezii. Și era vară și cald. Fumul din biserică ne venea în ochi și stând cocoțați pe schele amorțeam în poziția dreaptă, cu mâna întinsă. Și totuși, am lucrat timp de șase luni de zile, fără oprire, cu bună dispoziție și mare plăcere.

— Strașnic, am spus, cu mare admirație. Ai o constituție de fier, se vede.

— Mai cu seamă îmi iubesc meșteșugul, — zâmbi d-na Moscu-Melinte. Cu ce plăcere am pictat cei 450 de sfinți! Aveam de făcut în deosebi mâni și picioare. Mai cu seamă mânile sunt pasiunea mea. Am câștigat mult ca tehnică din zugrăvirea acelei biserici.

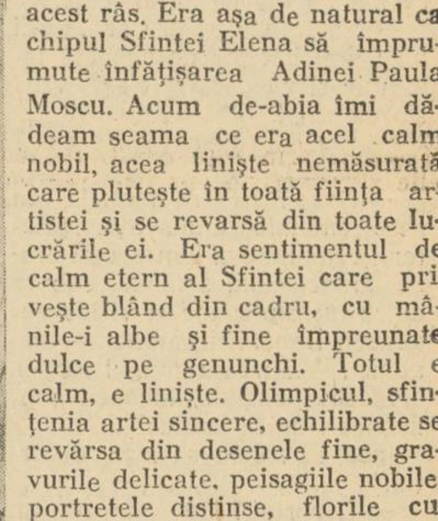
— 450 de sfinți! — am repetat, îngrozit. Ce răbdare. Și eu care nu vroiam să cred ceiace mi se spunea.

Sf. Elena

Adina Paula Moscu-Melinte zâmbea, aducându-și aminte cu plăcere de biserica Mavrodin.

— Capetele sfintelor le-am făcut din imaginație. La unele m'am inspirat după figuri cunoscute. Intr'un sfânt cu barbă am făcut pe maestrul meu dela Paris, Jean-Pierre Laurent; Sfintei Elena i-am dat chipul și asemănarea mea. Astfel că cineva care mă cunoaște și care ar intra din întâmplare, cândva, în biserica dela Mavrodin, ar rămânea uimit zărindu-mă printre sfinți și sfinte.

Artista râdea.

Dar mie mi s'a părut straniu acest râs. Era așa de natural ca chipul Sfintei Elena să împrumute înfățișarea Adinei Paula Moscu. Acum de-abia îmi dădeam seama ce era acel calm nobil, acea liniște nemăsurată care plutește în toată ființa artistei și se revarsă din toate lucrările ei. Era sentimentul de calm etern al Sfintei care privește blând din cadru, cu mânile-i albe și fine împreunate dulce pe genunchi. Totul e calm, e liniște. Olimpicul, sfințenia artei sincere, echilibrate se revărsa din desenele fine, gravurile delicate, peisagiile nobile, portretele distinse, florile curate. Și forța credinței le-a făcut desăvârșite, în genul lor unic.

De-aceia, din clipa aceia când am înțeles toate acestea, n'am mai întrebat nimic și m'am mulțumit cu convingerea că Adina Moscu Melinte are în ființa-i sfințenia artei și că tot ce va face va fi frumos.

Căci frumos e tot ceiace e sincer, curat, cinstit.

VALER DONEA

Adina Paula Moscu — Autoportret

In amurg

E ceasul plin de vrajă, când soarele se lasă
Pe-un așternut de visuri cu plapumi aurii...
Un nour rătăcește pe cerul de matasă,
Incet s'aprinde 'n umbră o ceată de făclii.

Iar orizontul pare un mare vas de China
Cu păsări, flori, balauri, —fantastici ca'ntr'un vis.
Acum răsare luna, vărsându-și blând lumina,
Și cerul s'adâncește, părând un mut abis.

Dar noaptea 'naintează, frumoasă și păgână,
C'un văl lăsat pe față ș'un aer de mister...
Il lasă jos să cadă cu gesturi de cadână,
Apoi ca să-l întindă pe lună și pe cer.

S'aude cum vibrează duioasă, o nocturnă, —
Acorduri dureroase se sting încet, plângând...
Un crin își toarce visul în taină... și 'ntr'o urnă
Un trandafir alături se scutură, gemând...

ELISABETA (LOTIS) ELIADE-DOLENGA

Feriți-va de gimnastica ritmică!

— Cred că nu vă plictisesc, dacă-mi permit să vă aduc aminte despre necazurile mele radiofonice și — mai ales — despre conflictul ce s'a ivit între mine și „Domnul redactor" meteorologic. Știți... conflictul cu el a avut un epilog trist: l-am bătut „măr" și poimâne am proces cu el.

— Dar chestia... chestia cu divortul?

...Ehei, băeți... chestia asta are alt cântec. Dacă mai vin patru spriţuri și dacă Liviu Holban încetează să fie „spiritual" voiu continua.

Incetarăm toți de a fi „spirituali". Când vorbește nenea Firică Andronescu, toți devenim subit respectuoși.

După ce spriţurile își făcură apariția, d. Andronescu continuă:

— In fond, ea avea dreptate... Da... Sânt silit s'o recunosc. Ea mă dorea așa: suplu, elastic, sportiv. Iar eu... din contră... eram greoi, burduhănos, sedentar... In primii ani ai căsniciei mele, ea, Angela, cu multă bunăvoință și tragere de inimă, se dedica, — dacă pot spune așa,... „siluetei" mele. Mă dorea ea înalt și prezentabil.

Degeaba însă... Oricât ar fi încercat ea să modifice firea mea molatică, eu... nu mă conformam dorințelor ei. Ultima ei metodă consta în exercițiile fizice.

— Fizice?

— Ține-ți gura! Adoptase ea, după cum e moda, nemernicul sistem dela Radio; așa zisa oră **de gimnastică ritmică.**

— Nene Firică, îndrăzni unul dintre noi. Radio este o Instituție de Stat și nu trebue pentru ca să ne punem rău cu autoritățile...

— Nu trebue pentru ca...? Ei bine, îmi bat joc de această instituție și vă declar c'ași vrea s'o distrug!

— S'o distruuuugi? De ce? clamarăm noi.

— Dece? Pentru asta: la ora șase jumătate dimineața, prieteni, când mi-era lumea mai dragă, atunci când somnul cobora dulce între pleoape și visele deveneau trandafirii, atunci — ah! atunci, — auzeam gongul asasin.

Incepea chinul... Incepea gimnastica ritmică matinală....

Incepea... cum să zic... divortul.

— Divortul? ne interesarăm noi, tinerii.

— Da, divortul, mânjilor! Din această cauză am divorțat de Angela.

— Ei cum așa...?

— Cum așa? Iacă-tă cum așa De cum începea gongul, trebuiam, — vream nu vream — să mă dau jos din pat și să încep să fac tumbe prin odae:

— Bratele 'n sus, brațele 'n jos! Acum, vă rog, fandarea! Intindeți brațul drept în aer și aplecați genunchiul stâng spre pământ. Așa... Stați în poziția aceasta trei secunde și acum... dați-vă peste cap! Haide... una... două... trei...

Orișicât ne-am fi ținut râsul, nu mai puturăm, Liviu Holban pufni cel dintâi, iar noi îl urmarăm. Imaginea hăzoasă a d-lui Firică Andronescu fandând și făcând gimnastică ritmică, ne provoca accese hilare, pe care nu le mai puteam stăpâni.

— Stați că n'am terminat, își șterse mustața nea Firică, îngăduindu-ne această explozie tinerească de râs. Nu. Tortura mea continua, din îndemnul Angelei; după tumbele prescrise, trebuia să mă 'ntind cu burta pe covor, cu brațele și picioarele rășchirate și să execut întocmai, ce-mi comanda mizerabilul, prin pâlnia haut-parleurului..

Ii auzeam vocea poruncitoare de dictator, răsunând în toată casa:

— Așa... fig. XXIV-a. Acum faceți după mine, doamnelor și domnilor... Aplecați corpul încet înainte până ce brațele d-voastră întinse, ating pământul. Așa... nici o mișcare acum! Ridicați încet câte-un picior în unghiu drept de 25 cm. și țineți o mână în poziție orizontală. După trei minute, când va bate gongul, urmează figura XXV-a.

Cu chiu, cu vai, ajungeam și la figura XXV-a. Această ticăloasă parte din programul de gimnastică ritmică matinală, consta în țopăială.

— Țopăială? Cum asta!

— Țopăială, băeți... Trebuia să ocolesc camera de opt ori, țopăind așa, ca mânjii sub strictele ordine ale răufăcătorului dela Radio. Țopăiam eu, căci Angela nu mă slăbea (e pentru silueta ta, Firică! Hai încă odată) dar, drept să vă spun, nu mai puteam. Zi la zi, patru luni încheiate, să țopăi în mod regulat la ora șase jumătate dimineața, te exasperează. Iți vine să-ți iei lumea 'n cap; turbezi, nu altceva!

Și-atunci... m'am gândit la o stratagemă de detectiv.

— Stratagemă de detectiv ?!? ciulirăm noi urechile.

— Intocmai precum v'am spus. Intr'o dimineață, exact la ora 6, am părăsit domiciliul conjugal, plecând tiptil-tiptil spre postul de Radio-difuziune. Vroiam să dau ochii cu călăul meu și să-l rog, să-l implor, să nu-mi mai turbure diminețile cu chestiile astea ritmice. Barem, să le amâne pe după masă. Mergând pe drum, mi-l închipuiam: un domn vânjos, mușchiulos, în maillot alb, cambrându-se și el la rându-i în fața microfonului, atunci când ne ordona figura **fandării** sau cea cu picioarele rășchirate pe podea.

Portarul, căruia i-am dat un bacșiș bun, m'a introdus în cabina microfoanelor și mi l-a arătat:

— Dumnealui e...

Când l-am văzut, mi s'a făcut roșu 'n ochi și negru 'n cerul gurii. Un pirpiriu, o momâie scofâlcită cu ochelari: ședea în fața microfonului, sorbea din cafea și ordona: — Așa... acum stați în poziția asta trei minute!... După care își citea ziarul, tacticos, fumându-și țigara, fără să-și dea seama câte victime sufereau din pricina lui, la acea oră matinală!..

Măi băeți... lumea zice că-s zurbagiu, dar nu-i adevărat Am năvălit peste el în cabina microfonului! și i-am administrat o corecțiune ușoară, dar... soră cu moartea. După acea m'am dus acasă și, — hotărît să extirpez răul dela rădăcină, — am spart cu toporul aparatul de radio.

— Dar divortul, divortul... nene Firică? Ce-are-aface divortul cu asasinul dela Radio?

— Are aface, mânjilor. Cum am plecat eu de-acasă, Angela s'a dus la circumscripție și mi-a intentat proces de părăsire de domiciliu. După noul cod penal ea are dreptate.

— Păi... parcă acolo zice că femeia e datoare să-și urmeze bărbatul.

— O fi. Dar tot acolo zice, că fapta mea de a pleca la o oră matinală din căminul conjugal, se chiamă abandon! Și... odată abandonată, Angela a cerut și obținut divortul. Iar drept răzbunare, — mă credeți sau nu? — s'a căsătorit cu profesorul de gimnastică ritmică. Cu pirpiriul cela!...

IULIU LAZĂR

A APĂRUT — No. 324

Cinemá

SUNTEȚI FOTOGENICĂ DUDUE?
SUNTEȚI FOTOGENIC DOMNULE?
Revista „CINEMA" vă publică
GRATUIT FOTOGRAFIA

GRETA GARBO ȘI REGELE SUEDIEI
de ION GOLEA
UN STAR DE CINEMA IȘI PUNE CAPĂT ZILELOR la HOOLYWOOD
Sinuciderea lui Rose Alexander Un roman de dragoste din viața de toate zilele.
Ancheta la Hoolywood
Ce gândesc soțiile actorilo despre bărbați lor
Au răspuns d-nele: Clark Goble, Garry Cooper, Warren William, Eduard Robinson, Wallace Beery, Leslie Howard, Robert Montgomery, etc.
O PLIMBARE IN ȚARA FANTASTICULUI
Origina tuturor eroilor desenului animat. Descrierea micilor „vedete" imaginare.
Lacrămi din umbra studioului
Colțul biografic
MARION DAVIES
SĂ STĂM DE VORBĂ
CRONICA FILMELOR — I. Suchianu

Revista CINEMA oferă cititorilor săi 100 bilete gratuite în centru la filme premieră

PRETUL 5 LEI

Bilete cu reducere la cinematografe!

Ciudata personalitate a lui Paul Gauguin

Atât în expoziția organizată de *Raymond Cogniat* în „Galerie des Beaux Arts", la Paris, cât și în expoziția din „New Burlington Galleries", de artă franceză din Londra, opera lui *Gauguin* a apărut nesubstanțială și crudă, alături de operele contimporanilor săi, afară de unele pânze somptuoase și viu colorate ca: „La Réverie" și „Et l'or de leur corps". Pictura lui nu poate zgudui emotivitatea spectatorului, iar arta sa decorativă amintește prea mult și în mod supărător stilul 1900.

Totuși, nu se poate studia pictura acestui secol, fără a se reveni asupra lui Paul Gauguin, fie că opera lui place sau displace.

In ceiace privește viața sa, mii de legende s'au creiat în jurul ei, legende pe care atât Raymond Cogniat, în scurta schiță clară și precisă, care întovărășește minunatul catalog al expoziției de la „Galerie des Beaux Arts", cât și biografia scrisă de un englez cu prilejul expoziției de la „Burlington Galleries" (The Life of Paul Gauguin by Robert Burnett, and Cobder Sanderson), se silesc a le reduce la adevărurile esențiale de la care au pornit.

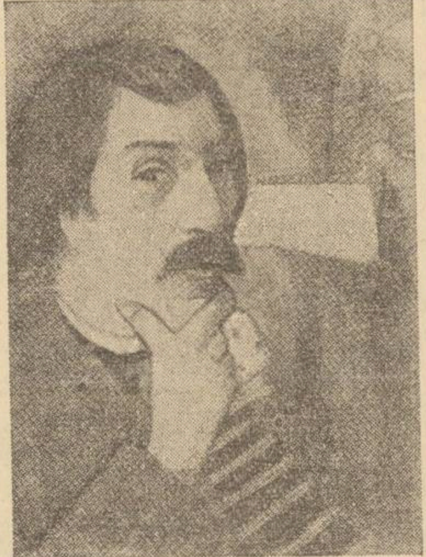
Dar chiar redusă la aceste proporții viața lui Paul Gauguin este, prin ea însăși, o viață tragică, ciudată tocmai pentru că artistul nu a fost de loc înclinat spre tragic prin firea sa.

Sunt multe lucruri destul de ciudate în existența lui Paul Gauguin ca să nu mai fie nevoie de a o amplifica prin romantism. Mama lui era fiica unei mari aventuriere peruviane, Flora Tristan, devotată „Utopismului" francez și care a urmat la închisoare pe soțul ei, condamnat pentrucă a încercat să o împuște.

Mama lui Gauguin după ce s'a căsătorit s'a reîntors în Peru, unde avea familie bogată.

Primii ani ai copilăriei pictorului s'au petrecut, deci, în fantastica societate a bogătașilor din Lima, de unde i-a venit, poate, gustul pentru exotic. De la început s'a născut în el dorința, pornirea spre veșnica cutreerare a lumii. La nouă ani învățase pictura ca un om care se gândește să facă o carieră și să-și câștige viața prin ea. Mai târziu a devenit marinar, apoi agent de schimb, când i-a mers atât de bine, încât nevastă-sa n'ar fi bănuit în ruptul capului că el va ajunge vreodată fantasticul pictor de mai târziu.

Câțiva ani a fost „un pictor

Paul Gauguin — Autoportret

de Duminică" având succese rezonabile, dar, în 1883, s'a decis să trăiască din capitalul său economisit până ce-și va putea câștiga viața cu pictura. De aci a început viața-i aventuroasă.

Trei au fost dușmanii neîmpăcați cărora Gauguin le-a datorit soarta lui nefericită: lipsa de bani, jandarmii și „imbecilii" care nu-l lăsau să creeze după propriile sale vederi și-l făceau să vagabondeze de colo, colo.

Biografia lui R. Burnett ni-l înfățișează preocupat mereu de datorii, de amânarea scadențelor, iar fuga sa finală la *Hiva-Oa,* ea fiind determinată de ridicarea costului vieții. „Fiorosul său egotism" e explicat de biograful englez ca o urmare a lipsei de bani sau, mai bine zis, a sărăciei sale lucii. In realitate însă, el nu-i decât o exagerare a tipului boem de pictor francez, de pe acele vremuri. Nu se poate zice că a fost un laș, „un faible dans la vie'," căci dacă în timpul războiului s'a refugiat în Anglia (1870), a făcut-o numai din cauză că acolo era singurul loc unde viața era mai ieftină și unde credea că o va putea duce cu mizeria sa nesfârșită.

Că era curagios o dovedește lupta pe care a dus-o, în Tahiti, împotriva celor care impilau și exploatau sălbatic pe indigeni: o luptă fără preget împotriva corupției oficiale.

La Paris, în timpul unei prosperități relative, și-a creiat o reputație de „aiurit", mai ales prin modul cum se îmbrăca.

Astfel pleca la plimbare cu o haină lungă albastră și butoni de imitație de mărgăritare, peste o cămașă rusească, brodată cu galben și verde, cu pantalonii de postav, culoare mastic. Pe cap purta o pălărie de fetru gri cu boruri largi și panglică „bleu ciel"; înmănușat și cu baston de promenadă al cărui mâner era împodobit cu o piatră strălucitoare și pe care era sculptată o pereche îmbrățișată. In picioare purta saboți veritabili, pe care-i împodobise el însuși cu pictură decorativă.

Acelaș mod de a se îmbrăca îl păstra și la Tahiti, tot în scopul de a indigna pe „imbecili", iar perechea sculptată pe baston i-a adus un conflict cu episcopul romano-catolic...

In ceia ce privește atitudinea sa față de pictură, este evident, din tot ce s'a scris despre el, că dacă era răzvrătit împotriva oricărei dogme impuse și oficialității, avea totuși vederile sale în tendința de a servi arta în desvoltarea ei ulterioară.

Nimeni nu l-a caracterizat mai bine însă decât se caracterizează el însuși într'o scrisoare către prietenul său Daniel de Montfried, citată de biograful englez:

„Știi, de multă vreme, ce urmăream eu să stabilesc, căci fiecare are *dreptul* să tindă la un scop. Darurile mele firești nu au dat vreun rezultat mai mare (greutățile materiale ale vieții nu mi-au îngăduit-o), totuși am realizat un început. Publicul nu-mi datorează nimic, fiindcă arta mea e numai *relativ* bună, însă pictorii din timpul meu care au profitat de libertatea pe care am cucerit-o, îmi datoresc *ceva...*"

Acesta e rolul pe care l-a avut el în Istoria picturii moderne și de aceia moștenirea lăsată de el artei moderne este considerabilă și merită recunoștința generațiilor care i-au urmat și au profitat de ea.

IS. SD.

I. Stenrer — Peisaj Dobrogean

José Maria de Heredia

Perseu și Andromeda

Pe valul alb de spumă oprindu-se din sbor
Eroul — ce ucise Meduză și Balaur —
Mânjit de bale roșii, se duce 'nvingător
Purtând pe sus fecioara cu pletele de aur.

Pe calul său fantastic — bun frate cu Chrysaur
Ce joacă și nechează sub valul plesnitor
Iși așeză iubita, pierdutul său tezaur,
Ce plânge și surâde de spaimă și de dor.

El o sărută. Marea venind să-i înfășoare
Ea blând cu'n gest își saltă frumoasele picioare
Ce 'n treacăt le prelinge un tainic val înalt.

Dar necăjit Pegazul de val, cum cavalerul
Incalecă, de-odată se 'nalță dintr'un salt,
Iar largile-i aripe de foc, despică cerul.

EPIPHANIE

Deci, Balthazar, Melchior și cu Gaspar, odată,
Purtând chivot de aur, argint și de emai,
Cu șirul de cămile și lungul lor alai,
Pornesc așa cum vechea pictură ni-i arată.

Ei vin să se închine, din lumea depărtată,
Copilului din iesle, ce-a pogorît din rai,
Să vindece tot răul pe bietul nostru plai;
Un negru paj susține mantaua lor brodată.

In prag cum șade Iosif, pericolul să 'nfrunt
Ei scot cu plecăciune coroana de pe frunte
Ca să salute pruncul ce râde și-i admiră.

Ast-fel odinioară sub falnicul Cesar,
Purtând tămâia, smirna și aurul, veniră
Cei trei Magi, Regii Gaspar, Melchior, Balthazar.

ION PAVELESCU

Ecouri

Sbucium

Din infinituri de azur scoboară o diafană ondulațiune. Cărăruile posomorîte se scutură de amorțeală și sub limpezimea atmosferei, viața își duce cortegiul spre altar.

Privesc curioșii la splendoarea sărbătorii. Un geam însă, e orb, un geam ce încue femeia adormită.

Femeia stă pe pat întinsă în culcușul în care mișcarea a încinerat plăcerea. Femeia zace cu buze încă deschise la sărut, cu gamba arcuită voluptății, iar ochii ei și-au lăsat perdeaua. Nici nu se întreabă ce este între pleoape și realitate, și care e realitatea. Vibrează, nările-i adulmecă! Cu degetele ei a modelat fericirea, în mângâeri ca alintarea catifelei, în răutăți, ca sgârietura de pisică. Și a fost fericită, fiindcă s'au contopit și au crezut. Femeia doarme. Din ea a evadat sufletul, pășește pe alături, se împodobește și fuge spre drum. Aleargă sufletul. Călcâiele lui se rănesc prin bolovani, fruntea îi sângerează de crăcile pomilor, hainele i s'au rupt printre trandafiri. Și aleargă sufletul, aleargă să-l caute pe El. Unde e El?

Il strigă. Ecoul singur se reîntoarce. Sufletul ascultă, așteaptă... Din depărtări harpa dorului îi cântă atât de vioiu, încât pornește gonind fără preget.

El! El nu-i pretutindeni?! Natura și-a pus masca de feerie; purpura, albastrul, verdele, fac un mănunchiu, plutind pe argintul curgător. Șerpuiri negre de drum, se încolăcesc spre necunoscut și necunoscutul îl stârnește. Obosit, sdrențuit, sufletul se așează pe o stâncă. A ajuns la poarta abisului. Il cheamă cu ademeniri desnădejdea... Se apleacă... Se îmbată de odihna ce țâșnește să-i mângâe istovirea... Deodată frica i-a încleștat umerii, îl trage, îl avântă și a pornit din nou! Sufletul privește acum cerul. E cernit. Pomii? Schelete gârbove. Cărăruile? O mocirlă. Pășește cu greu, glasul e slab, îl strigă mereu pe El... Numai ecoul se întoarce.

Cât a colindat! De abia mai sue scările ce scrâșnesc sub povara sdrențelor lui. Femeia cu buze încă deschise la sărut, cu gamba arcuită voluptății, zace în culcușul, în care mișcarea a încinerat plăcerea. Plăcerea își risipește cenușa... Pudrează rănile. Și sufletul se îndreaptă, se cicatrizează, se înviorează. Femeia îl caută, dar s'a și ascuns la locul lui, acolo în temniță, încă zgribulit.

...Și timpul care ridică pleoapele, își toarce caerul, învălătucind cu evenimente femeia, sufletul, plăcerea... Și acuma geamul acela s'a deschis pe cortegiul feeric al vieții.

Simfonie

Vânt, frig, ploae! Tăcerea m'a îmbrățișat și fruntea, plecată pe această filă, absoarbe din spusele ei. Vântul a spulberat anii... Trecută pe podețul timpului, cufund în livada copilăriei! Copilărie suavă și naivă, ce găsește bețișorul curiozității mele, răscolind în tine? Valuri de iluzii, culori diafane, bucurii și plăceri?! Văd mai colo, stând resemnate, niște garduri înalte. Bețișorul curiozității te iscodește. Dar gardurile încuiate cu lacătul voinței, rămân severe și triste. Deodată o zână isteață, amintirea, rotește pe lângă mine. Ea are chei, are chei multe, mâini dibace și unghii ascuțite pentru durere. In fața ei, lacătul se descue alene, își scârție rugine și lasă pasul meu nehotărît să pătrundă... Oh! Infățișare groasnică a măcelului fericirii mele! Mai fumegă. Hoiturile bucuriilor, sdrențe de iluzii, cioburi din curaj, potirul care s'a spart în lupta aprigă, lăsând să șiruiască elixirul păcii. Zac, zac toate răslețite, căsnind să retrăiască la vederea zânei. Mă cutremur și plâng. Gura mea mută se căsnește să strige, dar nu, nu am glas, fiindcă aci nimic nu se mai aude. Și totuși trec peste spectacolul fioros, senină. O clipă... am îngenunchiat, abătută, mirată, dar... în mine fâlfâie prea tare pasărea aceea divină, care îmi dă aripile ei ca să pot sbura. Am îmbrâncit amintirea. Invinsă și-a încuiat poarta și a fugit. Am trecut peste toate, mă găsesc acum în cuibul minunat al paserei mele. Cuibul ei e un palat. Smaragdul îi e zid și aurul, covor. Deasupra noastră plutesc azur și miresme, din amfore strălucitoare curg, în spumă, cascade de râs, pe care mâna mea dornică le adună. Și nu-i mai frumos ca aci, și nu-i mai cald ca aci, și razele astrului de zi nicăeri nu și-au mai dus binefacerea pentrucă au uitat-o aci...

Pasărea mea bate din aripi. A ciocănit într'un geam, care, încuiat cu zăbrele și ascuns de perdea, nu îngădue privirea. Dar iată, iată minunea! Ce mai pot fi melodiile și nectarul îmbătător?! Ce este soarele și luna, ce sunt licăririle nestematelor și sclipirea stelelor, în fața privirii lui! Iubitul meu este universul, esența vieții, dorința tuturor dorințelor, pe care le-aș mai putea avea!...

M'am trezit... Da, erau doar ecourile filei pe care fruntea mea se plecase. Copilăria, amintirea, măcelul fericirii, cuibul minunat, au fost! Acum împrejurul meu e ceva mai sigur: realitatea. Iubitul meu e un om din ea, și omul acesta întruchipează adevărul și minciuna, înțelesul și neînțelesul. In prada frământărilor mele, culeg din sbucium tot rodul lui și, în bucurii îmbii durerea, fiindcă îl iubesc, îl iubesc... Oh! Cât îl iubesc!

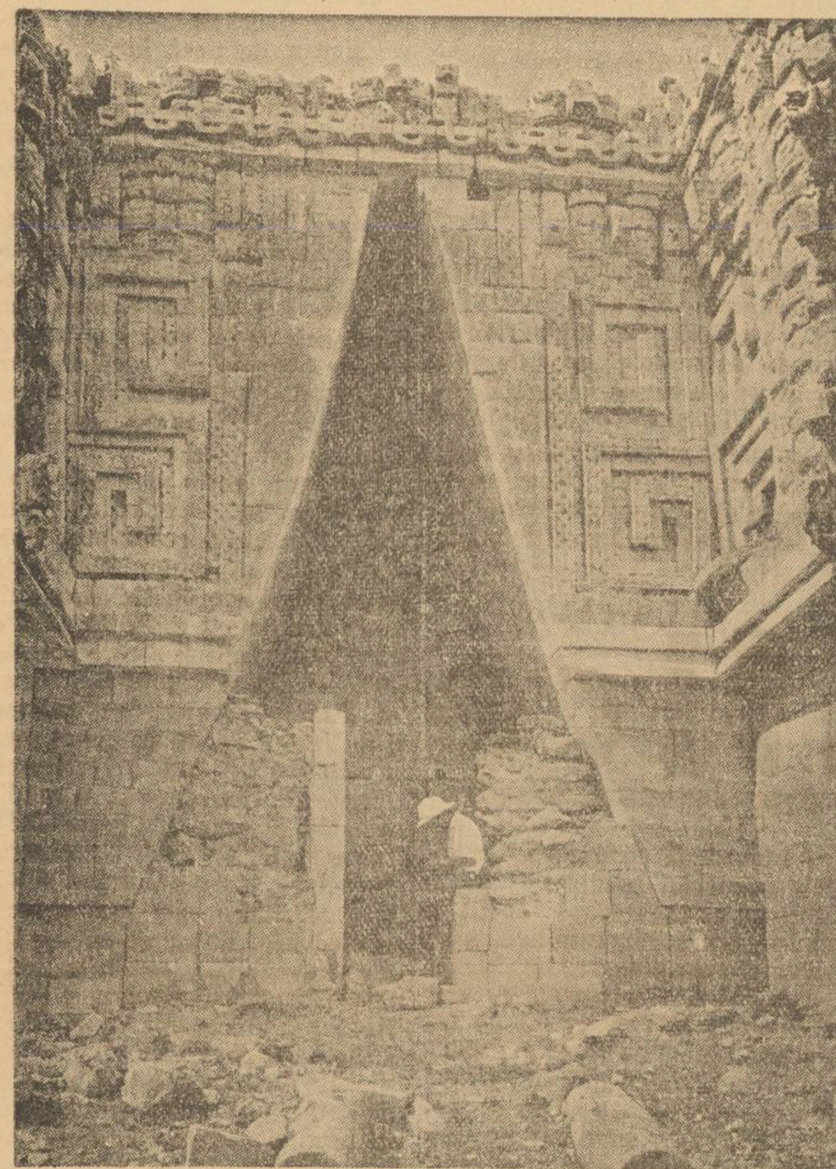
MAYCA SAVU

Sylvanus Griswold Morley

Jucatan patria vechilor Maia

Peninsula Iucatan iese în afară, spre nord, ca degetul mare al unei mâni uriaşe, între marea Caraibă şi golful Mexico. In jumătatea-i de miază-noapte sunt aşezate statele Iucatan şi Campeche şi ţinutul Quintana Roo, din republica Mexicului.

Pământul e aproape tot neted, deşi, călătorind dela Nord la Sud, întâlneşti câteva şiruri de deluşoare, abea niţel mai mari decât nişte movile şi puţine trecând de 150 de metri înălţime. Ţinutul e un şes întins, pietros, de formaţie geologică târzie, acoperit cu păduri dese şi cam

Intrarea templului răsboinicilor

pitice, care se fac mai înalte de la Nord spre Sud, pe măsură ce stratul de pământ se îngroaşe.

Iucatanul nu are nici o apă curgătoare la suprafaţă, nici fluvii, nici râuri şi relativ puţine lacuri, dar pretutindeni se găsesc puţuri mari naturale, numite *cenotes*, care au făcut cu putinţă viaţa în timpurile străvechi. Pentru alcătuirea acestora calcarul poros dela suprafaţă, ciuruit de acţiunea apei, s'a sfărâmat, dând la iveală pânza de apă de sub pământ.

Aceste *cenotes*, ca şi puţurile moderne, sânt tot mai adânci pe măsură ce pământul devine mai deluros, trecând, cu cât te depărtezi de apa sărată, dela 1-2 metri pe coastă, la vre-o 30 de metri, în centru. Totuşi nivelul pânzei de apă subpământeană rămâne acelaş totdeauna.

Sânt numai două anotimpuri, unul secetos, celălalt ploios. Cel dintâi începe în Decembrie şi ţine oficial până la 3 Mai, ziua Sfintei Cruci *(Santa Cruz)*, când credincioşii ştiu că trebue să înceapă ploile, deşi se întâmplă uneori să fi plouat încă de la mijlocul lui Aprilie, sau dimpotrivă, un capriciu al Firei să fi întârziat ploile tocmai până la mijlocul lui Iunie. Nopţile — chiar şi după cele mai calde zile, care cad în Aprilie şi Mai, înainte de începutul ploilor — sunt reci, din pricina vânturilor alizee ce cutreeră peninsula dela Răsărit la Apus, mai tot anul, aducând umezeala mării Caraibe ca să răcorească pământul uscat de arşiţă.

Insulă sau peninsulă

Deşi Iucatanul e o peninsulă unită printr'o bază lată cu restul continentului, la Sud, în practică e aproape o insulă. De fiecare om ce isbuteşte să-şi deschidă calea până în peninsulă, printre hăţişuri fără poteci, prin mlaştini întinse şi peste şiruri pietroase de munţi pitici, care alcătuesc la un loc o stavilă aproape de nestrăbătut — sute de oameni se duc în Iucatan pe apă.

Imprejurarea aceasta a înrâurit adânc civilizaţia care a înflorit acolo, atât în vechime cât şi în vremile noi. Din pricina izolării ei aproape desăvârşite, peninsula a fost aleasă de Institutul Carnegie din Washington, acum peste 20 de ani, drept centru pentru studiul civilizaţiilor americane băştinaşe.

Nu e greu de ajuns din Statele Unite în acest rai subtropical. Mérida, capitala, e la nouă ceasuri de Miami, pe calea aerului şi la mai puţin de şase şi jumătate de Mexico City. Există curse regulate de vapoare dela New-York şi dela New Orleans până la Progresso, portul Iucatanului, iar turismul e bine organizat în peninsulă.

Mérida, cu vre-o 110.000 de locuitori, e de bună seamă unul din cele mai curate oraşe, de mărimea asta, din lume. Toate străzile sunt pavate. Nouăzeci la sută din case sunt de zidărie rustică acoperită cu tencuială de var. Coperişurile drepte de beton se sprijină sau pe grinzi de lemn, sau, la casele moderne, pe grinzi de oţel. Casele sunt zugrăvite în toate culorile ce se pot închipui, tonurile „pastel" trandafirii, verzi, albastre şi galbene dominând.

Ca în toate oraşele spaniole, locuinţele au la stradă fie ziduri cu desăvârşire goale, fie ferestre cu zăbrele groase; dar dincolo de uşile grele dela intrare chiar şi cele mai smerite căsuţe îşi au încântătoarea curte interioară, *patio*. In casele mai pretenţioa-

Bunica merge la târg

se, galerii cu arcade largi şi podele smălţuite mărginesc din toate patru părţile curtea; în cele mai modeste, din două părţi sau numai dintr'una. *Patio* însuşi e deobicei o orgie de flori tropicale, strălucitor colorate, dintre care multe împrăştie miresme alese.

Astăzi, cu străzile-i bine luminate, curate, cu parcurile-i numeroase, cinematografele, semnalele electrice, vânzătorii de ziare şi văcsuitorii cu cutioarele lor purtătoare, Mérida e un oraş al veacului al XX-lea.

Dar mulţumită Indienilor *Maia* care, în strălucitoarele lor costume naţionale, stau cot la cot cu Mexicanii în hainele mai obişnuite ale lumii moderne, ba chiar cu vizitatoriii americani ce se plimbă în costume de sport prin faţa demnităţii medievale a turnurilor catedralei, o mie de ani de istorie se perindă înaintea ochilor.

Istoria celor mai vechi îndeletniciri ale omenirii din Europa s'a aflat din peşterile din Franţa şi Spania, aşa că în Iucatan arheologul se îndreaptă fireşte tot spre peşteri — care sunt numeroase — pentru aflarea dovezilor despre vechimea oamenilor în ţinutul acesta.

S'ar părea că locuitorii din peşteri erau de acelaş neam cu cei ce au clădit cetăţile puternice de piatră, de vreme ce săpăturile dovedesc că ei întrebuinţau aceleaşi unelte, acelaş fel de blide, oale şi ulcioare, acelaş fel de râşniţe de grâu, vârfuri de săgeţi şi de suliţe, cuptoare de olărie şi aceleaşi podoabe de jad, cercei, inele pentru nas, mărgele şi mărţişoare.

Totuşi despre făuritorii cetăţilor de piatră cioplită, vechii *Maia*, arheologii ştiu ceva mai mult şi odată cu epoca Maia norii întunericului ce acoperă istoria veche a Iucatanului încep să se împrăştie.

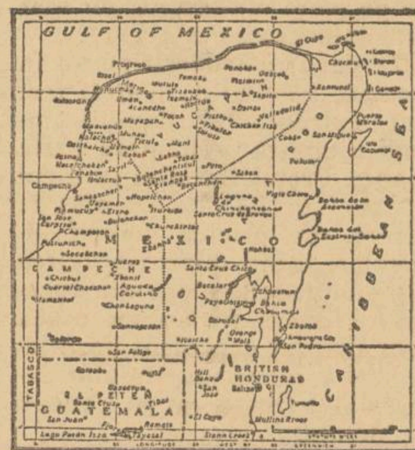
Grecii lumii noui

Când-va, în cursul celor dintâi ani ai vremurilor creştine, s'a desvoltat în ţinutul care alcătueşte partea de miazănoapte a republicei Guatemala, o civilizaţie pe care arheologii au numit-o Maia. Această civilizaţie, menită să ajungă expresia culturală cea mai strălucită a Americii vechi, era întemeiată pe agricultură, mai cu seamă pe cultura grâului.

Cum primii Maia erau la început agricultori, ei s'au îndeletnicit şi cu cercetarea fenomenelor timpului: schimbarea anotimpurilor şi feluritele popasuri ale anului unui ţăran — când trebue tăiată pădurea, când trebue arse lemnele uscate şi frunzele, când trebue semănat şi secerat grâul. Toate acestea erau de mare însemnătate, aşa că preoţii lor foarte de timpuriu, probabil la începutul primului mileniu înainte de Christos, şi-au îndreptat luarea aminte spre măsurarea timpului şi studiul astronomiei.

Deşi vechii Maia întreceau cu mult şi pe Egipteni şi pe Babilonieni în cunoaşterea mişcărilor aparente ale corpurilor cereşti — soarele, luna, Venus şi probabil şi alte planete — cea mai de seamă isbândă intelectuală a lor a fost alcătuirea unei cronologii, exactă până la ultima zi, pentru o perioadă de 374.400 de ani, care e tot atât de precisă ca şi calendarul nostru gregorian. Pentru întâia oară în istoria omenirii, sistemul lor matematic de însemnare a acestei cronologii a întrebuinţat un fel de a scrie numerele care cuprindea şi concepţia matematică şi abstractă a cantităţii zero, una din cele mai de seamă descoperiri din toate vremurile.

Pe când sistemul nostru numeric e zecimal, sporind cu câte zece, dela dreapta spre stânga, sistemul vechilor Maia era *vigesimal*, crescând cu câte douăzeci, de jos în sus. Dar toate elementele de căpetenie ale aritmeticei noastre moderne, între care

Peninsula Iucatan

şi numărătoarea după aşezare şi întrebuinţarea unui simbol care să reprezinte pe zero, toate fuseseră descoperite de vechii Maia acum 2000 de ani şi cel puţin cu cinci veacuri înainte ca Indienii să fi răspândit în India principiul notaţiei arabe.

Mulţumită sistemului nespus de precis al cronologiei lor, precum şi cunoaşterii mişcărilor aparente ale corpurilor cereşti, preoţii Maia au fost în stare să prezică eclipsele şi răsăritul şi apusul heliacal al luceafărului. Ba mai mult, lucru şi mai însemnat pentru ţăranul Maia, ei socotiră durata anului tropical cu aceiaşi exactitate cu care l-a calculat papa Grigore al XIII, tocmai peste o mie de ani mai târziu.

O civilizaţie intemeiată pe grâu

Civilizaţia vechilor Maia fiind întemeiată pe agricultură, sporirea necontenită a producţiei

Urmaşul modern al vechilor Maia

datorită în bună parte admirabilului serviciu meteorologic — preoţilor astronomi — îngădui grămădirea proviziilor de hrană. Iar bogăţia tot mai mare însemna timp tot mai mult rupt din lupta pentru pâne, încât un număr tot mai însemnat de oameni erau în stare să-şi închine clipele libere altor îndeletniciri, ca arhitectura, arta — sculptura, pictura, ceramica, gravarea jadului — ţesutul şi prelucrarea penelor, toate meşteşuguri foarte preţuite de vechii Maia.

Astfel în timpul veacurilor IV-VIII după Christos se ridicară o mulţime de oraşe cu clădiri publice zidite din piatră, împodobite cu stuc şi picturi în culori vii. Se aflau acolo piramide înalte, încununate cu temple trufaşe, străbunele sgârie-norilor moderni; mânăstiri mari pentru numeroasa preoţime; de bună seamă palate pentru clasa stăpânitoare; observatoare astronomice; terenuri de sport, pe care se juca un joc asemănător oarecum cu *basket-ball*-ul modern; băi de aburi şi altele.

Aceste clădiri erau rânduite în jurul unor pieţe mari, sau în vârful unor terase artificiale, uneori uriaşe ca întindere. In pieţe şi pe terase se înălţau monumente frumos sculptate, înalte dela 1.50 m. până la 8 metri. Acestea erau de obiceiu ridicate la răstimpuri de 10 ani, ca să pomenească întâmplările astronomice mai de seamă ale decadei scurse, ca să arate îndreptările calendarului, corespunzătoare cu acel răstimp; precum şi pentru alte scopuri religioase sau sărbătoreşti.

Impărăţia veche

Această întâie înflorire a culturii Maia am numit-o Impărăţia Veche. Judecând după creaţiile-i atât intelectuale cât şi estetice, e cea mai înaltă civilizaţie ce a fost vreodată produsă de Indienii americani. Impărăţia Veche a fost probabil nu atât o unitate politică, cât un tot cultural, ca vechile oraşe-state ale Greciei, Atena, Sparta şi Corintul, sau ca oraşele-state ale Italiei din Renaştere, Veneţia, Genova şi Florenţa. Probabil că Maia n'au alcătuit de loc o unitate politică în înţelesul strict al cuvântului, ci un grup destul de liber, de comunităţi puternice, ce se bucurau de o cultură comună şi nespus de omogenă.

In cursul veacului al VIII-lea unul câte unul oraşele Impărăţiei Vechi încetară să clădească temple noi şi palate, încetară să înalţe monumente sculptate în piatră, pentru amintirea datelor respective din era Maia; încetară, de fapt, să funcţioneze ca centre guvernamentale şi religioase. Căpeteniile administrative şi preoţimea, care împreună făcuseră din vechii Maia ceiace erau, se retraseră în Iucatan. Poporul de jos se împuţină curând şi la urmă centrele vechi cu populaţie îmbelşugată fură părăsite.

Pădurea ajunse iar stăpână şi din nou jaguarul, tapirul şi căprioara cutreerară curţile unde regii domniseră şi preoţii îndepliniseră slujbele cu jertfe omeneşti.

Cutremure, cucerire străină, război civil; epidemii repetate de friguri galbene şi de malaria; schimbări de climă aducând ploi neîncetate şi atât de îmbelşugate încât pământul n'a mai putut fi cultivat prin sistemul de agricultură Maia; secătuire intelectuală şi estetică, venind după un lung răstimp de producţie silită; desorganizare socială şi decădere politică, toate acestea au fost citate de feluriţi scriitori, drept pricinile căderii Impărăţiei Vechi.

Deşi unii din aceşti factori şi-au avut desigur partea în căderea Indienilor Maia — şi mai ales desorganizarea socială şi guvernamentală, cred că pricina de căpetenie a fost un principiu economic vechi de când lumea, legea scăderii recoltelor.

Sistemul primitiv de agricultură practicat de Maia consta în tăierea unei fâşii de pădure, la începutul anotimpului secetos, în Decembrie sau Ianuarie, arderea trunchiurilor la sfârşitul anotimpului, în Martie sau Aprilie, şi semănarea grâului la începutul ploilor, în primele zile de Mai.

Mai întâi experienţa îndelungată a arătat că recolta de grâu culeasă în anul al doilea de pe orice câmp e numai de două treimi din recolta anului întâi şi că recolta a treia scade cu încă o treime. Experţii agricoli de azi cred că scăderea recoltei se datoreşte năvalei buruenilor, care în trei ani ajung atât de dese, încât înăbuşe grâul.

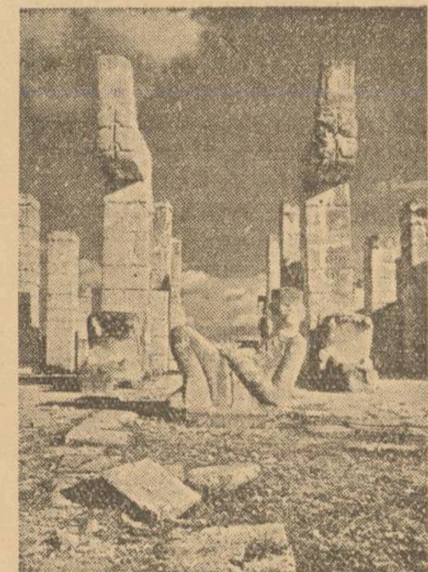
In practică, Maia de azi socotesc că e mai uşor să tae o bucată nouă de pădure şi să facă un ogor nou, decât să se lupte cu buruenile cotropitoare din anul al treilea. Astfel mare parte din suprafaţa totală bună pentru cultură trebue să fi rămas în paragină, în vremile vechi (când populaţia era mult mai deasă decât azi) aşteptând reîmpădurirea, pentru a fi curăţată şi arsă din nou.

In al doilea rând, dacă aceste arderi repetate sânt continuate timp îndelungat, vine o vreme când procesul de reîmpădurire e întârziat şi în loc de lăstari de pădure care să acopere lanurile părăsite, năpădesc ierburile cotropitoare. Fireşte aceasta nu s'a întâmplat deodată, ci încet încet, pădurea retrăgându-se din faţa savanelor ce înaintau. Preoţii vechilor Maia trebue să fi prevăzut, de sigur, primejdia, şi multe, dacă nu mai toate ceremoniile religioase dela sfârşitul Impărăţiei Vechi erau fără îndoială rugăciuni stăruitoare ca zeii să dea recolte mai îmbelşugate.

Dovezile arheologice însă arată că zeii vechilor Maia n'au vrut să le asculte rugăciunile.

Descălecarea în Jucatan

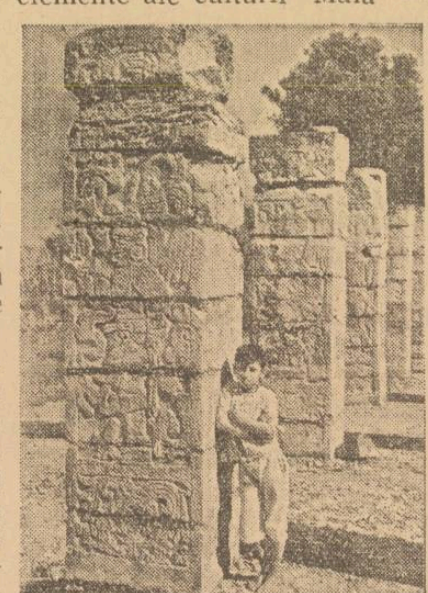
Dar cu mult înainte de criza aceasta din sud o parte din neamul Maia se întinsese spre nord, în Iucatan. Unul dintre primii

„Casa domnitorului" din Uxmal

cronicari spanioli, părintele Bernardo de Lizana, ce scria pe la sfârşitul veacului al XVI-lea, menţionează o tradiţie ce spunea că prima intrare a poporului Maia în Iucatan s'a făcut prin răsărit şi că la început au venit doar câţiva oameni, din care pricină cea dintâi imigraţie a lor s'a numit *Cenial*, adică „Descălecarea mică".

Cei dintâi Maia au ajuns probabil în Iucatan dinspre sud-vest, dar există puternice dovezi arheologice, indirecte, că ei au găsit un popor mai vechi aşezat acolo, care va fi vorbit sau nu limba Maia, dar în orice caz nu avea cultura Maia. N'avea nici arhitectură de piatră, nici cronologie sau calendar, nici scriere hieroglifă, nici ceramica tipică a Impărăţiei Vechi. Avea însă probabil o artă ceramică a sa, pe care Maia par să o fi adoptat — impunând indigenilor celelalte elemente ale culturii Maia —

Baso-reliefuri înfăţişând luptători Maia

căci în timpul Impărăţiei Noui dealungul întregului Iucatan olăria e cu totul deosebită de cea din Impărăţia Veche, de unde veneau ei.

Liga din Maiapan

Chichen Itzà, în Iucatanul de nord-est, sortită să ajungă mai târziu cea mai sfântă cetate a Impărăţiei Noi, pare să fi fost întemeiată către sfârşitul veacului al şaptelea, iar Uxmal şi Maiapan, alte oraşe însemnate din nord, ceva mai târziu, poate pe la sfârşitul veacului al zecelea.

Incă dela începutul veacului al 11-lea aceste trei oraşe mai însemnate ale Iucatanului de Nord alcătuiră o confederaţie numită Liga din Maiapan, sub care ţara era împărţită în trei sfere de influenţă. In vremea de pace care urmă, civilizaţia Maia înflori din nou, artele înviară şi arhitectura se desvoltă mai mult ca oricând, chiar mai mult decât în zilele de glorie ale Impărăţiei Vechi.

Faţadele clădirilor din Impărăţia Nouă, în loc să fie împodobite cu stuc, erau bogat sculptate cu desemne geometrice, măşti ale Zeului Ploii şi alte elemente decorative, şi pictate în culori vii, pe când sculptura ca artă independentă pare să fi lâncezit, fiind întrebuinţată mai ales ca auxiliara architecturii. Maia trăiau în pace, ţara propăşea sub căpetenii înţelepte şi o adevărată Renaştere înflori şi ţinu timp de două veacuri.

Epoca mexicană

Spre sfârşitul veacului al 12-lea Liga din Maiapan a fost desbinată de o ceartă aprigă între domnitorii oraşelor Chichen Itzà şi Maiapan. Uxmal, stând de o parte, privea lupta foştilor săi aliaţi.

„Omul adevărat" din Maiapan, cum îl numeau vechii Maia pe domnitorul lor, Hunnac Ceel, văzându-se încolţit în răsboiul următor, aduse aliaţi străini din interiorul Mexicului. Aceştia nu erau Azteci, poate nici Tolteci (înaintaşii Aztecilor în munţii din centrul Mexicului), ci mai probabil un popor înrudit de aproape şi cu un dialect asemănător cu al Aztecilor. Deşi crâmpeele de cronici pre-spaniole nu spun nimic în privinţa asta, e foarte probabil că după biruinţa lui Hunnac Ceel oraşul Chichen Itzà a fost dat aliaţilor Mexicani, ca partea lor de pradă de răsboi.

In urma sfărâmării Ligii din Maiapan, Chichen Itzà pare deci să fi căpătat o dinastie nouă şi nu din neamul Maia, care a introdus o religie nouă, o artă nouă, o arhitectură nouă şi multe obiceiuri şi idei noi. Din pricină că reprezintă un amestec al celor două culturi indigene mai însemnate din America de Nord, cultura Maia şi cultura aztecă, Chichen Itzà a fost ales de Institutul Carnegie din Washington drept centru de cercetări intense. Săpăturile începute acolo în 1924 au urmat neîntrerupt de atunci. Multe clădiri impunătoare au fost date la iveală, datorită cărora s'a putut cunoaşte viaţa Noului Imperiu Maia.

Chichen Itzá are rezervoare de apă din belşug, din care pricină dela începutul aşezării oamenilor în Iucatan s'a alcătuit acolo un centru însemnat de populaţie. In oraş se află două *cenote*, fiecare cu un diametru de peste 65 de metri şi cu nivelul apei la 30 de metri sub pământ. Numele şi-l trage de altfel oraşul dela aceste două puţuri naturale, Chichen Itzá însemnând în limba Maia „gurile puţurilor din Itzá".

Unul dintre acestea, Xtoloc Cenote, adică Puţul Şopârlei, din mijlocul oraşului, avea două scări de zidărie care scoborau dealungul pereţilor povârniţi. In vremurile vechi Xtoloc Cenote era întrebuinţat ca rezervor de apă pentru Chichen Itzá; dar celălalt *cenote*, la capătul de miazănoapte al oraşului, slujea pentru un scop mult mai sinistru. Acesta era Puţul Jertfelor, şi în adâncurile lui întunecate, în timpuri de mare răstrişte naţională — secetă, de pildă — fete tinere erau asvârlite în zori, ca jertfe vii.

Cronicile spaniole povestesc naiv că, de isbuteau fetele să supravieţuiască până la amiază, li se aruncau frânghii şi cu acestea erau scoase afară. Apoi erau întrebate despre ce le spuseseră zeii că pregătesc pentru Itzá, un an de belşug sau de foamete. Dacă răspunsul zeităţilor arăta

(Continuare în pagina 6-a)

Chichen Itza, văzut de Lindbergh din avion

belşug, era mare veselie, dar de prezicea foamete se aruncau pietre în puţ şi lumea fugea din piaţă cu strigăte puternice.

Nu numai jertfe omeneşti se aruncau în acest puţ al morţii, ci şi cele mai preţuite averi ale poporului Itzá: cercei, inele pentru nas, mărgele, plăci şi mărţişoare de jad; mărgele, clopote şi inele de aur; clopote şi mărgele de aramă; oase sculptate, scoici, arme iscusit lucrate din lemn, ceramică şi grămezi de tămâe sfinţită. Parte din acest material a fost regăsit acum 30 de ani, la curăţirea puţului şi e acum expus la museul de arheologie şi etnologie americană, dela Universitatea Harvard.

Apoi veniră spaniolii...

Zeul ocrotitor al oraşului, în ultimele timpuri mexicane, era Kukulcan, şarpele înaripat, tălmăcirea în limba Maia a zeităţii mexicane, Quetzalcoatl. Coloanele cu şarpele înaripat, care străjuesc intrarea atâtor temple la Chichen Itzá; statuile înfăţişând trupuri omeneşti aplecate; ornamentele dinţate de piatră ale acoperişurilor, sculpturile cu jaguari şi vulturi, figurile încununate cu peruzele, din baso-reliefuri; chiar şi unele hieroglife — toate sunt importate din Mexico.

In cursul veacurilor al XIII-lea şi al XIV-lea, ca rezultat al căderii oraşului Chichen Itzà şi al sfârşitului Ligii din Maiapan, domnitorii din Maiapan ajunseră stăpâni în jumătatea de miazănoapte a peninsulei Iucatan, luând ca ostateci pe ceilalţi şefi Maia şi tiranizându-şi supuşii, cu sprijinul puternicilor lor aliaţi mexicani. Dar la urmă, pe la mijlocul veacului al XV-lea, după două sute cincizeci de ani de impilare tot mai mare, poporul Maia, împins de desnădejde, se răsculă şi atacă Maiapan. Oraşul fu cucerit şi prădat, domnitorul şi familia lui măcelăriţi, iar Maiapan rămase fără populaţie. O urmare ciudată a acestui răsboi pentru independenţă fu faptul că atât învingătorii cât şi învinşii îşi părăsiră capitalele şi se aşezară aiurea: cei mai mulţi se retraseră cu totul din peninsulă, spre Sud, în Guatemala, de unde veniseră la început Maia, cu şase-şapte veacuri mai înainte.

Cu acestea istoria Iucatanului ajunge la începutul timpurilor moderne şi la vremea cuceririi spaniole. Cea dintâi încercare, în 1527, nu isbuti, şi nici a doua, în 1531; dar a treia şi ultima sforţare, în 1540, avu succes. Oastea spaniolă, comandată de Francesco de Montejo cel tânăr, debarcă pe coasta de Apus, înaintă spre Nord şi cuceri oraşul indian Kin Pech (Campeche). Dela Campeche armata porni spre Mérida, unde, la jumătatea anului 1541 Montejo zdrobi o coaliţie de căpetenii Maia, ceiace aduse după sine predarea întregii ţări.

Iucatanul rămase o provincie a coroanei spaniole până la neatârnarea Mexicului în 1821, iar de atunci face parte din republica Mexico.

Al doilea oraş, ca mărime, în peninsulă este Campeche, cu vre-o 18.000 de locuitori. Are un caracter mai spaniol şi e mai puţin modern decât Mérida. Străzile sale înguste; cu case vechi de-ale coloniştilor; partea din zidul care odinioară înconjura oraşul, iar acum se păstrează numai spre uscat; poarta spre câmp, îndreptată spre Mérida, şi înzestrată cu un şanţ cu apă, şi cu un pod mobil, dar de multă vreme coborît pentru totdeauna — toate acestea sunt amintiri din zilele când piraţii dădeau târcoale „Continentului Spaniol", debarcând în oraşele spaniole de pe coaste şi prădându-le.

Timpuri moderne

Iucatanul de azi depinde, de fapt, de o singură industrie. Ce brumă de bani au intrat în aceastâ regiune în ultimii 40 de ani se datoresc fibrelor scoase din *Agave fourcroydes*, plantă care se adaptează perfect pământului pietros, superficial, al Iucatanului de nord-vest.

Fibra e cunoscută printre locuitori sub numele aztec de *henequen*. In comerţ însă i se zice *sisal*, după numele unui orăşel de pe coasta de nord-vest. Când John L. Stephens, călătorul american, arheolog-amator şi diplomat, vizită penisula în 1840—41, Iucatanul era socotit drept cel mai sărac stat din republica Mexico. Pământul era în mare parte stăpânit de o aristocraţie latifundiară alcătuită din vreo 60 de familii şi Indienii trăiau cei mai mulţi pe moşiile mari, *haciendas*, sub un sistem de dependenţă înlesnit de tocmelile legalizate, pentru datorii.

După lege Indianul nu putea părăsi slujba stăpânului atâta vreme cât îi datora ceva. Şi cum stăpânul ţinea socotelile, iar nevoia de bani a Indianului era nesecată — când un botez, când o nuntă, când o înmormântare sau un parastas — în practică acesta nu scăpa niciodată de datorii. Ba datoria trecea chiar asupra copiilor săi. Astfel moşiile mari nu duceau niciodată lipsă de muncitori.

Se cultiva şi exporta şi puţin zahăr. Dar Iucatanul nu putea rivaliza cu Cuba pe tărâmul acesta şi peninsula rămânea o comunitate care consuma singură ce producea şi care producea mai ales grâu şi vite. *Sisal*-ul era cultivat pentru fibrele foarte bune din foile lui, dar cererea era limitată.

Inainte de 1897 funiile întrebuinţate la legatul snopilor din marea recoltă de grâu din America, fuseseră din cânepă de Manila. Unul din primele rezultate ale războiului hispano-american a fost încetarea transporturilor maritime ale fibrei de Manila pentru Statele Unite. Indată începu căutarea unui material mulţumitor pentru înlocuirea fibrei la legatul snopilor.

Agave fourcroydes din Iucatan, crescând, ca să zicem aşa, la uşa Americanilor, era ieftină; producţia putea fi sporită şi nu existau duşmani fireşti care să-i întrerupă creşterea, geruri vatămătoare sau mană. Primejdia cea mai însemnată era focul, care putea fi mai mult sau mai puţin înlăturat. In timpul răsboiului fibra din Iucatan fu tot mai mult întrebuinţată în locul cânepei de Manila şi se dovedi admirabilă. Incât după răsboi, când cânepa de Manila apăru iar pe piaţa americană, nu mai putu înlocui *sisal*-ul.

De s'ar fi descoperit petrol în Iucatan, rezultatul n'ar fi fost mai extraordinar. Familii întregi ajunseră milionare peste noapte. Preţul sisalului se îndoi în şase luni. Recolta era atât de ieftină, din pricina muncii Indienilor, încât, după isprăvirea răsboiului, cultivatorii din Iucatan rămaseră stăpâni pe piaţă, prin simplul expedient de a lăsa totdeauna preţul sisalului puţin mai ieftin decât al cânepii de Manila.

Aurul verde al Iucatanului

Acestea fură zile de pomină pentru Iucatan. Sub o administraţie înţeleaptă, Mérida se schimbă repede, dintr'un orăşel uitat de provincie, într'un oraş modern atrăgător.

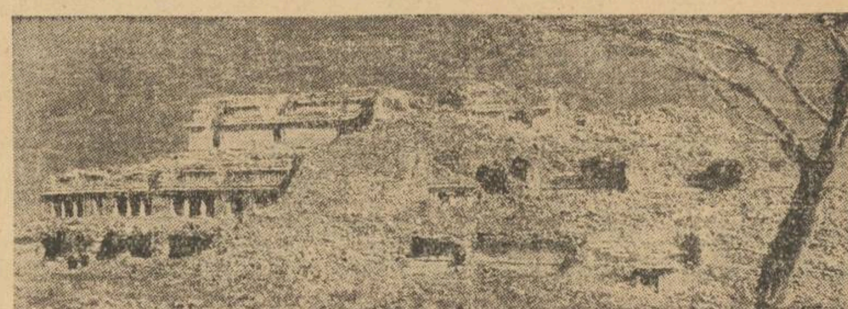
Inainte de belşugul sisalului, străzile nepavate erau mlaştini de noroi şi apă în anotimpul ploios, nori deşi de praf în lunile secetoase. Tot anul ieşituri din terenul stâncos făceau cu neputinţă trecerea pentru vehicule, afară de diligenţele cu roate mari, şi de căruţe. Mulţumită unei taxe de export pe fiecare balot de sisal, Mérida fu pavată cu ciment, cărămidă şi asfalt, în mai puţin de patru ani. Se clădiră apeducte, iar palatele aristocraţiei sisalului se înălţară dealungul străzii celei mai elegante, Paseo de Montejo.

Se importară trăsuri elegante şi cai, iar mai târziu automobile. Cultivatorii şi familiile lor făcură călătorii în Europa, întorcându-se cu cuferele pline de „creaţiuni" parisiene; şi aurul verde continua să curgă.

Dar în 1915 revoluţia mexicană, sub generalul Salvador Alvarado, lovi peninsula. Guvernul generalului luă asupra sa vânzarea recoltei de sisal, şi cum era stăpân pe toate căile ferate ale Iucatanului ca şi pe magaziile din portul Progresso, puţinii cultivatori care la început refuzaseră să vândă agenţiei guvernului, nu putură obţine vagoane pentru transportul recoltei. In curând deci capitulară şi ei.

Generalul Alvarado nu se opri aici. El anulă toate datoriile Indienilor faţă de stăpânii lor şi muncitorii, ne mai fiind legaţi de plantaţii prin datorii, începură să circule. Intre timp, vremea de răsboi din 1917, 1918 şi 1919 făcu să se urce preţul sisalului până la cer. Iar preţurile acestea aduseră cu sine desvoltarea altor câmpuri de sisal, în Africa mai ales şi în Cuba; de aceia, când criza de după răsboi începu, preţurile scoborîră atât de jos, încât nici azi nu s'au mai putut mări decât în parte.

Omul şi casa

Ruinele unui palat la Sayil

Locuitorii Maia de astăzi, cari şi acum alcătuesc cam jumătate din populaţia peninsulei, sunt oameni veseli, prietenoşi şi înzestraţi, după părerea mea, cu calităţi mai simpatice decât ale oricărui alt neam indian.

Mici de stat, au toţi cap foarte lat, probabil trăsătura cea mai caracteristică a lor; mânile şi picioarele sunt în schimb mici şi frumos făcute. Adăogaţi apoi nişte ochi mai mult negri decât căprii, un nas roman pronunţat şi bine croit, o gură expresivă deasemenea frumos desemnată şi o piele cafenie-bronzată, cu lumini calde, şi aveţi portretul uneia din cele mai frumoase rase indigene din America. In privinţa firii sunt blânzi, apropiaţi, necertăreţi, chiar la beţie, nespus de curaţi, iubitori de cămin şi, la nevoe, harnici.

Casa unui Maia e alcătuită dintr'o colibă cu acoperiş de frunze de palmier, sau de stuf, cu pereţi de nuele lipite sau nu cu lut. Planul e dreptunghiular, cu colţurile rotunjite şi cu coperişul ascuţit. Casele tipice nu au ferestre şi au doar două uşi faţă în faţă, câte una în mijlocul laturei mai lungi. Uşile sunt făcute de obiceiu din răchită împletită. Casa propriu zisă are doar o odae; în dosul casei e o magazie, unde se face bucătăria.

Mobilierul e alcătuit din hamacuri, ce sunt strânse şi aşezate pe grinzi în timpul zilei, câteva scăunele joase şi comode, o masă cu statuia sau icoana unui sfânt, adesea înconjurată de fotografii în culori din reviste americane vechi, calendare şi flori artificiale. O cutie sau un cufăr de tinichea cuprinde câteva lucruri de preţ, lanţurile de aur şi podoabele de sărbătoare ale femeilor. Adeseori vezi câte o maşină de cusut. De grinzi sunt puse la păstrare grâu, fasole şi tot felul de lucruri.

Toată lumea doarme în această combinaţie de dormitor, sufragerie, salon şi capelă, adeseori câte doi într'un hamac, cu cânii culcaţi pe podea şi uneori şi câte o cloşcă pe ouă într'un colţ. Bărbaţii şi băeţii din familie mănâncă în casă, femeile şi fetele în bucătărie.

Indianul Maia e credincios; aşa era şi în vremurile vechi când, sub conducerea preoţilor, dura zeilor săi piramide mărețe de piatră şi temple ale căror ruine zac astăzi cu miile îngropate în pădurile întinse dintre Iucatanul de Nord şi munţii Guatemalei. Era credincios deasemenea şi în timpul epocii de colonizare spaniolă când, sub privegherea călugărilor franciscani, a clădit uriaşele biserici şi mânăstirile încăpătoare, cu curţi înconjurate de chilii, şi şi-a schimbat zeităţile sale păgâne pe Dumnezeul omului alb. Chiar şi azi multe din străvechile-i credinţe religioase colorează pentru el înţelegerea învăţăturilor bisericii. El îşi botează copiii nu cu numele lui, al soţiei sau al altor membri ai familiei, ci cu numele sfântului în ziua căruia s'a născut copilul. Sărbătorile Maia sunt de obicei cele bisericeşti, cea mai mare *fiesta* a anului fiind în fiecare sat hramul sfântului ocrotitor al satului. Aceste *fiestas* ţin de obicei o săptămână sau zece zile, în cursul cărora dansurile indiene se joacă în curtea primăriei, dimineaţa, la prânz şi seara.

Partener fără vae

Dansurile Maia de azi nu sunt cele din timpurile vechi, păgâne. Acelea au fost socotite de vechii călugări franciscani drept imorale, insuflate de diavol şi au fost repede înlocuite prin dansuri spaniole.

Deşi Indienii dansează perechi-perechi, e necuviincios ca partenerii să se atingă. Bărbatul, cu mânile atârnând, sau cu una în şold, se roteşte încet în jurul fetei, cu paşi piezişi; fata se învârteşte legănându-se încă şi mai încet şi mai puţin energic. Cavalerul nu-şi alege singur dansatoarea. Această datorie nespus de însemnată e îndeplinită de un fel de maestru de ceremonii, care pofteşte pe fată la joc, o însoţeşte până la locul dansului şi apoi îi alege un partener fără să o consulte.

Inainte era obiceiul ca băeţii Maia, când era câte o fată deosebit de graţioasă, să-şi scoată pălăriile de pae cu boruri largi, cu care dansează în general şi să încununeze cu ele pe frumoasa *bailadora*. Uneori, câte o dansatoare în adevăr frumoasă avea câte patru-cinci pălării de pae grămădite pe cap în cursul unui dans. După ce se întorcea la scaunul ei cu pălăriile în mână, proprietarii acestora veneau şi i le răscumpărau, fiecare dându-i câte doi sau patru *reales*, după cum îi îngăduia punga.

Aceste obiceiuri vechi şi plăcute sunt pe cale să dispară şi acum „el fox" şi „el one-step" au început să înlocuiască dansurile mai pitoreşti *jarana* şi *zapateo*.

Din englezeşte de M.

Actualităţi Ştiinţifice

Decolajul vertical

După o serie de cercetări de peste şase ani, inginerul japonez Hiriza Nish a reuşit să pună la punct chestiunea decolajului vertical al avioanelor. Se pare că soluţia, pe care tehnicianul nipon a dat-o acestei probleme de o importanţă fundamentală în aviaţie, se deosebeşte radical de aceea a autogirului, creat de inginerul spaniol Juan la Cierva, de curând decedat.

Dispozitivul d-lui Hiriza, denumit „jetoplan", va fi supus unei experimentări oficiale în cursul anului curent şi a fost brevetat în 19 ţări.

Inventatorul susţine că aparatul său oferă o garanţie absolută împotriva primejdiilor, la care dau loc în general aterisările forţate. Un alt avantaj al „jetoplanului" constă în faptul că permite o sporire a vitezei cu 25 la sută, în sborul orizontal. Alte amănunte lipsesc deocamdată asupra acestei senzaţionale realizări tehnice, aşteptată cu o vie nerăbdare în toate cercurile aeronautice.

Taina îmblânzirii şerpilor

Multă vreme efectul de îmblânzire al şerpilor de către anumite persoane — care, prin diverse mijloace, reuşesc să imobilizeze şi să facă inofensive aceste primejdioase reptile — a fost atribuit unei misterioase forţe excepţionale, cu care ar fi înzestraţi dresorii respectivi.

Cercetările mai atente, făcute în această direcţie, au condus la lămurirea enigmei. In realitate, îmblânzitorii de şerpi — recrutaţi de obiceiu din populaţia exotic-orientală — nu posedă nici o facultate tainică şi ocultă. Ei nu sunt decât operatori îndemânateci care folosesc şerpi neveninoşi sau şerpi cărora li s'au extras dinţii ce conţin venin.

Cât priveşte pe îmblânzitorii adevăratelor cobra, ei cunosc de obiceiu cu preciziune locul din spatele capului, unde se află centrul nervos al acestei specii de şerpi. O simplă apăsare, aplicată în punctul potrivit, provoacă imediat o paralizare temporară a cobrei.

Nu trebue să uităm deasemenea că îmblânzitorul ştie să evite anumite atacuri ale şarpelui, care de altfel e departe de a avea acea faimoasă preciziune în lovituri ce i se atribue în general.

Ultrasunete şi whisky

Prin „ultrasunet" se înţeleg undele sonore, cu o frecvenţă mai ridicată decât a obicinuitelor vibraţii acustice, şi care, din această cauză, sunt imperceptibile pentru urechea noastră.

Intre seria bogată a aplicaţiunilor practice ale acestor unde — determinarea adâncimii mărilor, prevenirea naufragiilor, repararea bancurilor de peşti sub apă, etc. — înregistrăm acum una nouă, realizată în Statele-Unite.

Intr'adevăr, din noul continent ne vine ştirea că ultrasunetele oferă un procedeu extrem de comod pentru învechirea artificială a băuturilor alcoolice, în speţă a whisky-ului, faimoasa băutură, atât de apreciată de yankei. Valoarea acestei băuturi — ca şi a majorităţii băuturilor alcoolice — creşte, după cum se ştie, cu vechimea. S'a constatat însă că, supunând whisky-ul acţiunei undelor ultrasonore timp de 7 ceasuri, obţinem acelaş rezultat, ca şi când am fi conservat băutura, vreme de patru ani, într'un vas de lemn. Mecanismul acestei transformări este pentru moment insuficient elucidat. Este fapt însă că undele sonore — şi mai ales cele ultrasonore — în cazul când acţionează intens, exercită efecte profunde în masa materiilor organice. Aşa, de pildă, sub influenţa acestor unde, laptele suferă o transformaţiune intimă, de asemenea natură, încât caimacul şi laptele ecremat nu mai pot fi despărţite între ele. Aceste rezultate deschid perspective interesante în domeniul realizării diverselor seruri.

Invenţiile americane mai importante

Oficiul de brevete din Statele Unite, a întocmit, cu prilejul sărbătoririi unui centenar de existenţă, un tablou cuprinzând invenţiunile, care au modificat mai profund viaţa în noul continent.

Iată enumărarea acestor invenţiuni, precum şi numele inventatorilor respectivi: telefonul (Bell), telegraful electric (Morse), lumina electrică, cinematograful, gramofonul (Edison); vapoarele de comerţ (Fulton), aeroplanul (Wright); frâna cu aer comprimat pntru căile ferate (Westinghouse); maşina de cusut (Howe); maşini pentru torsul şi ţesutul bumbacului (Whitney); vulcanizarea cauciucului (Good Year); o maşină practică de cosit (Mac Cornick), şi realizarea aluminiumului (Elall).

Mierea în terapeutica medicală

Medicul german, doctor Zeiss, a constatat că mierea de albine exercită o binefăcătoare acţiune antiseptică şi vindecătoare la rănile infectate, în cazuri de eroziuni, arsuri şi furuncule. Vindecarea se produce în scurtă vreme şi în cele mai bune condiţiuni. Nu se ştie dacă efectul terapeutic, — care e de altfel folosit de multă vreme în medicina populară ca mijloc uzual empiric — se datoreşte impermeabilităţii absolute a mierei pentru aerul din afară, sau altor cauze.

Simţul gustului la insecte

Profesorul german K. von Frisch, dela „Institutul zoologic" din München, în urma unor cercetări îndelungate şi sistematice, a ajuns la o serie de interesante concluziuni relative la simţurile insectelor.

Astfel, după părerea sa, organele mirosului la albine, deşi cu totul altfel organizate decât la om, percep aproape în acelaş fel senzaţiile olfactile.

Dimpotrivă, în ceeace priveşte simţul gustului, există deosebiri fundamentale între om şi albină. S'a dovedit, într'adevăr, că această insectă are o sensibilitate mult mai pronunţată pentru gustul sărat, dar nu resimte aproape de loc gustul amar. Surprinzător e deasemenea faptul că există multe substanţe dulci ce par lipsite de orice gust pentru aceste insecte. Numai zahărul, care se găseşte în nectarul florilor, este apreciat de albine.

De altfel, nu toate insectele reacţionează la fel în această direcţie. Unele alcooluri par fără gust pentru albine, dar sunt dulci pentru furnici.

Se cuvine deasemenea să relevăm particularitatea că sediul organului gustului la insecte nu este concentrat exclusiv la gură. Aşa, de pildă, muştele şi fluturii gustă şi prin... extremităţile picioarelor. La unele specii de fluturi aceste extremităţi au o sensibilitate pentru zahăr, de o mie de ori mai puternică decât limba noastră.

Ing. I. S.

Doamnelor şi Domnilor

Ştiţi că

lacul Snagov începe la o distanţă de numai 20 Km. de Bucureşti ?

Medici

Ştiţi că

în acest loc, de unică frumuseţe, înconjurat de păduri şi apă, sunt situate „Cheile Snagovului", unde puteţi ajunge în numai 20 de minute cu autobuzele C. F. R.-ului care pornesc din Capitală la fiecare jumătate oră ?

Artişti

Ştiţi că

la „Cheile Snagovului" veţi putea petrece **o vară întreagă**, cu toată familia, cu cheltuiala unei **singure luni** în cea mai eftină localitate de vilegiatură ?

Funcţionari

Ştiţi că

la „Cheile Snagovului" veţi putea face plajă, înnot, canotaj, pescuit, etc ?

Comercianţi

Ştiţi că

la „Cheile Snagovului" vă puteţi aproviziona mult mai eftin decât în pieţele de oraş ?

Rentieri

Ştiţi că

numai cu 50.000 lei puteţi deveni la „Cheile Snagovului" proprietarul unei vile moderne, inclusiv terenul şi tot confortul ?

De vânzare parcele începând dela lei 15.000.

Pentru informaţiuni adresaţi-vă: Biroului de Voiaj al ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa", Str. Const. Mille 5-7-9 sau „WEEK-END" S. A. R. Tel. 459-07. Str. Aviator Munteneseu 49, Bucureşti

Din minunile medicinei moderne

CHIRURGIA MODERNA
HORMONOTERAPIA
ASPIRATORUL DE PRAF

INSECTELE VINDECĂTOARE: **viermii albi, veninul albinelor contra reumatismului, clerideele distrug germenii tuberculozei**

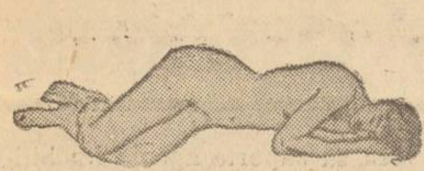
ORBII CARI VĂD
SURDOMUŢI VINDECAŢI
etc., etc.

Despre seria realizărilor cu caracter senzaţional în domeniul terapeuticei medicale, care se prelungeşte, din ce în ce, citiţi

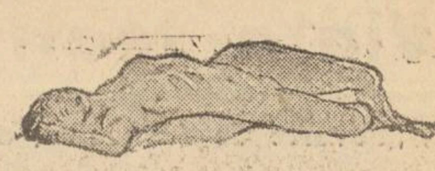
ALMANAHUL ZIARELOR ADEVERUL şi DIMINEAŢA pe 1937

care a apărut în condiţiuni redacţionale şi tehnice ireproşabile.

PREŢUL LEI 60

Vrăjitorul

Ora crepusculară avea pentru sezoniştii micii staţiuni de munte farmecul aşteptării unor fiori tainici de variaţii şi nuanţe infinite. Decesul zilei dincolo de dealurile împădurite răspândea doar o tristeţe ipocrită, care se risipea ca un vis de film, când răsuna dela cotitura şoselei claxonul autobuzului de curse. Depe băncile parcului, dela mesele terasei, dela hotel, dela cofetărie, depe drumeagurile coborîte din cătunul vecin, porneau iute, ori hotărît, ori legănat, ori agale copii, bărbaţi, domnişoare, doamne grase ori persoane în etate, ţărani şi, strecurându-se ca vârlugile printre ei, băieţii dela restaurant. Privit dela înălţime, podul care despărţea parcul băilor de sat, părea o betelie multicoloră de arniciu. Sub umbrarul de copaci bătrâni, maşina îşi deşerta bunătăţile pentru unii şi cutiile cu surprize pentru alţii. Peste puţin veneau pe pod spre parc braţe cu bagaje, coşuri cu pescărie, carne, zarzavaturi, coteţe cu capete de păsări la gratii, perechi ţinându-se la braţ şi domni citind ziare.

Curând viaţa îşi lua cursul obişnuit, afară de mici nuanţe; doamna cu sprâncene mult arcuite şi ochi cenuşii, care s'a despărţit adineaori de sublocotenentul de infanterie sdravăn şi parfumat intens, spre a alerga la maşină, se întoarce acum la braţ — deloc indignată, ci calmă şi chiar surâzătoare — cu un domn blând, grăsuliu şi prăfuit, purtând o valiză mică şi un trenci nou pe mână. Seara după masă, ofiţerul era prezentat de soţie bărbatului venit pentru două zile la aer, să se recreeze.

●

Intr'o seară, intrarea unui domn slab, înalt şi cărunt, însoţit de o doamnă bătrânică şi scundă şi o tânără elegantă şi cu profil prezumţios, fu remarcată în restaurant nu numai ca orice apariţie nouă, dar şi ca una distinsă. Personajul nu descinsese din autobuz, ceeace însemna că sosise cu o maşină particulară. Cine să fie? Inclinarea profundă a lui Ghiţă, patronul restaurantului, la uşă, ca şi graba de a-i găsi o masă şi de a-i lua personal comanda, era semnificativă. Ghindocul pişicher de Ghiţă nu se înşela asupra oamenilor subţiri.

— E doctorul Victor Mareş, spuse el preşedintelui de tribunal, fără să fi fost întrebat. E colonel, mi se pare.

Doctorul se ocupă tot timpul mesei de familia lui şi de propria-i farfurie. Două cucoane sburdalnice, care-i remarcaseră buzele copilăreşti şi cărnoase peste care înegrea o mustaţă tunsă tinereşte, îl căinară pentru o asemenea soţie vetustă şi cam „peuple" şi apoi îl trecură cu vederea, ca să cântărească făptura uşurică şi ingenios creionată a fetei — se vede, fata lui.

— S'ar putea să fie o poamă, conchiseră.

A doua zi un svon senzaţional se coborî dela hotel la băi, apoi sburã pe aleile parcului ciripind la urechile femeilor, sburdă în râsetele tineretului şi grohăi în indignarea soţilor severi.

La o masă din faţa restaurantului, Ghiţă nu mai sfârşea cu amănuntele, te miri de unde le pescuise.

— Dacă vă spun eu, domnule avocat! Să-l fi văzut pe bietul colonel la două noaptea sărind pe fereastră şi sbughind-o numa'n pijama pe deal, colo, în dosul hotelului.

— Da' tu de unde ştii?

— Păi l-am văzut eu, coane, uite aşa, cum te văd. Veneam din sat, dela cineva şi eu ca omu!... Căpitanu' i-a prins ca'n oală. A venit dela T.-Măgurele. Ce bătaie i-a tras nevesti-si. A bătut-o şi pe babă de-a rupt-o. Că ea a aranjat afacerea. E o moaşă din Piteşti. Dama îi spusese lui bărbatu-său că se duce la Piteşti, la mătuşă-sa. Când colo, la băi, la învârteală. Şi când te gândeşti — bată-l Dumnezeu de colonel doctor— e însurat şi e bătrâior. Are o fată de măritat. Aşa am auzit.

— Ascultaţi-mă pe mine, spuse apăsat pretorul Lache Raşcu, având sclipiri de oţel în ochi, ăsta nu e nici ofiţer, nici doctor. Asta trebue să fie vreun escroc. Eu, să ştiţi, o să pun pe primar să-i ceară identitatea.

Sub un nuc, doamna Raşcu, o blondă micuţă, înţepată, cu nasul forte, dar totuşi atractivă, încheia conversaţia cu o prietenă:

— După cum stătea de serios aseară, n'aş fi bănuit, să mă tai. Aşa sunt bărbaţii — afară de Lache al meu.

La masa de prânz, doctorul lipsi. Gurile meliţară aventura scandaloasă până pe 'nserat când autobuzul avea să aducă senzaţia unor perspective inedite. Dar întâmplarea din ajun făcu să pălească taina autobuzului. Cei trei, patru nou sosiţi nu prezentară niciun interes. Erau nişte meseriaşi asiguraţi — sau „sinistraţi" cum li se spunea.

Dar seara, la masă, lumea văzu pe Ghiţă curbându-se adânc la uşă şi apoi pe doctorul Mareş în uniformă de vară.

Era înalt, uscăţiv, cu un chip blând şi îndulcit de zâmbet. Salută deosebit de amabil şi, după o ezitare, se aşeză în mijlocul sălii, după ce luă vădite precauţii să nu stea cu spatele spre o doamnă tânără — soţia unui funcţionar la poştă — de la o masă vecină. Perechea avea o fetiţă de vreo cinci ani tare drăguţă care, după ce se ospătase, circula printre mese. Doctorul trebuie să fi fost mare iubitor de copii, căci o stârni la râs, la glume şi la joacă voioasă, ceeace lumină de voie bună chipurile tuturor. Apoi se prezentă părinţilor şi se aşeză la masa lor.

A doua zi, lumea vorbea de noua idilă a colonelului.

Idila — dacă va fi fost — a durat două zile şi două seri târzii sub oblăduirea soţului onorat de prietenia colonelului doctor.

— Cum poate să aibă un bărbat în aşa hal orbul găinilor, se mira indignat pretorul Raşcu.

Doctorul Mareş şi-a îndreptat privirile spre alte frumuseţi, iar femeia părăsită s'a închis într'un mutism demn şi sfidător.

Câte o zi, două, consacrate altei cuceriri, apoi întoarceri incidentale la vechile amoruri sau flirturi, apoi curte de-a valma la câte cinci, şase femei pe zi, de toate vârstele, categoriile fizionomiile şi condiţiile sociale: femei măritate cu sau fără bărbat prezent, umile, orgolioase, cultivate, absolvente de şcoală profesională, studente la belearte, profesoare, simple gospodine care stăteau în sat şi-şi făceau singure menajul în casă; apoi bae, cură de apă sulfurată, joc de popice, mici excursii în doi, dans toată noaptea în sala restaurantului şi băutură — dar numai invitat de alţii şi cu retragere promptă şi la timp în caz de scandal — iată cum se desfăşura activitatea doctorului Mareş în staţiune. Avea şi scurte dispariţii misterioase dela restaurant şi dela băi. Dar după zece zile, ancoră mai statornic în sat la o doamnă care avea un corp statuar — dar o statuie modelată într'un material vibrant şi care sălta voluptos la fiecare pas, fiindcă se părea că n'avea niciun impediment vestimentar altul decât rochiţa în tonuri dulci de vară (nici cămaşă, nici ciorapi) — ochi verzi şi mari care priveau îndrăzneţ sub sprâncenele lor trase subţire şi drept până la părul cârlionţat de pe tâmple şi nişte obraji plini şi portocalii. Doamna avea o copilă de vreo şapte ani, pe care o striga prin parc cu voce voit prelungită şi stridentă:

— Maaanţiii... komm her!

Apoi vorbea perfect româneşte cu fetiţa. Era o bucureşteancă, măritată cu un comisar, comerciant de manufactură, funcţionar la o bancă, ori ceva pe aproape — aşa mergeau svonurile.

Odată, trecând pe lângă un grup de cucoane — tot ce avea staţiunea mai distins — ea spusese tare şi răspicat unei prietene mature şi cu aspect de mătuşă de companie.

— Am gust să pălmuiesc pe una din astea care mă declară că eu trăiesc cu colonelul. Auzi obrăznicie! Ca şi când nu l-aş cunoaşte de când eram mică, atâtica (şi gestul cu palma întinsă confirmă cât de mică)!

Colonelul se plimba des cu ea, dar, pare-se că fără s'o superc, o lăsa şi pleca să-şi manifeste atenţiile la celelalte cunoştinţe.

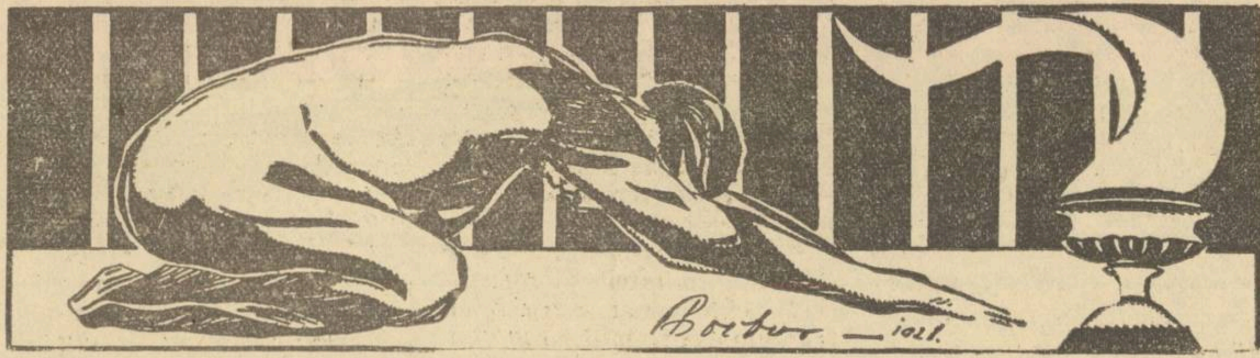
Bărbaţii, care îl judecaseră la început cu o asprime tăioasă, îl tolerau acum, ba îl priveau chiar cu bună dispoziţie — mai cu seamă cei ale căror neveste nu fuseseră asaltate de asiduitatea lui — mai toţi fiind convinşi că e cam într'o ureche, un om profund neserios, dar care, cel puţin, se arăta extrem de afabil cu toată lumea, salutând în dreapta şi în stânga, sărutând mânile femeilor şi fetelor de mai multe ori pe zi, jucându-se cu copiii şi glumind camaradereşte cu oricine ar fi fost, burghez ori ţăran, prefect ori pândar. In cercul bărbaţilor rareori apărea, iar apariţiile lui erau scurte. Numai unde era o „parte femeiască" (aşa spunea el), se insinua şi-şi făcea metodic curtea.

— E un afemeiat, era concluzia unanimă. Dar existau şi sceptici care-şi puneau întrebări mai temeinice:

— Da' o fi făcut el ceva cu femeile pe care le pisează... ori pierde vremea de pomană?...

Intr'adevăr ce crezământ se putea da unor informaţii prin nimic verificate? Că spunea chelneriţa hotelului că surprinsese cutare sau cutare lucru, nu însemna o probă serioasă. Prea aruncase învinuiri unor femei cu totul cum se cade. Şi apoi vorbele ei trebuiau suspectate pentrucă din ele reieşea oarecare patimă personală.

— Dă-l dracului de colonel doctor, ce-o mai fi!... Il credeam om mai serios — că şi de mine s'a ţinut. Da' acu am văzut cu ce soi de bărbat e.

Cine putea să afle ceva dela femeile în cauză? Erau morminte cetluite. Numai nişte studente, pe care colonelul le cunoscuse şi cărora, fireşte, le făcuse curte, râdeau cu poftă privindu-i dela distanţă noile asedii. Ştiau ele ceva de haz? Ori râdeau aşa, de necaz?

●

Printre femeile cel mai alese din staţiune, una era mai distantă şi mai semeaţă: doamna Venera Şonean. Colonelul o cunoscuse întâmplător la baie, însă un adânc respect îl împiedecase să încerce o apropiere de ea. Doar o privire cu înţeles şi un salut cu omagii de închinare punctau adoraţia lui pentru d-na Venera Şonean. Doamna venise în vilegiatură cu soţul ei.

Inginerul Augustin Şonean, şeful serviciului de ape dintr'un mic oraş de provincie, era un ardelean între două vârste, blond până la gene, de o statură atletică, dar placid, econom la vorbă, dar ştiind, la ocazie, să râdă cu înţeles de întâmplări şi cusururi omeneşti. Graiul lui tărăgănat şi pitoresc rămânea foarte cuviincios, chiar când glumele bărbăteşti din preajmă se piperau cu blestemăţii. Altminteri inginerul era îndeajuns de retras, fără a fi mizantrop, şi cam original, fără a necăji pe alţii. Avea ciudăţeniile lui, pe care lumea le privea cu umor: seara se culca la opt jumătate lăsându-şi soţia în parc, dimineaţa se scula la cinci, îşi lua bastonul şi un sac de spate şi pornea pe ponoare, prin locuri sălbatice, mai citind, mai înfulicând câte o felie de salam, mai smulgând cu grijă câte o buruiană sau prinzând vreo lighioană mică. Pretindea că hipnotizează şerpi şi broaşte. Odată întâlnind pe un cunoscut lângă o râpă, îl întâmpină cu înflăcărare în ochii albaştri şi rotunzi, ţinând între degete un soi de năpârcă uricioasă.

M. D. Ioanid

— Văzut-ai domnia-ta un aşa speţimen de ofidien? Numai cât eu încă asta n'am văzut. Musai să-l pui în şpirt.

Era încântat.

Doamna Venera Şonean era o persoană înaltă, plină, dar totuşi mlădioasă, cu un năsuc îndrăzneţ, cu ochi verzi şi focoşi, cu o dantură frumoasă, cu un râs sgomotos şi cu vorba repezită şi prea pe şleau. Eleganţa ei căutată devenea impunătoare când cerceii superbi îşi clătinau razele de briliant şi safir.

— Cam mitocană doamna, spuneau rafinatele.

— Eu sunt naturală şi sunt olteancă, afirma ea câteodată în cerc de prieteni. Nu pot să sufăr pe femeile cu tertipuri — nie-nie-nie, nişte ipocrite şi nişte... Cuvântul aspru era isvorât dintr'un simţ ascuţit de virtute. Soţul, când se afla de faţă, fluera sau citea gazeta.

Intr'o seară, la restaurant, colonelul doctor Mareş se sculă dela masă şi, cu o politeţă desăvârşită, ceru permisiunea să se prezinte soţului. Inginerul Augustin Şonean se ridică la rându-i ceremonios şi rămase aşa până ce doamna invită cu graţie pe colonel să stea la masa lor „dacă vă face plăcere". Fireşte, colonelul primi.

Conversaţia curse vioaie şi prietenoasă ca un pârâiaş de munte şi sburdă în ritmul solitarilor dela urechi şi al unui inel cu perlă uriaşă din degetul arătător al mânii drepte. Subiectul evoluă armonios dela nişte câni ciobăneşti care se învârteau printre mese, la staţiunile balneare mici dar mai eficace şi mai plăcute decât multe altele cu renume şi chiar din străinătate, apoi la specialitatea medicală a colonelului — „nas, gât şi urechi" — la garnizoana sa — Chişinău — şi la răcoarea din staţiune în contrast cu pârjolul canicular din Bucureşti. Augustin Şonean zâmbea mulţumit.

Cine ar fi ascultat şi observat în aceste momente pe doamna Şonean — oricât de bine ar fi crezut că o cunoaşte — ar fi ajuns la concluzia că sufletul unei astfel de femei are complexităţi insondabile pentru lumea toată afară de unul, care avea darul înăscut să le dibuie şi să le capteze. Cum altfel s'ar fi acordat oare la aceiaşi femeie expansivitatea de acum, cu atitudinea şfichiuitoare şi dârză de care se izbiseră rând pe rând câţiva ofiţeri — grade mici — un profesor liric şi abstract, un tânăr licenţiat în drept — o secătură îndeajuns de simpatică şi sportivă — ca şi un comerciant din Constanţa, argintiu la tâmple, obez şi foarte gătit? Vocea niţel bărbătească, oricând gata să înfrunte, avea acum inflexiuni de harpă, mângâieri de oboi sau tonuri de violoncel, după cum stăpâna ei râdea, se mira sau căpăta severităţi prefăcute:

— Ha-ha-ha-ha!... Daaa?.... Serios?.... Ia mai las'o, Popescule. Doar vă văzui eu la izvor. Fură două cu d-ta, şi le trăseşi clopotele, doamne, doamne!..

Observatorul obiectiv trebuia să recunoască, oricum, că această schimbare la faţă o prindea de minune. Cucoanele dela mesele vecine nu erau însă obiective. De aceea gândeau lucruri meschine şi spuneau altele rele la adresa ei, iar bărbaţii lor — orice bărbat într'o asemenea împrejurare — blamau pe omul nimicuros care nu-şi vedea de treabă.

Judecătorul Duicu se uită la ceas şi comunică familiei sale:

— E opt şi douăzeci şi cinci. Să vedem ce face Şonean. Pleacă la culcare?

Transmiţând unui prieten vecin de masă, curiozitatea lui, vreo şapte, opt ceasuri ieşiră din buzunare ca să spună ochilor înveseliţi şi răutăcioşi ora exactă. Dar minutele treceau în aşteptarea şi apoi în consternarea tuturor. Se făcuse nouă fără douăzeci şi cinci, fără douăzeci şi trei şi... nimic.

Dar printre curioşi se iscă o mişcare. Inginerul scoase grăbit ceasul şi se uită. Apoi, insistent, ceru plata. Peste cinci minute soţii Şonean împreună cu doctorul Mareş părăseau restaurantul.

Ei, să vedem ce face scumpul nostru Augustin acum? Merge la culcare? Dacă pleacă el, ce face ea? erau nedumeririle curioşilor.

Câţiva amânară plata la restaurant pe a doua zi şi ieşiră în parc să vadă.

Triunghiul înainta agale pe aleea principală. Când ajunse la mijlocul ei, de unde urca poteca spre hotel, inimile urmăritorilor parcă se opriră odată cu paşii. Ia să vedem! Cei trei se opriră câteva momente, dar porniră mai departe. Hotărît, inginerul Şonean îşi ieşise dintr'ale lui. De trei săptămâni de când se afla în staţiune, refuzase net, îndârjit, implacabil, să rămână un minut în restaurant sau în parc după ora opt jumătate... şi acum... Acest colonel doctor era un „charmeur" dacă reuşise să-l abată pe inginer dela tabieturile lui.... ori era un gest cugetat al soţului care înţelege să reziste chiar cu sacrificii. Urmăritorii şi urmăritoarele încrucişau tot felul de reflecţii şi ipoteze, pe când cei trei se depărtau în tihnă spre extremitatea parcului. Iată-i ajunşi la ieşirea dinspre valea pârâului care se pierdea în pădurea înecată în întunecime sub bolta înstelată. O iau oare spre izvor? Ar fi nemaipomenit.... Dar nu. Se întorc, tot încet, discutând. Doamna se mai opreşte, iar soţul se uită spre dealurile din stânga lui, ale căror creste se străvăd într'o lumină care suie din afund. Pătrarul de lună se vesteşte în pulberea albicioasă din văzduh, ca într'o cromo-litografie.

Când ajunseră la mijlocul aleii, de unde porneau cărările spre hotel, se opriră. Cei doi bărbaţi explicau ştiinţific fenomenul ploilor de stele în August. Peste puţin, Şonean salută înclinându-se plin de respect şi se retrase. Era nouă fără cinci.

— Ce vrei, asta-i meteahna lui, îl scuzase doamna către colonel. Du-te, că viu şi eu curând.

Lumea se liniştise şi se aşezase pe bănci, în locuri de umbră deasă, de unde sclipeau ochi ca licurici în iarbă.

Târziu, când parcul era părăsit, Venera şi colonelul urcau la braţ cărarea spre hotel. La multe ferestre întunecate se mişcară perdelele şi se profilară capete. Cei doi se opriseră la scara hotelului şi se întorseseră să privească ploaia de stele.

In noaptea aceia somnul, care deobicei la ora unsprezece era stăpân pe cele mai multe camere din hotel, avea acum potrivnic un gând care sfredelea pe mulţi pasageri: Augustin Şonean se va scula tot la ora cinci dimineaţa ca să plece în explorări ştiinţifice?

A doua zi curioşii, adică aproape toţi vizitatorii staţiunii aflară că inginerul plecase la aceiaşi oră şi că — aici intervenea oarecare nesiguranţă şi multă discreţie — Venera Şonean trecuse foarte matinal pragul camerei colonelului doctor Mareş.

●

Peste două zile o veste de necrezut izbucni şi, într'o clipă, incendie imaginaţiile vizitatorilor, clătină capetele sătenilor şi duse la gură mânile muerilor din sat. Era ora nouă dimineaţa. Inginerul Augustin Şonean se întorsese în ziua aceia acasă mai de vreme ca de obiceiu din plimbarea lui matinală. Bătuse în uşă zadarnic şi tot zadarnic căutase pe nevastă-sa prin parc, la băi — pretutindeni. Forţându-se uşa camerei, fu un spectacol ciudat, apoi oribil. Venera Şonean dormea greu, pe jumătate goală. Camera răvăşită, o valiză golită — tocmai valiza în care se aflau banii pentru vilegiatură (vreo douăzeci de mii de lei).

Doamna Şonean fu sgâlţâită fără folos. Dormea dusă — narcotizată. Cerceii şi inelul, lipsă. Cine a comis furtul? Cine a intrat în cameră, în lipsa soţului? Au venit cunoscuţii, chelneriţa, hotelierul, şeful de post. Colonelul doctor Mareş dispăruse în dimineaţa aceia cu o maşină din Bucureşti. Au fost investigaţii, la început prepuelnice, apoi categorice, apoi telefoane la parchet şi, în sfârşit, a doua zi hoţul a fost arestat la Constanţa. Era un vestit pungaş internaţional.

— Nu vă spuneam eu, perora cu deplină satisfacţie pretorul Lache Raşcu pe terasă, ăsta nu e nici ofiţer, nici doctor, dom'le, ăsta e cu siguranţă vreun pungaş internaţional. Aşa e că v'am spus? Aşa e c'am avut dreptate? Inchipuiţi-vă, şi Lenuţei mele i-a dispărut o broşă, din poşetă. E posibil — cum spune şi ea — să fi intrat în cameră noaptea pe fereastră (că şi eu şi ea dormeam cam greu), ori ziua să fi umblat cu chei potrivite.

— Apoi că tot aşa cred c'a umblat musai şi în cazul meu, remarcă lin inginerul Şonean. Mă gratulez că n'a putut să suce capul nevestii mele. Că'z doar îi bătea toaca 'n cap, tunie dracu 'n el de hoţoman. Nu d'alt, da' eu înainte de războiu am mai fost însurat. Dar după ce m'am întors depe front, 'am găsit scârbă mare la mine acas'. Eu doar ce era să fac? Mi-am trecut nevasta la ţidula de despăgubiri de războiu. No dar de, acum la maturitate, să-mi pice o soţie c'asta, încă se cheamă că mi-ar fi fost greu să rămâi iar fără nevastă.

Dar Ghiţă, restauratorul, îl bătu pe umăr.

— Coane, dumneata eşti vrăjitor de şerpi, dar se cheamă că Mareş al nostru te-a întrecut. El ştia să vrăjească nevăstuici.

Inginerul se depărtă cu demnitate.

Intr'un grup numeros de cucoane, un avocat holteiu, cam mucalit, spunea de data asta serios că procurorul şi judecătorul de instrucţie vor interoga pe toţi care au venit în contact mai strâns cu hoţul.

Urmă o pauză îngândurată. O profesoară de ştiinţe naturale o rupse:

— De unde se va şti cine a venit în contact mai strâns — cum spui d-ta — cu hoţul?

— Ei asta e! N'o să spuie el?

Dar d-na Lenuţa Raşcu interveni vorbind ca pentru sine.

— Ce bază se poate pune pe vorba unui astfel de om?

Pe şoseaua din sat două domnişoare distinse se plimbau de braţ.

— Inchipueşte-ţi, dragă, individul ăsta mi-a cerut împrumut o mie de lei, până i-o sosi leafa dela Chişinău, zicea, dar nu i-am dat.

— Şi mie tot aşa, dar nici eu nu i-am dat. Te pomeneşti că el o să spuie la parchet că i-am dat şi eu şi d-ta.

Chelneriţa dela hotel era dezolată, vorbind cu notarul comunei.

— Bătu-l-ar focu' de pârlit. Mi-a cerut trei sute de lei — zicea, până i-o veni leafa dela Chişinău. Şi eu i-am dat, proasta. N'ar mai avea parte de ei!

M. D. IOANID

H. Visconte — Arcul de triumf

I. Stenrer — Casă de pescar

Viața teatrală

„Poveste de dragoste", de A. Laszlo, la Teatrul Comoedia

Eforturile pe care le fac de la începutul stagiunii, teatrele particulare, sunt într'adevăr meritorii. Atât Teatrul Regina Maria, cât și Teatrul Comoedia — singurele noastre asociațiuni dramatice cu un caracter de permanență și un program bine definit, — dacă nu au reprezentat capodopere din literatura teatrală, au realizat în orice caz spectacole îngrijite și puse la punct. Cum elementul predominant în materie de artă dramatică, este de partea spectacolului, și nu a teatrului (lucrul nu mai are nevoe, să fie dovedit, când s'au văzut în actuala stagiune, piese ca „Troilus și Cressida" jucându-se de opt ori, și „Absențe nemotivate", de pildă, de 100 de ori), iată cum, căutând să valorifice acest principiu, teatrele noastre particulare au reușit să obțină fructuoase succese, deși nivelul majorității pieselor jucate nu a fost adeseori corect.

Teatrul Comoedia, reprezentând „Poveste de dragoste", o piesă care nu are prea mari cusururi, dar nici prea mari calități, a înjghebat un spectacol de toată frumusețea. De aceea, eforturile făcute de d. Sică Alexandrescu, vor fi încununate de succes.

Ce este „Povestea de dragoste"? Una din acele comedioare inspirate de acelaș suflu pe care-l semnalam în cronicele noastre anterioare, și anume de teatru cinematografic. Maniera aceasta vieneză de a concepe orice producțiune dramatică într'un ritm care exclude unitatea de timp, de loc și de acțiune, prezintă atracțiunea ineditului, și este sortită pentru câtva timp să culeagă simpatia publicului, căruia nu-i displace să vadă „minuni" de înscenare, cum spre exemplu a avut ocazia să aplaude, chiar la spectacolul de care ne ocupăm, o gară, adusă pe micuța scenă a „Comoediei", cu locomotive cu tot.

Dar soarta acestui gen dramatic, eștit din sferele strict limitate ale teatrului, nu poate fi decât efemeră. După cum locatarii se vor plictisi într'o bună zi de „confortul" block-hausurilor, tot astfel spectatorii vor ocoli cu timpul piese care exclud orice embrion de creațiune dramatică, și vor rămâne insensibili față de „cinematograful reliefat" care li se prezintă în loc de teatru.

Așadar ca technică constructivă „Poveste de dragoste" se înrudește până la asimilare cu „Prima zi de primăvară", „De ziua neveste-mi" sau „Absențe nemotivate" (cu aceasta ceva mai puțin însă, precedenta piesă reprezentată cu atât succes pe scena Teatrului Comoedia, având un caracter mai pronunțat de dramatism).

In ceeace privește intriga, autorul a înădit pe canavaua dragostei romantice, un conflict inedit și prezentat — de o manieră destul de personală.

„Povestea de dragoste" este versiunea modernă a lui „Romeo și Julieta" sau cel puțin aceasta a fost intenția autorului. Spre deosebire de antecedenții lor, Hans și Hilda nu-și mărturisesc dragostea care-i leagă, și nici părinții lor nu se dușmănesc. Pedeapsa lor va veni din faptul că, nedându-și seamă de iubirea intensă care-i animă deopotrivă pe amândoi, își bat joc de Romeo și de Julietta, ca de doi eroi antici, ale căror sentimente nu se mai pot integra, în ritmul mecanizat al vieții moderne.

Fiecare își va devia, de partea lui, destinul ce-i era scris pentruca la sfârșit să-și dea seama că și-au ratat viața, ca doi burghezi conștienți în pragul unui amurg timpuriu.

Să nu credeți că „Povestea de dragoste" este o melodramă cu tirade, cu explicațiuni și cu disecarea sentimentelor eterne până în cele mai mici detalii. Din contra, totul se petrece pe un ton vioi, de comedie de salon, fără vibrațiuni exterioare. Intreg conflictul evoluează în nuanțe, ceeace poate permite unor interpreți bine animați, creațiuni de artă desăvârșită. Este tocmai ceeace s'a întâmplat, și d. Sică Alexandrescu merită toate laudele de'a fi îngăduit unor elemente tinere și frumos dotate, să se remarce, încredințându-le interpretarea rolurilor principale. Deoarece d-ra Marietta Deculescu și d. Al. Fintzi au realizat lucruri minunate. Neuzați, cu forțele încă proaspete, acești doi actori au reușit să se integreze admirabil în ritmul acela înăbușit, pe care-l impunea piesa, jucând cu o discrețiune și o reținere într'adevăr meritorii.

Interpretarea d-rei Marietta Deculescu și a d-lui Al. Fintzi, se realiza parcă pe o scenă acoperită cu paie, atâta ușurință și delicatețã era în mersul lor, gesturile lor, graiul lor.

Ne pare nespus de bine de a fi asistat la revelația a două autentice talente.

Am vorbit de jocul acestor actori, înainte de a fi spus tot ce aveam de spus asupra piesei, dar eram cu adevărat impacienți să decernăm laude atât de bine meritate.

Pentru a reveni la piesă, am recunoscut deseori o afinitate a acestei „Povești de dragoste" cu teatrul lui Jean-Jacques Bernard, unde conflictul nu este dat pe față, ci interiorizat de personagii, care-l dau în vileag cu o tresărire, cu o clipire de ochi, cu un surâs ascuns, niciodată cu vorbe.

A. Lazlo a uzat de un procedeu original (sau, mai bine zis, care vrea să fie original) înglobând piesa între două tablouri din „Romeo și Julietta". In primul, asistăm la o reprezentație de teatru în teatru: se joacă scena balconului (d. Geo Maican și d-ra Fifi Harand se cam împleticeau în avalanșa de cuvinte ce caracterizează producția shakespeariană).

In ultimul, acel tablou, jucat însă, inconștient de cei doi eroi din piesă, care-și plâng o dragoste sacrificată.

S'a spus că epilogul acesta este inutil, și pare să fie astfel. Vina însă nu este a autorului, ci a regisorului care a făcut pauzele acolo unde nu trebuiau: Dacă a doua pauză ar avea loc după al 6-lea tablou, totul s'ar schimba. Așa cum este prezentată, însă, piesa are două sfârșituri.

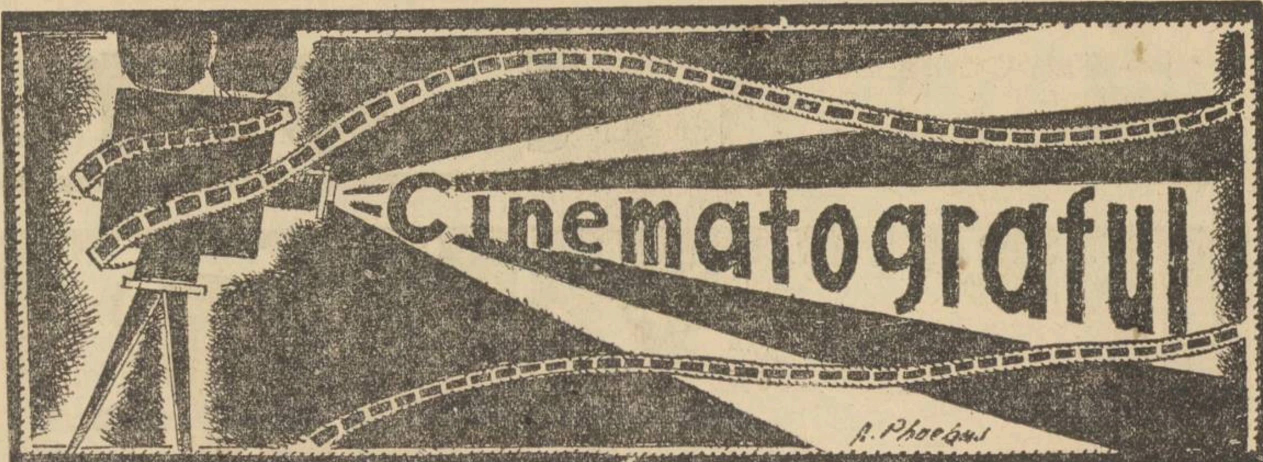
Decoruri sugestive, datorite pictorului Siegfried, o punere în scenă foarte îngrijită, și un ansamblu bine pus la punct din care am remarcat pe d-nii R. Bulfinsky (care trebue să regrete scena Teatrului Național), M. Iordănescu-Bruno (o creațiune desăvârșită), V. Ronea, T. Lapteș și d-nele Sylvia Fulda (care a șarjat cam mult), Beate Fredanov (tot atât de bună ca de obicei), au colaborat la realizarea unui spectacol de excelentă calitate.

GH. NENIȘIOR

LUPTA CONTRA INTERFERENȚELOR ELECTRICE

Grație activității desfășurată la Cracovia pentru eliminarea interferențelor electrice, Direcția societății de tramvaie a acestui oraș a instalat pe vagoane aparate speciale de captat, cu fir conducător. Aceste aparate (tip „Fischer") au eliminat aproape în întregime perturbările cauzate de tramvae.

NOU! Azi la chioșcari și librari
EXTRAORDINAR de PASIONANT
O FEMEIE INFERNALĂ
de marea romancieră engleză
AGATHE CHRISTIE
în „ROMANELE CAPTIVANTE"
15 lei — 260 pag. La chioșcari și librari
ROMANUL UNEI VIPERE FRUMOASE
Rafinament. Cinism și candoare, Frumusețe și oroare.
Un roman de Agathe Christie e totdeauna o capodoperă.
15 LEI
O femeie infernală
Romanul
AGATHE CHRISTIE

Vederi românești

S'a reprezentat un al doilea film turistic românesc, cu vederi din diferite colțuri ale țării, Vâlcov, Horez, Sinaia, Severin, etc.

Este o încercare încă și mai reușită decât aceea cu vederi din Capitală, de o corecție fotografică și tipografică perfectă și de un remarcabil bun gust în alegerea subiectelor. Am dori mai cu seamă să lăudăm ideia de a nu se fi făcut treaba în regie, cumpărând aparate și lucrând direct filmul, cu funcționari de ai Statului. S'a procedat cu totul altfel, închiriindu-se serviciile unor meșteșugari particulari, specialiști buni și case cunoscute. Imi este absolut egal cât a costat filmul. Principalul era să fie bine scos. Și a fost. (Ceea ce sigur n'ar fi fost cazul, cu aparate proprii).

Filmul Papană

Semnalez sosirea unui documentar de lung metraj reprezentând călătoria cunoscutului locotenent Papană în America. Se numește „Un voiaj reușit", și conține diversele etape ale călătoriei aviatorului Alexe Papană, cu scene văzute de sus și de jos, cu vânători și ședințe de pescuit, cu faimoasele meetinguri ale compatriotului nostru de care au fost uimiți americanii (oameni destul de greu de epatat în chestiuni de acrobație aeriană), cu principalele momente ale unui match de tennis disputat de prietenul nostru (care e un polisportiv, după cum toată lumea știe), etc., etc....

Acest film mai are și o a doua semnificație, tot națională. Este destinat a acoperi o parte din cheltuelile ocazionate de achitarea costului acelui faimos avion transoceanic cu care locotenentul Papană va traversa Atlanticul. E prima oară că un român încearcă asta. E prima oară că un aviator în genere călătorește dealungul Atlanticului având pe bord pe propria lui soție. Imbarcarea unui pasager denotă o încredere în aventură care nu exista pe vremea lui Lindbergh și care e cel mai mare omagiu ce se poate aduce aviației. Să sperăm că atunci când, cu zeci de mii de kilometri în burtă, avionul Papană va aterisa la Pipera, i se va face o primire nu zic mai, dar cel puțin tot atât de entuziastă ca aceea manifestată de niște simpli străini, spectatorii din Statele Unite. Românii au reputația că nu știu să se înflăcăreze deajuns pentru acele câteva foarte rare succese naționale obținute peste graniți. Aș dori să se dea acum o desmințire încurajându-se anticipat acel sbor senzațional, sbor care are — uitasem să spun — și o semnificație mondială, căci e vorba deasemeni de a se obține și un timp record pentru traversarea Atlanticului — record pe care curajosul nostru aviator suntem siguri că îl va obține.

Obuzel

La unul din jurnalele cinematografice de actualități s'a comis o mică, foarte mică greșală de tipar. S'a omis o literă, litera e de la substantivul neutru plural: „obuzele". Pe ecran scria cam așa (era vorba de manevre navale): „Obuzel pleacă pentru a-și împlini misiunea". Obuzel. Deodată, virilele instrumente de rezbel capătă o sonoritate fizico-chimică de produs farmaceutic. OBUZEL, „luați Obuzel", acest nume trezește ideea de medicament. Imi închipui foarte bine un supozitor cu această marcă. Și este încă o ocazie pentru noi de a semnala cât de importantă e îngrijirea subtitlurilor cinematografice tipărite.

Melancolie

Am vorbit mai pe larg în revista „Cinema" despre un minunat film de războiu „The road to Glory" (Marșul de noapte); în ciuda banalității extreme a subiectului, s'a fost făcut o poveste de o mare originalitate, de un dramatism sobru și concentrat.

Vreau aci să adaog o remarcă valabilă în genere pentru toate filmele zugrăvind epoca 1914—1918, remarcă valabilă însă numai pentru acei ce-s destul de bătrâni pentru a conserva amintiri lucide din acea perioadă.

Oamenii din acea vreme au curioasa proprietate de a avea totodată 20 și 50 de ani, de a fi simultan adolescenți și bătrâni. O fată de douăzeci de ani e aproape un copil; o femee de cincizeci e aproape o babă. Tineretul pe care filmele cu războiul mondial ni-i înfățișează râzând, iubind, plângând luptând, există și azi; dar acest tineret are burtă; are chelie; are gută, fără să mai vorbim de cealaltă bătrânețe, care se vede poate încă și mai tare decât acea pur fizică.

Femeea tulburătoare și aproape neverosimil de frumoasă care apare în povestea filmată de care vorbeam, este azi o matroană obeză, cu triplă gușe și pungi pe sub ochi.

E sinistru să îmbătrânești. Dar este infernal să îmbătrânești în interval de mai puțin de o clipă, în decursul acelui fragment de secundă cât îi trebue gândului să străbată drumul dela imaginea de pe ecran până la imaginea posibilă din realitatea prezentă.

Războiul mondial el însuși a început a îmbătrâni. Are deja aproape un sfert de veac. A devenit vechiu, a devenit „Istoric". Și abia acum începe a ne emoționa mai tare. Mai ales că îl simțim cum devine din ce în ce mai diferit ca aspect de celălalt răboiu, războiul care se pregătește, luptă de gaze și de beligeranți civili, femei și copii, coșmar al nopților noastre de astăzi.

D. I. SUCHIANU

Jean Escarra: Dreptul chinez

Față de interesul mereu crescând, pe care-l deșteaptă China în mediul politic și intelectual european, nevoia unei cunoașteri mai amănunțite a vieții, cugetării și instituțiunilor acestei țări se resimte din ce în ce mai mult.

Cartea profesorului Jean Escarra, a reparat o lacună considerabilă. Ea alcătuește un luminos expozeu asupra concepțiilor juridice chineze cât și asupra instituțiilor legislative și judiciare din Imperiul de mijloc.

Cartea prezintă un ansamblu suficient de complect pentru ca un lector nespecialist să nu mai aibă nevoe să recurgă la alte lucrări pentru lămurirea unei chestiuni, atât din punct de vedere al dreptului propriu zis cât și din acela al particularităților concepției chineze.

Asupra acestei chestiuni, autorul face un important istoric, care pune în lumină punctele esențiale. Apoi, urmează un examen minuțios asupra instituțiunilor legislative, organizarea judecătorească și la sfârșit, — o chestiune foarte importantă pentru înțelegerea stării de lucruri actuale — un capitol asupra studiului și științei dreptului.

Iată câteva concluzii ale autorului — cu titlu de exemplu — în ceiace privește orientarea politicii guvernamentale chineze în opera de reconstrucție a Chinei. „Să se îndepărteze în cea mai mare măsură posibilă, considerațiunile de politică externă. Să se țină seamă de faptul că mistica confuciană impregnează civilizația chineză de douăzeci și cinci de secole".

Iată, de sigur, un element, care nu trebue pierdut din vedere oridecâteori examinăm politica chineză.

O biografie foarte desvoltată (50 pag.) și un index închee lucrarea.

E de sperat ca volumul de față — de altfel foarte bine prezentat și editat — să ocupe un loc de cinste în formarea unei concepțiuni precise asupra Statului chinez modern.

Nicolae Ostrovski

In ziua de 22 Decembrie 1936 a murit tânărul scriitor rus Nicolae Ostrovski, autorul romanului de mare vâlvă „Cum se călea oțelul". In ultimii ani ai vieții, el devenise o figură dintre cele mai populare. Faima ce se crease în jurul numelui său nu se datorește numai operei literare, ci mai ales personalității lui, de-o energie creatoare formidabilă și de-o forță morală neobișnuită. André Gide spune, că un om ca Ostrovski dacă ar fi trăit în Europa ar fi fost proclamat sfânt.

Orice mișcare socială scoate la iveală o mulțime de oameni plini de eroism, putere de muncă inepuizabilă, abnegație și spirit de sacrificiu dus la extrem. Toate aceste calități găsesc în persoana lui Ostrovski o expresie deosebit de puternică.

Născut în 1904 dintr'o familie de lucrători, el primește numai instrucția primară și dela vârsta de 12 ani începe să-și câștige singur existența. In 1919, ajuns ajutor de electrician, Ostrovski intră în rândurile proletariatului.

El nu ține seamă de sănătatea-i șubredă și în scurt timp, corpul lui refuză să mai reziste încordărilor fizice. Doborît de o boală grea, Ostrovski trăește o dramă zguduitoare și ajunge la concluzia fericită că poate servi mișcarea și pe altă cale. Paralizat, el începe să-și complecteze instrucția și se ocupă în special de literatură. Ziua și noaptea, aproape fără odihnă, el lucrează mulți ani la ridicarea nivelului său cultural. Vine însă a doua lovitură: orbirea. In astfel de condiții scrie primul său roman: „Cum se călea oțelul".

Opera aceasta se bucură azi de-o popularitate enormă.

„Cum se călea oțelul' apărut astăzi în a șaptea ediție și tradus în limbi străine, satisface în mare măsură cerințele ce se pun operelor literare de către massele cetitoare. Cetitorul caută cu aviditate scrieri care să-i lărgească orizontul spiritual, să-i desvolte gustul artistic, să-i evoce exemple care să-i servească drept pildă cum trebue să trăiască, să lupte și să lucreze un membru activ al societății.

Romanul lui Ostrovski zugrăvește în imagini vii creșterea și întărirea conștiinței de clasă a lucrătorilor și sărăcimii sătești. El descrie eroismul și lupta îndârjită a tineretului muncitor. Pavel Korciaghin este eroul principal al romanului și sub acest nume se ascunde însuși autorul.

Odată cu deslănțuirea războiului, precum și mai târziu în îndeplinirea diferitelor însărcinări și funcțiuni importante care i-au fost încredințate de conducerea partidului, Pavlic pășește totdeauna drept spre scopul urmărit, învingând toate piedicile întâlnite în drum. Viața lui e un exemplu de bărbăție și curaj, călite în luptă furtunoasă și rezistență îndărătnică.

Nici rănile, nici boala grea care îl amenință cu moartea nu reușesc să-l înduplece să se lase de munca îndârjită. Imediat ce se simte mai bine, el e din nou în toiul luptei, înfruntă greutățile enorme ale primilor ani de restaurație. Viața plină de lipsuri, dormitul pe zăpadă, rana în șira spinării, tifosul și reumatismul îi sdruncină însă definitiv sănătatea.

Doctorii, chemați să-l îngrijească, îi prezic orbirea și tragedia imobilității. Pavel trăește acum clipe de disperare. Pentru el, care și-a consacrat luptei toată viața, trecerea în inactivitate și în întuneric e groaznică.

„Există oare o tragedie mai sguduitoare deât aceia când într'un om se unesc corpul care refuză să servească și voința lui care îl trage irezistibil spre muncă ?", — gândește Pavlic. „Ce scop are viața dacă omul a pierdut ceiace e mai scump: capacitatea de a lupta ? Cu ce vei putea reabilita slăbiciunea de astăzi și ziua inconsolabilă de mâne ? Cu ce să le umpli ? Să mănânci pur și simplu, să bei și să respiri ? Nu-i mai bun un glonț în inimă și totul se va sfârși ? Ai știut să trăești, trebue să știi să mori la timp. Cine va acuza pe luptătorul care nu vrea să suporte agonia imobilității?

In timpul acestei tragedii interne, prietenii îi vin în ajutor. El primește însărcinarea să descrie nașterea și desvoltarea oganizațiilor de muncă. Pavlic se apucă de lucru. Cu ajutorul unui tipar făcut special pentru dânsul, el înșiră pe hârtie cu mâna stângă, care abia se mișcă, cele trăite și văzute. Astfel găsește el posibilitatea de a reveni în rândurile constructorilor activi.

„Lucrul cel mai scump pe care îl are omul, — e viața, — spune Ostrovski prin eroul său Pavel Korciaghin. Ea se dă numai odată și trebue s'o trăești în așa fel ca să nu fii chinuit, gândindu-te la anii ce s'au scurs fără rost, ca să nu suferi pentru trecutul tău laș și plin de interese mărunte, ca să poți spune, murind; toată viața mea, toate puterile mele le-am consacrat unui ideal."

Romanul a avut o primire strălucitoare din partea publicului cetitor. Omul orb și paralizat a devenit idolul tinerei generații. Figura sa morală, energia inepuizabilă, entuziasmul și pasiunea servesc de exemplu tineretului. Viața lui devine o școală de curaj, de bărbăție și de eroism.

Ultimii ani ai vieții Ostrovski îi petrece imobilizat în biroul său plin de cărți. Trăește fericirea creației și bucuriile popularității. Mintea sa clară și precisă, memoria rară, puterea de muncă colosală și mai ales încrederea deplină în idealul pentru care a luptat toată viața, îi ușurează calvarul orbirii și imobilității. Ziua de lucru a scriitorului începe la opt dimineața cu dictatul capitolelor noi din al doilea roman al său „Născuți de furtună", pe care il compune în ceasurile lungi de insomnie. După opt ore de dictat i se cetesc diferite ziare, corespondența primită, opere clasice, noutăți literare, lucrări de economie politică. El cunoaște și trăește viața în toate manifestările ei complexe. Din cameră, cu ajutorul microfonului, Ostrovski ține cuvântări inimoase. Cuvintele lui sânt adresate mai ales tineretului, pentru care, după expresia scriitorului, „ușile în viață sânt larg deschise și depinde numai de fiecare dintre ei ca prin muncă eroică și cinstită să ajungă la culmea fericirii, gloriei și științei".

In acest om aproape imaterial, cu sistemul nervos sdruncinat, se simte puterea enormă a voinței. „Toată viața am învățat și am educat în mine puterea de a birui. Pentru mine nu există imposibilul; nu există un lucru pe care să nu-l pot face", — spune Ostrovski.

Moartea îl surprinde în plină încordare a forțelor lui creatoare. Până 'n ultima clipă a vieții el continuă să lucreze cu spune, murind: toată viața acelaș entuziasm.

In scrisoarea din 12 Decembrie, el comunică mamei sale terminarea primei jumătăți din noua sa carte: „Astăzi am terminat primul volum al operei mele „Născuți de furtună". Secretarii mei sânt frânți de oboseală... Sânt obosit și eu peste măsură, dar cartea e terminată și... apare în curând în câteva ediții cu un tiraj de 500.000 de exemplare".

Zece zile mai târziu, acest om de o putere sufletească neobișnuită, de o inteligență rară, acest artist talentat și cu putere de muncă inepuizabilă, a plecat din viață, nemaiputând să-și vadă tipărită ultima-i operă.

Figura lui va rămâne însă vie în amintirea prietenilor săi de luptă și în sufletul tinerei generații. Acest om, prins în cătușele orbirii și imobilității, a reușit să cucerească atenția lumii întregi, datorită puterii de voință extraordinare izvorîtă din convingerea adâncă în idealul pentru care s'a jertfit.

V. P.

N. A. Ostrovskii

Geo Milev

Geo Milev un poet, suprimat în focul luptei, încă de tânăr, a fost un despicător de drumuri.

Despicător de drumuri în literatura și cultura bulgară; despicător de drumuri în propriul lui destin creator. Posesorul unui talent ce emoționează, al unei culturi universale cum și al unui temperament dinamic, Geo Milev a venit între anii 1919-1925 ca un Prometeu autentic, rupând o nouă torță cu care s'a avântat în besna masselor, în cecitatea celor ce se credeau intelectuali și pioneri ai luminii.

Poet simbolist și parnasian înainte de război, Milev era un avantgardist. Cu toată deosebirea de structură linguistică, a tradus în bulgărește pe Verlaine și Verhaeren, — cu cari era prieten, — pe Rimbaud, Malarmé, după cum și din rusește, germană, engleză și ucraineana, a tradus pe autorii pe care-i prefera cel mai mult; pe poeții ce duceau închise în cuvintele lor, ca în niște colivii păsările de foc ale marilor idealuri: Bratojinsky, Pușkin, Hudson, Belmont, Nietzsche, Heine, Kleist, Hauptmann, Byron, Franco, Dehmel, Al. Block, Maiakowsky și alții.

I-a tălmăcit și i-a iubit, entuziasmându-se pentru poezie și ideal, concomitent și paralel cu lira lui, care avea, în peisajul redus al ambianței sale, rezonanțe speciale și noui. Vibra un suflet, emițând, peste elementele suave și tragice ale sensibilității, un sunet melodios, un freamăt ca un fâlfâit de aripi albe în întuneric.

Structura lui sufletească era clădită din acea substanță a poetului dramatic, a blestemului cotidian ce-l întâlnea acest poet, în jurul său, în cadrul uman ce-l găsea în momentul apariției sale. Și se conforma.

Fără să exercite un control absolut, fără să zgârie cu unghiile de platină, cauzele determinante ale circumstanței date.

Idealul era căutat în izolările magnanime, în diversiunea solitudinii poetice. Și Geo Milev le accepta, punând în ele toate forțele lui poetice, cu care căuta rezolvarea problemei — a vieții, fiindcă viața e problemă — cum el însuși, primul printre poeții de după război descoperise în țara sa.

De după război de unde s'a întors cu un ochiu scos și cu o bucată de țeastă lipsă. A scăpat ca prin minune cu viață, datorită, mai ales, îngrijirilor ce i s'au dat în clinicile din Germania, unde a plecat să se vindece.

Aci, în 1918-1919, Geo Milev își repară de două ori capul: o trepanație a osului, o altă trepanație a concepțiilor lui artistice și sociale.

Arta se revoluționa.

Expresionismul, răsvrătirea poeților, a pictorilor era în toiu.

Un iureș de înnoiri inunda strada. Mișcarea dela *„Der Sturm"*, unde Hervald Walden făcuse arena artistică a primenirilor. Chagall, Paul Klee, Vasile Kandinsky Oscar Kokoșca, Ferdinad Hodler, expuneau pânzele lor expresioniste, constructiviste, absolutiste, futuriste, — o răscruce a unei concepții artistice purulente cu perspectivele dinamice ale unei lumi noi ce-și făcea loc în spiritul efervescent al artiștilor. In timp ce acești artiști au ridicat steagul iconoclaștilor, atacau burghezia, formulele academice vetuste și refractare, — după înfrângerea din război a Germaniei, massele sociale, nemulțumite, prăbușite în criză și ținute în exploatare tot mai cumplită, au început să se agite.

Era în preajma revoluției proletare din 1919. Preludiile erau evidente, puternice.

Geo Milev nu putea să nu le vadă. Cu bandajul negru ce-i acoperea ochiul absent, circula să observe totul. Și observa, răsturnând tot ce avea bohem poetul de până atunci. Un nou tip, constructiv, puternic, disciplinat, științific, apărea, — în locul poetului sensibil de altă dată, fără însă ca acest nou om să fi eliminat sensibilul, să fi nimicit poetul.

Astfel pregătit: vindecat și străbătut de un nou weltanschauung, Geo Milev a revenit în țara sa.

A revenit un titan.

S'a pus pe lucru. A citit. Mult. Enorm. Un material nou. Sociologie.

Substanța omului i-a apărut altfel de data aceasta.

Acea elită, acea grupă de privilegiați pe care o știa și o accepta, a văzut că nu e altceva decât o clică de exploatatori, de ființe ce ocupau poziții arbitrare și care oprimau, fără milă, sângeros și criminal, poporul. Acest popor, umanitatea toată, era absolutul, era Dumnezeu, era arta, era marea problemă a geniului din totdeauna. Umanitatea în zdrențe, care suferă, care e chinuită și a cărei viață este un martiraj.

Un imperativ înalt se impunea deci.

Trebue salvată această umanitate! Nu poți fi artist, nu poți fi geniu, nu poți fi creator dacă nu lupți pentru salvarea acestei umanități integrale.

Arta rezidă în mișcarea, în viața ei. Artistul nu e decât un pilot, o sinteză a acestei umanități care, în momentul detașării lui de ea, devine un ratat, un balon vid, plutind fără busolă, fără direcție, fără utilitate, în sferele inutile ale existenții.

Impotriva acestui artist, s'a ridicat și a luptat fără crutare Geo Milev, pledând cu convingere, cu toată forța pentru ceilalți, în existența cărora vedea un alt itinerar, un alt orizont.

A reformat structura artei cât a putut. A montat modenist piesele dramaturgilor contemporani. A scris esseuri temerare despre literatură și cultură, pamflete către scriitorul și creatorul bulgar, a editat reviste, ziare, s'a înregimentat, la urmă, în mișcarea muncitorească, unde a militat ca om de cultură și ca protagonist al reformelor sociale, pe baricada căreia a și murit.

In 1923 izbucnise în Bulgaria revoluția agrariană a lui Stambulinsky. In 1925 cea muncitorească și țărănească. Amândouă au fost reprimate, dar au dovedit că poporul bulgar dela sate și orașe, oprimat și exasperat de crunta exploatare și de mizeria în care se găsea, își călise o conștiință de clasă. Se organizase și încerca să-și cucerească libertățile. Acea umanitate supremă, acea etică unică valabilă a vieții desrobite, s'a manifestat cu anvergură în acele vremuri.

Două mișcări populare, două porniri unanime, două evenimente sociale, însemnau o dinamizare istorică, o precipitare a evoluției unui popor constrâns de mizerie.

Geo Milev a trăit aceste clipe și de elan revoluționar și de reprimare sângeroasă. Le-a trăit pe amândouă într'un fel definitiv: a cântat mișcarea muncitorilor în poemul „Septembrie" — luna în care s'a produs revolta — un poem de exaltare, de un epic în care cadența versurilor, evocarea sesizantă a evenimentelor, precizia revoluționară a inspirației, a făcut să rămâie o capo d'operă a genului, o revelație a literaturei de luptă.

A cântat mișcarea și — fiind socotit militant — a fost executat. Intr'o zi, arestat de acasă, a fost dus și suprimat. Nu se știe exact cum — unii spun că a fost împușcat și îngropat undeva pe câmp, alții că i s'a tăiat mâna dreaptă spunându-i-se „scrie acum" și a fost băgat în cuptorul unei brutării ca să fie ars.

Mai mult decât Maiakovsky — poetul lângă care poate fi pus — Geo Milev a experimentat organic revoluția și a fost un soldat al ei suprem.

In acest destin, așa cum a fost el determinat de întâmplări și de voința unei conștiințe de foc, se desprinde, luminoasă, perspectiva ideală a unei generații de gânditori și creatori.

In marile mișcări, și între marile interese ale umanității, artiștii, în momentul actual al unei istorii incandescente, — nu se pot releva decât ca atare.

O răscruce mare socială-artistică, culturală presupune și identifică pe toți cei ce se constitue elemente dinamice. Aceste elemente devin dinamice sau atunci când sunt antrenate de împrejurările evenimentelor declanșate sau ajung prin viziunea lor exact istorică.

Din categoria aceasta a doua făcea parte Geo Milev.

El a înțeles și a putut să desprindă din acțiunea autentică a timpului său, a poporului său, a conștiinței sale, substanța veridică a unei poezii. Deaceia va rămâne o pagină, o statue a luptătorului ce nu va putea fi niciodată ștearsă, niciodată spartă. O statuie cu atât mai gigantică, cu cât, dela el încolo, deabia se vor naște poeții într'adevăr creatori și tributari ai vieții sociale; poeții istorici propriu zise, dincolo de cei ai penumbrei preistoriei de până eri. Ei vor fi așa, cum spunea Karl Marx pentru filozofi, nu chemați să explice lumea, s'o contemple, ci s'o transforme.

Și între ei, Geo Milev, pe planul internațional, va fi pus la loc de frunte.

P. Andrei: Sociologie generală

A apărut de curând „Sociologia generală" a d-lui profesor Petre Andrei dela Universitatea din Iași. Cuprinde rezultatul prelegerilor de sociologie ținute la Facultatea de Filosofie și Litere.

Lucrarea este concepută în atmosfera universitară și se întoarce tot către Universitate, către studenți, cărora d. Andrei le dăruește cartea.

Nu vom discuta acum și în acest loc principiile sociologiei generale ca știință, nici problemele societății în genere, de care se ocupă pe larg d. prof. Andrei în lucrarea d-sale. Vom aștepta pentru aceasta împrejurări mai favorabile pentruca gândul nostru să poată fi exprimat clar și în întregime. Mai ales că lucrarea merită o discuție lipsită de rezerve.

Sărăcia de gândire în sociologia românească este atât de pronunțată, confuzia în problemele fundamentale sociologice este atât de larg difuzată și întreținută în rândurile tinerei generații încât discutarea neîngrădită a problemelor ridicate de d. prof Andrei ar fi de mare utilitate științifică și practică.

Ne vom mulțumi acum să scoatem în evidență atitudinea de adevărat intelectual și om de cultură pe care d. profesor Andrei o ia față de valul obscurantist ce tinde a distruge și îneca în întuneric cuceririle spiritului și efortului uman.

Trăim vremuri în care iluzia și pretenția intelectualului de a sta oarecum izolat de frământările sociale din jurul său se pierd. Cultura, libertatea de gândire și de exprimare, posibilitățile de activitate a oamenilor de litere și știință sunt atât de primejduite, încât intelectualii cu simțul răspunedrii față de misiunea lor științifică și culturală se consideră datori să ia poziție.

D. Eugen Herovanu, în primul d-sale caet săptămânal apărut în toiul discuțiilor asupra proectului de lege de înăbușire a presei, a considerat că nu este posibil de a relua activitatea publicistică fără să-și precizeze punctul de vedere față de încercările de a înăbuși gândirea și cuvântul scris. Dar mai cu seamă, d. Eug. Herovanu amintea scriitorilor un lucru foarte simplu: „Scriitorul este și rămâne cetățean; interesat la toate câte privesc viața la care participă; dator mai ales de a nu privi cu indiferență la ceeace se petrece în jurul său".

D. prof. Petre Andrei nu se mulțumește să pretindă intelectualilor a fi cetățeni; nu se mulțumește numai a afirma că prin aceasta intelectualul nu-și trădează misiunea lui. D-sa indică intelectualilor locul firesc pe care trebue să-l ocupe în frământările epocei: „în contra dreptului „călcâiului" care apasă pe grumaz, intelectualul trebue să proclame valoarea dreptății și a culturii".

Comentând pe Oswald Spengler care susținea că „războaiele sunt adevărata viață a istoriei", făcea apologia barbarizării omenirii și afirma că astăzi nu mai este timp pentru „suflete delicate și idealuri slăbănoage", d. prof. Andrei are accente de indignare împotriva tezei lui Spengler, de o înaltă ținută morală și progresistă. Iar când Spengler merge mai departe, susținând — ca unii conducători de state și de partide — necesitatea unei politici care să conducă lumea prin ajutorul pintenilor, d. prof. Andrei găsește atitudinea pe care fiecare intelectual și om de cultură are datoria să o asculte și să o urmeze: *„această tendință mă înspăimântă și mă întărește în convingerea că în asemenea împrejurări nu-i este îngăduit intelectualului să stea de o parte și să nu lupte în contra unor astfel de concepții și atitudini"*.

Oricât ar părea, poate, unora, că cele de mai sus ar depăși sociologia, că nu și-ar fi avut locul într'un tratat științific, principiul proclamat atât de puternic de d. prof. Andrei este — din nenorocire — necesar de manifestat oridecâteori un om de știință sau de litere se adresează tineretului nostru studios. Intelectualul nu este un om detașat de viața pământească și complet străin de zbuciumul societății în care trăește. Fără să vrea, el simte influența mediului social, reflectă viața din jurul său așa cum este și-și formează o imagine ideală a ei, așa cum ar dori să fie. Intelectualul nu poate fi deci străin de ceia ce se petrece în jurul său. Spune foarte bine d. Eug. Herovanu: „arta, literatura, scrierile de tot felul, sunt produsul vieții sociale, în permanent raport cu aceasta, în funcțiune de mediul pe care-l influențează în aceiași măsură în care suferă influența lui".

Din moment ce intelectualul nu se poate izola în turnul de fildeș, ci este legat de manifestările sociale de fiecare zi, atitudinea sa trebue să corespundă intereselor culturii și civilizației. Misiunea lui și răspunderea pe care o are față de societate îi impune „o activitate politică, cu atât mai mult cu cât psihoza care stăpânește momentul, are câteodată forme spăimântătoare de manifestare, care pot periclita însăși spiritualitatea vieții".

O activitate politică? Da, — răspunde d. prof. Andrei. Când se formulează un nou ideal de viață care proclamă „necesitatea unei concepții tragice a lumii, a unui pesimism eroic", când rațiunea este proclamată „dușmană a omenirii și factor de degenerare a omului", intelectualul e moralmente obligat să ia atitudine activă și energică, deoarece este vorba de făurirea unei spiritualități noui și aceasta nu trebue să fie niciodată ceva străin de sufletul său.

Faptul că aceste cuvinte sunt spuse într'o introducere adresată mai ale studenților, nu este lipsit de semnificație.

Dar plin de semnificație va fi ecoul pe care îl va avea în rândurile intelectualilor din România, care nu trebue să lipsească de la datoria pe care însăși calitatea lor de oameni de cultură, i-o incumbă.

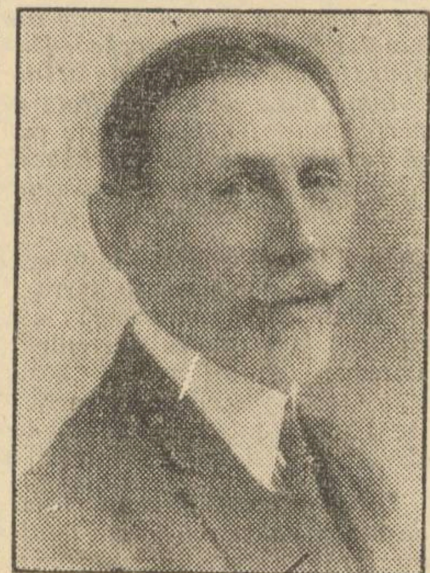
ST. VOICU

Caete săptămânale de Eugen Herovanu

Aceste caete sosesc regulat ca niște răvașe săptămânale dela un prieten necunoscut. Ele amintesc nenumăratele reviste mici de odinioară: „Tâches d'encre" a lui *Barrès*, „Cravache" a lui *Georges Lecomte*, celebra „La Plume" a lui Leon Deschamps, și alte multe apariții de acestea strălucitoare, vii și pieritoare, pe care Barrès le botezase „Les Orphéons".

Caetele săptămânale înseamnă câteva clipe de conversație în gând cu un subțire, cultivat și subtil om de litere, cu o minte de jurist, precisă și directă în observațiile sale pline de sagacitate.

„Privind în urmă," discutând asupra „misticismului politic," reflectând asupra „războiului dintre ideologii", sau asupra „demonului publicității", paginile aceste sânt pline de spirit și de însuflețire. Se cunoaște că sânt scrise cu plăcere de un iscusit analist.

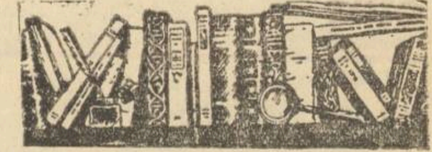
Eugen Herovanu

„Caetele" sânt desigur o plăcută recreație pentru cititor, dar se simte că trebue să fie și o tot atât de plăcută recreație și pentru cel ce le scrie.

In ele se regăsește climatul dulcilor orizonturi din „Orașul Amintirilor".

De ce scrie d. E. Herovanu? Desigur pentrucă are un adevăr de spus, simțind plăcere de a-l împărtăși ca un strigăt de raliare în necunoscut, către cei din aceiași familie sufletească cu el, răspândiți în toate colțurile țării...

„Demonul publicității", în cazul său, e un demon familiar și binefăcător și cetitorii săi de sigur îi răspund cu un „allo"... prietenos și vesel.

O trilogie

Henri de Montherlant a scos al doilea volum din trilogia pe care o consacră legăturilor dintre bărbat și femee. Din această trilogie au apărut volumele: „Les jeunes filles" și „Pitié pour les femmes", rămânând să apară în curând al treilea „Sur le bord de l'Abîme".

Primul volum a stârnit o furtună de reproșuri și de protestări. Montherlant a fost calificat cinic și criticat pentru vanitatea și contrazicerile sale. Aceasta dovedește că în romanele amintite a fost mai mult vorba de expunerea caracterului autorului decât de problema raporturilor dintre cele două sexe.

E drept că aceste două cărți sânt bogate în revelații asupra egoismului uman și mai ales bărbătesc, că autorul sau mai bine zis eroul, Costa, se arată plin de contraziceri și aceste contraziceri sânt admise de autor, ca fapte constatate, alcătuind materia romanului, dar ceiace rămâne, ca impresie generală, este că eroul e viu și natural.

Ce vrea Costa? Să trăiască, să se bucure de bunurile vieții, să domine, să riște, să se afirme în acte de bunătate, ca și în acte de cruzime.

Anecdota acestor romane este redusă la minimum și e dintre cele mai banale:

Povestea unui bărbat, care se crede blazat în fața unor fete tinere, mai mult fantoșe decât ființe reale, în „Jeunes filles", dar care întâlnește în „Pitié pour les femmes" o tânără absolut dezarmată prin candoarea ei, o fată sensibilă, discretă și care trezește în gălăgiosul și, adeseori, nesuferitul Costa, sentimentele nobile, din fondul necunoscut al sufletului său.

In fața acestei fete, Costa, deși se teme să nu fie victima duplicității feminine și stă la îndoială, se înduioșează și simte trezindu-se în sufletul său o iubire părintească pentru această fată iubitoare.

Cronica literară

Al. Rosetti, Antoine Meillet

Broșura d-lui Al. Rosetti (extras din Revista Fundațiilor Regale) despre Antoine Meillet nu e decât un necrolog, așa cum se vor fi făcut o sută peste tot unde există o publicație specială de filologie, însă aici, în condițiile noastre, ea mi-a trezit o mulțime de gânduri. Cine a fost Meillet spune foarte frumos d. Rosetti. Cititorul român mai poate afla din cartea d-lui Iorgu Iordan, *Introducere în studiul limbilor romanice* (Iași, 1932), p. 343 squ. A fost elevul unui alt lingvist (căci Meillet este un lingvist) socotit de geniu, dar a cărui activitate a fost mai cu seamă orală. E vorba de F. de Saussure. Acestea sunt în definitiv lucruri pe care le știe orice om mai cultivat. Interesul psihologic începe cu declarația lui Meillet despre maestrul său: „In ceea ce mă privește, nu e pagină pe care să o fi publicat fără a avea remușcarea de a-mi atribui singur meritul de a fi scris-o: cugetarea lui F. de Saussure era atât de bogată, în cât am rămas cu totul pătruns de ea. Etc.". Vorbele acestea caracterizând un francez, o cultură veche și o disciplină. Și fiindcă numai disciplina se poate realiza deocamdată la noi, și se realizeză, învățătura pe care o putem trage de aici e următoarea: Sunt discipline ca filologia în care contribuția unuia depinde atât de mult de contribuția celorlalți și unde atât de puțin se poate spune care să nu fi fost spus și de ceilalți, unde însfârșit progesul e în funcție de corp, încât se naște acolo o adevărată sociabilitate. Fiecare este obligat prin natura specialității sale să urmărească orice ar intra în sfera preocupărilor respective și să stimeze orice dovedește o putere egală de muncă. Și fiindcă aici munca e foarte grea și trebue să te mărginești la secțiuni cine e în stare să se ridice ca Meillet la generalități și concepțiuni și să îmbrățișeze totul se va bucura de venerație. Am impresiunea că nicio disciplină mai mult decât lingvistica n'a produs mai multe culegeri omagiale. Ea e simbolul însuși al parțialității cunoștințelor noastre, mai mult decât știința de laborator unde intuiția ajutată de o bună tehnică de observatie poate dărîma o bibliografie întreagă. O cultură cu o puternică armată de erudiți desvoltă sociabilitatea. Franța care posedă cea mai mare activitate universitară este totdeodată și țara unde viața literară, în ciuda omeneștilor animozități, ia forma sociabilă a trecerii generațiilor științifice. In obligația aceasta de a scrie numaidecât necrologul maestrului (în țară străină), de a-l retipări aparte, se ascund venerația în primul rînd, dar și acea educațiune de corp universitar, acea sociabilitate care face cu putință congresele și publicațiile omagiale, în vreme ce doi scriitori români nu se pot întâlni din cauza dificultăților de preséance. De bună seamă că la sociabilitate (adică la sentimentul dependenței noastre de alții) contribue și vechimea tradiției intelectuale. Dela d. Rosetti aflăm că Meillet (ce lucru impresionant!) „era produsul unei lungi serii de rafinării și cristalizări. Filiațiunea familiei sale, cu vechi origini rurale, poate fi urmărită până în evul mediu..." In revistele franceze citești lucruri uluitoare ca acesta că în cutare cerc este prezentat urmașul direct al lui Boileau, scriitor și el. Meillet, un fel de Hașdeu mai sistematic, era un comparatist vast care a lucrat în domenii ce înspăimântă: indoeuropeană, armeană, iranică, tokharică, slavă, limbi germanice, clasice și moderne. Erudiție poliglotă cum o aveau câteva fenomene în secolele trecute, dar acum în cele mai exacte linii. O astfel de știință denotă un caracter înalt romantic, o puternică imaginațiune. Există o fantesie și un entusiasm al marii erudiții care se exprimă cuneiform. Renan era din această rasă. Pentru a putea să urci până în culmea unei atari erudiții îți trebue o febră hugoliană iar acolo plăcerile sunt fără îndoială sublime. Un lingvist aproape general are asupra lumii o viziune eternă, pricepe viața prin câteva rădăcini fundamentale. Biografia lui Meillet arată ea însăși această exaltație: „Debuturile lui Meillet au fost grele. O boală de piept îl obligă să facă un stagiu în Alpi, pe care îi parcurge pe jos. Condamnat de medici, i se recomandă o lungă odihnă într'o regiune muntoasă. Dorința de a studia armeana, o limbă grea, pe care puțini comparatiști o pot mânui, îl face să aleagă ca loc de întrêmare fizică o mănăstire armeană din Turkestanul rusesc. Cu acest prilej, învață armeana și rusa".

Trecând acum în altă ordine de idei, trebue să constat că d. Rosetti aduce în literatură, unde este întâiul editor intelectual, ceva din atmosfera occidentală a disciplinei căreia îi aparține ca profesor. In primul rând venerația. El este printre puținii care stimează ceeace publică și, indiferent de meritul pe care îl atribue cărții, are un puternic simț al realității altora. D. Rosetti nu este obiectiv, ci frenetic, entusiast până la imprudență, bucurându-se și mâhnindu-se pentru alții. El nu e just, ci fin. Insă fiindcă se exprimă, ca un lingvist ce este, cuneiform, puternicele sale reacțiuni trec neobservate. D. Rosetti are temperamentul poetic al filologului. Acela care se consumă în admirație și venerație. Paginile asupra Greciei (afară de neînsemnate asperități formale), sunt cel mai tânăr strigăt românesc în fața Acropolei. Ca un amestec de puternică sociabilitate universitară, de venerație, de stenografie filologică și de mare lirism se înfățișează și acest necrolog în care căldura portretistică se dovedește numaidecât prin citate. Iată omul:

„Avea un trup firav. Fața îi era slabă, osoasă; ochii mari, negri, adânci, arși de lecturi, cu privirea interiorizată, aveau sub sticlele ochelarilor, o căutătură așa de stranie, încremeniți într'o atitudine de profundă și perpetuă meditare, încât cine i-a văzut o singură dată, nu-i va uita deapururi".

Numai o profundă capacitate de a venera ar fi putut da naștere unor amintiri de poezia acestora:

„Genialitatea lui Meillet apărea însă mai bine la cursul său dela Collège de France. Auditorii săi, strânși în sala de semitică în care profesase odinioa-

Continuare în pagina a 10-a

Insemnări şi polemici

Şcoala făţărniciei

Liberi — n'am fost niciodată. Dar am avut oarecari libertăţi. In primul rând: libertatea de a vorbi. Această libertate, exprimată uneori şi în scris, se limita la un grup de privilegiaţi. In voie puteau vorbi oamenii de mâna întâia şi cu dare de mână, intelectualii şi semiintelectualii. Profesiunile aşa zise libere, dela avocat până la ziarist, inclusiv rataţii şi agenţii electorali, care formau massa surtucarilor, aveau dreptul, înscris în constituţie, de a-şi da cu părerea. Deşi, riscau uneori să fie stâlciţi, în umbra legii. Asta depindea numai de gradul de boerie a oponentului sau a luptătorului pentru libertatea cuvântului rostit sau imprimat.

In oraşe am avut totuşi o presă liberă. Partidele politice au făcut uz de ea, şi abuz... Vina nu este a ziaristului; el a fost silit— cu mici excepţii onorabile — să joace rolul de advocat. In acest caz, nu e just şi nu e logic să-l identificăm cu cauza pe care a apărat-o, să-l facem răspunzător numai pe el. Ziaristul n'a fost întotdeauna complicele politicianului; de cele mai multe ori a fost victima lui; şi mai este.

Celelalte categorii sociale, mai apropiate de talpa ţării — cea mai convenabilă talpă pentru ghete de lac — au fost condamnate la tăcere. Omul de rând putea să fie cel mult bun de gură, dacă îndrăznea să înfrunte consecinţele... Ocârmuirea nu-i îngăduia decât să se tânguiască melodic, adică să cânte.

Poezia populară a fost ziarul satului: doina — articolul de fond. De aceia avem un folklor atât de bogat, variat, duios şi atât de satiric. Se ştie că desvoltarea muzicei ruseşti se datoreşte în bună parte cenzurii ţariste. Poporul englez e mai puţin muzical; pe semne din pricina libertăţilor politice. Evreilor din Diaspora nu li s'a permis nici să cânte; de aceia ei sunt singurul popor care a inventat un fel de melodie în surdină, fără de cuvinte, un cântec mut: Niggun.

In criza recentă — unii zic că e economică, alţii că e morală,— ni s'a tăiat, treptat, libertatea de a spune adevărul. Ni s'a interzis de a fi sinceri. Ni se cere să nu spunem decât ceeace este — convenabil.

Bunăoară, ancheta „Dimineţii" asupra mizeriei în care trăesc locuitorii dela periferia Capitalei a fost taxată, ex officio, de instigaţie.

Nici un om cu bun simţ nu va descalifica pe procurorul care constată o stare precară de lucruri. Ziaristul însă a pierdut acest drept şi această obligaţie. Dacă nu se conformează şi nu spune ceiace-i convine ocârmuirii, poate fi descalificat, fără pic de jenă, şi tratat de instigator. Rechizitoriul magistratului are de multe ori urmări dureroase, pe când reportajul nu răneşte pe nimeni. Cuvântul ziaristului — a spus un scriitor francez — este un glonţ aruncat cu mâna.

E adevărat că inteligenţa impulsivă tinde să transforme energia cuvântului în acţiune. Intr'un mediu normal această acţiune va provoca întotdeauna o ameliorare a situaţiei. Numai un spirit detracat va încerca să transforme o metaforă într'o lovitură de măciucă — şi asta numai atunci când simte că ambianţa-i este favorabilă.

In această ambianţă predomină azi criteriul de castă. Nu mai interesează ce e adevărat, interesează numai ce e convenabil. Morala curentă este o colecţie de prejudecăţi negative. In şcoala făţărniciei, examenele se trec uşor, diplomele se obţin fără trudă.

Dar sub conducerea acestor diplomaţi vom ajunge la cântecul:

Am un leu şi vreau să-l beau.

F. DIMA

---

ră Ernest Renan, în jurul mesei înguste, nu-i vor uita niciodată. Acolo, ei asistau la un rit sacru, oficiat de acest mag oriental, cu ciudata barbă străvezie. Glasul său, cu inflexiuni cristaline, depăna firul gândirii sale cu o grijă infinită de a găsi expresia justă. Vorbea cu ochii închişi, pe care îi deschidea din când în când, — şi atunci spectatorul era impresionat de adâncimea lor, — pentru a se apleca repede deasupra notelor sale de curs. Auditorul urmărea, fermecat, firul acelei urzeli desfăcute de contingenţele terestre, ca să recadă brusc, la sfârşitul prelegerii, în vulgarul existenţei de toate zilele. El asistase, în sala strâmtă, la închegarea duhului deasupra apelor".

G. CĂLINESCU

Eugene Montfort

Moartea lui Eugène Montfort nu a avut un ecou destul de răsunător în presa franceză, deşi opera lui are mai mult de 20 de volume pline de originalitate şi perfecţiune. Nu putem de cât să recităm versurile lui Ernest Raymond, alt poet şi marcant om de litere, decedat de curând

Quand la pelle aura fait sur nous son bruit de terre
O mon corps passager: sur notre souvenir
Lorsque l'indifférence aura scellé la pierre,
De l'esprit qui nous meut que doit-il advenir?...

Totuşi numele lui este legat de aceşti patruzeci de ani de literatură din urmă, prin influenţa pe care a exercitat-o, atât de mult, încât chiar de nu ar fi scris cărţi ca „La Turque", „La Maitresse Americaine", „La Chanson de Naple", dispariţia lui nu trebuia să fie tratată ca un simplu fapt divers.

Avea 59 de ani şi a fost găsit mort în patul îngust al unei cabine de wagon lit, pe când se întorcea dintr'o călătorie, înainte de a intra în gara Aubrais.

A debutat la 18 ani cu povestiri de inspiraţie naturalistă, ilustrate adeseori de Steinlein, publicate în „Courrier Français", alături de cronica rimată a unui Raoul Ponchon, sub pseudonimul Yves Le More. Era pe atunci la liceul Condorcet, şi, fiind distins cu premiul de onoare la disertaţie, a avut norocul să fie încununat de Sully Prudhomme. De altfel a fost singura sa distincţie în viaţă, căci la altele n'a mai râvnit niciodată.

A făcut apoi parte din bătăiosul grup „naturalist", prima reacţiune împotriva simbolismului şi a dirijat trei ani „La Revue Naturaliste". Şi-a editat primele opere la „Mercure de France" în 1896. Era însă foarte tânăr la această epocă şi operele sale poartă semnul vehemenţei pasionate, a adolescentului în primele sale atingeri cu viaţa.

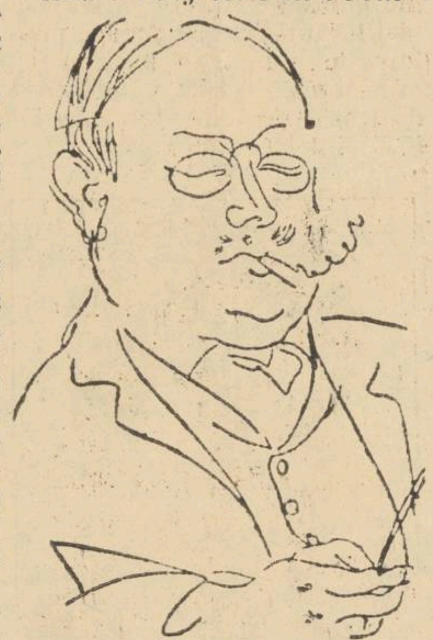
După ce şi-a făcut serviciul militar a scris sub pseudonim o carte cu accent antimilitarist, prefaţată de Octav Mirbeau: „La Caserne". De la această dată Montfort se preocupă de viaţa publică. Este unul din organizatorii aşa numitului „Congrés de la Jeunesse" din care au făcut parte nu numai literaţi ci şi tineri politiciani, care s'au impus atenţiunii publice mai târziu, ca: Paul Boncour, Anatole de Monzie, Henry de Jouvenel.

Din conferinţele ţinute la Collège esthétique şi-a alcătuit volumul său „Beauté Moderne", dedicat lui Jaurès şi însemnând o dată nouă în viaţa lui Montfort, căci din această epocă el nu mai vrea să fie decât artist creând „Marges". Numai răsfoind colecţiile acestei publicaţii se poate vedea rolul important pe care l-a avut în literatura generaţiei sale. In jurul său s'a grupat cea mai strălucită echipă de literaţi, scriitori noui au fost descoperiţi şi lansaţi; apoi ce repertoriu bogat de idei, de judecăţi, de vederi noi şi originale sunt paginile din „Marges".

De la el a rămas tabloul cel mai viu şi mai complect al literelor franceze dintre 1895—1920, în „Vingt cinq ans de Littérature", pe care le-a alcătuit ajutat de o falangă de colaboratori valoroşi: Pierre Lasserre, Henri Charpentier, Edmond Pilon, Fagus, Léon Deffoux, Claude de Berton, etc.

Notele sale de călătorie sunt unice în felul lor, căci el e un adevărat artist al notei, mai subţire, mai vioi, mai spontan ca Goncourt, tot atât de desăvârşit ca Jules Renard, dar mai puţin acid şi plin de o franchetă cordială. A cutreerat lumea, căci era pasionat de călătorii, la Marsilia cu Moréas, la Florenţa cu Louis Codet, în Scoţia, în Anglia şi... la noi în România.

André Billy scrie în l'Oeuvre

Eugène Montfort, de Dufy

a doua zi după moartea sa:

„L-aş compara mai degrabă cu Stendhal decât cu Flaubert. Ca şi Stendhal, Montfort era greoiu în aspectul fizic, avea ca şi acesta timiditatea, pătrunderea, naturalul şi simţul trăsăturii. Ca şi lui Stendhal, nimic nu-i plăcea mai mult de cât să observe desfăşurarea pasiunilor şi înfăţişarea moravurilor."

In opera sa impresionează analiza minuţioasă, alegerea justă a detaliului, culoarea şi relieful ce ştia să pună pretutindeni. Putea trata subiectul cel mai scabros fără a cădea în vulgar, atât era de sigur gustul şi măsura sa.

Acum doarme la cimitirul Père Lachaise alături de Apollinaire, de care a fost, de sigur, foarte deosebit, dar cu care s'a înţeles şi s'a iubit toată viaţa.

L-au petrecut până la locul repausului de veci numai prietenii, iar vorbele cu care l-a pomenit unul din ei, sunt poate elogiul cel mai preţios: „un honnête homme qui fut un grand artiste."

Cronica mizantropului

Despre temperamentul erotic

— Imi spunea deunăzi un prieten: — Nu mai ştiu ce să fac! Toate servitoarele pe care le am cad în criza erotică în cel mult trei luni. Am să angajez fecior.

Prietenul vorbeşte de „criza erotică", aşa ca şi când ar fi o boală constituită cu prodrom, debut şi evoluţie. El este de părere că dintre cele două sexe, acel feminin este singurul care nu se poate stăpâni şi care ia iniţiativa. Dar să-l las să vorbească:

— Aveam — zice — o fată de ţară de vreo 20 de ani, pătrată, grasă, cu ochi mici şi roşii. Apăsa greu pe duşumele, nu simţea frigul şi avea o preferinţă deosebită pentru muncile de mare efort muşchiular. Ea spărgea negreşit un pahar de apă, spălându-l, dar spăla cu voluptate (era o invenţie sanitară a ei) picioarele mesei din bucătărie pe care o răsturna cu faţa în jos. Eu fireşte mi-am zis că un astfel de urs placid e lipsit de vocaţia erotică. Ei bine m'am înşelat. Intr'o zi am descoperit sub pat pe măturătorul de stradă, un individ îngrozitor mirosind a gunoaie putrede (prin miros l-am şi descoperit). Am dat-o fireşte afară. Atunci am angajat o servitoare bătrână. Aneta era uscată, galbenă ca un pergament. Nu mânca mai nimic fiind — zicea ea — bolnavă de rinichi (faptul acesta m'a bucurat, fiindcă l-am socotit incompatibil cu criza erotică). Avea însă un râs chihăitor, gâlgâit, cam supărător. N'am dat nici o importanţă faptului că la urechea stângă punea adesea o garoafă roşie. După câtăva vreme, Aneta m'a vestit că nu mai poate sta în serviciu, deoarece „iubeşte". Atunci am angajat pe Margareta care avea această particularitate că era cocoşată. Mi-a recomandat-o o cucoană malitioasă. Margareta, pot spune, era desgustătoare. In afară de diformitatea esenţială, avea şi un beteşug la picioare care o obliga să şi le înfăşure în pansamente. Hidoşenia ei era cu atât mai învederată cu cât şi-o scotea în relief prin efecte de îmbrăcăminte fină: ciorapi de mătase şi rochii de crep satin. Când se îmbrăca astfel avea în ochi o adiere caldă ce te cutremura şi o buză de pisică. Această adiere caldă a fost pricina că Margareta a dat naştere unui prunc de sex feminin. Atunci am aflat că ea produce anual câte un astfel de prunc. Copilul era normal în aparenţă, supărător de alb, ca o plantă fără clorofilă. Cocoşata îl cultiva voluptos lăudându-i frumuseţea. Copilul a murit însă din lipsă de seve, precum au murit şi ceilalţi. După oarecare căinare, Margareta s'a pregătit să confecţioneze altul. Ceeace s'a întâmplat, însă fireşte nu sub acoperământul meu. Atunci am angajat pe Lenuţa. Lenuţa...

— Taci, am zis eu atunci, că-mi face rău când vorbeşti de diformităţi. Cu siguranţă că Lenuţa era surdo-mută.

ARISTARC

Opera lui Mozart

Mozart a murit în vârstă de treizeci şi cinci de ani şi a lăsat o operă considerabilă. In afară de operele sale însă, ce se mai cântă încă din „muzica lui divină"? Trei simfonii, două concerte, două quatoruri, o sonată şi câteodată „Requiemul". Catalogul operei mozartiene însă, cuprinde peste şase sute de numere, în care muzica de cameră şi operele pentru orchestra de cameră ocupă un loc foarte important.

„Societatea Mozart", prezidată cu multă înţelepciune de d-na Homberg, a făcut cunoscută o mare parte din opera inedită a lui Mozart.

Ediţia fonografică de-asemeni a adus importante servicii maestrului dela Salzburg. Astfel, e foarte cunoscută o gravură a „Concertului Nr. 1" în fa major pentru clavecin şi orchestră, pe care marele muzician a scris-o la vârsta de unsprezece ani. Se ştie că Mozart a fost un copil-minune. Prima încercare de virtuos a făcut-o la vârsta de şase ani.... De sigur că primul său concert nu are un interes prea mare; mai târziu se va forma acel accent inimitabil specific operei lui Mozart. Totuşi, după prima parte, andantele dă la iveală un muzician cu calităţi excepţionale, atât prin siguranţa facturii cât şi prin calitatea inspiraţiei. „Rondo"-ul final e scris într'un tempo vioi şi plin de viaţă. Doamna Roesgen-Champion execută partea pentru clavecin cu multă autoritate şi o mare preciziune tehnică. Sonoritatea sunetelor sale e foarte frumoasă şi se armonizează cât se poate de bine cu orchestra condusă de F. Gaillard.

Ultima faţă a înregistrării cuprinde „Rondo"-ul din „Concertul în do" de Jean-Chrétien Bach, fiul mai mic al ilustrului Jean-Sebastian.

Nimic nu-i mai interesant decât opoziţia dintre cele două opere.

Mozart admira mult pe Jean-Chrétien şi şi-a asimilat desigur stilul italianizat al prodecesorului său. Astfel, aceste două discuri ne dau în câteva minute o adevărată lecţie de istorie muzicală: fiul lui Bach întorcând spatele contrapunctului sever al tatălui şi pregătind desvoltarea stilului instrumental, pe care Mozart urma să-l desăvârşească în chip strălucit.

Alte lucrări ale lui Mozart, mai puţin cunoscute sunt Sonatele în do şi fa major pentru orgă şi orchestră de cameră. Ele au fost scrise în epoca în care tânărul muzician era în serviciul arhiepiscopului din Salzburg, care dădea o foarte mare importanţă muzicii. Aşa s'au născut acele numeroase serenade de „muzică de masă" şi „sonate religioase', adevărate opere de circumstanţă. Cele două sonate aparţin acestui gen de producţie muzicală. Caracterul religios nu-i specific, dar ele sunt impregnate de o inspiraţie fragedă şi vioae. Orga se armonizează cu orchestra în chip strălucit.

Reputatul clavecinist Rogero Gerhin conduce orchestra cu multă precizie. De-asemeni trebue menţionată calitatea orgii Gonealès din sala de muzică a doamnei Goüin. Acest instrument de concepţie modernă permite cu multă uşurinţă combinaţiile sonore specifice secolului al optsprezecelea.

Arcul de Triumf din Paris

Fiindcă s'a făcut obiceiul să se comemoreze nu numai oamenii şi instituţiile, ci şi monumentele, Parisul a celebrat în cursul anului 1936, inaugurarea Arcului de Triumf din Place de l'Etoile, cel mai semnificativ monument al Parisului, alături de Notre-Dame şi Dôme des Invalides.

Prima piatră a acestui edificiu, s'a pus în ziua de 15 August 1806, ziua aniversării naşterii lui Napoleon cel Mare. Cu câteva luni înainte, un decret imperial hotărîse ridicarea acestui monument în cinstea Marei Armate. Dar, din cauza evenimentelor, a schimbărilor de regim şi-a frământărilor politice, nu a fost terminat decât în 1836.

Fiecare războiu, fiecare eveniment însemnat a năzuit să lase urmaşilor un semn durabil, de obicei un arc de triumf.

Să ne amintim de arcurile de triumf din Roma, lăsate de Titus, Constantin, Septimiu Sever. Arcuri de triumf se ridică în toată Italia, celebrând victoriile lui August, ale lui Traian.

Arcuri de triumf sunt în toată Franţa, la Arles şi Orange, perpetuând amintirea lui Marcu Aureliu sau a lui Marius. Chiar la Paris frumoasele porţi ridicate de Ludovic al XIV-lea, Saint Denis şi Saint Martin, care nu sunt numai porţi ale cetăţii, ci adevărate Arcuri de Triumf pentru pomenirea cuceririlor sale în Flandra şi în Franche Comté.

Nu-i de mirare că Napoleon, învingător al Austriacilor şi Ruşilor a avut dorinţa să-şi aibă Arcul său de Triumf. A fost multă discuţie la alegerea locului acestui arc. Impăratul alesese actuala piaţă a Bastiliei, la intrarea bulevardelor care formau, pe atunci, centura Parisului. Apoi o comisie de „specialişti" a hotărît actualul loc, situat în place de l'Etoile, ales de architectul Champigny pe motivul că nicio altă perspectivă nu putea fi mai favorabilă, decât priveliştea oferită de Tuileries spre place de l'Etoile; şi apoi Impăratul avea să treacă pe acolo, ca prin poarta oraşului, mergând spre Malmaison, Saint Cloud, Saint Germain şi Versailles. Dar fiind numiţi doi arhitecţi ca să facă planurile, au început discuţii nesfârşite, degenerând în certuri violente. Astfel la 1810, când împăratul se căsători cu Marie-Louise, Arcul de Triumf nu era decât la temelie. S'a întâmplat, atunci, în Franţa, ceiace s'a întâmplat şi la noi, după marele război. Cortegiul nunţii împărăteşti, venind dela Saint Cloud, trecu pe sub un arc de triumf improvizat şi ridicat din scânduri şi carton învelit cu pânză, care a fost ridicat de 500 de lucrători, în douăzeci de zile şi a costat enorm.

Arcul acesta a fost curând după aceia dărâmat.

Căzând imperiul lui Napoleon, şantierul fu abandonat, deşi monumentul se înălţase la vreo douăzeci de metri peste fundament. Dar în 1823, ducele de Angoulême, venind din războiul cu Spania, încărcat cu lauri, a fost convins să termine monumentul care să fie astfel consacrat gloriei ducelui.

Ludovic al XVIII-lea aprobă şi lucrările începură în grabă. Dar pare că soarta urmărea şi această amintire a Marelui Impărat. Ludovic al XVIII-lea muri. Carol al X-lea, care-i urmă la tron, dorea să ducă la bun sfârşit această operă. Dar avu nefericita idee de a da ca ajutor lui Goust, arhitectul care conducea lucrările monumentului, pe unul din confraţii săi Huyot, bine văzut la Curte. Reîncepură certurile între cei doi, învingând întâi Goust, apoi Huyot, care înlătură definitiv pe rivalul său.

Monumentul fu continuat, urmând să fie dedicat cu totul gloriei persoanelor Restauraţiei. Evenimentele istorice se preschimbau însă mai repede decât mergeau lucrările de construire a monumentului. Căci, pe când comisiile discutau încă proectele baso-reliefurilor şi ale statuilor, populaţia din Paris răsturnă guvernul lui Carol al X-lea, iar Ludovic-Filip, zis „Philippes Egalité" se urcă pe tronul Franţei.

De data aceasta s'au reluat lucrările cu activitate vie şi au fost duse la bun sfârşit.

Afară de cele patru grupe mari: „Pacea", „Rezistenţa", „Triumful", „Marseilleza", mai sunt şi alte basoreliefuri pe laturile din faţă şi din margini, în care se amintesc scene militare din timpul răsboaelor şi ale Imperiului: funerariile generalului Marceau, bătălia dela Abou Kèr, trecerea podului de la Arcole, luarea Alexandriei, bătăliile dela Austerlitz şi Jemmapes. Pe stâlpii monumentului sunt gravate numele generalilor şi ale victoriilor Marii Armate.

Inaugurarea monumentului s'a făcut în 1836, 29 Iulie, zi de aniversare a Marii Revoluţii.

Dimineaţa, după salvele artileriei, urmă defilarea Gărzii Naţionale, un apel de trompete răsună în tăcerea în care se cufundase mulţimea. La acest semnal căzură pânzele. Impresia a fost grandioasă. Arcul se profila pe cerul strălucitor de senin, razele soarelui făceau pete luminoase pe albul monumentului, desemnând umbrele statuilor, ale baso-reliefurilor, ale frizelor. Spectatorii, înmărmuriţi de admiraţie, priveau cu o fervoare mistică, arcul gigantic, aşteptând parcă să apară şi să treacă pe sub boltă eroii a căror memorie o evoca atât de elocvent, — ne spune Charles-Paul Moreau-Vauthier.

Seara, banchet la Tuileries, dat de Louis-Philippe, care a fost şi el sărbătorit, căci „regele cetăţean" dăduse putinţa să se termine acest admirabil mauzoleu.

S'a sărbătorit şi marea armată naţională şi tot norodul din Paris a luat parte, dansând la „urlătoarea" de pe Marigny, pe avenue Neuilly şi îmbulzindu-se pe Place Concorde, în jurul focului de artificii, care reprezenta arcul de triumf cu un vultur imens ce-şi lua sborul de pe frontispiciul monumentului. Un singur strigăt izbucni însă din mulţime: „Vive Napoleon".

Multe evenimente naţionale importante s'au petrecut sub bolta măreaţă a Arcului de Triumf de atunci. In 1848, 20 April, Arago a distribuit de pe o tribună, ridicată sub bolta arcului de triumf, drapelele Republicii, atât armatei cât şi Gărzii Naţionale.

Sub Imperiul al doilea, un singur cortegiu a trecut pe sub boltă, acel al Reginei Victoria, care venise la Paris, pentru expoziţia Naţională. Au defilat apoi trupele victorioase din Crimeia şi Italia.

Arcul de triumf intrase atât de mult în sufletul mulţimii din Paris, ca expresiunea cea mai simbolică şi mai reală a sufletului şi vieţii patriei, încât, la 1 Martie 1871, cei 30.000 de soldaţi germani, care fuseseră autorizaţi a intra prin partea de Vest a oraşului, prin capitulaţia Parisului, n'au îndrăznit să treacă pe sub arcul de triumf, în faţa mulţimii, gata să-i sfâşie, şi s'au mulţumit să-l înconjoare.

In noaptea de 31 Mai, 1885, a mai fost expus acolo sicriul lui Victor Hugo, şi un imens văl de crep de doliu cădea din vârf pe stâlpul din stânga. Treizeci de ani mai târziu, la 14 Iulie 1915 a fost adusă cenuşa lui Rouget de l'Isle, autorul Marseillezei, spre a fi dusă la Invalizi. Cortegiul s'a oprit o clipă în faţa grupului de statui ale lui Rude cu Marseilleza.

In sfârşit, la 13 Iulie 1919, veghea funebră a cenotafului ridicat pe Place de l'Etoile, iar a doua zi defilarea triumfală a trupelor victorioase, în faţa unei mulţimi de un milion de oameni, care au ovaţionat în urale nesfârşite pe soldaţii Marelui Războiu, printre care au fost şi ai noştri.

Zece ani mai târziu a fost expus, sub bolta sa, corpul neînsufleţit al lui Foch, cu un priveghiu simplu, dar impresionant.

Azi, sub lespedea funerară a marelui Arc se odihneşte într'o apoteoză glorioasă soldatul necunoscut al Franţei. Acolo vin să se închine oameni din toate părţile lumii, la candela de veghe, în care arde veşnic lumina amintirii...

Acuma, câteva date pozitive asupra monumentului însuşi. Edificat din piatră albă de Comblanchien, este singurul monument de vârsta sa care n'a avut nici odată nevoie de vreo reparaţie. Este cel mai înalt dintre toate arcurile de triumf: are înălţimea de 49 m. 48; lărgimea de 44 m. 82; grosimea de 22 m. 21; deschiderea arcului e de 29 m. 42. A costat în total 9 milioane şi jumătate.

Să mai adăugăm o trăsătură hazlie, înainte de a termina: la cincizeci de ani după terminarea monumentului, o americană foarte bogată a oferit Franţei suma de 40 de milioane ca să dărâme arcul de triumf din Paris şi să-l transporte în America spre a fi reclădit... Americana se numea d-na Mackay!...

Mărunte

— A apărut No. 3 din anul II al revistei „Muzică şi Poezie" — teatru, plastică — de subt conducerea d-nei Victoria Dragoş-Ursu. Edit. Fundaţiilor culturale regale.

La acest număr colaborează d-nii: preot Nae Popescu, V. Voiculescu, Adrian Maniu, Zaharia Stancu, Victoria Dragoş-Ursu, Dimitrie Cuclin, Virgil Gheorghiu, Korolenco, etc.

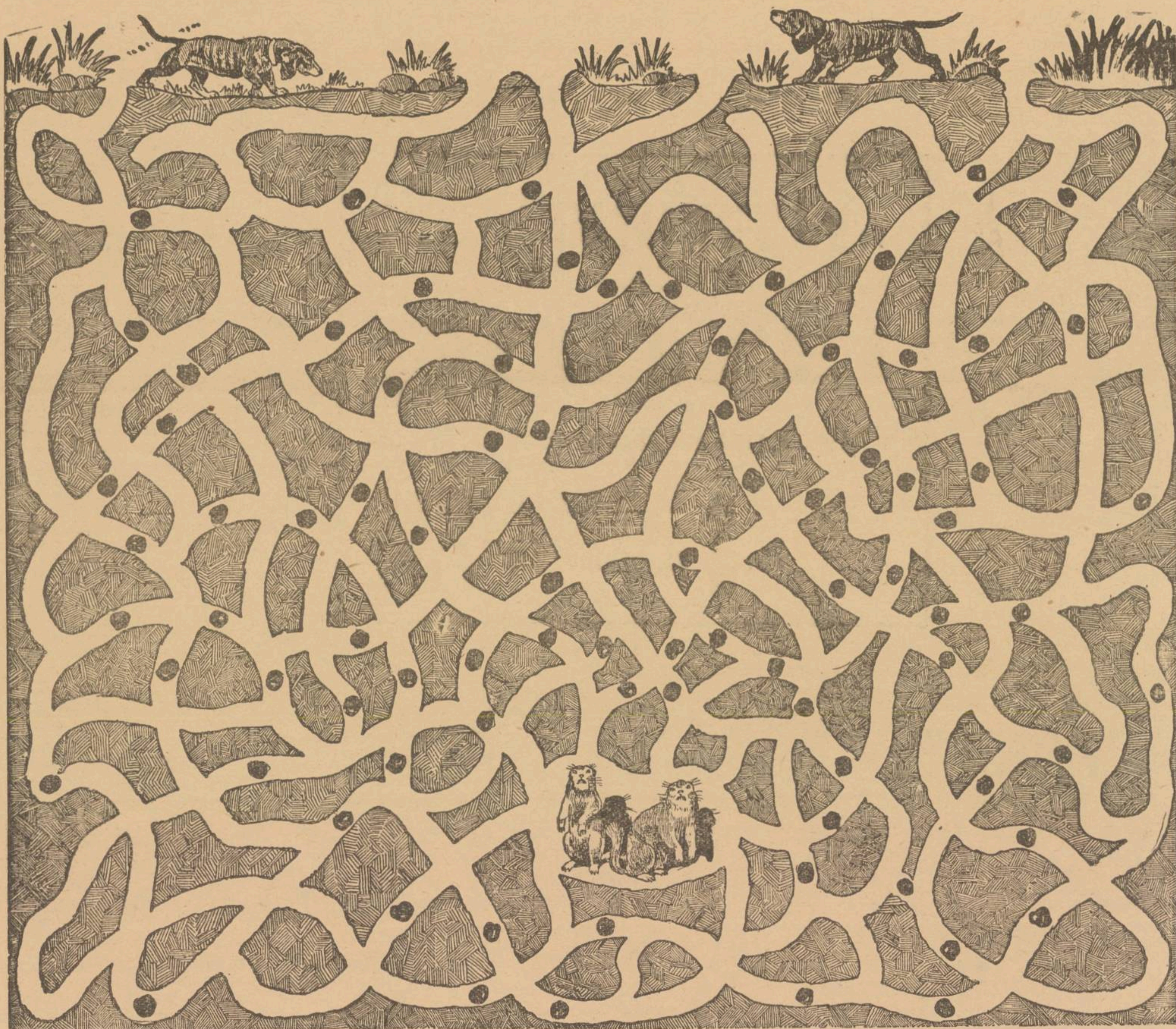
Publicaţia, cu cuprins bogat şi variat, se prezintă în artistice condiţii tehnice.

MARELE CONCURS POPULAR
al ziarului „DIMINEATA"
PREMII IN VALOARE DE 50.000 LEI

Ziarul „Dimineaţa" oferă pentru acest nou concurs de jocuri distractive următoarele premii:

UN PREMIU de 10.000 (zece mii) lei, în numerar.
CINCI PREMII a 2.000 (două mii) lei fiecare, în numerar.
UN VAGON lemne de foc.
ZECE PREMII a 1.000 (una mie) lei, în volume literare.
UN APARAT DE RADIO cu 3 lămpi.
CINCI APARATE de radio cu galenă.
UN COSTUM trening de sport.
O pereche patine nichelate.
O MINGE de foot-ball.
Un joc de şah model cubist.
UN APARAT fotografic 6×9.
Un ceas de mână.

PROBLEMA I (Ascunzătoarea puilor de pinţ)

Cei doi câini au simţit prada, dar nu reuşesc să găsească drumul adevărat care duce la vizuina pinţului, din cauză că o mulţime de goluri sunt astupate cu bolovani. Ajutaţi-i dvs.! (drumul parcurs se va însemna cu cerneală sau cu creion colorat)

Condiţiunile de participare

Pot participa la acest concurs toţi cititorii ziarului „Dimineaţa".

Fiecare cititor îşi va înscrie numele şi adresa exactă pe cupoanele ce vor apare în ziar.

Ziua şi ora tragerii se vor anunţa din timp.

Cuponul de participare se găseşte în pagina a II-a a ziarului „Dimineaţa".

Concursurile ziarului „DIMINEAŢA"

BON DE PREMII
No. 1–3

D.________________

Adresa________________

Strângeţi aceste cupoane şi trimiteţi-le toate odată într'un plic închis, la sfârşitul concursului. Data închiderii se va anunţa din timp

NU aruncaţi biletele de tramvay!

cu fiecare bilet de tramvay puteţi câştiga

500 LEI

Citiţi amănunte în ziarul
„DIMINEAŢA“

Adevĕrul Literar şi Artistic

Anul XVI — Seria II — No. 843
Duminică 31 Ianuarie 1937

FONDATOR: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920 — FONDAT IN 1899

5 Lei exemplarul în ţară
10 Lei exemplarul în străinătate

Centenarul lui A. S. Puşkin

(8 IUNIE 1799 -- 11 FEBRUARIE 1837)

„Puşkin! Ce vis frumos mi s'a arătat în viaţă!"
(Gogol)

„A apus soarele poeziei noastre. Puşkin a încetat din viaţă în floarea vârstei, în mijlocul marii sale cariere.... Mai mult decât atâta nu ne este în putinţă să spunem, şi nici nu-i nevoie: orice inimă rusă cunoaşte toată însemnătatea acestei pierderi, şi orice inimă rusă va fi zdrobită! Puşkin! Poetul nostru! Bucuria noastră, gloria noastră naţională! Oare într'adevăr nu mai avem pe Puşkin" ?...

Astfel a fost anunţată moartea lui Puşkin în ziua de 29 Ianuarie 1837 (stil vechi) într'una din foile literare din Petersburg.

In aceiaşi zi, autorul anunţului a fost chemat la Inspectoratul General al Invăţământului spre a i se transmite avertismentul contelui Uvarov, Ministrul Instrucţiunii:

„Pentru ce această publicaţie despre Puşkin? De ce acest cadru negru în jurul anunţului morţii omului care n'a fost nici măcar funcţionar şi nici n'a avut vreo demnitate în slujba Statului? Ce fel de expresiuni sunt acestea: Puşkin a încetat din viaţă... *în mijlocul marii sale cariere?* D. Ministru anume a observat: a fost oare Puşkin comandant al armatei, şef militar, ministru, sau om de Stat? A scrie versuri, nu înseamnă, cum s'a exprimat d. Ministru, a face o mare carieră"...

Aceste două atitudini faţă de marele poet — cea a poporului rus întreg şi cea a guvernului — ne arată cât de diferit era privită opera nemuritoare a lui Puşkin în Rusia.

Cel ce a dat naştere literaturii ruse naţionale (care numai dela apariţia lui începe să fie cunoscută în afară de Rusia şi cu timpul să devină mândria acestei naţiuni) — nu numai că n'a fost deloc preţuit de oficialitate, dar mereu persecutat şi împins la sfârşitul său tragic prin intrigile celor care n'au putut să-i ierte lui Puşkin — unui simplu scriitor fără grade şi decoraţii — gloria lui ce se răspândea în toată Rusia.

Iar pe de altă parte, puţini dintre poeţii şi scriitorii ruşi s'au bucurat de atâta apreciere în timpul vieţii ca Puşkin, adorat de popor şi devenit un adevărat idol al cetitorilor.

Apariţia primului său poem, „Ruslan şi Liudmila", a stârnit o adevărată revoluţie în cercurile literare ruseşti, dând o lovitură hotărîtoare pseudo-clasicismului ce domnise până atunci în literatura rusă. Poemul a avut o răspândire neaşteptată: era cetit cu nesaţ de toate clasele societăţii ruseşti, pagini întregi se ştiau pe de rost, fiind scrise într'o limbă populară, uşoară şi în acelaş timp deosebindu-se prin muzicalitatea rară a versurilor. Cu acest simplu basm începea literatura rusă modernă, plină de simplicitate, reală în descrieri, modestă în fabulă, rezervată în imagini, adânc sinceră şi cu o nuanţă uşoară de humor. Işi poate oricine închipui indignarea pseudo-clasicilor! Cum? S'a ivit un tânăr, care neglijează toate regulile acestei şcoli, care nu-şi împodobeşte versurile cu fel de fel de expresii îngâmfate şi artificiale, care introduce în poezie limba populară, admisă numai în conversaţii, şi îndrăzneşte să debuteze cu o poveste, care e bună doar pentru copii!

Protestele însă, au fost în curând înăbuşite prin elogiile renumitului critic rus Bielinski, care a anunţat odată cu ivirea lui Puşkin naşterea literaturii ruse originale.

In această luptă aprigă a geniului său creator cu cei ce nu-l înţelegeau sau îl invidiau, a trecut toată viaţa marelui poet.

Copilăria şi studiile

Născut dintr'o familie boerească veche, n'a fost înţeles şi nici iubit de părinţii săi, care n'au ghicit geniul în acest copil gras, greoiu şi tăcut. Numai doica lui l-a iubit ca o mamă. Cu ea îşi petrecea timpul genialul copil, ascultând poveştile nenumărate pe care ea ştia să le povestească atât de bine. Doica a trezit în micul Puşkin interesul pentru tradiţiile populare. Niciodată n'a uitat-o marele poet pe doica lui bătrână; a cântat-o în duioasele-i poezii, dintre care „Noaptea de iarnă", scrisă pe motiv pur rusesc, a devenit foarte populară.

Nici în şcoală, la colegiul din Ţarscoe Selo, tânărul Puşkin n'a fost apreciat de superiorii săi, cu toate că, elev fiind, începuse să publice poezii care s'au bucurat de o primire neaşteptat de caldă din partea celor mai mari poeţi contimporani. Astfel, marele Derjavin, ascultând la un examen public pe micul Puşkin recitând poezia sa „Amintirile din Ţarscoe Selo", îl îmbrăţişează cu lacrimi în ochi, iar renumitul poet Jucowski îi face marea cinste de a-l invita să colaboreze cu el la compunerea imnului „Dumnezeule, păzeşte pe Ţar".

Gloria tânărului poet găseşte răsunet printre colegii lui, care până la moarte i-au păstrat lui Puşkin cea mai caldă şi sinceră prietenie — singura mângâere în viaţa sbuciumată a marelui poet.

ALEXANDRU PUŞKIN

Liberalismul lui Puşkin şi exilul în sudul Rusiei

Viaţa independentă începu pentru Puşkin îndată după ce iese dintre zidurile colegiului şi se stabileşte la Petersburg, unde intră în societăţi literare, căutând să pătrundă şi în cele politice. Nu-i admis, însă, în cele din urmă, fiind socotit prea uşuratec, incapabil de-a păstra vreun secret important, iar pe de altă parte, fiindcă prietenii lui căutau să-l ferească pe marele poet de pericolul conspiraţiei, ce pregătea răscoala din 14 Decembrie (1825).

Rusia trecea atunci prin epoca întunecată a ultimilor ani de domnie ai lui Alexandru I, aşa numită „aracceevşină", după numele favoritului ţarului, general Aracceev, un om incult şi brutal, care dispunea de toată Rusia.

Puşkin, disperat de neîncrederea prietenilor, în dorinţa de a le dovedi curajul său, scrie o epigramă asupra lui Aracceev şi oda „Volnosti" (Libertatea), protest înflăcărat contra robiei ţăranilor din Rusia, — îndrăzneală nemaipomenită pentru acele vremuri, pedepsită cu exilul tânărului poet în sudul Rusiei.

Pedeapsa aceasta însă, a fost de mare folos pentru desvoltarea literară a lui Puşkin. Departe de fierberea conspiraţiilor politice, smuls din zbuciumul petrecerilor din Petersburg, tânărul poet a străbătut cele mai frumoase şi poetice ţinuturi din Rusia: Caucazul şi Crimeia, care i-au procurat impresii noi, îmbogăţindu-i izvorul de inspiraţie.

Găsind o primire caldă în sânul familiei culte a generalului Rajewski şi un loc în inima bătrânului său şef, generalul Inzov, Puşkin trece prin cea mai fericită şi creatoare perioadă a vieţii sale. Martor ocazional al unei evadări de hoţi la Ecaterinoslav, scrie poemul: „Fraţii hoţi". Caucazul îi inspiră poemul „Prizonierul Caucazului", Crimeia „Fântâna din Bahcisarai", iar în Basarabia, unde se va stabili pentru mai mult timp şi unde va culege material nou, se va forma cu desăvârşire şi ca poet şi ca om.

Puşkin în Basarabia

Astfel, la Chişinău, îl vedem pe tânărul poet nu numai bătându-se în duel şi petrecând în societatea amestecată de acolo, dar ocupat, în afară de activitatea poetică, şi cu cercetările istorice şi folclorice, cu studierea limbilor noi şi cu evenimentele ce se desfăşurau în jurul lui. In special îl interesează Eteria în care vrea chiar să participe. Entuziasmat de această mişcare, singur în mijlocul Grecilor din Basarabia, vorbeşte „ca un Grec", fiind convins că Grecia va învinge şi că 2.500.000 de Turci vor lăsa ţara înfloritoare a Eladei moştenitorilor legitimi ai lui Homer şi Temistocle". (Jurnal intim, 1821, 2 Aprilie).

Scrisorile lui din această perioadă sunt pline de interesul pentru Eterie. El descrie evenimentele acestei mişcări, „care vor avea consecinţe importante nu numai pentru provincia noastră, dar şi pentru Europa intreagă", şi se întreabă: „Ce va face Rusia? Vom ocupa oare Moldova şi Valahia sub aspectul unor mijlocitori pacinici, sau vom trece peste Dunăre ca aliaţi ai Grecilor şi ca duşmani ai adversarilor lor?"

Dacă-i vorba de războì, — scrie el în altă scrisoare, — atunci, pentru Dumnezeu! lăsaţi-mă în Basarabia". Şi se grăbeşte să scrie lui Ipsilanti printr'un tânăr francez care pleca în rândurile armatei greceşti (jurnal intim 1828, 7 Mai).

Va fi la rândul lui decepţionat de posibilităţile poporului grec, dar Eteria şi personagiile ei vor lăsa urme adânci în opera sa. In afară de câteva poezii lirice, dedicate Greciei, Puşkin va schiţa începutul unui poem cu Ipsilanti, despre care va pomeni şi în nuvela „Impuşcătură". Va cânta pe Grecoaica Calipso şi pe haiducul Kirdjali, care ar fi luat parte în răscoală. Imprietenindu-se cu trei eterişti: Vasilie Caravia, Constantin Duca şi Pendadeca, va nota, după povestirea lor, două tradiţii moldoveneşti: „Duca" şi „Dafna şi Dabija", primele lui încercări în proză — care sunt — ceiace-i foarte important pentru istoria literaturii române — *începutul nuvelei istorice cu subiect din trecutul Moldovei.*

Cu aceste nuvele, rămase în manuscris şi rătăcite printre hârtiile lui, *Puşkin*, iar nu Alexandru Haşdeu, cum se socoteşte în literatura română, este *începătorul nuvelei istorice româneşti în ruseşte,* — stabilind o dată nouă a acestui început, anul *1823* în loc de *1830.*

Interesul lui Puşkin pentru poporul român se manifestă şi prin faptul că studiaza limba şi obiceiurile lui, intrând în contact direct cu oamenii din popor, participând la hore, culegând şi traducând cântecele moldoveneşti populare („Şalul negru" şi „Arde-mă, frige-mă").

Leagă prietenie şi în societatea românească cultă. Dintre boerii băştinaşi se împrieteneşte mai ales cu familia Ralli, şi în special cu unul dintre fraţii Ralli, Constantin (tatăl lui Zamfir Arbore), împreună cu care cutreeră plaiurile basarabene şi petrece câteva zile într'o tabără ţigănească, unde, îndrăgostindu-se de o Ţigancă, o va cânta în minunatul poem „Ţiganii".

După o versiune păstrată în Basarabia, Puşkin însemnase începutul acestui poem ceva mai înainte, la Chişinău, când, fiind speriat de o ceată de Ţigani, care s'au repezit la el după pomană, a fugit în casa unui alt prieten, scriitorul român Costache Stamati, i-a cerut condei şi călimară şi a scris primele strofe ale acestui poem:

Ţiganii'n ceată sgomotoasă...

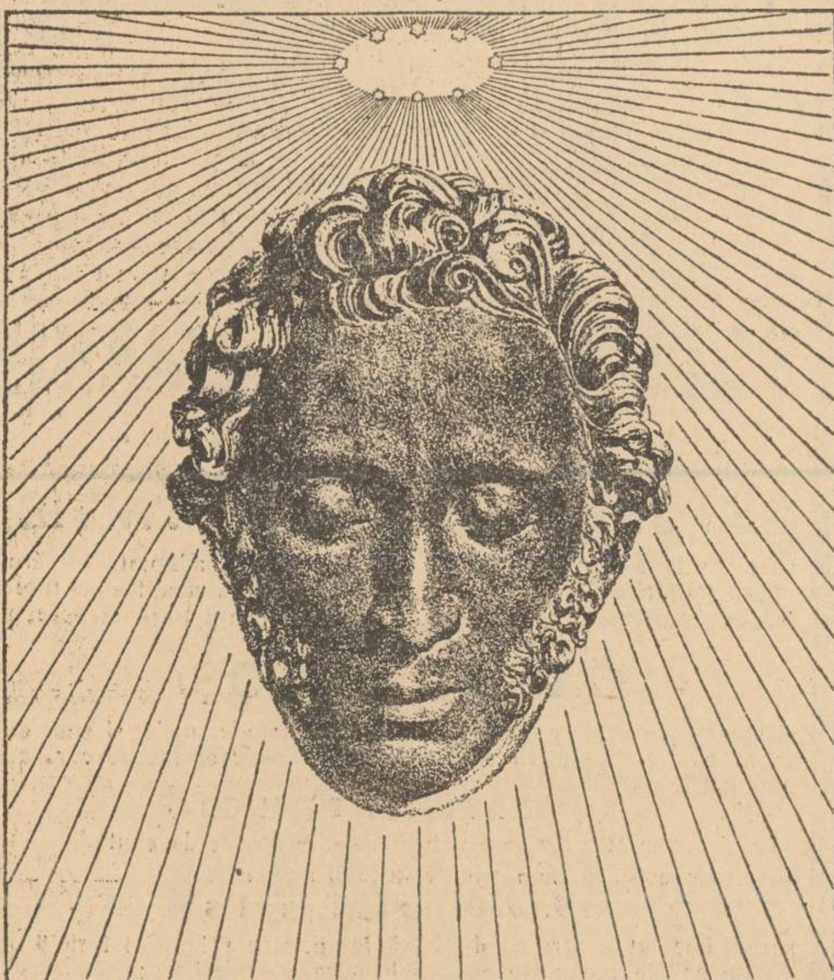
Mai avea un prieten în cercurile culte moldoveneşti din Basarabia şi anume pe tânărul Costache Negruzzi, care prin Puşkin a început să preţuiască poezia, ascultând pe marele poet recitând şi tălmăcindu-i poeziile proprii, acasă la curtizana Calipso.

„Puşkin mă iubea, — îşi aminteşte Negruzzi în nuvela lui „Calipso", — şi găsea mare plăcere să-mi îndrepte greşelile ce făceam vorbind cu el franţuzeşte. Câteodată venea şi ne asculta ore întregi, pe mine şi pe Calipso, vorbind greceşte; apoi începea să-mi recite versuri de-ale lui pe care mi-le traducea".

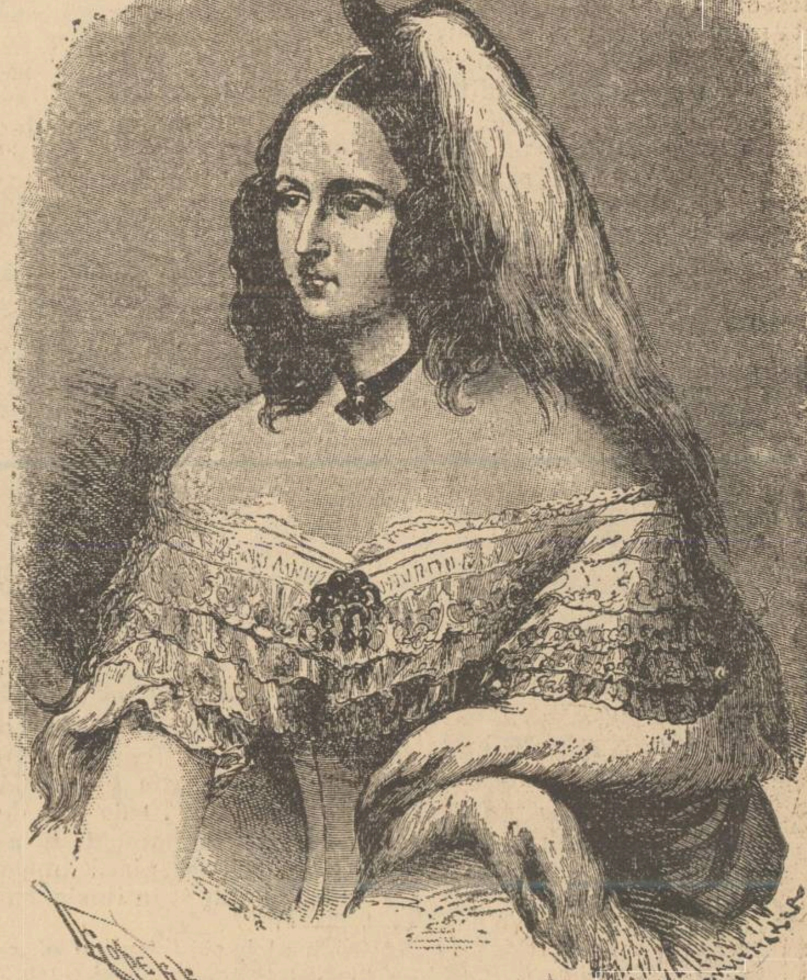
Puşkin la Odesa şi un exil nou

Totuşi, la Chişinău Puşkin se plictisea de moarte, fiind prea puţină lume cultă, cu care putea să se înţeleagă şi ceru să fie mutat la Odesa, unde-l atrăgea marea şi opera italiană. Trecuse de sub supravegherea bunului general Inzov, sub cea a contelui Voronţov, un angloman îngâmfat, o fire rece şi aspră, funcţionar până în măduva oaselor, care nu vedea în Puşkin un poet genial, ci un funcţionar mediocru, un tânăr liberal şi un ateist desfrânat, periculos pentru societate. Pe lângă acestea, Puşkin avu nenorocirea să placă fru-

Urmare în pagina a 2-a

Masca mortuară a lui Puşkin

A. Naumov — Soţia lui Puşkin

moasei contese Voronţov, şi aceasta i-a determinat soarta: în urma unui raport nefavorabil al lui Voronţov, tânărul poet a fost scos din serviciu şi trimis la moşia părintească, Mihailovskoe, interzicându-i-se a mai pleca de-acolo.

Şi de data aceasta, exilul a fost favorabil activităţii marelui scriitor. Doi ani petrecuţi în singurătate, la ţară, i-au dat lui Puşkin prilej să studieze viaţa şi obiceiurile poporului (după cum studiase în Basarabia folclorul românesc), îmbogăţind literatura rusă cu opere într'adevăr naţionale, ca „Basmele", „Eugen Onieghin", „Contele Nulin" şi „Boris Godunov". Cea din urmă, tragedie, scrisă sub influenţa lui Shakespeare, cu personagiile luate din istoria lui Karamzin, în limba cronicelor ruseşti vechi, a depăşit epoca poetului. N'a fost înţeles decât de un cerc restrâns al învăţătorilor şi scriitorilor, care, după exilul lui, auzindu-l, la Moscova recitând această operă, au fost cuprinşi de entuziasm şi au sărit cu toţii să-l îmbrăţişeze pe marele poet.

Iată cum aminteşte această scenă istoricul rus Pogodin:

„Trebue să ştiţi că ne-am adunat să ascultăm pe Puşkin, fiind crescuţi cu versurile lui Lomonosov, Derjavin, Herascov, Ozerov, pe care noi le aveam în suflet. Modul de a ceti versurile pe vremea aceia, era un fel de cântec, moştenit dela declamaţia franceză.

De rândul acesta, în loc de intonaţia majestuoasă a zeilor, am auzit o vorbă simplă, clară, obişnuită şi cu toate acestea fermecătoare şi poetică.

Primele scene au fost ascultate în linişte şi în deplină tăcere, mai bine zis, într'un fel de nedumerire. Insă cu cât înainta cetirea, cu atât impresia creştea. Nu mai era chip să stăpâneşti auditoriul. Nimeni nu mai avea astâmpăr; entuziasmul creştea necontenit. Cetirea s'a terminat. Ne-am privit lung unii pe alţii în această atmosferă; apoi ne-am repezit spre Puşkin. L-am îmbrăţişat. Delirul ajunse la paroxism. Curgeau lacrimi şi felicitări"...

Insuşi autorul, critic sever al tuturor operelor sale, rămase pentru prima dată mulţumit de sine isprăvind „Boris Godunov".

Puşkin la curtea Ţarului

Cu această tragedie s'a terminat şi exilul lui Puşkin. Alexandru I murise subit, şi pe tron se urcase fratele lui, Nicolai I, care l-a rechemat pe poetul exilat. Puşkin reveni, sătul de singurătate, plin de speranţe noi, gata cu orice preţ să-şi răscumpere libertatea.

De altfel, tânărul liberal din epoca lui Alexandru I, înţelesese zădărnicia visurilor lui revoluţionare din tinereţe, văzând sfârşitul tragic al prietenilor „decembrişti", şi s'a convins că n'a venit încă timpul emancipării patriei lui, atât de înapoiată atunci faţă de ţările apusene. A rămas doar o singură cale: să lumineze poporul prin introducerea culturii în cel mai larg înţeles al cuvântului în învăţământ, prin trezirea spiritului critic în publicul cetitor, prin înviorarea presei, prin însufleţirea literaturii.

Despre toate acestea vorbeşte cu Ţarul, care rămâne încântat de mintea ageră a lui Puşkin şi-l încurajează, făgăduind că-l va scuti de cenzura oficială, fiind el singur cenzorul marelui poet. Puşkin e cuprins de speranţe îndrăzneţe şi se pune pe muncă. Uitase însă, un lucru: după răscoala decembriştilor, ţarul se înconjurase de jandarmi, al căror şef, Benkendorf, un al doilea Aracceev, avea o influenţă hotărîtoare asupra lui; aşa că de fapt Benkendorf iar nu ţarul dispunea de soarta poetului. In loc de o singură cenzură, aceia a ţarului, Puşkin trece prin două cenzuri: cea oficială şi cea a lui Benkendorf, care, fiind un ignorant, îşi bate joc de operele marelui poet, le interzice pe cele mai nevinovate, găsind în ele aluzii suspecte, iar în cazul cel mai bun schimbă pasagii întregi, schimonosindu-le sensul sau dând sfaturi în felul aceluia de a preface tragedia „Boris Godunov" într'o poveste.

Puşkin şi societatea înaltă a Petersburgului

Persecuţiile jandarmilor n'au putut să nu-şi găsească ecou în societatea înaltă, pe care începuse s'o frecventeze Puşkin şi care, fiind alcătuită din tot felul de parveniţi şi aventurieri, îl privea de sus pe marele scriitor.

In societatea noastră scriitorul nu are loc; — îi scria lui Puşkin prietenul său prinţul Viazemski.

Insă ambiţiosul poet, descendent după tată dintr'o familie cu „o nobleţă veche de 600 de ani" *, se considera mai la locul său la curtea ţarului, decât curtizanii cu nobleţa destul de proaspătă, aduşi împreună cu reformele lui Petru cel Mare în locul vechii nobilimi. Trecuse de mult în Rusia vremea când boerii se luptau pentru locul cel mai bun la masa ţarului, socotindu-şi rangul după vechimea provenienţei.

Regimul biurocratic a schimbat lucrurile, potolind aceste ambiţii, şi nobilimea adevărată îşi petrecea zilele departe de Petersburg, la moşiile strămoşeşti, refuzând să împartă onorurile lângă tronul ţarului, cu parveniţii şi aventurierii.

Puşkin, al cărui glas era ascultat de toată Rusia, cu năzuinţele lui de a ridica din uitare boerimea veche, nu putea să fie pe plac actualilor curtizani, care căutau cu orice preţ să-l piardă. Ocazia se va prezenta în curând.

Drama familială a lui Puşkin

Puşkin s'a însurat cu o femee foarte frumoasă, dar tot atât de tânără şi de uşuratecă, Natalia Gonciarova, care a reuşit să atragă atenţia ţarului la balurile societăţii înalte din capitală. Ca s'o apropie de Curte, ţarul i-a dat lui Puşkin rangul de „camer-iunker", care de obiceiu se dădea numai nobililor tineri din jurul tronului, — fapt care i s'a părut poetului, acum în vârstă, o adevărată insultă. Şi într'adevăr: era oare potrivit pentru marele poet să poarte uniforma tinerilor şi să audă la adresa sa fel de fel de glume? Situaţia aceasta ridicolă îl supără nespus pe Puşkin. Hotărîse la un moment dat să-şi dea demisia şi să plece la moşie, dar demisia nu-i fu primită din cauză că Benkendorf prefera să-l aibă mereu sub ochi. „Mai bine să-l avem pe Puşkin în serviciu, decât să-l lăsăm în voia lui!"

Aceasta hotărî soarta marelui poet. Situaţia lui la curtea ţarului, printre curtizanii invidioşi, devenea din ce în ce mai insuportabilă.

La aceasta se adăogă şi o dramă personală: Puşkin începu să-şi dea seama de greşala făcută de a se însura cu o fată prea tânără, incapabilă să iubească şi să înţeleagă pe genialul ei soţ, gândindu-se numai la baluri şi la petreceri.

Atunci se ivise pe firmamentul societăţii înalte din Petersburg aventurierul francez, baron G. d'Anthès, venind după detronarea Burbonilor în Rusia, în căutarea norocului şi rangurilor, care se dădeau în această ţară ospitalieră atât de uşor emigranţilor francezi. Neştiind nici-un cuvânt ruseşte, ajunse totuşi ofiţer în Garda Imperială şi primi dela ţar 70 de mii de ruble pentru echipament. In acelaş timp, ştiu să placă ambasadorului olandez din Rusia, baronul von Heckeren, încât acesta îl „adoptase". In societatea înaltă a Petersburgului, tânărul şi frumosul d'Anthès fu primit cu braţele deschise, întrunind toate calităţile ce se cereau: era causeur şi dansator admirabil şi făcea curte tuturor doamnelor frumoase. Duşmanii lui Puşkin se grăbiră să-i îndrepte atenţia asupra soţiei marelui poet, care ajunsese la înflorirea frumuseţii sale. D'Anthès îşi îndeplineşte misiunea, reuşind să câştige inima tinerei femei şi să trezească gelozia soţului. Intriganţii se amuză, observând chinurile marelui poet, şi, protejând dragostea tinerilor, trimit în acelaş timp anonime infame soţului. Puşkin provoacă pe d'Anthès la duel, dar tânărul don-juan, arătându-se în această împrejurare mai puţin curajos decât în intrigile amoroase, caută să-şi explice conduita printr-o dragoste înfocată ce ar simţi pentru... sora soţiei lui Puşkin, Ecaterina Gonciorova, cu care, spre a dovedi cele spuse se şi căsătoreşte.

Lumea, nemulţumită de întorsătura prea paşnică ce au luat lucrurile, răspândeşte zvonul că d'Anthès s'ar fi căsătorit cu Ecaterina, spre a fi mai aproape de sora ei, şi organizează o întâlnire tainică între d'Anthès şi soţia lui Puşkin, despre care Puşkin este anunţat printr'o anonimă adresată „încornoratului".

* Origina lui abisiniană o datoreşte mamei sale, „frumoasei creole", născută Hannibal, strănepoata unui negru de origină princiară, adus de Petru cel Mare în Rusia.

Duelul şi moartea lui Puşkin

De rândul acesta duelul e inevitabil. D'Anthès trage primul, înainte de a ajunge la bariera hotărîtă, şi reuşeşte să-l rănească de moarte pe marele poet. Glonţul pătrunde în intestine, şi Puşkin moare după o lungă agonie, în chinuri groaznice, iertându-şi soţia şi pe amantul ei, care, auzind despre aceasta nu găseşte să spună altceva decât: *„Moi aussi je lui pardonne!"*

Ultimele clipe ale vieţii sale, Puşkin le petrece cu prietenii în cabinetul de lucru. In loc să-l încurajeze pe bolnav, doctorii, de la început, îl anunţă că moartea e inevitabilă.

Simţind apropierea sfârşitului, Puşkin, adresându-se bibliotecii, îşi ia rămas bun dela prietenii cei mai fideli, cărţile, şi se grăbeşte să-şi orânduiască afacerile familiale.

Ultimele sale cuvinte au fost:

„Viaţa s'a sfârşit... Ce greu mă apasă!"...

o

Aceste cuvinte sunt epigraful vieţii lui.

Din tinereţe, Puşkin se simţea apăsat de mediocrităţile, ce-l înconjurau, de societate, de critici, de guvern, şi în sfârşit de datoriile, pe care le făcuse în ultimii ani pentru toaletele frumoasei sale soţii.

Vestea morţii lui Puşkin e primită de întregul popor rus cu durere şi indignare. Mulţimea înconjoară casa lui Puşkin, precum şi legaţia olandeză, unde locueşte d'Anthès.

Guvernul şi societatea observă cu spaimă mânia poporului, gata să-şi răzbune poetul, şi numai măsurile grabnice ale prevăzătorului Benkendorf opresc izbucnirea unei răscoale. Coşciugul lui Puşkin stă înconjurat zi şi noapte de jandarmi, apoi e transportat noaptea, tainic, la mânăstirea Swiatogorsk din gubernia Pscov.

Răsunetul morţii lui Puşkin în literatura rusă

Ziarele n'au voe să scrie despre cauzele morţii marelui poet. Cu toate acestea, curând după înmormântarea lui Puşkin, apare într'o gazetă literară o poezie despre poetul grec Euripide, chemat la curtea ţarului Menelaus, unde piere sfâşiat de cânii ţarului — aluzie la soarta poetului rus.

Iar un alt mare poet al Rusiei, M. Lermontov, scrie poezia „La moartea lui Puşkin", plină de indignare şi de înflăcărată mânie, — un adevărat strigăt de răzbunare, îndreptat contra curtizanilor, care se grăbesc s'o prezinte ţarului drept „un apel la revoluţie", pentru care tânărul Lermontov e exilat în Caucaz.

Dar nici-o tăcere silnică şi nici-o pedeapsă cât de aspră n'au putut stinge în inima poporului amintirea poetului naţional, a cărui operă a păstrat până în zilele noastre un farmec neîntrecut.

Pe tine, ca pe întâia iubire,
Inima Rusiei nu te va uita nici-odată!...

— spune un poet rus modern.

Insemnătatea operei lui Puşkin

Poezia lui Puşkin pierde nespus de mult în traduceri, încât numai cine ştie ruseşte e în stare să guste forma ideală în care sunt îmbrăcate inspiraţiile marelui poet.

Cu pana lui măiastră, el a ştiut să înfăţişeze în tablouri minunate viaţa întregii Rusii dela societatea cea mai înaltă până la pătura cea mai de jos.

Fiind liric şi romantic în primele sale opere, cu timpul a devenit realist, dând naştere curentului realist, care de atunci determină toată literatura rusă, dându-i trăsăturile caracteristice ce o disting şi astăzi.

De-aceia, şi Leremontov, cel mai mare liric al poeziei ruse, şi Gogol, întemeetorul şcoalei naturaliste în Rusia, cu drept cuvânt sunt socotiţi deopotrivă elevii lui Puşkin.

Influenţa lui Puşkin poate fi urmărită nu numai în ţara lui, unde poeziile sale sunt recitate şi de copii, dar şi în afară de Rusia, căci Puşkin e tradus în întregime aproape în toate limbile europene.

Influenţa lui Puşkin asupra literaturii române

Cu toate că în România nu s'a făcut o traducere completă a operelor sale, totuşi e interesant că Puşkin a fost cunoscut de Români înaintea altor popoare europene, chiar înaintea Sârbilor şi Bulgarilor, care se aflau sub influenţa culturii ruse mai mult decât Românii.

Astfel, Puşkin a apărut în traducere românească chiar în anul morţii lui, când Negruzzi a publicat „Şalul negru" şi „Kirdjali" (pe urmă l-a imitat pe Puşkin în „Gelozia"), iar Al. Donici ne-a dat în româneşte „Ţiganii". Ceva mai târziu, scriitorul basarabean C. Stamati va traduce din Puşkin „Prizonierul Caucazului" şi-l va imita în „Povestea poveştilor", „Dragoş", „Gafiţa blestemată de părinţi" şi „Roman din Vrancea". Iar un alt basarabean, marele B. P. Haşdeu, crescut în Rusia în vremea când influenţa lui Puşkin asupra literaturii ruse devenise covârşitoare, va imita pe Puşkin în începuturile lui literare în ruseşte, mai ales în „Domniţa Voichiţa", plină de reminiscenţele din: „Pultava", „Ruslan şi Liudmila", Eugeniu Oneghin" şi „Fântâna din Bahcisarai", şi va pomeni pe marele poet rus în „Sig cogito", dând autograful spiritului lui Puşkin în ruseşte.

E interesant de notat că Puşkin a fost cetit în ruseşte nu numai de scriitorii români, basarabeni de origină sau având legături cu Basarabia, cum era C. Negruzzi, dar şi de marele Eminescu, care a învăţat ruseşte, cetind pe Puşkin, în timpul şederii sale la Odesa, unde fusese trimis pentru o cură de prietenii lui ieşeni. In articolul despre „Puşkin şi Eminescu", d. Octav Minar, pe baza corespondenţii inedite a lui Eminescu cu prietenii din Iaşi, descrie amănunţit împrejurările care au dat prilejul marelui poet român să facă cunoştinţă cu operele lui Puşkin, încercând să traducă în româneşte una din poeziile poetului rus, dedicată lui Ovidiu.

„Nu ştii ce să admiri în lirica lui Puşkin, spontană şi plină de frăgezime! — îi scrie Eminescu profesorului Novleanu la Iaşi. Te cuprinde un fior de mulţumire şi deodată nervii se linişteşc. Sunt copleşit de versurile lui, izvor de apă vie, de nobilă visare, sau cum o spune dânsul: sânge sălbatec de negru în vinele unui mare visător!"

Iar filosoful român Vasile Conta, luând în mână din curiozitate un volum de Puşkin tradus în franţuzeşte, rămâne uimit de „poezia şi sublima cugetare", ce ascunde una din operele lirice ale poetului rus: „Profetul".

„Sub inspiraţia lui Puşkin, — spune V. Conta ** m'am dus cu mintea în vremile trecute, unde profeţii cei mari erau omorîţi cu pietre de cei mici. Azi vremile s'au schimbat, — adaogă el, — critica şi invidia contemporană nu omoară, dar ofilesc, desgustă şi fac dintr'o viaţă ideală un calvar!"

o

Operele principale ale lui Puşkin sunt:

Poeme: „Ruslan şi Liudmila", „Fântâna din Bahcisarai", „Prizonierul Caucazului", „Ţiganii", „Pultava".

Romane în versuri: „Eugen Onieghin", „Contele Nulin", „Călăreţ de aramă".

Opere dramatice: „Boris Godunov", „Mozart şi Salieri", „Sirenă", „Cavalerul avar", „Oaspete de piatră".

Proză: „Dubrovski", „Dama de pică", „Fiica căpitanului", „Arapul lui Petru cel Mare", „Povestirile lui Bielkin".

Opera lui Puşkin în muzică

Multe dintre aceste opere au servit ca libret pentru operele celor mai mari compozitori ruşi.

Notăm:

„Ruslan şi Liudmila" (scrisă încă la 1820 de Glinka); „Sirena" şi „Oaspete de piatră" (de Dargomajâski); „Eugen Oniegbin", „Dama de pică" şi „Mazepa" (de Ceaicowski); „Dubrovski" (de Napravnik); „Mozart şi Salieri", „Basmul despre ţarul Saltan" şi „Basmul despre cocoşul de aur" (de Rimski-Korsakov); „Boris Godunov" (de Musorgski); „Prizonierul Caucazului" şi „Fiica căpitanului" (de Cezar Kuy); „Ţiganii" şi „Cavalerul avar" (de Rahmaninov).

Lui Puşkin i se datoresc şi o mulţime de poezii lirice de toată frumuseţea, care deasemenea au inspirat pe cei mai buni compozitori ruşi. Astfel, începând cu cântecul moldovenesc „Şalul negru", redat de compozitorul Verstovski (pe urmă de Muzicescu şi de Neitwich, care a scris pe aceiaş temă o pantomimă), se poate urmări un şir nesfârşit al liricei vocale ruse, inspirate de Puşkin, unde ne întâlnim cu nume ca: Rahmaninov, Glazunov, Grecianinov ş. a.

Din cele 550 de poezii lirice ale marelui poet, peste 200 sunt puse pe muzică, dovedind astfel cuvintele lui Ceaicowski, care afirmă că Puşkin, „ieşind prin puterea geniului său din sfera strâmtă a creaţiei poetice, pătrunde adesea în regiunea nemărginită a muzicii".

** V. Conta: „Cugetări postume" (ed. d-lui Octav Minar).

Actualităţi Ştiinţifice

Conservarea pâinii

Pentru a preîntâmpina procesul de învechire a pâinii şi a face astfel posibilă menţinerea acestui preţios aliment în stare proaspătă, mai mult zile, se foloseşte actualmente în America un procedeu foarte practic. Specialiştii yankei au constatat că învechirea pâinii rezultă, nu atât din uscarea ei, cât mai ales prin cristalizarea amidonului ce-l conţine. Dacă tratăm însă în prealabil pâinea cu acid carbonic solid, („ghiaţă uscată") şi apoi o depozităm la o temperatură de minus 30 de grade, procesul de cristalizare a amidonului şi deci de învechire a pâinii, este considerabil întârziat. In felul acesta, putem obţine oricând pâine proaspătă, nu numai din cuptor, ci şi din frigoriferul cu acid carbonic solid. Rezultatele, realizate în America prin aplicarea acestui procedeu, sunt foarte mulţumitoare.

Un remediu împotriva sciaticei

Una din bolile cele mai supărătoare prin durerile ce le provoacă şi caracterul ei cronic, rebel aproape oricărui tratament, este sciatica. Impotriva acestei maladii se foloseşte în Japonia de multă vreme un mijloc empiric, pe care cercetătorii moderni, supunându-l în timpul din urmă unei analize atente, l-au găsit într'adevăr, remarcabil ca factor terapeutic.

E vorba de rădăcina unei plante — cunoscută în botanică sub denumirea de „radix sinomenii", — şi utilizată ca leac popular împotriva reumatismului, nevralgiilor şi ca remediu diuretic. Această plantă se desvoltă prin cârcei, ca viţa de vie, iar frunzele sunt în formă de inimă. Analiza în laborator, a arătat că ea conţine o substanţă „sinomenina", capabilă să exercite un pronunţat efect terapeutic, în cazul afecţiunilor enumerate mai sus.

Injectată în organism în soluţie de 3%, ea reuşeşte adesea să vindece sciatice din cele mai rebele.

„Sinomenina" poate fi deasemenea utilizată cu succes în cazurile de malarie, având un efect asemănător cu acel al chininei.

Zăbrele controlate magnetic

In urma unei propuneri a administraţiei închisorilor din Statele Unite, un institut ştiinţific din Washington a pus la punct un aparat, cu ajutorul căruia să poată examina pe cale magnetică anumite calităţi de rezistenţă a zăbrelelor folosite în celulele din închisori.

Fiarele utilizate pentru formarea zăbrelelor din temniţe sunt în general de o construcţie relativ complicată, în scopul de a îngreuia eventuale spargeri şi evadări. Pentru aceasta, miezul metalului e alcătuit dintr'un oţel special călit care, deşi inatacabil prin uneltele obicinuite, prezintă însă neajunsul de a fi foarte sfărâmicios, putând fi sfărâmat prin lovituri puternice. Spre a înlătura acest neajuns, oţelul călit e învăluit cu un strat de oţel moale care suportă orice lovitură, dar poate fi tăiat cu uşurinţă. In felul acesta, bara de zăbrele oferă o securitate suficientă împotriva oricăror încercări de infracţiuni cu atât mai mult cu cât mantaua exterioară metalică, fiind bună conducătoare de căldură, împiedică şi tăierea prin încălzire.

Se impune deci ca materialul folosit la zăbrele să fie supus unui examen sistematic în ceeace priveşte textura metalului. Or, s'a constatat că barele de oţel, cu aceeaş compoziţie chimică şi structură interioară, se comportă la fel şi din punct de vedere magnetic. Rezultă deci că barele de zăbrele, care au suferit un defect de fabricaţie sau şi-au schimbat ulterior rezistenţa mecanică, trebue să prezinte aceleaşi proprietăţi magnetice. Aceasta explică suficient marea importanţă practică a aparatului de care am vorbit.

Academia de ştiinţe din U. R. S. S.

Intr'una din ultimele ei şedinţe plenare, Academia de Ştiinţe din U. R. S. S., de comun acord cu comisiunea pentru planul statului, a hotărît ca ştiinţa sovietică să-şi dea contribuţia pentru întocmirea celui de al treilea plan quinquenal, studiând zece probleme fundamentale, în directă legătură cu aplicarea acestui plan.

Cele zece probleme sunt următoarele: o metodă ştiinţifică de prospecţiune a zăcămintelor miniere şi petrolifere; unificarea pe o bază ştiinţifică a reţelelor de energie electrică din U. R. S. S.; exploatarea raţională a gazelor; descoperirea unui nou carburant pentru motoarele cu explozie; raţionalizarea proceselor technologice în industria chimică şi siderurgie; stabilirea datelor ştiinţifice pentru sporirea randamentului recoltei de grâu; extinderea instalaţiilor automatice în industrie şi transporturi; elaborarea unei metode ştiinţifice pentru întocmirea unui bilanţ al economiei naţionale în U. R. S. S.; pregătirea unei istorii generale a popoarelor din U. R. S. S.; întocmirea principiilor ştiinţifice pentru intensificarea creşterii animalelor.

ING. I. S.

A APĂRUT

15 LEI — O femeie infernală — Roman de AGATHE CHRISTIE

ROMANELE CAPTIVANTE

BOLNAVI de PLAMANI!

MII DE BOLNAVI VINDECAŢI

Cereţi imediat cartea asupra

METODEI NOI DE NUTRIŢIE,

care a salvat pe mulţi. Această metodă poate fi adaptată oricărui regim şi ajută a învinge repede boala. Sudoarea noaptea şi tusea dispar, greutatea corpului se urcă şi o calcificare treptată opreşte suferinţele.

OAMENI SERIOŞI

ai ştiinţei medicale confirmă eficacitatea metodei mele, şi sunt de acord cu întrebuinţarea ei. Cu cât mai repede se începe cura cu atât mai bine.

GRATIS ŞI FRANCO

primiţi cartea mea din care veţi afla multe demne de ştiut.

Deoarece editorul meu trimite în total numai

10.000 bucăţi gratis

scrieţi imediat, pentru ca şi Dv. să fiţi printre primitorii fericiţi.

Este suficient o carte poştală la adresa de mai jos:

Ernst Pasternack, Berlin/SO, Michaelkirchplatz 13 Abt. Z. 587.

Basarabeni despre Pușkin

Despre viața lui Alexandru Pușkin în Basarabia au scris doi români basarabeni: Zamfir C. Arbure și Ion Halippa.

Ion Halippa, fratele lui Pan. Hallipa, a fost profesor la Chișinău. A rămas în Rusia și locuește în Crimeia. Pe timpul când a fost inspector pe lângă *Seminarul din Chișinău* a prezidat *Comisiunea arhivei științifice a guberniei basarabene*, pe la 1899. Primul volum de cercetări publicat de această comisiune, conține un studiu al lui Ion Halippa:

„Orașul Chișinău de pe timpul cât a trăit aici Alexandru Serghievici Pușkin, 1820—23, cu portretul lui Pușkin și planul orașului Chișinău".

Această valoroasă contribuție la monografia poetului rus a apărut apoi într'o broșură editată la Chișinău.

Lucrarea lui Ion Halippa ne introduce în societatea basarabeană pe care a frecventat-o Pușkin.

Printre familiile boerilor moldoveni cu care s'a împrietenit acest *„drac rusesc"* — aluzie la temperamentul înflăcărat al poetului, poreclit și *bes arabski*, diavol arăbesc, în legătură cu exilarea lui în această provincie și fiindcă semăna cu străbunul său arab — era și familia căminarului Zamfirachi Rale, bunicul lui Zamfir C. Arbure.

Din *„Insemnările și amintirile"* lui I. P. Liprandi, amicul lui Pușkin, aflăm că poetul era foarte des în casa boerului Zamfirachi Rale, unde nu erau apreciate nici jocul de cărți, nici băutura, dar unde se făcea muzică bună, se practica conversația aleasă și se dansa uneori.

Zamfirachi a avut trei fii, dintre care cel mai tânăr, Constantin, era foarte detreabă și instruit; și două fiice: Ecaterina, în vârstă de 22 de ani, soția consilierului Apostol Stamo, poreclit de Pușkin *„bellier conducteur"*; și Maria (Mariola) o fată de 18 ani, foarte frumoasă și vioaie. Lui Pușkin îi plăcea să danseze cu Mariola și să discute cu Ecaterina. D-na Stamo — ne informează Liprandi— era mică de statură, avea o figură oacheșă, foarte expresivă, doi ochi mari minunați; era deșteaptă, instruită, amabilă și-l obliga până și pe Pușkin să rămână decent în conversațiile lor.

Această imagină sugestivă e o adevărată surpriză, pentru cine l-a cunoscut mai deaproape pe Zamfir Arbure, căci seamănă întocmai cu figura nepotului Ecaterinei Stamo.

In 1908 Zamfir Arbure a publicat, într'o revistă rusească, un articol despre viața lui Pușkin la Chișinău. In acest articol reproduce ceeace i-a povestit mătușa sa, Ecaterina Stamo, despre prietenul ei Alexandru Pușkin. Poetul a petrecut multe zile în casele căminarului Zamfirachi. O prietenie intimă îl lega mai ales de Constantin, cel mai tânăr dintre fiii lui Zamfirachi, fratele Ecaterinei Stamo și tatăl lui Zamfir C. Arbure.

Constantin era inițiat în opera lui Jean Jacques Rousseau, iar pe Byron îl știa pe de rost. Adesea cânta cântece moldovenești și se acompania la armoniu. Pușkin era încântat de aceste melodii. Ecaterina traducea cuvintele în franțuzește și poetul le nota. Mai târziu, Pușkin a tradus în rusește romanța *„Arde-mă, frige-mă, pune-mă pe cărbuni"*, pe care o cântă frumoasa Zamfira din poema lui *„Țiganii"*.

A mai tradus *„Te iubesc peste măsură"* și *„Mititica"* și a notat povestea ruteană *„Basarabi"* pe care a publicat-o în rusește. Ii plăcea mult *„Măi ciobane dela stână"*; Constantin i-o cânta mereu.

Afară de cântecele populare moldovenești, Pușkin a cules foarte mult din folclorul bulgarilor, sârbilor și armenilor din Basarabia.

Din nenorocire a pierdut carnetele lui din Basarabia; așa că nu s'a putut folosi mai târziu de acest tezaur.

Intr'o zi, Constantin a plecat la moșia părintească Dolna. Pușkin l-a însoțit. De-aici au pornit să viziteze și cealaltă moșie a familiei, numită Iurceni. In pădurea din Iurceni era un sat de țigani lingurari. Țiganii erau robii lui Zamfirachi. Șatra l-a ademenit pe Pușkin; l-a atras, mai ales, frumusețea țigăncii Zamfira, fata bătrânului bulibașa.

Ecaterina Stamo a cunoscut-o: era fermecătoare, înaltă, mlădioasă, și mai purta și șalvari roșii. Țiganca l-a vrăjit pe Pușkin. Nu mai vroia să plece. S'a cuibărit în satul țigănesc și hoinărea prin pădure cu Zamfira lui. Idila sălbatecă s'a terminat peste două săptămâni: poetul a surprins-o pe amanta lui în brațele unui țigan.

Impresiile acestei aventuri s'au cristalizat în minunata poemă *„Țiganii"*, în care spiritul vremii — influențat de nostalgia romantică a unui Byron și Chateaubriand — nu înăbușă de loc frăgezimea permanentă a culorii locale basarabene.

Această culoare și-a păstrat deasemenea strălucirea și în *„Cântecul moldovenesc"*: *„Șalul Negru"* — redat din textul rusesc într'o traducere aproximativă de către Constantin Negruzzi — precum și în descrierea luptelor eteriste din schița *„Kirdjali"*.

F. DIMA

25 ian. 1837

Autograful scrisorii lui Pușkin din 25 Ianuarie 1837 către d-na Ișimov, — scrisoare care se găsește în Muzeul Arheologic din Chișinău

Casa în care a locuit Pușkin în Chișinău la 1820

Eroii lui Pușkin în Basarabia

Intreaga omenire cultă comemorează centenarul morții unui geniu al poeziei universale, Alexandru Pușkin (1799-1837).

Ca Byron la Engleji sau Eminescu la Români, Alexandru Pușkin este apogeul poeziei naționale, deoarece poezia, spre deosebire de restul literaturii, rămâne națională și mai puțin accesibilă cetitorului internațional. Totuși, poeți celebri ca Pușkin, sunt recunoscuți geniali fără să se discute valoarea traducerilor din opera lor, geniul producției poetice a unui mare popor.

Alături de întreaga Europă, comemorăm și noi pe Alexandru Pușkin, însă noi avem fericirea să-l comemorăm chiar într'un oraș, unde poetul și-a petrecut o perioadă însemnată a vieții sale, vreme care a lăsat o amintire neștearsă în producția sa literară.

La Chișinău, poetul Pușchin și-a petrecut tinerețea, fiind exilat aci între anii 1820 și 1823. In Basarabia, poetul s'a inspirat din legendele Orientului și farmecul Moldovei. A cunoscut de aproape pe luptătorii împotriva jugului turcesc — Români, Greci, Armeni, Sârbi...

Astăzi, în Rusia, dar și în cercurile emigranților ruși din străinătate, există o ramură a literaturii, ca disciplină aparte: „Pușkinologia". Apar volume întregi despre Pușkin, despre opera lui, orice zapis făcut de mâna poetului, dar și de contemporanii săi. Volume întregi se dedică eroilor lui Pușkin, oamenilor care l-au cunoscut pe poet, care au fost descriși de el. și numai un șir de prieteni intimi, care și ei au lăsat urme în opera literară a lui Pușkin — eroii săi din Basarabia, rămân în uitare și nu sunt cunoscuți decât din amintirile unor contemporani — Liprandi, Wiegel, Weltman, Lughinin și alții, care adesea au descris pătimaș sau greșit înfățișarea Basarabiei și a boierimii locale.

Răscolind arhivele familiale, corespondența de odinioară, cimitirele din Basarabia, — rămășițe scumpe ale unui trecut îndepărtat, am găsit multe date în legătură cu acești Moldoveni — eroii lui Pușkin în provincia noastră. Vom căuta, deci, măcar prin câteva portrete literare să reconstruim chipul acelor oameni, în casele cărora s'a desfășurat viața boierimii Chișinăului între anii 1818-25.

Pentru a pătrunde în miezul acțiunii, ce vrem să descriem, trebue să ne oprim asupra momentului istoric pe care-l trăia Europa, dar mai ales — peninsula Balcanică și Rusia, în vremea aceia.

Revoluția franceză și luptele lui Napoleon, congresul dela Viena, toate au găsit ecou în viața Principatelor Române. O influență și mai mare a avut însă războiul ruso-turc, între anii 1806-1812, care s'a terminat prin pacea dela București și anexarea Basarabiei.

Odată cu acest război s'a răsculat Serbia.

In fruntea rebelilor s'a pus viteazul Cara-Gheorghe. Din Bulgaria și din alte părți ale imperiului Otoman, s'au refugiat sub ocrotirea Rușilor, Armenii, conduși de faimosul Manuc-Bei. Nu vorbim despre Grecii care, peste câtva timp, au pornit tocmai în Basarabia Eteria lor.

După 1813, Cara-Gheorghe s'a adăpostit la Hotin, iar în scurt timp a venit în Basarabia și Manuc-Bei. Mai mulți boeri din Valahia și din Moldova, în urma păcii dela București, s'au așezat și ei în Basarabia. In 1818, Chișinăul a fost vizitat de Impăratul Rusiei, Alexandru I. Faptul acesta a adus și el o mare afluență de boeri ai Orientului în Basarabia.

Pregătirea Eteriei s'a desfășurat la Chișinău, în iarna anului 1820. In primăvara anului 1821, o mulțime de boeri din Principate s'au refugiat în Basarabia, unde peste câteva luni pribegiră și conspiratorii greci, eteriștii zdrobiți.

Iată deci arena în care trebuia să apară poetul Pușkin, exilat la Chișinău. Tânărul poet trezi, cu pamfletele și epigramele sale, nemulțumirea guvernanților din Petersburg. Pentru a se debarasa de această fire ușuratecă și liberală, fără să-l deporteze în zăpezile Siberiei, a fost detașat la cancelaria comandantului coloniilor străine în Sudul Rusiei, de către generalul Inzov, care urma să-l supravegheze la Ecaterinoslav.

Pe-atunci însă, după multe neînțelegeri, guvernatorul suprem al Basarabiei, generalul Bahmeter, a cerut un concediu pentru a pleca în străinătate. Guvernul i l-a acordat cu bucurie, numindu-l pe Inzov în postul de locțiitor al guvernatorului suprem, la Chișinău, unde s'a așezat, astfel, și poetul Pușkin.

Șederea poetului la Chișinău se cuprinde, cu mici întreruperi, între Septembrie 1820 și Mai 1823. In timpul acesta, Pușkin scrie o mulțime de poezii, unele purtând un accentuat colorit local. In 1821, el scrie poemul „Prizonierul din Kaucaz", în 1922 — „Fântâna din Bahcisarai, începe „Țiganii", iar în 1823 începe romanul său în versuri „Evghenii Oneghin".

Foarte multe poezii apar în această perioadă; amintim numai: „Struguri", „Fiicei lui Cara Gheorghe", „Șalul negru", „Lui Ovidiu", „Fecioara", epistola către Alexeev, către Baratânski, „Ebreei", „Grecoaicei", etc., care oglindesc influența puternică a mediului basarabean.

Mai târziu, Pușkin scrie nuvela „Cârjaliul", își aduce aminte de cântecele Slavilor Occidentali, satirizează Chișinăul într'o epistolă către Wiegel, se interesează de viața acestui oraș la Alexeev...

Pușkin n'a vizitat niciodată Moldova propriu-zisă, însă, în scrierile sale, el numește mai totdeauna Basarabia — Moldova, deoarece mai bine decât alții poetul își dădea seama de realitatea vieții locale.

„Acuma, — îi scrie el la 24 Septembrie 1820, fratelui său, L. S. Pușkin, — sunt singur în Moldova pustie pentru mine".

La 23 Martie, Pușkin îi scrie prietenului său, baronul Delwig: „Nu de mult am sosit la Chișinău, și în curând voi părăsi Basarabia binecuvântată: sunt țări și mai binecuvântate".

A. S. Pușkin (Gravură)

O adresă scrisă de Pușkin

Ironia străbate aci. Pușkin compară soarta sa cu cea a lui Ovidiu, exilat cu multe veacuri înainte în Dobrogea. Răspunzând „din pustiurile Moldovei" lui N. I. Gnedici, sau dedicând versurile — lui Ovidiu, poetul face această comparație destul de clar. Nu înseamnă aceasta că Pușkin — după cum scriu unii — credea că Ovidiu fusese exilat în Basarabia.

I. P. Lipandi dezminte faptul că Pușkin și-ar fi închipuit că locul de exil al poetului roman ar fi fost Basarabia. Nici în călătoria lor comună în Sudul Basarabiei, ei n'au căutat mormântul lui Ovidiu, iar Pușkin n'a visat în turnul „lui Ovidiu" la Cetatea Albă.

Satira lui Pușkin împotriva Chișinăului, trimisă lui Wiegel, se recitează mereu: „Chișinău, oraș blestemat!" — și orice om, cu oricât de puțină cultură declamă patetic aceste cuvinte în defavoarea Chișinăului și Basarabiei. E de notat, că poetul însuși scrie mai jos: „Aceste versuri în consecință-s glumă".

Putem să ne referim la cuvintele adresate de Pușkin lui Baratânski: „Această țară pustie e sacră pentru sufletul poetului, ca să stabilim punctul de vedere — am zice „oficial"—al poetului. Dacă însă ținem să cunoaștem ce simțea Pușkin în adâncul inimii sale, trebue să ne amintim cuvintele, ce le adresează fratelui său, la 25 August 1823, din Odessa:

„Am venit la Chișinău pentru câteva zile; le-am petrecut inexplicabil de elegiac — și când am plecat de-acolo pentru totdeauna — după Chisinău am suspinat". Iar mai târziu, în Noembrie 1826, din Pscov, poetul scrie la Chișinău, prietenului său, N. S. Alexeev:

Vino, prietene, dă-mi inspirațiile de odinioară,
Adierea vieții trecutului.

„Nu pot să-ți exprim sentimentele mele la primirea scrisorii tale. Tumultul Chișinăului, malul Bâcului... Dragul meu, tu m'ai înapoiat Basarabiei... Sunt iarăși între ruinele mele, în camera mea întunecată, în fața ferestrei cu gratii, sau la tine, dragul meu, în căsuța luminoasă și curată".

Credem că orice comentarii ar fi de prisos. Poetul simțea adânc această viață și pentru el cei trei ani din tinerețe petrecuți în Basarabia, erau o etapă de mare importanță.

Ținea mult la femeile din Chișinău, cărora le-a dedicat multe versuri: Maria Eibfeld, născută Millo, Pulkeria Vartolomei, Calipso Polihroni, Marghiolița Rallt, Elena Solomkina și altele...

Discuta cu plăcere cu înaintașii culturii Orientului: Rizo, Schina, cu voevozii lui Cara-Gheorghe: Vucici, Jivcovici, Nenadovici, cu boerii moldoveni și greci, eteriști și adversari ai lor: Cantacuzino, Sutzo, Rosetti, Ghica, Catargi, Millo, Ralli, Krupenski, Stamati și mulți alții de-aici sau veniți de dincolo de Prut și de Milcov...

Mulți dintr'aceștia au lăsat urme destul de adânci în sufletul sau în opera lui Pușkin. Sunt eroii lui Pușkin în Basarabia. Acestor icoane ale trecutului Moldovei dintre Prut și Nistru le vom dedica un șir de articole, ca și urmașii să cunoscă soarta străbunilor lor.

„Pușkin în Basarabia" — este un capitol neepuizat de „pușkinologi". Din punctul nostru de vedere, — de cercetători ai trecutului Basarabiei, — vom căuta să contribuim la cunoașterea unor Moldoveni, pe care n'ar fi trebuit să-i uite România Mare.

GH. BEZVECONNAI

Misticismul, infiltrație antiromânească

Românul, deobicei, nu este exaltat. Nu sufere de exagerarea sentimentelor și paroxismul nu-i stă în fire. Fenomenele de exaltare, individuală sau socială, au fost întotdeauna provocate la noi de o influență literară sau ideologică. Iar această influență a avut aproape întotdeauna un isvor străin.

Sufletul românesc a suferit de vre-un secol încoace tot felul de influențe străine. Mai exact spus, a rezistat la atacurile influențelor de tot felul, venite de peste hotare. Toate schimbările și toate inovațiile care s'au introdus în societatea românească în cursul unui veac n'au influențat decât prea puțin firea adâncă a poporului. Formele civilizației noastre pot fi străine, chiar tiparele culturii noastre pot fi împrumutate uneori de aiurea: sufletul românesc în ceiace el are specific nu s'a schimbat și a rămas la fel cu toate virtuțile și cu toate păcatele lui, așa cum a fost din vremuri vechi, când nici-un condei nu se îngrijea să-l zugrăvească, să-l ponegrească sau să-l cânte.

Moldovanul de astăzi se poate recunoaște cu încredere în imagirea pe care i-o înfățișează bătrânul Neculce în cronica lui; imaginea este și azi tot atât de proaspătă și de adevărată ca și acum două sute de ani. Caracterizările simple și limpezi ale lui Neculce, indignările lui repede potolite de o înțeleaptă resemnare, frica lui de desrădăcinare, felul ingăduitor în care își dojenește compatrioții și modul lui prefăcut și cumpănit de-a înțelege lucrurile, fără furie mistică și fără fanatism, fac din Neculce însuș un exemplar tipic de fire românească.

Dacă fondul vast și adânc al caracterului popular a rămas neștirbit, cum era și firesc, în schimb pătura așa zis cultă a societății noastre a fost asaltată de tot felul de infiltrații. Vorbesc aici numai de infiltrațiile de natură morală și nu de simplele imitații, altoiri și adaptări de instituții străine, demulteori necesare, pe care societatea noastră **a trebuit** să le săvârșească, tocmai pentru a-și cimenta mai bine fondul autohton. Vreau să pomenesc de infiltrațiile care vor să străbată în fondul sufletesc adânc al Românului.

Ele au fost multe, dar, dealungul timpului, toate au pierit, absorbite de acest fond viguros și greu alterabil. Deobicei apăreau în cultura noastră sub formă mai ales de înrâuriri literare, ca un ecou românesc al diverselor școli literare din Occident, în special din Franța. Acest soiu de influențe este reprezentat prin numeroasa colecție de **isme** cu care, dela romantism încoace, trecând prin simbolism și până la surrealismul contemporan, s'au împodobit generațiile de scriitori. Jocul lor a ajutat fără îndoială la formarea literaturii și n'a fost fără utilitate. Au fost experiențe pe care literatura noastră nu putea să nu le facă.

Mai grave sânt, însă, acele infiltrații care, slujindu-se de literatură, trec dincolo de literatură, cu pretenția de-a străbate la fondul etnic al națiunii. Ele se disting printr'o particularitate ciudată. Se caută anume să se insinueze astăzi la noi stări de spirit străine de firea românească dar care sânt cu viclenie înfățișate drept neaoș românești. Silindu-mă acum câteva luni în coloanele acestei reviste să desprind elementele unei tradiții literare românești, am avut prilejul să denunț una din aceste stări de spirit când am pomenit de misticismul pe care unii scriitori actuali vor să-l insinueze, nu numai în literatura pe care o scriu (ceiace n'ar fi grav) ci în viața morală a societății noastre, în apucăturile și în obiceiurile Românilor de astăzi. Sânt câtiva ani acum decând sufletul românesc este învăluit de mrejele misticismului. Scopul, aici, depășește simplul joc literar și cazuistica morală. Misticismul care, cu duhul blândeții, caută astăzi să se furișeze în sufletul românesc nu e demulteori decât o haină literară și ideologică de circumstanță care acopere precise voințe politice. Dar chiar luând aburii mistici care ne dau târcoale drept ceeace unii și alții ar vrea să ni-i înfățișeze, adică drept o emanație băștinașă, țâșnită spontan din sufletul românesc, avem dreptul să ne întrebăm dacă totul nu este numai o înscenare și dacă acest misticism nu este cumva o mistificare pregătită cu dibăcie.

Furia mistică, exaltarea cuvioasă a extazului, iluminismul, toate acestea înfățișează o infiltrație anti-românească. Fără aptitudini metafizice, excesiv în vorbe, cumpănit în fapte, înclinat spre practicarea simplă a religiei mai mult decât spre exaltarea ei, indiferent în chestiunile de mântuire sufletească și tradiționalist în ce privește practica religioasă, dușman al oricărei tăieri de fir în patru, pătimaș poate câteodată dar niciodată fanatic, Românul nu este o fire mistică.

Războaie religioase în țara noastră nici nu se pot închipui. Răzvrătiri iscate de idei sânt deasemeni inimaginabile. Nu numai misticismul religios ne lipsește ci și orice exaltare nebuloasă a sentimentelor sau a gândurilor. Apariția în literatura noastră a unei mișcări cum a fost aceia a romantismului german, este cu neputință. Dealtfel, în general, la noi niciun colectivism spiritual nu poate prinde rădăcini adânci și durabile. Imităm repede dar și ne lepădăm repede de imitații. La noi orice influență devine repede modă și se bagatelizează. Răsunetul școlilor literare străine durează la noi puțină vreme. Pe de altă parte, și datorită acelu aș spirit particularist, nici nu se pot forma la noi școli și curente literare puternice și pornite din nevoi adânci, de solidaritate spirituală. Scriitorul român este cel mai particularist dintre toți scriitorii pământului.

Tendința aceasta este, dealtfel, generală. Românul are prea puțin spiritul de turmă, dovadă introducerea forțată a acestui spirit prin tot felul de mijloace de constrângere impuse de imitație dar desigur și de nevoia de-a urla cu ceilalți lupi ai Europei în această privință...

Nicio nevoie, însă, nu chiamă inflitrația mistică. Ea nici nu e cerută de firea poporului și nici nu poate să slujească la o regenerare morală. Departe de-a căli sufletul, misticismul îl moleșește și îl îmbrobodește cu mituri zadarnice. Este o platoșă, poate, dar o platoșă de nouri.

AL. PHILIPPIDE

A. Naumov — Duelul lui Pușkin

Puşkin în lumina criticei literare

Asimilarea critică a valorilor estetice se face întotdeauna prin prisma ideologică a curentelor artistice dominante ale fiecărei epoci. Valorile literare consacrate în trecut sunt deseori detronate sau răsturnate de critica mai recentă.

Această soartă n'a ameninţat şi nu ameninţă creaţia artistică a genialului poet rus Alexandru Puşkin. Ea a trecut cu succes examenul şcolilor critice celor mai diferite şi chiar adverse. Fiecare curent a căutat să-i imprime vederile sale ideologice, să descopere în opera poetului noi valori artistice.

„Puşkin, — spune criticul Belinski, — aparţine unor fenomene nemuritoare şi în veşnică mişcare, care nu se opresc în punctul unde le-a găsit moartea, ci continuă să se desvolte mai departe în conştiinţa societăţii. Fiecare epocă îşi exprimă părerea sa proprie asupra lor, însă chiar dacă le-a înţeles bine ea singură n'are să spună niciodată totul, ci va lăsa întotdeauna epocii următoare să spună ceva mai nou şi mai just".

Criticii literari ruşi de toate nuanţele şi din toate epocile recunosc rolul enorm al operei puşkiniene. Poetul e considerat ca întemeetorul limbei literare şi al literaturii moderne ruse.

Totuşi în jurul numelui lui Puşkin are loc o luptă seculară. Fiecare şcoală critică a căutat să dea creaţiei literare a marelui poet o interpretare proprie, să scoată în evidenţă trăsăturile ce intrau în vederile ei estetice şi sociale, să treacă sub tăcere unele laturi ce nu-i conveneau şi să combată acele părţi ce erau contrarii concepţiei sale ideologice.

In operele sale literare Puşkin a tratat cu toată seriozitatea problemele sociale ale epocii în care a trăit. El a fost contemporanul şi chiar prietenul intim al decembriştilor. Interpretarea laturii sociale din operele poetului nu putea să nu provoace o hărţuială aprinsă între diverse curente de critică literară.

Prima şi cea mai adâncă apreciere a operei puşkiniene au dat-o criticii democraţi Cernâşevski, Dobroliubov şi mai ales Belinski, contemporanul lui Puşkin. Lucrările lor au servit de îndreptar pentru multe şcoli literare.

Aceştia au introdus o notă cu totul nouă în critica literară. Adepţii lui Hegel şi apoi ai lui Feuerbach, ei caută să ridice critica literară la înălţimi nebănuite, să analizeze operele literare în lumina concepţiilor ideologice, estetice şi sociale ale materialismului feuerbachian.

Belinski, Cernâşevski şi Dobroliubov consideră poezia puşkiniană ca prima poezie într'adevăr artistică a literaturii ruseşti. Puşkin a reuşit să dea realităţii o expresie poetică, să facă din „natura banală" un obiect al reprezentării artistice.

Aceşti critici democraţi descoperă şi evidenţiază în operele lui Puşkin elementele progresiste. „Evgheni Oneghin" e considerat ca opera cea mai de valoare, deoarece ne prezintă „fidel, artistic şi în toată complexitatea ei societatea rusă în una din etapele cele mai importante ale evoluţiei sale". Poetul e prezentat aci ca adeptul ideilor decembriste, ca „reprezentantul conştiinţei sociale trezite pentru prima dată din coşmarul societăţii feodale".

Tot ei arată însă şi părţile pe care le găsesc slabe: note reacţionare, o idealizare a vieţii patriarhale din conacurile boereşti. Ei susţin că după reprimarea mişcării decembriştilor (1825) Puşkin „nu se mai întoarce la problemele sociale". „Patosul principiului moşieresc" — iată principala învinuire ce o aruncă Belinski genialului poet. „Patosul, spune Belinski, e patima pe care ideia o aprinde în sufletul omenesc". Acolo deci unde operele puşkiniene conţin imnuri societăţii feodale ele îşi pierd valoarea artistică şi trebuesc combătute. Adevăratul talent trebue să fie întotdeauna purtătorul ideilor progresiste şi un dualism în concepţia socială nu poate decât dăuna talentului şi denatura opera sa.

Paralel se desvoltă în critica literară şi un curent contrar. El are o valoare artistică mult mai redusă, însă poartă caracterul oficial al regimului absolutist. Critica oficială scoate în evidenţă ţinuta de aristocrat a poetului şi atitudinea lui antidemocratică. Puşkin e combătut însă pentru ideile sale progresiste şi pentru „scoborîrea" artei la descrierea realistă a vieţii de toate zilele. Poetul, mai ales în ultimii ani ai vieţii, e arătat ca un adept al „artei pure", care a renunţat la „greşelile tinereţii" şi a îmbrăţişat domeniile „înalte" ale istoriei şi religiei.

Ceva mai târziu apare şcoala slavofilă cu care semănătorismul nostru are multe puncte comune. Ea stă pe platforma îngust naţionalistă, se ridică împotriva oricărei influenţe străine asupra literaturii ruse şi taxează drept nefastă înrâurirea lui Byron şi Shakespeare asupra operei puşkiniene. Cu mare bucurie ei constată că spre sfârşitul vieţii Puşkin a renunţat la legăturile lui spirituale cu Europa şi s'a înapoiat în actualitatea specific rusească.

Spre sfârşitul veacului trecut, Rusia păşeşte hotărît pe drumul desvoltării capitaliste. Ideologia liberală democratică câştigă teren. Literatura clasică începe să fie studiată tot mai temeinic. Se simte nevoia tot mai mare ca operele lui Puşkin să primească o consacrare oficială. Statul stimulează şi acordă un sprijin larg tuturor iniţiativelor în această direcţie. Numeroase societăţi şi cercuri literare iau fiinţă, având ca scop studiul vieţii şi creaţiei genialului poet, sistematizarea scrierilor şi textelor literare lăsate de el, clarificarea concepţiilor sale estetice.

Opera lui Puşkin, curăţită de toate elementele sociale e declarată bun naţional. Critica literară evidenţiază sensul naţional al poeziei puşkiniene. Opera literară a poetului e prezentată ca expresie a spiritului rusesc, plină de înţelegere rusească a realităţii de idealuri naţionale ruse. Puşkin apare ca purtătorul şi exprimatorul însuşirilor de bază ale sufletului naţional. Rolul lui în literatura rusă e comparat cu cel al lui Dante, Shakespeare sau Goethe în literaturile lor naţionale. Subiectele de ordin fami-

A. S. Puşkin, copil

liar sunt scoase în evidenţă, deasemenea şi caracterul epic al operelor sale. In schimb latura socială este înlăturată.

Astfel se crează interpretarea oficială nouă a operei puşkiniene, care serveşte de bază pentru educarea tinerelor generaţii, pentru predarea în şcoli şi universităţi.

Din curentele literare dinaintea războiului mai trebue să pomenim şi de critica simbolistă şi mistică care studiază opera puşkiniană numai din punct de vedere al stilului şi genului literar sau încearcă să acopere figura poetului cu masca mistică religioasă.

In primii ani după revoluţia din 1917, în perioada prăbuşirii vechiului regim, în perioada negării, distrugerii şi furtunii, în literatura rusă domnesc futuriştii. In sufletul lor clocoteşte ura contra literaturii clasice. Nici Puşkin nu scapă de furia lor; opera lui e dispreţuită şi defăimată.

Pe măsură însă ce viaţa economică şi socială se normalizează, se observă îndepărtarea dela literatura decadentă şi reîntoarcerea spre clasicism, spre literatura sănătoasă şi plină de viaţă.

Opera lui Puşkin e din nou studiată spre a i se da o nouă apreciere în spiritul dialecticei marxiste. Criticii sovietici caută s'o privească din punctul de vedere al luptei de clasă, şi s'o elibereze de toate mutilările ce i-au fost impuse de critica oficială a vechiului regim.

Cu toate că în Rusia ţaristă s'a făcut foarte mult pentru studierea creaţiunii literare a lui Puşkin, totuşi cenzura riguroasă a împiedecat pe criticii literari să se ridice până la concluzii de ordin social. Sensul şi importanţa istorico-culturală a operei poetului precum şi o mulţime de probleme ale biografiei lui au rămas nelămurite până la sfârşit. Schimbarea condiţiunilor sociale sub vechiul regim nu aducea decât repetarea în diferite moduri a concepţiilor etice şi estetice despre poezia puşkiniană exprimate de critici literari consacraţi ca Belinski, Anenkov, Dostoievski, etc.

Astfel, puşkiniştilor de astăzi le-a rămas un vast câmp de activitate în restabilirea textelor originale şi interpretarea nouă a operelor poetului. Primii cercetători au neglijat să studieze însă evoluţia concepţiilor ideologice a diferitelor curente critice în timpul celor o sută de ani ce au trecut dela moartea lui. Ei au vrut să dea deodată o apreciere nouă operei poetului, servindu-se de etica şi raţiunea vremii noui. Astfel, lucrările lor capătă un caracter îngust sociologic, ceiace dă naştere la o mulţime de greşeli în dauna chiar a metodei utilizate. Ei se mărginesc la determinarea concepţiei de clasă a poetului, la lămurirea atitudinii lui faţă de mişcarea decembriştilor şi la aprecierea importanţei sociale a operei puşkiniene. Unii vor să dovedească cu orice preţ că Puşkin era un om de stânga şi caută să explice unele manifestări de simpatie pentru regimul ţarist prin presiunile care s'au exercitat asupra lui. Alţii aruncă poetului învinuiri de aristocratism exagerat.

Ingustimea orizontului istoric în studierea operei puşkiniene împiedică pe primii cercetători să înţeleagă mediul social concret în care a trăit şi a lucrat poetul, precum şi rolul covârşitor ce a jucat creaţiunea sa în desvoltarea literaturii ruse.

Critica rusă de azi se ridică contra interpretării îngust naţionaliste a creaţiunii literare puşkiniene. Poetul a trăit în epoca puternicilor mişcări sociale, culturale şi politice care sguduiau toată Europa, ceiace l-a făcut să simtă şi să creeze pe planul realităţii europene. Criticii mai noi arată tocmai că realitatea socială rusă zugrăvită în poezia şi proza puşkiniană are trăsături comune cu viaţa socială din alte ţări şi prin urmare opera poetului trebue tratată ca un eveniment literar de importanţă universală. In universalitatea sentimentelor şi ideilor care străbat toată creaţia marelui poet criticii vor să găsească cheia pentru aprecierea justă şi complectă a moştenirii lui literare.

Treptat critica literară rusă, eliberată de caracterul ei tendenţios, reuşeşte să facă un pas important în privinţa adevăratei înţelegeri a operei poetului. Lucrările apărute în ultimul timp prezintă un interes enorm. Criticii adâncesc şi desvoltă opera predecesorilor. Ei pun în concordanţă caracterul operelor puşkiniene din diferite perioade cu faptele din biografia poetului. Lămuresc legături personale şi ideologice ale lui Puşkin cu contemporanii şi predecesorii săi din literatura rusă şi universală. Una din cuceririle ştiinţei literare ruse e restabilirea textului exact al operelor puşkiniene şi comentarea acestor texte în spiritul materialismului dialectic.

Numeroase alte probleme stau astăzi în faţa ştiinţei literaturii, ca problema realismului în poezia şi proza puşkiniană, problema stilului, Puşkin ca dramaturg şi critic literar. Biografiei ştiinţifice a poetului i se dă o atenţie deosebită. In acest sens, s'a adunat şi s'a publicat un material vast, care trebue să contribue la lămurirea legăturii strânse dintre viaţa şi opera poetului care şi-a găsit izvoarele de inspiraţie în realitatea socială a epocii lui.

Pregătirile grandioase ce se fac pentru sărbătorirea marelui poet cu ocazia împlinirii a o sută de ani dela moartea sa au dat un impuls şi mai puternic pentru studierea operelor puşkiniene.

Criticii de pretutindeni lucrează intens pentru a da operei literare a genialului poet o apreciere cât mai justă şi cât mai complectă.

VERA PANFIL

Puşkin şi autonomia artei

Puşkin, ca orice mare scriitor, nu şi-a limitat preocupările numai la literatura propriu zisă. El a atacat probleme literare de ordin general, din care una din cel mai importante a fost adevăratul rol al creaţiunii artistice.

Cu toate că el n'a lăsat nici-o lucrare specială în acest sens, totuşi operele sale literare şi unele articole critice ne arată că problema valorilor estetice l-a preocupat în cel mai mare grad. A rămas ca urmaşii săi, studiind moştenirea literară lăsată de poet, să descopere adevărata sa concepţie despre rolul creaţiunii artistice. Pe această chestiune s'au dat şi se dau lupte aprige între diferitele curente ale criticii literare.

Adepţii „artei pure" caută să dovedească că Puşkin stătea pe platforma estetică a individualismului subiectiv şi nu se interesa dacă poeziile sale sunt înţelese de massele largi. Critici realişti, dimpotrivă, scot în evidenţă momentele sociale din opera poetului şi subliniază unele din ideile sale despre dependenţa artei de viaţa socială.

Inţelegerea justă a concepţiei puşkiniane despre rolul artei impune în primul rând o cercetare a operelor sale în cadrele literare şi sociale dela sfârşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea. Deasemenea trebue ţinut seamă de mediul literar şi social în care a trăit poetul, de legăturile sale ideologice cu gânditorii şi literaţii europeni, de curentele literare dominante ale epocii.

Desvoltarea socială şi culturală a Rusiei a fost la începutul secolului trecut în întârziere faţă de Europa cel puţin cu jumătate de veac. In timp ce Europa a trecut prin revoluţia franceză, în timp ce în literatură a şi apărut romantismul ca o reacţiune a feodalităţii degradate — în Rusia abia în al doilea deceniu al veacului trecut încep mişcări ideologice şi politice contra regimului feodal.

Inaintea lui Puşkin literatura rusă se grupează în jurul curţii imperiale. Ea este refractară oricăror idei progresiste şi acceptă cu bucurie toate construcţiile teoretice ale romantismului reacţionar. Caramzin şi Jukovski sunt reprezentanţi ai teoriei ortodoxe „arta pentru arta" care, mai ales după răscoala decembriştilor, a primit o largă răspândire şi a devenit steagul curentelor literare reacţionare. Aceşti poeţi se adapă la concepţiile estetice ultra-individualiste ale lui Schelling. Caramzin nu scapă nici o ocazie să prezinte ca legea supremă cuvintele lui Jean Jacques Rousseau, că: „Poate fi frumos numai acel lucru ce nu există în realitate", iar Jukowski consideră o poezie ca pe un „vizitator tainic din ceruri". Ei văd în artă o evaziune în lumi nevăzute şi înlocuesc zugrăvirea vieţii reale prin fantezia subiectivă a poetului. Această predică a „artei pure" nu-i împiedică însă să o unească cu tendinţa cea mai evidentă, de a cânta „necesitatea autocraţiei şi farmecele cnutului".

In primele poezii puşkiniene descoperim concepţiile estetice ale lui Caramzin şi Jukovski. Treptat însă Puşkin se emancipează de sub influenţa lor şi introduce nota lui mai realistă în poeziile sale. Legăturile de prietenie cu decembriştii îl fac să adopte o atitudine şi mai progresistă faţă de rolul social al literaturii.

După înăbuşirea răscoalei decembriştilor şi după reîntoarcerea sa din exil, Puşkin se simte tot mai izolat faţă de literatura oficială. Asupra lui se exercită presiuni din partea guvernului şi a cercurilor literare reacţionare. Puşkin se ridică însă hotărît contra literaturii „la comandă". Această revoltă contra esteticei oficiale îl determină la luptă pentru autonomia artei. „E necesar, spune Puşkin, ca legea să nu se amestece în subiectele pe care le alege poetul; să nu-i ceară descrierea vieţii duse de un pastor genevez când el vrea să povestească aventurile unui bandit sau călău; să ceară imnuri pentru viaţa de familie şi să nu-l lase să râdă de greutăţile căsniciei".

După cum vedem Puşkin nu cere însă pentru artă o autonomie faţă de viaţa socială, faţă de „poporul incult", ci faţă de regimul dictatorial care îi impune anumite reguli estetice şi anumite atitudini sociale.

Interpretarea dată de Puşkin termenului „autonomia artei" poartă un caracter net raţionalist. Ea n'are nimic comun cu „arta pentru artă" a romanticilor germani Tieck şi Novalis din care s'au inspirat Caramzin şi Jukovski. Ea nu poartă deasemenea nici germenii teoriei de „artă pură" a parnassienilor franceji în frunte cu Théophile Gauthier cu refugiul lor în perfecţiunile formelor stilistice. Puşkin cere autonomie pentru artă cu scopul de a respinge tentativa regimului autocratic care urmărea să transforme pe scriitori în „simpli scribi ai ortodoxiei oficiale". Această înţelegere a „autonomiei artei" este comună tuturor scriitorilor progresişti obligaţi să creeze sub regimuri reacţionare.

Puşkin arată că poetul trebue să fie liber în creaţia sa, să fie independent în alegerea subiectelor şi în modul de tratare a lor. Numai bucurându-se de această libertate, poetul va putea îndeplini rolul său social „înalt", care îi impune să stea „totdeauna în fruntea tuturor acţiunilor civilizatoare". Poporul e incult şi inconştient şi „oamenii luminaţi" au datoria să îmbunătăţească situaţia lui, să ridice nivelul lui cultural. Această concepţie este o reflecţiune directă a tezelor susţinute de enciclopediştii franceji asupra rolului ce joacă individul în istorie. Aprecierea dată nobilimii progresiste ca unei avangarde civilizatorii a societăţii corespunde cu ideile lui Diderot despre rolul intelectualilor ca singurii purtători ai progresului.

Influenţa esteticei lui Diderot, Lessing şi a întregii pleiade de filosofi şi scriitori din epoca care a precedat revoluţia franceză se resimte puternic în opera puşkiniană. Intârzierea în desvoltarea vieţii culturale din Rusia a făcut ca ideile liberale să ajungă în literatura rusă abia la începutul veacului trecut. Puşkin a fost desigur unul din purtătorii cei mai geniali ai acestor idei.

Ideologia progresistă formulată teoretic de enciclopedişti a fost apoi cântată de poeţii Marei revoluţii franceze. In poeziile lui André Chénier, Lebrun, Roucher, şi alţi poeţi revoluţionari Puşkin îşi găseşte izvoare de inspiraţie pentru protestele sale împotriva restricţiunilor ce se impun creaţiunii artistice din partea cenzurii reacţionare. Poetului André Chénier, Puşkin îi dedică una din poeziile sale cele mai frumoase. Epigonul lui A. Chénier, poetul francez Millevoye, scrie o lucrare poetică sub forma de program „Discours en vers sur l'indépendance de l'homme de lettres" din care cităm următorul pasagiu caracteristic:

Si le crime puissant veut contraindre sa voix
A chanter l'injustice, et le mepris des lois
Ferme, et se reposant sur la vertu rigide
Il oppose au pouvoir un silence intrépide.

Această independenţă faţă de puterea oficială e caracteristică întregii opere a lui André Chénier şi a epigonilor săi. André Chénier vede în poet pe un conducător şi un luminător al poporului. El cheamă pe poeţi la stabilirea unei legături strânse între literatura şi viaţa socială.

Puşkin profesează aceleaşi idei în poeziile sale. Paralel cu lupta pentru autonomia artei, Puşkin ia atitudine împotriva artei cu tendinţă şi cere operei artistice o zugrăvire realistă a vieţii în toate laturile ei. Artistul nu trebue să fie un acuzator sau un apărător. El trebue să-şi îndrepte activitatea spre redarea vieţii reale cu „fidelitatea unui istoric".

„Nici o bogăţie din lume nu e în stare să puie zăgaz influenţei ce o exercită o idee devenită publică. Nici o putere, nici un guvern nu poate să reziste acţiunii distrugătoare a proectilului tipografic". In aceste cuvinte ale lui Puşkin vedem rolul social ce el acordă literaturii, autonomia artei pentru care militează şi misiunea înaltă ce o atribue scriitorului.

Puşkin pe catafalc

PUŞKIN SI D-NA A. KERN

Caleidoscop

Contra intoxcării cu gaze

Pentru readucerea la viaţă a persoanelor otrăvite cu gaze toxice, s'a experimentat cu succes în timpul din urmă un nou remediu, constând într'un amestec de oxigen (95%) şi acid carbonic (5%).

In numeroase cazuri s'a constatat că oxigenul singur nu avea nici un efect şi numai prin amestecul menţionat au putut fi salvaţi de la o moarte sigură cei intoxicaţi.

Acţiunea fiziologică a acidului carbonic se explică prin faptul că el stimulează centrul respirator, ce se găseşte în măduva spinării, aţâţând totdeodată nervii — reuniţi aici — ai muşchilor ce guvernează respiraţia.

Pentru aplicarea acestui nou procedeu, s'au construit în occident aparate speciale, care funcţionează şi pe cale automată.

Lână din... piatră

După lâna din lapte şi sticlă, technicienii, în lupta lor pentru descoperirea a noui surogate, au ajuns acum să fabrice lâna până şi din... piatră.

In acest scop, diverse roci calcaroase sunt topite într'un cuptor electric şi din reziduurile astfel obţinute, se extrag anumite fibre, mai lungi sau mai scurte — după destinaţia pe care o urmărim, — ce pot fi ţesute, întocmai ca şi celelalte fibre textile.

A. S. PUŞKIN

Domnişoara-Ţăranca

Intr'una din provinciile noastre depărtate se afla moşia lui Ivan Petrovici Berestov. In tinereţe servise la gardă; la începutul anului 1797 eşise la pensie, iar pe urmă se dusese la moşia lui şi de atunci n'o mai părăsise. Fusese insurat cu o fată de obârşie nobilă, dar săracă, care murise la naşterea fiului ei pe când el se afla în câmp. In administrarea domeniului lui găsise consolarea acestei pierderi. Işi clădise locuinţa după propriul său plan; făcuse o ţesătorie, şi curând avea venituri însemnate şi se credea cel mai deştept om din toată regiunea. Vecinii lui, care veneau să-l viziteze însoţiţi de întreaga familie şi de toţi câinii, nu-l contraziceau. In timpul săptămânii, umbla îmbrăcat cu o jachetă de catifea; de sărbători, purta o haină din stofă fabricată în ţesătoria lui, îşi scria singur cheltuelile şi nu cetea niciodată altceva decât „Curierul Senatului". In general era iubit cu toate că trecea drept mândru. Singurul care nu se afla în relaţii bune cu el era Grigori Ivanovici Muromski, vecinul lui cel mai apropiat, tipul boerului rus. După ce risipi cea mai mare parte din averea lui la Moscova, şi cam tot în acelaş timp îşi pierdu şi soţia, se retrase într'un sat, unde îşi continuă poznele, dar altfel. Plantă un parc englez, pentru care îşi cheltui aproape toate veniturile; grăjdarii lui erau îmbrăcaţi ca jokey englezi, iar fiicei lui îi ţinea o guvernantă englezoaică. Câmpurile erau lucrate după metoda engleză. „Dar printr'un sistem străin, nu prinde grâul rusesc". Cu toate că-şi redusese cheltuelile, veniturile lui nu creşteau.

In sfârşit, reuşi şi la ţară să facă datorii. Cu toate acestea, trecea drept om deştept, căci dintre toţi moşierii, el a fost primul care a avut ideia de a-şi încredinţa moşia unui consiliu de administraţie, acţiune, care atunci părea foarte dificilă şi îndrăzneaţă.

Printre cei care îl criticau, Berestov era cel mai sever. Antipatia contra tuturor inovărilor făcea parte din firea lui. Se irita, oridecâteori vorbea de anglomania vecinului său; şi găsea totdeauna ocazia să-l critice.

Când arăta unui musafir moşia şi acesta lăuda măsurile lui gospodăreşti, răspundea cu un surâs ironic: „Da, noi o ţinem altfel decât vecinul nostru Grigori Ivanovici. De ce să ne ruinăm prin metoda engleză, mai bine ne săturăm pe ruseşte".

Acestea şi alte glume asemănătoare ajungeau la urechea lui Grigori Ivanovici prin vecini binevoitori. Bineînţeles, cu tot felul de adausuri şi explicaţii. Anglomanul suporta critica tot atât de greu ca şi ziariştii: era furios şi-şi numea calomniatorul urs şi provincial.

Acestea erau relaţiile celor doi moşieri, când fiul lui Berestov veni la ţară la tatăl lui. Tocmai îşi terminase universitatea şi intenţiona să se dedice carierei militare. Tatăl său însă, nu era de acord cu aceasta. Tânărul, dimpotrivă se arăta cu totul inapt pentru un serviciu civil. Nu-şi cedau unul altuia, şi aşa rămase Alexi la moşie, unde-şi lăsă să crească mustaţă pentru orice eventualitate.

Alexi era într'adevăr un tânăr chipeş. Ar fi fost chiar păcat să-şi fi petrecut tinereţea aplecat peste acte plictisitoare, când rostul lui era mai curând să umble călare şi îmbrăcat într'o straşnică uniformă. Când îl vedeau la vânătoare prin locuri fără drum, vecinii îl socoteau primul dintre călăreţi şi afirmau că n'ar putea fi un funcţionar capabil.

Fetele se uitau după el, şi deseori le rămânea inima la el. Alexi însă le dădea foarte puţină atenţie, şi „neglijatele" bănuiau că motivul insensibilităţii lui era vreo legătură de dragoste secretă. Intr'adevăr, cineva copiase adresa unei scrisori de-a lui şi biletul mergea din mână 'n mână.

Adresa era: pentru Akulina Petrovna Kurotschkina la Moscova, vis-à-vis de mânăstirea Sf. Alexi, în casa fierarului Savielov — spre binevoitoare transmisie A.N.R.".

Aceia dintre cititorii mei care n'au trăit niciodată la ţară, nu-şi pot închipui, cât de încântătoare sunt fetele din provinciile noastre. Crescute în aer liber şi curat, la umbra merilor, au drept izvor al cunoştinţelor despre lume şi viaţă numai cărţile. Singurătatea, libertatea şi cetitul le desvoltă timpuriu sentimentul şi pasiunea care sunt aproape necunoscute frumoaselor distrate ale oraşului. Pentru o astfel de fată dela ţară este un eveniment până şi clopoţelul unei sănii; călătoria până la cel mai apropiat oraş este o adevărată epocă a vieţii lor, iar un musafir în casa lor lasă o amintire, uneori veşnică.

Să râdă cine-o vrea de ciudăţenia lor, bătaia de joc a observatorului superficial nu poate atinge calităţile lor — calităţi printre care în primul rând trebue să numărăm naturaleţa, originalitatea, individualitatea, fără de care, după părerea lui Jean Paul, nu este posibilă măreţia omenească. Poate că în oraşele mari, o fată tânără este mai cultivată — dar obiceiurile lumii mari alterează curând caracterul, şi fac sufletele tot atât de asemănătoare ca şi pieptănăturile.

Acestea să fie spuse, nu ca o condamnare — dar *nota nostra manet*, cum scrie un vechiu comentator.

Este lesne de închipuit ce impresie trebuia să facă Alexi asupra fetelor din jurul lui. Pentru ele era primul dintre tineri care avea o faţă posomorîtă şi fără speranţă, primul care le-a vorbit despre plăceri pierdute şi despre tinereţea care se veştejea. Pe deasupra, mai era şi faptul că purta un inel mic, negru, cu cap de mort. Toate acestea erau noutăţi nemaipomenite în provincia noastră; fetele înnebuneau după el.

Mai mult decât toate se interesa de el fiica anglomanului nostru, Liza sau Betsy, cum o striga de obiceiu tatăl ei. Părinţii nu se vizitau, aşa că Liza nu-l văzuse încă în timp ce toate tinerele ei vecine nu vorbeau de altceva decât de el. Avea 17 ani. Ochii negri dădeau chipului brun şi foarte simpatic o expresie vie. Era singurul şi deci răsfăţatul copil al tatălui ei. Zburdălnicia şi neîncetatele ei pozne erau obiectul încântării tatălui şi desperării guvernantei, Miss Jackson, — o fată de 40 ani, înţepată, pudrată şi vopsită la sprâncene, care recitea de două ori pe an „Pamela" cu eleva ei, lucru pentru care primea 2000 de ruble pe an, şi care se plictisea, aproape de moarte, în Rusia asta barbară. Camerista personală a Lizei era Nastasia. Era mai mare decât stăpâna ei, dar avea tot atâta vioiciune. Liza o iubea mult şi-i încredinţa toate secretele; se sfătuia cu ea asupra fiecărei pozne pe care avea de gând să o facă; cu un cuvânt, Nastia era pe moşia Prilucino o personalittate mai însemnată de cât oricare dintre confidentele unei tragedii franceze.

— Daţi-mi voe să ies azi, — se rugă într'o zi Nastia pe când îşi ajută stăpâna la îmbrăcat.

— Mă rog, — răspunse aceasta, — dar unde?

— La Tugilovo, la Berestovii. Nevasta bucătarului îşi serbează ziua numelui, şi suntem poftiţi la masă.

— Ia-te uită, — spuse Liza, — stăpânii se ceartă şi servitorii se ospătează unii pe alţii.

— Ce ne pasă nouă de stăpâni, — răspunse Nastia, — şi afară de asta sunt în serviciul dumitale şi nu al tatălui d-tale. Nu v'aţi certat încă cu tânărul Berestov; lasă bătrânii să se şi bată, dacă le face plăcere.

— Bagă de seamă, Nastia, poate-l vezi pe tânărul Berestov. Să-mi povesteşti exact cum e şi ce fel de om este.

Nastia promise, şi Liza aşteptă toată ziua cu nerăbdare. Spre seară apăru.

— Ei, Lisaveta Grigorievna — vorbi ea cum intră în odae, — pe tânărul Berestov l-am văzut, şi l-am privit liniştit şi deajuns. Toată ziua am fost împreună.

— Cum? Povesteşte ca lumea, pe rând!

— Ei, ne-am dus, adică eu, Anisia Jegorovna, Nemila, Dunkşa...

— Bine, ştiu, şi pe urmă?

— Daţi-mi voe, vreau să povestesc ca lumea. Aşa, şi am venit tocmai la prânz; odaia era plină de oameni. Erau acolo Kubinscenii, Sacharjevnii, nevasta administratorului cu fetele, Hlupinienii...

— Ei, şi Berestov?

— Aşteptaţi puţin... şi ne-am aşezat la masă, nevasta administratorului la locul de frunte, eu lângă ea; fetele făceau mutre grozave, dar ce-mi păsa mie?

— Ah! Nastia, ce plictisitoare eşti cu toate detaliile tale.

— Dar ce nerăbdătoare sunteţi! Şi ne-am sculat de la masă, mâncaserăm trei ceasuri, prânzul fusese admirabil, ca desert a fost Blamanger,, roşu, albastru şi în dungi; ne-am sculat deci şi ne-am dus în grădină să jucăm baba-oarba; atunci apăru tânărul boer.

— Ei şi ce-a fost pe urmă? Adevărat că-i aşa de drăguţ?

— Drăguţ nevoe mare, pot spune un bărbat frumos, svelt, înalt şi rumen la faţă.

— Adevărat? Şi eu crezusem că-i palid. Ei şi cum ţi s'a părut? Trist? îngândurat?

— Da de unde! aşa nebun n'am văzut în toată viaţa mea. Deodată i s'a năzărit să joace şi el.

— Cu voi? De-a baba-oarba? Imposibil!

— Foarte posibil! şi pe deasupra ce-a mai inventat? Pe care-o prindea o şi săruta!

— Spune ce vrei, Nastia, — dar minţi.

— Spune-ţi dvs. ce vreţi, eu nu mint. Numai cu forţa am putut scăpa. Aşa s'a jucat toată ziua.

— Dar cum? Se spune că-i amorezat şi că nu se uită la nici-o fată?

— De asta nu ştiu nimic; după mine, în orice caz, s'a uitat foarte mult şi după Tania, fiica administratorului, şi după Paşa a Kulbinşilor, — şi, ca să spun adevărul, pe nici una n'a neglijat-o, obraznicul!

— Asta mă miră! Şi cum se vorbeşte de el acasă?

— Un tânăr stăpân straşnic, totdeauna vesel, binevoitor; aleargă însă prea mult după fete. De altfel, după părerea mea, asta nu-i mare păcat: cu timpul o să se potolească.

— Ah! ce mult aş vrea să-l văd!, — oftă Liza.

— Ei, asta nu-i atât de greu. Până la Tugilovo, nu-i departe, — abia trei verste. — Duceţi-vă odată la plimbare sau călare pe acolo, şi atunci sigur o să-l întâlniţi. In fiecare zi se duce la vânătoare disdedimineaţă.

— Nu, aşa n'ar fi bine; şi-ar putea închipui că alerg după el. Şi afară de asta, părinţii noştri sunt certaţi şi tot nu i-aşi putea face cunoştinţă... Ah! Nastia, ştii ce? Vreau să mă îmbrac ca ţărancă.

— Intr'adevăr! Imbrăcaţi o cămaşă groasă, un sarafan, şi pe urmă vă duceţi pur şi simplu la Tugilovo. Eu vă jur că Berestov nu vă scapă din vedere.

— Şi ştiu să vorbesc ca o ţărancă. Ah! Nastia, dragă Nastia, ce idee minunată!

Şi Liza se culcă cu ferma hotărîre să-şi îndeplinească neapărat veselul ei plan. A doua zi îşi procură pânză groasă, nankin albastru şi nasturi de aramă; croi cu ajutorul Nastiei cămaşa şi sarafanul; iar servitoarele îi terminară totul până seara.

Când apăru în faţa oglinzii, constată că nici-o rochie nu-i venise atât de bine ca aceasta. Işi exersă rolul, aplecându-se adânc, dând din cap, vorbind ţărăneşte, iar când râdea, acoperindu-şi faţa cu mâneca.

Nastia aprobă totul. Numai o dificultate se ivi. Incercă să umble desculţă, dar iarba înţepa picioruşele ei delicate, şi pietricelele nisipului i se părură insuportabile. Nastia veni în ajutor şi aci. Luă măsura piciorului Lizei, alergă până la ciozanul Trofim, pe câmp, şi-i comandă o pereche de opinci.

A doua zi, abia se luminase când se deşteptă Liza. Toată casa dormea. Nastia aştepta ciobanul în dosul porţii. Cornul ciobanului răsună, şi turma satului trecu prin faţa curţii. Trofim dădu Nastiei în treccre, opincile mici şi colorate, în schimbul cărora primi o jumătate rublă. Liza se îmbrăcă pe ascuns, dădu Nastiei câteva ordine cu privire la Miss Jackson, se strecură pe poarta dosnică şi alergă prin grădina de zarzavat pe câmp, afară.

La răsărit strălucea zarea. De jur împrejur stăteau nouri mici, care parcă aşteptau răsăritul soarelui, cum aşteaptă curtenii să apară stăpânul. Limpezimea cerului, prospeţimea dimineţii, roua, un vânt slab, şi cântecul păsărelelor umpleau inima Lizei de-o bucurie copilărească.

Temându-se să nu se întâlnească cu vreun cunoscut, mergea aproape sburând. Când se apropie de păduricea dela hotarul moşiei lor, îşi încetini pasul. Trebuia să fie pregătită pentru o întâlnire cu Alexi. Inima îi bătea cumplit şi singură nu ştia de ce. Dar frica ce întovărăşeşte poznele tinereşti, dă şi mai mult farmec. Liza pătrunse în umbra pădurii; un foşnet surd o întâmpină; veselia se potoli din ce în ce mai mult, şi încet-încet începu o dulce reverie: se gândea la... dar oare s'ar putea preciza la ce se gândeşte o fetiţă de şaptesprezece ani, singură, în pădure, la ora şase, într'o dimineaţă de primăvară! Mergea deci îngândurată pe un drum mărginit pe-o parte şi pe alta de pomi înalţi, când deodată se repezi la ea un câne frumos de vânătoare. Liza se sperie şi dădu un ţipăt. In aceiaşi clipă se auzi o voce: „Tout beau, Shogar, ici!" şi un tânăr vânător ieşi din tufiş:

— Nu-ţi fie frică, fetiţo dragă, — vorbi el Lizei, — cânele meu nu-ţi face nimic.

Liza îşi reveni repede din spaima ei, şi profită imediat de împrejurarea ce i se oferea.

— Da, conaşule, — spuse ea, prefăcându-se pe jumătate speriată, jumătate ruşinată, — mi-e frică; ia-te uită ce uricios; acuş o să sară iar la mine!

Alexi, căci el era, o examinase între timp atent pe ţărăncuţă:

— Dacă ţi-e frică te voiu întovărăşi eu. Imi dai voe să te însoţesc?

— Cine te împiedică? — răspunse Liza, — omul liber face ce vrea, şi drumul este pentru toţi.

— De unde eşti?

— Din Prilucino; sunt fata fierarului Vasile şi mă duc să caut ciuperci. (Avea în adevăr legat de-o panglică, un coşuleţ de mesteacăn). Da' mată, domnule? Eşti din Tugilovo?

— Aşa-i! Sunt valetul conaşului cel tânăr.

Alexi vroia să se pună pe aceiaşi treaptă cu dânsa.

Liza însă se uită la el şi râse:

— Ah, asta-i o minciună, n-ai nimerit-o cu mine! Nu-s aşa proastă! Eşti chiar conaşul!...

— De ce crezi asta?

— Aşa, după toate.

— Ei, după ce?

— Dar cum să nu se deosebească un domn de un servitor? Nu eşti îmbrăcat ca servitorii, nu umbli ca un servitor, şi strigi cânele într'altfel de limbă decât a noastră!

Liza îi plăcea tânărului Alexi din ce în ce mai mult. Obişnuit să umble fără înconjur cu tinerele ţărăncuţe, vroi s'o îmbrăţişeze. Liza însă, sări înapoi, şi dintr'odată făcu o mutră atât de rece şi de severă, încât Alexi, cu toate că zâmbea, nu mai repetă gestul.

— Dacă ţineţi să deveniţi prieten cu mine, — vorbi ea cu demnitate, — atunci vă rog să fiţi la locul dvs.

— Cine te-a învăţat asemenea înţelepciuni?, — întrebă Alexi râzând, — poate Nastia, cunoştinţa mea, camerista stăpânei voastre? Iată pe ce căi se împrăştie cultura!

Liza simţi că ieşise din rol, şi se grăbi să 'ndrepte greşala.

— Da' ce crezi mată? Eu nu merg niciodată la curtea boerească? să fii sigur că am învăţat destule din auzite şi văzute.

Apoi continuă: — Ei, dar cu pălăvrăgeala noastră, n'am sămi strâng niciodată ciupercile. Du-te, domnule, pe drumul d-tale, şi eu merg pe-al meu. Umblă sănătos!

Liza vroi să se îndepărteze, Alexi însă o ţinu de mână.

— Cum te chiamă, draga mea?

— Akulina, — răspunse Liza, căutând să-şi desfacă mâna din a lui. Lasă-mă, domnule, trebue să mă duc acasă.

— Bine, Akulina, prietena mea, am să-l vizitez sigur pe tatăl tău Vasili fierarul.

— Ce-ţi trece prin gând?, — strigă Liza. — Pentru numele lui Dumnezeu, nu veni! Dacă află acasă că am vorbit singură, în pădure, cu conaşul cel tânăr, se întâmplă o nenorocire: tata m'ar omorî în bătae.

— Dar vreau neapărat să te revăd.

— Bine, mai viu eu să caut ciuperci.

— Când?

— Din partea mea fie şi mâne.

— Dragă Akulina, te-aş săruta, însă nu îndrăznesc. Mâne, dar, pe timpul ăsta!

— Da, da!

— Şi nu mă 'nşeli?

— Nu te înşel!

— Jură-mi!

— Ei, atunci, pe Maica Precista, viu sigur!

Se despărţiră. Liza ieşi din pădure, alergă peste câmp, se furişă în grădină şi într'un suflet alergă până la ferma unde-o aştepta Nastia. Acolo răspunse distrat la toate întrebările curioase ale cameristei şi confidentei ei: se schimbă repede şi trecu în sufragerie. Masa era pusă, cafeaua pregătită, iar Miss Jackson, pudrată şi strânsă în talie ca un pahar de vin, era ocupată cu unsul pânii cu unt. Tatăl ei o lăudă pentru plimbarea matinală.

— Nimic nu-i mai sănătos, — spunea el, — decât sculatul de dimineaţă!

Şi pentru a-şi întări cele spuse dădea exemple de viaţă lungă, luate din jurnalele englezeşti; apoi observă că toţi oamenii care au trecut de o sută ani n'au băut niciodată ţuică, şi s'au sculat totdeauna când mijea de zi, vara sau iarna.

Liza abia îl asculta. Işi repeta în gând împrejurările întâlnirii de dimineaţă, convorbirea dintre Akulina şi tânărul vânător, şi conştiinţa începu s'o mustre. In zadar îşi zicea că conversaţia lor nu depăşise hotarele bunei-cuviinţi şi că gluma nu trebuia să aibă urmări. — conştiinţa era mai tare decât raţiunea. Cel mai mult o nelinişte promisiunea pe care o dăduse, de-a reveni a doua zi. Era gata să-şi rupă jurământul. Dar Alexi ar putea, după ce-ar aştepta în zadar, să se ducă în sat s'o caute pe adevărata Akulina, fata fierarului, o fată ciupită de vărsat şi grasă, şi ar descoperi pozna ei atât de uşuratecă. Acest gând o îngrozi, şi se decise să meargă totuşi a doua zi, în pădure, dându-se drept Akulina.

Alexi la rândul lui era încântat. Toată ziua se gândi la noua lui cunoştinţă. Noaptea îl urmărise şi'n somn chipul frumoasei brune. Abia răsăriră zorile, se sculă, şi, fără să-şi mai piardă timpul încărcând puşca ieşi pe câmp, întovărăşit de credinciosul lui Shogar şi se grăbi spre locul întâlnirii. Trecu o jumătate de oră în aşteptare aproape insuportabilă. Insfârşit, întrezări prin tufiş saratanul bleu şi se repezi în întâmpinarea Akulinei. Ea zâmbi de mulţumirea lui entuziastă. Alexi însă, observă imediat urme de nelinişte pe faţa ei; o întrebă motivul. Liza recunoscu că, purtarea ei i se păruse uşuratecă şi prin urmare avea remuşcări; că nici acum nu mai voise să vină, dar ca să nu-şi calce jurământul, tot venise. Această revedere va fi însă, ultima. Il roagă să renunţe la această cunoştinţă, care nu poate duce la nimic bun. Toate acestea fiind spuse, bine înţeles, cu vorbe ţărăneşti.

Totuşi, aceste gânduri şi sentimente neobişnuite pentru o simplă ţărancă, îi făcură o impresie adâncă lui Alexi. Intrebuinţă tot darul lui de convingere pentru a-i schimba hotărîrea; o asigură de nevinovăţia intenţiilor lui, îi promise că nu-i va da niciodată prilejul unei remuşcări, şi c'o va asculta în tot ce va spune ea; o imploră să nu-i răpească unica lui plăcere; să-i îngădue s'o poată vedea şi rămâne singur cu ea la fiecare două zile, sau cel puţin de două ori pe săptămână. Vorbise în limba pasiunii sincere şi era într'adevăr amorezat în clipa aceia. Liza îl asculta tăcând.

In sfârşit vorbi:

— Dă-mi cuvântul că n'ai să mă cauţi niciodată în sat la mine, că n'ai să întrebi despre mine, că n'ai să ceri alte întâlniri decât aceiea pe care le voiu hotărî eu.

Alexi vroi să jure pe Maica Preciştă, dar ea îl întrerupse zâmbind:

— Nu-mi trebuesc jurăminte; promisiunea ta îmi ajunge.

Pe urmă au mers mai departe în pădure, vorbind prieteneşte, până când însfârşit Liza vă-

(Continuare în pagina 6-a)

Monumentul lui Puşkin la Moscova

José Maria de Heredia

Răpirea Andromedei

In sboru-i tainic, calul imens şi aripat,
Gonind pe nări suflarea-i ce 'n aer se afumă,
Prin freamătul de pene, cu dânşii se îndrumă,
Brăzdând albastra noapte şi cerul înstelat.

Merg. Africa s'afundă în golul despicat,
Şi Asia... deşertul... Libanul plin de brumă...
Când iată că apare sclipind sub alba-i spumă
Tallasa unde blonda Hellé s'a înecat.

Şi vântul umflă 'ntocmai ca două pânze grele
Aripele largi care, sburând din stele 'n stele,
Amanţilor le face un leagăn cald şi blând;

Pe când, privind pe ceruri cum tremură-a lor umbră,
Ei văd, de la Berbece la Vărsător, pe rând,
A lor constelaţiune sclipind în zarea sumbră.

Păstorul de capre

Nu fugări zadarnic, păstorule străin
Pe ţapul tău ce sburdă prin râpile fertile;
In văile Menale să nu te-afunzi copile
Căci negurile nopţii pe nesimţite vin.

De vrei, rămâi cu mine, smochine-ţi dau şi vin.
Vom aştepta sosirea surâzătoarei zile.
Vorbeşte 'n şoaptă. Zeii pe-aici sunt mulţi, Mnas:
Hecate ne priveşte cu ochiul său divin.

In peştera de colo s'ascunde musafirul
Pădurilor înalte, un diavol blând, satyrul;
De nu s'ar teme poate că ar eşi în crâng.

Auzi tu cum cavalul pe buza lui răsună?
E dânsul! Vezi pe coarne cum razele se strâng.
Şi uite 'mi face urma să joace 'n clar de lună.

ION PAVELESCU

Urmare din pagina a 5-a

zu că era timpul să plece. Se despărţiră.

Rămas singur, Alexi se miră şi se gândi cum fusese posibil ca numai două întâlniri cu o simplă ţărăncuţă să facă o impresie atât de puternică asupra lui. Această cunoştinţă a lui cu Akulina avea pentru el încântătorul farmec al noutăţii, şi, cu toate că prescripţiile ciudatei ţărănci îl cam plictiseau, nici nu-i trecu prin cap să-şi calce cuvântul dat.

Asta, pentrucă Alexi era în fond un băiat bun şi capabil de entuziasm, avea o inimă curată care bătea uşor pentru o plăcere cât de nevinovată, cu tot inelul său semnificativ, cu toată corespondenţa lui tainică, cu toate deziluziile pe care le trăise.

Dacă ar fi să urmez inima mea, atunci aşi descrie toate întâlnirile lor, în toate amănuntele, crescânda lor pasiune reciprocă, încrederea care o căpătaseră unul în celălalt, convorbirile lor şi, în sfârşit, tot ceiace făceau. Dar ştiu că cea mai mare parte a cetitorilor nu mi-ar împărtăşi această plăcere. Astfel de detalii le-ar părea dulcegi şi de-aceia voi trece peste ele pe scurt, spunând numai că nu trecuseră încă două luni şi Alexi era îndrăgostit nebuneşte iar Liza nu era nici ea mai puţin, chiar dacă se arăta mai reţinută.

Amândoi erau fericiţi de prezent şi puţin le păsa de viitor. Gândul de-a se lega în mod definitiv, le venea amândurora, totuşi nu vorbeau despre aceasta. Motivele sunt lesne de bănuit. Alexi, cu tot dragul ce-l purta Akulinei, vedea prăpastia dintre el şi o simplă ţărancă; iar Liza cunoştea ura ce-şi purtau părinţii lor, şi nu îndrăznea să spere într'o împăcare. In afară de acestea, vanitatea ei era flatată (un sentiment aproape inconştient) când vedea pe tânărul boer — ce gând romantic — la picioarele fiicei fierarului din Prilucino.

Deodată însă, se întâmplă un eveniment care ameninţa să schimbe cu totul relaţiile lor.

Intr'una din dimineţile acelea clare şi reci, în care e atât de bogată toamna rusească, Berestov intreprinse o plimbare călare de dimineaţă, luând pentru orice eventualitate, şase ogari, un jogkey şi câţiva gonaşi din curtea lui.

In acelaş timp, tentat de vremea frumoasă, Muromski încălecă roaiba lui, şi porni în trap uşor pe domeniul său.

Pe când se apropia de pădure, îşi zări vecinul, mândru pe cal, îmbrăcat într'o scurtă de vânătoare, aşteptând iepurele pe care-l alungau gonaşii cu strigăte şi sgomote. Dacă Muromski ar fi putut prevedea această întâlnire, desigur că ar fi ales alt drum. Dar acum se găsea la o depărtare nu mai mare decât aceia a unui glonte de revolver, de Berestov. N'avea încotro deci, şi ca un European cult ce era, înaintă spre duşmanul lui şi salută cu toată politeţa. Berestov răspunse salutului cu aceiaşi stăruinţă cu care un urs dresat ar saluta boierii după ordinul celui care-l conduce. In clipa aceia sări iepurele din pădure peste câmp. Berestov şi jokey-ul ţipară în gura mare, dădură drumul cânilor şi urmăriră iepurele; calul lui Muromski însă, străin de această viaţă vânătorească se sperie şi o tuli. Călăreţul căruia îi plăcea să-şi arate arta lui, dădu drumul calului; în fond era bucuros de întâmplarea asta, care-l scăpa de neplăcuta întâlnire. Calul însă, când ajunse la un şanţ, pe care nu-l văzuse dinainte, sări într'o parte şi Muromski... nu mai rămase în şea.

Căzu tare pe pământul îngheţat, rămase jos şi-şi blestemă roaiba, care parcă rămase locului când se simţi fără călăreţ.

Berestov călări spre el şi-l întrebă atent dacă s'a lovit. Intre timp, jokey-ul aduse iapa de căpăstru şi-i ajută lui Muromski să încalece. Berestov însă, îl invită la el. Muromski nu putea refuza invitaţia, deoarece se simţea întrucâtva obligat, şi aşa se întâmplă că Berestov se întoarse acasă mândru, căci vânase epurele şi îşi aducea rivalul rănit, ca să zicem aşa — prizonier.

Vecinii mâncară împreună şi curând ajunseră la o conversaţie prietenească. Muromski ceru lui Berestov o trăsură, căci, trebui să recunoască, nu se simţea în stare, din cauza loviturii, să călărească până acasă. Berestov îl conduse până la poartă, şi Muromski nu plecă până nu avu făgăduiala vizitei lui Berestov împreună cu fiul lui pentru a doua zi la prânz. Astfel o duşmănie adânc înrădăcinată, era pe cale să dispară, prin mijlocirea unui cal speriat.

Liza alergă în întâmpinarea lui:

— Ce înseamnă asta? Dece schiopătezi? — întrebă ea speriată. Ce fel de trăsură e asta? Unde ţi-e calul?

— N'ai să ghiceşti, *my dear*, — răspunse Muromski şi-i povesti cele întâmplate.

Liza nu-şi credea urechilor, şi până să se desmeticească, află că a doua zi la prânz veneau ambii Berestovi.

— Imposibil, — strigă ea şi păli; — Berestovii! Tatăl şi fiul? Mâne la noi la prânz? Tată, fă ce-ţi place; eu în niciun caz nu mă arăt.

— Ai înebunit? De când eşti timidă? Sau poate nutreşti o ură moştenită contra lor, ca o eroină romantică? Ajunge, lasă prostiile!

— Nu, tată; pentru nimic în lume nu mă arăt în ochii Berestovilor.

Grigori Ivanovici dădu din umeri şi lăsă cearta, ştiind că prin contraziceri nu obţinea nimic de la ea, şi se retrase în linişte, să se odihnească în urma memorabilei plimbări.

Liza se duse în odaia ei şi se sfătui îndelung cu Nastia despre invitaţii care trebuiau să vină a doua zi. Ce-ar spune Alexi dacă ar recunoaşte într'o nobilă şi bine crescută domnişoară pe Akulina lui? Ce păre-re ar avea despre purtarea ei, despre buna ei creştere şi despre seriozitatea ei? Pe de altă parte, tare ar fi vrut Liza să vadă ce impresie i-ar face lui Alexi o revedere atât de neaşteptată... Deodată îi veni o idee. O împărtăşi Nastiei. Amândouă se bucurară ca de descoperirea unei comori şi luară decizia să îndeplinească neapărat noul plan.

A doua zi, în timpul micului dejun, Grigori Ivanovici întrebă pe fiica lui dacă mai avea intenţiunea să se ascundă de Berestovi.

— Tăticule, — răspunse Liza, — am să-i primesc, dacă o doreşti cu tot dinadinsul, dar numai cu o condiţie: ori ce-aş face, şi oricum aş apărea, să nu mă certi, şi să nu arăţi vreo mirare sau nemulţumire.

— Iar vreo poznă, — râse Muromski. — Ei bine, fie; din partea mea ne-am înţeles. Fă ce vrei, drăcuşorule negru!

După vorbele astea, o sărută pe frunte, şi Liza fugi să-şi facă pregătirile ei.

La ora două precis, intră în curte o caleaşcă trasă de şase cai, fabricaţia lui Berestov. După ce descrise curba în jurul gazonului scurt tăiat, se opri în faţa verandei.

Bătrânul Berestov, petrecut de doi valeţi ai lui Muromski, urcă treptele. Imediat după el sosi fiul lui, şi amândoi intrară în casă. In sala de mâncare masa era pusă. Muromski îşi primi musafirii cum nu se putea mai bine, şi le făcu propunerea să viziteze parcul şi grădina zoologică înaintea mesei; îi conduse mergând pe cărările presărate cu nisip şi curat măturate, prin aproape tot domeniul lui. Pe bătrânul Berestov îl supărau, munca şi timpul, cheltuite pe lucruri atât de inutile, dar tăcu de politeţă. Fiul nu împărtăşea nici supărarea gospodarului econom, nici încântarea de sine a mulţumitului angloman.

Aştepta cu nerăbdare apariţia tinerei gazde, de care auzise atât de mult vorbindu-se. Căci, cu toate că inima lui, cum ştim, era ocupată, totuşi o fată tânără şi drăguţă avea dreptul să-i ocupe fantezia.

Reîntorşi în odaia de primire, se aşezară câteşi trei. Bătrânii îşi reaminteau întâmplări şi anecdote din timpul serviciului militar.

Alexi însă, se gândea ce rol să joace în prezenţa Lizei. Ajunse la concluzia că o atitudine destul de rece ar fi în orice caz potrivită, şi în fundul sufletului lui se pregătea pentru aceasta. Uşa se deschise. Alexi întoarse capul cu atâta indiferenţă, cu atâta nepăsare mândră, încât inima celei mai dârze cochete ar fi trebuit să tresară neapărat. Din păcate însă, în locul Lizei apăru numai bătrâna Miss Jackson, pudrată, încorsetată, cu ochii lăsaţi în jos. Făcu o reverenţă, şi superbul şi eroicul gest al lui Alexi rămase zadarnic.

Abia îşi revenise, când uşa se redeschise, şi de data aceasta intră Liza. Stăpânul casei şi musafirii se ridicară şi trebuiau să înceapă prezentările când deodată, Muromski înmărmuri şi-şi muşcă buzele. Liza... oacheşa lui Liza era pudrată până după urechi, şi sprâncenele erau mai rău fardate decât acelea ale lui Miss Jackson. Bucle false, mai deschise decât părul ei natural se înşirau dela tâmple şi formau o perucă *à la Louis XIV*; mânecile *à l'imbécile* erau încreţite ca o crinolină *à la Madame Pompadour*, talia era strânsă ca un X şi toate briliantele mamei ei (adică acele care nu erau încă la Muntele de Pietate), străluceau pe mânile ei, pe gât şi în urechi. In această domnişoară caraghioasă şi strălucitoare, Alexi nu putea să-şi recunoască pe Akulina lui. Bătrânul Berestov sărută mâna tinerei fete, iar Alexi îi urmă pilda fără nici un chef. Când îi atinse degetele ei albe i se păru că tremurau. Dar atunci observă piciorusul ei intenţionat scos în afară şi îmbrăcat cu o extremă cochetărie; aceasta îl împăcă puţin cu restul îmbrăcămintei. In ceiace priveşte fardul, nu-i provocă nici mai târziu vreo bănuială.

Grigori Ivanovici, potrivit promisiunii sale, îşi dădea toată silinţa să-şi ascundă mirarea. Indrăzneala fiicei lui i se părea atât de nostimă, încât abia îşi putea ţine râsul. Englezoaicei însă nu-i venea deloc a râde. Ea ghicise că fardul şi pudra fuseseră furate din scrinul ei şi de furie se întrezărea roşeaţa sub paloarea ei artificială. Arunca poznaşe — priviri scânteetoare; însă aceasta amâna toate desluşirile pentru mai târziu şi se făcea că nu vede nimic. Se aşezară la masă. Alexi continua să joace rolul preocupatului. Liza se purta afectat, vorbea printre dinţi, cântând, şi numai franţuzeşte.

Tatăl ei o observa, nu pricepea intenţiunea ei, dar găsea totul nostim. Englezoaica era furioasă, dar tăcea. Numai Ivan Petrovici se simţea ca la el acasă; mânca cât doi, bea mult, râdea de propriile lui glume şi devenea tot mai comunicativ. In sfârşit, se ridicară dela masă.

După plecarea oaspeţilor, Grigori Ivanovici întrebă râzând:

— Ce ţi-a venit să-ţi baţi joc de ei? Dar ştii că nu-ţi stă rău deloc pudra? Nu vreau să pătrund în secretele toaletei feminine, dar eu în locul tău aşi întrebuinţa şi de aci încolo puţină pudră; bine-înţeles cu măsură.

Liza era încântată de succesul ei. Işi îmbrăţişă părintele, promise să-i urmeze sfatul şi se grăbi să se ducă s'o împace pe furioasa Miss Jackson. Aceasta se încuiase în odaia ei şi numai după multă stăruinţă a putut-o convinge să deschidă uşa spre a-i asculta scuzele.

Liza spunea că i-ar fi fost penibil să apară faţă de străini atât de arsă de soare; nu îndrăznise să-i ceară pudra fiind sigură că buna şi draga Miss Jackson va ierta totul; şi multe altele în felul acesta. Când văzu Miss Jackson că nu vroise s'o facă de râs pe ea, se linişti, o sărută pe Liza şi în semn de împăcare îi dărui o cutioară de pudră englezească, ceiace Liza primi cu recunoştinţă sinceră.

Cetitorul ghiceşte că Liza nu ezită să se ducă a doua zi la locul întâlnirii.

— Ai fost ieri la stăpânii noştri? Cum ţi-a plăcut domnişoara?

Alexi răspunse că nu-i dăduse atenţie.

— Păcat, — răspunse Liza.

— Dece păcat?

— Fiindcă tare aş fi vrut să întreb, dacă este adevărat ce se spune.

— Ce se spune?

— Dacă este adevărat că semăn cu domnişoara noastră.

— Ce prostie! In comparaţie cu tine e o sperietoare de păsări.

— Ah! Conaşule, păcat să spui aşa ceva. Domnişoara noastră este atât de albă, atât de fină; cum m'aş putea compara cu dânsa?

Alexei îi jură că era mult mai frumoasă decât toate domnişoarele albe, şi pentruca s'o linişteascã de tot începu să-i descrie stăpâna într'un mod atât de caraghios, încât Liza râse din toată inima.

— Totuşi chiar dacă domnişoara este caraghioasă, sunt faţă de ea tot o biată neştiutoare.

— Ah! — strigă Alexi, — pentru asta nu trebue să ne necăjim. Dacă vrei, pot imediat să te învăţ să scrii şi să cetešti.

— Ai dreptate, — spuse Liza, — dacă am încerca?

— Da, dragă, să începem imediat.

Se aşezară în iarbă. Alexi scoase din buzunar un carnet şi un creion. Akulina învăţă alfabetul extraordinar de repede. Alexi nu se putea mira îndeajuns de repeziciunea cu care prindea.

A doua zi dimineaţa făcu încercări de scriere; întâiu nu vroia s'o asculte creionul, dar

A. S. Puşkin (Gravură)

după scurt timp începu să formeze litere binişor de tot.

— Ce minune! — strigă Alexi, — la noi merge învăţatul mai repede decât după sistemul Lancaster.

Şi într'adevăr, după trei lecţii putea silabisi „Natalia, fiica Boerului" *, — întrerupând-o cu observaţiuni care îl uimeau pe Alexi. In curând, mâzgăli o pagină întreagă cu aforisme, din această povestire.

Trecu o săptămână şi un schimb de scrisori era în curs. Cutia de scrisori era scobitura unui stejar bătrân. Nastia îndeplinea în ascuns rolul de poştar. Aici aducea Alexi scrisorile lui cu scrisul cel mare, şi aici găsea scrisorelele mâzgălite pe hârtie simplă albastră, ale iubitei lui. Akulina, pe semne se obişnuia încet, încet cu expresiuni mai fine, şi mintea se cultiva şi se desvolta văzând cu ochii.

Noua cunoştinţă dintre Ivan Petrovici Berestov şi Grigori Ivanovici Muromski devenea tot mai temeinică, şi la urmă se transformă într'o adevărată prietenie, care duse la următoarea înâmplare: Muromski se gândeadeseori că după moartea lui Berestov, moşia va aparţine fiului lui, şi că acesta va fi atunci unul din cei mai bogaţi moşieri ai provinciei, şi nu vedea nici-un motiv pentru care nu s'ar căsători Alexi cu Liza. Bătrânul Berestov, la rândul lui, cu toate că vedea curiozităţile vecinului lui (el le numea nebunie englezească) trebuia totuşi să-i recunoască calităţi foarte mari, şi înainte de toate abilitatea lui într'adevăr rară. Muromski era rudă apropiată cu Contele Pronski, un om de mare importanţă şi putere. Contele ar fi putut fi de mare folos lui Alexi, şi Muromski (aşa gândea Berestov), ar fi desigur bucuros să-şi căsătorească atât de avantajos fata.

* Roman sentimental de Karamzin.

Cei doi bătrâni s'au gândit mult fiecare în parte la această căsătorie, până când într'o zi începură să vorbească despre ea, se îmbrăţişară, şi-şi promiseră să pregătească situaţia. După aceia amândoi începură lucrul, fiecare în partea lui. Muromski se lovi de greutăţi; nu reuşi s'o convingă pe Betsy a lui, să-l cunoască pe fiul vecinului (pe care nu-l mai văzuse dela memorabilul prânz) mai de aproape. Se părea că nu se plăcuseră. In orice caz, Alexi nu mai revenise la Prilucino, şi Liza se retrăgea în odaia ei, oridecâte ori apărea bătrânul Berestov.

— Dar, se gândea Grigori Ivanovici, dacă Alex va veni aici zilnic, trebue să se îndrăgostească Betsy de el, căci asta merge în ordinea lucrurilor. Timpul învinge totul.

Ivan Petrovici nu era mai puţin îngrijorat de reuşita intenţiunilor sale. Incă în aceiaşi seară îşi chemă fiul în biroul lui, îşi aprinse pipa, tăcu puţin, apoi spuse:

— Cum se face, Alioşa, că de mult n'ai mai vorbit de serviciul tău militar? Sau, poate, nu te mai atrage uniforma de husar?

— Nu, tăticule, — răspunse respectuos Alexi, — văd că nu ţi-ar fi pe plac, dacă m'aş duce la husari, este datoria mea să mă supun!

— Bine, văd că eşti băiat ascultător; asta mă bucură şi mă consolează. Nici n'am de gând să te silesc să intri imediat într'un serviciu de Stat.

Deocamdată vreau numai să te însor.

— Cu cine, tăticule? — întrebă Alexi mirat.

— Cu Lisaveta Grigorievna Muromskaia, o mireasă încântătoare, nu-i aşa?

— Tăticule, nu mă gândesc încă la căsătorie.

— Dacă nu te gândeşti tu, m'am gândit eu pentru tine, şi am chibzuit îndeajuns.

— Spune ce vrei, tată, dar Liza Muromskaia nu-mi place deloc.

— Atunci o să-ţi placă mai târziu; când te obişnueşti, iubeşti.

— Nu mă simt în stare s'o fac fericită.

— Atât eşti de îngrijorat de fericirea ei? Ce? Aşa respecţi tu voinţa tatălui tău? Bine.

— Cum doreşti tată, dar nu vreau să mă însor, şi nu mă voiu însura.

— Ai să te însori, sau de nu te voi blestema. Moşia, o voi vinde, iar banii am să-i beau şi n'am să-ţi las nici-o kopeică. Iţi dau timp trei zile să te gândeşti, dar până atunci să nu îndrăzneşti să te arăţi în faţa ochilor mei.

Alexi ştia că atunci când tatăl lui îşi băga ceva în cap, nu puteai să i-o scoţi (cum spunea Taras Skatinin **) cu nici-un fel de cui. El însuşi însă avea caracterul tatălui său, şi se lăsa tot aşa de greu convins de contrariul celor ce avea de gând. Se duse în odaia lui şi începu să se gândească, la limitele puterii părinteşti, la Lisaveta Grigorievna, la penibila promisiune a tatălui lui de a-l face cerşetor, în sfârşit la Akulina.

** Din renumita comedie a lui Fonvizin· „Niedorosil" (Un tânăr nevrâstnic).

Pentru prima dată vedea clar că ţinea cu patimă la ea. Ii veni gândul romantic de-a se căsători cu o ţărăncuţă, şi de-a trăi din munca braţelor lui; şi cu cât se gândea mai mult la acest pas decisiv, cu atât mai chibzuit i se părea. Intâlnirile din pădure fuseseră întrerupte de un timp din cauza ploilor prelungite. Ii trimise Akulinei o scrisoare în scrisul cel mai clar şi stilul cel mai pasionat posibil, în care o înştiinţă de pericolul ce-i ameninţa şi tot odată îi cerea mâna. Cât de repede posibil duse scrisoarea la poştă, adică în scobitura stejarului şi se culcă foarte mulţumit de el însuşi.

In dimineaţa următoare, călări spre Prilucino, şi ferm hotărît să rămână la gândul lui, vroia să vorbească deschis lui Muromski. Spera să-l atingă în generozitatea lui şi să-l atragă astfel de partea sa.

Işi opri calul în faţa verandei şi întrebă:

— E acasă Grigori Ivanovici?

— Nu, — răspunse un servitor, — Grigori Ivanovici a binevoit să călărească de dimineaţă.

Ce păcat, — gândi Alexi.

— Dar cel puţin domnişoara este acasă?

— Da, conaşule.

Alexi sări de pe cal, aruncă hăţurile în mânile servitorului şi fără să fie anunţat intră în casă.

— Acum se va decide totul, se gândea el; voi vorbi chiar cu dânsa, şi-i voi explica totul.

Intră în odae şi înmărmuri... Liza, nu, Akulina, iubita, oacheşa lui Akulina, nu în sarafan, ci într'o rochie albă de dimineaţă stătea la geam şi cetea scrisoarea lui. Era atât de adâncită încât nu-l auzise intrând. Alexi nu-şi putu reţine un strigăt de bucurie. Liza se sperie, ridică privirea, strigă şi vroi să fugă. Alexi însă o forţă să rămână.

— Akulina, Akulina!

Liza încercă zadarnic să scape din mâna lui.

— *Mais laissez-moi donc Monsieur, mais êtes vous fou ?*, — repeta ea,

— Akulina, iubita mea Akulina, — spunea el, sărutându-i mânile.

Miss Jackson, martora oculară a acestei scene, nu ştia ce să gândească. In clipa aceia se deschise uşa şi Grigori Ivanovici intră.

— Aha! la voi, pare-se, e lucrul gata aranjat.

Cetitorul mă scuteşte, desigur, de datoria inutilă de-a descrie soluţia situaţiei.

Trad. de F. M.

Portretul lui Puşkin

Cocoşelul de aur

Cu prilejul sărbătoririi a o sută de ani dela moartea lui A. S. Puşkin, a apărut într'o editură englezească, una din cele mai pure poeme ale acestui mare poet. Ilustrată cu gravuri în lemn de Robert Gibbing, traducerea d-rei Waller este de o calitate superioară, după cum recunoaşte întreaga critică literară engleză. Pentru prima dată pot să-şi dea seama şi cei ce nu cunosc limba rusă, de acel „ceva", special geniului lui Puşkin, pe care traducerile străine nu l-au putut prinde, nici reda, în alte opere şi care face ca poporul rus să-l iubească şi să-l admire cu frenezie.

„Cocoşelul de aur" este pentru mulţi „puşkinişti" cunoscători, dacă nu cea mai preferată, cel puţin a doua dintre cele mai gustate povestiri populare, prima fiind „Ţarul Saltan" care-i produsul unei imaginaţii pline de culoare şi invenţie.

„The golden cokerell" este însă, un poem de graţie şi vioiciune unică, plin de spirit şi ironie, redat într'o formă a frazei şi o cadenţă ritmică desăvârşită, calităţi variate, pe care toţi apreciatorii lui Puşkin le admiră.

Povestirea i-a fost transmisă poetului de doica sa: un Ţar din vremuri vechi a primit dela vizirul său eunuc un „cocoşel de aur" a cărui coadă bogată prevestea, prin sbârlirea ei şi strigătul răsunător al cucurigului, fie apropierea duşmanului, fie vreo pedeapsă pentru călcarea unei făgăduinţi. Cei care au văzut opera „Le coq d'or" cunosc desigur povestirea.

Din traducerea d-rei Hannah Waller se va cunoaşte însă simţirea pură a poeziei din opera originală. S'au păstrat admirabil în traducerea engleză troheul, rima bogată şi verva strălucită a lui Puşkin.

Alexandru Pușkin

Dricarul

Cele din urmă catrafuse ale dricarului Adrian Prohorov au fost încărcate pe un dric, și o pereche de cai slabi a pornit a patra oară din Basmannaia spre Nichitscaia, unde dricarul se muta cu toată casa. Inchizând prăvălia și punând la poartă un bilet de vânzare ori de dare cu chirie, Adrian Prohorov s'a îndreptat pe jos spre noua lui locuință. Apropiindu-se de căsuța galbenă, care-l ispitise atâta vreme și pe care, în sfârșit, o cumpărase pe o sumă frumușică, bătrânul dricar simțea cu mirare că inima lui nu se bucura. Trecând peste pragul necunoscut și găsind în noua casă tărăboi, a suspinat pentru vechia-i șandrama, unde 18 ani a fost cea mai severă rânduială; a început să-și dojenească cele două fete și pe slujnică, pentru încetineala lor, și s'a apucat să le ajute. Curând totul a fost rânduit; icoanele, dulapul cu vase, masa, divanul și patul au fost puse în colțurile anume hotărîte, în odaia din fund; în bucătărie și în salon au fost așezate confecțiunile jupânului: coșciuge de toate culorile și de toate mărimile, dulapuri cu pălării cernite, uniforme de ciocli și torțe. Deasupra porții a fost înălțată o firmă care înfățișa un Amor trupeș, ținând în mână o torță răsturnată. Sub Amor era scris: „Aici se vând și se căptușesc coșciugele simple și vopsite; de asemeni, se închiriază și se dreg cele vechi". Fetele s'au dus în odaia lor; Adrian a trecut prin toate încăperile, s'a așezat lângă fereastră și a poruncit să pregătească samovarul.

Cititorul instruit știe că Shakespeare și Walter Scott au înfățișat pe groparii lor ca pe oameni veseli și glumeți, ca să ne uimească închipuirea prin această nepotrivire. Din respect pentru adevăr, nu putem să le urmăm pilda și trebue să mărturisim că firea dricarului nostru se potrivea în totul tristului său meșteșug. De obicei, Adrian Prohorov era posomorît și îngândurat. Intrerupea tăcerea doar ca să-și dojenească fetele, când le găsea fără treabă, privind pe fereastră la trecători, sau ca să ceară pentru marfa sa un preț exagerat acelora care aveau nenorocirea (iar câteodată plăcerea) să aibă nevoie de ea. Așa dar, stând lângă fereastră și bând a șaptea ceașcă de ceai, Adrian era, ca de obicei, cufundat în gânduri mâhnite. Gândea la ploaia repede care a apucat cu o săptămână în urmă, lângă barieră, procesiunea mortuară a unui brigadier în retragere. Din cauza acelei ploi, multe uniforme s'au îngustat, iar pălăriile s'au strâmbat. Dricarul prevedea cheltueli de neînlăturat, fiindcă vechile veștminte de îngropăciune ajungeau într'o stare de plâns. Nădăjduia să-și scoată paguba dela bătrâna negustoreasă Triuhina, care de aproape un an era pe moarte. Dar, Triuhina murea în mahalaua Razguleai, și Prohorov se temea că moștenitorilor ei, în ciuda făgăduinței, le-ar fi lene să trimeată după el, atât de departe. Ei s'ar putea tocmi cu un dricar apropiat.

Deodată, această cugetare a fost întreruptă de trei ciocănituri francmasonice în ușă. „Cine-i acolo?" a întrebat dricarul. Ușa s'a deschis, și un om în care, dela cea dintâi privire, puteai cunoaște pe un meșteșugar neamț, a intrat în odaie, apropiindu-se voios de dricar.

— Iartă-mă, scumpe vecin, — a spus Neamțul într'un dialect, pe care nici azi nu-l putem auzi fără să râdem, — iartă-mă că te-am turburat... voiam să te cunosc cât mai repede. Sunt cizmar; mă chiamă Gotlieb Schulz. Stau peste drum, în căsuța din fața ferestrelor dumitale. Mâine îmi serbez nunta de argint, și te rog pe d-ta și pe fetele dumitale să mâncați prietenește la mine.

Invitația a fost primită cu bunăvoință. Dricarul a rugat pe cizmar să șeadă și să bea o ceașcă de ceai; datorită firii deschise a lui Gotlieb Schulz, în scurt timp vecinii au început să vorbească prietenește.

— Cum îți merge prăvălia? a întrebat Adrian.

— E-he-he, a răspuns Schulz, așa și așa. Nu pot să mă plâng. Cu toate că, firește, marfa mea nu-i ca a dumitale: un om viu poate să se lipsească de ghete, dar un mort nu poate trăi fără cosciug.

— Foarte adevărat, a spus Adrian. Totuși, dacă un om în viață n'are cu ce să-și cumpere ghete — să nu te superi — umblă desculț; dar, un cerșetor mort își ia un cosciug și fără plată.

Astfel, discuția a mai ținut câtăva vreme; în sfârșit, cizmarul s'a sculat și și-a luat rămas bun dela dricar, reînoindu-i invitația.

Adouazi, la orele 12 precis, dricarul și fetele lui au eșit pe poarta casei noui cumpărate și s'au îndreptat spre vecin. Nu voi descrie nici caftanul rusesc al lui Adrian Prohorov, nici găteala europeană a Aculinei și Dariei, călcând, în acest caz, obiceiul însușit de romancierii de azi. Totuși, socot că n'ar fi de prisos să spun că amândouă fetele își puseseră pălării galbene și ghete roșii, lucru pe care îl făceau numai în cazuri solemne.

Casa strâmtă a cizmarului era plină de musafiri, în cea mai mare parte de meșteșugari nemți, cu nevestele și calfele lor. Din funcționari era un sergent de poliție, finlandezul Iurco, care, în ciuda modestei sale slujbe, a știut să dobândească bunăvoința gazdei. Vreo 25 ani a slujit cu credință și dreptate în mahalaua Pogorelscaia. Focul dela 1812, mistuind întâiul oraș de scaun al Rusiei, a mistuit și jalnica-i gheretă. Dar, îndată după izgonirea dușmanului, în locul ei a apărut o gheretă nouă, cenușie, cu mici coloane albe în stil doric; Iurco a început să se plimbe din nou prin fața ei, în platoșă și cu baltag. Il cunoștea cea mai mare parte a nemților care locuiau lângă poarta Nichitscaia; unora din aceștia li se întâmpla chiar să doarmă la Iurca în nopțile de Duminecă spre Luni. Adrian l-a cunoscut numaidecât, ca pe un om de care mai curând sau mai târziu s'ar putea să aibă nevoie; când oaspeții au mers la masă, Adrian s'a așezat alături de Iurco. Domnul și doamna Schulz și fata lor Lotchen, de 17 ani, mâncând împreună cu musafirii, îi ospătau și ajutau pe bucătăreasă. Berea curgea. Cât patru mânca Iurco; Adrian nu se lăsa mai pe jos; fetele lui făceau nazuri; taifasul, în limba germană, ajungea din ce în ce mai zgomotos.

Deodată, gazda a cerut tăcere și, destupând o sticlă smolită, a spus cu glas tare în rusește: „In sănătatea bunei mele Luize".

Vinul a început să spumege. Gazda a sărutat obrazul proaspăt al tovarășei sale în vârstă de 40 ani. Musafirii au băut sgomotos în sănătatea bunei Luize.

„In sănătatea dragilor mei oaspeți", a rostit gazda, destupând a doua sticlă; musafirii i-au mulțumit, golindu-și cupele. „Sănătățile" au urmat una după alta; s'a băut în sănătatea fiecărui oaspe în parte, s'a băut în sănătatea Moscovei și a unei duzini de orășele germane, s'a băut în sănătatea tuturor breslelor în general și a fiecăreia în parte, s'a băut în sănătatea meșterilor și a calfelor. Adrian a băut cu sârguință și s'a înveselit atât de mult, încât a rostit și el un toast hazliu.

Deodată, unul din musafiri, un franzelar gras, a ridicat paharul și a strigat: „In sănătatea acelora pentru care lucrăm, unserer Kundleute". Această propunere, ca și celelalte, a fost primită cu bucurie de toți. Musafirii au început să se încline unul altuia: croitorul cismarului, cismarul croitorului, franzelarul amândurora, toți franzelarului, și așa mai departe. In mijlocul tuturor acestor plecăciuni, Iurco a strigat, adresându-se vecinului său: „Ce mai stai? Bea, tătucule, în sănătatea morților tăi!" Toată lumea a râs cu hohote, dar dricarul s'a simțit jignit și s'a întunecat. Nimeni nu și-a dat seama de supărarea lui; musafirii au băut înainte și când s'au sculat dela masă, se trăseseră clopotele pentru vecernie.

Oaspeții au plecat târziu și aproape toți erau cu chef. Franzelarul gras și legătorul, a cărui față se părea că era legată în saftian roșu, au condus la braț pe Iurco la ghereta lui, respectând proverbul rus: „Cum te porți cu mine, așa mă port și eu cu tine".

Dricarul s'a întors acasă beat și supărat.

„Ce Dumnezeu! și-a spus cu glas tare. Oare meșteșugul meu nu-i tot atât de cinstit ca și altele? Parcă dricarul e frate cu călăul? Dece râd busurmanii? Parcă dricarul e un caraghios? Am vrut să-i chem la mine și să le dau un ospăț, dar n'am s'o mai fac! Voi chema pe aceia pentru care lucrez, pe morții pravoslavnici".

— Ce spui, tătucule? l-a întrebat slujnica, scoțându-i ghetele. Ce prostii îndrugi? Fă-ți cruce! Să chemi morții la petrecere! Mi-e frică!

— „Zău, am să-i chem, a continuat Adrian. Chiar pentru mâne. Binefăcătorii mei, vă rog să-mi faceți cinstea și să poftiți mâne seară la mine la ospăț; vă dau ce am".

După ce a spus aceste vorbe, dricarul s'a urcat în pat și curând a început să sforăie.

Afară era încă întuneric, când Adrian a fost trezit din somn. Negustoreasa Triuhina murise în noaptea aceea, și un olăcar dela intendentul ei venise în goana calului să-i aducă această veste. Dricarul i-a dat o grivnă bacșiș, s'a îmbrăcat repede, a luat o trăsură și a pornit spre Razguleai. La poarta moartei se și găsea poliție și se plimbau negustori ca niște corbi, cari au mirosit un hoit. Moarta era pe masă, cu fața galbenă ca ceara, dar încă neurîțită de putrezire. In jurul ei se îndesau rudele, vecinii și ai casei. Toate ferestrele erau deschise; lumânările ardeau; preoții citeau rugăciuni. Adrian s'a apropiat de nepotul răposatei, un tânăr negustoraș într'o redingotă la modă, spunându-i că sicriul, lumânările, giulgiul și celelalte lucruri de trebuință pentru îngropăciune îi vor fi aduse numaidecât, în regulă. Moștenitorul i-a mulțumit distrat, spunând că nu se tocmește, bizuindu-se pe cinstea dricarului. Acesta s'a jurat, ca de obicei, că nu va cere mai mult decât i se va cuveni, a schimbat o privire semnificativă cu intendentul și a plecat să pregătească cele trebuincioase. Toată ziua a umblat cu trăsura între Razguleai și poarta Nichitschia; spre seară, a isprăvit totul și, dând drumul birjarului, a pornit pe jos.

Era o noapte cu lună. Lângă biserica Inălțării l-a strigat cunoștința noastră Iurco și, recunoscând pe dricar, i-a urat noapte bună. Era târziu. Dricarul era lângă casă, când i s'a năzărit că cineva s'a apropiat de poarta lui, a deschis portița și a intrat înăuntru. „Ce o fi însemnând aceasta? s'a gândit Adrian. Cine o mai fi având nevoie de mine? Să nu fie vreun hoț! Sau poate vin ibovnici la fetele mele? Asta mi-a mai lipsit!" Dricarul a vrut să cheme în ajutor pe prietenul Iurco; dar în clipa aceea, s'a mai apropiat cineva de portiță, vrând să intre; văzând, însă, pe stăpânul care fugea, s'a oprit, scoțându-și pălăria în trei colțuri. Lui Adrian chipul i s'a părut cunoscut; dar în grabă, n'a putut să-și dea seama cine era. „Veneați la mine? a întrebat dricarul, răsuflând greu. Faceți-mi cinstea și intrați".

— Nu te mai formaliza tătucule, i-a răspuns surd străinul. Du-te înainte și arată drumul musafirilor.

Adrian nici n'a avut vreme să se formalizeze. Portița era deschisă; dricarul s'a îndreptat spre scară, străinul venea după el. Lui Adrian i s'a părut că prin casă umblau oameni. „Ce drăcovenie" s'a gândit el și s'a grăbit să intre... Deodată, a simțit că i se taie picioarele. Odaia era plină de morți. Luna le lumina pe fereastră fețele galbene și vinete, gurile intrate în fundul capului, ochii turburi și întredeschiși și nasurile subțiate...

Ingrozit, Adrian a recunoscut pe oamenii îngropați prin strădiința lui, iar în musafirul care a intrat odată cu el, pe brigadierul înmormântat în timpul ploii repezi. Toți morții, femei și bărbați, s'au strâns în jurul dricarului, cu plecăciuni și saluturi, afară de un sărac de curând îngropat de pomană. Acesta rușinându-se de zdrențele lui, nu s'a apropiat, stând smerit într'un colț. Ceilalți erau îmbrăcați cuviincios: femeile cu bonete și panglici, bărbații slujbași cu uniforme, negustorii cu caftane de sărbătoare.

„Vezi, Prohorov, — a spus brigadierul în numele cinstitei adunări, — ne-am ridicat cu toții la invitația ta, au rămas acasă numai aceia care n'au putut veni, care s'au fărâmat cu totul și la care n'au mai rămas decât piele și oase; totuși, unul n'a putut să rabde; prea mare îi era dorința să te vadă...."

In acea clipă, micul schelet și-a făcut drum prin mulțime și s'a apropiat. Craniul lui zâmbea cu bunătate dricarului. Petece de postav verde-deschis și roșu și de pânză veche atârnau de el ca de o prăjină, iar picioarele îi umblau în botforii mari ca niște pisăloage în piulițe.

„Nu mă recunoști, Prohorov? a întrebat scheletul. Iți mai aduci aminte de sergentul de gardă în retragere Petre Petrovici Kurilchin, acela căruia i-ai vândut în 1799, cel dintâi cosciug al tău? Mi-ai dat un sicriu de pin, spunând că era de stejar!" Spunând aceste cuvinte, mortul i-a deschis brațele osoase; dar, Adrian și-a adunat forțele, a strigat și l-a respins. Petre Petrovici s'a clătinat, a căzut și s'a fărâmat tot. Printre morți s'a stârnit un ropot de indignare; toată lumea a luat apărarea tovarășului și s'a legat de Adrian, înjurându-l și amenințându-l; bietul dricar, asurzit de țipetele morților și aproape strivit, a căzut peste oasele sergentului de gardă în retragere și și-a pierdut cunoștința.

Soarele lumina de mult patul pe care dormea dricarul. In sfârșit, acesta a deschis ochii și a văzut înaintea sa pe slujnica suflând la jarul din coșul samovarului ca să se încingă mai repede. Infricoșat, Adrian și-a amintit de întâmplările din ajun. Triuhina, brigadierul și sergentul Kurilchin i s'au înfățișat turbure în minte. Aștepta tăcut ca slujnica să înceapă să-i povestească întâmplările de peste noapte. „Ce mult ai dormit, tătucule Adrian Prohorovici, a spus Axinia, întinzându-i halatul. A fost aici croitorul vecin; a trecut și sergentul de poliție, vestind că își prăznuește azi ziua numelui, dar n'am vrut să te trezim!"

— A venit cineva dela răposata Triuhina?

— Răposata? Dar parcă ea a murit?

— Ce proastă ești! Doar tu m'ai ajutat eri să orânduesc înmormântarea.

— Ai căpiat, tătucule, ori nu te-ai desmeticit încă după cheful de aseară? Ce înmormântare a fost eri? Toată ziua ai chefuit la Neamț, te-ai întors beat, te-ai întins în pat și ai dormit pân'acum. S'au și tras clopotele pentru liturghie.

— Oare? a întrebat dricarul, înveselit.

— Se'nțelege, a răspuns slujnica.

— Păi, dacă-i așa, adă mai repede ceaiul și chiamă fetele.

Puskin și Arta dramatică

Jubileul pușkinian pune din nou la ordinea zilei problema reprezentării teatrale a operelor lui Pușkin. Se știe că teatrul pușkinian, cu toate încercările ce s'au făcut în această direcție, n'a dat până în prezent rezultate satisfăcătoare. Au reușit pe deplin numai opera și baletul cu subiecte din scrierile poetului. „Ruslan și Ludmila", „Boris Gudunov", „Evghenii Oneghin" și „Dama de pică" au fost cu succes prelucrate pentru operă și au cucerit un loc de onoare pe scenele teatrelor rusești și străine. Muzica lui Glinka, Ceaikovski și Musorgski a popularizat creațiunea literară a genialului poet. Problema dramaturgiei propriu zise a rămas însă deschisă până în prezent.

Renumitul teatru rusesc, care a înregistrat realizări enorme în toate direcțiile și a format o serie întreagă de artiști și regisori de seamă, s'a arătat neputincios în fața dramaturgiei pușkiniene.

Regisorii și criticii teatrali ruși nu vor să renunțe totuși la ideea de a pune în scenă dramele lui Pușkin, iar regisorul genial Meierhold crede că dramaturgia pușkiniană va servi drept punte de legătură între teatrul rusesc și cel european. S'a ajuns astăzi la concluzia că primul pas în această direcție, trebue să fie studierea și desvăluirea concepției poetului asupra artei dramatice.

Pușkin a primit educația teatrală încă din anii copilăriei. Tatăl său era un declamator renumit al operelor lui Molière, iar unchiul-poet învățase arta dramatică dela renumitul tragedian francez Talma. Insuși micul Pușkin, sub influența mediului artistic înconjurător, joacă teatru cu sora sa, improvizând singur comedii în limba franceză.

Teatrul ocupă și mai târziu un loc important în preocupările artistice ale poetului. Pușkin studiază serios teatrul englez, francez și spaniol din epoca Renașterii și pe clasicii universali ca: Molière, Racine, Corneille, Shakespeare, etc.

Pe Corneile, Pușkin îl numea „geniul adevărat al tragediei", iar în Racine vedea „un adevărat poet plin de fineță artistică" și prețuia mai ales poeziile sale „pline de înțeles, armonie și exactitate".

Despre teatrul rusesc din vremurile acelea, poetul spunea că nu există încă. Și, într'adevăr, dramaturgia rusă imita pe de o parte orbește pe epigonii clasicismului francez, iar pe de altă parte, începea abia să-și asimileze ideologia nouă a romantismului occidental.

Pușkin, crescut în dramaturgia clasică franceză, părăsește totuși repede clasicismul, critică pe Boileau și se îndreaptă spre școala romantică „liberă de orice reguli". La această evoluție contribue mult cetirea operelor critice ale poetului german A. Schlegel. Acesta combătea estetica normativă a clasicismului și mai ales legea consacrată în arta dramatică a unității inviolabile între acțiune, timp și spațiu. Schlegel inițiază deasemenea pe Pușkin în comorile dramaturgiei shakespeareane, cu redarea ei „fidelă, liberă și largă a caracterelor ei omenești".

Pușkin începe să vadă în Shakespeare încarnarea cea mai sublimă a artei romantice în sensul adevărului social. Nici Schiller, nici Byron nu găsesc la Pușkin acea admirație de care se bucură tragedianul englez.

„La Shakespeare fiecare personagiu e cuprins de dragoste sau de ură, e trist sau vesel; și fiecare în felul lui", — spune Pușkin.

Poetul cere dela opera dramatică reproducerea realistă a vieții și arătarea fidelă a caracterului omenesc în toată complexitatea lui. El combate unilateralitatea caracterelor din piesele lui Molière și-i opune diversitatea shakespeareană. Realismul situațiilor și adevărul dialogului, — iată legile de bază pe care le stabilește Pușkin pentru o tragedie autentică.

In operele lui Shakespeare Pușkin descoperă calea adevărată spre democratizarea literaturii.

„Arta dramatică s'a născut pe piață pentru amuzamentul poporului", — spune Pușkin și arată că decăderea acestei arte se datorește rupturii ei de popor.

„Drama a părăsit piața și s'a retras în palate sub presiunea păturilor înalte ale societății". Renașterea dramei e posibilă numai în „poporanismul" ei. Sub poporanism Pușkin înțelege democratizarea teatrului, apropierea lui de popor, adaptarea principiilor de artă populară adevărată care au hrănit dramaturgia lui Shakespeare, Calderon, Lope de Vega.

In principala sa operă dramatică „Boris Godunov", Pușkin a vrut să realizeze adevărata tragedie populară, conform vederilor sale artistice și estetice. „Boris Godunov" a rămas până în prezent, singura tragedie autentică din toată literatura rusă. Alexei Tolstoi și Ostrovski s'au inspirat dela ea când au scris piesele lor dramatice.

Micile tragedii pușkiniene ca „Mozart și Salieri", „Cavalerul avar", „Nimfă", „Musafirul de piatră" și „Chef în timp de ciumă" conțin analize psihologice adânci și sunt pline de acțiune. Pușkin, credincios principiului „diversității caracterelor", a reușit să creeze în aceste piese o serie de figuri realiste cu toate trăsăturile contradictorii ale caracterului lor.

Criticii și regisorii contimporani sunt preocupați în prezent în primul rând să desvălue concepția pușkiniană asupra artei dramatice, întrezărind astfel posibilitatea de a ataca din nou problema teatrului pușkinian.

Cunoscutul regisor Meierhold, după o muncă de zece ani, pregătește pentru anul în curs realizarea acestui vechi deziderat, montând tragedia „Boris Godunov" cu resurse scenice cu totul noi. Reușita acestui spectacol va contribui în foarte mare măsură la rezolvarea problemei care frământă de atâta timp lumea teatrală.

V. P.

Expoziția Tache Soroceanu

Pictorul Tache Soroceanu deschide la Fundația Dalles, în ziua de 1 Februarie, o expoziție cu imagini închinate femeii, mamei și copilului.

Consecvent preocupărilor sale formale, d. Tache Soroceanu adâncește în studii de rară conștiinciozitate, taina contururilor luminoase, înlănțuite în ample ritmuri compoziționale.

Artistul a ajuns stăpân pe profilul imaginilor, în care înscrie, fără nici-un efort, perspectiva ideală a volumului în spațiu.

Datorită studiului perseverent, d. Soroceanu dispune astăzi de o formă picturală de rară noblețe și stăpânește secretul compozițiilor prestigioase, însușiri cu cari puțini pictori se pot lăuda.

Expoziția pe care d. Tache Soroceanu o anunță va însemna desigur un nou succes prin nota nouă și contribuțiile de calitate aduse de pictor în plastica românească.

Viața teatrală

In jurul primului „Hamlet"

De câțiva ani nu s'a mai jucat „Hamlet" pe scena Teatrului Național! Nu mai țin minte.., au trecut atâția, deși, fără îndoială, „Hamlet" face parte din repertoriul permanent al primului nostru teatru. Dar, felul cum este conceput la noi așa zisul „repertoriu permanent" este foarte ciudat. Scopul lui nu este să aibă întotdeauna la îndemână, gata pregătite, capodoperele literaturii dramatice, ci să umple golul lăsat de succesivele căderi. Așadar, ce să ne mai mirăm, de uitarea care s'a așternut asupra tragediei legendarului principe al Danemarcei, când „Vlaicu Vodă", de Al. Davilla, nu s'a jucat de doi ani, și când „Scrisoarea pierdută", s'a reprezentat o singură dată în actuala stagiune ?...

Cei dornici de a se îndurera din nou, asupra nenorocirilor lui Hamlet, au trebuit să se mulțumească cu o lectură, sacrificând astfel, fără vina lor, o mare parte din frumusețea textului, adequat pentru un spectacol, și nu pentru o lectură.

Am recitit deci, pentru că nu aveam un alt text la îndemână, Hamletul obișnuit, sau cum îl mai numesc erudiții „Al doilea Hamlet", a cărui versiune a rămas consacrată și până în zilele de azi, de când Lewis Theobald în 1735 a contopit celebrul „folio" din 1623, al lui John Heminges și Henry Condell, cu al doilea „quarto" din 1604, într'un tot, destul de deslânat, de 3900 versuri.

Așa se joacă astăzi pretutindeni „Hamlet", ignorându-se cu desăvârșire, prima versiune, mult mai restrânsă (2.143 versuri), mult mai dramatică, mult mai logică, și care este adevăratul „Hamlet", în concepția shakespeariană.

In Octombrie 1928, Gaston Baty a dat la iveală această minunată piesă de teatru, care este primul „Hamlet", jucându-l cu mult succes la „Théâtre de l'Avenue". In acelaș timp, a căutat să determine motivele care l-au adus să prezinte publicului, această versiune neoficială și dată uitării, într'o broșură mică de vreo cincizeci de pagini, intitulată „Visages de Shakespeare", o carte scrisă cu o claritate de argumente și o însuflețire, fără de seamăn.

Incercarea lui Baty a rămas însă fără ecou, tradiția fiind adeseori mai puternică decât arta. Și astăzi, la Teatrul „Old Vic" din Londra, cea mai reputată scenă engleză (în afară de teatrul din Stratford on Avon) intru realizarea spectacolelor shakespeariene, s'a prezentat cu mult succes întregul Hamlet, cu Lawrence Olivier în rolul titular (piesa începe la șapte și se termină la 12, cu două pauze foarte mici).

Fără îndoială, „Hamlet", astfel cum se însceneazâ astăzi, este departe de ceeace era „Hamlet" pe vremea lui Shakespeare. Dacă ne-am gândi numai la durata spectacolului — aproape cinci ore în versiunea obicinuită — și dovada ar fi făcută.

Reprezentarea unei piese în timpul Reginei Elisabetha, nu dura mai mult de două ceasuri. In două rânduri Shakespeare, însuși, ne arată acest lucru (prologul din „Romeo și Julietta" și prologul din „Henry VIII" *„In those two hours, the traffic of our stage")*.

Spectacolul însceanat de Gaston Baty dura, după spusele lui, două ore și jumătate, cu pauze cu tot. (Nu exista niciun antract într'o reprezentațție de pe vremea lui Shakespeare). Comparați cu cele cinci ceasuri, cât măsoară durata spectacolului de azi, al Teatrului Old Vic. Diferența este categorică, și din acest punct de vedere, primul „Hamlet" apare pe deplin integrat în concepția dramaturgică shakespeariană.

De altfel, între prima versiune și Hamletul definitiv, sunt o serie de schimbări, cu adevărat izbitoare, dacă n'ar fi decât vârsta Prințului din Danemarca.

Hamlet, în textul primului quarto (1603 prima ediție cunoscută) are 20 de ani. (Când Yorich a murit, Hamlet era copil, or Yorich este în pământ de 12 ani). Aceasta explică în chip cât se poate de logic, toate ezitările lui, ezitări care au dat naștere la comentarii infinite dată fiind vârsta de treizeci de ani, pe care Hamlet o are în a doua versiune (In scena groparilor, *adăogată* în întregime, se spune răspicat că Hamlet are treizeci de ani).

Care este motivul acestei schimbări radicale? Gaston Baty dă o soluțiune foarte justă, și care astăzi este admisă aproape de toți shakespearienii. Rolul a fost refăcut pentru a putea fi jucat de Burbage, actorul vedetă, care însă era trecut de patruzeci de ani, era scurt și gros. De aci, au rezultat o serie infinită de modificări, care au denaturat sensul adevărat al lui Hamlet, dând naștere la nenumărate contraziceri, ce au făcut deliciul comentatorilor, fiecare din ei căutând să emită ipoteze, care în fond nu-și găsesc niciun temei.

Hamlet, așa cum apare în primul quarto, este „un copil șubred, ce nu poate rezista unei misiuni atât de grave, și care se zbate în contra slăbiciunii lui". (Gaston Baty). De aci toate faptele lui, toate atitudinile lui se înșiruesc cât se poate de logic. Celebrul monolog *(To be or not to be)* nu înseamnă altceva decât gândul lui de sinucidere și frica de moarte.

Trebue să remarcăm însă, că monologul este plasat imediat după apariția fantomei și nu după ce a avut dramatica întrevedere cu Ofelia, așa cum vom găsi în Hamletul obișnuit.

Primul Hamlet este o dramă concisă, a cărui acțiune evoluează în mod matematic. Nu există o lungime, o scenă inutilă. Totul se desfășoară cu repeziciune, cu brutalitate, dacă vreți, și fără cea mai mică neînțelegere.

Această primă versiune, tradusă în franțuzește de Théodore Lascaris, (și o recomandăm călduros cetitorilor noștri) este una din cele mai extraordinare piese de teatru din câte am cunoscut, cu mult superioară Hamletului obișnuit.

Gaston Baty, atunci când a înscenat acest spectacol și-a explicat regia într'un chip cu totul original, declarând că primul Hamlet trebue jucat, pe când cel de al doilea va servi, pentru punerea în scenă.

Remarca regisorului francez este foarte curioasă. Din citirea celor două texte, Baty și-a dat seama, că *toate adăugirile pot fi înlocuite printr'un joc de scenă.*

Explicația acestui lucru ar părea iarăși simplă, întrucât, după cum se știe, Shakespeare s'a opus întotdeauna imprimării pieselor sale, create pentru scenă și atâta tot. Editorii voind să prezinte publicului, piesa așa cum a fost jucată, au tradus în cuvinte, toate jocurile de scenă, dublând deci textul.

Ipoteză posibilă, după cum toate ipotezele pot părea posibile, față de un material atât de bogat, și care s'a alterat cu timpul, cum este materialul încâlcit, rămas de pe urma lui William Shakespeare.

Dar ne întrebăm mirați, care să fie cauza pentru care toți directorii de teatru înlătură în chip aproape ostentativ, acest prim Hamlet? Probabil... că nu au cunoștință de el.

G. NENIȘIOR

NISSA și RIVIERA ITALIANA (14 Februarie — 1 Martie): București — Milano — Lacul de Como — Certoza di Pavia — Genova — Ospedaletti — Ligure — San Remo — NISSA — Veneția — Belgrad — București-Nord.

PAȘTELE în ITALIA (23 Aprilie — 11 Mai): București-Nord — Belgrad — Veneția — Vicenza — Valdegna — Verona — Milano — Lacul de Como — Monza — Roma — Napoli — Capri — Grota Azură — Amalfi — Sorento — Pozzuoli — Florenta — Triest — Grotele din Postumia — București.

Pentru informații și înscrieri cei interesați se pot adresa d-lui N. I. ALEXANDRESCU str. Brezoianu 27, Tel. 4.62.08.

SICILIA și AFRICA DE NORD (LIBIA) (10—31 Martie): București-Nord — Belgrad — Veneția — Napoli — Messina — Taormina — Siracusa — (cu o eventuală oprire la Malta) — Tripoli — Sabrata — Leptis Magna — Garian și Tigrina — Palermo — Monreale — Veneția — București.

Francezii

Dacă nu s'ar grăbi, și n'ar fi ambițioși foc, și supărăcioși de gloria altora, Francezii ar face filme bune.

In loc de asta, de îndată ce se ivește un actor bun, casele cinematografice tabără pe el și scot dintr'însul ce nimeni n'ar fi visat. Așa s'a întâmplat cu Harry Baur. Excelent David Golder, minunat Porfir din „Crimă și Pedeapsă", a fost un Taras Boulba absurd și este un Beethoven să nu-ți vină să crezi.

Este oare tolerabil să-și bată cineva joc simultan de doi mari artiști, de Harry Baur și de Beethoven?

Beethoven

Greu de închipuit tot grotescul și tot neantul noului film al lui Harry Baur: „Un amor al lui Ludwig van Beethoven".

Desigur, regisorul are dreptul să aranjeze episoadele unei biografii celebre așa cum vrea, ba chiar să mai și inventeze. Dar figura generală a personajului trebue să rămână intactă. Nu e permis să prezinte un Ivan Groaznicul ca pe un visător molâu sau pe Chateaubriand ca pe un mare ghidus. Totuș cam o astfel de necuviință s'a comis față de tragicul autor al Apasionatei. Subt pretext de a-l „umaniza", regisorii ni-l arată, bunioară, croind portative pe dosuri de ușe și răgând, între două piruete, noua melodie atunci inventată, cu o voce spartă și aproximativă de bețiv în zori de zi. De altfel, ori de câte ori are cea mai mică bucurie Beethoven — și în genere Harry Baur — ia atitudini dezordonate de chefliu făcut-bine; moștenire, probabil, dela „Nopți moscovite" sau de la „Taras Boulba" unde avusese un atât de mare și pe deplin nemeritat succes.

LORETTA YOUNG — Frederick March

Dar mai sânt și melodiile delicate, alegre fine.

Este o nenorocită manie a lui Harry Baur de a crede că o alură șireată merge în dramă. Odată, în rolul lui Irod care ia la vale pe Iisus, avusese o „creație" pe care ai fi jurat-o că e o conversație acră-dulce între doi scamatori profesioniști care se invidiază. „Dis-donc — îi spune el lui Hristos — pas d'mirâcles-hein?"

Incă ceva. Baur vrea să ne dovedească că nu-i bătrân, cu toată vârsta pe care o are. De ce? L-am fi crezut și altfel! La ce bun, ori de câte ori găsește un obstacol mai mititel (o scăricică, un copac în drum, un balet de domnișoare de dirijat să să se simtă el obligat a face o mică săritură care în fond ni-l arată mult mai cabotin decât ingamb. Asta se întâmplă și în Beethoven, unde schițează câtiva pași de dans alături de balerine.

Când iubita lui se mărită, Beethoven se repede la biserică, se încuie în orgă și, în loc de marș nupțial, cântă un marș funebru. Lumea e indignată și macabru impresionată. Dar el continuă. Publicul bate desperat în ușă. El nu deschide. Glumă sinistră și de prost gust, care ar avea haz numai cu condiția ca personajul să fie un cinic de proporții monumentale care să izbucnească într'un râs enorm în fața farsei lui. Dar samănă toate acestea cu personajul lui Beethoven?

Surzenie pe ecran

O singură idee regisorală bună: aceea de a reprezenta surditatea compozitorului nu prin joc mimic, ci prin mijloace sonore. In momentul când Beethoven nu mai aude, încetează orice zgomot atâta vreme cât e vorba despre el, Beethoven; când se trece la faptele și gesturile interlocutorului, gălăgia lucrurilor renaște, sunetele se redesteaptă; câteva secunde după asta, fiindcă în centrul ecranului vine iar Beethoven, tăcerea se întronează iară. Foarte impresionant acest procedeu. Sunt sigur că mulți regisori americani regretă că nu l-au găsit ei. Dar și mai mult, mult mai mult, regretăm noi. Căci un producător californian ar fi acordat întregii chestii maximum un minut jumătate. Poate că, mai târziu, ar fi revenit asupra efectului repetându-l și variindu-l în acelaș timp. Regisorul francez însă, de îndată ce a făcut descoperirea, a apucat-o vârtos de coadă și a făcut-o să țină o vecinicie, până la exasperarea spectatorului. Tot ce e zgomot pe lumea asta este, acum, trecut în revistă: clopot, vorbă, ciocane, vioară, scârțâit de vehicule, pian, cădere de apă, tot, absolut tot ni este arătat întâi cum sună, apoi cum nu mai sună, apoi cum iarăși sună...

Partea muzicală

Am fi fost totuși mulțumiți dacă măcar partea muzicală era bine făcută. Dar nu. Inregistrarea era proastă, marșul funebru la orgă era un fel de răgușală informă de giamandură în delir, din care nici dracu nu putea distinge o notă de alta; iar sonata în clar de lună era interpretată ca într'un parloar de pension de provincie, pe un ton dormitiv de: taaa-ta-ta, naa-na-na,,,, naaa-na-na, taaa-ta-taaa... etc., etc.

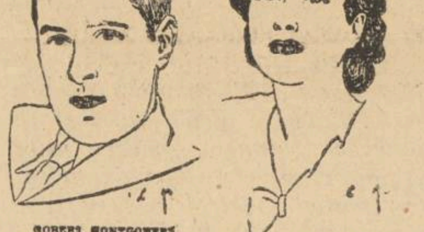
Trăiască Abel Gance!

L mea pe dos

In „fragmentele anticipative" (advance-bits sau Vorspann) menite să facă să ne vie apa la gură în așteptarea filmului care va „apare" în curând pe acest ecran, — ni se arată diverse furtunoase scene de bătălie din viitorul film intitulat „The light brigade", războiu al englezilor în Indii. Călăreții nu-s, firește, militari din cavaleria britanică. Nici nu pretindem. Ei sunt simpli acrobați californieni. Dar sunt îmbrăcați în straiele pompoase ale husarilor.

Cine îi comandă? Un căpitan, desigur. Dar de data asta căpitanul e veritabil. In grija lor de a da „lucru real", americanii au angajat un ofițer adevărat și actual din armata engleză. Iată-l pe șantier. Casa producătoare e mândră să ni-l arate comandând trupei. Bineînțeles, el nu va apărea în piesă. Un ofițer din garda Majestății Sale Britanice nu poate juca teatru. Se mulțumește să aibă amabilitatea de a da sfaturi technice pentru ca armata engleză să nu fie prezentată fals.

Pentru toate aceste motive, căpitanul n'are nevoie să se îmbrace în uniformă. El circulă în costum comod de călărie civilă.

ROBERT MONTGOMERY — JOAN CRAWFORD

Și atunci asistăm la ceva foarte curios: tot ce nu e militar e îmbrăcat militărește, singurul militar adevărat e îmbrăcat civil; și asta pentru ca spectatorul să aibă impresia de real, de autentic, de netrucat.

Să nu se creadă că criticăm procedeul. Din potrivă. El ne delectează, căci contribue la o mai relitivistă — și deci mai realistă — concepție a realului.

D. I. SUCHIANU

Tache Soroceanu — Autoportret

Cronica feminină

Dacă a fost posibil să se reconstruiască scheletul întreg al unui animal dispărut după un singur os sau chiar după urma unui pas, nimeni n'ar putea reconstitui starea economică de azi numai după modă sau după prețul materialului întrebuințat.

In adevăr, nimeni nu ar înțelege ce fel de criză economică este aceia prin care trece Europa de azi, când, după o vreme mai îndelungată ar ceti în ziarele de modă că metrul unei stofe, pentru o rochie de seară, poate costa *80 lire sterline.*

Faptul se semnalează în Londra, dar modelul a fost adus din Paris!... E un tul brodat cu rechini de aur veritabil!

Lamé-ul e fabricat din argint veritabil și dacă prețul său nu se mai plătește în aur, căci aurul a fost devalorizat el se plătește în hârtie și înseamnă trei părți dintr'un yard de hârtie de bancă!...

Alte haine se fac din piele de Suedia, luată de pe miei omorîți înainte de a se naște, lepădați de oi după anumite procedee. Seamănă cu pielea pentru mănușile cele mai fine dar e lucioasă și mlădioasă ca mătasa naturală de cea mai bună calitate. Se poate închipui cât costă o asemenea haină! De altfel, pielea în haine și garnituri, ca și în toci și manșoane, se va purta foarte mult.

Anglia a căutat întotdeauna să urmeze preferințele Reginei. în modă, mai ales când aceasta a căutat să pună în vogă lucruri naționale. Actuala Regină, Elizabeth, este prima regină scoțiană de origină și ea va aduce fără îndoială, postavurile și pledurile din fustanelele scoțiane la modă. In orice caz, ele vor fi motivul pe care se vor confecționa stofele cele mai variate în toată lumea.

Au și apărut în toate colecțiile caselor mari din Paris, haine și rochii în țesut ecosez. Carourile sânt mici, mari, amestecate, sau nu, stofe dintr'o singură culoare. Fapt e că se întrebuințează în tot felul de rochii și haine.

In rochii de dimineață ele alcătuesc modele foarte tinerești în stofe de lână, iar în rochiile de seară se confecționează din satin și taffetas, cu desene mari.

Pentru bărbați ca și pentru femei, e mult cerută nuanța gris-verzui, în felul vechiului „vert-bouteille".

Elizabet Adair expune la „Home and Beauty", în Londra, o rochie de recepție foarte originală, de taffetas alb, foarte elastic și gofrat, bufant în spate ca o coadă de porumbel rotat cu penele răsfirate, producând un ușor murmur, „frou-frou", la erice mișcare. Rochia ar pierde poate la un spectacol, dar își produce întreg efectul într'un salon, la o recepție.

In Londra, au început expozițiile așa numitelor „ocazii de iarnă" (Borgain Time) e o îmbulzeală prin magazine, ca la un match de categoria întâi.

Cu această ocazie se tipăresc cataloage admirabil ilustrate, care se dau gratis și care sunt nu numai o ispită veșnică pentru punga londonezelor, dar și o bogată informație asupra modei în ceiace privește casa, interiorul, cât și moda în îmbrăcăminte.

Cronica mizantropului

Totul este relativ

Totul este relativ, — mi-a spus fără teamă de banalitate, prietenul meu poetul. Ședea pe treptele casei sale, în grădină, cu mânile pe ceafa unui frumos câne de vânătoare. Ia te uită ce frumos miroasă trandafirii și regina nopții! Cânele meu este nesimțitor. Ba nu! Iși lărgește nările spre fundul curții unde sunt gunoaele cu oase și pâne. Lumea lui are desigur alte măsuri. Răul este cu colți, liniștea cu oaia și probabil că divinitățile lui sunt canine. Am făcut niște versuri în chestia aceasta:

In aer e-un miros de pâine și de oase
Făpturile trec blânde ca turmele de oi
Chiar luna nu mai scoate atâția colți la noi
De-aceea eu dau omului târcoale credincioase
El ca să nu mă mânii îmi face jertfe 'n vatră
Și plin de bucurie se gudură și latră.

Ieri seară nevastă-mea se întorcea acasă, îmbrăcată în tailleur și cu blană de vulpe. Instinctul olfactiv al cânelui meu n'a funcționat bine se vede. A început s'o latre ca un ieșit din minți. M'am întrebat cu ce putea s'o confunde? Totul fiind relativ desigur nu cu alt om ci cu felurite vânaturi, cu vulpea, cu lupul, cu cerbul. Este ceeace am și scris:

Insă în fața porții o umbră am vrut să rup
Picioarele-i săreau ca iepurii pe lan
Mustăți avea ca ale spurcatului motan
Și gâtul era roșu și țapăn ca de lup
In cap creștea o cracă de cerb cu osul rar
Și mirosea a frunze de brad și de stejar.

Cum vezi, am dat cuvântul lui Griveiu. Pe dată s'a liniștit, recunoscând-o pe nevastă-mea. Când aceasta s'a răstit la el, umil, schelălăind, s'a așezat cu botul pe labe. Așa precum omul își închipue divinitatea și sub chipul și asemănarea sa dar și sub chipul unui animal grozav, astfel și Griveiu divinitățile serioase le va fi văzut în chip de câni dar pe cele primejdioase în chip de om. De unde și supunerea lui. Iată cum am spus asta în stihuri:

Atunci sării cu dinții ca'n ceafa unei vulpe
Dar ea schelălăi când o prinsei de pulpe
(Era Impărăteasa cu două labe) dulce
Ea capului meu zise pe labe să se culce.

— Este foarte interesantă poezia, am zis eu, și mai ales îmi place Impărăteasa cu două labe. Firește pentru un câne măsura membrelor nu poate fi decât laba. Insă aș vrea să știu cum intitulezi poezia?

— Cum? Du côté de chez... Griveiu.

ARISTARC

Cărţi pentru copii

Nu se poate spune că avem o literatură originală pentru copii. Există azi mai mult decât oricând o tendinţă îmbucurătoare de a o creia, învingând o prejudecată învechită care vedea în scriitorul-autor al unui volum de asemenea literatură, o criză prematură a talentului sau un salt capricios al creaţiei.

Era şi este — pare-se — o ruşine ca un scriitor consacrat să-şi împletească ramurile sufletului său cu al copiilor, peste zăplazul vârstei; era şi este — cred mulţi — un semn de inferioritate ca un scriitor să înţeleagă bucuriile vârstelor nevinovate şi să le dea odihna şi nemurirea paginii şi numelui lui.

O minciună mai dureroasă nu se poate. Ea păgubeşte şi loveşte înainte de toate pe acel pe care un basm de azi, cetit de glasul altuia, îl pregăteşte pentru a fi cetitorul de mâne.

De ani de zile scriitorii, editorii şi toţi cei pe care-i interesează destinul cărţii, caută cauza sau cauzele unei aşa-zise crize a cărţii. S'au găsit şi cauze, s'au propus şi remedii, bine înţeles fără rezultate evidente, căci tirajul cărţilor n'a crescut, ci din contră... Se poate, aşa dar, deduce de aici că toate acele cauze au fost mincinoase, că o cauză, dacă există, trebue căutată în afara sferei lectorilor, a editorilor, a crizei financiare...

Nu există o criză a cărţii, ci a gustului de cetit. Şi există, fiindcă nimeni nu se ocupă de gustul de cetit al copiilor, care, ştiut este, ajung până la bătrâneţe cu pasiunile, preferinţele şi obiceiurile copilăriei. Cum se cultivă în sufletul copilului sentimentul religios, aşa ar trebui să se cultive şi gustul pentru cetit.

Pentru literatura de copii pe care o avem, o spunem fără nici o răutate, ci numai cu sentimentul unei triste realităţi, se citeşte destul de mult. Părinţii îşi îndrumează copiii spre oricare alte preocupări (sport, muzică) numai spre literatură nu, cu toate că singură literatura poate desvolta facultăţile intelectuale ale unui copil.

Literatura pentru copii, pe care o avem, este formată în cea mai mare măsură din traduceri. Oricât de valoroase ar fi prin meritul lor distractiv şi educator, ele poartă însă întotdeauna credinţele, obiceiurile şi specificul sufletesc al poporului în mijlocul căruia s'au produs.

O asemenea literatură nu poate avea legături profunde cu sufletul copilului nostru şi la vârsta când alte preocupări mai apropiate de realităţile ţării sale îi apar în faţă, el se desface foarte uşor de un obiceiu, care nu se transformase în acest timp într'o pasiune. Deslegarea aceasta ascunde mai totdeauna lipsa posibilităţilor de a se ancora în alta, la o vârstă când mintea îşi strânge tot mai mult şuruburile...

O literatură pentru copii, originală, adică o literatură produsă de scriitorii acestei ţări, i-ar trece prin vârste într'o continuitate care ar întări nu numai sufletul, dar ar asigura şi interesul pentru cartea românească.

Dar unii dintre scriitorii noştri se... jenează să scrie literatură pentru copii. Sau poate să nu se jenează, fiindcă avem şi câţiva care ne-au dat lucrări preţioase în această direcţie, dar s'au plictisit de insinuările unor scriitoraşi care agită mereu fanionul importanţei lor şi al spiritualităţii în artă. A urmat o indiferenţă care nu a adus nici un beneficiu. Arta, fără îndoială, se face în afara acestor baricade şi un basm din Creangă sau o legendă populară pot avea aceiaşi valoare, dacă nu mai mare, ca a unei lucrări a unuia dintre cei mai mari scriitori ai vremii.

Am voit să ajungem aici pentru a spune că literatura pentru copii poate constitui o operă de artă; că mulţi dintre marii scriitori ai lumii, începând cu Tolstoi, au scris cărţi pentru copii, fără însă ca acestea să indice la acea epocă şi nici mai târziu în epoca lor o criză a talentului şi să se pornească vreo campanie de denigrare contra lor pe această temă...

Ne interesează, fără îndoială, mai mult ce a fost la noi. Creangă a scris pentru copii... Eminescu, Coşbuc, Iosif, Delavrancea, la fel... Mai este oare nevoe, ca, dintre cei în viaţă, să amintim pe Mihail Sadoveanu, Brătescu-Voineşti, Cezar Petrescu?

Curiozitatea stă în faptul că tocmai când literatura a luat o desvoltare mai mare, producţia literară crescând, literatura pentru copii a fost uitată...

In timpul din urmă se observă o preocupare tot mai întinsă în jurul cărţilor pentru copii. Editurile organizează biblioteci pentru copii. Se tipăresc în condiţiuni excepţionale lucrări traduse. Ceiace este însă mai îmbucurător e atenţia care se dă literaturii originale. Au început să se tipărească lucrările scriitorilor morţi ca şi a celor în viaţă. Se scriu puţine cărţi pentru copii, dar câte se scriu au căutare, şi se tipăresc. Astfel, în **Biblioteca noastră,** de pe lângă editura Socec, au apărut în timpul din urmă trei volume datorite d-lor Mihail Sadoveanu, Damian Stănoiu şi Emil Dorian; în biblioteca Adeverul, pe lângă volumele de traduceri, s'a tipărit cartea **Zâna isvorului sănătăţii**, datorită lui Jean Bart şi d-lor dr. Ygrec şi Mihail Celarianu.

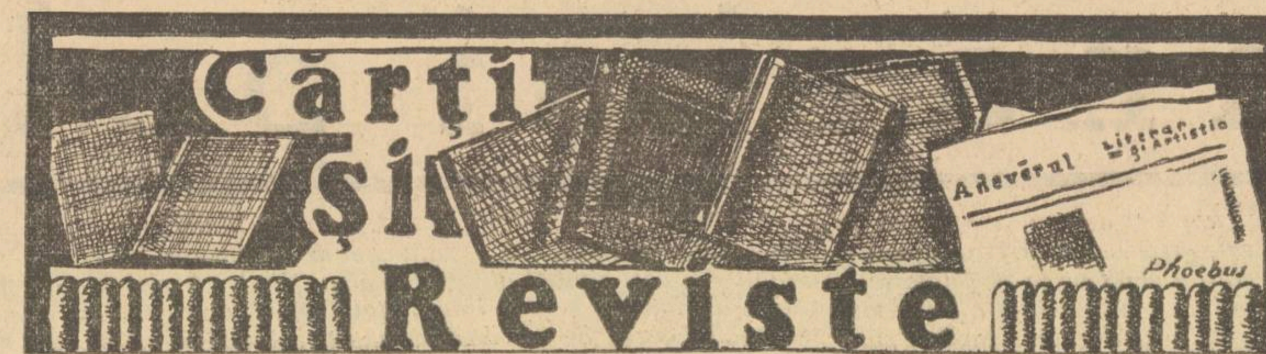
Vom aminti, deasemeni, activitatea frumoasă în această direcţie a edit. **Cartea Românească** şi **Cugetarea,** aceasta din urmă instituind şi un premiu pentru a stimula producţia literaturii pentru tineret.

Faptele anunţă o revenire la normal. Scriitorii mari trebue să aibă grija nu numai de cetitorii lor de azi, ci şi de cei de mâne.

In acest fel trebue văzut rostul unei îndeletniciri **uşoare** — cum o socotesc unii — dar cu atât de grea autoritate pentru formarea sufletului generaţiilor ce abia înmuguresc la viaţă.

MIHAIL ŞERBAN

Horia Miclescu: Hanul la Urieşi

Editura „Adeverul", Bucureşti

Povestirea d-lui Horia Miclescu, cu acest titlu, poate fi privită mai mult ca o nuvelă lungă, decât ca un roman. Are o sută şaizeci şi cinci de pagini, în care se vădesc aceleaşi calităţi de povestitor moldovean, ca şi în „Mazurul". E o scriere de psihologie individuală şi un reflex destul de larg, al vieţii sociale, din unele momente istorice de cea mai mare importanţă pentru pătura noastră rurală, ţărani şi boieri.

Cartea d-lui Horia Miclescu este plină de evocări din viaţa patriarhală dinainte de războiu. Figura lui Conu Iorgu cu atitudinea sa hotărîtă în faţa vieţii şi a morţii, încadrată şi sprijinită de tradiţii în slăbiciunile sale omeneşti, cu soluţii dictate de obiceiuri vechi în faţa marilor probleme omeneşti, ca şi în raporturile cu familia şi ţăranii săi, e în plin contrast cu atitudinea dureroasă şi chinuită a fiului său, cu firea lui încă neindividualizată şi plină de accese generoase şi de impulsiuni nestăpânite. A rupt-o cu tradiţia, pe care se sprijinea autoritatea tatălui său, fără să fi găsit echilibrul noilor legături cu lumea dela conac şi din sat sau justificarea nouilor năzuinţi care-l împingeau să iasă din cercul strâmt, în care fusese posibilă viaţa bătrânilor săi.

Ceiace se desprinde din această povestire plină de sfâşieri sufleteşti, întunecată de nepotriviri, de moarte şi de crimă, este mai ales simţimântul lipsurilor generaţiei noi, chemată să ia locul generaţiei vechi.

Această generaţie nouă, reprezentată prin odrasla de boier, Miluţă şi prin întunecatul învăţător Neculai Cireş, sunt oameni rupţi din lumea lor, care se simt pierduţi în vremurile noui în care au fost siliţi să intre, se simt singuri, nu ştiu să iubească. Unul se simte iubit şi nu ştie să urască; altul nu-i iubit şi urăşte orbeşte. Nu-i mai pot primi îndreptarul vechi şi nu au găsit încă un îndreptar nou.

Deznodământul neaşteptat se precipită tăind firul povestirii tocmai în clipa în care pentru cititor, urma să înceapă conflictul real şi încordat între cei doi reprezentanţi ai lumii noui, pe mormântul, încă proaspăt, al celui mai autentic simbol al unei generaţii care se stinge.

Horia Miclescu

Ceeace am aştepta de la o nouă povestire anunţată „Trosnesc Stejarii", ar fi mai multe prelungiri şi dedesubturi psihologice decât în această carte atât de plăcută la cetire.— Iz. Sd.

Cărţi despre insecte şi flori

„Editions Delachaux et Niestlé S. A." îşi inaugurează colecţia de buzunar „Les beautés de la nature" prin două cărţi foarte interesante asupra insectelor şi florilor.

Prima e opera lui Paul H. Robert: Les insectes, Coléoptères, Ortoptères, Archiptères, Névroptères.

Cu o răbdare de nedescris, autorul a urmărit viaţa insectelor, a asistat la metamorfozele şi desvoltarea lor, le-a studiat obiceiurile şi le-a controlat activitatea, urmărindu-le pe pământ şi sub pământ în cele mai tainice ascunzişuri.

Paul Robert se întreabă dacă nu s'ar putea să deştepte interesul unui mare număr de oameni păstrând o linişte absolută asupra istoriei naturale şi desvoltând mai curând latura vieţii şi a obiceiurilor micilor vietăţi, pomenind numai faptele pe care oricine le poate vedea în jurul său. De asemenea n'ar putea constitui un ţel foarte necesar ştiinţei faptul de a deştepta interesul pentru aceste observaţiuni şi de a da un imbold tineretului să se dedice şi să facă noui descoperiri în acest domeniu, încă prea puţin cunoscut, al biologiei. Se întreabă iarăşi autorul dacă nu s'ar putea atinge acel ţel şi de a păstra cel mai scrupulos adevăr ştiinţific, lăsând la o parte termenii prea savanţi.

Paul Robert a scris volumul de faţă urmând calea schiţată de J. H. Fabre şi H. E. Brehm.

Al doilea volum „Fleurs des champs et des bois", scris de botanistul doctor Henry Correon, a apărut în ediţia a treia. El cercetează în flori frumuseţea şi estetica.

„Dragostea de flori — scrie el — a mers totdeauna paralel cu desvoltarea civilizaţiei şi nu se cunoaşte nici un popor cu oarecare cultură care să nu fi cultivat grădina... Am încercat să transmit şi celorlalţi această dragoste de natură şi de toată măreţia ei, pentrucă florile au înveselit, au parfumat şi au dat lumină primilor mei paşi, pentrucă am învăţat să stimez cea mai neînsemnată buruiană, pentrucă această dragoste m'a făcut fericit tot timpul vieţii mele şi fiindcă datorită acestei educaţiuni mi-a fost dat să înţeleg şi să iubesc frumuseţea sub forma florilor şi plantelor".

Partea aceasta e pentru flori ceeace primul volum a fost pentru insecte. Ambele volume sunt prevăzute cu planşe şi fotografii.

Dean Farrar, St. Winifred

„Fundaţiile Regale„ 1936 454 pagini,

Tânărul Walter Evson de 14 ani, englez, merge să-şi facă studiile la internatul St. Winifred, într'o regiune sălbatecă cu munţi şi mare. Dovedindu-se leal şi inteligent, Walter se împrieteneşte cu Power, Henderson şi Kenrick, cei mai buni şcolari din internat, care sunt exponenţii partidei bune din şcoală. Partida răilor este comandată de Harpour, mic bandit beţiv, fumător şi leneş care îşi face adepţi cu pumnul şi este spaima celor slabi. Intâia faptă de energie etică a lui Walter este de a apăra pe micul Eden de glumele sinistre ale partidei Harpour. Dar generozitatea lui Walter merge până la adevărate acte de eroism precum şi scăparea, cu primejdia propriei vieţi, a unui coleg dela înec sau tragerea altuia depe marginea prăpăstiei. In fond romanul este o demonstraţie pedagogică a ceiace trebue să fie şcoala (şi a ceiace de altfel este în Anglia) adică un *Emile* al secolului trecut, întemeiat pe solidaritate, abnegaţie, iniţiativă şi respect între generaţii. De pildă şcolarii nu se pârăsc unii pe alţii, profesorii bat pe copiii leneşi, dar invită la ceai pe cei silitori, tratându-i camaradereşte. Excelentă carte pentru tineret, într'o foarte bună traducere.

g.

Muzica italiană

Miercuri, 3 şi Miercuri, 10 Februarie, la ora 9 seara, vor avea loc în sala Dales două mari concerte organizate de Societatea de Radio-Difuziune şi dedicate muzicii italiene dela începuturile ei până în secolul al XVIII-lea.

Cele câteva compoziţii ale „Marilor Flamanzi" Okeghem, Lasso, Arcadelt, indică nivelul muzical dela care avea să pornească cu atâta succes muzica italiană propriu-zisă. Compozitorii italieni croiesc un stil bisericesc nou, simplist (Palestrina-Missa di Papa Marcello), născocesc genuri noi (Monodistii-Ars-Nova-Carissimi, Oratoriul Iona) şi dau lumii prima „operă" de mare valoare (Monteverdi-„Orfeo").

Dacă până în secolul al XV-lea au fost supuşi de dominaţia muzicală flamandă, apoi învăţând meşteşugul dela ei, Italienii secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea aduc prinosul geniului lor propriu creator, prin schimbările radicale ideologice şi stilistice şi îşi impun de-acum înainte lumii întregi, măreaţa muzică făurită de ei. Secolele XVII şi XVIII italian pun bazele literaturii orgii (Frescobaldi, Rossi), Sonatei de cameră (Gabrielli) a concertului de cameră (Corelli, dela care va învăţa Haendel) a concertului de violină (Vivaldi) a muzicii de cameră (N. Porpora) şi a literaturii pianistice (Clavecin-Paradisi-Scarlatti).

Programul celor două concerte este astfel alcătuit încât să redea în două şedinţe o imagină cât mai justă a întregii mişcări muzicale a timpului.

Conducerea muzicală este încredinţată distinsului nostru muzician şi specialist în muzică veche N. Rădulescu. Corul a capella „Madrigal", Quartetul vocal „Rădulescu", Rosl Baumann-Rădulescu, Nella Dimitriu, Aurel Alexandrescu, G. Ştefănescu, V. Jianu, Koganoff, Jarosevici, Fotino şi orchestra de cameră „Radio", — îşi vor da concursul.

Studii asupra României în limba engleză

Membrii societăţii **Le Play,** profesorul Lt. J. Fleure şi R. A. Pelham, au tipărit un studiu pe bază geografică a ţărilor noastre. Se vorbeşte acolo de agricultura, industria, viaţa noastră socială, religia şi resursele economice şi minerale, se descriu păduri, flori şi climate. Au contribuit la aceste studii Hilda Ormsby şi H. J. Howan şi au fost prefatate de „Baron of Agra and Dunattar".

Păcat că s'a adoptat un fel de a scrie prea tehnic. In notele asupra vegetaţiei se dau denumiri latineşti pentru plantele cele mai obişnuite, făcându-le de nerecunoscut pentru cei ce nu sânt botanişti de specialitate. Apoi studiile în general sânt aride şi uscate; lipseşte contactul personal al autorilor cu ţara; nu reese din ele nici zugrăvirea evocatoare a înfăţişării sale fizice, nici acea a poporului nostru în lupta cu viaţa.

Cartea e interesantă numai ca document informativ. Ea se intitulează: **Eastern Charpathen Studies, Roumania.**

Cronica literară

Mihail Sadoveanu: Cazul Eugeniţei Costea

Intr'un soiu de introducere a romanului său, d. Sadoveanu îşi propune a scrie viaţa romanţată a Eugeniţei Costea, pretinzând că acest gen, cu toată împotrivirea criticii, este cerut de public. „Oricât ar fi de hibridă istoria romanţată şi de ciudat gustul publicului, noi pretindem că poate interesa pe semenul nostru de azi, viaţa romanţată a anonimului. Nu roman, — ci viaţă romanţată, adică document istoric al epocii". Această opinie nu credem însă că trebue discutată. Ea nu reprezintă decât un agrement literar, o modestie, cum sunt propunerile atâtor romancieri de a transcrie întocmai jurnalul eroului. E de prisos a spune că se numeşte viaţă romanţată numai biografia, adică naraţiunea cronologică, a întregii vieţi a unui erou cunoscut în istorie, literarizarea într'un cuvânt a unui text istoric existent. A scrie însă viaţa unui anonim înseamnă a face roman, fiindcă nu se poate controla ce este adevărat şi ce este fictiv. Iar ceeace face d. Sadoveanu este roman adevărat, chiar dacă, cum ne putem închipui, a folosit experienţa şi domniei sale.

Dar să povestim, spre a înţelege mai bine, cuprinsul romanului. Tânăra Agripina Costea, femee foarte frumoasă dar de inteligenţă redusă, dărueşte soţului ei Laurenţiu Costea, casier general din Iaşi, o fetiţă, Eugeniţa. Acesta, om subţire, iubitor de arte, este afară din cale vesel. In curând vom asista însă la o tragedie. Prea prietenos, Costea a împărţit în dreapta şi stânga giruri iar pentru soţia lui cheltuitoare a risipit bani mulţi. Când inspectorul financiar Columbaru se arată, lipsesc din cassa lui Costea vreo 40.000 lei antebelici. Ultima scăpare a lui Costea este soţia lui care păstrează daruri scumpe din partea-i, ba chiar s'a dovedit că vinde lucrurile mai de preţ din casă. Agripina refuză energic orice ajutor. Lui Costea nu-i mai rămâne altceva decât sinuciderea. Inainte de aceasta trimite unui primar de sat, din satul soţiei, o scrisoare cu rugămintea de a o preda fetei lui, Eugeniţa, peste 16 ani, vasăzică în 1929 (faptul se petrece în 1913). De acum urmează alt roman. Agripina uită curând de Costea pe care nu l-a iubit de loc. Fata ei, pe care de asemeni n'o iubeşte, creşte departe, în satul bunicilor. Fostul inspector Columbaru, devenit prin felurite aventuri prin Rusia, mare om de afaceri, om nou de după războiu, aspiră şi capătă mâna Agripinei. Incepe acum pentru cei doi o viaţă cosmopolită cu scurte popasuri la Iaşi. Acolo se află în şcoală mica Eugeniţa, care opune o surdă antipatie noului tată. Dela o vreme însă, începând să participe şi ea la viaţa de mondenităţi, ghiaţa se sparge şi relaţiile dintre fată şi tatăl vitreg, om delicat de altfel, devin mai afabile. Insă asta exacerbează caracterul Agripinei care se dovedeşte geloasă pe propria fiică. O scenă penibilă are loc, după care pică şi scrisoarea postumă a lui Laurenţiu Costea sinucisul. Ea nu cuprinde decât o desvinovăţire şi o profesiune de onestitate. Dar gelozia mamei, neîndreptăţită, descoperirea adevărului asupra morţii tatălui şi a identităţii lui Columbaru sdruncină pe Eugeniţa, care curând este găsită moartă. Se sinucisese cu veronal.

Examenul epic al romanului d-lui Sadoveanu dovedeşte calităţile fundamentale. Se află aci situaţiuni profund dramatice şi fiinţe de un gros contur tipologic. In fond adevărata eroină a romanului, care dă o îndreptăţire de a lega începutul cu sfârşitul, este Agripina Costea. Ea este un fel de Madame Bovary dârză, nenaufragiată. Pe Laurenţiu Costea îl fură şi cu aerele ei aristocratice (i se spune Ducesa) îl ruinează. Scena explicaţiunii este de neuitat. Costea o imploră să-i dea banii.

„....Ai înţeles ori n'ai înţeles ce se întâmplă?

— Ce să înţeleg? Inţeleg că trăim în vreme de criză, că mâni-poimâni intrăm în războiu, că banii şi juvaerurile nu se dau din mână. De altminteri nici nu le am la mine. O parte s'au cheltuit, o parte s'au dat; chiar dacă aş avea la dispoziţie sumele de care vorbeşti, ar trebui să înţelegi că e mai bine să le păstrăm pentru zilele negre ce au să vie. Iar fetiţa! Domnişoară guvernantă, fă bine d-ta şi ia copila, du-o în sufragerie! Venim şi noi numaidecât.

Se întoarse cu zâmbetu-i neclintit spre Costea. El o privea cu o uimire spăimântată.

— Nu vrai să înţelegi că mâni pot fi dat pe mâna procurorului?

— Of, dragă, lasă asemenea vorbe; fii bărbat serios, suspină ea".

Şaisprezece ani mai târziu firea Agripinei se verifică într'o nouă scenă. Eugeniţa se afla în biroul tatălui ei.

— „Ce-i asta? ce înseamnează asta? a strigat ea. Vra să zică ce am bănuit eu şi ce mi s'a arătat în drojdia de cafea, e aici de faţă! Ce faci aici? se întoarse ea aprig şi brutal spre fată.

— Lasă pe Eugeniţa în pace, porunci Columbaru cu linişte reţinută. Ce gânduri nebune îţi vin în cap? Ce îndrăzneşti să imaginezi? Fata a venit să-mi ceară un ajutor pentru dădaca ei.

— Care dădacă? a strigat cu putere d-na Columbaru. Lăsaţi-mă în pace cu dădacele voastre! Mamă! mamă! vină, te rog şi vezi cea mai interesantă întâlnire din câte pot fi. Domnişoara noastră-i la patinaj? Ba nu! domnişoara noastră e acasă şi conversează cu soţul meu!"

Oricine poate vedea că d. Sadoveanu a pus aci mâna pe un puternic caracter din care a făcut o creaţiune cu atât mai interesantă cu cât e vorba de o femee. Femeile n'au propriu zis un caracter ci un temperament şi diformaţiuni. Iar lăcomia rece şi gelozia sunt tocmai astfel de degenerări. Tot aşa de puternică este scurta tragedie a lui Laurenţiu Costea. Cu mult adevăr psihologic d. Sadoveanu a zugrăvit trecerea sufletului dela sbucium la calmul desăvârşit şi chiar bonom al marilor hotărîri. Paginile sinuciderii lui Costea prin concentrarea lor sunt şi dramatice şi poetice. Citām numai sfârşitul:

„Vorbind d-l Costea executa acea mică operaţie. Scotea din geantă sfoara, cu care îşi propusese odinioară să dreseze cânele în sensul obişnuit şi vânătoresc. Până acum n'o putuse întrebuinţa. Acuma trecu carabina dintr'un capăt al acelei sfori în zgarda lui Hector. Cu cellat capăt al sforii făcu, atent, un laţ în unul din trăgaciurile armei. Când încheie laţul pe trăgaciu, aplecă uşor arma spre sine, şi aruncă pălăria în mirişte, cât putu mai departe. Hector se zvârli după dânsa; după câteva salturi, poticni, smulgând sfoara; puşca isbucni, dărâmând pe vânător la pământ sub zarzăr; îndată din rana enormă, deschisă între coaste, la inimă, gâlgâi sângele în mirişte, subt omul căzut cu faţa în jos. Hector aduse triumfal pălăria pleoştită şi o depuse lângă fruntea aplecată care împungea pământul, aşteptând o clipă, cu limba scoasă, ca să se repete jocul. Apoi avu, direct şi brusc, simţirea nenorocirii, şi o luă la goană într'o parte, cu urechile pălălăind. La o sută de paşi se opri, se aşeză pe coadă şi începu să urle lugubru către asfinţitul soarelui.

Având de aface cu o scriere atât de bogată şi atât de izbutită în fundamentul ei, a formula câteva mici obiecţiuni ni se pare ca o îndatorire de respect faţă de marele talent al autorului, care nu merită jignirea elogiilor convenţionale. Avem impresiunea că romanul cuprinde prea multă materie pentru volumul lui. Jumătate din el înfăţişează o dramă de sine stătătoare. Un soţ descoperă după multe iluzionări adevărata natură a soţiei sale. A doua jumătate cuprinde drama unei fete urîte de mamă-sa şi apăsată de gelozia ei. Amândouă temele sunt prea puternice şi au fiecare nevoie de mult spaţiu de desfăşurare. Este adevărat că legătura între cele două părţi o face Agripina însă la mijloc stă un spaţiu gol. Un mod de a unifica aceste două drame ar fi fost acela de a stabili ca timp de actualitate al romanului adolescenţa Eugeniţei şi de a arunca restul în trecutul care se reconstrueşte din investigaţiile fetei. S'ar fi evitat astfel şi precocităţile Eugeniţei care la doi ani are gânduri prea evoluate. Cât de frumos scrie d. Sadoveanu toţi oamenii de gust ştiu. Intr'un roman ca acesta de pură analiză, uniformitatea stilistică, în care intră un umor constant izbutit în sine, nu se potriveşte cu atenţia pentru fapte a cititorului. Se cere dar mai multă austeritate. Dar toate acestea sunt desigur neînsemnate particularităţi care împreună cu însuşirile fundamentale fac personalitatea de scriitor a d-lui Sadoveanu.

G. CALINESCU

Insemnări și polemici

Incepând cu numărul viitor, „Adevĕrul Literar și Artistic" va apărea renovat — atât din punct de vedere redacțional, cât și tehnic.

Revista va avea un alt format, în 16 pagini, cu rubrici noui, bogat ilustrate.

Sumarul se va îmbogăți cu pagini consacrate îndeosebi actualității românești.

Vom da în acelaș timp atențiune manifestărilor culturale de pretutindeni.

„Adevĕrul Literar" și-a asigurat concursul unor colaboratori noi, și va căuta să prezinte toate problemele spirituale ale momentului de față.

Portret

Iată un portret făcut d-lui Nichifor Crainic, în versuri, de un admirator:

S'au bulbucat în tine isbeliștile țării"...

E un mod delicat și pe înconjur de a sugera forma ochilor?

Albatrosul smolit

Revista „Sfarmă-Piatră" publică următoarea caracterizare a d-lui Nichifor Crainic.

„Ca un albatros rătăcit printre lișițele de baltă, omul acesta este Nichifor Crainic".

Dicționarul „Larousse" spune că „albatros" vine dela latinescul albatus, *care înseamnă „vêtu de blanc", — și înseamnă: „grand oiseau des mers australes, connu aussi sous le nom de Mouton du Cap, à cause de sa grosseur et de la couleur de ses plumes, ou le blanc domine".*

Comparând pe d. Nichifor Crainic cu albatrosul, „Sfarmă-Piatră" nu s'a putut gândi desigur la penele albe — ci la grosimea paserei, și la numele de mouton, mult mai nimerit decât cel de albatros...

Pe planul al doilea

In „catehismul naționalismului", — am zis: cartea d-lui prof. Pompiliu Nicolau,— găsim funcțiunile statului împărțite în două grupe: fundamentale și secundare.

Finanțele și politica externă sânt trecute în rândul funcțiunilor secundare.

De ce?

Probabil, fiindcă finanțele au ceva iudaic — iar politica externă te obligă să ai deaface până și cu Leon Blum...

Norocul

In interesanta rubrică „Acum o sută de ani" din „Libertatea", — d. C. Gane vorbește și de frigul din trecut.

„Toate bune, dar era un frig în țară de crăpau pietrele. Fusese mai întâi, pe la începutul lunii, umezeală și ceață, priincioase gripei „de care mai toți locuitorii au fost pătimit". (Alt semn de mirare. S'a zis, zeci de ani: influență, iar vorba de gripă s'a încetățenit abia de vre-o 20 de ani. Dar se vede că cuvintele circulă cu moda, și așa dar acum 100 de ani se spunea, ca azi, gripă). Acum frigul acesta, care a venit pe la 20 Ianuarie, a măturat gripa, dar a adus ciuma. Ea se lățește în țară, și până în Nordul Moldovei, de-au trebuit autoritățile austriace să înființeze la granița Bucovinei o carantină de 10 zile. Iașul nu este încă contaminat și populația lui nădăjduiește că „stabilimentele sanitare și norocul" o va scăpa de această pacoste. Totuși mor pe la sfârșitul lunii aga A. Rosetti și vornicul G. Bucșănescu, deputați ai Gheneralnicei Adunări — dar nu se știe au de ciumă au ba".

Deși au trecut de atunci o sută de ani, „gripa" a revenit cu acelaș nume — iar cât privește „norocul"... acest mijloc de combatere a bolilor a rămas pe același plan cu „stabilimentele sanitare" (dacă nu le-a luat chiar înainte).

Arta cărții

Am putea socoti arta de a prezenta cartea drept o artă proprie epocii de după războì. Dar pe deoparte abundența edițiilor de lux, pe de alta lipsa de gust și nepriceperea celor ce le-au întreprins, precum și criza, au făcut ca publicul să ajungă curând la saturație și proporția acestor ediții să se reducă simțitor în Franța, unde, această artă își are trecutul său, iar la noi să nu ia nici un avânt, rămânând doar o simplă dorință.

Realizarea unei armonii intime și profunde între paginile textului și imagina sau ornamentul decorativ care simbolizează cugetarea, fixează acțiunea în unele peripeții dramatice și pune accentul pe tonalitatea care domnă în cartea dată spre decorare, rămâne însă, scopul ideal spre care trebue să tindă arta cărții.

Expoziția d-nei Dgy Cancicov dela Dalles este o fericită tentativă în acest sens. A fost o surpriză pentru public când s'a produs întâia oară în sala Mozart. Primirea de care s'a bucurat atunci, din partea publicului și a presei, a încurajat-o să perziste, cu toate imensele piedici ce i se pun în cale, în împrejurările de azi atât de nepriielnice pentru carte.

Bibliofilia s'ar putea zice că nu există la noi. Cărțile ce se tipăresc nu sunt nici măcar „pe jumătate frumoase", ci hotărât urâte, mai ales când au pretenția să fie ediții de lux. Nu avem nici o tradiție pentru decorarea lor, deși dacă s'ar fi tipărit și la noi colecțiile de manuscrise bisericești din trecut, cum s'a făcut în alte țări, am fi avut un bogat izvor de inspirație, care ar fi servit și picturii și acestei arte a cărții, atât de ignorată la noi.

D-na Dgy Cancicov a trebuit să aibă o adevărată pasiune pentru carte pentru ca să-și consacre talentul acestei „Cenușărese" a artelor, legătura cărții. Grija minuțioasă a perfecțiunii detaliului în executarea muncii manuale, este una din numeroasele calități ale operelor d-nei Cancicov, ea dovedește nu numai răbdare feminină, ci mai ales respectul pentru o muncă superioară a omului, pentru creațiunea minții pe care artista vrea să o prezinte în haina ce i se cuvine, o haină ce nu îngădue nicăiri „le laisser aller".

E aci încă ceva, e prețul pentru propria sa muncă, ce nu-i apare d-nei Cancicov ca ceva mecanic, standardizat, industrializat, ci ca o adevărată muncă de artist, pentru care niciun amănunt nu este de disprețuit.

Decorarea legăturii nu-i numai grațioasă și spirituală, ci adeseori practică, de pildă „Remember" de Matei Ion Caragiale; în perfectă notă cu timpul și opera, ca în minunatele legături ale operei lui François Villon: „Les Lestrygons" a lui Kuprin, adevărată bijuterie sau legătura „Hronicul Măscăriciului Vălătuc" al lui Pastorel Teodoreanu, care rezumă și răsfrânge atât de caracteristic înțelesul operei.

Liberă în factură, lipsită de afectație și solemnitate, înfățișarea exterioară a cărților d-nei Cancicov redă fantazia în toată bogăția de invențiune din poveștile Reginei Maria, sarcasticul și satira lui „Nea Nae", calitatea unică a versurilor lui Arghezi în acele scântei de aur cernute la întâmplare dintr'o sită fermecată sau înșirate cu tâlc în șir de mărgele prețioase, ca și vagul straniu din cartea „Un vis" a d-nei Georgeta Cancicov.

Alegerea subiectelor, sintaxa, vocabularul, desemnul ilustratorilor din cărțile străine prezintă o coheziune exprimată în înfățișarea exterioară, care face din carte o adevărată operă de artă, demnă de gustul celui mai rafinat bibliofil.

IZABELA SADOVEANU

Opera d-lui Liviu Rebreanu

Cu prilejul sărbătoririi dela Constanța

Una din bucuriile cele mai adânci ale omului dela mare este să privească, în nopțile frumoase, farul, trimițându-și lumina peste valuri.

Sufletul constănțenilor a tresărit de rara bucurie de-a avea în mijlocul lor farul de lumină spirituală, care, descoperindu-ne adâncurile sufletului românesc ne-a îngăduit să trăim de atâtea ori, atâtea vieți și-atâtea patimi omenești.

Să ne fie îngăduit a privi opera d-lui Rebreanu în lumina unei probleme: realism și creație.

Unii critici au văzut în opera romancierului nostru o ilustrare a realismului. Ce se înțelege însă deobicei, prin realism? O copie exactă a vieții.

E timpul să vedem în ea ceeace este în adevăr, cercetând opera d-lui Rebreanu. Realitatea ne deprimă, fugim de ea și ne retragem totdeauna în sanctuarul artei. Dacă arta ne oferă tot realitatea, dacă este o copie a ei, unde-i diferența dintre artă și viață?

Nu cumva ceiace numim realism la d. Rebreanu, constă mai ales în alegerea temelor, în cea mai mare parte triste, temele d-sale preferate fiind durerile vieții?

Pentru a ne întrista, pentru a ne descuraja cetim noi romanele d-lui Rebreanu?

Să înlăturăm aparențele și în loc să ne lăsăm impresionați de caracterul trist al temelor zugrăvite, să observăm ce produce asupra noastră cetirea unui roman al d-lui Rebreanu.

La Bruyère susține, și cu drept cuvânt, că o scriere de valoare ne înalță sufletul și ne insuflă curaj. Cum apare opera d-lui Rebreanu judecată în lumina acestei concepții? Ce curaj ne poate insufla, să spunem, romanul „Pădurea spânzuraților?"

Fiind vorba de moarte, s'ar crede că numai curaj nu putem căuta în acest roman. Trebue să recunoaștem însă, că dacă cetim „Pădurea spânzuraților" ne complacem în adâncirea misterului morții, zugrăvirea acestui mister dându-ne curajul s'o privim în față.

Oferindu-ne un tablou pe care de obiceiu mintea noastră îl ocolește, tabloul morții, pana măiastră a d-lui Rebreanu îl face să apară într'o lumină transcedentală, îngăduindu-ne astfel să contemplăm cu un sentiment de înălțare și curaj, ceiace în realitate îl scade și îl descurajează pe om.

Cu toate motivele lui deprimante, acest roman ne apropie de Dumnezeu, mai mult decât o filozofie optimistă.

Zugrăvind tragediile vieții, d. Rebreanu crează pagini scânteetoare de pătrundere psihologică, cum sunt romanele „Ciuleandra", „Jar", — viziuni de o plasticitate neîntrecută, cum este „Ion", acel simbol al aspirațiunilor unui neam întreg, întrupând dorul de pământ, *atât de caracteristic poporului nostru oropsit de veacuri, — concepție culminând în „Răscoala", acea tragică epopee a țărănimii noastre.*

Și toate aceste frumuseți, dacă au un conținut trist, scot în relief bogățiile sufletului, uimindu-ne cu adâncimile lui necunoscute și puterea de plăsmuire a frumosului.

Romanul d-lui Rebreanu, ne apare, pe deoparte ca o zugrăvire a vieții materiale, pe de alta ca o puternică afirmare a lumii imateriale, acea formă

Liviu Rebreanu

superioară de viață, acea lume ideală din care au isvorât ca niște luceferi viziunile poetice ale d-lui Rebreanu.

Opera acestui scriitor depășind hotarele timpului, mărturisește o existență spirituală neatârnată de timp și de spațiu, o existență nepieritoare, mai presus de legile vieții fizice în continuă prefacere, o existență impalpabilă, dovedită numai prin creațiunile de artă și gândire.

Dacă am tăgădui puterea de creație a închipuirii, darul ei de a vedea mai departe, de a presimți ceiace s'a petrecut în sufletul unui erou în ultimele clipe ale vieții, atunci ar trebui să presupunem că d. Rebreanu este însuși eroul romanelor sale.

Faptele reale însă, necunoscute decât în parte, pătrunzând în închipuirea scriitorului, evoluiază după legi asemănătoare legilor fizice.

Felul cum au înflorit în imaginația romancierului aceste viziuni constitue o problemă de ordin metafizic și cu ea ne apropiem de cauzele și izvoarele vieții, de misterul creațiunii. — Grigore Sălceanu.

Din viața lui Chateaubriand

Pe marginea volumului „Mémoires d'outre-tombe", la care Maurice Levaillant a restituit un capitol inedit, vom adăuga și această notiță pitorească:

In cursul verii din anul 1805, Doamna de Chateaubriand locuia la Vichy împreună cu Doamna de Coislin, care păstrase încă înfățișarea unei doamne dela curtea lui Ludowic al XV-lea și care-și petrecea nopțile scriind într'o limbă foarte elegantă volume întregi de cugetări, pe care le comenta împreună cu prietena sa: „Acestea sunt frumoase — zicea ea — fiindcă nu fac parte din opera mea autentică, deoarece le-am scris tot așa cum scrie și Sf. Ioan Apocalipsul!"

Chateaubriand plecând de aici împreună cu soția sa a fost nevoit, în timpul călătoriei sale să poposească pentru o noapte la un han. Iată ce povestește Doamna de Chateaubriand:

„Intre Thiers și Roanne, am fost nevoiți să petrecem noaptea într'un han ascuns în munți.

Noi am fi dorit să ne continuăm drumul, dar conducătorul diligenței care era și stăpânul hanului ne-a convins să rămânem peste noapte la han. Un suflet binevoitor însă, ne-a sfătuit la timp să ne continuăm calea, fiindcă hanul are o reputație bine cunoscută și foarte mulți călători și-au pierdut viața. Soțul meu s'a mulțumit să zâmbească și să nu dea mai multă importanță faptului. Eu însă, am petrecut o noapte de groază, așteptând din clipă în clipă să se îndeplinească sinistra prevestire. Coșmarul a trecut fără alt neajuns decât marea mea frică. Am plecat cu bine dela hanul blestemat. După câteva luni, am aflat că hangiul și soția sa fuseseră arestați și executați, fiind acuzați de mai multe asasinate".

Giulio Bertoni despre cultura română în Italia

Cea mai răspândită și mai importantă revistă din Italia, „Nuova Antologia", publică în ultimul număr un interesant articol în care d. Giulio Bertoni, se ocupă de cultura română în Italia. Distinsul academician al Italiei amintește că limba română a fost predată de Vegezzi Ruscalla la 1863 la Turin și că de atunci a fost nglijată în cadrul învățământului superior italian; din timp în timp câte un filolog ca Ascoli, Ulscini, Parodi, Bartoli aminteau studenților legăturile fonetice și morfologice dintre cele două limbi surori. Azi există o catedră de limba și literatura română la Universitatea din Roma și conferințe sau lectorate la Padova, Turin, Florența și Napoli, datorite în cea mai mare parte inițiativei și stăruințelor d-lui prof. Claudiu Isopescu.

După ce amintește lucrările d-lui Tagliavini în domeniul românesc, d. Bertoni dovedește necesitatea cunoașterii limbii române pentru studiul gramaticii istorice italiene și salută călduros recentul manualetto rumeno *al d-lui prof. R. Ortiz destinat studenților universitari italieni. Trece apoi în revistă recentele studii filologice ale d-lor Olschki, Sandfeld, Friedwagner, Pușcariu și insistă mai ales asupra* Atlasului linguistic român *ce urmează să fie publicat de d-nii Sever Pop și Emil Petrovici, arătând profunda latinitate și unitate a limbii române.*

D. Bertoni se ocupă în fine de traducerea poeziilor lui Eminescu, datorită d-lui R. Ortiz, de numeroasele traduceri apărute prin îngrijirea d-lui Claudiu Isopescu din Brătescu-Voinești, Rebreanu, Creangă, Caragiale, Sadoveanu, N. Iorga, Agârbiceanu, Caston Theodorian, Camil Petrescu, Negruzzi, Duiliu Zamfirescu, Lucia Mantu, C. Kirițescu, Slavici, etc. și de tezele de doctorat despre Coșbuc, Caragiale și Cerna publicate de curând și susținute de studenți italieni cu d. prof. Isopescu, pentru a arăta că „astfel cunoașterea literaturii române devine generală în Italia, în timp ce textele originale românești încep să fie răspândite și gustate de asemeni în Italia".

Recunoscători academicianului italian pentru acest articol, ne exprimăm speranța că d. Bertoni ne va da așteptatul studiu estetic despre limba lui Eminescu. — h. b.

Premii

„La maison de poésie" va organiza în curând un concurs pentru cele trei volume ale sale, fiecare în valoare de cinci mii de franci: premiul Emile Blimont, care cere o lucrare inspirată de Franța sau de una dintre regiunile sale; premiul Paul Verlaine, fără nici-o condiție specială și premiul Edgar Poë, rezervat poeților străini. Nu se pot prezenta decât lucrări poetice editate dela 1 Ianuarie 1935.

Membri juriului sunt: Alcanter de Brahm, Henri Allonge, Henri Malo, Victor Emile Michelet, Léon Riotor, Jean Valmy Baysse și Daniel de Venancourt, secretar general la „Maison de poésie".

Cele trei premii vor fi decernate în Mai ca și premiul Petit Didier de cincisprezece mii franci. Laureatul trebue să fie un poet în vârstă de cel puțin patruzeci de ani ales după ansamblul operei sale și fără să-și declare el singur candidatura.

Bibilografie

Reviste

Poporul Românesc: Nr. 2 (Ian.).
Sabarul: Nr. 8—9 (Decembrie).
Insemnări iețene: No. 2 (Ian.).
Libertatea: No. 2 (Ianuarie).
Hasmonaea: Nr. 5—6 (Ianuarie).
Landtwirschaftliche Blätter: No.-2 (Ianuarie).
România Industrială: No. 909 Decembrie).
Luceafărul: No. 1 (Ianuarie).
Transilvania: No. 6 (Noembrie-Decembrie).
Páztortüz: No. 1 (Ianuarie).

Cărți

Ioan C. Filitti: Rătăcirile unei Pseudo-Burghezii și reforme ce nu se fac. Tip: „Bucovina" București, 1937.

Ioan C. Filitti: Neînțelegerea chestiei țărănești și urmări dăunătoare în ultimul veac. Tip.: „Lupta". București, 1937.

Ioan C. Filitti: Marie Paleologue: Epouse D'Etienne le grand Prince de Moldavie.

Tip.: „Lupta„ București 1937.

Eug. Herovanu: Destinația literaturei și răspunderea scriitorului. Tip.: „Lupta" București, 1936, Prețul 5 lei.

Eug. Herovanu: Puțul și Pendulul Tip.: „Universul" București, 1937. Prețul 5 lei.

Eug. Herovanu: Ce preț are viața... Tip.: „Lupta" București, 1936. Prețul 8 lei.

Ștefan Tita: Pagini de istorie contemporană: Doctorul Lupu Ed. „Carmen-Sylva" București 1937.

Buletinul agricultorilor: No. 1 (Ianuarie).

Numărul din 7 Februarie, al Adeverului Literar și Artistic apare reorganizat

Romanul polițist

Romanul polițist, atât de cetit azi de oamenii de toate vârstele, nu este o invențiune de dată recentă.

Instinctul pus în mișcare, în acest fel de roman, e groaza, instinct născut odată cu viața și stins, în sufletul omului, numai odată cu moartea. Toate poveștile sau basmele populare nu sunt de cât vise îngrozitoare. Poveștile lui Creangă al nostru, basmele lui Ispirescu, basmele lui Perrault, Grimm și mai toate legendele antice, au fermecat omenirea în leagăn și pe copiii tuturor generațiilor, împietrindu-i de groază.

In literatura cultă, origina acestui fel de roman se caută de [illegible] biceiu, în opera lui Edgard [illegible] care a exploatat teroarea cu [illegible] loace literare superioare, [illegible] scrierea sa „Crima din st[illegible] Morgei" nu poate fi privit[illegible] cât ca o nuvelă polițistă. D[illegible] polițistul care deznoadă [illegible] încurcate ale crimei, însă, [illegible] modelul într'un personagi[illegible] ventat de Alexandre Dum[illegible] lițist iscusit care dezleag[illegible] blemele cele mai încurc[illegible] și are buzunarele pline de [illegible] de fel de obiecte, instrume[illegible] tru a merge pe urmele [illegible] lului: „Gaboriau". Ace[illegible] devenit apoi personagiul neapărat trebuincios în romanele polițiste ale lui Lecoq.

La noi frumosul roman al lui Mihail Sadoveanu „Baltagul", e o amplă și splendidă umanizare a Mioriței, balada care a jucat un rol atât de însemnat în inspirația și evoluția scriitorului.

Este și un roman polițist de genul cel mai pur, fără a înceta de a fi o operă de înaltă semnificație sufletească.

Găsim în el toate regulile stabilite de „Detection Club" al autorilor de romane polițiste din Anglia, regule pe care, fără îndoială, Mihail Sadoveanu le-a ignorat și le ignorează, pentrucă el nu a urmărit să scrie un roman polițist, ci o operă literară în care să vibreze multe, diferite și vechi coarde ale sufletului său. Dacă a realizat și cerințele romanului polițist, așa cum îl concep autorii cei mai autorizați, aceasta nu a fost decât o urmare a adâncii sale pătrunderi în sufletul omului și a intuiției marelui său talent.

Englezii au produs și produc cele mai multe romane polițiste. Iubitori de amănunt, ei abundă în romanele lor în acest senz, pe când Francezii se preocupă mai mult de atmosferă. Atât unii cât și alții, însă își reazimă întreaga construcție pe o problemă, care, fiind grea și complicată, cere detectivului inteligență ascuțită și multă imaginație ca s'o descurce

Ce detectiv mai desăvârșit putem visa pentru susținerea interesului în povestire și care să facă pe cetitor a alerga, cu sufletul la gură, prin sate și orașe, prin păduri și viroage, prin încâlcita lume a administrației noastre haotice, decât acea Vittorie, despre care se minunează și feciorașul ei când își zice: „parc'ar fi năzdrăvană mama asta!?

Van Dinc a scris o carte întreagă despre legea inițială a romanului polițist și regulile ce decurg din ea. Dela primele capitole, zice această lege, trebue un cadavru. Vittoria nu este pusă în fața cadavrului, dar presimte moartea tovarășului ei de viață și pleacă în căutarea cadavrului. Apoi, urmează Van Dinc, din capitol în capitol autorul trebue să ne conducă, urcând, parcă, din treaptă în treaptă până la sfârșit, unde este soluția problemei.

Intocmai așa se comportă și Vittoria condusă în alergarea și cercetările ei, de un simț analog cu acel al animalelor, care citesc tainele vieții din semne și arătări ce le sunt cunoscute numai lor, un simț pe care noi l-am pierdut odată cu pierderea legăturii cu pământul, natura și viața dela țară.

Detectivul, zice Agatha Christie în prefața volumului „L'Amiral Flottant" trebue să facă descoperirile numai cu inteligența sa investigatoare și să nu se servească de întâmplări create anume și de prea multe coincidențe. Vittoria, parc'ar fi cetit prefața acestei minunate romanciere polițiste, scotocește, adulmecă, prinde urma, o pierde, iar o prinde, până ce găsește pe tovarășul credincios, cel ce are un simț în plus ca și dânsa, cânele ciobanului.

Totuși „Baltagul" nu-i un roman polițist, ci o splendidă epopee țărănească, în care pare că anume autorul a ales o femee, pentrucă e păstrătoarea cea mai credincioasă a științei dobândite prin experiință milenară de lumea primitivă, în contact trupesc și sufletesc cu pământul și cu ființele, în luptă cu el și cu greutățile ce i le pune în cale.

Și iată că Vittoria, ca Sherlock Holmes, Philo Vance, Drury Lane, Nero Wolf, Rouletabille, Lepic și alții, însă cu totul pe alt plan și poate să stea alături de ei și să-și împlinească faptele după pravila lor fără s'o cunoască.

Aceasta pentrucă pe deasupra tuturor pravilelor se cere unui bun roman polițist să fie scris de cineva cu talent. — *Iz. Sad.*